

Manikáne O Ehwehne

Awa New Testament

Contents

Mátíyu	1
Máhka	65
Árúka	102
Sóni	167
Eqmaro Ke	210
Aroma	270
1 Kórína	300
2 Kórína	329
Kárétía	346
Épésa	356
Pírípái	366
Kórósía	373
1 Tésárónáíka	380
2 Tésárónáíka	386
1 Tímóti	390
2 Tímóti	399
Táítása	405
Pírémóna	409
Íbaru Ke	411
Sémísi	434
1 Píta	442
2 Píta	450
1 Sóni	455
2 Sóni	462
3 Sóni	463
Súta	465
Sokigi	468

Manikáne O Ehwehne

God's New Talk: The New Testament in the Awa Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Awa long Niugini

Language: Awa

Provided by: Wycliffe Bible Translators

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 1974, 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 1974, 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

a61503cf-8964-52b4-b908-5cd6cca977e5

ISBN: 978-1-5313-0065-4

Mátíyu

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Mátíyuwe téh táhkísi moné mewe arámbéhríuwana anehe Sísaga we kéro aní míankeheéna we omaq atowana wene táhkísi arámbéhrí suena Sísá kérowe. We mó awíqmé Áríwáie. Wega wenawahrah Asíu káyábé iwíáhéna mah pukú sehiranúwe. Asiu kegá mah pukú sáhnsahwe Sísane ehweh kawerue siahtebéra wensabé aiq pútare atageheéna Mátíyuga sehiranúwe. Asiu kegá iwíáhéra, Mókake Manikánka anotah aní omaq atahnana wega ite Asiu kené Wahnah míanieéna sinkehe uwe. Sísá Karáhéga ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka we omaq atena eqmarowe. Wenawahrah Asíu kéné sína Wahnáhmé íre mó aní míre. We Sísá wire éra Asiu kegá wensabé aiq pútare atageheéna Mátíyuga mah pukú sehiranúwe.

Mátíyuga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Sísá Karáhéne aigaqnaréh síwíqmari kéh éhwéhne.

(Áríka 3.23-38)

1 Sísá Karáhéne aigaqnaréh síwíqmari mahraue kéhre.
Sísawe Tébíti kahnáhne.

Tébítiwe Ébárahma kahnáhne.

² Ébárahmawe Áhísáhkine abowáe.

Áhísáhkiwe Sékópane abowáe.

Sékópawe Súrareh ábárahnahnahne sibowáe.

³ Súrawe Pérésareq Sérareqne sibowáe.

Mi aníténé sinowawé wenáwíq Támárie.

Pérésawe Ésáronine abowáe.

Ésároniwe Áramine abowáe.

⁴ Áramiwe Ámínárapane abowáe.

Ámínárapawe Násónine abowáe.

Násóniwe Sámónine abowáe.

⁵ Sámóniwe Póásine abowáe.

Póásine anowawé wenáwíq Áráhpae.

Póásiwe Óbétine abowáe.

Óbétine anowa wenáwíq Ártúte.

Óbétiwé Sésine abowáe.

⁶ Sésiwe Tébíti anotah wahnáhné abowáe.

Tébítiwe Sórómónine abowáe.

Sórómónine anowawé téhwe Úríane ahre míowe.

⁷ Sórómóniwe Áréobóámene abowáe.

Áréobóámawe Ábíyane abowáe.

Ábíyawé Ásane abowáe.

⁸ Ásawe Séhósápátine abowáe.

Séhósápátiwé Séórámene abowáe.

Séórámawe Úsíane abowáe.

⁹ Úsíawe Sótámáne abowáe.

Sótámawe Áhásane abowáe.

Áhásawe Ésekíane abowáe.

¹⁰ Ésekíawe Mánásene abowáe.

Mánásewe Émónine abowáe.

Émóniwe Sósáiane abowáe.

¹¹ Sósáiawe Séhóíákínireh ábárahnahne sibowáe.

Mi tanáhráq Pábíróni marákóipéqté kégá Ísara ke táhtoqme meriqmera sene marakórapeq mórítówe. ¹² Pábíróni marákórápéq mórítówana

Séhóíákíniwe Séátíérane abowáe.

Séátíérawe Sérúbábérane abowáe.

¹³ Sérúbábérawe Ábíútiwe abowáe.

Ábíútiwe Éríákímáne abowáe.

Éríákímawe Ásórane abowáe.

¹⁴ Ásórawe Sárókiwe abowáe.

Sárókiwe Ékímáne abowáe.

Ékímawe Éríútiwe abowáe.

¹⁵ Éríútiwe Éréásane abowáe.

Éréásawe Mátánine abowáe.

Mátániwe Sékópane abowáe.

¹⁶ Sékópawe Sósépane abowáe.

Sósépane Máhríane awehkawae.

Máhríaga Sísa maqmarowara mi animé Karáhée atowe. Karáhéwé áwahewé ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka we omaq atowe.

¹⁷ Ébárahma míotaqtenuwe Tébitítaq seuwekue airápété itaréitaré ábáhnínáhnah míówe. Tébiti míotaqtenuwe Pábíróni marákórápéq mórítótaq seuwekue mó airápété itaréitaré ábáhnínáhnah míówe. Pábíróni marákórápéq mórítótaqtenuwe Karáhéga marakóipeq tutaq seuwekue mó 14 se ábáhnínáhnah míówe.

Máhríaga Sísa Karáhé maqmaro ehwéhne.

(Árúka 2.1-7)

¹⁸ Sísa Karáhé maqmaro ehwéh teiníboq íráhro. Wenano Máhría Sósépaaga ahreyabéútaq Sósépareq íre nogúyataq Manikáne Awanka iwíáh atowana kía míówe. ¹⁹ Sósépaaga ahriahri peh kaweq sansánúwe. Wega meyanau ahrégá kía míó ehwéh irena wega iwíáhéna, Mó wehreq nogoye éna Máhría ayeहितéhneho éna wehuke míótaq íre ehweh atasa peh auwaníe iwíáhúwe. ²⁰ Mira iwíáhúwana Maniká itene Wahnah míéhrebeq íopeqté ánínká áónáh atena wensabé, Sósépa, Tébiti kahnáh ánino, írátíahno. Manikáne Awanka iwíáh atéhрана Máhría kía míéhre. Minayabe we meweyabe íre áhreúno. ²¹ We animai maqmiahnana wega wehukene ahbabáq kaweraritena merirankéhe. Minayabe wenáwíq Sísaé ato úwe.

²² Minayabe Manikánka iwíáh atowana wene ehweh irarú aninká mahraréna, ²³ Írátíáhro. Wehreq íre nogu ahrárigá kía ména animai maqmiahnara Émánúérae atagéhe úwe. *(Aisaia 7.14)*

Mi awíqme Émánúérawé áwahewé Maniká itereq mía míai áwíre.

²⁴Sósépaga áónáhéna irigútaq itene Wahnah miéhrabeq íópeqté ánínká teawu ehwéh sehgiéna Máhríia meyowe. ²⁵Wega mewena Máhríaga ani íre maqmiotaq Sósépaga peh míowana animai maqmarowana Sísaé áwíratowe.

Ahtebia kégá Sísa kabaru ehwéhne.

2 Anotah wahnáh ani wenáwíq Éróti Súría marákórápéqté kéné wahnah míotaq Máhríaga Pétáriéma suwahpeq Sísa maqmiowe. Maqmiowara ío kiembogirabeqte ké ahtebia kégá Sarúsarama suwahpeq suwe. ²Sega mibeqté keyábé, Inahunahní Asiu kené anotah Wahnáh úkína animé eheq miéhro? Ío kiembogirabeq wehyoqka, Anotah Wahnáh maqmarehre sokigi aínsábé wensabé iwíáh iwíáh atanehéq súne uwe.

³Úwana Érótiga mi ehwéh irena wene arupipeq iwíáh kikirúwara moke Sarúsarama suwahpeqte kéné sirupipeq moq iwíáh kikiruwe. ⁴Érótiga moke Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kereq síáhrabéna sensabé, Wehuke merirankeheéna Manikánka omaq ato ani eheq maqmianabo úwe. ⁵Úwara sega wensabé, Súría marákórápéq Pétáriéma suwahpeq maqmianae éra minayabe Manikáne ehweh irarú anínká sehiranue mahraréna,

⁶Pétáriéma suwahpeqte kéó, Súría marákórápéq moke mó kehiná suwahpeq iteruwahpeq kiotaikiro? Írakaumo. Pétáriéma suwahpeq anotah ani maqmarah-nana mi anínká néne animáři Ísara ke wahnahnéna kaweq ah sokigi arinkéhe úwe. (*Maika* 5.2)

⁷Érótiga ío kiembogirabeqte ké kopéq síáhrabúwara sega weba suwana sensabé, Téhwe mi wehyóq aneq tanáhráq ábóraragurairo kasenúwara teawúwe.

⁸Teawúwana mi keyábé mahraréna, Mi kariq ánínsábé kawerue kogabaroro. Mi ani koábóraq máréhataq íné moq koiwíáh iwíáh ataníboq sereníéro éna Pétáriéma suwahpeq eqmaq suowe.

⁹Eqmaq suowara pokue ahtaqqeq míowana pópoqnah kiembogirabeq wehyoqka ebeq kure mi kariq áni mío nah kotaq abobórahpeq kowara ¹⁰tagéra sirupipeq antahtaqq eyoyóuwe.

¹¹Nahupéq kibekéra mi kariq ánínseq wenano Máhríareq tagéra sirehunseraráq méra mi kariq ánínsábé iwíáh iwíáh atówe. Iwíáh iwíáh atera sene unahpípeqté péwe kóraakáq kaweq weriákáq kaweq kunkúni pahuráhákáq áwúwe. ¹²Manikánka mi ke áónáh aritena sensabé, Érótiba íre seuwekoro aritowara sega mó ahtápéqtáq sensuwahpeq pokuwe.

Sósépareh karírónánínká Ísípi marákórápéq poku ehwéhne.

¹³Ahtebia kégá mitaq suera pokuwana itene Wahnah Maniká miéhrabeq íópipeqté ánínká Sósépa áónáh atena wensabé, Irigue mi kariq ánínseq wenanoreq Ísípi marákórápéq pehbeheráh meriqme móríto. Érótiga mi ani subiq suanieéna kabari-naire. Teawéna tanáhráq seuwekinkehboq mibeq kowíahno úwe. ¹⁴Úwana Sósépaga irigéna inokáhpeq mitaq suena mi kariq ánínseq wenanoreq meriqmena pokue Ísípi marákórápéq pokúwe. Éróti íre pukú tanáhráq Sósépareh karírónání Ísípi marákórápéq kowíówe. ¹⁵Minayabe itene Wahnahnka wene ehweh irarú ani iwíáh atowana sehiranue mahraréna,

Nénahni Ísípi marákórápéq miéhnsábé mitaq sue mahbeq súno atóge ire. (*Hosea* 11.1)

Mi ehwéh aiq pútaraginkeheéna Manikánka Sóséparsabé Ísípi marákórápéq kowíahno atowe.

Káriq maigáú subiq súáhro arito ehwéhne.

¹⁶ Ahtebia kégá Érótime ehweh íre sehgira mó ahtáqpéq pokue taqnobagunsabe Érótiga áyátó púana anotah abíáhnsánúwe. Anotah abíáhnsánéna Pétáriéma suwahpeqkákáq wahtote kehiná suwahpeqkákáq mó ke eqmaq suanaútaq sensabé, Moke náhtate karíq maígáú subiq súáhro aritowe. Ahtebia kégá wehyoq ehwéh teawú tanahráq Érótiga iwíáhéna, Mi anímé amahnága peh náh neh aníne éna moke náhtate karíq maígáú subiq súáhro aritowe. ¹⁷ Érótiga miraúnka Sérémáfane naho éhwéh aiq pútaragúwe. Manikánka wene ehweh irarú ani Sérémáfia iwíáh atowana wega sehiranue mahraréna,

¹⁸ Áréma suwahpeqte kégá ibiséra áhnte ibítúnátúnánowara íráhwe. Áréséraga wene animárínsabé ibisehre. Moke subiq sutonsabé wenawahrahga wene arupipeq íre kaweratahráhowana peh ibisehre úwe.* (*Jeremaia 31.15*)

Kehrari marákórápéq kowío ehwehne.

¹⁹ Sósépareh karírónání Ísípi marákórápéq míówana Éróti pukúwana íopeqte ánínká Sósépa áónáh atowe. ²⁰ Áónáh atena wensabé, Irigue mi anínseq wenanoreq meriqme iteruwahrah Ísara kené marakórapeq seuwekúno. Mi aní subiq suanehe iwíáhuo ke aiq pukuro puah meriqme kouwekúno úwe. ²¹ Kouwekúno úwana Sósépaga mi anínseq wenanoreq meriqmena Ísípi marákórápéq suena Ísara kené marakórapeq kouwekuwe.

²² Érótime ahninkáwá wenáwíq Ákéráúsae. Wega wenabone arambehri Súría marákórápéq Ísara keráq wahnah arámbéhrí awaq miowana Sósépaga minayabe irena mi marákórápéq pokéyabe áhreúwe. Manikánka Sósépa áónáh atena wensabé, Súría marákórápéq íre pokúno éna Kehrari marákórápéq kowíahno úwana meriqmena pokue Kehrari marákórápéq kowíowe. ²³ Kehrari marákórápéq kowéna Néhsara suwahpeq pokéna mitaq kaegaeúwe. Minayabe Manikánka wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara Sísansabé sehiranue mahraréra, We Néhsara suwahpeqte áníne ataneherawoe éra sehiranuwe.

Sóni wání meri merinú anínká teriu ehwehne.

(*Máhka 1.2-8; Áríka 3.1-18; Sóni 1.19-28*)

3 Mi tanáhráq wání meri merini aní Sóniga Súría marákórápéq séna mibeqté úwórápéq ména weba su ke ehweh teri terinúwe. ² Wega mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnirabeq aiq wahtotaq kéh púaq itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq míáhro úwe. ³ Manikánka wene ehweh irarú ani wenáwíq Áísáfia iwíáh atowana Sóni éhweh sehiranue mahraréna,

We uworapeqté sawai sawaiéna mahraréna, Itene Wahnah sína ahmé aborisahro.

Wene ah kaweraráhro ire úwe. (*Aisaia 40.3*)

***2:18** Árésérawe Sékópane ahre míowe. Áréséra akéqmé Súrareh ábárahnahnahne sinoiboe. Súrareh ábárahnahnah airápété téhtaré káhnáh méra moke Ísara kené sigaqnaréhe. Mi tanáhráq Áréséra wewega íre ibisówe. Wene aigaqnaréh ininsónká ibisowe.

⁴Sóniga kéhma áyórate kogahnia aneraneratiowe. Áú arétí wene ayahbataq konahniatiowe. Tábahnkákákáq sehnáhrabahnkákákáq nówe.† ⁵Sarúsarama suwahpeqte kéreq moke Súría marákórápéqté kéhíná suwahpeqte kéreq Sorana aroipéq waha-totaq kehíná suwahpeqte kéreqka Sóniba suwe. ⁶Weba séra sene ahbabáqsabe Manikápa pahsúówana Sóniga Sorana aroipéq wání meriuwe.

Sóniga Péhrasi keyábé ehweh arito ehwehne.

⁷Péhrasi kereq Sáyúsi kereqka‡ wání meaneheéra Sóniba suwana wega sensabé, Itewe wehene animarí móe. Insega teínsabé áhreue ínéba seo? Manikánka kamah inehoéq ínéba se mino. ⁸Aiq pútaq kaweqtaq míaneheqmúne íwíáhirataq itene ahbabáq sansa sueq kaweq sansánoro. Mirairataq Manikánka tagéna, Ite amahnága kaweq sansánowe aitankéhe. ⁹Ébárahma itene igaqna míéh púaq itewe Manikáne animarí méq kaweq ke míone éq iteitensabé iwíáh íwíáhiyeho. Manikánka mah ebáhmáritáté Ébárahmane anahwaréh mirarahráhire. ¹⁰Wehukeníká awanká áwaha-heraq tehsúme maréhrana kaweq será íre íyéh áwánká moke apiwe ira parianawire úwe.¶

¹¹Sóniga mó mahraréna, Itene ahbabáq sansa aiq súáhnsabé wání mei meinuge. Íné peh wání mei meinugana íné kiotaiki aní inehe sinawire. Inehe si anímé anotah aní púana ínégá wene súu meweyabe íre awehrari aní múge. Wega Wenawa eq-marahnana wehukeníká ira kekínserah Wenawanka iteba tuinkéhe. ¹²Wehukega ayu siqmíáhtáq sega kaweq ayú sene nahtapeq sáharera atutu ira paríáhwe. Mira onserah Manikánka kaweqtaq míáh keyábé, Néne mátaburapeq kiwíáhiro aritena ahbabáq keyabé, Íre puinkorahi iraipéq pokoro aritanawire úwe.

Sóniga Sísá wání meawu ehwéhne.

(Máhka 1.9-11; Áríka 3.21-22)

¹³Sóniga mi ehwéh pahsuqme teriuwana Sísaga Kehrari marákórápéqté sure Sorana aroipéq Sóniga wání meawinkeheéna weba súwe. ¹⁴Sísaga wání meanieéna weba súwana Sóniga ahqáho atena wensabé, Aneqsabé ínégá wání meninkeheé seno? Arega íné wání menínaraqmé aiq kawerinae úwana ¹⁵Sísaga wensabé, Amahnága arega wání meninkéhe. Minawé Maniká awahbeh arámbéhríe úwana Sóniga wene ehwehnsabé kowe atowe.

¹⁶Kowe atena Sísá wání meawuwana Sísaga wánípipeqté kiutaq sabona sawekúwana Manikáne Awanka tunse kiboki tahnsanéna Sísaba márunsurahúwana tagówe. ¹⁷Tagówana íopeqté éhwéhnká mahraréna, Are niruní nénáhní móne. Arensabé nirutaboiruqe úwe.

†3:4 Sóniwe Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Éráisa tahnsa aníne. 2 King 1.8, Malakai 4.5, Mátíyu 11.13-14, 17.10-13 tagáho.

‡3:7 Péhrasi kereq Sáyúsi kereqsabé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne ue kéhrabeq tagáho.

¶3:10 Mah pabéqmé éhwéhmé ira paríéhnserah Manikánka íre kaweqtaq míáh ké kamah arinawire.

Owainawanka Sísá áhwárawe tagó ehwehne.

(Máhka 1.12-13; Áríka 4.1-13)

4 Manikáne Awanka Sísá abatapi móatowana owainawanka weba séna Sísaga ahabárinkeheéna áhwárawe tagéna áwíoqnówe. ²Sísaga áhnte wehekáh, 40wehekáh tópah awehriúnsabe anotah arúpíbíúwe. ³Anotah arúpíbíúwana owainawanka wensabé, Are Manikáne ahninkáwá míahna puah mah ebáhmárin-sábé, Tópah úkúno ato úwe. ⁴Úwana Sísaga wensabé, Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Tópahnka wehuke íre oganúq sitahráhi nanere. Írakaumo. Peh morá Manikánka irari ehwéhnká oganúq sitahráhire ire úwe. *(Lo 8.3)*

⁵Úwana owainawanka Sísá meqmena kaweq mapéq Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh nahnsorapéq móatena ⁶wensabé, Are Manikáne ahninkáwá míahna puah maraipéq ahkuagúno. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Manikánka wene íopeqté keyábé are wahnahnatíáhro aritankéhe. Ebahtaq arene aigará pera q míéhneho éra sene siyahnkaratáté are pankeragéhe ire úwe. *(Buk Song 91.11-12)*

⁷Úwana Sísaga ahqáho atena wensabé, Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Maniká arene anotah Wahnáh áhwárawe tagé áwíoqnéhneho ire úwe. *(Lo 6.16)*

⁸Owainawanka Sísá mó meqmena anotah sawéhrápéq kiena moke mah kawéq marákóákáq moke kéh náneqmarínkákáq sokigi awuwe. ⁹Sokigi awena wensabé, Káuqmunue ínénsabe iwíáh iwíáh aintéhnaraqmé moke tagahna naneqmarí aw-iníe ¹⁰úwana Sísaga wensabé, Owainawano, íné nuwe pokúno. Manikáne ehwehnka mahraréna,

Maniká itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq webataq we awahbeh arámbéhrí miraoro ire úwe. *(Lo 6.13, 10.20)*

¹¹Úwana owainawanka Sísá auwena pokúwara íopeqté kégá Sísaba séra séhréh atówe.

Sísaga Kehrari marákórápéq wene arambehri áhwáro ehwehne.

(Máhka 1.14-15; Áríka 4.14-15)

¹²Sóni karábúsiipéq atárowe u ehwéh irena Sísaga Kehrari marákórápéq pokúwe. ¹³Pokéna Néhsara suwahpeq suena Kehrari kawéhú ayehráq Kápénéáma suwahpeq kowíowe. Mi marákówé Sébúrúna kahnáhnseq Nápátári kahnáhnseqka téhwe aborisowe. ¹⁴Sísaga mitaq pokúnka Manikáne ehwehme aiq pútaragúwe. Manikánka wene ehweh irarú ani Áísáia iwíáh atowana sehiranue mahraréna,

¹⁵Sorana aroipéq seberaebéq Kehrari kawéhú kéhrabeq Sébúrúna kahnáhnseq Nápátári kahnáhnseqne marakó kéhre. ¹⁶Mitaqté kéwé sunkíkírirabeq mía míao kégá téhreh tagagehe. Puké marákó sunkíkírirabeq téhrankehe úwe. *(Aisaia 9.1-2)*

Sísaga itaréitaré wéhyábé, Íné séníráhro ú ehwehne.

(Máhka 1.16-20; Áríka 5.1-11)

¹⁷Mi tanáhráq Sísaga kaweq ehwéh síwáhnoré sansa áhwárowe. Wega mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime aiq wahtoni puaq itene ahabáq sansa sueq kaweqtaq míáhro úwe.

¹⁸ Sísaga Kehrari kawéhu ayehrápéq nogena se ábárahre Ehntarureq Sáimónireq tagówe. Sáimóniwe mó awíq Pítae. Se pah meyóya aníté míoyansabé kahweraté wánípipeq uwe taga tagauyana tagówe. ¹⁹ Tagéna sensabé, Íné séniráhtao. Amahnága itega kahweraté uwe taga tagaéta pah meyehe. Mina óyanserah wehuke ínéba meriqmeta sigehe. Minayabe íwáhnoriniboq séniráhtao úwe. ²⁰ Séniráhtao úwara sene kahwe apubúue mitaq marera Sísá kéroye.

²¹ Kéroýana Sísaga kure mó abárahre, Sébérine ahninkáwáráre Sémísireq Sónireq tagówe. Tagówara sereq sibowá Sébérireqka sípiipéq méra sene kahwewarí kawerárowe. Kawerárowana Sísaga mi abárahreyábé, Máhotao úwara ²² sega apubúue sípiakák sibowánkákák suera Sísá kéroye.

Sísaga síwáhnoréna áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Árúka 6.17-19)

²³ Sísaga moke Kehrari marákórápéq ah nogéna Asiu kené momiwí nah-marítápéq síwáhnoréna Maniká wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teri terinéna moke náonkakák kéreq awahre kereq kaweraritowe. ²⁴ Sísá éhweh mitaq teri mah-taq terinuwara moke Síria marákórápéqte kéga írowe. Minayabe mi kéga moke awahre kereq owainawanka subiqmaq subiqmarú kereq iransá aruqaruru kereq aigará soriqnah kereq meriqmera Sísaba mórítówana wega moke mi ke kaweraritowe. ²⁵ Kehrari marákórápéqte kéreq Tékápórísa marákórápéqte kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreq Súría marákórápéqte kéreq Sorana aroipéq seberaebéqte kéreq, peh íregáritaq kéga Sísá kérowe.

Sísaga sáwéhrapeq síwáhnorú ehwehne.

5 Sísaga mi ke tagéna sáwéhrapeq kiwéna tútuue míowaq ite we kérahwána kéga weba sewane.

Sísaga íwíáh íwíáhoró ú ehwehne.

(Árúka 6.20-23)

² Sísaga íwáhnoréna mahraréna, ³ Tabonah keo, itega Manikánsabe, Iteriahriáh íre miraorahúne éq séhréh aito íwíáhéra íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miahráhonsabé íwíáh íwíáhoró.

⁴ Amahnága irupipeq umehiraq ibisah keo, Manikánka séhréh aitena itene iru ukiq itankéhe. Minayabe íwíáh íwíáhoró.

⁵ Íre píribahria peh uwaresa kéó, mah marákó marákó awaq miahráho puaq íwíáh íwíáhoró.

⁶ Kaweqtaq mé sansa sehgieyabe suwahbeh keo, ite arupibii aní tahnsa móe. Wání tahbobói aní tahnsa móe. Manikánka ite tabonaho naneq náinkéhe. Minayabe íwíáh íwíáhoró.

⁷ Mó keyábé irutaboirariteq séhréh arítáh kéó, Manikánka itensabé moq arutaboiraitena séhréh aitahna puaq íwíáh íwíáhoró.

⁸ Irupipeq kaweq íwíáh aruqaruro keo, Maniká tagahraho puaq íwíáh íwíáhoró.

⁹ Morá ké tahnsanue tobeh ehweho sansá sueq pehwehribeq míáhro íwíáho keo, Manikánka itensabé, néne animári móe aitahna puaq íwíáh íwíáhoró.

¹⁰ Manikáne kaweq sansá sehgiónsabé mó kéga íwíóqnah keo, Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miahráho puaq íwíáh íwíáhoró.

¹¹ Néne animáríno, néne animarí míáh púara mó kegá íre kaweq ehwéh ait-
era íwíoqnéra péhepehe ehwéhñue íéhruruirataq iwíáh íwíáhoró. ¹² Segá miraonka
íopeq itene ápeq anotah úki puaq iru eyoyóéq iwíáh íwíáhoró. Segá ite íwíoq-
nahnserah Manikáne ehweh iraru ke naho síwíoqnowe úwe.

Ite sóreq tahnsá ké wóe ú ehwehne.

(Máhka 9.50; Áríka 14.34-35)

¹³ Sísaga pabeqme ehwéh mó mahraréna, Itewe mah kehiná kéhínáné sóreq tahnsá
móe. Sóreq auqmah naneq úkínaraqmé kaweraranéhnkono? Írakaumo. Auqmah
soréq íre tei puara wehukega sigárátáté abasawe seraweh keragéhe úwe.

Ite téhreh tahnsá ké wóe ú ehwehne.

(Áríka 8.16-18)

¹⁴ Sísaga mó pabéqmé éhwéh síwáhnoréna, Mah kehiná kéhínánká tagagehéq
ite téhreh tahnsá ké wóe. Sáwéhrapeqté náhmári kopípéq íre kahrahire. ¹⁵ Mína in-
serah wehukega áráhmu keqmaráhtáq páhkétiraté íre akariaráhwe. Írakaumo. Peh
tahberaq máráhwana téhráhnara moke nahupeq míáh kégá kawerue tagahrahowe.
¹⁶ Wehukenínká áráhmu tahberaq márénserah wehukega tagehrataq kaweq san-
sánoro. Mó kegá itene kaweq sansá tagéra Maniká Iteribo íopeq míéh ánínsábé iwíáh
íwíáh atagéhboq kaweq sansánoro úwe.

Mósisiga sehgióro ú ehwehne.

¹⁷ Sísaga mó mahraréna, Ínésabewé Mósisiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikáne
ehweh iraru kené ehwehnikákáq sabiruanieéna sire íwíáhoo? Írakaumo. Íre sabiru-
anieéna suge. Peh mi ehwéh áwahe sokigi aynieéna suge. ¹⁸ Teí éhwéh ahtebage-
hboq íráhro. Íopeqkákáq mah marákó márákóákáq peh kahnaraq Mósisiga sehgióro
ú ehweh íre parabagia peh kagainae. Mi ehwéhmé pehgáriq íre parabagia peh moke
kagainawire. Mi ehwéhnká moke aiq pútaragínana anehe íopeqkákáq mah marákó
márákóákáq parabaginawire. ¹⁹ Minayabe wehukenínká mi ehwéh pehgáriq anteru-
ena mó keyábé, Ínéga unserahnoro éna pagu pagunínaraq mi anímé Manikánka
wahnah wahnahnirabeq pehgáriq aní míankehe. Mó anínká mi ehwéh sehgiena
mó keyábé, Kawerue sehgióro síwáhnorínaraq mi anímé Manikánka wahnah wah-
nahnirabeq anotah aní míankehe. ²⁰ Teiníboq írátíáhro. Itega Manikáne sansá se-
hgironka Péhrasi kereq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqne arambehri íre kiotaikí-
naraqmé Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhoo? Írakaumo. Íre kioráhowe
úwe.

Apubúue insahwé ato ú ehwehne.

(Áríka 12.57-59)

²¹ Sísaga mó mahraréna, Naho naho síwáhnoruro kegá itene igaqnaréhyabe teríu
ehweh itega aiq íráhwe. Segá síwáhnoréra,
Wehukení subiq sueho. Subiq suahna anímé kotiorabeq móatagéhe uwe. *(Kisim Bek*
20.13, 21.12)

²² Segá miraue iraruwana amahnága ínega teiníboq írátíáhro. Wene iyahnabo anín-
sábé abiahnsa atahna anímé kotiorabeq móatagéhe. Wene iyahnabo anínsábé íre

kaweq ehwéh atahna anímé kaunsíri kebá móatagéhe. Wene iyahnabo anínsábé múguwahgu uwoyansa aní móne atahna anímé iraipéq pokinae.

²³ Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéqté táhbérápéq irigé, Mahna Maniká náwinié iwíáhóne. Are mitaq irigé arene iyahnabo anínká arensabé abiahnsa atéhnsábé ahreraq matiahnawe ²⁴ arega awinieina naneq tahbe áwaheraq maro. Áwaheraq mare apubúue arene iyahnabo anípá pokue insahwé ato. Insahwé ate kouwekue mitaq marahna naneq mewe Maniká náwo úwe.

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Mó anínká are ehweh atanieéna anotah sahsí móatanaí-naraq ahtapeq kirataq apubúue insahwé ato. Kotiorabeq kirataq wega anotah sahsí are móatahnana wega pársíba móatahnana karábúsiipéq móatehnehboq apubúue insahwé ato. ²⁶ Teiníboq írátíáhro. Karábúsiipéq móatahnara pehipi íre soraq auwagéhe. Ebeqme anotah apéq paiqmaréhnaraqmé anehe soraq auwagéhe úwe.

Sísaga mó aniné ahre weh abariiyeho ú ehwehne.

²⁷ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna, Mó aniné weh ahre abariiyeho ire. (*Kisim Bek 20.14*)

²⁸ Mi ehwéh írátówana amahnága ínega teiníboq írátíáhro. Arene auranka mó aniné ahre tagé, Íné mi iní abariyéyabe níre iwíáhónawe arene arupipeq abarié ahbabáq aiq miraóne.

²⁹ Minayabe arene auranka are ahbabáratana ínaraq mi aurá piruo. Peh morá áuránkákáq miéhnaraq pehgáriq íre kawerinae. Téhtaré áuránkákáq miéhnaraq kagai iraipéq pokinaraq anotah íre kawerinae. ³⁰ Arene púpeqte áyáhnkáránká are ahbabáratana ínaraq mi ayáhnkára kiraqsuo. Peh morá áyáhnkáránkákáq miéhnaraq pehgáriq íre kawerinae. Téhtaré áyáhnkáránkákáq miéhnaraq kagai iraipéq pokinaraq anotah íre kawerinae úwe.

Sísaga, Ahre kaqsúého ú ehwehne.

(*Mátíyu 19.9; Máhka 10.11-12; Áruka 16.18*)

³¹ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna, Arene ahre kaqsuanie ínaraqmé minayabe tíkéti pepáhq kowewe móawo úwe. ³² Minayabe amahnága ínega teiníboq írátíáhro. Arene ahrega mó wehreq ahbabárirataq mi tanáhráq kaqsuankéhe. Pehipi kaqsúéhnaraq wega mó wehkínaraq mi tanáhráq ahbabárinae. Mi iní meyahna anínká moq mi tanáhráq ahbabárinae. Minayabe arene ahre pehipi kaqsúéhneho uge úwe.

Sísaga peh koweakáq ahqáhoakáq irarerero ú ehwehne.

³³ Sísaga mó mahraréna, Itega mó ehwéh írátó ehwéhnké itene igaqnaréhyabe teríú éhwéhnká mahraréna,

Arega iraré, Manikánka tagariéhtáq ínega teawú éhwéh mirainauge énaue péhenineho. Arene ehweh kawerue sehgio ire. (*Namba 30.2*)

³⁴ Sega miraue iraruwana amahnága ínega teiníboq írátíáhro. Arega mirainauge ínaraq Manikánka tagariéhtáq mirainauge íre úno. Íopeqmé Manikánka wahnah wahnahni puah, Íónka tagariéhtáq mirainauge íre úno. ³⁵ Mah marákówé Manikáne tahbe tahnsá púah, Marakóga tagariéhtáq mirainauge íre úno. Sarúsarama suwahpeqme itene anotah Wahnáhné mátabu púah, Sarúsaramaga tagariéhtaq mirainauge íre úno. ³⁶ Arega irarénaga peh morá arene tontonah ayáhránká pabusa ayáhrá íre

úkorahi puah, Niyahqnonka tagaríéhtáq mirainauge íre úno. ³⁷ Arega, Ahqáho. Íre mirainauge íwíáhónawe peh, Ahqáho úno. Arega, Kowe. Mirainauge íwíáhónawe peh, Kowe úno. Owainawanka ahbabáq ehweh atannah áhnte irarinehboq peh morá ahqáhoakáq koweakáq irarúno úwe.

Sísaga, Ahbabáq íre ayahqmaro ú ehwehne.

(Árúka 6.29-30)

³⁸ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna, Mó anínká arene aura piauwahnah arega moq wene aura piruo. Mó anínká arene áwéh sehqauwahnah arega moq wene áwéh sehqauwo ire. (Lo 19.21)

³⁹ Mi ehwéh írátówana amahnága ínega teiníboq írátíáhro. Are áwíoqneh anímé íre ayahqmaro. Mó anínká are ahsuehinahwe éberiopeq pabeq suehnana ahsuehino. ⁴⁰ Mó anínká are ehweh atena síóti meanié ínaraqmé arene síótiakáq arene sáhkétiakáq náwo. ⁴¹ Wahnah anínká wene ménsámehnsá abaqme ákáhtaq waha totaq morá kírómítá kúno atannahwe ákáhtaq íre wahto téhtaré kírómítá mewe móato. ⁴² Mó anínká arensabé aneqpopoq nánio ínahwe náwo. Mó naneq átárianiboq nánio ínahwe náwo úwe.

Arene naruoyabé irutaboiroro ú ehwehne.

(Árúka 6.27-28,32-36)

⁴³ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna, Arene iyahnaboyabé arutaboiré arene naruoyabé íre arutaboiroro ire.

⁴⁴ Mi ehwéh írátówana amahnága ínega teiníboq írátíáhro. Íre peh morá itene iyahnaboyabé irutaboiroro. Itene naruoyabé moq irutaboiroro. Íwíoqnah keyábé púrerarítáhro. ⁴⁵ Íopeqté Ítéribóné animári méq ite íwíoqnah ke púrerarítáhro. Manikánka ahbabáq kereq kaweq kereqne marakóraq monseráhnue, Patahúno atéhre. Wega kaweqtaq míáh kéreq ahbabáq kereqne marakóraq monseráhnue, Ibonsúno atéhre. ⁴⁶ Peh morá itensabé sirutaboiro keyábé irutaboirirataqmé Manikánka ápeq awinkéhbo? Írakaumo. Ahbabáq kereqka moq sensabé sirutaboiro keyábé sirutaboirowe. ⁴⁷ Peh morá itene iyahnaboyabé mehweh aritéhrame anotah kawéq sánsápo? Írakaumo. Maniká íre tagaríáh kéga mi sansá mirao mino. ⁴⁸ Íopeqté Ítéribógá kaweqtaq míá míainserah ite moq kaweqtaq míá míao úwe.

Sísaga mó ke séhréh arite sansansabé teí éhwéhne.

6 Sísaga mó mahraréna, Peh mó kegá itene kaweq arámbéhrí tagéra, Kaweq kee íwíáhigeheéq mi arámbéhrí ábóraq miraonsabé íre kawerowe. Mirairataq mókake íopeqté Ítéribógá mi arámbéhríyábé ápeq íre nánawire.

² Míayabe arega tabonah ke nárínaraq mó kegá tagagehboq ebeq pembíáh póbíéh ání íre eqmaro. Mó kegá momiwí nahtápéqkákák wahba ahtápéqkákák pembíáh póbíéh ání eqmarera anehe mitaq séra tabonah ke náríewe. Tabonah keyabé íre sirutaboirue náríera péhepehe sansánowara mó kegá tagéra kaweq ke wóe íwíáh aitageheera ábóraq náríewe. Teiníboq írátíáhro. Mi sansáno kegá ábóraq náríe púara tagah kegá sensabé íwíáh íwíáh arítáhnabé mókake mó apéq íre meyagéhe. Sega mira onserahniyeho. ³ Arega tabonah ke nárínaraqmé mó kegá tagehboq peh kopípeq nário. ⁴ Kopípeq nárínaraqmé Iteriboga tagéna ápeq náwinkéhe úwe.

Sísaga púreré sansansábé teriu ehwéhne.

(Árúka 11.2-4)

⁵ Sísaga mó mahraréna, Táhmaro kegá ábóraq kaweq sansánéra peh kopípéqmé íre kaweq sansánéra kopéráhpéro ke wóe. Itega púrerirataqmé mi kegá púrero serahniyeho. Segá momiwí nahtápéqkákákq wahba áhtápéqkákákq mó kegá tagehrataq, Kaweq ke wóe íwíáh aritageheéra ábóraq iriwe méra púrerowe. Teiníboq írátíáhro. Mi sansáno kegá ábóraq púrerotaq tagah kegá sensabé iwíáh íwíáhonsabé mókake mó apéq íre meyagéhe.

⁶ Arega púrerinaraq arene paqnahipeq kibekue onsa paiqmare kopípéq mé púrerúno. Iteribo íre ábóraq míéh ánínéna moke kopípéq árámbéhrí tagehre. Minayabe kopípéq mé púrerinaraq mina tagéna arene púreq ehwéh irena náwinkéhe.

⁷ Maniká íre tagaríáh kegá iwíáhéra, Manikánka itene ehweh kawerue irankeheéra mónkakákq mónkakarúe íre wahto ehwéh teawenéhe íwíáhowe. ⁸ Segá mira onserahnue púreriyeho. Itega íre teawétáq Maniká Iteriboga ite tabonaho naneq tagaríéhre.

⁹ Minayabe púrerirataq mahraréq, Íópeqté Ítéribóo, arenáwíq pankerone.

¹⁰ Arega mah kehiná kéhíná wahnah wahnahnaritahna tanáhráq apubúue ábóraragúno ato.

Moke íópeqté ké are awahbeh sansánonserah mah marákóipéqté ké moq are awahbeh sansá miraoro aito.

¹¹ Ibora itene táhutahuq awehraq kirabo aito.

¹² Mó kegá ahabáraitáhtáq itega mina íre iahreraq masa peh suone. Itega miráunanserah itene ahabábq moq íre ahreraq matiahno.

¹³ Ahabábqka ite saiqnariahrahirabeq íre móito. Owainawanka saiqnariahrahirabeqte meiqme móbeq móito.

[Arega ahriahri wahnah wahnahnaite págege kiotaikóna aní míahnaq arensabé iwíáh íwíáh atone. Aiq míre.] Miraue púreroro úwe.

Mó kené ahabábq íre ahreraq matíáhro ú ehwehne.

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Mó kegá ahabáraitéhraq íre iahreraq matíéhrataqmé íópeqté Ítéribógá itega onserahninkehe. Wegá itene ahabábq íre ahreraq matiankehe. ¹⁵ Mó kegá ahabáraitéhraq iahreraq matíáhnaraqmé íópeqté Ítéribógá moq itene ahabábq ahreraq matiankehe úwe.

Sísaga táhutahuqsabé awehrié sansa teriu ehwehne.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Itega táhutahuq awehriirataq péhepehe sansáno kegá abiah marera mirao serahniyeho. Mó kegá se tagéra, Kaweq ke wóe íwíáhigeheéra mi kegá awehriotaq abiah máráhwe. Teiníboq írátíáhro. Mi sansáno kegá awehriotaq tagah kegá sensabé iwíáh íwíáhonsabé mókake mó apéq íre meyagéhe.

¹⁷ Arega táhutahuq awehriinaraq arene auranabiah pabeq paberé arene ayahra kaweq komúúno. ¹⁸ Mirainaraq are tagehra kegá táhutahuq awehriónayabé íre ahtebahrahowe. Iteribo íre ábóraq míéh ánínéna moke kopípéq árámbéhrí tagehnsabé ápeq náwinkéhe úwe.

Sísaga kaweq naneq morábí sáhonsabé teriu ehwehne.

(Árúka 12.33-34)

¹⁹ Sísaga mó mahraréna, Mah marákóipéq kaweq naneqmarínsabé irutaboiréq morábí sáhiyeho. Mah marákóipéq sáharáh náneq sósahbahrankírana abehq náneq ka sóirara aebó kégá aebóowe. ²⁰ Peh morá íópeq kaweq naneqsabé irutaboiréq mitaq morábí sáharáhro. Mitaq íre sósahbahrankinae. Íre abehq náneq ka sóinae. Aebó kégá mitaq íre aebóorahowe. ²¹ Itene kaweq naneq morábí sáharáhrabeqsabé irutaboironheqmóe úwe.

Itene iurame inonkataq kéh áráhmú tahnsane ú ehwehne.

(Árúka 11.34-36)

²² Sísaga mó mahraréna, Arene aurame arene anonkataq kéh áráhmú tahnsáne. Arene auranka kaweq naneq tagehnaaq arene arupipeq téhranae. Arene auranka ahabárorahi naneq tagehnaraq arene arupipeq sunkíkírinae. ²³ Arene arupipeqté téhrehme sunkíkíragínaraq kaweq sansá íre miraorahé peh ahabábq sansanorahóne úwe.

Téhtaré wáhnáhné arambehri moráráq íre sehgoráhi ehwéhne.

(Árúka 16.13)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Arambehri anínká téhtaré wáhnáhné arambehri íre moráráq sehgoráhire. Wega mó wahnáhnésabé awahbéna mó wahnáhnésabé íre awahbanae. Wega mó wahnáhné arambehri kawerue sehgiena mó wahnáhné arambehri áhwára áhwárainae. Mina inserah itega Manikánsabe irutaboiro sansánkákákq móneyabé irutaboiro sansánkákákq íre moráráq sehgoráhowe úwe.

Iwíáh kikiriyeo ú ehwehne.

(Árúka 12.22-31)

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Ite mah marákóipéq mé tanahráq itene táhutahuqkákákq itene inonkataq inerineré naneqkákáqsabé iwíáh kikiriyeo. Oga méwé íre peh morá tópah nahnagae. Itene inonkame íre peh morá inerineré naneq mire. ²⁶ Kabarane sánsá iwíáhue tagahro. Mi kanká ménsúmehnsú uqmarena nera kéhtáq koawaqmena nahupeq sahiro? Írakaumo. Íópeqté Ítéribógá mi kansábé iwíáhéna pehipi kiraboire. Itewe wehuke puana Maniká Iteriboga itensabé anotah-taq iwíáhéna kawerue kirabo aitéh mino. ²⁷ Arega arene oga mé tanahráqsabé iwíáh kikirinaraqmé ábátáq mérearahráhiro? Ahqáho. Írakaumo úwe.

Íre mationa naneq náinkéhe ú éhwéhne.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Aneraneré naneqsabé aneqsabé iwíáh kikiroo? Uworapeqté árá íyéh náneqsabé iwíáhue tagahro. Uworapeqté náneqka íre arambehrire. Korósi íre kogahnire. ²⁹ Anotah wahnáh ání Sórómóni naho ména we áhnte mensáméhnsá matawéna áhnte kawéq awahriq korósi matiowe. Uworapeqté kawéq árá íyéh náneqka moke Sórómónine kaweq awahriq naneq kiotaikire. ³⁰ Uworapeqté náneq íre kagai naneq mire. Ibora íyéhrana ahbiah tahnsá kekírataq tagire. Manikánsabe pehgárita q aiq pútare atáh kéó, Manikánka mi kawéq árá sukiwíéhnsabé wega ite moq sukita hráhi mino. ³¹ Aneq nanehnkono? Né waní ehqete

tuiro? Aneqtaté aneranerue míanehnkono éq iwíáh kikiriyehe. Ahqáho. ³²Maniká íre tagaríáh kégá minayabe iwíáh íwíáhéra sene sirupieq iwíáh kikirowe. Iteri-boga ite íre mationa naneq aiq tagariéhre. ³³Ahriahri Manikánka wahnah wahnah-nirabeqte sánsánsábé irutaboireq sehgióro. Sehgieq we kaweqtaq míehnserah ite moq kaweqtaq míaneheqmúne éq iwíáho. Mirairataq Manikánka ite íre mationa naneq náinkéhe. ³⁴Ahbiah sína naneqsabé iwíáh kikiriyehe. Ahbiah sína naneqs-abé mi tanáhráqsábé iwíáhigehe. Irupieq umehorahi naneqsabé ibora aiq awehraq kéhranawe ahbiah sína naneqsabé iwíáh kikiriyehe úwe.

Mó kené sánsá íre saraq sitáhro ú ehwehne.

(Árúka 6.37-38,41-42)

7 Sísaga mó mahraréna, Mó kené sánsá saraq siteq ahababáq ke woe íre oro. Mirairataq Manikánka itene sánsá moq saraq itena ahababáq ke woe aitankéhe. ²Itega mó kené sánsá saraq sitáhnerah Manikánka itene sánsá moq saraq itankéhe. Itega mó kené sánsá saraqme náriénserah Manikánka moq mina tahnsanue saraqme náinkéhe. ³Arenawahrah aniné aurapi pehgáriq átútú tagé arerene aurapi anotah sehikará kéhnsábé aneqsabé arerene auransabé íre iwíáho? ⁴Arene aurapi anotah sehikará kéhrahwe aneqsabé arenawahrah anínsábé, Arene aurapite átútú meuwanínkono eno? ⁵Are ahababáq kopéráhpéróna aní móne. Téhwé arerene aurapite séhikará merue anehemé arenawahrah aniné aurapite átútú kawerue tagé meuwahráho.

⁶Manikánsabe suwahrieh kewé Manikáne epéqté éhwéh íre teriéro. Mirairataq ianká wehukení pehnserah sega ite íwioqnagehe. Póéráhqka kaweq naneq segarúpípeq abasawe maisarúéhnerah sega mi ehwéh íre irasa peh awiréh aitaneherawoe úwe.

Págageue púreroro ú ehwehne.

(Árúka 11.9-13)

⁷Sísaga mó mahraréna, Itega púrerirataqmé náio ira naneq náinkéhe. Págegeue kabarirataq ábórarínaq taganeheqmóe. Onsaraq pako pakoirataq sitankéhe. ⁸Nánio i anínká meyankehe. Kabari anínká ábóraq marankéhe. Onsaraq pakobakoi anímé Manikánka siatahnana nahupeq kibekinkehe úwe.

⁹Sísaga mó mahraréna, Arenahninká arensabé, Tópah nánio ínaraqmé arega ebah náwiníbo? Írakaumo. ¹⁰Wega, Paseh nánio ínaraqmé wehe náwiníbo? Írakaumo. ¹¹Ite sibowáreh ahabároraho keéq itene animarí peh kaweq naneq nári nárino mino. Íopeqté Ítérbógá wensabé, Nánio e kewé peh kaweq naneq nárinkéhe. ¹²Mó kegá ite iuwahbeh sansánue ite kaweritáhnerah itega moq mina tahnsanue se kawerarítáhro. Mi sansámé Mósísine ehwehnikakáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikakáq áwahe wíre úwe.

Sobuya méhpéhpéq kibekoro ú ehwehne.

(Árúka 13.24)

¹³Sísaga mó mahraréna, Sobuya méhpéhpéq kibekoro. Iraipéqté méhpéh anotah abáé méhpéh míre. Iraipéqté áh moq abae ah marapeq tunsíá áh kéhrara áhnte kegá mi ahtápéq poku pokuowe. ¹⁴Oga mérapeqté méhpéhmé sobuya méhpéh míre. Oga

mérapeqté áhmé moq sobuya ah senahpeq kiríéh áh kéhrara mibeq kieyabe umehi puara íre áhnte kegá mi ahtápéq kiegieowe úwe.

Péhe éhwéh irare keyábé aiq pútare arítého ú ehwehne.

(Árúka 6.43-44, 13.25-27)

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Íre Manikáne ehweh peh seyene péhe éhwéh irare keyábé aiq pútare arítéhboq mi kené arambehri tagaríáhro. Ábóraq se sipisípiq tahnsá méra peh sirupipeqmé úrinsi iá tahnsa míáhwe. ¹⁶ Sene arambehri kawerue tagarawéq sene sánsá ahtebahrahowe. Ógaranká inunara íre íyéhre. Káránkárán-sáhnka pópo íre íyéhre. ¹⁷ Kaweq awánkánká kaweq será íyéhranawe abehq áwánkánká íre kaweq será íyéhre. ¹⁸ Kaweq awánkánká abehq será íre iyahráhire. Abehq áwánkánká kaweq será íre iyahráhire. ¹⁹ Kaweq será íre íyéh áwánkámé apiwe ira paríéhre. ²⁰ Minayabe péhe éhwéh irare kené arambehri tagarawéq sene sánsánsábé iwíáhorahowe úwe.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Áhnte kegá ínénsabe, Néne Wahnah mone aintáhwe. Íre mi ehwéh irarenka Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhowe. Írakaumo. Ílópeqté Náníbó awahbeh arámbéhrí mirao kegá sebataq mitaq kioráhowe. ²² Sain-suahna tanáhráq áhnte kegá ínénsabe, Néne Wahnah mone aintera, Arenáwírue Manikáne ehweh iraruraage. Arenáwírue owainawamarí kaqsuq kaqsururaage. Arenáwírue ótaq sansámárí miraurage irarigehe. ²³ Irarirataq ínéga sensabé, Itewe íre tagaríóge. Ite ahabbáq ke puaq íné nueq pokoro aritaníe úwe.

Nah piehya anitéyábé pabeqme ehwéhne.

(Árúka 6.47-49)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Néne ehweh irena sehgi ánímé ahtebia ání wene nah págege marákórácq pearéh ání tahnsane. ²⁵ Págege marákórácq pearéh púana anotah ibónsirana wání períéhra na sóiririrana wene nah íre kúrugúruue sokogia peh págegeue kéhre. ²⁶ Néne ehweh irena íre sehgi ánímé múguwahgu aní wene nah mareqmareq marákórácq pearéh ání tahnsane. ²⁷ Anotah ibónsirana wání períéhra na sóiririrana wene nah kúrugúruue sokogire. Sokogirana moke íre kaweragire úwe.

²⁸ Sísaga mi ehwéh síwáhnorue parabaruowara író kega wene ehwehnsabé áhtenuwe. ²⁹ Mósísine ehweh síwáhnoro kegá síwáhnorunserah Sísaga íre úwe. Wega ahtebia ánínká tahnsa síwáhnorú púara wene ehweh író kega áhtenuwe.

Sísaga anotah naonkákácq aní kawerato ehwéhne.

(Máhka 1.40-44; Árúka 5.12-14)

8 Sísaga sáwéhrapeqté tuwara peh íregárita q kegá we kérowe. ² Kérówana anotah naonkákácq ánínká weba séna áhtenú púana arehunserarácq ména wensabé, Anotah aníno, are awahbáhnaraqmé kaweraintahráhone úwe. ³ Úwana Sísaga ayahnkahkahrué wenaneq táhtorena wensabé, Ai q mirauge. Are awaho ani míáhno atowana mína irarúta q wene náonaba apubúue wagúwana kaweragúwe. ⁴ Kaweragúwana Sísaga wensabé, Írátíahno. Mó ke teríneho. Írakaumo. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánípá pokue arene anonka móreawo. Are awaho ani úkire ige-hboq Mósísiga irarúnserahnue Manikánsabe titirúno úwe.

Kíápéténine arambehri aní kawerato ehwéhne.

(Árúka 7.1-10)

⁵Sísaga Kápénéáma suwahpeq sútaq 100 Aroma sontiá kéné kíápéténiga weba séna, Séhréh ainto éna, ⁶Anotah aníno, néne arambehri aní néne nahtapeq ména anotah erirana íre nogoráhire úwe. ⁷Úwana Sísaga wensabé, Ínéga arene nahtapeq kogawerataníe ⁸úwana kíápéténiga wensabé, Íné pehgáriq aní múge. Are anotah aní míahna puah néne nahtapeq íre súno. Peh mahtaq mé ehweh irarinana néne arambehri aní kaweragíno. ⁹Íné moq wahnah sansá tagaríoge. Néne wahnah aiq míéhraana íné moq wahnah anínéna sóntíá ke wahnahnuge. Ínéga mó sontiá ánínsábé, Pokúno atótáq wega apubúue pokire. Mó sontiá ánínsábé, Mahbeq súno atótáq wega apubúue ínéba sire. Néne arambehri ánínsábé, Miraúno atótáq wega apubúue miraire úwe. ¹⁰Úwana Sísaga mi ehwéh irotaq áhtenéna we anehe su keyábé, Teinfboq írátíáhro. Mah anínká ínénsabe anotahtaq aiq pútare aintena ínéga mirainawire íwíáhire. Nánuwahrah Asíú kégá ínénsabe mina tahnsanue íre aiq pútare aintáhwe.

¹¹Teinfboq írátíáhro. Íó kiembogirabeqte kéreq íó tupekirabeqte kéreqka séra Manikánka wahnah wahnahnirabeq kibekéra tútuue méra Ébárahmareh Áhísáhkireh Sékópareh moráráq táhutahurigehe. ¹²Manikánka nánuwahrah Asíú keyábé, Ínéga wahnah wahnahnurabeq máhoro irara sega ahqáho atonsabe máhpeq sunkíkírirabeq kaqsuankéhe. Kaqsuahnaraq sega mitaq uwo uwo éra ibisagehe.

¹³Minayabe, Íráhro éna kíápéténinsabé, Arene nahtapeq pokúno. Arega aiq pútare aintahnanserah inkehe úwana mi tanáhráq wene arambehri aní kaweragúwe.

Sísaga Pítane ahrahnawa kawerato ehwehne.

(Máhka 1.29-31; Árúka 4.38-39)

¹⁴Sísaga Pítane nahupeq kibekúwana Pítane ahrahnawa osoro awáhrééna máhriqtaq míowana tagówe. ¹⁵Sísaga mi iníné ayahnkara táhtorowana wene awahre kaweragúwana irigéna táhutahuq tíwe náwuwe.

Sísaga áhnte awahré ké kawerarito ehwéhne.

(Máhka 1.32-34; Árúka 4.40-41)

¹⁶Íó tupekútaq wehukega owainawanka subiqmaq subiqmarú ke meriqmera Sísaba mórítówe. Mórítówana Sísaga peh ehweh irarúnka owainawamarí kaqsuena moke awahre ke kawerarítowe. ¹⁷Kawerarítonsabe Manikáne ehweh aiq pútaragúwe. Wene ehwéh irarú ani Áísáiaga Manikáne púkuipéq naho sehiranue mahraréna,

Wega moke itene awahre meyéhre úwe. (Aisaia 53.4)

Sísaga we kéreyabe irarú ehwehne.

(Árúka 9.57-60)

¹⁸Sísaga peh íregáritaq weba sáhurió ke tagéna ite we kérahwána keyábé, Mah kawéhú seberaebéq pokonehe ¹⁹úwana Mósísine ehweh síwáhnorú anínká weba séna wensabé, Íwáhnoraníno, are poku pokuónarabeq kéraníe úwe. ²⁰Úwana Sísaga wensabé, Úrinsi íá wene nahme ebahnarahpipeq kéhre. Kabarane nahme sehwerapeq kéhre. Íné wehukení úku aniné nahme íre kéhre ²¹úwana mó aní we kéro

anínká wensabé, Ebeqme nánibo pukinana komaisarena anehe are k éraníe ²²úwana Sísaga wensabé, Pusa kégá pukira ke maisaragéhboq ín é séniro úwe.[§]

Sísaga irarúnka sóiriq táqnáigú ehwehne.

(Máhka 4.36-41; Áríka 8.22-25)

²³Sísareq ite we k érahwána kereqka sípiipéq kibekue kure kure ²⁴káwehu ákáhtaq kowana Sísá sípiipéq sugowana apubúue anotah soirírúnka anotah nonaburórúwana wánínka kiegambeghgue sípi wánípipeq tupekinaúwe. ²⁵Tupekinaútaq ite we k érahwána kega Sísá iriateq wensabé, Wánípipeq tupekue pukonehboq kaweraito ewanana ²⁶wega itensabé, Aneqsabé áhreoo? Itega ínénsabe pehgáriqtaq aiq pútare aintáhwe éna irigéna sóiriqsabé, Táqnáigúno éna wánínsabe, Túbáh agúno úwana sóiriqka táqnáigúwana wánínka moq túbáh agúwe. ²⁷Túbáh agúwaq itega áhtenéq itete náhenéq, We aneq anípo? Sóiriqkakák wánínkakaqkák wene ehweh íréhre ewanae.

Sísaga owainawamarí kaqsuo ehwéhne.

(Máhka 5.1-17; Áríka 8.26-37)

²⁸Sísaga sípi kéwewena kure Kehrari kawéhú seberaebéq Kárára kené marakórapeq kúwe. Mitaq wehuke maisia ónápípeq kaegaeuya anitéreq piehgúwe. Sirupipeq míó owáináwámárínká mi anité subiqmaq subiqmaru puara anotah uwóyánsá aruqaruruyara mó kegá sensabé áhreéra mi ahtápéq íre nogoráhuwe. ²⁹Sega Sísá tagéra apubúue kareéra wensabé, Manikáne ahninkáwá wóne. Aneraitaníbo? Kamah aina tanáhráq íre sinsabé ite kamah ainie seno uye. ³⁰Se míorabeq ákáhtaq wahtotaq íregáritaq poeráhqmárínká uworapeq náwe sahtaqme nowe. ³¹Nonsabe owainawamarínká Sísansabé, Ite eqmaq íúwéhnaqme mi poeráhqmáríné sirupipeq eqmaq iuwo éra pagu pagunuwe.

³²Pagu pagunuwana Sísaga sensabé, Pokurero aritowara sega mi anité suera poeráhqmariné sirupipeq kowíowara mi kamárínká sáwéhrapeqté pehbeheráh tunse mentúpipeq tunse wánínkue pukuwe. ³³Póeráhqtaq wahnahnu kegá tagéra sensuwahpeq pehbeheráh pokéra owainawanka subiqmaq subiqmarú anité éhweh teriera moke tago naneqsabé éhwéh sensuwahrah teríúwe. ³⁴Teríúwara moke mibeqté kégá Sísaba kure wensabé, Itene marakó sue pokúno éra pagu pagunuwe.

Sísaga aiayah pukia ání kawerato ehwehne.

(Máhka 2.1-12; Áríka 5.17-26)

9 Sísaga sípiipéq kibekéna káwehu seberaebéq wenawahpeq pokúwe. ²Mó kegá íre ah nogoráhu aní aiayah pukia ání wene máhriqkakák sehitaqmaqme sehgiwera Sísaba móátówe. Segá iwíáhéra, Sísaga kaweratanawire íwíáhuwana Sísaga sene iwíáh tagéna aiayah pukia ánínsabé, Náníbaq móne. Arene ahbabáq aiq kawerató puáh arene arupipeq eyoyóue míahno úwe.

³Úwara Mósísine ehweh síwáhnoru kegá seye náhenéra, Mah anímé, Íné Maniká míoge íwíáhéna anotah ahbábárire uwe.

---

§8:22 Sísaga pusa keyábé irarúmé áwahewé sene sirupipeqté síwá pusa ké tahnsa míáh keyábé irarúwe.

⁴Uwana Sísaga sene iwíáh tagéna sensabé, Irupipeqmé aneqsabé ahabábáq iwíáho?
⁵Aiayah pukia ánínsábé aneq ehwéh teawinínkono? Arene ahabábáqsabe kaweratóge teawinínkono? Are irigue arene máhriq mewe ah nogo teawinínkono? Íre págege ehwéhme ahnabo? ⁶Íné wehukení úku anínká mah marákó marákó wehukene ahabábáq kaweraritahráhuge. Sokigi ainíboq tagaríáhro éna aiayah pukia ánínsábé, Irigue arene máhriq mewe arene nahtapeq pokúno úwana ⁷mi anínká irigue wene nahtapeq pokúwe. ⁸Pokúwara tago kegá áhtenuwe. Manikánka wehukení págege atowana ótaq sansá miraúnsabe sega áhtenéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe.

Sísaga Mátíyunsabé, Íné séniro ú ehwehne.

(Máhka 2.13-17; Árika 5.27-32)

⁹Sísaga mitaq suena ahtapeq nogutaq táhkisi moné méyáhwá aní néníwíq Mátíyu íné tagówe. Tagówana íné táhkisi moné méyáhwarabéq néne ópísirapéq tútuue míáhwana tagéna ínensabe, Íné séniro úwana irigue kэрáhwae.

¹⁰Sísaga nahtapeq táhutahurútaq áhnte táhkisi moné meyo kereq mó ahabábáq kéreqka mitaq séra Sísareq ite we kэрáhwána kereq moráráq táhutahurowane. ¹¹Táhutahurowanara Péhrasi kegá mina tagéra ite Sísá kэрáhwána keyábé kasenéna, Ite iwáhnori anínká aneqsabé táhkisi moné aebóo kereq mó ahabábáq kéreq moráráq táhutahuriro uwe.

¹²Uwana Sísaga mi ehwéh irena sensabé, Sótehgá awaho ke maráhsíni íre náriasa peh morá awahre ke nárire. ¹³Mina inserah ínéwé kaweqtaq míáh ké siahrabéna séhréh aritanieéna íre suge. Peh ahabábáq ke siahrabéna kaweraritanieéna suge. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Titiré sansansábé íre nuwahbena peh arutaboire séhréh arite sansansábé nuwahbehre ire. (Hosea 6.6)

Mi ehwéhme iwíáhue tagéq ahtebahro úwe.

Sísaga táhutahuq awehrio sansánsábé síwáhnorú ehwehne.

(Máhka 2.18-22; Árika 5.33-39)

¹⁴Sóni kéro kega Sísaba séra wensabé, Itereq Péhrasi kereqka mó tanáhráq mó tanáhrárué táhutahuq awehriúnara árahinsabé are kэрáh kegá táhutahuq íre awehrioo uwe.

¹⁵Uwana Sísaga sensabé pabeqme ehwéh teriena, Pahuwirotaqmé o menáhwénká wene iyahnaboba míéhtáqmé sega íre íbisia peh iwíáh iwíáhowe. Mókake o menáhwé seba íre míahnaraqmé mi tanáhráq wene iyahnaboga wensabé sirutaboirena táhutahuq awehrigehe úwe.**

¹⁶Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Wehukenínká nahonáh sáhkéti kawerinieéna o ambántáraté íre párúwe kawerire. Miraitaq tahirimé nahonáh sáhkéti mó subanki irino. ¹⁷Wehukenínká o nahniáq sera ano naho naho mémene áúyahwa antéhyápípeq íre ahkíre. Miraitaq tahirimé sera anonka muinaraq nahonáh antéhyá tapoagirana sera ano marakóraq antigi irino. Wehukenínká o será ano o an-

**9:15 Mi ehwéh áwahewé Sísá o menáhwé tahnsa aní míre. O menáhwéné iyahnabowe Sísá tagaríáh ké tahnsane.

téhyápípeq ahkíre. Wehukega ahkírataq mi tehtaré náneqme kawerue kanae. O será anome kawerue kanae. Antehyamé moq kawerue kanae úwe.††

Sísaga awahre iní kaweratená ahrari ogranúq ato ehwehne.

(Máhka 5.22-43; Árika 8.41-56)

¹⁸ Sísaga mi ehwéh síwáhnorútaq Asiu kené wahnah anínká Sísaba séna áhtónsabe arehunserarác ména wensabé, Nániyahu peh amahnága putíéhre. Arene ayahnkaratáté koráhtoréhnaaraq we oga úkinae ¹⁹ úwana Sísaga irigue mi aní kérowaq ite we kérahwána kegá moq kérahwáne.

²⁰ Ahtapeq kowanana awahre iní, airápété téhtaré ópéq wene korahq íre taraqnagú inínká Sísá anehepeq kúwe. ²¹ Anehepeq kure wewe náhenéna, Íné peh wene korósi koráhtoráhnaraqmé kaweraintankéhe éna wene korósi ayehrápéq koráhtorowe. ²² Táhtorowana Sísaga pabeqme we tagéna wensabé, Arega ínénsabe aiq pútare aintahna puana aru ukiq atóge úwana mi tanáhrác mi iní awaho ini úkúwe.

²³ Sísaga pokue wahnah aniné nahtapeq kibekúwara pembíáhnu kereq ibitunátúnánu kereq míówana tagówe. ²⁴ Tagéna sensabé, Mi ahrárwé íre airaiq pukia peh sugéhre. Máhpeq túmíáhro úwara wensabé awiréh atówe. ²⁵ Awiréh atówana wega moke míó ke kaqsuena mi ahrárwé máhriqtapéq kowéna wene ayahnkara táhtorowana irigúwe. ²⁶ Irigú ehweh mitaq teri mahtaq terinuwara moke mi marákórápéqté kégá írówe.

Aura pira ánitéreg ahkambu anínseq kawerarito ehwéhne.

²⁷ Sísaga mitaq suena ahtapeq kútaq aura pira ánitégá we kéréra wensabé, Tébitine anahwao, arutaboairaito uye. ²⁸ Sísaga nahupeq kibekúwara mi anitégá weba suyana Sísaga sensabé, Itene iura kaweraitahráhnunsabé aiq pútare aintehyo úwara sega wensabé kowe atera, Are aiq miraorahóne uye. ²⁹ Uyana Sísaga siura táhtoqme sensabé, Itega ínénsabe aiq pútare aintehyanserah mirainauge úwara ³⁰ mi tanáhrác siura tagahrahuye. Tagahrahuyana wega sensabé págegeue iraréna, Miraunsabé mó ke teríyeho aritowara ³¹ sega wene ehweh íre sehgira Sísaga miráú ehweh teríuyana mi ehwéh moke mi kehiná suwahpeq abae agúwe.

³² Mi anitégá pokuyataq mó kegá owainawanka subiqmaq subiqmarú ani, ehweh íre orahú ani meqmera Sísaba móátówe. ³³ Sísaga owainawa kaqauwowana mi anínká ehwehnúwara moke tago kegá áhtenéra, Ísara marákórápéq morá ibora mahna tahnsa tagóne uwe. ³⁴ Uwara Péhrasi kegá mahraréna, Owainawamaríné wahnahnka Sísá págege atéhnásabé owainawamarí kaqsuahráhire uwe.

Sísaga tagó ke arutaboairarito ehwéhne.

³⁵ Sísaga moke mi ke suwahpeqkakác áhnte kehiná suwahpeqkakác nogená Asiu kené momiwí nahmáritápéq Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh síwáhnoréna moke awahre kereq kaweraritowe. ³⁶ Sísaga sáhurío ke tagéna sensabé arutaboairaritowe. Se íre wahnahnkakác sípísipíq tahnsa méra kaweqtaq íre míahrahéra sirupipeq iwíáh kikiru puana sensabé arutaboairaritowe. ³⁷ Minayabe ite we kérahwána keyábé mahraréna, Nera kéh táhútáhúq áhnte kéhnserah Maniká íre

††9:17 Ahwa inínká tátubi awera íre tíríre. Tírítác tahirímé osoréh áwérá anonka muwe tátú tapoue awera téhpipeq sáhagi irino. Mina inserah Sísane o ehwéhme wehukene naho sánsánká íre awehraq kéhre.

tagariáh ké áhnte miáhwe. Táhutahuq koawaqmiáh ké peh táhmaro miáhnserah Manikáne ehweh korerié ké peh táhmaro miáhwe. ³⁸Minayabe, Maniká Iteribons-abé, Arene sotápéq koawaqmiahráho ke eqmaq suo ue púreroro.

Eqmaro ke airápété téhtaré kéné síwíq kéh éhwéhne.

(Máhka 3.13-19; Áríka 6.12-16)

10 Sísaga airápété téhtaré ké we kérahwána keyábé íáhrabéna owainawamarí kaqsuera moke awahre ke kaweraritagehéna págege aitowe.

²Ite eqmaq iuwo kewe iteíwíqmari mahraue Sáimóniwe mó awíq Pítae. Pítane ábáqkawawé Ehntarue. Se ábárahre Sébérine ahninkáwáráré Sémísireq Sónirere. ³Mó anímáři iteíwíqmari mahraue Pírípi, Pátórómíyu, Tómáhsi, íné Mátíyue. Sísá íre kérena íné Mátíyuwe táhkísi moné meyháwa aní miáhwe. Mó eqmaq suo aníte sensíwíqmé Ápíasane ahninkáwá Sémísireq Táriásarere. ⁴Mó eqmaq suo aní Kénáni marákórápéqté aní wenáwíq Sáimónie. Mó aní Sísane naruo koweriranaú aní wenáwíqtare Súrása Ísíkáriótie. Iteíwíqmé mirauée.

Sísaga we kéro ke arambehriq eqmaq suo ehwehne.

(Máhka 6.7-13; Áríka 9.1-5)

⁵Sísaga ite airápété téhraníte eqmaq iuwanaútaq itensabé mahraréna, Wáh-naupéqté kéné marakórapeqkakák Sámária ke suwahpeqkakák íre pokoro. ⁶Peh morá Ísara kebá pokoro. Se tanahraipéq tabanagi sipísipíq tahnsa kée. ⁷Seba pokue mahraréq, Manikánka wahnah wahnahnime aiq wahtonagire teriéro. ⁸Awahre ke kawerariteq pusa ké iririteq náonkakák ké kawerariteq owainawamarí kaqsúáho. Págege aitónsábé ápeq íre méyáho. Pehipi séhréh ariteq kawerarítáho.

⁹Pokonehe irataq ebah monéákák sehenáh monéákák kahnaraq mitaq mareq pokoro. ¹⁰Unah íre mewe pokoro. Téhtaré síótí súu pegiqnáhnkarankákák íre mewe pokoro. Séhréh aritéh kéga arambehri aní awehraq apéq náwigéhe. Minayabe ite íre matíéhra naneq náigéhe úwe.

¹¹Sísaga ite we kérahwána keyábé mó mahraréna, Mó ke suwahpeq kirataq Manikáne ehwehnsabé awahbeh aní kogabaroro. Ábóraq maréhrataq wega itensabé, Néne nahtapeq segáéro ínaraqmé wene nahtapeq kogáero. Moke mi ke suwahpeq míéhra tanáhráq peh morá mitaq kaegaero. ¹²Wehukene nahtapeq kirataq mi karíronánínsábé, Manikánka iru ukiq itankéhe teriéro. ¹³Terírataq sega ite mehweh aitéhrataq seba miáhro. Segá íre mehweh aitéhrataqmé mah éhwéhmé mewe mó kéné nahtapeq pokoro. ¹⁴Mó anínká ite íre mehweh aítana itene ehwehnsabé iuwahriehre ínaraqmé wene nah sueq itene igárátáq kahna tanáhuq poruarueq pokoro. ¹⁵Teiníboq irátíáho. Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreqka naho ahbabáruwe. Manikánka ehweh aítana tanáhráq mi kéga miraunka ákáhta-q kamah arinkéhe. Ite íre mehweh aítana itene ehwehnsabé iuwahriehre ira kéga mirairanka Manikánka anotahta-q kamah arinkéhe úwe.

---

‡10:5 Sámária keyabé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne ue kéhrabeq tagáho.

Íwíoqnagehe ú ehwehne.

(Máhka 13.9-13; Áríka 21.12-17)

¹⁶ Sísaga itensabé mó mahraréna, Írátíáhiro. Sipisípiqka úrinsi iápá miéhnserah íwíoqnehra kebá eqmaq iuwaníe. Wehe ahtebia ká miéhrana kiboki uwareasa ká miéhre. Mi katáre míehya serahnoro. Ahtebia ánímári méq uwareasa ánímári míáhiro. ¹⁷ Wehukega ite íre kaweraitéhboq kawerue auráq matiáhiro. Segá ite kaunsíri ke kotiorabeq móitera sene momiwí nahtápéq áréti sahtáté iubigéhe. ¹⁸ Néne sánsá sehgiónsábé ákáhtaq wahnáh kéreq anotah wahnáh kéreqka ehweh aitagehéhe seba móitagéhe. Mi tanáhráq sereq mó nahsó kéreq néne ehweh terigéhe. ¹⁹ Segá ehweh aitéhrarabeq móitéhrataq aneq ehwéh irarehnikono éq árahue terienéhnkono éq iwíáh kikiriyehe. Írakaumo. Mi tanáhráq Manikáne Awanka iwíáh aitahnaq ehwéh irarero. ²⁰ Mi tanáhráq íre iteitene ehweh irarigehe. Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh irarigehe úwe.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Mó anínká wenawah wenábáq kotiorabeq móritena sáhsi keyábé, Subiq suahro aritankéhe. Sibowárehga moq sene animárínsábé mina tahsanigehe. Sene animárínká sinoibone naruo úkéra mó keyábé subiq suahro aritagéhe. ²² Néne sánsá sehgió púara ómi kegá itensabé iuwahriehre aitagéhe. Itega néne sánsá íre susa anehe tanahráqkákáq kawerue sehgirataq Manikánka meirena airaiq kaweraitankéhe. ²³ Mó ke suwahpeq íwíoqnehrataqmé mitaq sueq pehbeheráhnue pokue mó ke suwahpeq kowíáhiro. Teiníboq írátíáhiro. Ísara kené táhúnipéq itene arambehri íre parabarúéhrataq íné wehukení úku anínká kouwekinauge.

²⁴ Sigaru anínká wene tísá íre kiotaikire. Arambehri anínká wene wahnah íre kiotaikire. ²⁵ Sigaru anínká wene tísaba mía míairana arambehri aní wene wahnahpa mía míainserah itega ínéba mía míaowe. Mó kegá íné iteruwahnsabé owainawane wahnah wenáwíq Pésébúrie aintáronsabé sega ite ínéba mía míaó ke moq íre kaweq ehwéh aitagéhe úwe.

Peh Manikánsabe áhreoro ú ehwehne.

(Áríka 12.2-7)

²⁶ Sísaga mó mahraréna, Íwíoqnah keyábé áhreiyehe. Amahnága moke kopípéq kéh náneq mókake ábóraraginae. Moke epéqté éhwéh ábóraraginae. ²⁷ Ite sunkíkírirabeq teiú éhwéh téhrehabeq teriéro. Epéq írah éhwéh nahnsorapéqté sawai sawaiue teriéro úwe.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Peh morá itene inonka subiq suahráho keyábé íre áhreoro. Mi kegá iteyuwa íre subiq suahráhowe. Írakaumo. Minayabe sensabé íre áhreoro. Peh morá Manikánsabe áhreoro. Wega ebeq itene inonka subiqmarena anehe iteyuwa iraipéq suahráhire.

²⁹ Peh morá pabusa mónératé téhtaré káriq kabará máhkétirapéq paiqmaráhwe. Iteriboga moke kabaramarínsábé iwíáhue tagéna íre kowe atahnaq mi kariq kábará marakóraq pehipi íre márunsurahorahire. ³⁰ Mina inserah Maniká Iteriboga ahriahri itensabé iwíáhue tagehre. Itene iyahqnopeqte íyáhrámé sáhnshawe tagariéhre. ³¹ Wega ite aiq moke tagariéh púaq íre áhreoro. Itega kabaramarí kiotaiko puana Manikánka ite íre abitaruanae.

Íné Sísane ani múge iraréyabe ayehitéhneho i ehwéhne.

(Árúka 12.8-9)

³² Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká mó keyábé, Sísane ani múge terinaraq mókake Nánibonsabé, Mi animé néne ani míre teawíné. ³³ Mó ke míáhtáq ínénsabe ahqáho aintéh animé ínega mókake Nánibo miéhrapeq wensabé ahqáho ataníe úwe.

Sísansabé anotahtaq arutaboirono i ehwéhne.

(Árúka 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ Ínéwé sainkue míáh ké insahwé aitanieéna marakóipeq tutaire íwíáhoo? Írakaumo. Peh sainsuanieéna tutaue. ³⁵ Íné tutau puana ahninkáwágá abowánsábé abiahnsa atankéhe. Ayahunkawagá anowansabé abiahnsa atankéhe. Anahbukawagá ahrahawansabé abiahnsa atankéhe. ³⁶ Wenawahrah animárínká wene naruo úkigehe. *(Maika 7.6)*

³⁷ Wenanoibonsabé anotahtaq arutaboirona ínénsabe peh ákáhtaq arutaboirahtéh animé íre néne ani míahrahire. Wene ahninkáwáreq ayahunkawareqsabé anotahtaq arutaboirona ínénsabe peh ákáhtaq arútábóirahtéh animé íre néne iyahnabo aní míahrahire. ³⁸ Nánibone arambehri miraunsabé íné awankátaq táhpawe nubiq suagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniráhro. Minayabe néne arambehriraq túbáh agéna peh we awahbeh arámbéhrí sehgi animé íre néne ani míahrahire. ³⁹ Wewensabé arutaboirona peh wewe awahbeh iwíáh mira aruqaruri animé oga mérapeq íre awaq miahrahire. Néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri animé oga mérapeq awaq miankéhe úwe.

Sísa tagariáh ké séhréh aritéh aníné ápeqsabé éhwéhne.

(Máhka 9.41)

⁴⁰ Sísaga mó mahraréna, Ite mehweh aítáh kéga íné moq mehweh aintáhwe. Ínénsabe mehweh aintáh kéga íné eqmaq núwéh aní moq mehweh atáhwe. ⁴¹ Manikáne ehweh irari anínká sitaq mó anínká iwíáhéna, We Manikáne ehweh irari aní púana séhréh ataníe ire. Séhréh ataníe éna mi anínsábé mehweh atena kiraboime kaweq sansánire. Manikánka wene ehweh irari aní ápeq awinanserah we mehweh atéh aní moq ápeq awinkéhe. Kaweqtaq mía míai anínká sitaq mó anínká iwíáhéna, We kaweqtaq mía míai aní púana séhréh ataníe ire. Séhréh ataníe éna mi anínsábé mehweh atena kiraboime kaweq sansánire. Manikánka kaweqtaq mía míai aní ápeq awinanserah we mehweh atéh aní moq ápeq awinkéhe. ⁴² Teiníboq írátíáhro. Pehgáriq aní íné séniréh aní miéh púana mó anínká né waní náwinana Manikánka mi aníné ápeqme íre tabanagia peh ahrreraq kanawire úwe.

Sóniga we kéroya aníté Sísaba eqmaq suo ehwéhne.

(Árúka 7.18-35)

11 Sísaga moke mi ehwéh ite we kerahwána ke teiuwe. Wega ite airápété téhraníté we kerahwána keyábé itene arambehriyabé íwáhnoréna mitaq suena wahtotaq kehiná suwahpeq mó ke síwáhnorinieéna pokúwe.

² Sóni wání meri merini aní karábúsiipéq ména Sísa Karáhéga miráú ehweh irena we kéroya anítégá Sísa kasenigeheéna weba eqmaq suowe. ³ Eqmaq suowara Sís-

aba kéra wensabé, Sóniga, Arewe Manikánka eqmaramé ú anípo? Ite mó anínsábé áwénunonehnikono ire uye.

⁴ Uyana Sísaga sensabé, Irehya ehwéhnkákák tagéhya naneqkákák Sóni koreawé-tao. ⁵ Ínéga miraunka aura pira kégá tagahwara aigará soriqnah kega ah nogówara náonkákák kéné náo wagirara ahre parosa kégá ehweh irahwe. Pusa ké iriwe oganúq sitena tabonah ke Manikáne kaweq ehwéh síwáhnoruge. ⁶ Ínénsabe árahinabomo íwíáh íre iwíáhia peh ínénsabe kawerue aiq pútare aintéh ánimé aru ukiqme aní míéhre. Mah ehwéh Sóni koreawétao úwe.

⁷ Úwara Sóni kéroya anitégá mitaq suera pokuyataq Sísaga weba sáhurió ke Sóni éhweh teriuwe. Wega mahraréna, Sóniga uworapeq íwáhnoruraitaq koraganehe urotaqmé we inse wíre íwíáhuroo? Sóririrana onega míu míu inserah Sóni mó iwíáh mó iwíáhi aní míre íwíáhéq koragaroo? Írakaumo. Sóniwe íre mina tahnsa aní míre. ⁸ Sóni koraganehe urotaqmé we inse wíre íwíáhéq koragaroo? Kaweq korósi aner- aneria aní koragaroo? Írakaumo. We íre mina tahnsa aní mírarirara kaweq korósi aneraneria kéwé uworapeq íre mía peh wahnah kené nahtapeq mía míaowe. ⁹ We inse wíre íwíáhéq koragaroo? We Manikáne ehweh irari aníne íwíáhuroo? Aiq pú- taq iwíáhowe. Írátíáhro. We Manikáne ehweh irari anínéna moke mó ke áwáhu ke kiotaikuraire. ¹⁰ Sóni éhwehme Manikáne ehwehnka mahraréna, Néne ehweh korerina anímé ebeq eqmarahnana are sina ah kawerarankéhe ire úwe.

(Malakai 3.1)

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Sóni wání meri merini aní anotah anínirara moke mó kegá we íre kiotaikowe. Íre kiotaikowana Manikánka wahnah wahnahnirabeq íópipeq kibeki aní pehgáriq anínká Sóni kiotaikire.

¹² Sóniga ehweh iraruraitaqkákák amahnágaákák págege sansáno kegá íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kibekoneheqmúne éra sene págege sansánowe.

¹³ Manikáne ehweh iraru kereq Mósísireqka Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teiúwana Sóniga suraire. ¹⁴ Sene ehweh aiq pútare arítáhmé kawerowe. Segá pabeqme ehwéh irarume Éráisa mónkákák sinae ewe. Sóniga menah surainsabé sene ehweh aiq pútaraguraire. ¹⁵ Íre parosa áhréákák kéó, írátíáhro úwe.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Amahnága oga míáh kéwé ite aneq tahnsá kée teinínkono? Itewe káriq anímárínká máhkétirapéq ogi ogionserah tahnsá ké wóe. Mó anímárínká mó anímárínsábé abiahnsa aritera sensabé, ¹⁷ Igonkónúnaraq itega íre ábáhrowe. Ibitunántúnánúnaraq itega íre ibisahwe ewe. ¹⁸ Sóniga suraitaq wega táhutahuq awehriéna náhníaq sera ano íre narainsabé sega abiahnsa atera, Owainawanka iwíáh atéh aní míre atárówe. ¹⁹ Íné wehukení úku anínká surautaq táhutahuqkákák náhníaq sera anonkakaq pehipi nogara sega ínénsabe abiahnsa ain- tera mahraréra, We kobuq kahburi uwoyansa aní míre aintera táhkísi moné meyáh kéreq mó ahabábák kéreqne iyahnabo aní míre aintáhwe. Segá ínénsabe mi ehwéh irarewara Maniká tagaríáh kégá ahtebé sansánirataq mó kegá tagéra, Se aiq pútaq sansánowe ewe úwe.

Sísaga, Kamah ainehboq kawerurero ú ehwehne.

(Árúka 10.13-15)

²⁰ Sísaga mó kehiná suwahpeq áhnte otáq sánsánúwara tago kegá sene ahabábák sansa íre súónsabe Sísaga mi keyábé ehweh aritowe. ²¹ Wega mahraréna, Kórásini suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéro, kamah ainehboq kawerurero.

Iteruwahpeq áhnte otáq sánsá miraurage. Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreqka mina tagotaq tahirímé sene ahabábq naho suera kaweqtaq míó irino. Sega mina tagotaq tahirímé sene ahabábq aiq súónsabe Manikánka tagankeheéra nahonáh kórósí aneranerue tanah abaq marera sene ahabábqsabe tútuue ibiso irino.²² Teiníboq írátíáthro. Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi keyábé peh ákáhtaq kamáh arinkéhe. Mi tanáhráq ite Kórásini suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéreq anotahtaq kamah ainawire.

²³ Kápénéama suwahpeqte kéó, ite kaweq ke míone éq minayabe íópeqté mátábúrápéq kioneheqmúne íwíáhoo? Írakaumo. Mibeq íre kioneheqmóe. Peh iraipéq kowíáthro aitanawire. Ínéga págege otáq sánsá iteruwahpeq mirauraugaq tagarowe. Mirauraunserah Sóróma suwahpeq miraowataq tahirímé mi kegá sene ahabábq sansa suera kaweqtaq míó irino. Sene ahabábq súótaq tahirímé Manikánka sensuwahpeq íre kekira peh kéh irino.²⁴ Amahnága teiníboq írátíáthro. Manikánka ehweh aitahna tanáhráq wega Sóróma suwahpeqte keyábé arutaboiréna peh ákáhtaq kamáh arinkéhe. Mi tanáhráq ite anotahtaq kamah ainawire úwe.

Sísaga, Ínéba sero éna ahrenahro aitaníe ú ehwehne.

(Árúka 10.21-22)

²⁵ Sísaga púrerie mahraréna, Nániboo, arega moke íópeqkákáq mah marákó márákóákáq wahnahnóne. Wehukene sánsá ahtebah kewé arene sánsá íre sokigi ariasa peh morá káriq aní tahnsa ké arene sánsá aiq sokigi aiene. Minayabe arensabé iwíáh íwíáh atóge.²⁶ Nániboo, arerega iwíáhúe aiq miraóne úwe.

²⁷ Sísaga mitaq míó keyabé mó mahraréna, Nániboga moke náníre. Mó kegá íné Manikáne ahninkáwá íre tábúsoqme tagaríáhwana Nániboga webataq íné wenahni tagaríehre. Mó kegá Nánibo íre tagaríáhwana ínébataq wenahninká we tagaríóge. Íné wenahninká sokigi aiéna kegá moq Maniká Iteribo tagariagehe úwe.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Págege arámbéhríeq irupipeq umehi keo, ínéba sero. Ínéba sirataq ahrenahro aitena iru ukiq itaníe.²⁹ Néne arambehri sehgieq néne sánsá ahtebahro. Íné uwaresa ánínéna pehwehrue mía míau aní púaq ínéba sirataq irupipeq ukiq itahnaq ahrenagehe.³⁰ Néne arambehriwe irupipeq íre págegeorahi arámbéhrí wíre. Mi arámbéhrí sehgrírataq irupipeq eyoyó aitaníe úwe.

Sísaga ahrena ahrena wehekáh arambehriéyabe irarú ehwehne.

(Máhka 2.23-28; Árúka 6.1-5)

12 Mi tanáhráq ahrena ahrena wehekáh Sísareq ite we kérahwána kereqka páréti mirao naneq será sotápéq kótaikowanaraq irupibiúwaq itega mi será késabaríqme késabaríqme ue kure nahwane.² Nahwanara Péhrasi kegá tagéra Sísansabé, Tagáhno. Are kэрáh kegá ahrena ahrena wehekáh íre mirao naneq sansánowe. Minayabe sega ahabábrowe uwe.³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhírámé Tébitireq we kéro kereqka sirupibiútaq mirau sansámé íre sáhnshawe ahtebaho? ⁴ Tébitiga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéq kibekéna Manikánka tagankeheéra máró paréti mewe nówara we kéro kega moq nowe. Nonsabe íre mirao naneq miraowe. Mósísine ehweh irarunka mi parétiwé pehipéqté kegá íre nah nanere. Peh morá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kegá nahrahowe ire. (1 Samuel 21.1-6)

⁵Mósísine ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné ehweh aiq sáhnsahona wino. Mi ehwéhniká teímé ahrena ahrena wehekáh sega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq arambehriuwana Manikánka íre abiahnsa aritowe ire. ⁶Teiníboq írátíáhro. Íné mahta q ména Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kiotaikuge. ⁷Manikáne ehwehnka mahraréna,

Titiré sansansábé íre nuwahbehrena peh arutaboíré sansa séhréh arite sansansábé nuwahbehre ire. (*Hosea 6.6*)

Itega mi ehwéh ahtehta q tahirímé íné séníráh ké kaweqta q míáh keyábé, Ahbabárowe íre aritewáh irino. ⁸Íné wehukení úku anínká ahrena ahrena wehekáh wahnah wahnahuge úwe.

**Sísaga ahrena ahrena wehekáh sawenkahnia
áyáhnkákáq aní kawerato ehwehne.**

(*Máhka 3.1-6; Áríka 6.6-11*)

⁹Sísaga mita q suena Asiu kené momiwí nahtápéq kibekúwana ¹⁰sawenkahnia áyáhnkákáq aní míowe. Péhrasi kegá Sísaga ehweh ataneheéra we kasenára, Ahrena ahrena wehekáh wehuke kaweratewé Mósísine ehwehnka ahqáho atehro uwe.

¹¹Uwana Sísaga sensabé, Ahrena ahrena wehekáh itene ka íre wahto matáipéq tupekita q mi ka tumeyáh mino. ¹²Wehukenínká ménkámehnká aiq kiotaiki mino. Minayabe ahrena ahrena wehekáh Mósísine ehwehnka kaweq sansansábé íre ahqáho atéhre. ¹³Íre ahqáho atéhre éna sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsabé, Arene ayahnkara obariro úwana wene ayah obarirowana kaweragúwana ébeq ayáhnkárá tahnsa úkúwe. ¹⁴Péhrasi kegá tueague sío síoéra, Sísawe árahue subiq suanéhnkono uwe.

Sísawe Manikáne arambehri anínsabé éhwéhne.

¹⁵Árahue subiq suanéhnkono u ehwéh Sísaga irena mita q suena pokúwara áhnte kegá we kérowe. Áhnte kegá we kérowana moke awahre ke kaweraritena ¹⁶sensabé, Íné éhweh mó ke teriyeho aritowe.

¹⁷Sísaga áhnte awáhré ké kaweraritonsabe Manikáne ehweh irarú ani Áísáitaga sehiranú ehwehnká aiq pútaragúwe. Mi ehwéhme Manikánka irarú ehweh wega sehiranue mahraréna,

¹⁸Néne arambehri mirai aní ínéga omaq ató aní aiq míéhre. Wensabé nirutaboíréna wene arambehriyabé nuwahbehre. Ínéniwanka weba mía míainana wega nahnsa ke kaweq sansá terinkéhe. ¹⁹Wega íre ehwehinae. Wega íre anotahta q ehwehinae. Ahta peqté íre sawai sawaiinae. ²⁰Wega mareqmareq sah íre airai q piteruanae. Áráhmu pehgári q téhráhnraq íre puinsuanae. Ahqáho. Mirainaga kaweq sansánká ahababáq sansa kiotaikinae. ²¹Nahnsa kegá wene ehweh irera, Ite kaweraitankéhe iwíáhigehe úwe. (*Aisaia 42.1-4*)

Owainawanka Sísaga séhréh atéhre éra péhe éhwéh iraru ehwéhne.

(*Máhka 3.20-30; Áríka 11.14-23, 12.10*)

²²Mó kegá aura pira aní, íre ehwehnorahú aní meqmera Sísaba móátówe. Wene arupipeq owainawa mío púana we íre ehwehnorahú aní, aura pira aní míowe. ²³Sísaga mi aní kaweratowana ehwehnéna aura tagówe. Mina tago kegá áhtnéra seye náhenéra, Kaweratéh ánímé Tébtíne anahwabómo uwe. ²⁴Péhrasi

kegá kawerato ehweh irera, Pésébúri owainawane wahnahnka Sísa págege atena séhréh atéh púana Sísa owainawamarí kaqsuahráhire éra seye náhenéra ehmuniq éhmúníruwe.

²⁵ Ehmuniq éhmúníruwana Sísa sene iwíáh tagéna sensabé, Wahba márakórápéqté kegá seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké íre míahrahowe. Sensuwahraheq seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké íre míahrahowe. ²⁶ Owainawanseq wenawahraheq ebehotaq tahirímé se sainkéra págegeue morá ké íre míahraho irino. ²⁷ Ínéga owainawa kaqsúótáq owainawane wahnahnka séhréh aintéhtáq tahirímé ite kéiráh kegá owainawa kaqsúáhtáq insega séhréh arítéh iripo? Ité kéiráh kegá itene ehwehsabé íre tábúsoréhre aitáhwe. ²⁸ Manikáne Awanka págege aintena séhréh aintéh púana owainawa kaqsuq kaqsuruge. Mina tagéq Manikánka wahnah wahnahni sansá iteba aiq sire éq tagaríahwe úwe.

²⁹ Sísa mó mahraréna, Wehukéníká ayahnsa kira wéhné ménsámehnsá meyanieéna wene nahupeq árahue kibekorahiro? Ebeqme ayahnsa kira wéh táhtoque táhru táhruarena anehe wene nahtapeqté ménsáméhná pehipi meyahráhire úwe.

³⁰ Sísa mó mahraréna, Wehukéníká íre néne iyahnabo aní míéhmé néne naruo aní míre. Wehukéníká ínereq íre soruparítéhataqmé wega wehuke karegaráh aruqarurire.

³¹ Peh morá Manikáne Awansabe abehq éhwéh atáh kéwé Manikánka mi ke íre insahwé aritankéhe. Mi ahbábáq peh ahrreraq matiankehe úwe. ³² Íné wehukení úku anínsabé níhruru aintéh ánimé Manikánka insahwé atahráhire. Manikáne Awansabe éhruru atéh ánimé Manikánka amahnágaákák mókakeakák mi aní íre insahwé atena wene ahbábáq peh ahriahri ahrreraq matiankehe úwe.

Íre kaweq awánkánká abehq sérá iyanae i ehwéhne.

(Árúka 6.43-45)

³³ Sísa Péhrasi keyábé mó mahraréna, Peh morá kaweq awánkánká kaweq sérá iyéhre. Íre kaweq awánkánká abehq sérá iyéhre. Wehukéníká awanká sera tagéna mi awánká ahtebehre. ³⁴ Itewe wehene animáí móe. Itene irupipeq kéh náneq itene íwéhga irarerahire. Itene irupipeq íre kaweq iwíáh kéh púaq kaweq ehwéh íre irarerahowe. ³⁵ Kaweq ánimé wene arupipeq kaweq iwíáh kéh púana kaweq sansánire. Ahbabáq ánimé wene arupipeq ahbabáq iwíáh kéh púana ahbabáq sansánire. ³⁶ Teinfóq írátíáhiro. Ehweh aitahna tanáhráq Manikánka wehukene ehweh iwíáhue tagéna moke sene abehq éhwéhnsabé saraqmarankéhe. ³⁷ Kaweq ehwéh irare irareóna aníno, Kaweq aní móne atankéhe. Ahbabáq ehweh irare irareóna aníno, Ahbabáq ani móne atankéhe úwe.

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.

(Máhka 8.11-12; Árúka 11.29-32)

³⁸ Táhmaro Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka Sísansabé, Íwáhnoraníno, itega Manikáne arambhiri miraóna aní taganehboq arega ótaq sansánúno uwe. ³⁹ Uwana Sísa sensabé, Amahnága oga míáh kegá Manikánsabe íre iuwahbehraq ahbabáq ke míáhwe. Ótaq sansánúno ewo? Írakaumo. Wehukení wenáwíq Sónaga sóreq wanípípéq tupekútaq Manikánka ótaq sansá miraúwe. Peh morá mi

sansá teienaq iwíáhue tagagehe. ⁴⁰ Sóna apahtáro wéhékáh anotah pahné arupipeq mionserah íné wehukení úku aní apahtároráq marakóipeq míanie. ⁴¹ Níníbe suwahpeqte kégá ahbabáruwana Sónaga ehweh koreriutaq wene ehweh irera sene ahbabáq sansa suera kaweqtaq míówe. Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq Níníbe suwahpeqte kégá iriwe méra ite amahnága oga míáh keyábé, íre kawerowe éra ehweh aitagéhe. Amahnága iteba míó ánimé Sóna kiotaiku aní múge. Níníbe suwahpeqte kégá Sónane ehweh íronserah árahinsabé néne ehwehme íre iraho? ⁴² Sórómóniga Ísara ke wahnahnútaq wáhnaupéqté kéné wahnah inínká wene ahtebia éhwéh iranieéna íre wahtopeqte weba súwe. Teiníboq írátíáhro. Amahnága iteba míó ánimé Sórómóni kiotaiku aní múge. Mi inínká Sórómónine ahtebia éhwéh ironserahme árahinsabé néne ehweh íre iraho? Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi inínká iriwe ména itensabé ehweh aitankéhe úwe.

Owainawanka kouwekinsabé éhwéhne.

(Árúka 11.24-26)

⁴³ Sísaga Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqsabé mó mahraréna, Owainawanka wehukení auwena pokitaq wání íre kéhrabeq nogena ahrenahrahirabeq kabarire. Kabarirana írakauninsabé iwíáhéna, ⁴⁴ Ínéga súó náhtápéq seuwekinauge éna áuwátái wéhúkénípá kouwekire. Kouwekéna wene nah tagehrana aiq kabantáhwe kaweraréhre. ⁴⁵ Kawerarena mó abapete téhraníté áhnte ahbabáq ówáináwámári koweriréhre. Moke mi owáináwámári mi anípá kowíáhwe. Téhwe peh morá ówáináwánká mi anípá míéhtáq íre kawerire. Anehemé áhnte owáináwámárínká weba míáhnsabé anotahtaq íre kawerire. Mi aní íre kaweraginserah amahnága ite oga míáh áhbábáro ke íre kaweqtaq míaneheqmóe úwe.

Sísane anowaréh ábákawaréhwe inseréhbo i ehwéhne.

(Máhka 3.31-35; Árúka 8.19-21)

⁴⁶ Sísaga nahupeq ména ehweh teriutaq wenanoreq wenábáqmarinseq máhpeq iriwe méra Sísareq ehwehnéyabe suwahbówe. ⁴⁷ [Suwahbówana mó anínká Sísansabé, Arenanoreq arenábáqmarinseq máhpeq iriwe méra arensabé áhrabowe úwe.] ⁴⁸ Úwana Sísaga míó keyabé mahraréna, Náinowé insebo? Náníbáqsome inseréhbo éna ⁴⁹ ite we kérahwána ke ayahnáwíqme mahraréna, Mah kewé náinoreq náníbáqmarinseq móe. ⁵⁰ Íopeqté Náníbó awahbeh arámbéhrí sehgió kéwé náníbáqmari móe. Náinahnoreh wóe. Náinoréh wóe úwe.

Ayu suitabéyabe pabeqme ehwéhne.

(Máhka 4.1-9; Árúka 8.4-8)

13 Mi wehekáh Sísaga nahtapeqté tueyokéna káwehu ayehráq tunse mitaq tútuue míowe. ² Tútuue míowara íregárita q weba sáhatió púana Sísaga wánípipeq ko sipípéq kibekue tútuue míowara moke míó kega arahwéraq iriwe míówe. ³ Míówana Sísaga áhnte pabeqme ehwéh síwáhnorúwe. Wega mahraréna, Ayu suitabeh anínká wene sotápéq ayu suitabanieéna pokire. ⁴ Suitabehta q mó ayú ahta q megirana kabaranka sésiq nehre. ⁵ Mó ayú kiruraq megirana pehgáriq marákó kéhnsabé mi ayú apubúue kiapoue kíréhre. ⁶ Anotah patáhita q tamurupague íre ánúq piéh púana ehyatagire. ⁷ Mó ayú náwerarúítáq megirana náwe kirena kárigariirana sera íre íyéhre. ⁸ Mó ayú kaweq marákóráq megirana kiapoue kirena áhnte

será iratanire. Mó ayú 100 será íyéhrana mó ayú 60 será íyéhrana mó ayú 30 será íyéhre. ⁹Íre parosa áhréákák kéo, kawerue íráhro úwe.

Sísaga moke pabeqme ehwéh teriunsabe irarú ehwehne.

(Máhka 4.10-12; Áríka 8.9-10)

¹⁰Síwáhnorúwaq ite we kérahwána kegá Sísaba séq wensabé, Mó ke síwáhnorónaraq aneqsabé pabeqme ehwéh terieno ewane. ¹¹Ewanana Sísaga itensabé, Manikánka íópeq wahnah wahnahnirabeqte éhwéhmé menah wehukega íre írátíahrahuowe. Amahnága Manikánka mi ehwéh ite sokigi aíre. Peh mó ke íre sokigi aríre. ¹²Manikánka wene ehweh kawerue íréh ání mó sokigi awinana áhnte ahtebanae. Wene ehwehnsabé anetaníbo i aní mó íre sokigi awinana we pehgáriq ahtebeh naneq abitaginae. ¹³Minayabe wehuke pabeqme ehwéh teríúge. Sene siuranka tagéra íre tagaríáhwe. Sene siahrega irera íre írátíáh púana pabeqme ehwéh teríúge. (Lo 29.4)

¹⁴Minayabe Manikánka iwíáh atowana Ásísága sehiranú ehwehnká aiq pútaragire. Mi ehwéhmé Manikánka irarú ehweh wega sehiranue mahraréna, Itega ehweh ireq itene irupipeq íre írátíáhwe. Itega tagéq itene irupipeq íre tagaríáhwe. ¹⁵Mi kené sirupipeq íre ahtebahrahowe. Seyene siahre aiq parokire. Seyene siura aiq mútúgire. Segá íre miraotaq tahirímé sene siuranka tagéra sene siahrega irera sene sirupipeq ahtebéna sene ahababáq suera íné níáhrabo irino. Sene ahababáq suera íné níáhrabotaq tahirímé kawerarító irino úwe. (Aisaia 6.9-10)

¹⁶Sísaga ite we kérahwána keyábé mó mahraréna, Itene iuranka áhntetaq tagahnsabe itene iahrega áhntetaq íráhnsabé iwíáh íwíáhoró. ¹⁷Teiníboq írátíáhro. Áhnte Manikáne ehweh iraru kereq kaweqtaq mía míau kereqka itega tagah naneq tagéyabe suwahbówara íre tagowe. Itega íráh éhwéhnsabé sega ireyabe suwahbówara íre írówe úwe.

Sísaga ayunsabe éhwéh áwahe pahsuo ehwéhne.

(Máhka 4.13-20; Áríka 8.11-15)

¹⁸Sísaga itensabé, Ayu suitabé pabeqme ehwéh áwahe ahtebagehboq írátíáhro. ¹⁹Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh siahrega irera íre ahtebah kewé ahtapeq megí ayú tahnsane. Owainawanka sirupipeqté mi ehwéh apubúue seaebóire. ²⁰Kiruraq megí ayúme kiapoinserah wehukenínká Manikáne ehweh irena arupipeq eyoyóéna apubúue kowe atéhre. ²¹Manikáne ehwehinka arupipeq íre ánú píéhnsabé pehgáriq tanáhráq sehgire. Mi ehwéh sehgínsabé mó kegá áwioqnahwana íre kaweq sunúq sire. Mí tanáhráq wega túbáh agéna Maniká áuwéhre. ²²Náwe tarúítáq megí ayúme wehukenínká Manikáne ehweh irena sehginie íwíáhéna mah marákó marákóipéqté náneqsabé iwíáh íwíáhéna ménsámehnsánkakaq móneakáqsabé arutaboirire. Náwe soaginserah minawarinká saiqnaríéh púana wega Manikáne arambehri íre miraire. ²³Kaweq marákórát megí ayúme wehukenínká Manikáne ehweh irena arupipeq tábúsoqme iwíáhire. Kaweq marákórát kaweq será íyéhnserah wega mi ehwéh sehgiéna Manikáne arambehri kawerue miraire. Kawerue miraéna mó anínká 100 tahnsá áhnte kaweq arámbéhríirana mó anínká 60 tahnsá kaweq arámbéhríirana mó anínká 30 tahnsá árámbéhríire úwe.

Náweyabé pabeqme ehwéhne.

²⁴ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Manikánka íópeqté wahnah wahnahnime wehukenínká wene sotápéq kaweq ayú uqmatainserahne. ²⁵ Inokáhpeq wehuke sugé tanahráq wene naruo anínká sure kaweq ayú uqmataitaq náwe uqmarena pokuraire. ²⁶ Kaweq ayú kirena iyanauraitaq náweakák kítáire. ²⁷ So abone arambehri anímárincká sure wensabé, Arene sotápéq peh kaweq ayú uqmatonawe mah nawé eheqte kirehro urowe.

²⁸ Urowana sene wahnahnka sensabé, itene naruo anínká mi nawé uqmataire urairara sega wensabé, Náwe soranéhnkono urowana, ²⁹ Ahqáho. Náwe soréhrataq kaweq naneqkák pagorúéhboq moráráq kirankéhe. ³⁰ Moráráq kirahnana nera kahnaq ínégá arambehri keyábé, Téhwe mi nawé saue airiwe ira paríáhro. Anehe kaweq será isíwe néne ménsámehnsá kéh náhúpéq sáharáhro aritaníe uraire úwe.

Pehgáriq ayúnsabé pabeqme ehwéhne.

(Máhka 4.30-32; Áruká 13.18-19)

³¹ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime pehgáriq ayú tahnsane. Mi ayúmé íre mó sotápéqté áyú tahnsane. Írakaumo. Mi ayúmé pehgáriq ayúne. ³² Wehukenínká mi pehgáriq áyú wene sotápéq uqmatairana kirena anotah awánká úkéna moke mó mensáméhnsá kiotaikire. Anotah awánkánirana kabaramarínká séra ayahnaweraq sene nah píáhwe úwe.

Muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.

(Áruká 13.20-21)

³³ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Tírí ínínká muoráhi naneq paráwahipéq maqme ayahnirana moke múíre. Manikánka íópeq wahnah wahnahnime mina paréti muoráhi naneq tahnsáne úwe.

Sísaga peh pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.

(Máhka 4.33-34)

³⁴ Sísaga weba sáhurió ke ehweh teriena sensabé íre pahsuqme teriasa peh pabeqme ehwéhmarí teriuwe. ³⁵ Manikáne ehweh irarú aniné ehweh aiq pútaraginkeheéna Sísaga peh pabeqme ehwéh teriuwe. Mi pukúipéqté éhwéhncá mahraréna, Ehweh teriénaq peh pabeqme ehwéh teriníe. Mah marákó marákó miraútaqkákq menahnkákq epéqté éhwéh káráirana amahnága teriníe íre. *(Buk Song 78.2)*

Sísaga náweyabé áwahe pahsuo ehwehne.

³⁶ Sísaga weba sáhurió ke suena nahupeq kibekúwaq ite we kérahwána kegá weba séq wensabé, Mi pabéqmé éhwéh náwe uqmatai ehwéhme pahsuqme teio ewane.

³⁷ Ewanana Sísaga itensabé pahsuqme teiena, Kaweq ayú uqmatai anímé íné wehukení úku aníne. ³⁸ Somé mah marákó marákóe. Kaweq ayúmé Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráho ke wóe. Náwewe owainawane anímá míe. ³⁹ Náwe uqmatai anímé owainawa mire. Nera kahna tanáhráqmé mah tanáhráq parabagínana Manikánka sainsuahna tanáhráq míre. Sera ísra kewé íópeqté ké wóe. ⁴⁰ Náwe sauwe ira paríáhnserah mah tanáhráq parabagínana Manikánka sainsuahna

tanáhráq sinawire. ⁴¹ Mi tanáhráq íné wehukení úku anínká íópeqté ké eqmaq suahnara Manikánka wannah wahnahnirabeq kioráhira ke míéhrataq moke ínéhgíó kéreq mó ahhábábq kéreq sorupagehe. ⁴² Sorupéra anotah iráípeq kaqsuehrara mitaq íbiséra uwo uwo oneherawoe. ⁴³ Mi tanáhráq Manikáne animárí Sensiboga wannah wahnahnirabeq kaweqtaq méra patahi serahnigehe. Íre parosa áhréákq kéó, kawerue íráhro úwe.

Móne antéhyá sotápéq kopéq suo ehwéhne.

⁴⁴ Sísaga mó mahraréna, Manikánka íópeq wannah wahnahnime wehukenínká móne antéhyá wene sotápéq ubuqme kopéq suonserahne. Mó anínká mi antéhyá ábóraq marena áhnte moné mipipéq kéhnsábé mitaq mó akariaréhre. Wene arupipeq eyoyóirana móne paiqmianieéna moke wene ménsámehnsá paiqmarena mi moné mewena móne antéhyá kéh só kobaiqmárehre úwe.

Pásésuqsabé pabeqme ehwéhne.

⁴⁵ Sísaga mó mahraréna, Manikánka íópeq wannah wahnahnime ménsámehnsá paiqmaq paiqmari anínká kaweq pásésúq paiqmaranieéna kabari serahnire. ⁴⁶ Wega peh morá pásésúq áhnte kaweq pásésúq tagéna moke wene ménsámehnsá paiqmarena mi moné mewena mi pásésúq kobaiqmárehre úwe.

Pah siqmíáhsábé pabeqme ehwéhne.

⁴⁷ Sísaga mó mahraréna, Manikánka íópeq wannah wahnahnime kahweraté uwe taga tagao serahnire. Wehukega káwehupípeq anotah kahwératé uwe taga tagaéra áhnte mó naneq ka mó naneq kanue maqmíáhwe. ⁴⁸ Maqmíáhtáq kahweipéq áhnte kéhrara arahwéraq tútuue méra pah siqmíáhwe. Siqmarera kaweq ka pah antéhyápípeq sáharera íre kaweq ka súáhwe. ⁴⁹ Mina onserah mah tanáhráq parabagínaraq íópeqté kégá sure kaweq ke míéhrarabeqte áhhábábq ké aiqme meriqmera ⁵⁰ anotah iráípeq tuparuehrara mitaq íbiséra uwo uwo oneherawoe úwe.

⁵¹ Sísaga ite we kérahwána keyábé, Teiú éhwéh moke aiq iraho úwaq itega wensabé, Aiq irone ewane. ⁵² Ewanana Mósísiga sehgióro ú ehweh íráh kégá íné wannah wahnahnu ehwéh aiq ahtebahwe. Mi kegá anotah nah matíéh anínká mira inserahnowe. Anotah nah matíéh anínká peh morá páqnáhpéq áhnte mensáméhnsá matíéhre. Wega mi paqnáhpéqté o mensáméhnsánkákákq nahonáh ménsáméhnsánkákákq mewe máhpeq tueyokire úwe.[¶]

Néhsara suwahpeqte kégá Sísansabé suwahrió ehwehne.

(Máhka 6.1-6; Áríka 4.16-30)

⁵³ Sísaga mi pabéqmé éhwéh teiena mitaq suena ⁵⁴ wenawahperurá pokúwe. Mitaq momiwí nahtápéq kibekéna síwáhnorúwara író kega, We árahue ahtebia ání úkurairo éra, Wega ótaq sansá árahue mirairo éra áhtenuwe. ⁵⁵ Áhtenéra, We peh nah píéh ániné ahninkáwá wíre. Wenanowé Máhría wíre. Sémisiwe, Sósépawe, Sáímóniwe, Súrásawe, wenábáqmari móe. ⁵⁶ Wenanahnoreh mahtaqté animárí móe.

[¶]**13:52** Anotah nah matíéh ání éhwehme áwahe mahraue kéhre. Mósísiga sehgióro ú ehweh ahtebéra Sísane ehweh ahtebah kegá Mósísine naho éhwéhnkákákq Sísane o éhwéhnkákákq síwáhnororahowe. Manikánka íópeqté wannah wahnahnirabeqte sánsá ahtebéra síwáhnororahowe.

Minayabe we árahue ahtebia ání úkurairo éra ⁵⁷wensabé abiahnsa atówe. Abiahnsa atówana Sísaga sensabé, Manikáne ehweh irari anínsabé mó ke suwahpeqte kégá iwíáh iwíáh atáhwe. Peh morá wenawahpeqte kéreq wenawahraheqka wensabé íre iwíáh iwíáh atáhwe úwe. ⁵⁸Úwana sega wensabé íre aiq pútare ató púana mitaq áhnte otáq sánsá íre miraúwe.

Sóni wání meri merinú aní pukú ehwehne.

(Máhka 6.14-29; Áruká 3.19-20, 9.7-9)

14 Sísaga éhweh mitaq teri mahtaq terinuwana mi tanáhráq anotah wahnáh ání Érótiga irowe. ²Irena wene arambehri keyábé mahraréna, Mah anímé Sóni wání meri merini aní míre. We pukéna mó oga úkurai puana amahnága págege otáq sánsánire úwe.

³⁻⁴Sóni oga míotaq wega Érótingsabé ehweh atena mahraréna, Arenábáqne ahre meronawe Mósísiga sehgióro ú ehweh aiq anterutone úwe. Wenábáq Pírípine ahre Éróriása meyonsabe Sóniga ehweh atowana meyo inínká mi ehwéhnsabé ayehitónsabe Sóni abiahnsa atowe. Abiahnsa atowana Érótiga, Sóni táhtoqme karábúsiipéq móátáhro úwara táhtoqme karábúsiipéq móátówe. ⁵Móátówana Érótiga, Sóni subiq suaní iwíáhéna túbáh agúwe. Wehukega, Sóniwe Manikáne ehweh irari aní míre iwíáhunsabé sensabé áhreéna túbáh agúwe.

⁶Érótime anowagá we maqmio ahreraq ko tanáhráq sútaq wereq máhoro ú kereqka táhutahuruwana Éróriásane ayahunkawagá mitaq ména ábáhrúwe. Ábáhrúwana Érótiga iwíáh iwíáhéna wensabé, ⁷Arega nánio ina naneq náwinie éna, Pópoqnahga tagariéhtáq awinauge úwe. ⁸Mi ahráriné anowagá Sóninsabé abiahnsa atena weniyahu pagu pagunúwana wega Érótingsabé, Íné Sóni wání meri merini aniné ayahqno kiraqsuq maqme kunubaipeq maqme ménio úwe.

⁹Úwana Érótiga mi ehwéh irotaq wene arupipeq umeh agúwe. Pópoqnahga tagariéhtáq awinauge ú púana wene arupipeq iwíáh kikiruwe. Ínéreq táhutahuro kegá néne ehweh íráh púana niyehitéhneho éna, We awahbeh naneq náwéro úwe. ¹⁰We awahbeh naneq náwéro úwana Érótiga eqmaq auwo aninká karábúsiipéq tunse Sónine ayahqno kiraqsuena kunubaipeq maqme mewe séna ¹¹mi ahrári awuwana wenano móawuwe. ¹²Sóni kéro kega we subiq súo ehweh irera sure wene anonka sesehgiwera mómaisarera Sísaga koreawúwe.

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kiraboú ehwehne.

(Máhka 6.31-44; Áruká 9.10-17; Sóni 6.1-13)

¹³Sóni subiq sutowana Sísaga irena mitaq suena sípi kéwewena kure abatapi pokinaúwe. Áhnte kegá, We seberaebéq pokire u irera sensuwahpeq suera peh marakóipeq pehbeheráh kure Sísaga kinaúrabéq kuwe. ¹⁴Sísaga mitaq kure sípiipéqté arahwéraq tuesday áhnte wehekéq tagéna sensabé arutaboiraritena awahre ke kaweraritowe.

¹⁵Ío tupekinaútaq ite we kérahwána kegá Sísaba séq wensabé, Amahnága penkinnaire. Mahtaq peh abatapi púah mah kegá mó ke suwahpeq sene táhutahuq kobaiqmaragéhboq eqmaq suo ewane. ¹⁶Ewanana Sísaga itensabé, Se aneqsabé pokige-hbo? Itega táhutahuq kirabooro úwe. ¹⁷Úwaq, Ite íre áhnte tahutáhúq peh moberíáh párétiákák téhtaré páhnnkákák matione ewanana ¹⁸Sísaga itensabé, Mina mewe sero úwe. ¹⁹Mewe sero éna mío keyabé, Náweraq tútuue míáhro éna mi parétiákák

pahnkákáq mewena íópeq tagéna Manikánsabe, Kaweróne atowe. Kaweróne atena páreći keqme ite we kérahwána ke náiuwaq itega mío ke náriewáne. ²⁰Náriewánara ómiga nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé airápété téhtaré páhsíkétí úsawe obenkíq márówe. ²¹Mi tahutáhúq no wehwé íregáritaq 5 táhúséni (5,000) weh wóe. Ani ahre áhnte mío púara íre sáhnsháhuwe.

Sísaga wání káwehu abobóráhtaba nogu ehwéhne.

(Máhka 6.45-52; Sóni 6.16-21)

²²Sísaga ite we kérahwána keyábé, Sípiipéq kiasagoro seberaebéq ite nonótáh pokoro éna eqmaq iuwowe. Ite we kérahwána ke eqmaq iuwena anehe mó ke sensuwahpeq eqmaq suowe. ²³Eqmaq suena púrerinieéna sáwéhrapeq kiuwe. Penkútaq Sísaga webataq ména ²⁴púrerúwaq ite we kérahwána ke sípiipéq káwehu ákáhpi míahwane. Anotah soírírúwana wánínka nonaburórúwana mi sipí íre peheráh korahúwe. ²⁵Ahyahbinkeroqtaq Sísaga wání abobóráhtaba iteba súwaq ²⁶we tagéq anotah ahréeq, Wahnsa wíre íwíáhéq áhreéq kareowanae. ²⁷Kareowanana Sísaga apubúue mahraréna, Pehitaq míahro. Íné úge. Íre áhreoro úwe.

²⁸Úwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, aiq pútaq are inaraqmé ínénsabe, Wání abobóráhtaba noge ínéba súno ainto úwe. ²⁹Ínéba súno ainto úwana Sísaga wensabé, Máho úwana Pítaga sípiipéqté tuegue wánítaba Sísaba áhníbórá kúwe. ³⁰Áhníbórá kéna sóiriq tagéna áhreéna wánípipeq tupekinaútaq Sísansabé, Néne Wahnahno, íné séhréh ainto éna áwíahraq súwe.

³¹Áwíahraq súwana Sísaga apubúue tubanantáwena wensabé, Arega ínénsabe íre kawerue aiq pútare aintahne. Aneqsabé árahinabomo íwíáhono úwe. ³²Sega sípiipéq kiasaguyana sóiriq táqnáigúwe. ³³Ite sípiipéq míahwana kegá Sísansabé iwíáh ateq, Are aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wóne atahwáne.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Máhka 6.53-56)

³⁴Itega sípiipéq seberaebéq kure Kénésáréti marákórápéq kowanara ³⁵mitaq mío kega Sísaga tagéra, we Sísae uwe. Sísae éra, Awahre ke mitaq meriq mahtaq merirue sero uwara moke awahre ke meriqmera Sísaba mórítówe. ³⁶Awahre kegá Sísansabé, Arene ambanta ayehrápéq táhtoranéhnkono éra wene ambanta táhtoro ke ómi kaweragúwe.

Manikáne ehwehnka iteinahbúréhne sansá kiotaikire i ehwéhne.

(Máhka 7.1-13)

15 Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sarúsarama suwahpeqte Sísaba sure wensabé, ²Are kéréh kegá iteinahbúréhne sansámé aneqsabé anteruaho? Sene siyahnkara íre pabeq paberia peh náwíqkakaq síyáhnkárátáté táhutahuq nahwe uwe.

³Uwana Sísaga sensabé, Itewe aneqsabé peh iteitene sánsá sehgiónehéq Manikánka sehgióro ú ehweh anetaníbo éq anteruaho? ⁴Manikáne ehwehnka mahraréna,

Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhro ire.

Mi ehwéhnká mó mahraréna,

Wenanoibonsabé íre kaweq ehwéh arítéh ání subiq súáhro ire. *(Kisim Bek 20.12, 21.17)*

⁵Manikáne púkuga miraue irariraq itega síwáhnoréq, Wehukeníká wenanoibo séhréh aritahráhi monébópoq mó naneqpopoq matawéna wenanoibonsabé mahraréna, Mahnawé Maniká íre áwátáutaq tahirímé náíú irino ire. ⁶Wehukeníká miraue irariraq itega, Mi anínká wenanoibonsabé anetaníbo ime aiq kawerire ewe. Wega se íre séhréh aritéhmé aiq kawerire ewe. Minayabe iteitene ehweh sehgión-sabé Manikánka sehgióro ú ehweh anterúáhwe. ⁷Itewe peh kopérahpéro ahababáq ke woe. Itega miraonsabé Manikáne ehweh irarú ani Áísáíaga naho sehiranú ehwehnká aiq pútaragire. Mi ehwéhmé Manikánka irarú ehweh Áísáíaga sehiranu mahraréna, ⁸Mah kegá ínensabe síwéhrate iwíáh iwíáhéra peh sirupipeq ínensabe íre suwah-behre. ⁹Sega peh wehukene sánsá síwáhnoréra, Mahnawé Manikáne sansá míre ewe. Minayabe sega ínensabe péhepehe iwíáh iwíáh aintáhwe úwe. (*Aisaia 29.13*)

Sísaga, Wehukeníné arupipeqté iwíáhgá ahababáratáhráhire ú ehwehne.

(*Máhka 7.14-23*)

¹⁰Sísaga míó keyabé, Ínéba sewíáhro. Néne ehweh ireq iwíáhue tagahro. ¹¹Wehukeníká táhutahurinka íre ahababáratéhre. Írakaumo. Peh morá wehukeníné áwéhipeqté éhwéhnká ahababáratéhre úwe.

¹²Ite Sísá kérahwána kegá weba séq wensabé, Arega iraréna ehwéhnká Péhrasi ke siyehitehme aiq tagahno ewanana ¹³Sísaga itensabé, Íópeqté Náníbógá íre uq-maréh náneqme pagoruankéhe. ¹⁴Péhrasi kewé pehragarítáhró. Segá iwíáhéra, Ite siyahnkahrúna ke úne ewe. Írakaumo. Se peh aura pira ké míáhwe. Aura pira ánínká mó aurá pira áni ahnkahrínaraq mataipéq moráráq inahnsuoyeherawoye úwe.

¹⁵Úwana Pítaga Sísansabé, Mah pabéqmé éhwéh pahsuqme teio úwana ¹⁶wega sensabé, Wehukeníká táhutahurinka íre ahababáratanae uge. Mi ehwéhnume ite moq íre irátíaho? ¹⁷Táhutahuqka wehukeníné iwíáhipeq íre túíre. Peh ahmbiupipéq tunse tueagire. Minawé íre iraho? ¹⁸Wehukeníné áwéhipeqté éhwéhmé wene arupipeqté áhwárehre. Wene arupipeqté iwíáhgá ahababáratanae. ¹⁹Wehukeníné arupipeqté ahababáq iwíáh áhwárehre. Mó aní subiq suewé, mó aniné ahre weh abariéwé, aebówé, péhe éhwéhmé éhruruéwé, ²⁰mahnawarínká wehukení ahababáratéhre. Peh náwíqkakaq áyáhtáté nehnka wehukení íre ahababáratéhre úwe.

Nahnso inínká Sísansabé kawerue aiq pútare ato ehwéhne.

(*Máhka 7.24-30*)

²¹Sísaga mitaq suena Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreqne marakórapeq pokúwe. ²²Mibeqté Kénáni marakórapéqté ínímé íre Asiu anínká Sísaba séna wensabé, Tébitine anahwao, anotah aní móne. Owainawanka nániyahu subiqmaq subiqmarinsabé arutaboira into úwe. ²³Arutaboira into úwana Sísaga peh ehiya míowaq ite we kérahwána kegá Sísansabé, Mi inínká inehe séna áhnte ehwéhninsabé kaqsuo éq pagu pagunowane.

²⁴Pagu pagunowanana Sísaga mahraréna, Manikánka peh morá Ísara kegá eqmaq núwátáire. Ísara kewé tabanagi sipísípíq tahnsa kee úwana ²⁵mi inínká Sísaba séna áhtónsabe wene aigárápí arehunseraraq ména, Anotah aníno, séhréh ainto úwe. ²⁶Séhréh ainto úwana Sísaga wensabé, Animáriné táhutahuq mewe iamáripá tu-

paruwé íre kaweq sansáne úwe.^{§§ 27} Úwana wega Sísansabé, Anotah aníno, arega irarénawe aiq pútaróne. Iamárínká sibowáné tahbe tehnopeqte megí apípí mewe nahta q sibowágá íre kaqsúéhre. Mina inserah séhréh ainto úwana ²⁸ Sísaga wensabé, Arega ínénsabe anotahta q aiq pútare aintahna iní móne. Are awahbeh naneq mirainauge úwana mi tanáhráq wene ayahunkawa apubúue kaweragúwe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

²⁹ Sísaga mitaq suena Kehrari kawéhú ayehráq kure sáwéhrapeq kiena mitaq tútuue míowe. ³⁰ Tútuue míowara áhnte kegá aigará soriqnah kereq aura pira kéreq sawenkahnia áiyáyáhnkákáq kéreq íre ehwehnorahu kereq áhnte mó awahre kereq meriqmera Sísaba suwana wega moke mi awáhré ké kaweraritowe. ³¹ Ehweh íre irarerahu kegá ehweh iraruwara sawenkahnia áiyáyáhnkákáq kegá awaho ke úkuwara soriqnah kegá ah nogúwara aura pira kegá siura ebíuwara tago kegá áhtenuwe. Áhtenára ite Ísara kené Manikánsabe iwíáh íwíáh atówe.

Sísaga 4 táhúséni (4,000) weh kirabou ehwehne.

(Máhka 8.1-10)

³² Sísaga ite we kérahwána ke íáhrabéna itensabé, Mahta q míáh kegá ínéba apahtáro wéhékáh méra amahnága se táhutahuq íre kéhnsabé sensabé nirutaboiruge. Íre kirabo aritasa pehipi eqmaq súáhnaraq ahtapeq siunúnkaq surahiyeho. Pehipi íre eqmaq suaníe úwe. ³³ Úwaq ite we kérahwána kegá wensabé, Mahta q peh abatapinirara míáh ké peh íregárita q míáhwe. Se awehra q tahutáhúq nagehboq árahue áhnte tahutáhúq meyhárahuno ewane. ³⁴ Ewanana Sísaga itensabé, Árahue paréti kehro úwaq itega wensabé, Abapete téhtaré parétiákáq táhmaro pehgáriq pahnkákáq kéhre ewane.

³⁵ Sísaga weba sáhurió keyabé, Marakóra q tútuoro éna ³⁶ mi abápété téhtaré parétiákáq pahnkákáq mewena Manikánsabe, Kaweróne atena ite we kérahwána ke keqme iuwaq itega moke mó ke náriewáne. ³⁷ Náriewánara ómiga nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé abapete téhtaré páhsikéti úsawe obenkíq márówe. ³⁸ Mi tahutáhúq no wehwé 4 táhúséni (4,000) weh wóe. Ani ahrewe peh áhnte míó púara íre sáhnsáhuwe. ³⁹ Siyahbankirowana Sísaga mi ke eqmaq suena sípiipéq kiasague Mágara marákórápéq pokúwe.

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.

(Máhka 8.11-13; Áríka 12.54-56)

16 Péhrasi kereq Sáyúsi kereqka Sísaba séra wega ahabárinkeheéra wensabé, Manikánka are séhréh atahna taganehboq íópeqte ótaq sansánúno uwe. Ótaq sansánúno éra áhwárawe tagowe. ² [Áhwárawe tagowana wega sensabé, Ío tupeki-taq penehriraq tagéq íre ibonsinawire ewe. ³ Ahbiahipeq ibo muqmuriraq tagéq iboramé ibonsinawire ewe. Íópeq tagéq ibone sánsá ahtebahwe. Mina aiq ahtebéq peh ínéga amahnága mirau arámbéhrí tagéq íre ahtebahwe.] ⁴ Amahnága oga míáh

§§15:26 Sísaga mi inínsabé íre ehweh atena peh pabeqme ehwéh teawuwe. Nahnsa kewé mi íámári tahnsanowara Asiu kewé mi anímári tahnsa móe. Mínyabe wene ehwehme áwahewé mahraréna, Nahnsa ke séhréh aitanieéna Asiu ke suotaq tahirimé íre kaweru irino úwe. We tagaríomé mi inínká wensabé aiq pútare atowana we séhréh atowe.

kegá Manikánsabe íre iuwahbehraq ahababáq ke míáhwe. Ótaq sansá sokigi aio ewo? Írakaumo. Sóna sóreq wanípépéq míotaq Manikánka ótaq sansá miraúwe.* Peh morá mi sansá iahrreraq itahnaq iwíáhue tagagehe. Mó otáq sánsá íre sokigi ainíe éna se suena pokúwe.

Páréti muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.

(Máhka 8.14-21)

⁵ Ite Sísá kérahwána kegá káwehu seberaebéq pokowanaraq páréti ibitagúwaq íre meyahwáne. ⁶ Sísaga itensabé, Tagaríáhiro. Péhrasi kereq Sáyúsi kereqne páréti muoráhi naneq pehragahro úwe. ⁷ Úwaq itega iteite náhenéq, Itega páréti ibitaginsabé mi ehwéh teíre ewane. ⁸ Ewanana Sísaga itene ehweh ahtebéna itensabé, Ite páréti íre kéh éhwéhmé aneqsabé sío síoo? Itega ínénsabe pehgárita q aiq pútare aintáhwe. ⁹ Amahnága teiú éhwéh íre iraho? Ínéga 5 táhúséni (5,000) weh moberíáh páréti keqme kirabourautaq arahqmé áhnte matome íre iahrreraq kehro? ¹⁰ Abapete téhtaré páréti keqme 4 táhúséni (4,000) weh kirabourautaq arahq áhnte matome íre iahrreraq kehro? ¹¹ Íné íre párétiyabé iraruge. Minayabe árahinsabé íre iahtebaho? Péhrasi kereq Sáyúsi kereqne páréti muoráhi naneq pehragahro úwe.

¹² Úwaq ite we kérahwána kegá iwíáhéq, Íre páréti muoráhi naneqsabé peh Péhrasi kereq Sáyúsi kereqka síwáhnoro ehwéhnsabé irarire éq iahtebahwane.

Pítaga Sísansabé, Are Manikáne ahninkáwá wóne ú ehwehne.

(Máhka 8.27-30; Árika 9.18-21)

¹³ Sísaga Sésaría Pírípái suwahpeq wahtotaq kútaq ite we kérahwána keyábé kasenéna, Mó kegá íné wehukení úku anínsabé inse aintaho úwe. ¹⁴ Inse aintaho úwaq, Arensabé mó kegá, Sóni wání meri merini aní míre ewe. Mó kegá, Are Éráisa wire ewara mó kegá, Are Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Sérémáia wire ewe. Mó kegá, Are peh Manikáne ehweh irari aní míre ewe ewane. ¹⁵ Ewanana Sísaga itensabé, Itega ínénsabe inse aintaho úwana ¹⁶ Sáimóni Pítaga wensabé, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna omaq ato aní móne. Maniká mía míai anímirah are wenahni móne úwe. ¹⁷ Úwana Sísaga Pítansabé, Sónine ahninkáwá Sáimónio, arega irarénayabé iwíáh iwíáhúno. Arega irarénawe peh wehukega íre iwíáh atáhwah iraréne. Peh morá íópeqté Nánfbógá iwíáh atéhre. ¹⁸ Teinfboq írátíáhiro. Arenáwíq Pítáe.† Wehukega ebahtaq pearáh náh íre míu míuia peh págegeue kagainserah íné tagaríáh kéwé séhréh aitahtaq págegeue mía míaiagehe. Íné tagaríáh kegá pukirataq iraipéq íre pokigehe. ¹⁹ Íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeqte ónsaráte kí áwúge. Arega mah marákóipéq ahqáho atehna naneq Manikánka mi naneqsabé moq íópeq ahqáho atanae. Arega mah marákóipéq kowe atehna naneq Manikánka mi naneqsabé moq íópeq kowe atanae. ²⁰ Kowe atanae éna ite we kérahwána keyábé, Ínéwé Manikánka omaq ato aní míre mó ke teríyeho úwe

***16:4** Wehukení wenáwíq Sónansabé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne ue kéhrabeq tagáhnno.

†**16:18** Káríki kené ehweh Pítáe úmé ebahne.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Máhka 8.31–9.1; Áríka 9.22-27)

²¹ Mi tanáhráq Sísaga ite we kérahwána keyábé Sarúsarama suwahpeq pukinaú ehweh pahsuowe. Wega itensabé, Sarúsarama suwahpeq pokinauge. Mitaq mibeqté Asiu kené abowah wehreq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka níwíoqnéra nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq iriwe oga úkinauge úwe.

²² Úwana Pítaga Sísaga meqmena móbeq móatena wensabé ehweh atena, Néne Wahnahno, arega iraréna ehwéhmé aiq pútaragínehboq Manikánsabe ahqáho ato inauge úwe. ²³ Úwana Sísaga pabeqme Pítansabé, Owainawano, móbeq míahno atena, Arega iraréna ehwéhmé Manikánka íre iwíáh atéhre. Minawé peh wehukeníne iwíáh púah íné pokona ah parosúéhneho úwe.

²⁴ Sísaga ite we kérahwána keyábé mahraréna, Íné sénireyabe awahbeh aníno, arerene awahbeh iwíáh suo. Manikáne arambhiri mira aruqarurunsabé sega íné awankátaq táhparagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniro. ²⁵ Wewensabé arutaboíréná peh wewene awahbeh iwíáh mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri anímé oga mérapeq awaq miankéhe. ²⁶ Wehukenínká moke mah marákóípeqté ménsáméhnsá matíéhtáq tahirímé oga mérapeq íre awaq miahnaraqmé mi mensáméhnsánká árahue séhréh atéh iripo? Oga mérapeq awaq meyabe aneqtaté paiqmarankéhbo? Ahqáho. Íre paiqmarahráhire. ²⁷ Nánibone patahga tahnsa téhreh naneqkakák íné wehukení úku anínseq íopeqté kéreqka túónagake moke mah kehiná kéhínané arambhiri iwíáhue tagéna sainsuanauge. ²⁸ Teiníboq írátíáhro. Táhmáro iriwe míona ke pehipi íre pukigehe. Ebeqme íné wehukení úku aní Wahnah aní míahnaq tagéq anehe pukigehe úwe.

Sísane auranabiah mó kugú agú ehwehne.

(Máhka 9.2-13; Áríka 9.28-36)

17 Sísaga síwáhnorúwana abapete morá wéhékáh parabagúwana wega Sémísireq Sónireq mi abárahé mó aní Pítarerue meriqmena anotah sawéhrápéq kiuwe. ² Kiuwara sega tagotaq Sísane auranabiah mó kugú kaweq kugú agúwe. Wene auranabiah patahga tahnsa agúwana wene korósi anotah tabérábé téhreh tahnsá úkúwe. ³ Téhreh tahnsá úkúwara Mósísireq Éráisareqka íopeqté tunte ábóraragéra Sísareq ehwehnuwe. ⁴ Ehwehnuwana Pítaga Sísansabé, Itene Wahnahno, ite mahtaq míonayabé aiq kawerire. Are awahbáhnaraqmé ínéga apahtáro úqná pearaníe. Arene morá Mósísine morá Éráisane moráue pearaníe úwe.

⁵ Pearaníe útaq anotah tabérábé írabúyánká seubítíowana mipéqté éhwéhnká mahraréna,

Mah anímé niruní nénáhní míre. Íné wensabé anotah nuwahbehre. Wene ehweh íráhro úwe.

⁶ Úwara Sísaga kéro anítógá anotah ahréera sirehunseraráq méra siuranabiah marakóiperatíowána ⁷ Sísaga seba séna se táhtotawéna sensabé, Íre áhreoro. Irigoro úwara ⁸ sega awahnkanéra mó ke íre tagéna peh morá Sísaga webataq tagowe.

⁹ Sáwéhrapeqté tuegutaq Sísaga sensabé, Iteiyuwanka tageh naneq amahnága mó ke teríyeho. Íné wehukení úku aní pukéna iriwe oga úkonaraq terigéhe úwe.

¹⁰ Úwara we kéro anítógá Sísansabé kasenéra, Mósísine ehweh síwáhnoro kegá, Éráísa ebeq sínaraq anehe Manikánka omaq ato aní anehe sinae eme aneqsabé irareo uwe.

¹¹ Úwana Sísaga sensabé, Éráísaga moke náneq kaweratanieéna suraire. ¹² Ínéga teiníboq írátíáhro. Éráísawe aiq suraire. Wega suraitaq we tagaro kegá, We Éráísa wire íre iwíáhia peh seye suwahbarai sansánuowe. Seye suwahbarai sansánéra we íre kaweratarówe. Segá we áwíoqnaronserah íné wehukení úku aní moq níwíoq-nagehe ¹³ úwara we kéro anítógá ahtebéra, Sísaga irarime Sóni wání meri merini anínsábé irarire uwe.

Sísaga owainawa kaqauwena animai kawerato ehwehne.

(Máhka 9.14-29; Áríka 9.37-42)

¹⁴ Segá áhnte ke míópi tueguwana mó anínká Sísaba séna we áhtónsabe arehun-seraraq ména wensabé, ¹⁵ Anotah aníno, nénahninsábé arutaboirate séhréh ato. We uwoyansanéna iraipéq tabiqme tabiqmeéna anotah erirana wánípipeq aguaguire.

¹⁶ Meqmena are kéréh kébá móátóge. Móátógarawe segá íre kaweratahráhowe úwe.

¹⁷ Íre kaweratahráhowe úwana Sísaga míó keyabé, Ite íre aiq pútare ainteq saiyo ke wóe. Iteba mía míaume ahkake awehraq kanabo? Itega miraonsabé nirupipeq umehime ahkake parabaginabo? Ahkake parabaginabo éna abowansabé, Arenahni ínéba meqme súno úwana meqmena súwana ¹⁸ Sísaga owainawansabé, We auwe pokúno atowana auwena pokútaq mi aní kaweragúwe.

¹⁹ Ite we kérahwána kegá itebataq Sísaba séq wensabé, Itewe árahinsabé owainawa íre kaqsuhráhuo kasenowane.

²⁰ Kasenowanana itensabé, Itega pehgárita q aiq pútare aintáh púa q íre kaqsuhráhowe. Teiníboq írátíáhro. Manikánka séhréh aitahnaga miraorahúne íwíáhirata q wega séhréh aitéhniká miraorahowe. Téhwe mi iwíáh pehgári q awánká ayu tahnsá kahnararaq itega sáwéhyabe, Móberagúno atéhrata q mirainawire. Mira íwíáhirata q áhnte pagégé sánsá miraorahowe. ²¹ [Ínéga kaqauwó ówáínáwá wehukega pehipi íre kaqsuhráhowe. Táhutahuq awehriéq púrerareq mina tahnsa owáínáwámá rí kaqsuhráhowe úwe.]

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge mónkaká q irarú ehwehne.

(Máhka 9.30-32; Áríka 9.43-45)

²² Sísareq ite we kérahwána kereqka Kehrari marákórápé q nowánaraq wega itensabé, Segá íné wehukení úku aní móintehrara nubiq suaneherawoe. ²³ Nubiq suehrana íné pukéna apahtaró wéhékáhtá q iriwe oga úkinauge úwa q ite we kérahwána kené irupipeq umehagúwe.

Sísaga, Táhkísi moné awo ú ehwehne.

²⁴ Sísareq itereqka kure Kápénéáma suwahpeq kowanaraq Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáhnká Pítaba séna wensabé, Ite íwáhnori anínká momiwí nahtápéq táhkísi moné awinkéhbo úwana ²⁵ kowe úwe. Kowe éna nahupeq kibekúwana Sísaga wensabé ebeq kasenéna, Sáímónio, mah marákóipéqté wáhnáh ké gá in-seréhne táhkísi moné meyaho? Sensuwahrahne móné meyaho? Mó kahnáhné móné meyaho? Inseréhne meyáhwe íwíáhono úwana ²⁶ Pítaga wensabé, Mó kahnáhné móné meyáhwe úwana Sísaga wensabé, Minayabe ite Maniká kahnah míoya pu-

ata wene momiwí nahtápéq kawerinkeheéta táhkísi moné íre náwéyataq tahirí aiq kaweri irino. ²⁷Sega itensabé abiahnsa aitéhboq pehipi aweyéhe. Mi tahkísi móné meyankéhboq arega wání káwehutapeq pokue úku wánípipeq tuparuqme tagehnana téh pariahna pahné áwéhipeq tagé mipéq ebah moné tagankehe. Minawé arereq ínéreque táhkísi moné awehraq kanae. Mina mewe táhkísi moné meyéh ání móawo úwe.

Manikánka wahnah wahnahnirabeqte anotah anímé insebo i ehwéhne.

(Máhka 9.33-37; Áruka 9.46-48)

18 Mi tanáhráq ite we kérahwána kegá Sísaba séq wensabé, Íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kiotaiki anímé insebo ewane.

²Ewanana Sísaga káriq aní áhrabéna ite ákáhpi atena ³itensabé, Teiníboq írátíáhro. Itene píribahri sansá sueq káriq aní tahnsa úkirataq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhowe. ⁴Wewensabé íre iwíáh iwíáhi aní peh mah káriq aní tahnsa ména íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq mó ke kiotaikire. ⁵Ínénsabe arutaboiraíntena mahna tahnsa káriq aní séhréh atéh ánínká íné moq séhréh aintéhre.

Ahbabáq sansanká aiq pútare atona sansá saiqnaruahráhi ehwéhne.

(Máhka 9.42-48; Áruka 17.1-2)

⁶Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká ínénsabe aiq pútare aintéh aní ahbabáq sansa áugi ínaraqmé anotahtaq íre kawerire. Áugii anínká káriq aní áugi ínaraqmé wene anuopi anotah ebáh táhru táhruue púrúruía káwéhúpépéq tuparuahnana wánípipeq tupekitaq tahirímé aiq kaweri irino úwe.

⁷Síugio kewé anotah ahbábárowe. Mah marákó marákóipéq ahbabárorahi sansá peh kagaire. Áugi anímé ahbabáq áhwáreh puana Manikánka anotahtaq kamah awinawire. ⁸Arene aiayahnkaka are ahbabáratana ínaraq mina kiraqsuo. Íre aiayahnkakaq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Moke aiayahnkakaq ahriahri teh iráipéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinawire. ⁹Arene auranka are ahbabáratana ínaraq mina piruqme suo. Peh morá áúránkákákq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Téhtaré áúránkákákq ahriahri teh iráipéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinawire úwe.

¹⁰⁻¹¹Sísaga mó mahraréna, Káriq anímáínsábé abehq náneq mire iwíáhiyehboq kawerurero. Teiníboq írátíáhro. Se wahnahno íopeqte kegá íopeq Nánibo míéhrapeq ahriahri mía míaoowe. [Íné wehukení úku anínká tabanago ke kaweraritaniéna suge úwe.]

Sipísípiq tabanaginsabé pabeqme ehwéhne.

(Áruka 15.3-7)

¹²Sísaga mó mahraréna, Sipísípiq wahnahni anínká áhnte sipísípiq 100 sipísípiq matíéhtáq peh morá ká tabanagínaraq wega anerinkehbo? Aneq iwíáhoo? Wega íre tabanago kamárí 99 sipísípiqmárí uwaruntú sahtaqme nahrabeq sitena tabanagi ka kogabarinkehe. ¹³Mi ka ábóraq marahnaraq iwíáh iwíáhinawire. Íre tabanagi kamárínsábé ákáhtaq iwíáh iwíáhéna ábóraq maréh kánsábé anotahtaq iwíáh iwíáhinawire. ¹⁴Sipísípiq wahnáhnká wene tabanagi kansábé arutaboirin-

serah íopeqté Íterífbógá wene animárfi tabanague iraipéq pokiyeño éna arutaboirire úwe.

Are ahabáratéh ání kawerate sansa ehwéhne.

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Íné tagaríéh ánínká are ahabáratahnaraq mó ke íre míéhrrataq wene ahabáqsabe koreawo. Wega arene ehweh irahnah aiq insahwé atankéhe. ¹⁶ Arene ehweh íre irahnaraqmé peh morá ánípópoq téhranítébópoq meriqme weba kúno. Itene ehweh irankéhbóq se meriqme kúno. ¹⁷ Wega arereq sereqne ehweh íre irahnaraqmé momiwíorabeq Maniká tagaríáh ké korerio. Wega moke sene ehweh íre irahnaraqmé we auwe nahnso aní, ahabábq ani tahnsa peh áwé tagahro úwe.

¹⁸ Sísaga mó mahraréna, Teinfboq írátíáhro. Itega mah marákóipéq ahqáho atéhra naneq íopeq Manikánka mi naneq moq ahqáho atanae. Itega mah marákóipéq kowe atéhra naneq íopeq Manikánka mi naneq kowe atanae. ¹⁹ Mó teinfboq írátíáhro. Ite téhranítégá mah marákóipéq mó naneqsabé moráénue púrerirataq íopeq Maniká Iteriboga irena mirainawire. ²⁰ Ite téhranítégábópoq apahránítógábópoq ínénsabe iwíáhoneheéq momiwíirataq íné itereq míanauge úwe.

Mó kené ahabábq íre ahrreraq matiahno ú ehwehne.

²¹ Pítaga Sísaba séna wensabé, Néne Wahnahno, are tagaríéh ánínká íné mó-taq mótarue ahabáraitahnaraq árahue tanáhráq wene ahabábq íre niahrreraq matianinkono? Abapete téhtaréráq wene ahabábq íre niahrreraq matianinkono úwana, ²² Ahqáho. Abapete téhtaréráq íre awehraq kéhre. Arega íre sáhnshoráhóna tanáhráq wene ahabáqsabe iwíáhineho. Wene ahabábqmari íre ahrreraq matiahno úwe.

²³ Wene ahabábqmari íre ahrreraq matiahno éna, Teinfboq írátíáhro. Manikánka wahnah wahnahnirabeqte sánsámé mah marákóipéqté wáhnáhnká wene arambehrio ke miraurainserah sansáne. ²⁴ Mi wahnáhnká wene arambehrio kené sítárfarai moné kaweraritankehéna síáhraburairaire. Anotah moné 10,000,000 Kína tahnsá átárfarai aní weba móátárfarairana ²⁵ mi aníné átárfarai moné áhnte taqnobagurairaire. Minayabe wene wahnahnka átárfarai moné meanieéna mahraréna, Moke we matíéh ménsáméhnásá paiqmareq mi moné náníéro. Mi anínseq wene ahrreraq wene animárfínseq paiqmareq mi moné náníéro urairana ²⁶ mi anínká weba séna áhreéna arehunseraráq ména, Ínénsabe arutaboirainte pehwehrue ainto. Arega íntárfahna moné moke awinauge urairana ²⁷ wene wahnahnka arutaboiratena mahraréna, Mi monéyábé anetaníbo éna, Pehipi soraq súáhro uraire. ²⁸ Urairana mi anínká pokue áwáhu arámbéhrí ání wene móne táhmaro Kiná 10 Kína tahnsá átárfarai aní tagéna wene anuopi táhtotawéna wensabé, Ínéga átárfarau moné nánio uraire. ²⁹ Nánio urairana wega arehunseraráq ména, Ínénsabe arutaboirainte pehwehrue ainto. Arega íntárfahna moné mókake awinauge urairana ³⁰ mi ehwéh íre irasa karábúsi-ípéq móátárfaire. Móatena, Moke nánínagake pugeq auwaníe uraire. ³¹ Urairara mó arámbéhrí kégá mina tagéra sirupipeq págege agurairara sega sene wahnah moke koreawátówe.

³² Koreawátówana sene wahnahnka wene arambehri anínsábé áhraburairana surairana wensabé, Arewe íre kaweq arámbéhrí ání móne. Arega ínénsabe arutaboirainto énana néne móneyabé anetaníbo éna íre ahrreraq matíoge. ³³ Ínéga

arensabé nirutaboiratónserah arewé árahinsabé áwáhu arámbéhrí ánínsabé íre arutaboiratáho éna anotah abíáhnshánuraire. ³⁴ Abiahnsanéna mi aní meqmena karábúsiipéq móátaráire. Néne móne moke nánínagake pugeq auwaníe uraire úwe. ³⁵ Sísaga mah pabéqmé éhwéh parabarüena anehe Pítarehyabe, Íné tagariéh ánínká ite ahbabáraitahnaraq itene irupipeq wene ahbabáq íre ahrreraq matíáhro. Ahrreraq matíéhrrataq teawú wáhnáhnká miraurainserah íópeqté Náníbógá mina tahnsaninkehe úwe.

Sísaga wehga wene ahre kaqsueyabe irarú ehwehne.

(Máhka 10.1-12; Árúka 16.18)

19 Sísaga mi ehwéh parabarüena Kehrari marákórápéq suena Sorana aroipéq seberaebéq Súría marákórápéq pokúwe. ² Pokúwara áhnte kegá we kéréwara mitaqté áwáhré ké kaweraritowe.

³ Péhrasi kegá Sísaba séra wega ahbabáq ehweh irarinkeheéra áhwárawe tagéra kasenéra, Weh wewega iwíáhue wene ahre suewé mirao naneq sansápo uwe.

⁴ Uwana Sísaga sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Manikánka mah marákó márákó mirarotaq wega wehakaq ahreakáq mirarowe ire.

⁵ Wene ehwehnka mó mahraréna, Minayabe o menáhwéncá wenanoibone nahtapeq suena wene ahrrereq moráráq mía míaiagehe. Peh morá áníné áú tahnsa úkigehe ire. *(Stat 1.27, 2.24; Malakai 2.15)*

⁶ Itega mi sehirámé íre sáhnshawe tagaroo? Se peh morá ání tahnsa úkóyansabé se íre mó aní mó aní tahnsa méra peh morá ání tahnsa míagehe. Manikánka, Wehakaq ahreakáq moráráq mía míao tao aritonsabe wehga wene ahre súéhneho úwe.

⁷ Wene ahre súéhneho úwara Péhrasi kegá wensabé, Mósísine ehwehnka mahraréna,

Wehga wene ahre kaqsuaníe ínaraqmé pépahqtaq sehiranue móawena kaqsuankéhe ire. *(Lo 24.1-4)*

Mósísiga mah ehwéh aneqsabé irarúwo uwe.

⁸ Uwana Sísaga sensabé, Itereq itene igaqnaréhreq saiyo ke míona puana Mósísiga mah ehwéh irarúwe. Manikánka téh wehuke mirarotaq mira íwíáh íre úwe.

⁹ Teiníboq írátíáhro. Wene ahre íre ahbabáq ini míahnaraq awehkawagá pehipi kaqsuena mó ahre meyéhmé wega aiq ahbabárire úwe.

¹⁰ Ite we kérahwána kegá Sísansabé, Wehreq wene ahrrereqsabé teienawe mahbiga ahre íre mera ahriahri peh míahnaraq aiq kawerire ewane.

¹¹ Ewanana Sísaga itensabé, Itega irare ehwéh moke mahbigaunká íre sehgoráhowe. Peh morá Manikánka omaq sitahna kegá sehgoráhowe. ¹² Mó mahbígáúncá ahre meyahráhowara mó mahbígáúncá ahre íre meyahráhowe. Móme sinowaréhga maqmíótaq sene sinonka íre kaweraguraire. Minayabe mi mahbígáúncá ahre íre meyahráhowe. Móme wehukega síwáhnta pirúáhware ahre íre meyahráhowe. Mó mahbígáúncá iwíáhéra, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte árámbéhrí kawerue sehgiunayabé amahnága ahre íre meyaneheqmúne ewe. Mah ehwéh sehgoráhi anínká irankéhe úwe.

Sísaga, Káriq animárínká ínéba sewíagehboq ahqáho arítého ú ehwehne.

(Máhka 10.13-16; Áruká 18.15-17)

¹³ Wene ayahnkaratáté táhtoqme púreraritankeheéra mó kegá káriq animárí meriqmera Sísaba mórítowe. Mórítowaq ite we kérahwána kegá mórító keyabé suwehgu ariteq ahqáho aritahwánana ¹⁴ mi kariq animárí ínéba sewíagehboq ahqáho arítého. Káriq animárínká ínénsabe aiq pútare aintáh serahno kegá Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miagéhe úwe. ¹⁵ Awaq miagéhe éna Sísaga wene ayahnkaratáté mi kariq animárí táhtotawéna mitaq suena pokúwe.

**Áhnte mensáméhnsánkákáq ánínsábé árahue
oga mérapeq awaq mianabo i ehwéhne.**

(Máhka 10.17-31; Áruká 18.18-30)

¹⁶ Peh morá wéhgá Sísaba séna wensabé, Íwáhnoraníno, oga mérapeq awaq mi-aníboq aneq kawéq árámbéhrí ininkono kasenúwe.

¹⁷ Kasenúwana Sísaga wensabé, Aneqşabé ínénsabe kaweq sansánsábé kasenono? Peh morá ánínká webataq kaweqtaq mía míaire. Oga mía míainkehboq Manikánka sehgióro ú ehweh sehgio úwe.

¹⁸ Úwana wega Sísansabé, Aneq sehgióro ú ehweh sehginínkono úwana Sísaga wensabé, Mó aní subiq súdehneho. Mó aniné ahre abariineho. Mó anínsábé péhe éh-wéh atéhneho. ¹⁹ Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáthro. Arerensabé arutaboírónanserah arene iyahnabo anínsábé moq arutaboírúno úwe. *(Kisim Bek 20.12-16)*

²⁰ Úwana mi anínká Sísansabé, Moke mi ehwéh kawerue sehgiúge. Móme aneq arámbéhrí ininkono úwana ²¹ Sísaga wensabé, Are kaweqtaq míankehboq pokue moke matiahna mensáméhnsá paiqmaqme móne mewe tabonah ke nário. Mirainaraqmé íópeq kaweq naneqmarí matiankehe. Tabonah ke moke nárie íné séniro úwana ²² mi anínká irena áhnte mensáméhnsá ko púana wene arupipeq umeh agúwana pokúwe.

²³ Sísaga ite we kérahwána keyabé mahraréna, Áhnte mensáméhnsá matíáh kegá íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kieyabe anotah pagégéue mirao naneq mire. ²⁴ Teiníboq írátíáthro. Kéhma anotah kane. Mi kanká wai abahrabahpipéq kéagínayabé págegeue mirai naneq mire. Mina inserah áhnte mensáméhnsá matíéh ánínká íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kinayabé anotah pagégéue mirai naneq mire úwe.

²⁵ Úwaq itega mi ehwéhnsábé anotah ahténéq Sísansabé, Minayabe insega oga mérapeq awaq miahráhiro ue kasenowane.

²⁶ Kasenowanana Sísaga ite ebitáwéna itensabé, Wehukega íre miraorahowe. Peh morá Manikánka moke miraorahire úwe.

²⁷ Úwana Pítaga wensabé, Itega moke mationa naneq sueq are kérone. Minayabe itega aneq awaq mianéhnkono úwana

²⁸ Sísaga itensabé, Teiníboq írátíáthro. Mókake moke kéh náneq o naneq úkínaraq íné wehukení úku anínká págegeue anotah wahnáhnnonarabeq tútuue ména wahnahninie. Mi tanáhráq itega wahnahnirarabeq tútuue méq airápété téhtaré Ísara ke káhnáhnsábé ehweh ariteq sainsuagéhe. ²⁹ Ínénsabe sirutaboíréra néne arambehri miraoneheéra sene nahme sene marakówé súáhmé amahnága áhnte mó nahmé marakówé awaq miagéhe. Mókake oga mérapeqkákáq awaq miagéhe. Néne aram-

behri miraoneheéra sinahnowarehwé siwahwarehwé sensibáqmarimé sensinoibowe sene animárimé súáhmé amahnága áhnte mó kegá sensuwahrah úkigehe. Mókake oga mérapeq moq awaq miagéhe. ³⁰ Amahnága áhnte ebeq se kegá mi tanáhráq sinehe kigehe. Sinehe se kegá ebeq kigehe úwe.

Arambehrio ke monseráh ápéq náriu pabéqmé éhwéhne.

20 Sísaga mó mahraréna, So wahnahnurái aní éhweh teiníe. Wega wahnahnuráinserah Manikánka íopeq wahnah wahnahnire. So wahnahnurái anínká wene sotápéq arambehriira ke ahbiahipeq kogabaréna ² ábóraq marena sensabé, Néne sotápéq koarambehriirataq penahnaraq morá Kíná morá Kíná tahnsanue³ náiníe urairara kowe urowana wene sotápéq eqmaq súátáire. ³ Pópoqnah ákáhta q kiraitaq paiqnanátapeq kurairara táhmaro mó kegá mitaq peh míarowe. ⁴ Peh míarowana wega sensabé, Néne sotápéq koarambehriirataq penahnaraq awehraq apéq náiníe urairara ⁵ kowe éra koarambehriurowe.

⁶ Wéhékáhnabubunkakáq tunsoreráitaqkákáq wega mó ke ábóraq marena wene sotápéq eqmaq súátáire. ⁷ Ío tupekinauraitaq wega paiqnanátapeq kouwekurairara táhmaro ke mitaq peh míarowe. Peh míarowana wega sensabé, Aneqsabé moke wéhékáh peh míaho urairara, Mó anínká arambehri íre ínsábé peh míone urowana, Aiq míre. Néne sotápéq koarambehrioro arítaráire úwe.

⁸ Koarambehrioro aritena petairabeq so aboga sotáq arambehrio kené wahnah anínsábé áhrabéna wensabé, Moke arambehrio ke síáhrabue ápéq nário. Arambehri-rapéq sinehe se ke ebeq nárie ebeq se ke anehe nário uraire. ⁹ Sinehe suro ke morá Kíná morá Kínáue síátáire. ¹⁰ Síátáirara ebeq suro kegá iwíáhéra, Wega métáq se ke morá Kíná morá Kínáue sínsábé ite anotah apéq meyanehqmúne íwíáhurowe. Anotah apéq meyanehqmúne íwíáhurowana se moq morá Kíná morá Kínáue síátáirara mewera ¹¹ so abonsabé abiahnsa atárówe. ¹² Abiahnsa atera wensabé, Amahnága se kewé pehgáriq arámbéhríowe. Itewe moke wéhékáh arambehriúnana anotah patáhgá kamah áire. Minayabe aneqsabé monseráh monseráhnue ápéq náiro urowe.

¹³ Úrowana so aboga sene ehweh irena peh morá ánínsábé, Néne iyahnabo aníno, arensabé íre ahbáratóge. Ahbiahipeq, Néne sotápéq arambehri éwahnaraq morá Kíná awiníe ughah kowe aintahna wino. ¹⁴ Minayabe arene móne mewé pokúno. Are áwúnserahnue inehse se ke moq náríúge. ¹⁵ Nénéne móne nárie sansá néne arambehri wire. Anehepeqte ké áhnte naríúnsábé ínénsabe abiahnsa aintahna míno uraire úwe.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Pabeqme ehwéh teiúnserah sinehe se kegá ebeq kirarawe ebeq se kegá sinehe kigehe úwe.

Náhmábáh 3 tanáhráq Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Máhka 10.32-34; Áríka 18.31-33)

¹⁷ Sísaga Sarúsarama suwahpeqte áhtápéq kútaq ite we airápété téhtaré kérahwána ke itebataqsabé mahraréna, ¹⁸ Teiníboq írátíáhro. Ite pokue Sarúsarama suwahpeq míáhnaraq peh morá anínká íné wehukení úku aní Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqpa mónuankéhe. Mónuahnara sega íné, Subiq súáhro aritehrara ¹⁹ nubiq suageheéra nahnsó kebá

---

³20:2 Asiu kené móne áwíq íre Kínae. Írakaumo. Sene móne mó awíq kowe.

mónuagéhe. Nahnso kegá niwiréh aintera sehikarankákák áréti sahtáté nubiqmarera awankátaq táhparagéhe. Awankátaq táhparéhrataqmé íné pukonana apahtáro wéhékáhtáq iriwe oganúq intankéhe úwe.

Sémísireq Sónireqka anotah anité úkéyabe suwabhó ehwehne.

(Máhka 10.35-45)

²⁰Sébérine ahrega sene ahninkáwáraré meriqmena Sísaba séna arehunseraraq ména wensabé, Ínéga teawéna ehwéh miraúno úwe. ²¹Úwana Sísaga wensabé, Aneq ehwéh kehro úwana wega wensabé, Arega wahnah wahnahnónarabeq míéh-naraq nénahnité mó anímé arene ayah púpeq mó anímé arene ayahnaperue tútuue míagehe arito úwe.

²²Úwana Sísaga mi abáráhréyábé, Itega mah ehwéhmé íre iwíáhóye. Íre iwíáhóye éna pabeqme ehwéh mahraréna, Ínéga no kahpúipéqté náneq itega moq nahra-hoyo úwara sega, Aiq nahahúye uye. ²³Uyana Sísaga sensabé, Ínéga no kahpúipéqté náneq itega moq nayehetawoye. Peh néne nyah púpeqkakák niyahnapeqkakák tútuue míéhra ke omaq sitewé íre néne arambehri wire. Nániboga omaq sitéh ánitégá mitaq tútuue míayeherawoye úwe.

²⁴Úwaq ite we kérahwána inayahnkú kégá mah ehwéh ireq mi abáráhréyábé suwehgu aritahwáne. ²⁵Suwehgu aritahwánana Sísaga moke ite we kérahwána keyábé, Ínéba sewíáhro éna itensabé, Mah marákóipéqté sánsámé mó kegá sene ehweh sehigigeheéra wahnah kegá wahnahnarítáhwe. Sene anotah wehwárínká, Itene ehweh ireq séhgíóro éra págegeue wahnahnarítáhwe. Mi sansá aiq tagaríáhwe. ²⁶Itewe mi sansá íre oro. Ahqáho. Íné anotah aní míanie íwíáhi anínká wereq míáh ké séhréh aritankéhe. ²⁷Néne iyahnabone wahnah míanie íwíáhi anínká sene arambehriraq séhréh aritankéhe. ²⁸Íné wehukení úku anímé mó kegá íné séhréh aintageheéna tutaugo? Írakaumo. Ínéga mó ke séhréh aritanieéna tutaugo. Áhnte ke oga míagehboq se merirena kaweraritanieéna pukinie úwe.

Sísaga aura pira ánité kawerarito ehwéhne.

(Máhka 10.46-52; Áríka 18.35-43)

²⁹Itega Séríko suwahpeq suahwánara áhnte kegá Sísá kérowe. ³⁰Kerówara aura pira ánitégá ahnayehráq tútuue méra Sísá kótaikire u irera anotah ehwéhne mahraréra, Tébtíne anahwao, arutaboiraito uye. ³¹Uyara míó kega suwehgu aritera ehiya míáhtao arítówara sega íre túbáh agia peh mónkakák anotahtaq iraréra, Tébtíne anahwao, arutaboiraito uye.

³²Uyana Sísaga iriwe ména sensabé síáhrabéna, Aneraitanínkono úwara ³³sega wensabé, Anotah aníno, iura kaweraito uyana ³⁴Sísaga sensabé arutaboiraritena sene siura táhtorowara sega apubúue tagéra Sísá kéroye.

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Máhka 11.1-11; Áríka 19.28-40; Sóni 12.12-19)

21 Itega Sarúsarama suwahpeq wahtotaq konehe owanaraq itega Óríwi sawéhrápéq kiowáne. Mi sawéhwé Páítápási suwahpeq wahtotaq kéhre. Mitaq kiowánaraq Sísaga we kéroya anité eqmaq suanaútaq ²sensabé, Isebeq wahtotaq ke suwahpeq pokotao. Mitaq kirataq iyaráh kátaré, tónkiakák wene áráhqqakaq tagéta pugeqme meqme setao. ³Pugeréhataq mó anínká itensabé, Aneqsabé pugere-

hyo ínaraqmé, Itene Wahnah áhkokóue kinkeheéta meroye teawétao. Teawírataq wega apubúue, Meqme pokotao inkéhe éna eqmaq suowe.

⁴Manikáne ehweh aiq pútaraginkeheéna Sísaga tónki kowerahtao éna eqmaq suowe. Manikáne ehweh irarú aninká naho sehiranue mahraréna,

⁵Moke Sáíóna^f suwahpeqte ké korerieq mahrarero. Amahnága itene Wahnahna iteba sire. We uwaresa ání míéhрана tónkiga áhkokóuena sire. We tónki áráhqne abobiahtaq tútuue míéhрана meqme sire koreriéro úwe. (*Sekaraia 9.9*)

⁶Mi aníté eqmaq suowara pokue Sísaga teriunserah ⁷mi kataré meriqme séra sene korósi mi kané abobiahtaq uwiq máróyana Sísaga mi tonkíné abobiahtaq kierútu agúwe. ⁸Áhnte kegá Sísansabé iwíáh iwíáh ató púara sene korósi ahtapeq uwiqme abaeue móarówara mó kegá awanká ayahnawe apiwe ahtapeq awahrirarówe. ⁹Awahrirarówara Sísareq moráráq ebeq ku kereq anehe ku kereqka anotah ehwéhnuwe mahraréra, Tébitine anahwansábé iwíáh iwíáh atone. Itene Wahnah áwirue si anínsabé iwíáh iwíáh atone. Maniká íópeq míéhraq wensabé iwíáh iwíáh atone uwe.

¹⁰Sísaga Sarúsarama suwahpeq kútaq ómi mibeqté kegá kurínáhnéra áhnte ehwéhnera, Mi anímé insebo uwara ¹¹Sísareq su kegá, Mah anímé Manikáne ehweh irari aní wenáwíq Sísae. We Néhsara suwahpeqte Kehrari marákórápéqté áníne uwe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwéhne.

(*Máhka 11.15-19; Árika 19.45-48; Sóni 2.13-22*)

¹²Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq kibekéna mitaq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuowe. Kaqsuena móne paiqnanánu kené wéhuwehu tahbéwári pioruena kiboki paiqnanánu kené síahwarí paentárara aruowe. ¹³Paentárúena sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna,

Néne nahme púreré nahne ue áwiratagéhe ire. (*Aisaia 56.7*)

Itega miraonka mah nahmé aebó kegá mehwatíáhnserah nah úkire úwe.

¹⁴Aura pira kéreq soriqnah kereqka Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekéra Sísaba suwana kaweraritowe. ¹⁵Kaweraritowara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sísaga kawerarito arám-béhrí tagowe. Tagowara mibeqté káriq anímárínká mahraréra, Tébitine anahwansábé iwíáh iwíáh atone uwara irera mi kegá Sísansabé abiahnsa atówe. ¹⁶Abiahnsa atera wensabé, Sega irare ehwéhmé aiq irahno uwara Sísaga sensabé, Ai q íróge. Manikáne ehwehnka mahraréna,

Káriq anímárínseq inahunahnímárínseqka arensabé iwíáh iwíáh atáhwe ire. (*Buk Song 8.2*)

Itega mi ehwéhmé íre sáhnshoo éna ¹⁷se suena Sarúsarama suwahpeq suena Pétáni suwahpeq kogauwe.

Sísaga irarúnka awanká apubúue ehayatagú ehwehne.

(*Máhka 11.12-14,20-24*)

¹⁸Ahbiahipeq Sísaga Sarúsarama suwahpeq kouwekinaútaq ahtapeq ména arupibiúwana ¹⁹awanká tagówana awankánara sabátáhq koragówana íre ser-

---

^f21:5 Sáíónawe Sarúsarama suwahpeqsabé mó awíre.

ankakáq peh ánáh kowe. Awankánara írakaunúnsabe Sísaga mi awánkánsábé, Mókake sera íre iyaniewóne úwana mi awánká apubúue ehyatagúwe.

²⁰ Apubúue ehyatagúwaq ite we kérahwána kegá tagéq kurináhnéq wensabé, Árahue apubúue ehyatagiwo kasenowana ²¹ Sísaga itensabé, Teiníboq írátíáhro. Itega árahinabomo íwíáh íre iwíáhia peh Manikánka mirainawire íwíáhirataq ínégá un-serahnoneheqmóe. Íre peh morá mahna tahnsanigehe. Itega mi sawéhyábé teaweq, Saweho, arega mitaq sue anotah kawéhúpípéq kogahno teawírataqmé mirainawire. ²² Itega, Manikánka mirainawire íwíáhéq púrerirataq itega teawíra ehwéh irena mirainawire úwe.

Sísansabé, Insega miraúno ataráiro u ehwéhne.

(Máhka 11.27-33; Áruka 20.1-8)

²³ Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wírípéq kibekéna síwáh-norúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka weba séra kasenéra, Arega miraóna naneq árahinie miraono? Insega miraúno ataráiro? Teio uwe. Teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga itensabé moq kaseninie.

²⁴ Ínéga kasenona ehwéh tenírataqmé ínénsabe miraúno aintarái aní teinie úwe.

²⁵ Teinie éna kasenéna, Sóniga wání meri merininkeheéna insega eqmaq áúwátáiro? Manikánka eqmaq áúwátáiro? Peh wehukega eqmaq áúwátóo? Teniéro úwe.

Teniéro éna, Tenírataqmé ínénsabe miraúno aintarái aní teinie úwara sega epéq sío síoéra, Anere teawenéhknono? Manikánka Sóni eqmaq áúwátáire ue teawénaraqmé wega itensabé, Aneqsabé wene ehwehnsabé íre aiq pútare ataróo inae éra, ²⁶ Itega wensabé, Wehukega Sóni eqmaq áúwátówe ue teawénaraqmé mahtaq sáhuríáh kégá, Sóniwe Manikáne ehweh irarurai aní míre íwíáho puara iubíyeho éra sío síouwe. ²⁷ Sío síoéra Sísansabé, Sóniwe insega eqmaq áúwátáiramo. Itega íre tagarione uwana Sísaga sensabé, Itega íné íre teniéwe. Minayabe ínégá moq ínénsabe miraúno aintarái aní íre teinie úwe.

Se ábárahreyábé pabeqme ehwéhne.

²⁸ Sísaga sensabé mó mahraréna, Ínéga teiéna ehwéh iwíáhue tagahro. Se ábárahreyábé teinie. Sibowágá awahwánsabé, Iboramé néne sotápéq koarambehriúno ataráirana, ²⁹ Ahqáho. Nuwahriehre éna anehe mó iwíáhéna wenabone sotápéq koarambehriuraire. ³⁰ Sibowágá ábáqkawansabé monseráh éhwéh teawátáirana, Koarambehrinauge éna anehe íre koarambehriuraire. ³¹ Mi abárahregá sibowá awahbarai iwíáh insega sehgirairo úwara sega wensabé, Awahwágáe uwe.

Uwana Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhro. Aebó kéreq ahbabáq ininsónseqka Maniká awahbeh sansá sehgiara wega wahnah wahnahnirabeq ebeq kiraq ite sinehe kigehe. ³² Sóni wání meri merini anínká iteba séna kaweqtaq mía míaorahi sansá sokigi aiátáiraq wensabé íre aiq pútare atarówe. Aebó kéreq ahbabáq ininsónseqka wene ehweh irera wensabé aiq pútare atera sene ahbabáq sansa sutowe. Sutowaq tagéq iteitene ahbabáq sansa íre susa mó iwíáh íre owe. Wensabé íre aiq pútare atarówe úwe.

Sotáq wahnahnuro ahbábáq keyábé pabeqme ehwéhne.

(Máhka 12.1-12; Áríka 20.9-19)

³³ Sísaga sensabé mó mahraréna, Mó pabeqme ehwéh teiníboq írátíáhiro éna, Antah wehgá sonsoqme náhníaq sera ayu uqmarena wira arena wahnahnína uqná peataire. Pearena náhníaq sera ano kunubaipéq sarerankeheéna mata ubuqmarena mó keyábé, Néne sotáq wahnahnue náwe soqintewáhiro aritena mitaq suena íre wahto wáhnaupeqté ké suwahqpeq pokuraire. ³⁴ Náhníaq sera írái tanáhráq wene arambehri keyábé, Ákáhtaq koweyáhiro éna se sotáq wahnahnuro keba eqmaq súátáire. ³⁵ Eqmaq súátáirara sotáq wahnahnuro kegá se táhtoqme mó aní subiq-marera mó aní subiq suera mó aní ebahnsa subiqme kaqsutowe. ³⁶ Kaqsutowana so aboga áhnte mó ke eqmaq sutairara sotáq wahnahnuro kegá téh eqmaq sutai ke íre kawerarítáro serahnurowe.

³⁷ Anehe so aboga wenahni eqmataire. Eqmarena iwíáhéna, Nénahni púara sotáq wahnahnuro kegá wensabé áhtenára wene ehweh iragéhe éna eqmataire. ³⁸ Eqmatairana wahto kuraitaq sotáq wahnahnuro kegá we tagéra seye náhenéra, So abone ahninkáwá aiq sire. Mah so awaq mianéhboq we subiq suanéhe íwíáhéra ³⁹ we táhtoqme máhpeq móatera subiq sutowe. ⁴⁰ Subiq sutonsabé so aboga sínaraq wene sotáq wahnahnuro ke anere aritankéhbo kasenúwe.

⁴¹ Kasenúwara sega Sísansabé, So aboga kouwekínaraq mi ahbábáq ké kamah ariena subiq suanawire. Sera putáhnaraq wega kawerue náwíra ke wene sotáq wahnahnigeheéna eqsítankéhe uwe.

⁴² Uwana Sísaga sensabé, Manikáne ehwehnka ínénsabe mahraréna, Nah piáh kéga suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire. Itene Wahnahnka mirainsabé itega, Kaweq sansáne iwíáhúne ire.[§] (*Buk Song 118.22-23; Aisaia 28.16*)
Ite Asiu kewé mi sehirá íre sáhnsahoo? ⁴³ Teiníboq írátíáhiro. Manikánka wahnah wahnahnirabeq itewe íre awaq mianeheqmóe. Wehukega so kawerue wahnahnéra kaweq tahutáhúq ísíwe sene wahnah áwíranserahnira kegá awaq miagéhe. ⁴⁴ [Mi wahqtáq inahnsúbira kené siyahnsamé piteginae. Mi wahqká megue wehukení subinaraq wene ayahnsamé abiro abiro aginawire úwe.] (*Aisaia 8.14-15*)

⁴⁵ Sísaga mah pabéqmé éhwéh irarúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka irera, Wega itensabé irarire uwe. ⁴⁶ Uwara mitaq míó kega, Sísawe Manikáne ehweh irari aní míre íwíáhunsabé Péhrasi kereqka Sísá táhtoqme karábúsiipéq móataneheqmúne íwíáhéra míó keyabé áhreu puara túbáh aguwe.

Táhutahuronehboq mahbeq sero únsabe pabeqme ehwéhne.

(Áríka 14.16-24)

22 Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, ² Íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq pokira sansámé anotah wahnáhnká miraurainserahne. Mi wahnáhné ahninkáwágá ahre meanauraitaq wenaboga wehekeq kiraboiniéna áhnte tahutáhúq kawerataire. ³ Táhutahuq kawerarena wene arambehri keyábé, Ínéga máhoro urau keyábé, Táhutahuq aiq téhre. Mahbeq sero koreriéro urairara koreriátówara sega íre surowe. ⁴ Íre suro puana wahnah anínká mó arámbéhrí keyábé,

§21:42 Asiu kegá sene nahmarí ebahtaté pearówe. Minayabe Káríki ehwéhmé wahq éhwehme íre kéhre. Peh ebahne kéhre.

Mi ke mónkakák koreriéro. Sensabé mahrarue korerieq, Káhoakák áráhqqakak subiqmarena tirúgana aiq téhre. Moke táhutahuq amahnága aiq kawerunsabé peheráh sero ue koreriéro éna eqmaq sutaire.

⁵Eqmaq sutairara koreriátówara sega mi ehwéhnsabé anetaníbo éra seyene ahwiminuowe. Mó anínká wene sotápéq pokurairana mó anínká wene paiqnaná nahtápéq pokurairara ⁶mó kegá wahnahne arambehrio ke táhtoqme íre kawerarit- era subiq sutowe. ⁷Subiq sutowana wahnah anínká anotah abíáhnsánéna wene són- tía ke eqmataire. Eqmatairara sóntía kegá subiq suto ke subiq suera sene nahmarí kekirutowe.

⁸Kekirutowana wahnah anínká mó arámbéhrío ke síáhrabéna sensabé, Nénahni ahre meyéhnsabé táhutahuq kawerarena síáhrabu kegá abehq sánsánonsabé ahqáho arítóge. ⁹Minayabe wahba áhtápéq pokue moke tagehra keyábé, Táhutahuq kowe nagehboq máhoro arítáhro urairara ¹⁰wahba áhtápéq pokue moke tagaro ke meriqmera suowe. Kaweq kereq ahbabáq kereq meriqmera surowana wahnahne nah kígiúraire.

¹¹Kígiurairana wahnah anínká meriro ke koragéna pahouwiuro awahriq ambántá íre awahriria surai aní tagówe. ¹²Tagéna wensabé, Árahinsabé awahriq ambántá íre aneranerue suria pehipi seno uraire. Urairana mi anínká íre ehwehnorahurairana ¹³wahnah anínká wene arambehri keyábé, Mah aniné aiayah táhru táhruue máhpeq sunkíkírirabeq tuparúáhro. Mitaq sunkíkírirabeq moke míáh kegá anotah ibiséra uwo uwo uowe úwe.

¹⁴Sísaga mó mahraréna, Mah pabéqmé éhwéh áwahe íráhro. Manikánka íregári- taq keyábé, Máhoro irara áhnte kegá, Iuwahriehre e puana wega peh táhmaro omaq sitéhre úwe.

Sega Sísansabé, Táhkísi moné awenéhnkono u ehwéhne.

(Máhka 12.13-17; Árúka 20.20-26)

¹⁵Úwara Péhrasi kegá móbeq pokue sío síoéra, Sísaga ahbabáq ehweh irarinke- hboq áhwárawe tagéq aneq pagégé éhwéh kasenonehnkono éra iwíáhuwe. ¹⁶Iwíáhéra táhmaro se kéro kereq Éróti kahnáh kéreq Sísaba eqmaq suowara kure Sísansabé, Anotah aníno, ite tagarionawe arewe aiq pútaq ehwéh iraréna aní móne. Arega anotah kereq pehgáriq kereqsabé peh monseráh íwíáhóne. Arega wehuke íre ehnenia peh Manikáne sansá ahriahri tábúsoqme pahsuqme íwáhnoróne. ¹⁷Minayabe ite iahtebanehboq teio. Aneq iwíáhono? Itega Aroma kené wahnah aní Sísáhri táhkísi moné awenéhnkono? Árahonehnkono? Arega iwíáhóna ehwéh teio uwe.

¹⁸Teio uwana Sísaga sene sirupipeqté áhbábáq íwíáh tagéna sensabé, Itewe kopéráhpéro ke wóe. Aneqsabé áhwárawe tagéq níwíoqnaho? ¹⁹Táhkísi ira moné teniéro úwara sega peh morá ébáh móné ábóraq márówe. ²⁰Ábóraq márówana Sísaga sensabé, Mah monéráq píkísahakák áwíqkakaq insene kehro úwara sega wensabé, ²¹Aroma kené wahnah aní Sísáhrinee uwe. Uwana Sísaga sensabé, Aroma kené wahnahne náneq wewe náwéro. Manikáne naneq wewe Maniká náwéro úwe.

²²Péhrasi kega wene ehweh írótaq áhtenára we auwera pokuwe.

Sísaga, Pusa ké oganúq sitankéhe ú ehwehne.

(Máhka 12.18-27; Árúka 20.27-40)

²³ Sáyúsi kewé pusa ké íre iriwe oganúq sitankéhe íwíáhu kee. Mi wehekáh táh-maró mi kegá Sísaba séra wensabé, ²⁴ Íwáhnoraníno, Mósísine sehiranka maharéna, Íre aninkákáq wéh pukínaraq wenábáqka kéweiní meyankéhe. Mi inínká maq-marahna animárí wenawahne animárí míageheéna meyankéhe ire. (Lo 25.5)

²⁵ Minayabe abapete téhraníte se ábárahnahnah iteba míarowe. Sensuwahga ahre mewena íre aninkákáq uraitaq pukuraire. ²⁶ Pukurairana náhmbáh 2 abaqkáváqá awahwáné kéweiní mewena íre aninkákáq uraitaq pukurairana náhmbáh 3 abaqkáváqá moq monseráhnuraire. Moke mi abáráhnáhnahnka mi iní mótaq mó-tarue mewera íre aninkákáq urotaq orah animárí pukurowana ²⁷ sinehemé mi iní moq pukuraire. ²⁸ Moke mi abáráhnáhnahnka mi iní meronsabé iriwe oganúq sitahnaraq insene ahre míanabo kasenuwe.

²⁹ Kasenuwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíránkákáq wega págegeue miraorahi sansánkákáq íre ahtebah puaq áhwára áhwára ahababáq iwiáhowe. ³⁰ Manikánka pusa ké iriwe oganúq sitahnaraq se peh íópeqté ké tahnsa mía míagehe. Mi tanáhráq wehga ahre íre meyagéhe. Ahrega íre wehkigehe.

³¹ Pusa ké iriwe oganúq sitahnayabé Manikáne púkuipéqté séhírámé íre sáhnsa-hoo? ³² Wene ehwehnka ite teiena, Íné Ébáráhmane Maniká múge. Íné Áhísáhkine Maniká múge. Íné Sékópane Maniká múge ire. (Kisim Bek 3.6)

Manikámé íre pusa kéné Manikáne. Írakaumo. We peh oga míáh kéné Maniká míre** úwara ³³ mitaq sáhurío kega mi ehwéh irera áhtenuwe.

Sísaga Manikáne kiotaiki ehwehnsabé irarú ehwehne.

(Máhka 12.28-31; Árúka 10.25-28)

³⁴ Sísaga irarúnka Sáyúsi kegá ehiyansá aguwara Péhrasi kegá irera momiwíera Sísaba suwe. ³⁵ Suwana peh morá Péhrasi aní, Mósísine ehweh síwáhnoru anínká Sísaga ahababáq ehweh irarinkeheéna áhwárawe tagéna kasenúwe. ³⁶ Kasenéna, Íwáhnoraníno, sehgióro ú ehwehmé aneq ehwehniká mó ehwéh kiotaikiro úwana ³⁷ Sísaga wensabé, Kiotaiki ehwéh teaweníboq iro.

Maniká itene Wahnahnsabé arutaboírúno. Moke arene arupipeqkákáq moke arenawankakákáq moke arene iwíáhónaipéqkákáq Maniká itene Wahnahnsabé arutaboírúno.

³⁸ Mah ehwehniká moke mó sehgióro ú ehweh aiq kiotaikire. ³⁹ Mó kiotaiki ehwéh iro. Arerensabé arutaboírónanserah mó anínsabé moq arutaboírúno ire.

⁴⁰ Mah ehwehtáré áwahe wíre. Moke Mósísine ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kéné ehwehnikákáqmé ábogehrapeqté éhwéh míre úwe. (Lo 6.5; Wok Pris 19.18)

** 22:32 Ébáráhmareh naho pukuwara maisarówana áhnte opéq parabagútaq Manikánka mah ehwéh irarúwe. Wega, Íné mi kéné Maniká múge irarú ehweh áwahewé se íre airaiq pukia peh amahnága oga míáhwe úwe.

Manikánka omaq ato aní éhweh Péhrasi keyábé Sísaga kasenú ehwehne.

(Máhka 12.35-37; Áríka 20.41-44)

⁴¹ Péhrasi kegá momiwíuwana Sísaga sensabé, ⁴² Ite meirena kaweraintankeheéna Manikánka omaq ato anínsabé aneq iwíáhoo? We insene anahwa míanabo úwara, We Tébitine anahwa míanae uwe. ⁴³ Uwana Sísaga sensabé kasenéna, Manikáne Awanka iwíáh atowana Tébitiga mi anínsabé, Néne Wahnahne atowe. Wega aneqsabé irarúwo? Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana igonkó pukúípéq sehiranúwana mi ehwéhnká mahraréna,

⁴⁴ Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue míéhnaraq arene naruo saiqnariankehe atóge úwe ire. (Buk Song 110.1)

⁴⁵ Írátíáhro. Tébitiga mi anínsabé, Néne Wahnahne ato puana we árahue wene anahwa míanabo kasenúwe. ⁴⁶ Kasenúwara Péhrasi kegá Sísansabé mó ehwéh íre kasenuwe. Wensabé áhtenéra mó tanáhráq mó tanáhrárué mó ehwéh íre kasenuwe.

Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ahabárowe ú ehwehne.

(Máhka 12.38-39; Áríka 11.43,46, 20.45-46)

23 Sísaga ite we kérahwána kereq weba sáhurió kereqsabé mahraréna, ² Mósísiga naho síwáhnorúnserah wene ehweh ahtebah kereq Péhrasi kereqka wene ehweh íwáhnorowe. ³ Íwáhnorue teié éhwéh moke kawerue sehgióro. Íwáhnoro ehwéh seyega íre sehgiro puaq sega mirao sansániyeho. Áhnte ehwéh iraréra seyega mi ehwéh íre sehgiro puaq mirao serahniyeho. ⁴ Wehukéninká mó aní anotahtaq piahbiahratéhnserah Péhrasi kegá seyene íre sehgoráho ehwéh tei teinowe. Piahbiahratéh áninká umehi naneq matíéh aní íre náwioréhnserah Péhrasi kegá teri terino ke íre séhréh aritasa peh áwé tagahwe. ⁵ Kaweq sansá pehipi íre miraowe. Peh mó kegá tagageheéra miraowe. Manikáne ehweh pépahqtaq sehiranarera káriq pokísíípéq maqme mó kegá tagageheéra sene siyahnkaratáq sene siyehitaq táhpawe nogówe. Mó kegá tagéra sensabé iwíáh iwíáh aritageheéra íre wahto nahgáq sene korósiraq táhrarera aneranerue míáhwe. ⁶ Sega táhutahururabeq aboawah wehwári tútuue míáhrabeq méyabe suwahbehre. Momiwí nahtápéq peh kaweqtapéq tútuue méyabe suwahbehre. ⁷ Sega máhkétirapéq nogótáq mó kegá se mehweh ariteyabe suwahbehre. Mó kegá sensabé, Íwáhnoraníno ateyabe suwahbehre.

⁸ Mó kegá itensabé, Íwáhnoro ke wóe aitého. Ite ábárahannah tahnsá míáhwana ite íwáhnori anímé peh morá ánine. ⁹ Marakóipeqté keyábé, Nánibo wone aritého. Iteribo peh morá áninéna íopeq míéhre. ¹⁰ Mó kegá itensabé, Itene Wahnah mone aitého. Manikánka omaq into aní ínébataq itene Wahnah míóge. ¹¹ Ite míáhrabeqte kiotaiki anímé arene arambehri séhréh aitéh aní míankehe. ¹² Wenáwíq pankerena, Íné anotah aní múge i anímé pehgáriq aní míankehe. Wenáwíq íre pankerena peh uwaresa aní míahnaraqmé anotah aní míankehe.

Kopéráhpéro ke kamah arina ehwéhne.

(Máhka 12.40; Áríka 11.39-52, 20.47)

¹³ Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púana kamah ainawire. Mó kegá íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeqte áhtápéq kíyehoéq parosúáhwe. Ite mibeq kieyabe íre iuwah-

behre. Peh mibeq kieyabe suwahbeh ke saiqrarítáhwe. ¹⁴ [Kopéráhpéro ke míáh púana kamah ainawire. Itega kéweinínsónsábé péhe éhwéh terieq sene ménsámehnsánkakaq sene nahnkakaq mewe meweowe. Mó kegá ite kaweqtaq míáh ké wóe igeheéq wehuke míáhtáq íre wahtotaq púreq aruqaruowe. Mirao puana Manikánka ehweh aritahna tanáhráq ite anotahtaq kamah ainawire úwe.]

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púana kamah ainawire. Peh morá aní ite kéiréh aní míankeheéq itega íre wahto ahtápéq pokue mó ke suwahpeq mó ke suwahperue pokue síwáhnoréq sóreq waní seberaebéq pokue síwáhnoruowe. Ite kéiréh aní úkitaq itega miraonka mi aniné ahabábáq itene ahabábáq kiotaikirana áhnte ahabábáq aruqarurire. Wereq itereq moraráq iraipéq pokoneheqmóe úwe.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Itega mó ke ah sokigi aritaneheéq aura pira ké tahnsa míáhwe. Minayabe Manikánka kamah ainawire. Itega síwáhnoréq, Wehukéníká iraréna, Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhnká tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi ehwéh íre sehginaraqmé anetaníbo ewe. Mi anínká iraréna, Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq kéh mónégá tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi ehwéh íre sehginaraqmé we anotah ahabábárire ewe.

¹⁷ Ite múguwahguo ke méq íre ireq peh aura pira ké tahnsa móe. Mi monéwé kaweqtapéq kéhnsábé kaweq naneq úkire. Minayabe Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhnká mi moné aiq kiotaiki mino. ¹⁸ Itega mó síwáhnoréq, Wehukéníká iraréna, Titiré tahbéga tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi ehwéh íre sehginaraqmé anetaníbo ewe. Mi anínká iraréna, Titiré tahbéráq Maniká awe naneqka tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi ehwéh íre sehginaraqmé we anotah ahabábárire ewe.

¹⁹ Ite íre ireq peh aura pira ké tahnsa móe. Titiré naneq kaweqtapéq kéhnsábé kaweq naneq úkire. Minayabe titiré tahbéga mitaq kéh náneq aiq kiotaiki mino.

²⁰ Minayabe wehukéníká iraréna, Titiré tahbéga tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ime wega íre peh morá mi tahbéyábé irarire. Wega moke tahberapeq kéh náneqsabéákáq irarire. ²¹ Wehukéníká iraréna, Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhnká tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ime wega íre peh morá mi nahnsábé irarire.

Manikánka mi nahtápéq mía míai puana wega irarime Manikánsabeákáq irarire. ²² Wehukéníká iraréna, Íonka tagaríéhtáq aiq pútaq mirainauge ime íre peh morá íonsabe irarire. Manikánka mitaq íopeq tútuue ména wahnahni puana wega irarime wahnahni anínsábéákáq irarire úwe.

²³ Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púaq ite kamah ainawire. Moke itene sotápéqté ménsáméhnsá saraqme abapete itarítaré tahnsa matawéq peh morá Manikáne arambehri mirao ke mewe síéwe. Kawerowe. Pehgáriq naneqmarí táwiomé, kímé, náwahbiame, moq saraqme síéwe. Kawerowe. Mi sansámé sehgieq íre súáhro. Peh kaweq sansámé mó keyábé irutaborome Manikánsabe aiq pútare atáhmé mi sansámárite íre sehgiówe. Íre sehgiónsábé Manikánka kamah ainehboq mi sansámárinkákáq moq sehgióro. ²⁴ Itega, Mó ke ah sokigi aritaneheéq aura pira ké tahnsa míáhwe. Itega múguwahgui aní tahnsa míáhwe. Abehq náneq ka múguwahgui aniné né wanípípeq kéhrana wega anotahtaq éhnehéna mi pehgáriq ká súéhre. Mi pehgáriq ká suena

anotah ka wenáwíq kéhma wene né wanípépék kéhrana mi anotah kiotaiki ka íre tagéna pehipi nehre. Itega mi aní tahnsa míáhwe úwe.^{††}

²⁵Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púana kamah ainawire. Itega káhpukákáq páretahakákáq pabeq paberotaq peh ábórapeq pabeq paberéq arupipeq íre pabeq paberowana peh náwíqkakaq mitaq kéhre. Mina onserah itene inonka pabeq paberowana itene irupipeqmé aebó íwíáhwé iteite iuwehbeh íwíáhwé peh mitaq kéhre. ²⁶Péhrasi keo, ite peh aura pira ké tahnsa móe. Káhpú arupipeq kawerue pabeq paberirataq mókake ábórapeqkákáq náwíq íre kanae úwe.

²⁷Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púana kamah ainawire. Wehuke maisaráhtáq mó kegá kaweraráhwana kaweq matábú kéhrana peh maisia máipépék wehukene ayahnsankakaq kambaresa náneqkákáq kéhre. Ite mina tahnsa ké míáhwe. ²⁸Mó kegá ite tagéna, Kaweqtaq míáh ké wóe íwíáhowana peh itene irupipeq kopéráhpék íwíáhákáq ahbabáq íwíáhákáq kéhre úwe.

²⁹Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púana kamah ainawire. Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Subiq suera maisarówaq itega se maisarórabeq ebah mitaq pentabaráhwé. Kaweqtaq mía míauo ke maisarórabeq itega awahriraráhwé.

³⁰Itega mahraréq, Itene igaqnaréhga míótaq ite moq míahwanaraq tahirímé sega Manikáne ehweh iraru ke subiq súótaq se íre subiq suahwána irino ewe. ³¹Itega mi ehwéh irareme Manikáne ehweh iraru ke subiq súó kene animárí múne ewe. ³²Sene animárí méq itene igaqnaréhga áhwáro ahbábáq itega soruparowana anotah úkire. ³³Wehene animáríno, ite moq wehemarí móe. Manikánka ehweh aitená sainsuahna tanáhráq, Iraipéqsábé iuwahriehre éq, Tabanagoneheqmúne íwíáhoo? Írakaumo. Mi tanáhráq ite íre tabanagorahowe.

³⁴Minayabe teiníboq írátíáhro. Manikáne ehweh irare kereq ahte bia kéreq íwáhnoro kereq iteba eqmaq suaníe. Eqmaq suahnara iteba sirataq itega táhmaro subiq sueq mó tahmáro awankátaq táhpareq mó tahmáro itene momiwí nahtápék sahtáté subiqmareq kaqsueq mó ke suwahpeqte mó ke suwahpeqtenué kaqsuagéhe. ³⁵Mirairataq kaweqtaq mía mífaira ke subiq súéhra puana Manikánka kamah ainawire. Naho mío wehukéní Ábéri kaweqtaq mía míauwana subiq suowana pukúwe. Pérékíane ahninkáwá Sékáráíae. Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpék titiré tahbé wahtotaq korabeq Sékáráíá subiq súowana pukúwe. Téhwé Ábéri subiq suowara anehe áhnte mó ke subiq súowara sinehe Sékáráíá subiq súówe. Moke mi ahbábáqmé iteba kagaire. ³⁶Teiníboq írátíáhro. Moke mi ahbábáq amahnága oga míáh kébá kagai puana minayabe kamah ainawire úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeqte keyábé arutaboirú ehwehne.

(Árúka 13.34-35, 19.41-44)

³⁷Sísaga mó mahraréna, Sarúsarama suwahpeqte kéó, itensabé nirutaboiraitóge. Itega Manikáne ehweh iraru ke subiq sueq Manikánka iteba eqmaro ke ebahnstatate subiq súówe. Kokórega wene áráhqmari arutaboiréna ahwirinserah áhnte

---

^{††}23:24 Mi pabéqmé éhwéh áwahewé mahraue kéhre. Mi aní tahnsanéq múguwahguéq pehgáriq sansá sehgieq kiotaiki sansámári íre sehgiówe úwe.

tanáhráq ite wahnahnue séhréh aiteyabe nuwahbehraqme itega ahqáho aintáhwe. ³⁸Írátíáhro. Itega ahqáho aintáhnásábé Manikánka ite iuwena pokire. Iuwena poki puana iteruwahpeqme susa náh tahnsa kanae. ³⁹Teiníboq írátíáhro. Mókake itega íné pehipi íre tagagehe. Ebeqme mahraréq, Itene Wahnahne áwírue si anínsábé iwíáh íwíáh atone éq anehe íné tagagehe úwe. (*Buk Song 118.26*)

Sísaga, Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náh íre kaweraginawire ú ehwehne.

(*Máhka 13.1-2; Áruká 21.5-6*)

24 Sísaga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtáqté wíráipéqté tueyokúwaq ite we kérahwána kegá weba séq wensabé, Mah kawéq náhmárí tagáhno ewane. ²Ewanana wega itensabé, Amahnága itega moke mah kawéq náhmárimé aiq tahgahoo? Teiníboq írátíáhro. Mi peréhnéhnia ébáhmárí miraue moráráq íre kagainae. Peh moke paentárara aruaneherawoe úwe.

Sísaga, Anehe tanáhráq íre kaweq sunúq sínawire ú ehwehne.

(*Máhka 13.3-13; Áruká 21.7-19*)

³Óríwi sawéhrápéq Sísá tútuue míowaq ite we kérahwána kegá itebataq weba séq wensabé, Arega metaq irarénawe ahkake miraoneherabo? Mi tanáhráq itega ahtebanehboq mah marákó marákó parabagina ínaraq arega kiwekinie inaraqmé aneq ábóraraginabo kasenowane.

⁴Kasenowanana Sísaga itensabé, Mi tanáhráqsábé mó kené péhe éhwéhnásábé aiq pútare aritéhboq auráq matawéq tagaríáhro. ⁵Mi tanáhráq áhnte kegá mótaq mótarue néníwírue séra mahraréra, Manikánka wehuke merirena kaweraritankeheéna peh morá aní omaq atena eqmaq auwankéhe. Ínéwé mi aní múge irarirataq áhnte kegá sene péhe éhwéhnásábé aiq pútare aritagéhe. ⁶Mi tanáhráq ebeho ehwéh ireq mó ebéhowe sóiriq ehwéh iragéhe. Íréhrataq íre áhreoro. Téhwe teiú náneq uméh ebeq sínana anehe tanáhráqmé íre apubúue sinae. ⁷Mó kehinánseq mó kehinánseqka ebhoneherawoe. Mó wahnáhné awahraheq mó wahnáhné awahraherue ebhoneherawoe. Mitaq mahtaq ehwehranae. Máríinae. ⁸Moke minawarinká uwo uwoira tanáhráq áhwáranáe úwe.

⁹Sísaga mó mahraréna, Mi tanáhráq mó kegá ite táhtoqme mó kegá subiq suageheéra meiqmera móitagéhe. Itega néne sánsá sehgió púara mah kehiná kéhínánká itensabé íre suwabanae. ¹⁰Mi tanáhráq áhnte kegá néne sánsá sinehepeq suera wensabé wensabé íre suwabáhnaraq sene naruoba móruagéhe. ¹¹Mi tanáhráq áhnte kegá, Íné Manikáne ehweh iraru aní múge éra péhenigehe. Péhe éhwéh irarirara áhnte kegá sene péhe éhwéhnásábé aiq pútare aritagéhe. ¹²Miraue ahababáq sansanká anotah ukína puara áhnte kegá sirutaboire sansa suagéhe. ¹³Ite néne sánsá íre susa anehe tanáhráqkákáq kawerue sehgirataq Manikánka ite meirena oga mérapeq móitankéhe. ¹⁴Ebeqme Manikánka wahnah wahnahnirabeqte kaweq ehwéh mah kehiná kéhínánká irageheéra síwáhnorirana anehemé anehe tanáhráq sinkehe úwe.

Íre kaweq sunúq sínaraqsábé éhwéhne.

(*Máhka 13.14-23; Áruká 21.20-24*)

¹⁵Sísaga mó mahraréna, Naho Manikáne ehweh irarú ani Táníériga anotah íre kaweq naneq ábóraragináe teiuwe. (*Daniel 11.31*)

Anehe tanahráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhrabeq mi naneq ábóraragínaq tagagehe. Mah sehirá sáhnshawe tagah keo, iwíáhue tagahro. ¹⁶ Mi tanáhráq Súría marákórápéq miéhrataq sáwéhrapeq pehbeheráh pokoro. ¹⁷ Mi tanáhráq máhpeq miéhrataq itene ménsámehnsá kiweyaneheéq nahupeq kibekiyehboq pehbeheráh pokoro. ¹⁸ Sotápéq miéhrataq itene korósi koweyaneheéq itene nahtapeq kowekiye-hboq pehbeheráh pokoro. ¹⁹ Mi tanáhráq kía miéhra inínsónseq inahunah inín-sónseqka íre pehbeheráh pokorahi puaq sensabé irutaboíro. ²⁰ Ahrena ahrena wehekáhtáqkákáq ah kariehínagakeakáq mi íré káwéq sunúq sínehboq púrero. ²¹ Mi tanáhráq anotah íre kaweq sunúq sinawire. Manikánka mah marákó marákó mirarotaqkákáq amahnágaakákáq mina tahnsa sunúq íre kéhre. Mókake mó mina tahnsa sunúq íre sinae. ²² Íre sinae éna, Manikánka aiq iwíáhéna, Íné túbáh agonaraq mi sunúqká ómi mah kehiná kéhíná subiq suahráhire. Ómi subipáhraruheheho éna mi tanáhráq wahtonaraníe iwíáhuwe. Mira iwíáhúnsabe wega omaq sitéh keyábé arutaboiri puana mi tanáhráq wahtonaruankéhe úwe.

²³ Sísaga mó mahraréna, Mi tanáhráq mó kegá itensabé, Tagahro. Ite meirena kaweraintankeheéna Manikánka omaq ato anímé mahtaq miéhre irara mó kegá itensabé, Isebeq miéhre igehe. Sene péhe éhwéhsábé aiq pútare arítého. ²⁴ Péhe éhwéh irare kegá séra mahraréna, Íné Manikánka omaq intárai aní múge ue seneherawoe. Mó péhe éhwéh irare kegá, Íné Manikáne ehweh iraru aní múge ue seneherawoe. Sirataq ótaq sansánkákáq anotah pagégé sánsánkákáq miraoneherawoe. Áhnte kegá sene ótaq sansá tagéra sensabé aiq pútare aritageheéra mi sansá miraigehe. Manikánka omaq sitéh kegá moq sene péhe éhwéhsábé aiq pútare aritageheéra miraigehe.

²⁵ Moke teiú náneq mókake ábóraragínawire. ²⁶ Ábóraragína puara mó kegá itensabé íné ehweh teiera, Abatapi miéhre irataq mitaq íre koragahro. Segá itensabé, Nahupeq miéhre irataq mi ehwéhsábé íre aiq pútare arítáho. ²⁷ Sokaesúhtáq apubúue mibeqté téhragu mahbeqté téhraguinserah íné wehukení úku anínká apubúue tuinauge.

²⁸ Pusa káné anonka kéhrabeq kúqnumarinká ínsínsíowe úwe.

Anehe íné wehukení úku anínká tuinauge ú ehwehne.

(Máhka 13.24-27; Áríka 21.25-28)

²⁹ Sísaga mó mahraréna, Íre kaweq sunúq sótaikínaraq pópoqnah íre patahinae. Inokáhpéq íre íónitanae. Wehyoqmarí íópeqté meginae. Íópeqté págege naneqmarí moke kúrugúruinae. *(Aisaia 13.10, 34.4)*

³⁰ Mi tanáhráq íné wehukení úku anínká tuinie onaraq íópeqté náneq ábóraragínara mah kehiná kéhínánká tagéra uwo uwo oneherawoe. Íné íópeqté piribirioy-ahnkakaq téhreh naneqkákáq págegeue írábúyápipeqté tuonara tagagehe. ³¹ Túónagake pembíahnka anotah ehwéhnínaraq Manikánka wene íópeqté ké eqmaq suankéhe. Eqmaq suahnaraq wega omaq sitéh ké moke mah marákó marákóipéqté mitaqté kéweriqme mahtaqté kéweriqme ue ue sigéhe úwe.

Sísane ehweh íre parabagia peh ahriahri kagainawire i ehwéhne.

(Máhka 13.28-31; Áríka 21.29-33)

³² Sísaga mó mahraréna, Awankánsabe iwíáhue tagéq ahtebahro. Awanká ayah-nawe anonkakaq kahnana ánáh aunínaraq itega iwíáhéq, Ópeq áhníbórá sire aiq ahtebóne ewe. ³³ Mina onserah moke teiú náneq ábóraragínaq tagéq íné túóna

tanáhráq aiq wahtotarire. Íné onsaraq miéhre igehe. ³⁴Teiníboq írátíáhro. Amahnága oga miáh kégá ómi pehipi íre pukigehe. Ebeqme moke teiú náneq ábóraragínaraq anehe pukigehe. ³⁵Íópeqkákáq mah marákó marákóákáq parabaginana néne ehwehmé íre parabagia peh ahriahri kagainawire úwe.

Sísa tuina tanáhráqmé ómiga íre iahtebóna ehwéhne.

(Máhka 13.32-37; Áruka 17.26-30,34-36)

³⁶Sísaga mó mahraréna, Íné túóna wehekáhnkákáq áhwahakáq ómiga íre ahtebahwe. Íópeqté kégá íre ahtebahwe. Íné Manikáne ahninkáwágá moq íre ahteboge. Peh morá Maniká Iteriboga webataq tagaríéhre. ³⁷Naho naho Nóah mío tanáhráq wehukega ahbabáréra miraunserah íné wehukení úku anínká tuinie onaraq mi tanáhráq oga miéhra kégá miraigehe. ³⁸Anotah waní pianaú tanáhráq wehukega ahbabáréra ahriahri miraunserahnéra táhutahuréra ábáhréra pahuiruwana Nóahga wene sípiipéq kibekúwana anotah ibónsúwana wání piowe. ³⁹Sega mi tanáhráqsábé íre ahtebowana wání pewe subipáhraruowara pukuwe. Sega mi tanáhráq íre ahtebonserah íné wehukení úku anínká túónagake miéhra kégá monseráhnigehe. ⁴⁰Mi tanáhráq téhraníté sotápéq arambéhrirataq mó aní tumerena mó aní auwankéhe. ⁴¹Téh inítégá tópah karo karoirataq mó iní tumerena mó iní auwankéhe.

⁴²Íné itene Wahnah túóna tanáhráq íre tagaríáh púaq níwénunéq kawerue auráq matíáhro. ⁴³Anotah wehgá aebó anínká sína tanáhráq ahtebetaq tahirímé wega áwénunue wahnahnurawéna aebó anínká kibekina ínaraq tagéna kaqsúéh irino.

⁴⁴Minayabe iwíáhue tagahro. Íné wehukení úku anínká ite íre iwíáhira tanáhráq kouwekinauge. Minayabe íwéh panantáquinaq níwénunoro úwe.

Kaweq arámbéhrí anínseq íre kaweq arámbéhrí anínseqsábé pabeqme ehwéhne.

(Áruka 12.42-46)

⁴⁵Sísaga mó mahraréna, Ahtebia aní tábúsoqme arámbéhríi anímé insebo? Wene wahnahnka mi anínsábé, Mó arámbéhrío ke wahnahnarito atena táhutahuq tanáhráq tópah nário atéhre. ⁴⁶Wene wahnahnka kouwekéna teawátái arámbéhrí tábúsoqme mirainsábé tagéna wene arambéhrí anínsábé, Kaweróne atankéhe. Kaweróne atéhnsábé arambéhrí aniné aru eyoyóinkehe. ⁴⁷Teiníboq írátíáhro. Wene arambéhrí anínká tábúsoqme arámbéhríi puana wene wahnahnka, Moke néne mén-sámehnsátaq wahnahnúno atanae. ⁴⁸Ahbabáq arámbéhrí anínká iwíáhéna, Néne wahnahnka íre apubúue kouwekinae iwíáhire. ⁴⁹Mira iwíáhinsabé áwáhu arámbéhrío ke subiqmarena múguwahgu kereq táhutahuq néna píah naruq narurire. ⁵⁰Wega íre iwíáhue áwénunína tanáhráq wene wahnahnka séna mina tagéna ⁵¹anotahtaq kamah awena ahbabáq kopéráhpéro keba móatanae. Mitaqte kégá ibiséra uwo uwo oneherawoe úwe.

Inayáhnkú áhraríyábé pabeqme ehwéhne.

25 Sísaga mó mahraréna, Mi tanáhráq íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeqme teiú áhrarígáú tahnsane. Inayáhnkú áhrarígáúnká o menáhwé taganehéera sene áráhmuwarí mewera pokurowe. ²Moberíáh áhrarígáúmé múguwahgu urowara mó mobéríáh áhrarígáúmé peh ahtebia áhrarí miarowe. ³Múguwahgu áhrarígáúnká peh sene áráhmu mewera káráhsíniakáq íre merowe.

⁴Ahtebia áhrárigáúnká obenkisa káráhsíní ántéhíyánkákáq áráhmuakáq mewera pokurowe. ⁵Pokurowana o menáhwé íre apubúue surainsabé mi áhrárigáú múkúqmahkuréra sugarowe.

⁶Inokáhnabubu mó anínká sawai sawaiéna, O menáhwénká áhníbórá sire. Seragahro uraire. ⁷Seragahro urairara moke mi áhrárigáúnká irigéra sene áráhmu keqmarówe. ⁸Múguwahgu áhrárigáúnká ahtebia áhrárigáúnsábé, Itene áráhmu puinkinaire. ⁹Káráhsíní náíéro uowara, Ahqáho. Itene káráhsíní íre awehraq kéhre. Káráhsíní paiqmaráh kébá kobaiqmaráhro urowe.

¹⁰Kobaiqmaráhro uowara múguwahgu áhrárigáúnká káráhsíní kobaiqmaraneheéra pokurowana o menáhwé aiq suraire. Wereq ahtebia áhrárigáúnsaq táhutamuroneheéra nahupeq kibekéra onsa paiqmatowe.

¹¹Onsa paiqmatowara anehe mó áhrárigáúnká sure o menáhwénsábé, Onsa siito uowana ¹²o menáhwénká sensabé, Ahqáho éna, Ite íre tagaríoge uraire. ¹³Mina uronserahniyehboq íné túóna wehekáhnkákáq áhwahakáq itega íre tagaríáh púaq kawerue níwénunoro úwe.

Móne átárirainsabé pabeqme ehwéhne.

(Árúka 19.11-27)

¹⁴Sísaga mó mahraréna, Íné túónawe teiú wéhgá miraurainserahne. We anotah wahnáh ánínéna mó ke suwahpeq pokina uraitaq wene arambehri ke síáhrabéna móne átáriageheéna síátáire. ¹⁵Sene sánsánsábé iwíáhue tagéna síátáire. Mó aní 5 táhúséni (5,000) Kína awena mó aní 2 táhúséni (2,000) Kína awena mó aní 1 táhúséni (1,000) Kína awena se suena pokuraire.

¹⁶Pokurairana 5 táhúséni Kína átárirarai anínká apubúue mi monéráté paiqmaq paiqmarurainsabé mó 5 táhúséni Kína meraire. ¹⁷Mira urainserah 2 táhúséni Kína átárirarai anínká mi monéráté paiqmaq paiqmarurainsabé mó 2 táhúséni Kína meraire. ¹⁸Merairana 1 táhúséni Kína átárirarai anínká wene wahnahne móne mewena marakó ubuqme mi moné maisawe kopéq sutaire.

¹⁹Íre wahto tanahráq parabagurairana sene wahnahnka kouwekéna sega átáriaro moné kaweraranieéna síáhraburairaire. ²⁰Síáhraburairana 5 táhúséni Kína merai anínká átárirarai monéákáq mó 5 táhúséni Kínaakáq mewena sure wene wahnahnsabé, Arene 5 táhúséni Kína átárióme mi monéráté paiqmaq paiqmaruraunsabé mó 5 táhúséni Kína matíoge urairana ²¹wene wahnahnka wensabé, Kaweróne. Arewe kawerue tábúsoqme arámbéhríóna aní móne. Arega pehgáriq naneq tábúsoq marahnayabé, Áhntetaq wahnahnúno ataníe. Arereq ínéreq moráráq iwíáh íwíáhoyehe uraire.

²²Urairana 2 táhúséni Kína merai anínká átárirarai monéákáq mó 2 táhúséni Kínaakáq mewena sure wene wahnahnsabé, Arene 2 táhúséni Kína átárióme mi monéráté paiqmaq paiqmaruraunsabé mó 2 táhúséni Kína matíoge urairana ²³wene wahnahnka wensabé, Kaweróne. Arewe kawerue tábúsoqme arambehríóna aní móne. Arega pehgáriq naneq tábúsoq marahnayabé áhntetaq wahnahnúno ataníe. Arereq ínéreq moráráq iwíáh íwíáhoyehe uraire.

²⁴Urairana 1 táhúséni (1,000) Kína merai anínká sinehe sure wene wahnahnsabé, Arewe págege wahnáh aní móne. Íre arega uqmarahna naneq mewe meweóne. Íre arega suitabarahna naneq mewe meweóne. ²⁵Arene sánsá tagaríó púana arene

mónewe marakó ubuqme maisawe kopéq sutaugé. Umah. Arega níátóna moné meyo uraire.

²⁶ Meyo urairana wene wahnahnka wensabé, Íre kaweróne. Arewe taoraho íre kawéq arámbéhríóna aní móne. Arega ínénsabe, Íre arega uqmarahna naneq mewe meweóne. Íre arega suitabarahna naneq mewe meweóne eno? ²⁷ Néne sánsá tagari-ahna puah aneqsabé néne íntáriróna moné pénkiipéq íre matono? Mirauronaraq tahirímé kouwekutaq mi monéákákq pénkíraq wahnahno kegá áwíra monéákákq náiena irino uraire.

²⁸ Mi wahnáhnká wene arambehri keyábé, 1 táhúséni (1,000) Kína matíéh áníné móne moke mewe 10 táhúséni (10,000) Kína matíéh ání náwéro. ²⁹ Áhnte matíéh ání mónkakákq awenana íregáritaqq matiankehe. Tabonah aniné matíéh náneq meyaníe. ³⁰ Mah taoráhó arámbéhrí ánímé táhtoqme máhpeqq sunkíkírirabeqq átáhhro. Mitaqq moke míáh kegá íbiséra uwo oneherawoe úwe.

Wehukení úku anínká mókake wehuke sainsue ehwehne.

³¹ Sísaga mó mahraréna, Ínéga wehukení úku anínká téhreh naneqkákákq íópeqté kéreq túónaraq wahnahnérapeqq tútuue págegeue wahnahninie. ³² Tútuue wahnahnonaraq moke mah kehiná kéhíná niuranabiahtapeqq seiriwe míagehe. Iriwe míéhraqtaqq sainsuqme téhtaré túíná araníe. Ménkámehnkáne abowágá wene ka saraqme sipisípiqq mó tuiná arena mémewe mó tuiná árénserah mah kehiná kéhíná mina tahnsanue saraqmaraníe. ³³ Sipisípiqq wene ayah púpeqq mó tuiná arena mémewe ayahnapeqq mó tuiná árénserah mah kehiná kéhíná mina tahnsanue saraqmaraníe. ³⁴ Saraqmarena íné anotah Wahnáh anínká niyah púpeqq míéhra keyábé, Nániboga kawerowe aitéh kéó, wega wahnah wahnahnirabeqq kawéqq matábúrápéqq sewíáhro. Mah marákó marákó íre mirarotaqq ite míageheéna mah matábú kawerarowe. ³⁵ Íné nirupibiuraitaqq itega kirabo aintárówe. Íné tahbobóuraitaqq itega wání náníátówe. Íné wáhnaupéqté ání míarautaqq itene nahtapeqq mehweh aintárówe. ³⁶ Íné ninerineré naneq íre káráitaqq itega náníátówe. Íné nuwahreurautaqq itega soberurowe. Íné karábúsiipéqq míarautaqq itega íné seragarowe teiníe.

³⁷ Mina kaweqtaqq míéhra kegá ínénsabe, Itene Wahnahno, are arupibiuraitaqq árahtaqq kirabourauño? Are tahbobóuraitaqq árahtaqq wání náwátáuno? ³⁸ Are wáhnaupéqté ání míaronaraqq itene nahtapeqq árahtaqq mehweh ataráuno? Are aneraneré naneq íre káráitaqq árahtaqq náwátáuno? ³⁹ Are awahreuronaraqq itega árahtaqq soberurowe? Are karábúsiipéqq míaronaraqq itega árahtaqq koragarauno éq kasenigehe.

⁴⁰ Kasenirakake íné anotah Wahnáh anínká mahrarinie. Teiníboqq írátíáhro. Itega nánuwahrah aní pehgáriqq aní mina tahnsa atárótaqq itega íné moqq mina tahnsa aintárówe inie úwe.

⁴¹ Sísaga mó mahraréna, Anehe tanahráqq ínéga niyahnapeqq míéhra keyábé, Nániboga íre kawerowe aitéh kéó, íné nueqq ahriahri teh íráipéqq kowíáhro. Owainawanseq we kэрáh íópeqté kéreq mitaqq míageheéna Manikánka mi íráparearowe. Mitaqq kowíáhro. ⁴² Íné nirupibiuraitaqq itega íre kirabo aintárówe. Íné tahbobóuraitaqq itega wání íre náníátówe. ⁴³ Íné wáhnaupéqté ání míarautaqq itene nahtapeqq íre mehweh aintárówe. Íné inerineré naneq íre káráitaqq itega íre náníátówe. Íné nuwahreurautaqq itega íre soberurowe. Íné karábúsiipéqq míarautaqq itega íné íre seragarowe inie. ⁴⁴ Sega ínénsabe, Itene Wahnahno, are arupibiuraitaqqmé tahbobóuraitaqqmé wáhnaupéqté ání míaronaraqmé aneraneré

naneq tabonahuronaraqmé awahreuronaraqmé karábúsiipéq míaronaraqmé itega are tagéq árahtaq íre séhréh ataráuno éra kasenigehe. ⁴⁵Kasenirakake íné Wahnah anínká mahrarinie. Teiníboq írátíáhro. Itega nánuwahrah aní pehgáriq anínsábé ahqáho atárótaq itega íné moq ahqáho aintárówe terinie. ⁴⁶Terienara mi kegá ahriahri teh iráipéq pokirara kaweqtaq míáh kegá oga mérapeq awaq miagéhe úwe.

Wannah kegá Sísá subiq suaneheéra moráenu ehwéhne.

(Máhka 14.1-2; Áruka 22.1-2; Sóni 11.45-53)

26 ²Sísaga moke mah ehwéh síwáhnoraruenta ite we kérahwána keyábé, ²Téhtaré wéhékáh sótaikúwana apahtárórátq sótaikú iahreraq ko tanáhráq^{‡‡} sinae. Minayabe ahtebahwe. Mi tanáhráq íné wehukení úku aní awankátaq táhparageheéra móintagéhe úwe.

³Mi tanáhráq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené abowah wehreqka wannah aní wenáwíq Káiyápásane nahtapeq momiwíuwe. Káiyápásawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wannahne. ⁴Mi kegá sío síóera, Sísawe árahue epéq táhtoqme mósúbíq suanéhnkono íwíáhuwe. ⁵Mira íwíáhéra, Áhnte wehekéqká táhutahurirataq ehwehéra tobehiehboq Sísá pehraganehe uwe.

Peh morá ínínká Sísane ayahqnopeq wéri abaq ato ehwéhne.

(Máhka 14.3-9; Sóni 12.1-8)

⁶Pétáni suwahpeqte aní Sáimóniwe anotah nao wagú anine. Minayabe mó kegá, Náonkakaq Sáimónie ue wéhuwehu áwirátówe. Sísaga Pétáni suwahpeq ména mi aníné nahtapeq ⁷táhutahurúwana peh morá ínínká áhnte moné tahnsa wéri ano antéhyá mewe sure Sísane ayahqnotaq antiatowe. ⁸Antiatowara ite Sísá kérahwána kegá mina tagéq abiahsanéq iteite náhenéq, Aneqsabé pehipi antiatehro? ⁹Íre pehipi antiatéhtátq tahirímé mi werí paiqme áhnte moné mewena tabonah ke nári irino ewane.

¹⁰Ewanana Sísaga itene ehweh irena itensabé, Aneqsabé mi inínsábé awehgu ataho? Wega mira aintéh sánsámé kaweq sansáne. ¹¹Tabonah kewe ahriahri iteba mía míowe. Ínéwé ahriahri iteba íre mía míainie. ¹²Íné maisarageheéna mi ínínká ninonkataq wéri anti aintena kaweraintéhre. ¹³Teiníboq írátíáhro. Kaweq ehwéh mah marákó marákó teri terinirataq wega amahnága mirai naneq ehwehnikákáq terigéhe. Terírataq íréhra kegá wéri abaq intéh ínínsábé íwíáhigehe úwe.

Súrásaga wannah keyábé, Ite meiqmena Sísaba móitanie ú ehwehne.

(Máhka 14.10-11; Áruka 22.3-6)

¹⁴Ite Sísá kérahwána ke airápété téhraníté míahwane. Itebaté aní wenáwíqtare Súrása Ísikáriótie. Wega Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kébá pokue ¹⁵sensabé, Sísá iteba méáúwáhnaraqmé aneq nánianéhbo úwara wega mirainkeheéra sega 30 ebáh móné we náwúwe.^{¶¶} ¹⁶Náwúwana wega se Sísaba móríte tanahráqsábé íwíáhue kabarúwe.

^{‡‡}26:2 Sótaikú siahreraq ko tanáhráqsábé éhwéhmé píku anehepeqte séhírámé “Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne” ue kéhrabeq tagáhno.

^{¶¶}26:15 Mi 30 ebáh mónéwé árahue monébómo. Itega íre tagarione. Wehukega íwíáhéra ákáhtaq áhnte monéé íwíáhowe.

Sísareq we kéro kereqka moráraq táhutahuru ehwéhne.

(Máhka 14.12-21; Áruka 22.7-14,21-23; Sóni 13.21-30)

¹⁷ Íre múi páréti né tanahráq súwe. Mi tanáhráq ebeqte wéhékáh ite we kérahwána kegá Sísaba séq wensabé, Sótaikú tanahráq iahreraq kéh táhútáhúq nankehboq eheq kogaweratanéhnkono ue kasenowane. ¹⁸ Kasenowanana wega peh morá ánínsabé iwíáhéna itensabé, Sarúsarama suwahpeq teiátáu anípa pokue wensabé, Íwáhnori anínká mahraréna, Íné tanahráq aiq sire. Ínéreq íné séníráh kéreqka arene nah-tapeq sótaikú tanahráq iahreraq kéh táhútáhúq nanehe ire koreawéro úwe. ¹⁹ Koreawéro úwaq itega mi ehwéh sehgieq mitaq sótaikú tanahráq iahreraq ko tahútáhúq kawerarahwáne.

²⁰ Ío tupekútaq Sísareq ite airápété téhraníté we kérahwána kereqka tútuue táhutahuowane. ²¹ Táhutahuowanaraq Sísaga itensabé, Teiníboq írátíáhro. Ite míáhraqe qte ánínká néne naruo kowerirankéhe úwaq ²² ite we kérahwána kegá ireq irupipeq umeh agúwe. Umeh agúwaq ite morání moránínkáue Sísansabé, Néne Wahnahno, arega ínénsabe irareno ue kasenowane. ²³ Kasenowanana Sísaga itensabé, Ínéreq moráraq páréti wahba parétáhípeq pámbáhúya anínká néne naruo kowerirankéhe. ²⁴ Kowerirahnararaq Manikáne ehwehnka aiq irarinserah íné wehukení úku aní pukinie. Néne naruo kowerirahna aní anotahtaq kamah awinawire. Wenanoga we íre maqmiotaq tahirímé aiq kaweri irino úwana ²⁵ Súrása Sísane naruo koweriranaú anínká wensabé, Íwáhnoraníno, arega ínénsabe irareno úwana Sísaga wensabé, Arerega aiq iraréne úwe.

Sísaga párétiakáq sera ano ko kahpúákáq náriu ehwéhne.

(Máhka 14.22-26; Áruka 22.15-20; 1 Kórína 11.23-25)

²⁶ Itega táhutahuowanaraq Sísaga páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme ite we kérahwána ke náiena itensabé, Mahnawé niwaq mire. Nahro úwaq nahwane. ²⁷ Nahwanana náhníaq sera ano ko kahpú mewena Manikánsabe kaweróne atena náiena itensabé, Itega ómiga moke nahro. ²⁸ Néne korahq mire. Néne korahq tuinaga itereq áhnte mó kereq Manikánka insahwé aitená itene ahbabáq kaweraitankéhe. ²⁹ Teiníboq írátíáhro. Náhníaq sera ano mahtaq mó íre nanie. Mókake Nániboga wahnah wahnahnirabeq itereq o será ano nanehe úwe.

³⁰ Itega Manikánsabe iwíáh iwíáh igonkónéq máhpeq tueyokéq Óríwi sawéhrápéq pokowane.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.

(Máhka 14.27-31; Áruka 22.31-34; Sóni 13.36-38)

³¹ Sísaga itensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Ínéga sipisípiq Wahnáh subiq súáhnaraqmé moke sipisípiqmarínká kobeq séberigehe ire. (Sekaraia 13.7)

Mi ehwéhnká irarinserah ibora ínókáhpéq ite ómiga íné nueq kobeq séberigehe. ³² Manikánka íné oganúq intahnararaq Kehrari marákórápéq ebeq konaq inehe sigehe úwe. ³³ Úwana Pítaga Sísansabé, Ómiga are áuwéhrataqmé ínéga íre auwanauge úwana ³⁴ Sísaga wensabé, Teawiníboq írátíáhno. Ibora ínókáhpéq kokórega ehwehna inaraq arega íné íre tagaríóge apahtárórąq irariniewóne úwe. ³⁵ Úwana Pí-

taga wensabé, Mó kegá arereq ínereq iubiq íúwéhrationmé ínega, Are aiq tagaríóge atanauge úwaq moke ite Sísá kérahwána kegá Pítaga irarú serahnowane.

Sísaga Késémáni matábúráq kobúrerú ehwehne.

(Máhka 14.32-42; Árika 22.39-46)

³⁶ Sísareq ite we kérahwána kereqka mitaq sueq Késémáni matábúráq pokowane. Sísaga itensabé, Ite mahtaq tútuue míehrana íné móbeq kobúrerono éna ³⁷ Pítareq Sébérine ahnikáwáraréreq móbeq móritowe. Móritena wene arupipeq anotah uméhue págege agúwana ³⁸ wega sensabé, Nirupipeq anotah uméhinka pukorahuge. Mahtaq tótuqméq tagaríáho éna ³⁹ se suena wahtotaq móbeq pokéna marakóraq káuqmunue ména púrerúwe. Púrerue mahraréna, Nániboo, are awahbáhnaraqmé nirupipeq umehi naneq menuwahráhone. Íre íné nuwahbeh sansá peh are awahbeh sansánúno ue púrerúwe.

⁴⁰ Púreraruena we kéro anitóbá kouwekúwara sugówana tagówe. Wega Pítarehyabe, Pehgáriq tanáhráq árahinsabé íre tótuqméq tagariaho? ⁴¹ Iteiyuwanka kaweq sansánsabé suwahbehre. Peh itene inonka mareqmareréq íre miraorahowe. Owainawanka ahababáq aitehnehboq tótuqméq púreroro úwe.

⁴² Púreroro éna mónkakáq se suena kobúrerúwe. Púreréna mahraréna, Nániboo, nirupipeq umehi naneq íre menuwahnayabé are awahbeh sansá sehginie úwe.

⁴³ We kéro anitóbá mó kouwekúwara anotah mukúqmáhkúru puara se peh sugówe. Sugówana tagéna ⁴⁴ Sísaga mónkakáq suena pokue apahtaróraraq monseráhnue púrerúwe.

⁴⁵ Púreraruena seba kouwekúwara sensabé, Ite peh ahrenaneheéq sugaho? Írátíáho. Íné wehukení úku anípá ahababáq ke kowerire tanáhráq aiq sire. ⁴⁶ Pokonehboq irigoro. Tagahro. Néne naruo koweriréh ánínká aiq sire úwe.

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwéhne.

(Máhka 14.43-50; Árika 22.47-53; Sóni 18.3-12)

⁴⁷ Sísaga ehwehnútaq Súrása we kéro anínká súwe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené abowah wehreqka áhnte mó ke eqmaq súówara sega pokamarinkákáq sahmárinkákáq Súrásareq moráraraq suwe. ⁴⁸ Seneherautaq koweriro anínká su ke teriena, Ínéga nánkóqnahna anímé Sísá wire. We táhtoráho úwe.

⁴⁹ Minayabe Súrásaga Sísaba apubúue séna wensabé, Íwáhnoraníno, aiq míahno éna nánkóqnówe. ⁵⁰ Nánkóqnówana Sísaga wensabé, Néne iyahnabo aníno, arega mirainie íwíáhóna naneq apubúue miraúno úwara wereq su kegá Sísá ambubue táhtotíówe.

⁵¹ Táhtotíówana Sísareq mío anínká wene poka mewena Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh ániné arambehri aní apiwe wene ahre kiraq auwowe. ⁵² Kiraq auwuwana Sísaga wensabé, Arene poka sabiruo. Itega ebeho naneq mewe ebehirataq mó kegá mi naneqtaté iubiq suagéhe. ⁵³ Nánibonsabé, Séhréh ainto teawútáq tahirímé séhréh aintanieéna áhnte íópeqté ké ínéba eqmaq súéh irino. Minayabe íre ahtebaho? ⁵⁴ Ínéga mina tahnsanutaq tahirímé íné pukonayabé Manikáne ehwehna árahue aiq pútaragi iripo úwe.

⁵⁵ Sísaga weba su keyábé mahraréna, Aneqsabé aebó aní táhtoráhnserah pokankakaq sahnkákáq íné meniraneheéq seo? Mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq tútuue íwáhnorurautaq mi tanáhráq itega

íné íre táhtotiarowe. ⁵⁶ Manikáne ehweh iraru kegá sehiranu ehwéh aiq pútaraginke-heeq miraowe úwaq ite we kérahwána kegá Sísá auweq pehbeheráh pokowane.

Wahnah kegá Sísá ehweh ató ehwehne.

(Máhka 14.53-65; Áríka 22.54-55,63-71; Sóni 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Mi tanáhráq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahme wenáwiq Káiyápásae. Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené aboawah wehreqka Káiyápásane nahtapeq momiwíue míówe. Momiwíue míówara Sísá táhtoró kega we meqmera Káiyápásane nahtapeq móátówe. ⁵⁸ Se mótaq we mótarue Pítaga sinehe kaqme kure nahnoerápéqté mátábúráq párisiwarí máhpeq tútuue míórabeq kéna sega Sísá aneronehrabomo éna taganieéna tútuue míówe.

⁵⁹ Sísá subiq suaneheéra Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq moke mó kaunsírí kéreqka Sísansabé péhe éhwéh atéhra keyábé kabaruwe. ⁶⁰ Kabaruwara áhnte kegá iriwe méra péhe éhwéh teríúwe. Segá teríú ahabábáq Sísá íre subiq suahráhu ahabábáre. Sinehe mó anítégá iriwe méra mahraréra, ⁶¹ Mah anímé aiq mahraréna, Ínéga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náh sokoruqme apahtáro wéhékáh mó pearahráhuge uraire uye.

⁶² Uyana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka iriwe ména Sísansabé, Mi anítégá iraréya ehwéhmé arega íre terieráhono? Sene ehweh aiq pútaq ehwéhpo úwana ⁶³ Sísaga íre iraria peh ehiya míówe. Peh ehiya míówana wega Sísansabé, Maniká oga mía míai anínká tagaríéhtáq pahsuqme teio. Manikánka ite Asiu ke meirena kaweraitankeheéna peh morá ání omaq atowe. Arewe mi anípo? Arewe Manikáne ahninkáwábo? Pahsuqme teio úwana ⁶⁴ Sísaga wensabé, Arega aiq iraréne. Teiníboq írátíáhro. Íné wehukení úku aní Manikáne ayah púpeq tútuue ména íópeq írábúyápipeqté tuonaq tagagehe úwe. ⁶⁵ Úwana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka mi ehwéh irotaq abiahnsanú púana wene korósi subansuena mahraréna, Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhre. Minayabe mó keyábé móme íre kasenoro. Ahqáho. Wega Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhra íráhwe. ⁶⁶ Minayabe aneratanéhnkono úwara sega wensabé, Wega ahababáq ehweh aiq irari puaq subiq suo atanéhe uwe. ⁶⁷ Táhmaro kegá Sísane auranabiah tehqni atera siyahtate subiqmárowe. Táhmaro míó kega we siyahpóra subera wensabé, ⁶⁸ Are Manikánka omaq ato aníninaraqmé are subiqmaréh aní insebo? Teio uwe.

Pítaga, Sísá íre tagaríóge ú ehwehne.

(Máhka 14.66-72; Áríka 22.56-62; Sóni 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Pítawe máhpeq mátaburapeq tútuue míówana arambehri ahrárigá weba séna wensabé, Are Kehrari marákórápéqté aní Sísareq míarone úwe. ⁷⁰ Sísareq míarone úwana ómiga írátíótaq Pítaga ahqáho atena mi ahráryábé, Arega iraréna ehwéhmé íre ahteboge éna ⁷¹ mitaq suena ogesáh ogesáhraq kowíowe.

Kowíowana mó arámbéhrí áhrárigá we tagéna wereq míó keyabé, Mah anímé Sísá Néhsara suwahpeqte ánínseq míaraire úwe. ⁷² Úwana Pítaga mó ahqáho atena, Pópoqnahga tagaríéhtáq aiq pútariahnsanuge éna, Arega iraréna anímé íre tagaríóge úwe.

⁷³ Mótaq tahnsa mitaq míó kega Pítaba séra wensabé, Arereq wereqne ehweh peh morá éhwéh púah are wenawahrah aní móne uwana ⁷⁴ Pítaga ehbonéna mahraréna,

Pópoqnahga tagaríéhtáq itega irare animé iné ire tagaríóge. Ínéga péhe éhwéh teawénaraqmé Manikánka iné nubiқ suankéhe úwana kokórega ehwehnúwe.

⁷⁵ Kokórega ehwehnúwana Sísaga teawu ehwéh Píta ahreraq konsabe iwíáhúwe. Mi ehwehnúmé, Kokórega ehwehnina ínaraq arega iné ire tagaríóge apahtáróráq irariniewóne úwe. Kokórega ehwehnútaq Pítaга mi ehwéh iwíáhéna máhpeq tueagéna anotahtaқ ibisówe.

Sísa meqmera Páhirátiba móátó ehwehne.

(Máhka 15.1; Áruka 23.1-2; Sóni 18.28-32)

27 Ahbiahipeq moke Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka Sísa subiq súéhra ehwéh sío síoéra ²wene ayahnkaratáq nágáqtate táhru táhrue meqmera anotah wahnáh áni Páhirátiba móátówe.

Súrása párikirio ehwéhne.

(Eqmaro 1.18-19)

³Súrása Sísane naruo koweriro anínká mina tagéna, Íre kaweruraugé iwíáhéna wega meyo moné, 30 ebáh móné mewena Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq aboawah wehreqpa sure sensabé, ⁴Kaweqtaq mía míai aní ahabáratewóge úwe. Úwara sega wensabé, Íre itereq wehgaq míre. Arerene wíre uwana ⁵Súrásaga mi moné Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq móruparuena tueyokue wewe móbárikiriowe.

⁶Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá mi moné mewera mahraréra, Mah monéwé wehukení subiq sueyabe móné púaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté mónéákáq moráráq ire maranéhe uwe. ⁷Sega sío síoéra wáhnauapéqté ké maisaraneheéra téh marakóráté párétah mirao marákó mi monératé paiqmarówe. ⁸Sega paiqmáronsabe wehukega mi marákóyábé Korahq Marákóe ue áwirarówe. Amahnágaákáq mi awíq peh kéhre. ⁹Manikáne ehweh irarú ani wenáwiq Sérémáíaga naho mahraréna,

Ísara kegá wehukení paiqmaraneheéra 30 ebáh móné omaq matowe. ¹⁰Maniká néne Wahnahnka tenínserah sega mi monératé téh marakóráté párétah mirao marákó paiqmárahwe úwe *(Jeremaia 11.12-13)*

Páhirátiga Sísansabé kasenú ehwehne.

(Máhka 15.2-5; Áruka 23.3-5; Sóni 18.33-38)

¹¹Sega Sísa anotah wahnáh áni Páhirátiba móátówana wega wensabé kasenéna, Arewé Asiu kené Wahnahpo úwe. Úwana Sísaga wensabé, Arega aiq iraréne úwe.

¹²Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka Sísa ehweh atówana sene ehweh ire ayahqmarena peh ehiya míowe. ¹³Peh ehiya míowana Páhirátiga wensabé, Sega ehweh atáh éhwéhmé ire irahno úwana ¹⁴Sísaga Páhirátine ehweh moq ire ayahqme teawuwe. Íre ayahqme teawunsabe Páhirátiga áhtenéna iwíáh kikirúwe.

Páhirátiga, Sísa awankátaq táhparáhro ú ehwehne.

(Máhka 15.6-15; Áruka 23.13-25; Sóni 18.38–19.16)

¹⁵Anotah tahutáhúro tanáhráq mó opéq mó opérué karábúsiipéqté áni Asiu kegá pugeqio teawú ani Páhirátiga pugesuaқ pugesarúwe. ¹⁶Mi tanáhráq ahabábáq ani

wenáwíq Párehba karábúsiipéq míowe. ¹⁷ Áhnte Asiu kegá Páhirátiba suwana wega sensabé, Párehba pugeq auwanínkono? Sísá Manikánka omaq atena eqmaréhre e aní pugeq auwanínkono? Inse pugeq auwanínkono kasenúwe. ¹⁸ Kasenána iwíáhéna, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá, Sísaga ite kiotaikíneho éra abiahnsa atáh púara ínéba meqme sewe iwíáhúwe. Mira iwíáhú púana wega sensabé, Inse pugeq auwanínkono úwe.

¹⁹ Páhirátiga kotiorabeq wahnahnúwana wene ahrega ehweh eqmarena mahraréna, Asiu kegá ehweh atáh ánínsabé inokáhpeq áónáhéna nirupipeq áhnte uméhirana tagoge. Minayabe mina kaweqtaq mía máí aní pehragato úwe.

²⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka míó keyabé pagu pagunéra, Mah ehwéh Páhiráti koreawéro. Wensabé teaweq, Párehba pugeq auwe Sísá subiq suo ue koreawéro éra pagu pagunuwara míó kega, Párehba pugeq auwo uwe. ²¹ Uwana Páhirátiga mónkakáq sensabé, Mah aníté inse pugeq auwanínkono úwara ómiga, Párehba pugeqio uwana ²² Páhirátiga sensabé, Sísá Manikánka eqmaréhre e anímé aneratanínkono úwe. Aneratanínkono úwara sega wensabé, Awankátaq táhpawe subiq suo uwana ²³ Páhirátiga sensabé, Aneqsabébo? We aneq ahbabáriro úwara sega ehweh kikiréra, Awankátaq táhpawe subiq suo uwe.

²⁴ Uwana Páhirátiga iwíáhéna, Mahtaq míáh kégá néne ehweh íre irah púana anotah tobéhiyehboq túbáh aginie. Túbáh aginie éna wehukega tagaríótaq wání antehya mewe wene ayahnkara pabeq paberúwe. Pabeq paberaruena sensabé, Tagaríáho. Mah aní subiq sue iwíáh íre néne peh iteitene iwíáh wíre úwe. ²⁵ Úwara moke míó kega mahraréra, We subiq súdehranka itereq itene animárínseq kamah ainawire uwe. ²⁶ Minayabe Páhirátiga Párehba pugeq auwena Sísá áréti sahtáté subóro aritena sóntía kegá awankátaq táhpawe subiq suagehéna siuwe.

Sóntía kegá Sísansabé awiréh ató ehwehne.

(Máhka 15.16-20; Sóni 19.2-3)

²⁷ Páhirátine sóntía kegá Sísá meqmera wahnah anínká ehwehúrabéq kibekue móatera ómi mó sóntía ké síáhrabuware Sísaba momiwíuríówe. ²⁸ Momiwíera moke wene korósi ugurú auwera peh morá tautáúq korósí abaq atera ²⁹ ógaratáté keborarera wene ayahqnotaq suki atówe. Suki atera wiahnókara wene ayah púpeq atera wene auranabiahapeq sirehunseraráq méra wensabé péhepehe iwíáh iwíáh atera awiréh atówe. Awiréh atera wensabé, Aiq míahno? Arewé Asiu kené Wahnah mone^{§§} éra ³⁰ tehqni atera wiahnó sahtáté ayahqnotaq subiqmarera ³¹ awiréh atówe. Awiréh atera abaq ató korósí akai auwera wewene korósi suki atera awankátaq táhparanehéra meqmera pokuwe.

Sísá awankátaq níriraté táhparó ehwehne.

(Máhka 15.21-32; Áruká 23.26-43; Sóni 19.17-27)

³² Sóntía kegá Sísá meqmera awankátaq táhparanehera urabeq pokue Sáíríni marákórápéqté aní wenáwíq Sáimóni piehgíútaq saiqnatera, Sísá táhparéhra awánkámé abaqme kúno atónsabe abaq mena kúwe. ³³ Sega pokue Kógóta sawéhrápéq kíúwe. Mi sawéh áwíqmé áwahewé wehukení ayahqno tánúnsutapére.

§§27:29 Anotah wahnáh anínká aneranerinserah Sísá aneraneratówe. Mi tanáhráq anotah wahnáh kégá tautáúq korósí sukiera wahnah ayáhúq sukiera sene síahraq tútuue méra wiahnó kara tahnsa náneq siyah púpeq táhtotawéra wahnahnowe.

³⁴Mitaq sega íre érorahi kítabeh maráhsíní mewera náhníaq sera anopipéq som-birahue Sísa náuúwana nawe tagéna ahqáho éna íre nówe. ³⁵Íre nówara sega we meqmera awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigárátáq subiqmarue táhparera awanká pankeqme marakóipeq pearówe. Pearera, Wene korósi insega meyanabomo éra saraq mianeheéra káhsíue saraqme meyówe. ³⁶Saraqme mewera tútuue méra Sísa awahnkanuwe. ³⁷Ehweh átó ehweh kanehraq sehiranúwara wene ayahqno abobóráhpeq awankátaq táhparówe. Mi sehiráncá mahraréna, Mah anímé Sísa Asiu kené Wahnahne úwe.

³⁸Sísa awankátaq táhparórabeq aebó ánité moq awankátareráq níri pewe táhparéna pankeqme ayehré ayehré pearówe. ³⁹Pearówara mitaq sótaiku kegá Sísa tagéna awiréh atera sinuo kóbíq kóbíréra wensabé íre kaweq ehwéh atówe. ⁴⁰Íre kaweq ehwéh atera mahraréra, Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náh sokorurqme apahtárórátq mó pearahráhoána aníno, arere séhréhúno. Oga míankehboq marakóipeq tueagúno. Arewe aiq pútaq Manikáne ahninkáwá inaraqmé maraipéq tueagúno éra awiréh atówe. ⁴¹Awiréh atówara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené abowah wehreqka Sísansabé moq awiréh atówe. ⁴²Awiréh atera mahraréra, Wega mó ke kaweraritena peh wewe íre kawerorahire. Wega, Íné Asiu kené Wahnah muge íwíáhíre. Wega marakóipeq tueagínaq tagéq wensabé aiq pútare atanéhe. ⁴³Wega, Íné Manikáne ahninkáwá úge éna Manikánka séhréh aintankéhe íwíáhíre. Manikánka wensabé arutaboírínaraq seséhréh atanae éra awiréh atówe. ⁴⁴Aebó ánité awankátaq táhparó anitégá moq íre kaweq ehwéhnéra Sísansabé awiréh atówe.

Sísa pukú ehwehne.

(Máhka 15.33-41; Áruká 23.44-49; Sóni 19.28-30)

⁴⁵Wéhékáhnabubu moke mah marákó marákó sunkíkíragúwana ío tunsorerutakakáq peh sunkíkíratiowe.* ⁴⁶Tunsorerutaq Sísaga wewene ehwehtaq Wenabonsabé anotahtaq mahraréna, Írói, Írói, tahmah sabáhtahnie úwe. Mi ehwéhnúmé, Nániboo, Nániboo, aneqsabé íné nuwahno úwe. ⁴⁷Úwara táhmaro iriwe mío kega irera mahraréra, Éráisansabé áhrabire uwe. ⁴⁸Mibeqté áníncá pehbeheráh sehenáh tahnsa náneq mewena kítabeh nah naneqpipéq pámbáhue sehikaratáq maqme pankeqme Sísaga píbíra nankeheéna awuwe. ⁴⁹Awutaq mó kegá, Peh áwé tagahro éra, Éráisaga segaweratanabiramo. Taganeheqmúne uwana wenawa kiyokúwana ⁵⁰Sísaga mónkakáq anotahtaq ehwehnéna wenawa Maniká awena putiowe.

⁵¹Putiotaq Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté paráhnkéq tahnsa ónsá senahpeqté subame tunse téhtaré úkúwe. Téhtaré úkúwana máríúwana ebahmarí parebare agúwe. ⁵²Parebare agúwana maisaró oná sigúwe. Sigúwana Manikánsabe aiq pútare atera puku weh áhréné sinonka Manikánka iriritena oganúq sitowe. ⁵³Maisiapípeqté kie irigéra anehe Sísa oganúkútaq mi kegá Sarúsarama suwahpeq pokuwara áhnte mó kegá tagowe.

---

*27:45 Wéhékáhnabubume Písini ehwéh 12 kíróku kéhre. Tunsorerutaq 3 kíróku kéhre.

⁵⁴Máriúwara sóntía kereq sene kíápéténireqka minaakaq moke mó naneq-marínkákáq tagéera anotah ahréera mahraréra, Mah animé aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wíre uwe.

⁵⁵Sísa íre putiotaq Kehrari marákórápéq suena pokútaq áhnte mó inínsónká we séhréh ataneheéra kérowe. Sísa putiotaq mi ahrérónká móbeq iriwe méra awahnkanuwe. ⁵⁶Mágára suwahpeqte íní wenáwíq Máhríae. Wenaogo Máhríawé Sémísireq Sósépareqne sinowae. Mi inítéreq Sébérine ahninkawárárené sinowareqka moq iriwe méra awahnkanuwe.

Sísane anonka maisé onápípeq maisaro ehwehne.

(Máhka 15.42-47; Áruká 23.50-55; Sóni 19.38-42)

⁵⁷Árimátéa suwahpeqte ání wenáwíq Sósépaé. We áhnte monéákáq áninéna Sísansabé aiq pútare atowe. ⁵⁸Sísa pukú wehekáh ío tupekútaq Sósépaga Páhrítiba pokéna wensabé, Sísane anonka mewena mómaisaranínkono úwana kowe atena sóntía keyábé, Sísane anonka mah aní áwéro úwe. ⁵⁹Áwéro úwara sega wene anonka áwúwana Sóséparehga Sísane anonka mewera íre wahto taberábe ambántáípeq úbíqme ⁶⁰Sósépane o ubusa ónápípeq mómaisarówe. Maisarera anotah ebáh paentáwe kure maisaró mehpeh paiqmarera pokuwe. ⁶¹Mágára suwahpeqte íní Máhríareq mó wenaogo Máhríareqka mitaq tútuue méra awahnkanuye.

Sóntía kegá maisarórabeq wahnahnu ehwéhne.

⁶²Sísa maisaró wehekáhmé Asiu kene ahrena ahrena wehekáhné ménsámehnsá kawerare wehekáhne. Mi wehekáh parabagúwana mó wehekáh Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka Páhrítiba kosoruparawéra ⁶³wensabé, Anotah aníno, péhephenurai anínká oga míaraitaq mahraréna, Íné pukéna apahtárórác mó oganúkinauge uraire. Itega mi ehwéhnúmé aiq iahrreraq kéhre. ⁶⁴We kété kegá we maisatorabeqte wene anonka segiroqmera mó kopéq suera mó keyábé, We oganúkire teriyehboq arega sóntía keyábé mi maitác apahtárórác kowahnahno arito. Arega íre mirainaraq anehete péhe éhwéhnká ebeq piah péhe éhwéh kiotaikinae uwe. ⁶⁵Uwana Páhrítiga sensabé, Sóntía ke meriqmeq we maisatorabeq pokue mitaq óna paiqme págege atawéq kawerue wahnahnarito úwe. ⁶⁶Kawerue wahnahnarito úwara sega sóntía ke meriqmera pokue méhpeh paiqmáro ebáh ónsá perahsarera mó kegá sirúého éra sóntía keyábé kawerue wahnahno arítowe.

Sísa oganúkú ehwehne.

(Máhka 16.1-10; Áruká 24.1-10; Sóni 20.1-18)

28 Ahrena ahrena wehekáh parabagúwana o wikí kowara ebeqte wéhékáh ah-biahipeq ío kiembogútaq Mágára suwahpeqte íní Máhríareq mó wenaogo Máhríareqka maisarorabeq tagayeheéra pokuye. ²Tagayeheéra pokuyana anotah mariúwana Manikáne íopeqte ánínká tunse méhpeh paiqmáro ebáh paentáwe móbeq marena mi ebáhtác tútuue míowe. ³Wene auranabiah sokeqsúéh tahnsa

kúgú agúwana wene korósi anotah tabérábé pírbírióyáh tahnsane.[†] ⁴Mitaq wahnahnuríó sontiá kégá we tagéra anotah ahréera iransánéra pusa ké tahnsa úkuwe.

⁵Íópeqté ánínká mi inítéyábé, Íre áhreatao. Íné tagaríóomé itega Sísá awankátaq táhpato aní seragéhye. ⁶We mahtaq íre míéhre. Wega irarurainserah oganúkire. Wene anonka matotaq seragahtao. ⁷Tagéta peheráh pokue we kétéo ke koreriétao. We iriwe oganúkéna Kehrari marákórápéq ebeq kínaq we anehe kirataq Sísá mitaq tagagehe. Aiq teiúge. Koreriétao úwe.

⁸Úwara mi inítégá áhreéra peh sene sirupipeq iwíáh íwíáhéra apubúue mitaq suera pehbeheráhnue ite Sísá kérairesána ke teieyeheéra pokuye. ⁹Pokue ahtapeq kuyataq Sísareq sereq piehgúwe. Sísaga sensabé, Pehwehrue miáhtao úwara mi inítégá weba kure wene aigará táhtoque iwíáh íwíáh atóye. ¹⁰Iwíáh íwíáh atóyana Sísaga sensabé, Íre áhreatao. Nánuwahrahyabé korerieq, Kehrari marákórápéq pokoro. Mitaq íné tagagehe. Koreriétao éna eqmarowe.

Maisaróabeq sóntiá ke teriú ehwehne.

¹¹Eqmarowara mi inítégá pokuyara maisaróabeqte sóntiá kégá Sarúsarama suwahpeq pokue Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh ké moke tago naneq teriúwe. ¹²Teriúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka momiwíue sío síoéra moráénéra sóntiá kégá sene ehweh sehgeheéra áhnte moné síúwe. ¹³Móne siera mahraréra, Mó keyábé mahraue terieq, Inokáhpeq ite sugéwonayabé we kétéo kégá sure wene anonka mewera eheqpopoq morúáhwe teriéro uwe. ¹⁴Teriéro éra, Anotah wahnáh ánínká ite sugéwaro ehwéh irahnaraq itega mi ehwéh tábúsoqme teawenéhe. Teawénaraq wega ite íre kamahinae uwe. ¹⁵Uwara sóntiá kégá móne mewera mi pehe éhwéh sehgiúwe. Asiu kégá mi ehwéh Súría marákórápéq mitaq teri mahtaq terinuwara abae agúwe. Miraunsabé mi tanáhráqkákáq amahnágaákáq Asiu kégá mi ehwéhnsabé, Aiq pútaq ehwéhne atáhwe.

Sísaga we kéro keyabé, Néne ehweh koreriéro ú ehwehne.

(*Máhka 16.14-18; Áruka 24.36-49; Sóni 20.19-23*)

¹⁶Ite airápété morá ké Sísá kérairesána kégá pokue Kehrari marákórápéq Sísaga teiu sawéhrápéq kiowáne. ¹⁷Mitaq Sísá tagéq wensabé iwíáh íwíáh atahwáne. Peh táhmaroga sirupipeq téhtaré íwíáhuwe. ¹⁸Sísaga iteba wahtotaq séna itensabé, Maniká Nániboga íópeqkákáq mah marákó mánakóákáq moke wahnahnúno aintena págege aintéhre. ¹⁹Minayabe pokue mah kehiná kéhíná íné séniráh ké úkigehboq kosíwáhnororo. Nániboreq íné wenahninseq Manikáne Awanseq íwíruwe wání meriéro. ²⁰Moke teiátáu ehwéh tábúsoqme sehgiéghbo kawerue síwáhnororo. Kawerue írátíáhro. Amahnágaákáq mókakekákáq mah marákó mánakó parabagína tanáhráqkákáq peh itereq mía míainauge úwe.

[†]28:3 Tók Písini ehwéhmé piri biriyah tahnsane áwíqmé íre kéhre. “Olsem ais” kéhre.

Máhka

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Máhkawe Sarúsarama suwahpeqte áninéna téhtaré áwíq kéhre. We mó awíqme Sóni Máhkæ. Sísaga marakóipeq ména síwáhnorútaq Máhkawe peh mahbi míowe. We Páhnábása awahrah aní ména Píta séhréh atena anehe Páhnábásareq Porareq séhréh aritowe. Aroma kegá págege sansánsábé suwabhó púana Sísaga págegeue miráú arámpéhríyábé Máhkaga sehiranúwe. Aroma kegá mah pukú sáhnsahwe Sísane ehweh kawerue siahtebéra Sísansabé aiq pútare atageheéna Máhkaga sehiranúwe.

Máhkaga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Sóni wání meri merini anínká irarú ehwehne.

(Mátíyu 3.1-12; Áríka 3.1-9,15-17; Sóni 1.19-28)

1 Sísá Karáhéwé Manikáne ahninkáwá wíre. Kaweq ehwéh áwahewé ²Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Áísáiaga púkuipéq sehiranue mahraréna, Írátíáhro. Néne ehweh korerie anímé ah kawerinkeheéna ebeq eqmaróge. ³We abat-
api ména sawai sawaiéna mahraréna, Itene Wahnah sína ahmé aborisahro. Wene ah kaweraráhro inkehe úwe. (Aisaia 40.3)

⁴Mah sehiránká irarinserah wání meri merini aní wenáwíq Sóni uworapeq ména ehweh teri terinéna, Manikánka itene ahbabáqsabe kaweraitankéhboq ahbabáq sansa sueq kaweqtaq míáhro. Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq míéhrrataqmé wání meiníe úwe.

⁵Súría marákórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreqka ómiga weba suwe. Su kegá sene ahbabáqsabe Maniká teawúwana Sóniga Sorana aroipéq wání meri-
uwe. ⁶Sóniga kéhmane áyórate kogahnia aneraneratiowe. Áú arétí wene ayahbataq konahnatiowe. Tábahnkákákq sehnáhrabahnkakákq nówe. ⁷Sóniga mahraréna, In-
ehe si anímé anotah aní ména íné kiotaíqme aní míre. We anotah aní púana ínega nirehunseraráq ména wene súu nahníáq pugereyabe íre awehrari aní múge. ⁸Ínéga peh wání mei meinonana wega Manikáne Awa náinkéhe úwe.

Sóniga Sísá wání meawu ehwehne.

(Mátíyu 3.13-17; Áríka 3.21-22)

⁹Mítaqkake Sísaga Néhsara suwahpeq Kehrari marakórápéqté súwana Sóniga Sorana aroipéq Sísá wání meawuwe. ¹⁰Meawuwana Sísaga wánípipeqté kiutag tagówana sabonah sawekúwana Manikáne Awanka tunse kiboki tahnsanéna Sísaba márunsurahúwe. ¹¹Márunsurahúwana íópeqté éhwéhnká mahraréna, Are niruní nénáhní móne. Arensábé nirutaboírue úwe.

[‡]1:7 Naho púkúwé “Manikáne O Ehwehne” ue púkuipéq mahraue karaire. Sóniga mahraréna, Inehe si anímé anotah aní ména íné kiotaíqme aní púana wega ehweh irarínaraq íné ehiya míanie úwe.

Owainawanka Sísá áhwárawe tagó ehwehne.

(Mátíyu 4.1-11; Áríka 4.1-13)

¹² Manikáne Awanka Sísá meqmena abatapi móatowe. ¹³ Áhnte wehekáh 40 wehekáh Sísá mitaq míowana owainawanka weba séna Sísaga ahbabárinkeheéna áhwárawe tagéna áwíoqnoéwe. Sísá ménkámehnká míórabeq míowara íopeqté kegá weba séra séhréh atówe.

Sísaga Kehrari marákórápéq wene arambehri áhwáro ehwehne.

(Mátíyu 4.12-17; Áríka 4.14-15)

¹⁴ Mó kegá Sóni karábúsiipéq átówana Sísaga Kehrari marákórápéq pokéna Manikáne kaweq ehwéh teri terinúwe. ¹⁵ Teriena, Ibora awehraq tanáhráq míre. Manikánka wahnah wahnahnime aiq wahtoni puag itene ahbabáq sueq kaweqtaq méq mah kawéq éhwéhnsábé aiq pútare aintáhiro úwe.

Sísaga itaréitaré wéhyábé, Íné séniráhro ú ehwehne.

(Mátíyu 4.18-22; Áríka 5.1-11)

¹⁶ Sísaga Kehrari kawéhu ayehrápéq noguwara se ábárahre Ehntarureq Sáimónireq tagówe. Sáimóniwe mó awíq Pítae. Se pah meyóya aníte míóyansabé kahweraté wánípipeq uwe taga tagauyana tagówe. ¹⁷ Tagéna sensabé, Íné séniráhta. Amahnága itega kahweraté uwe taga tagaéta pah meyehye. Mina óyanserah wehuke ínéba meriqmeta sigehe. Minayabe íwáhnoriniboq séniráhta úwe. ¹⁸ Séniráhta úwara sene kahwe apubúue mitaq marera Sísá kéroýe.

¹⁹ Kéroýana Sísaga kure mó abárahre Sébérine ahninkáwáráre síwíqmé Sémísireq Sónireq sene sípiipéq méra kahwewarí kaweq kaweruyana tagówe. ²⁰ Tagéna Sísaga máhotao úwara mi abárahregá sibowáreq wereq arambehriu kereq sípiipéq suera Sísá kéroýe.

Sísaga owainawa kaqauwo ehwéhne.

(Áríka 4.31-37)

²¹ Sega Kápénéáma suwahpeq tunse ahrena ahrena wehekáh Sísaga momiwí nahtápéq kibekéna síwáhnorúwe. ²² Síwáhnoréna Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kegá síwáhnorunserah Sísaga íre miraúwe. Ahqáho. Wega págegeue síwáhnorú púara wene ehweh íro kega áhtenuwe.

²³ Áhtenuwana owainawanka subiqmaq subiqmarú aní momiwí nahtápéq míowana owainawanka iwíáh atowana anotahtaq mahraréna ²⁴ Sísao, are Néhsara suwahpeqte aní móne. Arega itewe aneraitaníbo? Iubiq iuanie seno? Are Maniká míéhrabeq kaweqtaq mía míaóna aní móne. Arewe aiq tagaríóge úwe. ²⁵ Úwana Sísaga owainawansabé awehgu atena wensabé, Ehiya mé we auwe pokúno atowe. ²⁶ Auwe pokúno atowana owainawanka mi aní kúrugúru atena kareéna we auwena pokúwe. ²⁷ Pokúwara ómi míó kega anotah ahténéra ehmuníq éhmúníréra, Aneqpomo? O ehweh míre. Anotah wahnáh ánínká síwáhnori serahnéna Sísaga págege ehwéhne owainawankákáqsábé, Miraoro i puara sega wene ehweh apubúue íráhwe uwe. ²⁸ Moke Kehrari marákórápéq Sísá éhweh apubúue mitaq teri mah-taq terinuwara írówe.

Sísaga Pítane ahrahnawa kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 8.14-15; Áríka 4.38-39)

²⁹ Sísareh Sémísireh Sónirehga Asiu kené momiwí nahtápéq suera kure Sáimónireq Ehntarureqne nahupeq kibekuwe. ³⁰ Sáimónine ahrahnawa osoro awahréena máhriqtaq míowara míó kega Sísaga apubúue teawúwe. ³¹ Teawúwana Sísaga weba séna ayahnkara táhtoqme iriatowana kaweragúwana táhutahuq tíwe náriuwe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Mátíyu 8.16-17; Áríka 4.40-41)

³² Mi wehekáh íó tupekútaq wehekeqká ómi awahre kereq owainawanka subiqmaq subiqmarú kereq meriqmera Sísaba mórítówe. ³³ Mi kehiná suwahpeqte kégá ómi méhpeh sahuríówe. ³⁴ Sísaga áhnte awahreu ke kaweraritena áhnte owáinávámári kaqsuowe. Owainawamarínká Sísaga tagaríó púana wega se ehiyansá aritowe.

Sísaga Kehrari marákórápéq kure kaweq ehwéh teriu ehwehne.

(Áríka 4.42-44)

³⁵ Ahyahbinkerotaq Sísaga iriwe ména mitaq suena abatapi kowéna Manikánsabe púrerúwe. ³⁶ Sáimónireq wene iyahnaboreqka koanebahréra ³⁷ Sísaga tagéra wensabé, Ómi kegá arensabé anebahrowe teawúwe. ³⁸ Teawúwana Sísaga sensabé, Mó ke suwahpeqkakák ehweh teriníboq pokonehe. Terinieéna tumíóge úwe. ³⁹ Sísaga moke Kehrari marákórápéq noginieéna pokéna Asiu kené momiwí nahmáritápéq ehweh teriena owainawamarí kaqsuowe.

Sísaga anotah naonkákák ání kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 8.1-4; Áríka 5.12-16)

⁴⁰ Anotah naonkákák ánínká Sísaba séna áhtenú púana arehunseraráq ména Sísansabé pagu pagunéna, Are awahbáhnaraqmé kaweraintahráhone úwe. ⁴¹ Úwana Sísaga wensabé arutaboiratena ayahnkahkahrue wenaneq táhtorena wensabé, Aiq mirainauge. Are awaho ani miahno atowana ⁴² mina irarútaq wene náonaba apubúue wagúwana kaweragúwana ⁴³ Sísaga eqmaranaútaq wensabé, Írátíahno. ⁴⁴ Mó ke teríneho. Írakaumo. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánípá pokue arene anonka móreawo. Are awaho ani úkire igeqboq Mósísiga irarúnserahnue Manikánsabe titirúno éna apubúue eqmaq auwowe. ⁴⁵ Eqmaq auwowana kaweragú aninká pokéna kawerato ehweh mitaq teri mahtaq terinúwara áhnte kegá írówe. Áhnte kegá író púana Sísaga mó ke suwahpeq íre korahúwe. Írakaumo. Peh abatapi kowíowara mó marákórápéqté kéreq mó marákórápéqté kéreq áhnte kegá mitaq weba suwe.

Sísaga aiayah pukia ání kawerato ehwehne.

(Mátíyu 9.1-8; Áríka 5.17-26)

2 Sísaga táhmaro wehekáh ména mitaq suena Kápénééma suwahpeq kouwekúwara wene nahtapeq míehre mitaq teri mahtaq terinuwara írówe. ² Irera áhnte kegá weba sáhatíowara kígíúnsabe mó kegá méhpeh íre míahrahuwana Sísaga kaweq ehwéh teriuwe. ³ Itaréitaré ánítógá aiayah pukia ání

sehgiwera weba suwe. ⁴Séra ahtapeq kutaq áhnte wehekéqká nahupeq kígíúnsabe sega Sísaba íre kioráhéra nahnsorapéq kire Sísane ayahqnsorsoraq abogéh piriqmarera abahrabahrútaq aiayah pukia ání wene máhriqkákáq sehitaqmaqme meqmera Sísá míorabeq márúnátówe. ⁵Sega iwíáhéra, Sísaga kaweratanawire iwíáhuwana wega sene iwíáh tagéna aiayah pukia ánínsábé, Náníábq móné. Arene ahabábq aiq kaweratóge úwe.

⁶Úwara Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kegá tútuue méra sirupipeq iwíáhéra, ⁷Mi ehwéhmé aneqsábé irariro? Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhre. Ahabábqsabe insega kaweraritahráhiro? Manikánka webataq wehukene ahabábqsabe kaweraritahráhire iwíáhuwe. ⁸Sísaga sene sirupipeqté iwíáh wene arupipeq tagéna sensabé, Itewe aneqsábé mira iwíáho? ⁹Aiayah pukia ánínsábé aneq ehwéh teawinínkono? Arene ahabábqsabe kaweratóge teawinínkono? Are irigue arene máhriq mewe ah nogo teawinínkono? Íre págege ehwéhmé ahnabo? ¹⁰Íné wehukení úku anínká mah marákó márákó wehukene ahabábq kaweritahráhuge. Sokigi ainíboq tagaríáhiro éna aiayah pukia ánínsábé, ¹¹Teawiníboq iro. Irigue arene máhriq mewe arene nahtapeq pokúno úwe. ¹²Pokúno úwana irigue wene máhriq apubúue mewena pokúwara ómi mío kega tagéra áhtenue Manikánsabe iwíáh iwíáh atera, Mahna tahnsa morá ibora tagóne uwe.

Sísaga Áríwáinsabé, Íné séniro ú ehwehne.

(Mátíyu 9.9-13; Áríka 5.27-32)

¹³Sísaga Kehrari kawéhú ayehráq mó kúwara ómi mío kega weba sáhatiówana Manikáne ehweh síwáhnorúwe. ¹⁴Sísaga mitaq suena ahtapeq nogutaq táhkísi moné meyo aní wenáwíq Áríwái tagówe. [¶]Áríwáiwe Ápíasane ahninkáwá táhkísi moné meyo nahtápéq tútuue míowana Sísaga wensabé, Íné séniro úwana Áríwáiga irigue kérowe.

¹⁵Áhnte táhkísi moné meyo kereq mó ahabábq kereqka Sísá kérońsabe Sísaga Áríwáine nahtapeq táhutahurútaq mi kegá Sísareq we kéro kereq táhutahuruwe. ¹⁶Táhutahuruwara Mósísine ehweh síwáhnoru Péhrasi kegá minayabe tagéra Sísá kéro keyabé kasenéra, Sísawe aneqsábé táhkísi moné meyáh kéreq ahabábq kereq moráráq táhutahuriro uwe. ¹⁷Uwana Sísaga mi ehwéh irena sensabé, Sótegha awaho wehuké máráhsíni íre náriasa peh morá awahre ke nárire. Mina inserah ínéwé kaweqtaq míáh ké séhréh aritanieéna íre suge. Peh ahabábq ke kaweritanieéna suge úwe.

Sísaga táhutahuq awehrio sansánsábé síwáhnorú ehwehne.

(Mátíyu 9.14-17; Áríka 5.33-39)

¹⁸Sóni kéro kereq Péhrasi kereqka táhutahuq awehriutaq wehukega Sísaba séra kasenéra, Sóni kéráh kéreq Péhrasi kériráh kéreqka táhutahuq awehriowara aneqsábé are kéráh kégá íre awehrioo uwe. ¹⁹Uwana Sísaga sensabé pabeqme ehwéh teriena, Pahuwirotaqmé o menáhwé wene iyahnabo ba míéhtáqmé táhutahuq awehrioo? Írakaumo. ²⁰Mókake o menáhwé seba íre míahnaraqmé mi tanáhráq wene iyahnaboga sirutaboیره táhutahuq awehrigehe úwe.[§]

[¶]2:14 Mátíyuwe mó awíq Áríwáie. Mátíyu 9.9 tagáho.

[§]2:20 Mi ehwéh áwahewé aigárápéqté éhwéh Mátíyu 9.15 tagáho.

²¹ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Wehukenínká nahonáh sáhkéti kaw-
 inieéna o ambántaráté íre párúwe kawerire. Miraitaq tahirímé nahonáh sáhkéti
 subanki irino. ²² Wehukenínká o nahníaq sera ano naho naho méméné áúyahwa
 antehyápípeq íre ahkíre. Miraitaq tahirímé sera anonka muinaraq nahonáh án-
 téhyá tapoagirana sera ano marakóraq antigi irino. Wehukenínká o será ano o an-
 téhyápípeq ahkíre. Wehukega ahkírataq mi tehtáré náneqme kawerue kanae. O será
 anome kawerue kanae. Antehyamé moq kawerue kanae úwe.**

Sísaga ahrena ahrena wehekáhnsábé arambehriéyabe irarú ehwehne.

(Mátíyu 12.1-8; Áríka 6.1-5)

²³ Ahrena ahrena wehekáh Sísareq we kéro kereqka páréti mirao naneq será
 sotápéq kótaikutaq we kéro kega mi será késabariqme késabariqmeue kuwe.
²⁴ Kuwara Péhrasi kegá Sísansabé, Are kéréh ké tagáhno. Ahrena ahrena wehekáh
 íre mirao sansámé sewe aneqsábé miraoo uwe.

²⁵ Uwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíramé Tébitireq we
 kéro kereqka tabonahéra sirupibiútaq mirau sansámé íre sáhnsahwe ahtebaho?
²⁶ Wehukeni wenáwiq Ábíátawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito aní míotaq
 Tébitiga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekéna Manikánka tagankeheéra
 máró paréti mewe néna we kéro ke náriuwara sega moq nowe. Mósísine ehweh
 irarunka mi parétiwé pehipéqté kegá íre nah nanere. Peh morá Manikáne ehweh
 mibeq mahbeq arítáh kegá nahrahowe ire. *(1 Samuel 21.1-6)*
 tega mi sehirá íre sáhnsahwe ahtebaho úwe.

²⁷ Sísaga Péhrasi keyábé mó mahraréna, Ahrena ahrena wehekáh ko púana
 Manikánka wehuke miraroo? Írakaumo. Wehuke míó púana ahrena ahrena wehekáh
 mirarowe. ²⁸ Íné wehukeni úku anínká ahrena ahrena wehekáhnkákáq wahnah wah-
 nahnuge úwe.

**Sísaga ahrena ahrena wehekáh sawenkahnia
 áyáhnkákáq aní kawerato ehwehne.**

(Mátíyu 12.9-14; Áríka 6.6-11)

3 Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq mó kibekúwana sawenkahnia áyáhnkákáq
 aní míowe. ² Míowara Péhrasi kegá Sísaga ehweh ataneheéra ahrena ahrena
 wehekáh Sísaga mi aní kaweratanabiramo éra ebitíowe. ³ Ebitíowana Sísaga
 sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsabé, Ínéba sewíahno éna ebitíó keyabé, ⁴ Mósísiga
 sehgióro ú ehwehnikáwé ahrena ahrena wehekáhnsábé anere teiro? Wehuke kaw-
 eraritanéhnkono? Íre kaweraritanéhnkono? Wehuke séhréh aritanéhnkono? Subiq
 suanéhnkono úwara se ehiya míówe. ⁵ Se sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsabé íre
 sirutaboiria sirupipeq págegeunsabe Sísane arupipeq umeh agúwe. Umeh agúwana
 wega se ebitáwéna abiahsa aritena sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsabé, Arene
 ayahnkara obariro úwana wene ayah obarirowana kaweragúwe. ⁶ Kaweragúwara
 Péhrasi kegá tueague Érótime iyahnaboreqka momiwíue sío síoéra, Sísawe árahue
 subiq suanéhnkono uwe.

**2:22 Mi ehwéh áwahewé aigarápéqté éhwéh Mátíyu 9.17 tagáhno.

Káwehu ayehráq áhnte kegá momiwíu ehwéhne.

(Árúka 6.17-19)

⁷Sísareq we kéro kereqka mitaq suera káwehu ayehráq pokuwara áhnte Kehrari marákórápéqté kegá we kérowe. ⁸Kehrari marákórápéqté kéreq Súría marákórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreq Írúméa marákórápéqté kéreq Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreq Sorana aroipéq seberaebéqté kéreqka áhnte kehinánká Sísaga miraúnsabe irera weba suwe. ⁹Áhnte kegá sunsabe Sísaga we kéro keyabé, Áhnte kegá pagunúéhboq sípi wahtotaq mewe sero úwe. ¹⁰Áhnte awahre ke kaweraritonsabe moke mó awáhré kegá Sísaga táhtoranehéera pehéntáwe sunsabe Sísaga we kéro keyabé mi ehwéh teriuwe.

¹¹Owainawamarínká Sísaga tagéra wensabé áhreu puara arehunseraráq méra anohtahtaq mahraréra, Are Manikáne ahninkáwá wóne uwana ¹²Sísaga sensabé abiah matawéna, Íné éhweh irariyehboq ehiya míáhro úwe.

Sísaga we kéro ke omaq sito ehwehne.

(Mátíyu 10.1-4; Árúka 6.12-16)

¹³Sísaga sáwéhrapeq pokéna wega omaq siteyabe awahbó ke síáhrabúwara weba kíúwe. ¹⁴Kíúwana airápéte téhraníte weba míageheéna omaq sitowe. Sensabé eqmaro kee síwíraritena mi kegá ehweh koreri terinigeheéna omaq sitowe. ¹⁵Sega owainawamarí kaqsuageheéna págege atena omaq sitowe. ¹⁶Wega omaq sito kewe Sáímóniwe mó awíq Pítáe ue áwíratena ¹⁷se ábárahre Sébérine ahninkáwáraré Sémísireq Sónireqsabé Póánégie ue síwíraritowe. Mi awíq áwahewé puruburu aníte tahnsane ue síwíraritowe. ¹⁸Ehntaru, Pírípi, Pátórómíyu, Mátíyu, Tómáhsi omaq sitena Sémísi Ápíasane ahninkáwá omaq atowe. Sáímóniwe we Kénáni marákórápéqté ánínseq Táríásareq omaq sitowe. ¹⁹Súrása we mó awíq Ísíkáríóti Sísane naruo koweriranaú anínseq omaq sitowe.

Owainawanka Sísaga séhréh atéhre éra péhe éhwéh iraru ehwéhne.

(Mátíyu 12.24-32; Árúka 11.14-23, 12.10)

²⁰Sísaga nahupeq kibekúwara áhnte wehekéqká weba mó kiranéhnatiówe. Mitaq kígiúnsabe Sísareq we kéro kereqka íre táhutahurorahuwe. ²¹Sísaga awahrahga minayabe írótaq, We uwoyansa aní úkire éra we koweranehéera suwe.

²²Sarúsarama suwahpeqte Mósísine ehweh síwáhnoro kegá seye náhenéra, Pésébúri, owainawane wahnahnka Sísaga págege atena séhréh atéh púana Sísaga owainawa kaqsuahráhire éra ehmuníq éhmúníruwe. ²³Ehmuniq éhmúníruwana Sísaga sensabé, Ínéba sewíáhro éna pabeqme ehwéh mahraréna, Owainawanka wewe árahue kaqsuankéhbo? ²⁴Wahba marákórápéqté kegá seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké íre míahrahowe. ²⁵Sensuwahrahreq seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké íre míahrahowe. ²⁶Owainawanseq wenawahrahreq ebehotaq tahirímé se sainkéra págegeue morá ké íre míahraho irino. ²⁷Wehukenínká ayahnsa kira wéhné mén-sámehnsá meyanieéna wene nahupeq pehipi íre kibekorahire. Írakaumo. Ebeqme wega ayahnsa kira wéh táhtoqme táhru táhruarena anehe wene nahtapeqté mén-sámehnsá pehipi meyahráhire úwe.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Ahbabáreera Manikánsabe abehq éhwéh atáh kéwé Manikánka mi ke kaweraritahráhéna mi ahbábáq íre ahreraq matiankehe. ²⁹ Peh morá Manikáne Awansabe abehq éhwéh atéh ánímé Manikánka mi aní íre insahwé atankéhe. Mi ahbábáq peh ahreraq matiankehe úwe. ³⁰ Sega, Owainawanka Sísaga séhréh atéhre unsabe Sísaga mi ehwéh irarúwe.

Sísane anowaréh ábákawaréhwe inseréhbo i ehwéhne.

(Mátíyu 12.46-50; Áríka 8.19-21)

³¹ Sísane anowareq ábákawaréhreqka séra máhpeq iriwe méra mó keyábé, Sísansabé, Mahbeq tuo teawéro uwe. ³² Uwara áhnte wehekéq weba sáhatawéra wensabé, Arenanoreq arenábáqmarinseq máhpeq méra arensabé áhrabowe uwe. ³³ Uwana Sísaga sensabé, Náinoreq náníbáqmarinseq inseréhbo éna ³⁴ weba sáhátíó ke tagéna, Itewe náinoreq náníbáqmarinseq móe. ³⁵ Maniká awahbeh arámbéhrí mirao kewé náníbáqmari móe. Náinahnoreh wóe. Náinoréh wóe úwe.

Ayu suitabéyabe pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 13.1-9; Áríka 8.4-8)

4 Sísaga káwehu ayehráq tunse mó síwáhnorúwe. Síwáhnorúwara íregárita^q weba sáhátíó púana wega wánípipeq ko sipípéq kibekue tútuue míowe. Tútuue míowara moke míó kega arahwéraq míówana ² wega áhnte pabeqme ehwéh síwáhnorúwe.

³ Síwáhnoréna, Teiníboq írátíáhro. Ayu suitabé aninká ayu suitabanieéna pokire. ⁴ Suitabehtaq mó ayú ahtaq megirana kabaranka sésiq nehre. ⁵ Mó ayú kiruraq megirana pehgáriq marákó kéh púana mi ayú apubúue kiapoue kíréhre. ⁶ Anotah patáhitag tamurupague ánúq piéh púana ehyatagire. ⁷ Mó ayú náwe tarúítáq megirana náwe kirena kárígariirana íre kawerue kíréhre. Minayabe sera íre íyéhre. ⁸ Mó ayú kaweq marákóráq megirana kiapoue kirena áhnte será íyéhre. Mó ayú 30 íyéhrana mó ayú 60 íyéhrana mó ayú 100 íyéhre. ⁹ Íre parosa áhréákák kéó, kawerue íráhro úwe.

Sísaga ayu pabeqme ehwéh áwahe pajsuo ehwéhne.

(Mátíyu 13.10-17; Áríka 8.9-10)

¹⁰ Áhnte kegá íre míótaq airápété téhranité Sísaga kéro kereq mitaq míó kereqka pabeqme ehwéhnsábé áwahe kasenuwe. ¹¹ Kasenuwana Sísaga sensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéhmé áwahe ite sokigi aiena mó ke peh pabeqme ehwéh teri terinuge. ¹² Minayabe mó kegá siuranka tagéra sirupipeq íre tagariahrahowe. Sene siahrega irera sirupipeq íre írátíahrahowe. Minayabe sene ahbabáq sansa peh kéhrana Manikánka sene ahbabáq íre kaweraritena peh ahreraq matiankehe úwe. *(Aisaiá 6.9-10)*

Sísaga moke pabeqme ehwéh teriunsabe irarú ehwehne.

(Mátíyu 13.18-23; Áríka 8.11-15)

¹³ Sísaga sensabé mó mahraréna, Ite mah pabéqmé éhwéh íre iraho? Mó pabeqme ehwéhmé árahue iranéhbo? ¹⁴ Ayume Manikáne kaweq ehwéhne. Ayu suitabé aninká mi kawéq éhwéh teri terinire. ¹⁵ Ahtapeq megí ayúme wehukega Manikáne ehweh íráhwana owainawanka sirupipeqté mi ehwéh apubúue seaebóire.

¹⁶Kiruraq megi ayúme apubúue kiapoinserah wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq eyoyóera apubúue kowe atáhwe. ¹⁷Manikáne ehwehnka sirupipeq íre ánú píéhnsábé pehgáriq tanáhráq sehgiówe. Manikáne ehweh sehgiónsábé mó kegá síwioqnahwana íre kaweq sunúq sire. Mi tanáhráq sega apubúue túbáh agéra Maniká áúwáhwe. ¹⁸Náwe tarúitáq megi ayúme wehukega Manikáne kaweq ehwéh irera sehgiónehe íwíáhéra ¹⁹mah marákó marákóipéqté náneqsabé iwíáh kikiréra sene áhnte matiáh ménsáméhnsánsábé sirutaboiorwana mó ménsáméhnsánsábé aigará pabekire. Náwe soagirana sera íre íyéhmé mi kegá Maniká awahbeh sansá íre sehgiówe. ²⁰Kaweq marákórát megi ayúme wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq tábúsoqme iwíáhowe. Kaweq marákórát kaweq será íyéhnserah sega mi ehwéh sehgióra Manikáne arambehri kawerue miraowe. Kawerue miraéra mó kegá 30 tahnsá árámbehriowara mó kegá áhnte 60 tahnsá kaweq arámbehriowara mó kegá peh íregárita 100 tahnsá áhnte kaweq arámbehriowe úwe.

Sísaga téhreh naneq íre akariaráhnsábé pabeqme irarú ehwehne.

(Árúka 8.16-18)

²¹Sísaga sensabé mó mahraréna, Áráhmu mewe setaq eheq maraho? Antehyatáté áráhmu íre akariaráhwe. Máhriq tahbé tehnópeq íre maráhwe. Írakaumo. Kaweruwe téhrankeheéq peh tahberapeq maráhwe. ²²Amahnága moke kopípéq kéh náneqme mókake ábóraq kanae. Moke akariuríéh náneq moq ábóraq kanae. ²³Íre parosa íáhréákq kéo, kawerue íráhro úwe.

²⁴Sísaga sensabé mó mahraréna, Itega íréhra ehwéh iwíáhue íráhro. Itega mó ke náriranserah Manikánka mina tahnsanue náinkéhe. ²⁵Matíéh ání Manikánka mó náwinkéhe. Íre matiéh ánimé Manikánka wene pehgáriq naneq meyankehe úwe.

Ayu kíréhnsábé pabeqme ehwéhne.

²⁶Sísaga mó mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime wehukéninká ayu marakóipeq suitabehnserahne. ²⁷Inokáhpeq sugayugaéna ahbiahipeq irigéna wene arambehrirana ayume kiapoue kíréhre. Kiapoue kíréh sánsámé suitabeh anínká íre ahtebehre. ²⁸Marakóga mirainka ménsámehnsá kirena íyéhre. Ebeq ánáh kiapoue kirena anehe sera iyena nera kéhre. ²⁹Ménsámehnsá nera kéhtáq pokatate serame apiwe meyáhwe. Nera kéh píara apiwe meyáhwe úwe.

Pehgáriq ayúnsábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 13.31-32; Árúka 13.18-19)

³⁰Sísaga mó mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime aneq tahnsáne teinínkono? Minayabe aneq pabeqme ehwéh teinínkono? ³¹Manikánka wahnah wahnahnime sotápéq uqmaréh ayu tahnsane. Mi ayúme íre mó sotápéqté áyú tahnsane. Írakaumo. Mi ayúme pehgáriq ayúne. ³²Wehukéninká mi pehgáriq áyú wene sotápéq uqmatairana kirena anotah awánká úkéna moke mó ménsáméhnsá kiotaikire. Awankánirana anotah ayáhnáwé kéhrara kabaramarínká ayahnaweraq surahéra sene nah mitaq áhpeq píáhwe úwe.

Sísaga peh pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.

(Mátíyu 13.34-35)

³³Sísaga áhnte mina tahnsa pabeqme ehwéhne Manikáne ehweh teriuwe. Sirupipeq mi ehwéh iwíáhue irahráhunserahnue teriuwe. ³⁴We kéro keyabé epéq moke pahsuqme síwáhnoréna peh mó keyabé pabeqme ehwéh teriuwe.

Sísaga irarúnka sóiriq táqnáigú ehwehne.

(Mátíyu 8.23-27; Árika 8.22-25)

³⁵Mi wehekáh tupekinaútaq Sísaga we kéro keyabé, Káwehu seberaebéq pokonehe úwara ³⁶we kéro kega mibeq sáhurío ke suera Sísá mío sípí kéwewera Sísá meqmera kuwe. Mó sípíwárinákákq morárq kuwe. ³⁷Anotah soírírúwana wánínka sípiipéq kiegambeh agu aguúwana sípiipéq wání obenkíkinaútaq ³⁸Sísawe sípi ambarupéq ayahqno kunubaraq sugowe. Sugowara sega Sísá iriatera wensabé, Íwáhnoraníno, ite wánípipeq pukonehe únayabé anetaníbo íwíáhonu uwe. ³⁹Uwana Sísaga irigéna sóiriqsabé, Táqnáigúno éna wánínsabe, Pehwehrué mé túbáh agúno úwana sóiriqka táqnáigúwana wánínka moq túbáh agúwe. ⁴⁰Túbáh agúwana wega sensabé, Aneqsabé áhreoo? Aneqsabé ínénsabe íre aiq pútare aintaho úwara ⁴¹sega anotahtaq áhreéra seye náhenéra, Mah animé insebo? Sóiriqkakákq wánínkakaq wene ehweh íréhre uwe.

Sísaga owainawamarí kaqsuo ehwéhne.

(Mátíyu 8.28-34; Árika 8.26-39)

5 Sísareq we kéro kereqka sípi kéwewera kure Kehrari kawéhu seberaebéq Kérása kené marakórápéq kuwe.†† ²Sísá sípiipéqté tueagúwana mibeqté ánimé owainawanka subiqmaq subiqmarú anínká wehuke maisia ónámáripépéqté séna weba súwe. ³Mi anínká maisia ónámáripépéq kaegaeuwara wehukega wene aigárátáq ayahnkaratáq séniraté táhru táhru aruqaruruwana suraqsu suraqsurú púara íre saiqnariahrahuwe. ⁴Wene ayahpíte séní sabirue surasuq surasuréna wene aigárápíté séní piteruq piterurúwe. Segá táhtorótaq íre ambubu atiahrahuwe. ⁵Inokáhpeqkakákq wéhékáhnkakaq ahriahri we maisia ónámáripépéqté sáwéhrapeqté kare kareéna kenkawéhrate wene anonka amurúruqme kirasuq kirasurúwe.

⁶Sísaga sípiipéqté kiuwana mi anínká móbeqte we tagéna pehbeheráh weba sure wensabé áhtó púana arehunseraráq sewíowe. ⁷Sewéna kareéna, Sísao, are íopeqté Manikáne ahninkáwá wóne. Aneraintaníbo? Íopeqté Manikánka tagaríehtáq níeraníneho úwe. ⁸Sísaga wensabé, Owainawano, we auwe pokúno atonsabe mi ehwéhnsabé kareúwe. ⁹Kareúwana Sísaga wensabé, Arenáwíq tenio úwana mi anínká, Ite áhnte míonayabé néníwíq Íregáritare éna ¹⁰Sísansabé, Ite mahtaqté kaqme íre wahto eqmaq iuwehneho úwe.

¹¹Wahtotaq sáwéhrapeq íregáritaq poeráhqká náwe sahtaqme nowara ¹²owainawamarínká Sísansabé, Mi poeráhqmáripá eqmaq iuwo éra, Póeráhqne sirupipeq míanehoq ite pokoro aito éra pagu pagunuwe. ¹³Pagu pagunuwana Sísaga kowe aritowara owainawamarínká wehukení auwera póeráhqmariné

††5:1 Kérása marakó mó awíq kéhre. Mátíyuga sehiranú pukúipéq marakó awíq Kárárae kéhre. Mátíyu 8.28 tagáhnno.

sirupipeq kowíowara 2táhúséni (2,000) póéráhqmárínká sáwéhrapeqté pehbeheráh tunse mentúpipeq wánínkuwe pukuwe.

¹⁴ Póéráhqtaq wahnahnu kegá tagéra pehbeheráh pokue sotápéq míó kereq sene nahtapeq míó kereq koreríuwara seraganeheéra suwe. ¹⁵ Sísaba suwana owainawamarí kaqauwo anínká kaweq iwíáhorahéna aneranerue tútuue míowara su kegá tagéra áhreuwe. ¹⁶ Áhreuwara tago kegá kawerato ehweh su ke teriera póéráhqmari puku ehwéh teríuwara ¹⁷ sega Sísansabé, Itene marakó sue pokúno éra pagu pagunuwe.

¹⁸ Sísá sípiipéq kiasague pokinaútaq owainawamarí kaqauwo anínká wensabé, Íné are k érané úwe. ¹⁹ K éraníe úwana Sísaga ahqáho atena wensabé, Arenawahpeq pokue íné arene Wahnahnka arensabé nirutaboírue kawerató éhwéh arenawahrah korerio úwe. ²⁰ Úwana wega pokue Tékápórísa marákórápéq mó ke suwahpeq mó ke suwahperue Sísaga we kawerato ehweh koreri terinuwara moke író kega áhtenuwe.

Sísaga awahre iní kaweratená ahrari oganúq ato ehwehne.

(Mátíyu 9.18-26; Áríka 8.40-56)

²¹ Sísaga sípi kéwewena kure Kehrari kawéhu seberaebéq seuwekúwara áhnte wehekéq weba sáhuriówe. Káwehu ayehráq míowana ²² Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáh aní Sáírúsaga mitaq séna Sísá tagéna áhtó púana wene aigárápí káuqmunue arehunseraráq ména wensabé, ²³ Nániyahu pukinaire. Wenaneq koráhtoréhnana kaweragínkehboq máho. Oga míankehboq máho éna pagu pagunúwana ²⁴ Sísaga we kérowe.

We kérowara áhnte kegá moráráq kure Sísá kú ahtápéq we pehentáruq we pehentáruwe kuwe. ²⁵ Awahre iní kure airápété téhtaré ópéq áhnte opéq wene korahq íre taraqnágia peh tuerueúwe. ²⁶ Peh tuerueúwana wega áhnte sotéh kébá poku pokuúwara sega we áhnte érawúwana wene móne sinsinue parabaruwana íre kaweragúwe. Írakaumo. Anotah íroke awáhréúwe. ²⁷ Mi inínká Sísá éhweh irena áhnte kegá moráráq kutaq ²⁸ wewe náhenéna, Íné peh wene korósi koráhtoráhnaraqmé kaweraintankéhe úwe. ²⁹ Áhnte wehekéqká kígiúwana awahre inínká Sísá anehepeq sure wene korósi koráhtorowe. Koráhtorowana wene korahq apubúue taraqnágúwana wene arupipeq iwíáhéna, Íné aiq kaweraintéhre úwe.

³⁰ Úwana Sísaga iwíáhéna, Ínéga inse kawerauwogo éna pabeqme, Néne korósi insega táhtorehro kasenúwe. ³¹ Kasenúwara we kéro kega Sísansabé, Áhnte kegá are paguno púah aneqsabé, Néne korósi insega táhtorehro eno uwe. ³² Uwana Sísaga táhtoro aní taganieéna aurankaúwe. ³³ Kawerato inínká, Íné aiq kaweraintéhre éna áhre iransánéna Sísaba sure arehunseraráq sewéna moke teawuwe. ³⁴ Teawuwana Sísaga wensabé, Náinahnoo, arega aiq pútare aintahnaga kaweratóge. Are awaho ani míaniewóne. Pehwehrue pokéwahnó úwe.

³⁵ Pehwehrue pokéwahnó úwara wahnah aniné nahtapeqté táhmaro kegá sure abowansabé mahraréra, Areniyahu aiq pukire. Ai q puki puah síwáhnori anínká sinsabé ahqáho ato uwana ³⁶ Sísaga sene ehwehnsabé íre iwíáhia abowansabé, Íre áhreúno. Peh aiq pútare ainto éna ³⁷ áhnte we kéro keyabé, Mahtaq míáthro aritena peh morá téhq abáráhré Sémísireq Sónireq mó aní Pítareq meriqmena pokúwe. ³⁸ Pokue mi wahnáhné nahtapeq sutaq irobibiu ke tagówara áhnte ibiséra anotah ibítúnátúnánuwe. ³⁹ Ibitunátúnánuwana Sísaga nahupeq kibekéna irobibiu keyabé, Aneqsabé áhnte ehwehnéq ibitunátúnánoo? Mah ahrárá íre airai q pukia peh sugéhre

úwara ⁴⁰sega awiréh atówe. Awiréh atówana Sísaga ómi míó ke máhpeq kaqsuena mi ahráriné anoiboreq we kéro kereq meriqmena ahrarine máhriqtapéq pokúwe. ⁴¹Pokéna wene ayahnkara táhtotawéna wewene ehwehtaq mahraréna, Tarita kumie úwe. Tarita kumie úmé, Ahrario, ínégá teawúge. Irigúno úwe. ⁴²Irigúno úwana wega apubúue irigéna ah noguwe. Mi ahráriné ópeqme airápété téhtaré ópéq míotaq pukuwana Sísaga iriatowe. Iriatowara tago kegá áhtenuwana ⁴³Sísaga sensabé, Mó kegá íréhboq íre teriéro éna wenanoibonsabé, Iteriyahu táhutahuq náwétao úwe.

Néhsara suwahpeqte kégá Sísansabé suwahrió ehwehne.

(Mátíyu 13.53-58; Áríka 4.16-30)

6 Sísaga mitaq suena wenawahpeq pokúwara we kéro kega kérowe. ²Ahrena ahrena wehekáh Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnorúwara áhnte író kega áhtenuwe. Áhtenára mahraréra, Wegá irari ehwéhmé eheqte ehwéhpo? We árahue ahtebia ání úkurairo? Wegá ótaq sansámári árahue mirairo? ³We peh nah pe tagaríéh ání míre. We Máhriane ahninkáwá wíre. We Sémisireh Sósépareh Súrásareh Sáimónirehne siwahwá wíre. Wenanahnoreh mahtaqté ánimári móe éra wensabé abiahnsa atówe. ⁴Abiahnsa atówana Sísaga sensabé, Manikáne ehweh irari anínsabé mó ke suwahpeqte kégá iwíáh íwíáh atáhwe. Peh morá wenawahpeqte kéreq wenawahraheq wene nahtapeq kaegaeo kereqka wensabé íre iwíáh íwíáh atáhwe úwe. ⁵Mibeqté kégá wensabé íre aiq pútare ató púana wega mitaq ótaq sansá íre áhnte miraorahúwe. Peh táhmaro awahré ké táhtorena kaweraritowe. ⁶Wensabé íre aiq pútare atónsabe Sísaga áhtenúwe.

Sísaga we kéro ke arambehriraq eqmaq suo ehwehne.

(Mátíyu 10.5-15; Áríka 9.1-6)

Sísaga mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue kosíwáhnorúwe. ⁷Wega we kéro ke airápété téhranitéyábé síáhrabéna mó mi anité mó mi anitéue eqmaq suowe. Eqmaq suanaútaq owainawamarí kaqsuagehéna wega págege aritena ⁸sensabé, Ite ahtapeqsabé tópahme unahmé mónewe íre meyáhro. Peh morá pegiqnáhnkara meweq ⁹súu sukiwe pokoro. Téhtaré síótí íre sukíóro. ¹⁰Ite mó ke suwahpeq kirataq peh morá ániné nahupeq kaegaeoro. ¹¹Wehukega ite íre mehweh aitera itene ehwehnsabé iuwahriehre irataq sene nah sueq itene igárátáq kahna tanáhúq poruarueq pokoro úwe. ¹²Úwara eqmaq suo kega pokue mó kehinánsabé mahraréra, Kaweraitankéhboq itene ahababáq sansa sueq kaweqtaq míáhro teri terinuwe. ¹³Sega áhnte owáinawámári kaqsuera awahre ke óríwi awánká sérá ano abaq sitera kawerarítówe.

Sóni wání meri merinú aní pukú ehwehne.

(Mátíyu 14.1-12; Áríka 3.19-20, 9.7-9)

¹⁴Sísa éhweh mitaq teri mahtaq terinuwana anotah wahnáh ání Érótiga irowe. Táhmaro kegá iraréra, Sóni wání meri merini aní pukéna mó oga úkurai puana amahnága págege otáq sánsánire uwe. ¹⁵Uwara mó kegá, We Éráisa wire uwara mó kegá, We Manikáne ehweh irari anímé naho Manikáne ehweh iraru ke tahnsa aní míre uwe. ¹⁶Uwana Érótiga Sísa éhweh irena mahraréna, Ínégá ayahqno kiraq áúwátáu anímé Sóni we mó oga úkuraire úwe.

17-18 Sóni oga míotaq wega Érótingsabé ehweh atena mahraréna, Arenábáqne ahre meronawe Mósísiga sehgióro ú ehweh aiq anterutone úwe. Érótiga wenábáq Pírípine ahre Éróriása meyonsabe Sóniga wensabé ehweh atowana meyo inínká mi ehwéhn-sabé ayehitónsabe Sóni abiahnsa atowe. Abiahnsa atowana Érótiga sóntía keyabé, Sóni táhtoqme karábúsiipéq móátáhiro úwara táhtoqme karábúsiipéq móátówe. 19 Móátówana mi iní Éróriásaga Sóninsabé abiahnsa atataú púana Sóni subiq suaní iwíáhúmé ire miraorahúwe. 20 Érótiga Sóninsabé áhtenéna iwíáhéna, We ire ahbabáq ani peh kaweqtaq mía míai aní míre éna, Pehragahro únsabe mó kegá Sóni ire subiq suahráhuwe. Érótiga Sónine ehweh irotaq iwíáh kikiréna peh Sónine ehweh ireyabe awahbówe.

21 Érótime anowagá we maqmio ahreraq ko tanáhráq sútaq wega anotah tahutáhúq kawerarena wahnah wehwárinseq sóntía wahnáh wéhwárinseq Kehrari marákórápéqté áhnte moné ko wehwárinseq kirabo aritowe. 22 Éróriásane ayahunkawagá seba séna ábáhrúwara Érótireq weba táhutahuru kereqka ábáhrúnsabe áhnte iwíáh iwíáhuwe. Minayabe Érótiga mi ahráryábé, Arega nánio ina naneq náwinie. 23 Pópoqnahga tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge. Arega nánio ina naneq náwinie. Wahnahnu naneqsabé ákáhtaq nánio inaraqmé náwinie úwe.

24 Úwana ayahunkawagá tueyokue wenanonsabe, Aneq nánio ininkono úwana wenanoga, Sóni wání meri merini aniné ayahqno nánio úno úwe. 25 Úwana wega pehbeheráh kibekéna Érótingsabé, Iné Sóni wání meri merini aniné ayahqnonsabe níre. Amahnága kunubaipeq maqme nánio úwe. 26 Nánio úwana Érótiga mi ehwéh irotaq wene arupipeq áhnte umeh agúwe. Pópoqnahga tagariéhtáq awinauge ú púana wene arupipeq iwíáh kikiruwe. Inéreq táhutahuro kegá néne ehweh íráh púana niyehitéheho éna, Mi ahráryábé ire ahqáho atahráhuwe. 27 Minayabe wega sóntía anínsabé, Sónine ayahqno kogiraqme mewe súno éna apubúue eqmaq suowana tunse karábúsiipéq Sónine ayahqno kiraq suowe. 28 Kiraqme kunubaipeq maqme mewe séna mi ahrári awuwana wenano móawuwe. 29 Sóni kéro kega we subiq súo ehweh irera sure wene anonka sesehgiwera maisia ónápípeq móarówe.

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kiraboú ehwehne.

(Máttyu 14.13-21; Áruka 9.10-17; Sóni 6.1-13)

30 Sísaga eqmaq suo kega weba kouwekéra sega mirau ehwéhnkákáq síwáhnorú ehwéhnkákáq moke teawúwe. 31 Íregáritaq kéra séra unsabe Sísareq we kéro kereqka ire táhutahurorahu puana Sísaga sensabé, Máhoró. Ahrenagehboq itebataq abatapi pokonehe úwe. 32 Minayabe sípi kéwewera kure seбатаq abatapi pokuwe. 33 Pokuwara áhnte kegá sípi tagéna, Sísareq we kéro kereq aiq tagóne éra sensuwahpeq suera peh marakóipeq pehbeheráh kure Sísa kinaúrabeq kuwe. 34 Sísaga koráwégútaq áhnte wehekéq tagéna sensabé arutaboairaritowe. Ire wahnahnkákáq sípísípíq tahnsa míó púana sensabé arutaboairaritena áhntetaq síwáhnorúwe.

35 Ío tupekinaútaq we kéro kega Sísaba séra wensabé, Mótaq penkinae. Mahataq peh abatapi púah 36 mah kegá so kéh márákóráq wahtotaq kehiná suwahpeq táhutahuq kobaiqmaragéhboq eqmaq suo uwe. 37 Uwana Sísaga sensabé, Itega mah ke táhutahuq kirabooro úwara sega wensabé, Ite áhnte moné 200 Kína mewe q páréti kobaiqmaqme kiraboonehknono uwe. 38 Uwana wega sensabé, Páréti árahue kehro? Koragahro úwara sega kosáhnsahera Sísansabé, Párétiwe moberíáh kéhre. Pahme téhtaré kéhre uwe.

³⁹Uwana Sísaga míó keyabé, Narunarunitaq isepí kiria mahpi kiriaue tútuue míáhiro úwara sega miraue tútuue míówe. ⁴⁰Áhnte ke 100 wehekéq morabí isepí tútuue mía 50 wehekéq morabí mahpi tútuue míauwe. Miraue kiranéhnue tútuue míówe.

⁴¹Sísaga mi moberíáh párétiákák téhtaré páhnikákák mewena íópeq tagéna Manikánsabe, Kaweróne atena páréti keqme we kéro kega kiraboigeheéna náriuwe. ⁴²Náriuwara ómiga nowana siyahbankirowe. ⁴³Siyahbankirowara páréti arahqkakaq pah arahqkakaq airápété téhtaré páhsikéti úsawe obenkíq márówe. ⁴⁴Mi tahutáhúq no wehwé íregáritaq 5táhúséni (5,000) weh wóe.

Sísaga káwehu wání abobóráhtaba nogu ehwéhne.

(Mátíyu 14.22-33; Sóni 6.16-21)

⁴⁵Míówana Sísaga we kéro keyabé, Sípiipéq kiasagoro. Seberaebéq ite nonótáh Pétásáira suwahpeq pokoro éna apubúue eqmaq suena míó keyabé, Iteruwahpeq pokoro éna ⁴⁶mitaq suena púrerinieéna sáwéhrapeq kiuwe.

⁴⁷Penkútaq we kéro kega sípiipéq káwehu ákáhpi míówana Sísaga webataq marakóipeq míówe. ⁴⁸Míowara siuratapeqté anotah soirírúnsabe awankátate wání subame kéra ahyannahyanuwana sóiriqka saiqnówana tagówe. Ahyahbinkeroaq Sísaga wání abobóráhtaba seba kure kótaikinaútaq ⁴⁹sega we tagéra, We wahnsa wíre íwíáhéra kareuwe. ⁵⁰Ómiga we tagéra anotah ahréera kareuwana Sísaga sensabé, Pehitaq míáhiro. Íné úge. Íre áhreoro úwe. ⁵¹Sísaga sípiipéq kiasagéna sereq kiwíowana sóiriq táqnáigúwara sega anotah ahténuwe. ⁵²Áhtenára páréti keqme kirabóunsabe sirupipeq íre iwíáhia peh íre irasa míówe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Mátíyu 14.34-36)

⁵³Sega sípiipéq kure seberaebéq kéráwégue Kénésáréti marákórápéq kure mitaq sípi arahwéraq móarówe. ⁵⁴Móarówara míó kega tagéra, Sísaga wíre éra ⁵⁵pehberáh sensuwahrahba pokue, Sísaga míéhre mitaq teri mahtaq terinuwara awahre ke sene máhriqkákák meriqmera weba mórítówe. ⁵⁶Sísaga moke mi ke suwahpeqkákák moke táhúnipéqkákák úpeqkákák nogutaq sega awahre ke máhkétirapéq mórítówe. Móritera Sísansabé pagunera, Awahre ke arene korósi aiq táhtoragéhe uwara wene korósi táhtoró ke moke kaweragúwe.

Manikáne ehwehnka iteinahbúréhne sansá kiotaikire i ehwéhne.

(Mátíyu 15.1-9)

7 Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sarúsarama suwahpeqte sure Sísaga sáhatiówara ²we kéro kega siyahnkara íre pabeq paberia pehipi nowara tagowe. ³Péhrasi kereq moke mó Asiu kereqka sinahbúwárhne sansá sehgiro puara ahriahri ebeq siyahnkara pabeq paberaruera anehe táhutihuhq aruqaruruwe. ⁴Máhkétirapéqté séyéutaq sega ebeq mósosuera anehe táhutihuruwe. Sega sinahbúwárhne sansá áhnte mó sansá miraéra káhpuwe antehyamé tınıwe pabeq pabeq aruqaruruwe.

⁵Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sísansabé kasenára, Iteinahbúréhne sansámé are kэрáh kéga aneqsabé anteruera peh náwíqkakaq síyáhnkárátaté táhutihuhq naho uwe. ⁶Uwana Sísaga sensabé, Itewe peh kopéráh-

péro ke wóe. Manikáne ehweh irarú ani Áísáíaga naho Manikáne ehwehka mahraréna,

Mah kegá néníwíq síwéhrate pankerera peh sirupipeq ínénsabe íre suwahbehre.

⁷Sega wehukega sehgióro e ehwéh síwáhnoréra, Mahnawé Manikáne sansáne ewe. Minayabe sega ínénsabe péhepehe iwíáh iwíáh aintáhwe úwe. (*Aisaiá 29.13*)

Itega miraonsabé púkuipéqté éhwéhnká aiq irarire. ⁸Itega Manikánka sehgióro ú ehweh sueq peh wehukene sánsá ambubu atawéq sehgirowe úwe.

⁹Sísaga mó mahraréna, Iteitene sánsá sehgióneheeq Manikánka sehgióro ú ehwehnsabé anetaníbo éq anterúáhwe. ¹⁰Mósísiga naho mahraréna, Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhro úwe.

Wega mó mahraréna,

Wenanoibonsabé íre kaweq ehwéh arítéh ání subiq súáhro úwe. (*Kisim Bek 20.12, 21.17*)

¹¹Manikáne púkuga miraue irariraq itega síwáhnoréq, Wehukenínká wenanoibo séhréh aritahráhi monébópoq mó naneqpopoq matawéna wenanoibonsabé mahraréna, Mahnawé Maniká íre áwátáutaq tahirímé náiyú irino ire. ¹²Wehukenínká miraue irariraq itega, Mi anínká wenanoibonsabé anetaníbo ime aiq kawerire. Wega se íre séhréh arítéhmé aiq kawerire ewe. ¹³Minayabe iteitene ehweh sehgiónsabé Manikánka sehgióro ú ehweh anterúáhwe. Mahna tahnsa sánsá áhntetaq mira aruqaruréq mó keyábé, Itene sánsá sehgióro arítáhwe úwe.

Sísaga, Wehukeníné arupipeqté iwíáhgá ahabáratáhráhire ú ehwehne.

(*Mátíyu 15.10-20*)

¹⁴Sísaga mónkakáq mitaq míó keyabé, Ínéba sewíáhro. Ite ómiga néne ehweh ireq iwíáhue tagahro. ¹⁵Wehukenínká táhutahurinka íre ahabáratéhre. Írakaumo. Peh morá wene arupipeqté iwíáhgá ahabáratáhráhire. ¹⁶[Ahreakaq kéó, mah ehwéh írátíáhro úwe.] ¹⁷Sísaga weba sáhatió ke suena nahupeq kibekúwara we kéro kega mi pabéqmé éhwéhnsabé kasenuwe. ¹⁸Kasenuwana wega sensabé, Ite moq íre írátíaho? Wehukenínká táhutahurinka íre ahabáratéhre. Minayabe íre iraho? ¹⁹Táhutahuqka wehukeníné iwíáhipeq íre túire. Peh ahmbiupipéq tunse tueagire úwe. Sísaga mah ehwéh irarúmé, Moke táhutahuq nah naneq mire úwe.

²⁰Sísaga mó mahraréna, Wehukeníné arupipeqté iwíáhgá ahabáratéhre. ²¹Wehukeníné arupipeqté, wene iwíáhipeqté, ahabábq iwíáh áhwárehre. Íre kaweq iwíáhwé, mahbi ahrari abariéwé, aebówé, wehuke subiq suewé, ²²mó aníné ahre weh abariéwé, mó aníné ménsámehnsánsabe aigará pabekime, íre kaweq sansámé, péhepehenéwé, íre mirao naneq miraimé, mó anínsabé íre kaweq iwíáh atewé, éhru-ruéwé, píribahriéwé, saiyoéwé, ²³moke mah ahabábqmé, wehukeníné arupipeqté áhwárehre. Mahnawarinká wehukení ahabáratéhre úwe.

Nahnso inínká Sísansabé kawerue aiq pútare ato ehwéhne.

(*Mátíyu 15.21-28*)

²⁴Sísaga mitaq suena Táíya suwahpeqte kéné marakórapeq pokúwe. Pokéna nahupeq kiena, Íné mahtaq míónsábé mó ke teríyeho úwanawe we kopípéq íre miahrahúwe. Írakaumo. ²⁵Owainawanka wene ayahunkawa subiqmaq subiqmarú inínká Sísá míéhre u irena apubúue sure Sísansabé áhtó púana wene aigaráráq arehunseraráq sewíowe. ²⁶We mitaqté náhnsó inínéna Káríki ehwéh iro iní míre. Wega Sísansabé, Nániyahu subiqmaq subiqmari owáináwá segasuo

teawuwe. ²⁷ Teawuwana Sísaga wensabé, Ebeqme animárínká táhutahurigehe. Sene táhutahuq mewe iamárípá tuparuwé íre kaweq sansáne. ²⁸ Úwana wega Sísansabé, Anotah aníno, arega irarénawe aiq pútaróne. Iamarínká animáríné siyahpíte megí apípí tahbe tehnopeqte mewe nahtaq sibowágá íre kaqsúéhre úwe. ²⁹ Úwana Sísaga wensabé, Arega irarénayabé seuwekúno. Owainawanka areniyahu aiq auwena pokire. ³⁰ Aiq auwena pokire úwana wene nahtapeq pokue tagówana owainawa kaqauwo aní aiq auwowana wene máhriqtaq awahoraq míowana tagówe.

Sísaga ahre parosa íre ehwehnorahi aní kawerato ehwehne.

³¹ Sísaga Táíya suwahpeq suena Sáíróna suwahpeq kótaikéna Tékápórísa marákórápéq tuena Kehrari kawéhútáq kúwe. ³² Mó kegá ahre parosa aní íre kaweq ehwéhnú ani Sísaba meqmera suwe. Segá Sísansabé, Kaweraginkehboq arene ayahnkaratáté táhtoro uwe. ³³ Uwana Sísaga mi aní meqmena mipi sáhurío ke suena móbeq pokue wene ayahnobeqtaté mi aníné ahreipeq paroqmatawéna anehe wene ayahnobeqtaq tehqniarena mi aníné anehbíraq marena ³⁴ íopeq tagéna ahyanahyanéna ahre parosa ánínsabé mahraréna, Épátae úwe. Mi ehwéhnúmé, Ahre sio úwana ³⁵ wene ahre siatowana wene anehbí kaweragúwana wega kaweq ehwéhnúwe. ³⁶ Sísaga sensabé, Mó ke teríyeho úwara sega mó ke teriúnsabe wega teríyeho uge úwara sega áhnte mó ke teri terinuwe. ³⁷ Mi ehwéh író kega anotah ahténéra mahraréra, Wegá moke kawerue miraire éra ahre parosa aní iro atéhre. Íre ehwehno- rahi aní ehwehnúno atéhre uwe.

Sísaga 4 táhúséni (4,000) weh kiraboú ehwehne.

(Máttyu 15.32-39)

8 Mitaqqake áhnte kegá Sísaba sáhatiówana se táhutahuq íre konsabe Sísaga we kéro keyabé síáhrabéna sensabé, ² Mahtaq míáh kegá ínéba apahtaró wéhékáh míáhnsabé amahnága se táhutahuq íre kéh púana sensabé nirutaboíruge. Íre kirabo aritasa pehipi eqmaq súáhnaraq ahtapeq siunúnkaq surahiyeho. Pehipi íre eqmaq suaníe. ³ Sene nahtapeq eqmaq súáhnaraqmé sirupibiyabé ahtapeq siunúnkaq márunsurahoneherawoe. Táhmaro míáh kegá íre wahtopeqte surowe úwe. ⁴ Úwara we kéro kega wensabé, Mahtaq peh abatapi míre. Mah ke awehraq tahutáhúq nagehboq árahue áhnte tahutáhúq meyahráhuo uwe. ⁵ Uwana Sísaga sensabé, Árahue paréti kehro úwara abapete téhtaré kéhre uwe.

⁶ Sísaga weba sáhurío keyabé, Marakóraq tútuoro éna mi abápété téhtaré paréti mewena Manikánsabe, Kaweróne atena paréti keqme we kéro kega míó ke kiraboigeheéna siuwara sega moke míó ke náriúwe. ⁷ Segá táhmaro káriq pah kowana Sísaga Manikánsabe kaweróne atena we kéro keyabé, Minaaqaq kirabooro úwe. ⁸ Kirabooro úwara míó kega nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé abapete téhtaré páhskétí úsawe obenkíq márówe. ⁹ Peh íregáritaq wehuké 4 táhúséni (4,000) ke míówe.

Sísaga mi ke eqmaq suena ¹⁰ sípiipéq apubúue kiasagéna wereq we kéro kereq kure Tárámánúta marákórápéq pokuwe.

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.

(Mátíyu 16.1-4)

¹¹ Péhrasi kegá Sísaba séra wensabé ehweh atera, Manikánka are séhréh atahna taganehboq íopeqté ótaq sansánúno uwe. Ótaq sansánúno éra we áhwárawe tagowe. ¹² Áhwárawe tagowana Sísane arupipeq págege agúwana wega mahraréna, Amahnága oga miáh kegá aneqsabé ótaq sansá tagéyabe suwahbehro? Teiníboq írátíáhro. Segá ótaq sansá íre tagagehe. Ahqáho. Írakaumo úwe. ¹³ Írakaumo éna Péhrasi ke suena sípi kéwewena kéréwégue seberaebéq pokúwe.

Páréti muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 16.5-12)

¹⁴ We kéro kega páréti meweyabe sibitagúwara peh morá páréti sípiipéq kowe. ¹⁵ Sísaga sensabé págegeue mahraréna, Tagaríáhro. Péhrasi kereq Érótireqne páréti muoráhi naneq pehragahro úwe. ¹⁶ Úwara sega seye náhenéra, Ite páréti íre kéhn-sabé Sísaga mi ehwéh teíre uwe. ¹⁷ Uwana Sísaga sene ehweh ahtebéna sensabé kasenéna, Ite páréti íre kéh éhwéhmé aneqsabé sío síoo? Amahnága teiú éhwéh íre iraho? Itene irupipeq íre ahtebaho? ¹⁸ Itene iurame kéhraq íre tagariaho? Itene iahrewé kéhraq íre írátíaho? Ínéga mirauraume ite íre iahrreraq kehro? ¹⁹ Ínéga 5 táhúséni (5,000) weh moberíáh páréti keqme kirabourautaq arahqmé árahue unáh úsawe obenkíq matoo úwara sega wensabé, Airápété téhtarée uwe. ²⁰ Uwana Sísaga sensabé, Mó ke 4 táhúséni (4,000) weh abapete téhtaré páréti keqme kirabourautaq arahqmé árahue unáh úsawe obenkíq matoo úwara sega wensabé, Abapete téhtarée uwe. ²¹ Uwana wega sensabé, Minayabe ite amahnágaákák íre iraho úwe.

Sísaga aura pira áni kawerato ehwehne.

²² Segá Pétásáira suwahpeq suwara mó kegá aura pira áni Sísaba meqme séra wensabé, Mah aní kaweraginkehboq arene ayahnkaratáté táhtoro uwe. ²³ Uwana Sísaga aura pira áni ayahtaq ahmboqmena ahnansahrapeq pokéna wene aura tehqni atena ayahnkaratáté táhtorena wensabé, Aiq tagahno úwe. ²⁴ Úwana wega tagéna, Ínéga nogó ké tagogana se awanká tahnsa nogówana tagoge úwe. ²⁵ Úwana Sísaga ayahnkaratáté wene aurapi mó táhtorowana wega ebitáwéna wene aura kaweragúnsabe kawerue tagówe. ²⁶ Kawerue tagówana Sísaga wensabé, Mah kehiná suwahpeq amahnága kouwekineho éna wene nahtapeq eqmaq auwowe.

Pítaga Sísansabé, Are Karáhé wóne ú ehwehne.

(Mátíyu 16.13-20; Áríka 9.18-21)

²⁷ Sísaga we kéro kereq meriqmena Sésaría Pírípái suwahpeq mitaq wahtotaq mó kehiná suwahpeqtaq pokinaúwe. Ahtapeq kutaq wega sensabé kasenéna, Mó kegá ínénsabe inse aintaho úwe. ²⁸ Úwara, Arensabé mó kegá, Sóni wání meri merini aní míre ewara mó kegá arensabé, Éráisa wire ewara mó kegá arensabé, Manikáne ehweh irari aní míre ewe uwe. ²⁹ Uwara Sísaga sensabé kasenéna, Itega ínénsabe inse aintaho úwana Pítaga wensabé, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna omaq ato aní móne úwana ³⁰ Sísaga sensabé minayabe mó ke teríyeho úwe.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Mátíyu 16.21-28; Áríka 9.22-27)

³¹ Sísaga we kéro ke síwáhnoréna, Íné wehukení úku aní níwíoqnaneherawoe. Asiu kené aboawah wehreq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ínénsabe, Iuwahriehre éra nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq iriwe oga úkinauge úwe. ³² Sísaga mah ehwéh pahsuqme irarúwana Pítaga we meqmena móbeq móatena wensabé awehgu atena, Arega iraréna ehwéhme aiq pútaragineho úwe. ³³ Úwana Sísaga pabeqme we kéro ke tagéna Pítansabé awehgu atena wensabé, Owainawano, móbeq míahno atena, Arega iraréna ehwéhme Manikánka íre iwíáh atéhre. Minawé peh wehukene iwíáh wíre úwe.

³⁴ Sísaga we kéro kereq moke míó kereqsabé, Ínéba sewíáhro éna, Íné sénireyabe awahbeh aníno, arerene awahbeh iwíáh suo. Manikáne arambehri mira aruqarurunsabé sega íné awankátaq táhparagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniro. ³⁵ Wewensabé arutaboíréna peh wewene awahbeh iwíáh mira aruqaruri animé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Néne kaweq ehwéh koreriena néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri animé oga mérapeq awaq miankéhe. ³⁶ Wehukeníká moke mah marákóipéqté ménsáméhnásá matíéhtáq tahirímé oga mérapeq íre awaq miahnaraqmé mi mensáméhnásánká árahue séhréh atéh iripo? ³⁷ Oga mérapeq awaq meyabe aneqtaté paiqmarankéhbo? Ahqáho. Írakaumo. Íre paiqmarahráhire. ³⁸ Amahnága oga míáh kégá Manikánsabe íre suwahbehrara peh ahbabáq aruqaruowe. Mah tanáhráq ínénsabeákáq néne ehwehnsabéákáq ayehiteh animé íné wehukení úku anínká túónagake mi anínsábé moq niyehitanawire. Nánibone patahga tahnsa téhreh naneqkakáq íné wehukení úku anínseq Manikáne íópeqté kéreqka túónagake mi anínsábé niyehitáhnana ahqáho ataníe úwe.

9 Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Táhmaro iriwe míona ke pehipi íre pukigehe. Ebeqme Manikánka págegeue wahnah wahnahnínaq tagéq anehe pukigehe úwe.

Sísane auranabiah mó kugú agú ehwehne.

(Mátíyu 17.1-13; Áríka 9.28-36)

² Sísaga síwáhnorúwana abapete morá wéhékáh parabagútaq wega Pítareh Sémísireh Sónireh sebatáq meriqmena anotah sawéhrápéq kiuwe. Kiuwara mó kegá íre míowara sega tagotaq Sísane auranabiah mó kugú kaweq kugú agúwe. ³ Wene korósi patahga tahnsanue anotah tabérábé agúwe. Mina tahnsa tabérábéwé mah marákóipéqté ambanta pabeq paberi anínká íre miraorahire. ⁴ Éráísareq Mósísireqka íópeqté tunse ábóraragéra Sísareq ehwehnuwe.

⁵ Ehwehnuwana Pítaga Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite mahtaq míonayabé aiq kawerire. Apahtáro úqná pearanéhe. Arene morá, Mósísine morá, Éráísane moráue pearanéhe úwe. ⁶ Se anotah ahréu puana Pítaga íre iwíáhia pehipi irarúwe.

⁷ Irarútaq írábúyánka seubítíowana mipéqté éhwéhnká mahraréna, Mah animé niruní nénáhní míre. Wene ehweh íráhro úwe.

⁸ Úwara Sísá kéro kega apubúue aurankahnkaue tagowara mi aníte íre míóyana peh morá Sísá webatáq sereq míowara tagowe.

⁹Sáwéhrapeqté tuegutaq Sísaga sensabé, Itega tagéq irewáh éhwéh amahnága mó ke teríyeho. Íné wehukení úku anínká pukéna oga úkonaraq terigéhe úwe. ¹⁰Únsabe sega mó ke íre teriasa peh oga úkona ehwéhnsábé seyega iwíáhue kasenuwe.

¹¹Kasenéra, Mósísine ehweh síwáhnoro kegá, Éráisa ebeq sinaraq anehe Manikánka omaq ato aní anehe sinae eme aneqsábé irareo uwe. ¹²Uwana Sísaga sensabé, Éráisaga moke kawerinieéna ebeq suraire. Mó kegá íné wehukení úku aní níwíoqnéra niwiréh aintagéhe. Minayabe Manikáne púkuipéqté séhíránká aiq teí mino? ¹³Ínéga teiníboq írátíáhro. Éráisa aiq suraire. Púkuipéqté séhíránká aiq irarinserah mó kegá seye suwahbarai sansánéra we íre kaweratárówe úwe.††

Sísaga owainawa kaqauwena animai kawerato ehwehne.

(Mátíyu 17.14-21; Áríka 9.37-43)

¹⁴Sísareq apahranító we kéro kereqka mó Sísaga tagaríáh kébá túwara áhnte mó kegá seba sáhuriówara Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka se ehwehuwe. ¹⁵Ómi mitaq sáhurió kega Sísaga tagotaq áhtenéra pehbeheráh weba séra mehwehuwe. ¹⁶Mehwehuwana Sísaga sensabé kasenéra, Itereq sereq aneq ehwéhnoo úwe. ¹⁷Se míorabeqte wéhgá Sísansabé, Íwáhnoraníno, nénahni areba meqme sugé. Owainawanka we subiqmaq subiqmarinsabé wega ehweh íre irahráhire. ¹⁸Owainawanka we subiqmaq subiqmaritaq marakóraq tontehriparéhrana arehya kiobinúe áwéhraq nankiq nánkírirana wene anonka tawiróbana atia atiaire. Are kéréh kényábé, Owainawa kaqauwáhiro ugarawe sega íre miraorahowe úwe.

¹⁹Íre miraorahowana Sísaga mío keyabé, Ite íre aiq pútare ainteq saiyo ke wóe. Iteba mía míauwe ahkake awehraq kanabo? Itega miraonsabé nirupipeq umehime ahkake parabaginabo? Mi animái ínéba meqme sero úwara ²⁰meqmera móátówe. Meqmera móátówana owainawanka Sísaga tagótaq mi animái kúrugúru atowana we marakóraq márunsurahéna tabenoráhbénoue arehya kiobinúwe.

²¹Sísaga mi aniné abowánsabé kasenéra, Arenahnimé téhwe ahkake miraurairo úwe. Úwana abowágá, Pehgáriq aní mívaraitaq mirauraire. ²²Owainawanka we subiq suanieéna iraipéq áhtetaq susuréna wánípipeq áhtetaq susurire. Arega miraorahónawe arutaboiraité miraúno úwana ²³Sísaga wensabé, Arega miraorahónawe ono? Manikánsabe aiq pútare atéh ánínká moke miraorahire úwe. ²⁴Úwana abowágá apubúue mahraréna, Ai q pútare atóge. Arensabé aiq pútare atómé íre awehraq kéhnsábé séhréh ainto úwe.

²⁵Úwana áhnte mó ke weba peheráh sure mipi sewiówana Sísaga se tagéna owainawansabé awehgu atena wensabé, Íre ehwehnia ahre parosa owáinawáno, mah aní auwe pokúno. Webá mó íre súno úwana ²⁶owainawanka ehwehnabaéna kúrugúru atena auwena pokúwe. Pokúwana mi animái pusa ání tahnsa míonsabe áhnte mío kega, We aiq putíéhre uwana ²⁷Sísaga wene ayahnkara táhtoqme iriatowana irigúwe. ²⁸Irigúwana Sísaga nahupeq kibekúwara we kéro kega wensabé, Itewe árahinsabé owainawa íre kaqsuahráhuo kasenuwe. ²⁹Kasenuwana Sísaga sensabé, Mína tahnsa pehipi íre kaqsuahráhowe. Peh púrerrirataq kaqsuahráhowe úwe.

---

††9:13 Éráisa suraime pabeqme ehwéhne. Mátíyu 17.12-13 tagáhuo.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge mónkakáq irarú ehwehne.

(Mátíyu 17.22-23; Áríka 9.43-45)

³⁰ Sísareq we kéro kereqka mitaq suera Kehrari marákórápéq ákáhpi kíúwe. Kíúwana we kéro ke síwáhnorinieéna mó kegá íné míónsábé írého úwe. ³¹ We kéro ke síwáhnorú púana áhnte ke míórabeq íre pokúwe. We puké tanahráqsábé síwáhnoréna, Íné wehukení úku aní móintehrara nubi q suaneherawoe. Nubi q suehrana íné pukena apahtáro wéhékáhtáq oga úkinauge úwe. ³² Úwara sene sirupipeq wene ehweh íre irera kasenéyabe áhreuwe.

Anotah anímé insebo i ehwéhne.

(Mátíyu 18.1-5; Áríka 9.46-48)

³³ Segá Kápénéáma suwahpeq kure nahupeq kibekuwe. Sísaga sensabé kasenéna, Ahtapeqmé aneq ehwéh sío síoéwaho úwara ³⁴ sega ehiya míówe. Ahtapeq nogútaq mó anínká mó anínkáue, Íné anotah aní ite kiotaime aní múge iraréra ehwehu puara ehiya míówe. ³⁵ Sísaga tútuue ména airápété téhraníté we kéro keyabé, Ínéba sewíáhro éna anotah aní míanie íwíáhi anínká pehgáriq aní tahnsa míankehe. Wega moke mó ke séhréh aritankéhe úwe. ³⁶ Séhréh aritankéhe éna káriq aní meqme se ákáhpi iriatena sawiwena sensabé, ³⁷ Ínénsabe arutaboiraentina mahna tahnsa káriq aní séhréh atéh anínká íné moq séhréh aintéhre. Íné séhréh aintéh anínká íre peh morá ínébataq séhréhre. Íné eqmaq núwéh aní moq séhréh atéhre úwe.

Íre itene naruo aní míéh anímé itene iyahnabo aní míre ú ehwehne.

(Áríka 9.49-50)

³⁸ Sóniga Sísansabé, Íwáhnoraníno, mó anínká arenáwíruwe owainawamarí kaqsúéhraq tagéq ahqáho atone. Wega ite íre séiréhnsábé ahqáho atone úwe. ³⁹ Úwana Sísaga wensabé, Íre ahqáho atáhro. Neníwíruwe irarinsabé ótaq sansá mirai anínká abehq éhwéh íre apubúue irare intahráhire. ⁴⁰ Íre itene naruo aní míéh anímé itene iyahnabo aní míre. ⁴¹ Teiníboq írátíáhro. Ite Manikánka eqmaq núwéh aníné animári míáhnsábé mó anínká ite né waní náinaraqmé mi aníné ápeqme íre tabanagia peh ahrreraq kanawire úwe. Manikánka mi aníné náwéna apéqmé ahrreraq kanawire úwe.

Ahbabáq sansanká aiq pútare atona sansá saiqnaruahráhi ehwéhne.

(Mátíyu 18.6-9; Áríka 17.1-2)

⁴² Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká ínénsabe aiq pútare aintéh aní ahbabáq sansa áúgi ínaraqmé anotahtaq íre kawerire. Áúgi anínká káriq aní áúgi ínaraqmé wene anuopi anotah ebáh táhru táhruee púrúruia káwéhúpépéq tuparuahnana wánipipeq tupekitaq tahirímé aiq kaweri irino.

⁴³ Arene ayahnkaranká are ahbabáratana ínaraq mina kirasuo. Are peh morá áyáhnkáránkákáq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Are téhtaré áyáhnkáránkákáq ahriahri iraipéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinawire. ⁴⁴ [Mítáq sene sinonka ahriahri ábe soinae. Mítáq íre puinkorahi iráípére.] ⁴⁵ Arene aigáránká are ahbabáratana ínaraq mina kirasuo. Are peh morá áigáránkákáq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Are téhtaré áigáránkákáq ahriahri iraipéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinawire. ⁴⁶ [Mítáq sene sinonka ahriahri ábe

soinae. Mitaq íre puinkorahi iráíperé.] ⁴⁷ Arene auranka are ahabáratana ínaraq mina piruo. Peh morá áúránkákák Manikánka wahnah wahnahnirabeq pokinaraq aiq kawerinae. Téhtaré áúránkákák ahriahri iraipéq kaqauwahnarraqmé anotah íre kawerinawire. ⁴⁸ Mitaq sene sinonka ahriahri ábe soinae. Mitaq íre puinkorahi iráíperé úwe. (*Aisaia 66.24*)

⁴⁹ Sísaga mó mahraréna, Wehukénká táhutahuqtaq sóreq ahbiorahnanserah Manikánka ómi irobinataté ahbioqmarankéhe. ⁵⁰ Sóreq kaweq nanere. Sóreq auqmah naneq úkínaraqmé itega árahue kaweraranéhbo? Írakaumo. Sóreqka táhutahuq teorahi nanere. Mina inserah itene iyahnabo animári míáhrabeq pe-wehwehwe méq kaweq soréq tahnsanue míáhro úwe.

Sísaga wehga wene ahre kaqsueyabe irari ehwéhne.

(*Mátíyu 19.1-12; Áríka 16.18*)

10 Sísaga mitaq suena Sorana aroipéq seberaebéq Súría marákórápéq pokúwara áhnte wehekéqkák weba sáhatíowana wega ahriahri miraúnserahnue síwáhnorúwe. ² Péhrasi kegá Sísaba séra wega ahababák ehweh irarinkeheéra áhwárawe tagéra kasenéra, Wehga wene ahre suewé mirao sansápo uwana ³ Sísaga sensabé, Mósísine ehwehnka anereiro úwara ⁴ sega wensabé, Mósísine ehwehnka mahraréna, Wehga wene ahre kaqsuaníe ínaraqmé pépahqtaq sehiranue móawena kaqsuankéhe íre uwe.

⁵ Uwana Sísaga sensabé, Ite saiyóeq itene irupipeq págege onsabé, Mósísiga mi ehwéh sehiranúwe. ⁶ Wene ehweh íráhro. Wene ehwehnka mahraréna, Manikánka téh mah marákó marákó mirarotaq wega wehakaq ahreakák mirarowe. ⁷ Minayabe wehga wenanoibone nah suena wene ahrrereq moráráq mía míaiagehe íre. (*Stat 1.27, 2.24*)

⁸ Se peh morá ániné áu tahnsa úkigehe. Minayabe se íre mó aní mó aní tahnsa méra peh morá aní tahnsa míagehe. ⁹ Manikánka wehakaq wene ahreakák moráráq mía míaotao aritonsabe wehga wene ahre súéhneho úwe.

¹⁰ Sísareq we kéro kereqka nahupeq kibekutaq sega mónkakák ahre sue sansansabé kasenuwe. ¹¹ Kasenuwana wega sensabé, Wehga wene ahre suena mó ahré meyhannaraqmé wega ebeq piah ahré ahabáratena we íre kaweratéhre. ¹² Ahrega wenawehq auwena mó anítáq wehkínaraq wega ebeq piah weh ahabáratena we íre kaweratéhre.

Sísaga, Káriq animárinká ínéba sewíagehboq ahqáho aritého ú ehwehne.

(*Mátíyu 19.13-15; Áríka 18.15-17*)

¹³ Sísaga káriq animári táhtorankeheéra mó kegá meriqmera mórítowara we kéro kega mórító keyabé suwehgu aritera ahqáho arítówe. ¹⁴ Ahqáho arítowana Sísaga mina tagéna abiahnsa aritena sensabé, Mi káriq animári ínéba sewíagehboq ahqáho aritého. Káriq animárinká ínénsabe aiq pútare aintáh serahno kegá Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miagéhe. ¹⁵ Teiníboq írátíáhro. Káriq animárinká Manikánka wahnah wahnahnirabeq sabé sirutaborowe. Peh morá sega onserahno kegá mibeq kioráhowe úwe. ¹⁶ Sísaga mi káriq animári sawiwena wene ayahnkaratáté táhtoque Manikánsabe, Kawerarite séhréh arito ue púrerúwe.

**Áhnte mensáméhnsánkákáq ánínsábé árahue
oga mérapeq awaq mianabo i ehwéhne.**

(Mátíyu 19.16-30; Árúka 18.18-30)

¹⁷ Sísaga ahtapeq pokinaútaq wehga peheráh séna arehunseraráq ména wensabé kasenéna, Íwáhnoraníno, arewe kaweq aní míahne. Oga mérapeq awaq mianíboq anerininkono úwe. ¹⁸ Uwana Sísaga wensabé, Aneqsabé kaweq aníne aintahno? Manikánka webataq kaweqtaq mía míaire. ¹⁹ Sehgióro ú ehwehmé aiq ahtebáhne. Mi ehwéhme mahraue kéhre. Mó aní subiq súého. Mó aniné ahre weh abariiyeho. Aebóiyeho. Mó keyábé péhe éhwéh arítého. Péhe éhwéhneue mó kené ménsámehnsá meyého. Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhiro úwe. ²⁰ Uwana wega Sísansabé, Íwáhnoraníno, íné pehgáriq mahbi míarau tanáhráqkákáq amahnágaákáq moke mina kawerue sehgiúge úwe.

²¹ Úwana Sísaga we tagéna arutaboiratena wensabé, Peh morá náneq íre miraóne. Are pokue moke matiahna mensáméhnsá paiqmaqme móne mewe tabonah ke nário. Mirainaraqmé íópeq kaweq naneqmarí matiankehe. ²² Tabonah ke nárie íné séniro úwana mi anínká irena áhnte mensáméhnsá ko púana wene arupipeq umeh agúwana pokúwe.

²³ Sísaga pabeqme we kéro ke tagéna sensabé, Áhnte mensáméhnsá matíáh kegá Manikánka wahnah wahnahnirabeq kieyabe anotah pagégéue mirao naneq mire úwe. ²⁴ Úwara we kéro kega mi ehwéhnsábé áhtenuwana Sísaga mó mahraréna, Nánibáqmarino, ménsámehnsánsabe iwíáh íwíáho kegá Manikánka wahnah wahnahnirabeq kíransabé anotah pagégéue mirao naneq mire. ²⁵ Kéhma anotah kane. Mi kanká wai abahrabahpipéq kéaginayabé págegeue mirai naneq mire. Mina in-serah áhnte mensáméhnsá matíéh anínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kinayabé anotah pagégéue mirai naneq mire úwe. ²⁶ Úwara sega mi ehwéhnsábé anotah ahténéra Sísansabé, Minayabe in-sega oga mérapeq awaq miahráhiro uwe.

²⁷ Uwana Sísaga se ebitáwéna sensabé, Wehukega íre miraorahowana Manikánka miraorahire. Peh morá Maniká wewega moke miraorahire úwe.

²⁸ Úwana Pítaga wensabé, Itega moke mationa naneq sueq are kérone úwana ²⁹ Sísaga mahraréna, Teiníboq írátíáhiro. Ínénsabe sirutaboirára kaweq ehwéh teriera néne arambehri miraoneheéra sene nahme, sene marakówé súáhmé amahnága Manikánka áhnte mó 100 mó nárinkéhe. Nárinara sega áhnte nahmé, marakówé matiagehe. Néne arambehri miraoneheéra sinahnowarehwé siwahwarehwé sensibáqmarimé sensinoibowe sene animárimé súáhmé ³⁰ amahnága áhnte mó kegá sensuwahrah úkigehe. Síbákawaréhwé, sinahnowaréhwé, sinowaréhwé, animárimé áhnte úkigehe. Mah tanáhráq kaweq ehwéhnsábé suwahriáhna kegá se síwíoqnagehe. Mókake oga mérapeq awaq miagéhe. ³¹ Amahnága áhnte ebeq se kegá mi tanáhráq sinehe kigehe. Sinehe se kegá ebeq kigehe úwe.

Náhmábáh 3 tanáhráq Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Mátíyu 20.17-19; Árúka 18.31-34)

³² Sísareq we kéro kereqka ahtapeq méra Sarúsarama suwahpeq kure Sísaga ebeq kúwara sega áhtenuwe. Anehe ku kegá áhreuwe. Sísaga airápété téhraníté we kéro keyabé síáhrabéna sensabé mó kegá we miraoneherau ehwéh mónkakáq teriwe. ³³ Teriena, Írátíáhiro. Ite Sarúsarama suwahpeq pokonaraq sega íné wehukení úku

anímé Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqpa mónuankéhe. Mónuwehrara sega íné, Subiq súáhro aritera nahno kebá mónuwehrara ³⁴ sega niwiréh aintera tehqni aintera sehikarankákáq árétí sáhtáté nubiq marera nubiq suagéhe. Nubiq súéhra na íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq oga úkinauge úwe.

Sémísireq Sónireq anotah anité úkéyabe suwahbó ehwehne.

(Máttyu 20.20-28)

³⁵ Sémísireq Sónireq Sébérine ahninkáwáráregá Sísaba séra wensabé, Íwáhnoraníno, ite iuwahbeh naneq, itega teawéya naneq, miraúno uye. ³⁶ Uyana wega sensabé, Aneq miraitanínkono úwe. ³⁷ Úwara sega wensabé, Arega wahnah wahnahnónarabeq íopeq míéhnaqake ite mó anímé arene ayah púpeq mó anímé arene ayahnaperue tútuue míagehe aito uye.

³⁸ Uyana Sísaga mi abáráhréyábé, Itega tenieya ehwéhnsábé íre iwíáhóye. Íre iwíáhóye éna pabeqme ehwéh mahraréna, Ínéga no kahpúipéqté náneq itega moq nahrahoyo? Mó kegá íné núwéhrrabeq sénirahráhojo úwara sega wensabé, ³⁹ Itega miraorahúye uye.

Uyana Sísaga sensabé, Ínéga no kahpúipéqté náneq itega moq nayehetawoye. Mó kegá íné núwéhrranserah ite moq iuwaneherawoe. ⁴⁰ Peh néne niyah púpeqkákáq niyahnapeqkákáq tútuue míéhra ke omaq sitewé íre néne arambehri wire. Manikánka omaq sitéh ánitégá mitaq tútuue míayeherawoye úwe.

⁴¹ Úwara inayáhnkú we kéro kega mah ehwéh irera Sémísireq Sónireqsabé suwehgu arítówe. ⁴² Suwehgu arítówara Sísaga moke we kéro keyabé, Ínéba sewíáhro éna sensabé, Mah marákóipéqté sánsámé mó kegá sene ehweh sehigigeheéra wahnah kegá wahnahnarítáhwe. Sene anotah wehwáránká, Itene ehweh ireq sehgióro éra págegeue wahnah arítáhwe. Mi sansá aiq tagaríáhwe. ⁴³ Itewe mi sansá íre oro. Ahqáho. Íné anotah aní míanie íwíáhi anínká wereq míáh ké séhréh aritankéhe.

⁴⁴ Néne iyahnabone wahnah míanie íwíáhi anínká sene arambehriraq séhréh aritankéhe. ⁴⁵ Íné wehukení úku anímé mó kegá íné séhréh aintageheéna tutaugo? Írakaumo. Ínéga mó ke séhréh aritanieéna tutaugo. Áhnte ke oga míagehboq se merirena kaweraritanieéna pukinie úwe.

Sísaga aura pira ání kawerato ehwehne.

(Máttyu 20.29-34; Áríka 18.35-43)

⁴⁶ Sísareq we kéro kereqka Séríko suwahpeq kuwe. Sega Séríko suwahpeq suaneherataq áhnte mó kegá kérowe. Aura pira ání wenáwíq Pátíméúsi ahnayehráq tútuue ména ineh inehuwe. We Tíméúsine ahninkáwáe. ⁴⁷ Wega tútuue ména, Sísá Néhsara suwahpeqte ánínká kouwekire u irena anotahtaq mahraréna, Sísao, Tébitine anahwao, ínénsabe arutaboirainto úwe. ⁴⁸ Úwara áhnte kegá wensabé awehgu atera, Ehiya míahno uwana wega íre túbáh agia peh anotahtaq mó mahraréna, Tébitine anahwao, ínénsabe arutaboirainto úwe. ⁴⁹ Úwana Sísaga mitaq kowéna, Mahbeq súno teawéro úwara sega aura pira ánínsábé áhrabéna, Iwíáh íwíáhé irigúno. Arensábé áhrabire uwana ⁵⁰ wene káhq ambántá akairuena apubúue kie irigue Sísaba súwana ⁵¹ wega wensabé, Aneq mira atanínkono úwana aura pira ánínká wensabé, Íwáhnoraníno, íné taganiboq néne niura kawerainto úwana ⁵² Sísaga wens-

abé, Pehwehrue pokéwahnó. Ínénsabe aiq pútare aintahnaga aiq kaweratóge úwana wene aura apubúue kaweragúwana ahtapeq Sísa kérowe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Mátíyu 21.1-11; Áríka 19.28-40; Sóni 12.12-19)

11 Sísareq we kéro kereqka Sarúsarama suwahpeq wahtotaq kíútaq sega Óríwi sawéhrápéq kíúwe. Mi sawéhwé Páitápási suwahpeq Pétáni suwahpeq wahtotaq kéhre. Mi sawéhráq kíútaq Sísa wa kéroya anité eqmaq suanaútaq ²sensabé, Isebeq wahtotaq ke suwahpeq pokotao. Mitaq kirataq iyaráh ká tónki áráhq wehuke íre áhkókóue nogí ká tagéta pugeqme meqme setao. ³Pugeréhrataq mó anínká itensabé, Aneqsabé pugerehyo ínaraq wensabé, Itene Wahnah áhkókóue kinkeheéta meroye. Wega mótaq tónki eqmarahnana kéna sinkehe teawétao éna eqmaq suowe.

⁴Eqmaq suowara pokue anotah ahtápéq onsa kéhrabeq iyaro tonkí áráhq tagéra pugeroye. ⁵Pugeroýataq mitaq iriwe míó kega sensabé, Aneroyo? Tónkiwe aneqsabé pugerehyo uwara ⁶sega Sísa teriu ehweh teríúyara sega sensabé, Meyáhtaouwe. ⁷Meyáhtaouwara tónki áráhq Sísa seweqmera sene korósi mi kané abobihta q uwiq máróyana Sísa mi tonkíné abobiahta q kierútu agúwe. ⁸Áhnte kegá Sísansabé iwíáh iwíáh ató púara sene korósi ahtapeq uwiqme abaeue móarówara mó kegá uworapeqté áwánká ánáhakaq áyáhnáwé apiwe ahta qpeq awahrirarówe. ⁹Sísareq moráráq ebeq ku kereq anehe ku kereqka anotahta q mahraréra, Itene Wahnah áwirue si anínsabé iwíáh iwíáh atone. ¹⁰Tébtí iteriboga naho wahnah wahnahnúnserah kawerue wahnah wahnahnína anínsabé iwíáh iwíáh atone. Maniká íópeq míéhraq wensabé iwíáh iwíáh atone uwe.

¹¹Sísaga Sarúsarama suwahpeq kiena Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekéna mitaq moke ko naneq aurankaue tagówe. Penkinaúnsabe wereq we kéro kereq airápété téhranítégá mitaq suera Pétáni suwahpeq pokuwe.

Sísaga awankánsabe sera íre iyankéhe ú ehwehne.

(Mátíyu 21.18-19)

¹²Ahbiah tahnsá sega Pétáni suwahpeq suera ahtapeq sutaq Sísa arupibiúwe. ¹³Arupibiúwana ánáhakaq áwánká móbeq tagéna awankánara sabátáhq koragówana íre serankakáq peh ánáh kowe. Sera íre iyo tanahráq púana sera írakaunúwe. ¹⁴Írakaunúwana Sísa mi awánkánsabé ehweh teawena, Mókake sera íre íyéhna puara mó kegá arene sera íre íséwe naneherawoe úwara we kéro kega wene ehweh írówe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwehne.

(Mátíyu 21.12-17; Áríka 19.45-48; Sóni 2.13-22)

¹⁵Sísareq we kéro kereqka Sarúsarama suwahpeq kíútaq Sísa Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq kibekéna mitaq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuowe. Kaqsuena móne paiqnanánu kené wéhuwehu tahbéwári pioruena kiboki paiqnanánu kené síahwarí pioruena paetárara aruowe. ¹⁶Paetáruena sensabé, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéqmé itene ménsámehnsá íre mewe nógóro aritowe. ¹⁷Íre mewe nógóro aritena síwáhnoréna, Manikáne ehwehnka mahraréna,

Néne nahme mah kehiná kéhínánká púreré nahne áwíratagéhe ire. (*Aisaia 56.7*)

Itega miraonka mah nahmé aebó kégá mehwatíáhnserah nah úkire úwe.

¹⁸ Úwara ómi mitaq sáhuríó kega Sísane ehwehnsabé áhtenu puara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka tagéra Sísansabé áhreéra, We árahue subiq suanéhnkono éra sío síouwe.

¹⁹ Íó tupekútaq Sísareq we kéro kereqka Sarúsarama suwahpeq suera pokuwe.

Púrerínaraq aiq pútaq náninawire íwíáhi anínká meyankéhe ú ehwehne.

(*Mátíyu 21.20-22*)

²⁰ Ahbiahipeq sega Sarúsarama suwahpeq kouwekoneherautaq ehyatagú awanká tagowana aiq moke ehyatagúwe. ²¹ Ehyatagúwana Sísaga mi awánká teawu ehwéhmé Pítaga ahrreraq matawéna Sísansabé, Íwáhnoraníno, tagáhnó. Inokáh arega ehweh teawátóna awánká aiq ehyatagire úwana ²² Sísaga sensabé, Manikánsabe aiq pútare atáthro. ²³ Teiníboq írátíáthro. Wehukenínká sáwéhyabe teawena, Sáwého, arega mitaq sue anotah kawéhúpípeq kogahno teawinaraqmé mirainawire. Wega teawina ehwéhnsabé árahinabomo íwíáh íre ínaraq peh ínégá iraru ehwéh aiq pútaraginawire íwíáh ínaraqmé mirainawire. ²⁴ Teiníboq írátíáthro. Ite púrerirataq aiq pútaq nánawire íwíáhirataq nánawire úwe.

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Are iriwe púrerina tanáhráq mó anínsabé abiahnsa atéh-naraq wene ahbabáqsabe íre iwíáhue ahrreraq matiahno. ²⁶ [Íópípeq míéh Ítérfóbógá arene ahbabáqsabe íre iwíáhinkeheé abiahnsa atéh áníné ahbabáqsabe íre iwíáhue ahrreraq matiahno úwe.]

Sísansabé, Insega miraúno ataráiro u ehwéhne.

(*Mátíyu 21.23-27; Áríka 20.1-8*)

²⁷ Segá Sarúsarama suwahpeq mó sure Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráípeq nogutaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené aboawah wehreqka weba séra ²⁸ kasenéra, Arega miraóna naneqme árahinie miraono? Insega miraúno atéhnsabé miraono? Teio uwe.

²⁹ Teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga itensabé moq kaseninie. Kasenona ehweh teníratqmé ínénsabe miraúno aintarái aní teiníe. ³⁰ Teiníe éna Sóniga wání meri merininkeheéna insega eqmaq áúwátáiro? Manikánka eqmaq áúwátáiro? Peh wehukega eqmaq áúwátóo? Teníéro úwe. ³¹ Teníéro éna, Teníratqmé ínénsabe miraúno aintarái aní teiníe úwara sega epéq sío síóéra, Anere teawénéhnkono? Manikánka eqmaq áúwátáire teawénaraqmé wega itensabé, Aneqsabé wene ehwehnsabé íre aiq pútare atáro inae. ³² Ite wehukega Sóni eqmaq áúwátówe moq íre teaweráhuine uwe. Ómi mó kegá, Sóni aiq pútaq Manikáne ehweh irari aní míre íwíáhunsabé sega mi keyábé áhreu puara ³³ Sísansabé, Sóniwe insega eqmaq áúwátáiramo. Ite íre tagarione uwana Sísaga sensabé, Itega íné íre teníéwe. Minayabe ínégá moq ínénsabe miraúno aintarái aní íre teiníe úwe.

Sotáq wahnahnuro ahbábáq keyábé pabeqme ehwéhne.

(*Mátíyu 21.33-46; Áríka 20.9-19*)

12 Sísaga Asiu keyábé pabeqme ehwéh mahraréna, Wehga sonsoqme náhníaq sera ayu uqmarena wirarena wahnahnína uqná peataire. Pearena náhníaq

sera ano kunubaipeq sarerankeheéna mata ubuqmarena mó keyábé, Néne sotáq wahnahnue náwe soqintewáhro aritena mitaq suena íre wahto wáhnaupéqté ké suwahpeq pokuraire. ²Náhníaq sera irai tanáhráq ákáhtaq koweankeheéna wene arambehri aní sotáq wahnahnuro kebá eqmataire. ³Eqmatairara sotáq wahnahnuro kegá we táhtoqme sera íre náwasa subiqmarera kaqsúowe. ⁴Kaqsúówana so aboga mó arámbéhrí aní seba eqmatairara sega wene ayahqnotaq subiq marera íre kaweq sansá atárówe. ⁵Íre kaweq sansá atárówana so aboga mó aní eqmatairara sega we subiq sutowana mó wene arambehri ke eqmaq sutairara sega mó tahmáró subiqme kaqsuera mó tahmáró subiq sutowe. ⁶Subiq sutowana peh morá mó aní míaraire. Mi wehné arunáwí áhnínkáwá míarairana wega iwíáhéna, Nénahni púara sega wensabé áhtenára wene ehweh iragéhe éna anehe wenahni eqmataire. ⁷Eqmatairara wahto kuraitaq sotáq wahnahnuro kegá we tagéra seye náhenéra, So abone ahninkáwá aiq sire. Mah so awaq mianéhbog we subiq suanéhe iwíáhéra ⁸we táhtoqme sopípeq subiq suera wene anonka máhpeq tuparutowe.

⁹Wenahni subiq sutonsabé so aboga mi ke anere aritankéhbog? Teinfog írátíáhro. So aboga wene sotápeq séna wahnahnuro ke subiq suanawire. Subiq suena wene so mó ke kawerue wahnahnigeheéna eqsitankéhe.

¹⁰Eqsitankéhe éna, Minayabe Manikáne ehwehnka íné éhweh mahraréna, Nah píáh kégá suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire.[¶] ¹¹Itene Wahnahnka mirainsabé itega, Kaweq sansáne iwíáhuéne ire. (*Buk Song 118.22-23*)

Itewe mi sehirá íre ahtebaho úwe.

¹²Úwara wene ehweh irera seye náhenéra, Sísaga mah pabéqmé éhwéhnue itepi parobehre iwíáhuwe. Mira iwíáhu puara sío síoéra, We táhtoqme karábúsiipéq móatanéhe éra peh mitaq sáhurío keyabé áhreunsabe mó iwíáhéra Sísaga auwera pokuwe.

Sega Sísansabé, Táhkísi moné awenéhnkono kasenu ehwéhne.

(*Mátíyu 22.15-22; Áríka 20.20-26*)

¹³Asiu wahnah kegá táhmaro Péhrasi kereq táhmaro Érótime iyahnaboreqsabé, Sísaga áhwára áhwára ehwéh irarinkehog áhwárawe tagéq pokue págegeue kogasenoro éra eqmaq súowe. ¹⁴Eqmaq súówara kure Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite tagarionawe arewe aiq pútaq ehwéh iraréna aní móne. Arega anotah kereq pehgáriq kereqsabé peh monseráh iwíáhóne. Arega wehuke íre ehnenia peh Manikáne sansá tábúsoqme pahsuqme íwáhnoróne. Minayabe teio. Aneq iwíáhono? Itega Aroma kené wahnahme Sísáhri táhkísi moné awenéhnkono? Árahonehnkono uwe.

¹⁵Árahonehnkono uwana Sísaga sene epéráhpéru iwíáh tagéna sensabé, Aneqsabé íné áhwárawe tagéq níwíoqnaho? Ebah moné taganibog mewe sero úwara ¹⁶sega peh morá ébáh móné ábóraq márówe. Ábóraq márówana wega sensabé, Mah monéráq insene píkíсахakáq áwíqkakaq kehro úwara sega wensabé, Aroma kené wahnah aní Sísáhrine uwe.

¹⁷Uwana wega sensabé, Aroma kené wahnahne náneq wewe náwéro. Manikáne naneq wewe Maniká náwéro úwara sega wene ehwehnsabé áhtenuwe.

[¶]12:10 Aigarápéqté éhwéh Mátíyu 21.42 tagáhno.

Manikánka pukia ké iriwe oganúq sitankéhe ú ehwehne.

(Máttyu 22.23-33; Árúka 20.27-40)

¹⁸Sáyúsi kewé pusa ké íre iriwe oganúq sitankéhe íwíáhu kee. Táhmaro mi kegá Sísaba séra wensabé, ¹⁹Íwáhnoraníno, Mósísine sehiranka maharéna, Íre aninkákák wéh pukínaraq wenábáqka kéweiní meyankehe. Mi inínká maqmarahna animárí wenawahne animárí míageheéna meyankehe íre. (Lo 25.5)

²⁰Minayabe abapete téhraníté se ábárahnahnah míarowe. Siwahwágá ahre mewena íre aninkákák uraitaq pukuraire. ²¹Pukurairana náhmbáh 2 abaqkávágá awahwáné kéweiní mewena íre aninkákák uraitaq pukurairana náhmbáh 3 abaqkávágá moq monseráhnuraire. Moke mi abárahnáhnahnka mi iní mótaq mótarue mewera íre aninkákák urotaq orah animárí pukurowe. ²²Moke mi abápéqté téhraníté se ábárahnahnah mótaq mótarue mi kewéiní mewera íre aninkákák urotaq orah animárinká pukurowana sinehemé mi iní moq pukuraire. ²³Moke mi abárahnáhnahnka mi iní meronsabé iriwe oganúq sitahnaraq insene ahre míanabo kasenuwe.

²⁴Kasenuwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíránkákák wega págegeue miraorahi sansánkákák íre ahtebah puaq áhwára áhwára ahbabáq iwíáhowe. ²⁵Manikánka pusa ké iriwe oganúq sitahnaraq se peh íopeqté ké tahnsa mía míaiagehe. Mi tanáhráq wehga ahre íre meyagéhe. Ahrega íre wehkigehe.

²⁶Pusa ké oganúq sitahnayabé Mósísiga sehgióro ú sehira íre sáhnshoo? Uworapeqté káriq awanká irarehnsabé sehiramé Manikánka Mósísinsabé mahraréna,

Íné Ébárahmane Maniká múge. Íné Áhísáhkine Maniká múge. Íné Sékópane Maniká múge úwe. (Kisim Bek 3.2,6)

²⁷Manikámé íre pusa kéné Manikáne. Írakaumo. We peh oga míáh kéné Maniká míre. Minayabe itega íre tábúsoqme iwíáhowe úwe.

Manikáne kiotaiki sansánsabé éhwéhne.

(Máttyu 22.34-40; Árúka 10.25-28)

²⁸Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnori aní mitaq súwara Péhrasi kegá ehwehuwana irowe. Sísaga Sáyúsi kené kase ehwehnsabé tábúsoqme teriu púana wega Sísansabé kasenéna, Sehgióro ú ehwehmé aneq ehwéhniká mó ehwéh kiotaikiro úwe.

²⁹Úwana Sísaga wensabé, Kiotaiki ehwéh teaweníboq iro.

Ísara keo, írátíáthro.

Maniká itene Wahnah peh morá aní míéhre.

³⁰Maniká itene Wahnahnsabé irutaboiroro.

Moke itene irupipeqkákák

moke iteiwankakák

moke itene iwíáhopipéqkákák

moke itene págege inónkánkákák

Manikánsabe irutaboiroro.

Mah ehwéhme moke mó sehgióro ú ehweh aiq kiotaikire. ³¹Mó kiotaiki ehwéh iro.

Arerensabé arutaboirónanserah

mó anínsabé moq arutaboirúno. (Lo 6.4-5; Wok Pris 19.18)

Mó sehgióro ú ehwehniká mah ehwéhtaré íre kiotaikire úwe.

³² Úwana síwáhnori anínká Sísansabé, Íwáhnoraníno, arega aiq tábúsoqme iraréne. Manikámé peh morá áníne. Peh morá webatare. Arega aiq pútaróne. ³³ Itega Manikánsabe moke itene irupipeqmé, moke itene iwíáhipeqmé, moke itene págege inónkámé irutaboírúnawe, anotah kawéq sánsáne. Iteitensabé irutaboírúnanserah mó anínsábé moq irutaboírúnawe anotah kawéq sánsáne. Wehukega ménkámehnká subiqme agewe Manikánsabe titiraruqaruowe. Arutaboíré sansanká moke titiré sansa kiotaikire úwe.

³⁴ Úwana Sísaga we ahtebeh ehwéh irena wensabé, Manikánka wahnah wahnah-nirabeq arewe wahtotaq míahne úwara míó ke síáhtónsabe mó ehwéh ire kasenuwe.

Manikánka omaq ato aní éhweh Sísaga kasenú ehwehne.

(Mátíyu 22.41-46; Áruká 20.41-44)

³⁵ Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq síwáhnoréna míó keyabé, Mósísine ehweh síwáhnoro kegá, Manikánka omaq ato aní koweriréh ánímé we peh Tébitine anahwa wíre ewe. Mi ehwéhmé aneqsabé irareo kasenéna ³⁶ Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana igonkó pukúipéq sehiranúwana mi ehwéhnká mahraréna,

Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé,
Niyah púpeq tútuue miéhnaraq

arene naruo saiqnariankehe atóge úwe ire. *(Buk Song 110.1)*

³⁷ Tébitiga mi anínsábé, Néne Wahnahne ato puana we árahue wene anahwa mían-abo kasenúwe.

Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ahabárowe ú ehwehne.

(Mátíyu 23.1-36; Áruká 11.37-54, 20.45-47)

Kasenúwara áhnnte wehukégá wene ehweh irera anotahtaq iwíáh iwíáhowe. ³⁸ Sísaga síwáhnorútaq mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kegá mira onser-ahniyeho. Mó kegá se tagéra sensíwíq pankerageheéra ire wahto korósí úbíqmera nogówe. Sega máhkétirapéq nogótáq mó kegá se mehweh ariteyabe suwah-behre. ³⁹ Momiwí nahtápéq pokotaq peh kaweqtapéq tútuue méyabe suwahbehre. Táhutahurorabeq abowah wehwárfi tútuue míáhrabeq méyabe suwahbehre. ⁴⁰ Sega kéweinínsónsábé péhe éhwéh teriera sene ménsámehnsánkakaq sene nahnkakaq mewe meweowe. Mó kegá ite kaweqtaq míáh ké wóe igeheéq wehuke míáhtáq ire wahtotaq púreq aruqaruowe. Mirao puana Manikánka ehweh aritahna tanáhráq se anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

Tabonah inínká Maniká náwu monéyábé éhwéhne.

(Áruká 21.1-4)

⁴¹ Wehukega Maniká móne nágwúrabéq Sísaga wahtotaq tútuue míowara áhnnte kegá séra sene móne mitaq nágwúwana tagówe. Tagówara áhnnte monéákáq kegá áhnnte moné nágwúwe. ⁴² Nágwúwana tabonah kewéinínká séna káriq monéraré nágwúwe. Mi monéraré peh morá ákáhtaq pabusa móné tahnsane.

⁴³ Sísaga we kéro keyabé, Ínéba sewíáhro éna teiníboq irátíáhro. Mah tabónáh kewéinínká nágwí mónégá moke mó kegá nágwé móné kiotaikire. ⁴⁴ Sega sene pehipi matíáh móné nágwéwana mah tabónáh kewéinínká moke wene matíéh mónéwé aiq

náwíre. Aiq náwí púana amahnága táhutahuq paiqmarahna moné íre kéhre. Minayabe wega náwí mónégá moke mó kegá náwé móné kiotaikire úwe.

Sísaga, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh íre kaweraginawire ú ehwehne.

(Mátíyu 24.1-2; Áríka 21.5-6)

13 Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtáqté wíráipéqté tueyokútaq we kéro anínká wensabé, Íwáhnoraníno, tagáhno. Nah kéh ébáhmé áhnte kaweq ebáhne. Áhnte kaweq ebáh náhmárí tagáhno úwe. ² Úwana Sísaga wensabé, Amahnága mi anótáh náhmárí aiq tagáhno? Mi peréhnéhnia ébáhmárí miraue íre moráráq kagainae. Peh moke paentárara aruaneherawoe úwe.

Sísaga anehe tanahráq íre kaweq sunúq sínawire ú ehwehne.

(Mátíyu 24.3-14; Áríka 21.7-19)

³ Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh korabeq seberiopéq Óríwi sawéhrápéq Sísá títuue míowara Pítareh Sémísireh Sónireh Ehntarurehga weba séra kasenuwe.

⁴ Kasenéra, Arega métáq irarénawe ahkake miraoneherabo? Miraonehera irataq aneq ábóraraginabo uwe.

⁵ Uwana Sísaga wensabé, Mi tanáhráqsábé mó kené péhe éhwéhnábé aiq pútare arítéhboq auráq matawéq tagaríáhro. ⁶ Áhnte kegá mótaq mótarue néníwírue séra, Ínéwé Manikánka eqmaq núwéh ání múge irarirataq áhnte kegá sene péhe éhwéhnábé aiq pútare aritagéhe.

⁷ Mi tanáhráq ebehowe ira ehwéh ireq mó ebehowe sóiriq ehwéh íréhrataqmé íre áhreoro. Téhwé teiú náneq ebeq sínana anehe tanahráq íre apubúue sinae. ⁸ Mó kehinánseq mó kehinánseqka ebehoneherawoe. Mó wahnáhné awahrahreq mó wahnáhné awahrahreue ebehoneherawoe. Mitaq mahtaq máriinae. Ehwehranae. Minawarinká uwo uwoira tanáhráq áhwáranáe úwe.

⁹ Sísaga mó mahraréna, Kawerue auráq matíáhro. Sega ite kaunsíri ke kotiorarabeq móitera sene momiwí nahtápéq áréti sahtáté iubigéhe. Néne sánsá sehgiónsábé ákáhtaq wahnáh kéreq anotah wahnáh kéreqka ehweh aitageheéra seba móitagéhe. Mi tanáhráq néne ehweh terigéhe. ¹⁰ Téhwé kaweq ehwéh moke mah kehíná kéhíná teri terinigehe. ¹¹ Sega ehweh aitageheéra táhtoqme meiqmera móíúwéhrataq itega irarira ehwéhnábé iwíáh kikiriyeho. Írakaumo. Mi tanáhráq Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh irarero. Mi tanáhráq íre iteitene ehweh irarigehe. Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh irarigehe. ¹² Subiq suageheéra siwahwárehga síbákawaréh móruehrara síbákawaréhga siwahwáreh móruegáhe. Subiq súáhro aritagéhe. Sibowárehga monseráhnue sene animárí móruegáhe. Animárinká sinoibonsabé abiahnsa aritera subiq súáhro aritagéhe. ¹³ Néne sánsá sehgió púara ómi kegá itensabé íre suwahbanae. Néne sánsá íre susa anehe tanahráqkákáq peh kawerue sehgrataq Manikánka ite meirena oga mérapeq móitankéhe úwe.

Sísaga íre kaweq sunúq sínaraqsábé teriu ehwéhne.

(Mátíyu 24.15-28; Áríka 21.20-24)

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Íre kaweq ahabárorahi naneq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhrabeq maragéhe. Mitaq órira kahnara tagagehe. Mah sehirá tagah keo, iwíáhue tagahro. Mi tanáhráq Súría marakórápéq miéhrataq sáwéhrapeq pehberáh pokoro. ¹⁵ Mi tanáhráq máhpeq miéhrataq itene ménsámehnsá kiweyane-

heéq nahupeq kibekiyehboq pehbeheráh pokoro. ¹⁶ Sotápéq miéhtrataq itene korósi koweyaneheéq itene nahtapeq kouwekiyehboq pehbeheráh pokoro. ¹⁷ Mi tanáhráq kía miéhra inínsónseq inahunah inínsónseqka íre pehbeheráh pokorahi puag sensabé irutaboirono. ¹⁸ Ah áhnte kariéhínagake mi íré káwéq sunúq sínehboq púreroro. ¹⁹ Mitaqkake anotah íre kaweq sunúq sinawire. Manikánka mah marákó marákó mirarotaqkákq amahnágaákq mina tahnsa sunúq íre kéhre. Mókake mó mina tahnsa sunúq íre sinae. ²⁰ Íre sinae éna, Manikánka aiq iwíáhéna, Íné túbáh agonaraq mi sunúqká ómi mah kehiná kéhíná subiq suaáhráhire. Ómi subipáhraruheho éna mi tanáhráq wahtonaraníe iwíáhuwe. Mira iwíáhúnsabe wega omaq sitéh keyábé arutaboiri puana mi tanáhráq wahtonaruankéhe úwe.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Mi tanáhráq mó kegá itensabé, Tagahro. Ite meirena kaweraintankehéna Manikánka omaq ato anímé mahta q miéhre irara mó kegá itensabé, We isebeq miéhre igehe. Sene péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritého. ²² Íné Manikánka omaq intarái aní múge irarira kereq íné Manikáne ehweh iraru aní múge irarira kereq péhepehe ehwehnue seneherawoe. Segá sirataq ótaq sansánkákq anotah pagégé sánsánkákq miraigehe. Áhnte kegá sene ótaq sansá tagéra sensabé aiq pútare aritageheéra mi sansá miraigehe. Manikánka omaq sitéh kégá moq sene péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritageheéra miraigehe. ²³ Moke teiú náneq mókake ábóraragína puag auráq matawéq tagaríáho úwe.

Anehe íné wehukení úku anínká tuinauge ú ehwehne.

(Mátíyu 24.29-31; Áríka 21.25-28)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Mitaqkake íre kaweq sunúq sótaikínaraq pópoqnah íre patahinae. Inokáhpeq íre íónitanae. ²⁵ Wehyoqmarí íópeqté megináe. Íópeqté págege naneqmarí moke kúrugúruinae. *(Aisaia 13.10, 34.4)*

²⁶ Mi tanáhráq íné wehukení úku anínká piribirioyahnkakaq téhreh naneqkákq págegeue tuonara tagagehe. ²⁷ Túónagake pembíáhnka anotah ehwehnínaraq Manikánka wene íópeqté ké eqmaq suankéhe. Eqmaq suena wega omaq sitéh keyábé, Moke mah marákó marákórápéqté mitaqté kéweriqme mahtaqté kéweriqme ue ue meriqme sero inkehe úwe.

Sísane ehweh íre parabagia peh ahriahri kagainawire i ehwéhne.

(Mátíyu 24.32-35; Áríka 21.29-33)

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Awankánsabe iwíáhue tagéq iahtebahro. Awanká ayahawe anonkakaq kahnana ánáh aunínaraq itega iwíáhéq, Ópeq áhnbórá sire aiq ahtebóne ewe. ²⁹ Mina onserah moke teiú náneq ábóraragínaq tagéq íné túóna tanáhráq aiq wahtotarire igehe. ³⁰ Teinboq írátíáho. Amahnága oga míáh kégá ómi pehipi íre pukigehe. Ebeqme moke teiú náneq ábóraragínaq tagéq anehe pukigehe. ³¹ Íópeqkákq mah marákó marákóákq parabagínana ínéga teiú éhwéhmé íre parabagia peh ahriahri kagainawire.

Sísa tuina tanáhráqmé ómiga íre iahtebóna ehwéhne.

(Mátíyu 24.36-44)

³² Sísaga mó mahraréna, Íné túóna wehekáhnkákq áhwahakákq ómiga íre ahtebahwe. Íópeqté kégá íre ahtebahwe. Íné Manikáne ahninkáwágá moq íre ahteboge. Peh morá Maniká Iteriboga webataq mi wehekáh tagaríéhre.

³³Túóna tanáhráq ite íre tagariáh púaq níwénunéq kawerue auráq matíáhiro. ³⁴Íné túónaraqmé wehga íre wahto ah nógínserahne. Wega wene nahtapeq suena pokinaitaq wene arambehri ke wannah arámbéhríráq sítéhre. Mó aní mó arámbéhríráq mó aní mó arámbéhrírárué sítéhre. Ahnansahraq wannah atéh ánínsábé, Kawerue auráq matiahno éna pokire. ³⁵Mina inserah íné anotah Wahnáh túóna tanáhráq íre tagariáh púaq kawerue auráq matíáhiro. Íó tupekínaraqpópoq inokáhnabubupopoq kokórega téh ehwehnínaraqpópoq ahbiahipeqpópoq tuinauge. ³⁶Apubúue túónaraq ite sugéhboq peh kawerue auráq matíáhiro. ³⁷Itensabé teiú éhwéh ómi mah kehiná kéhíná teriúge. Níwénunéq kawerue auráq matíáhiro úwe.

Wannah kegá Sísá subiq suaneheéra moraénu ehwéhne.

(Mátíyu 26.1-5; Áruká 22.1-2; Sóni 11.45-53)

14 Ahrina tahnsá sótaikú iahreraq ko tanahráq íre múi párétí né tanahráq wahtonútaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqka sío síoéra, Sísawe árahue epéq táhtoqme mósubiq suanéhnkono íwíáhuwe. ²Mira íwíáhéra, Áhnte wehekéqká táhutahurirataq ehwehéra tobehiyehboq Sísá pehraganehe uwe.

Peh morá ínínká Sísane ayahnopeq wéri abaq ato ehwehne.

(Mátíyu 26.6-13; Sóni 12.1-8)

³Pétáni suwahpeqte áni Sáimóniwe anotah nao wagú anine. Minayabe mó kegá, Náonkakaq Sáimónie ue wéhuwehu áwiratówe. Sísaga Pétáni suwahpeq ména mi aniné nahtapeq táhutahurúwana peh morá ínínká áhnte moné tahnsa wéri antéhyá mewe súwe. Mewe séna mi antéhyá piteruqme Sísane ayahnopeq wéri antiatowe. ⁴Antiatowara táhmaro mío kega abiahnsanéra seye náhenéra, Mi weríwé aneqsabé pehipi antiatehro? ⁵Íre pehipi antiatéhtáq tahirimé mi werí paiqmarena 300 moné mewena mi moné tabonah ke nárí irino éra mi ínínsábé awehgu atówe.

⁶Awehgu atówana Sísaga sensabé, Mi iní pehragatáhiro. Aneqsabé awehgu ataho? Wega mira aintéh sánsámé kaweq sansáne. ⁷Tabonah kewe ahriahri iteba mía míaowaq ite iuwahbáhnagake séhréh aritahráhowe. Ínéwé ahriahri iteba íre mía míainie. ⁸Mi ínínká aiq miraorahi sansá aiq miraire. Íné maisarageheéna mi ínínká ninonka abaq intéhre. ⁹Teiníboq írátíáhiro. Mah marákó márákó kaweq éhwéh teri terinirataq wega amahnága mirai naneq ehwehnikákák terigéhe. Terírataq íréhra kegá wéri abaq intéh ínínsábé iwíáhigehe úwe.

Súrásaga wannah keyábé, Ite meiqmena Sísaba móitanie ú ehwehne.

(Mátíyu 26.14-16; Áruká 22.3-6)

¹⁰Sísá kéro ke airápété téhranité míówe. Sebaté áni wenáwíqtare Súrása Ísikáriótie. Wega Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kébá pokue sensabé, Sísá iteba méauwanie úwe. ¹¹Méauwanie teriuwara iwíáh iwíáhéra mone awenéhboq miraúno uwana Súrásaga kowe aritena se Sísaba móríte tanáhráqsábé iwíáhue kabarúwe.

Sísareq we kéro kereqka moráraq táhutahuru ehwéhne.

(Máttyu 26.17-25; Áruka 22.7-14,21-23; Sóni 13.21-30)

¹²Íre múi párétí né tanahráq ebeqte wéhékáh sótaikú iahreraq ko tanahráq sútaq Asiu kegá sipisípiq árahq subiqme titiru tanahráq súwe. Mi tanahráq we kéro kega Sísaba séra wensabé, Sótaikú tanahráq iahreraq kéh táhútáhúq nanke-hboq eheq kogaweratanéhnkono ue kasenuwe. ¹³Kasenuwana Sísaga we kéroya aníté eqmaq suanaútaq sensabé, Wahtotaq kehiná suwahpeq pokotao. Obenkisa wání ántéhíyánkákáq áninseq piehgírataq kéráhtao. ¹⁴We kibekína nahtápéqté ábówánsábé mahraréta, Íwáhnori anínká mahraréna, Ínéreq íné sénírah kéreqka sótaikú tanahráq iahreraq kéh táhútáhúq nanehboq mi paqnáhípeq teio ire teawetao. ¹⁵Teawírataqmé wega ménsámehnsá aiq kaweria páqnáhípeq teinkéhe. Mitaq itene táhutahuq kaweraráhtao éna eqmaq suowe. ¹⁶Eqmaq suowara mi anítégá mi ke suwahpeq pokue Sísaga teriunserah tagéra mitaq sótaikú tanahráq iahreraq ko tahútáhúq kaweraróye.

¹⁷Íó tupekútaq Sísareq airápété téhraníté we kéro kereqka mitaq séra ¹⁸tútuue táhutahurutaq Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhro. Ite míáhrabeqte aní ínéreq moráraq nóya anínká néne naruo kowerirankéhe úwe. ¹⁹Úwara sene sirupipeq umeh agúwara morá aní morá anínkáue Sísansabé, Arega ínénsabe irareno ue kasenuwe. ²⁰Kasenuwana Sísaga sensabé, Airápété téhraníté omaq sitórabeqte anínká ínéreq morá párétáhípeq páréti pámbáhuýa animé we wire. ²¹Manikáne ehwehnka aiq irarinserah íné wehukení úku aní pukinie. Néne naruo kowerirahna aní anotahtaq kamah awinawire. Wenanoga we íre maqmíotaq tahirímé aiq kaweri irino úwe.

Sísaga párétiakáq sera ano ko kahpúákáq náriu ehwéhne.

(Máttyu 26.26-30; Áruka 22.15-20; 1 Kórína 11.23-25)

²²Sega táhutahurutaq Sísaga páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme náriena sensabé, Mahnawé niwaq mire. Náhro úwara nowe. ²³Nowana wega náhníaq sera ano kahpú mewena Manikánsabe kaweróne atena náriuwara ómiga nowe. ²⁴Sísaga sensabé, Mahnawé néne korahq mire. Néne korahq tuinaga itereq áhnte mó kereq Manikánka insahwé aitena itene ahababáq kaweraitankéhe. ²⁵Teiníboq írátíáhro. Náhníaq sera ano mahtaq mó íre nanie. Mókake Manikánka wahnah wahnáhnírarabeq míáhnaraq o sera ano nanie úwe.

²⁶Sega Manikánsabe iwíáh íwíáh igonkónéra máhpeq tueyokéra Óríwi sawéhrápéq pokuwe.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.

(Máttyu 26.31-35; Áruka 22.31-34; Sóni 13.36-38)

²⁷Sísaga sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Ínéga sipisípiq Wahnáh subiq súáhnaraqmé moke sipisípiqmarínká kobeq séberigehe ire. (Sekaraia 13.7)

Mi ehwéhnká irarinserah ite ómiga íné nuweq kobeq séberigehe. ²⁸Manikánka íné oganúq intahnaraq Kehrari marákórápéq ebeq konaq inehe sigéhe úwe. ²⁹Úwana Pítaga Sísansabé, Ómiga are áúwéhrataqmé ínéga íre auwanauge úwana ³⁰Sísaga wensabé, Teawiníboq írátíahno. Ibora inókáhpéq kokórega téhtaréráq ehwehn-

ina inaraq arega íné íre tagaríóge apahtárórác irariniewóne úwe. ³¹Úwana Pítaga mi ehwéhnsábé anotahtaq ahqáho éna Sísansabé, Mó kegá arereq ínereq iubiq súéhraatqmé ínéga are aiq tagaríóge atanauge úwara sega moke wega irarúnserahnuwe.

Sísaga Késémáni matábúráq kobúrerú ehwehne.

(Mátýu 26.36-46; Árúka 22.39-46)

³²Sísareq we kéro kereqka mitaq suera mátabu áwíq Késémáni pokuwe. Sísaga sensabé, Ite mahtaq tútuue míehrana íné kobúrerono éna ³³Pítareh Sémísireh Sónireh móbeq móritowe. Móritena wene arupipeq anotah uméhue págege agúwana ³⁴wega sensabé, Nirupipeq anotah uméhinka pukorahuge. Mahtaq tótuqméq tagaríáhro éna ³⁵se suena wahtotaq móbeq pokéna marakóraq káuqmunue ména púrerúwe. Púreréna íre kaweq sunúq weba sínehoéna púrerúwe. ³⁶Púrerue mahraréna, Nániboo, arega moke miraorahóne. Mah íré káwéq súnúq móruo. Íre íné nuwahbeh sansá peh are awahbáhna sansánúno ue púrerúwe.

³⁷Púreraruena wega Pítarehba kouwekéna tagówara sugówe. Sugówana wega Pítansabé, Sáimónio, aneqsábé sugahno? Pehgáriq tanahrác árahinsabé íre tótuqmé níwénunorahoo? ³⁸Iteiyuwanka kaweq sansánéyabe iuwahbehre. Peh itene inonka mareqmarero puaq íre miraorahowe. Minayabe owainawanka ahababác aitehnehboq tótuqméq púreroro éna ³⁹mónkakác kobúrerúwe. Métác púrerúnserahnue mó púreréna ⁴⁰Pítarehba mó kouwekéna tagówara se anotah mukúqmáhkúru puara se peh sugówe. Sugówana Sísaga iriritowara siyehitónsabe ehiya míówe.

⁴¹Sísaga apahtárórác kéna séna ú púana sensabé, Ite peh ahrenaneheéq sugaho? Aiq míre. Íné wehukení úku aní ahababác ke kowerire tanahrác aiq sire. ⁴²Pokonehboq irigoro. Tagahro. Néne naruo koweriréh ánínká aiq sire úwe.

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwéhne.

(Mátýu 26.47-56; Árúka 22.47-53; Sóni 18.3-12)

⁴³Sísaga mi ehwéh irarútaq Súrása we kéro anínká apubúue súwe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísiga miraoro ú ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené abowah wehreqka áhnte mó ke eqmaq súowara sega pokamarinkákác sahmárínkákác Súrásareq morárác suwe. ⁴⁴Seneherautaq koweriro anínká su ke teriena, Ínéga nánkóqnahna anímé Sísá wire. Táhtoqme kawerue meqme móáúwáhro úwe.

⁴⁵Minayabe Súrásaga sútaq Sísaba apubúue séna wensabé, Íwáhnoraníno éna nánkóqnówe. ⁴⁶Nánkóqnówara sega Sísá táhtoqme ambubuee táhtotíówe.

⁴⁷Táhtotíówana mó anínká wene poka mewena Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh aníné arambehri aní apiwe wene ahre kiraq auwowe. ⁴⁸Kiraq auwowana Sísaga sensabé, Aneqsabé aebó aní táhtoráhnserah pokankákác sahnkákác íné meniraneheéq seo? ⁴⁹Mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq áhnte wehekáh itereq ména íwáhnorurautaq mi tanáhrác itega íné íre táhtotiarowe. Manikáne ehwehna irarínserah aiq pútaraginkeheéq miraowe úwara ⁵⁰we kéro kega Sísá auwera pehbeheráh pokuwe. ⁵¹Pokuwana káriq mahbígá peh taberábe ambántá úbíqmena Sísá anehe kaqmena kérowe. Kérowara míó kega we táhtorówana ⁵²wene ambanta kesuena pehrákora pehbeheráh pokuwe.

Wahnah kegá abowah weh míorabeq Sísa ehweh ató ehwehne.

(Máttyu 26.57-68; Árúka 22.54-55,63-71; Sóni 18.13-14,19-24)

⁵³Sega Sísa meqmera Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahpa pokuwara moke Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené abowah wehreqka mitaq momiwúwe. ⁵⁴Se mótaq we mótarue Pítaga sinehe kaqme kure Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne nahnoerápéqté mátábúrác kúwe. Kure mitaqté párísírehreq tútuue méra iraraq totoruwe.

⁵⁵Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq moke mó kaunsírí kéreqka Sísa subiq suanéhboq wega ahbabáruuraimé insega tagarairo éra kabaruwara íre pah-súówe. ⁵⁶Sísaga miraúnsabe áhnte kegá péhe éhwéhnéra íre morá éhwéh iraruwe. ⁵⁷Táhmáro kegá irigue péhe éhwéh atera mahraréra, ⁵⁸Itega wene ehweh írátáúne. Wega iraréna, Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náh wehukega pearó nah sokoruqme apahtáro wéhékáh mó nah pearaníe. Íre niyahnkaratáté pearaníe uraire éra ⁵⁹sene ehwehme peh úbíráhbíq ehwehnéra íre morá éhwéh iraruwe.

⁶⁰Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka irigue ákáhpi kowéna Sísansabé kasenéna, Mah kegá arensabé irare ehwéhmé arega íre terieráhono? Sene ehweh aiq pútaq ehwéhpó úwana ⁶¹Sísaga íre iraria peh ehiya míowe.

Peh ehiya míowana wega Sísansabé, Manikánka ite Asiu ke meirena kawerai-tankeheéna peh morá ání omaq atowe. Arewe mi anípo? Arewe Manikáne ah-ninkáwábo kasenúwana ⁶²Sísaga wensabé, Íné we uge. Íné wehukení úku anínká Manikáne ayah púpeq tútuue ména íópeq írábúyápipeqté tuonaq tagagehe úwe. ⁶³Úwana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka mi ehwéh iro-taq abiahsanú púana wene korósi subansuena mahraréna, Wega aiq irarinsabé mó keyábé móme íre kasenoro. Ahqáho. ⁶⁴Wega Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhraq íráhwe. Minayabe aneratanéhnkono úwara sega moke mahraréra, Wega ahbabáq ehweh aiq irari puaq subiq suo atanéhe uwe.

⁶⁵Táhmáro kegá Sísa tehqni atera wene auranabiah ambantaraté akariatawéra subiqmarera, Insega are subiqmarehro? Teio uwara párísirehga Sísa meqmera mósubúwe.

Pítaga, Sísa íre tagaríóge ú ehwehne.

(Máttyu 26.69-75; Árúka 22.56-62; Sóni 18.15-18,25-27)

⁶⁶Pítaga nahnoerápéqté mátábúrác tumíowana Manikáne ehweh mibeq mah-beq aritéh ániné arambéri ahrárígá súwe. ⁶⁷Súwana Pítaga iraraq totorúwana mi ahrárígá we tagéna ebitáwéna wensabé, Are Sísa Néhsara suwahpeqte áninseq míarone úwe. ⁶⁸Úwana Pítaga ahqáho atena, Arega iraréna ehwéhmé íre ahteboqe. Aneq ehwéhnono éna mitaq suena méhpehpeq pokúwana kokórega téh ehwehnúwe.

⁶⁹Mi ahrárígá méhpehpeq Píta mó tagéna míó keyabé, Mah anímé Sísa awahrahní míre úwe. ⁷⁰Úwana Pítaga mó ahqáho atowe.

Pehgáriq motáq tahnsa mitaq míó kega Pítansabé, Are Kehrari marákórápéqté ání púah are wenawahrahní móne uwe. ⁷¹Uwana Pítaga ehbonéna mahraréna, Manikánka tagaríéhtaq aiq pútariahsanuge. Itega irare anímé íné íre tagaríóge. Ínéga péhe éhwéh teawénaraqmé Manikánka íné nubiq suankéhe úwana ⁷²kokórega mó ehwéhnúwe. Mó ehwéhnútaq Sísaga teawu ehwéh Píta ahreraq kowe. Mina

teawu ehwéhme, Kokórega téhtaréráq ehwehnina inaraq arega apahtáróráq íné íre tagaríóge irariniewóne úwe. Pítaga mi ehwéh ahrreraq kowana wene arupipeq ume-húwana anotahtaq íbisówe.

Sísa meqmera Páhirátiba móató ehwehne.

(Máttyu 27.1-2, 11-14; Árika 23.1-5; Sóni 18.28-38)

15 Ahbiahipeq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq moke mó kaunsírí kéreqka momiwúe Sísa subiq súéhra ehwéh sío síoéra wene ayahnkaratáq nágáqtate táhru táhru meqmera anotah wahnáh ání Páhirátiba móatówe. ²Móátówana Páhirátiga wensabé, Arewe Asiu kené wahnahpo kasenúwana wega wensabé, Arega aiq iraréne úwe. ³Úwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá Sísa áhnte ehwéh atówe. ⁴Ehweh atówana Páhirátiga Sísansabé, Segá arensabé áhnte ehwéh atáhwe. Minayabe arega ehweh íre terieráhono kasenúwana wega peh ehiya míowe. ⁵Peh ehiya mío púana Páhirátiga iwíáhue tagéna áhtenúwe.

Páhirátiga, Sísa awankátaq táhparáhro ú ehwehne.

(Máttyu 27.15-26; Árika 23.13-25; Sóni 18.38–19.16)

⁶Anotah tahutáhúro tanáhráq mó opéq mó opérue karábúsiipéqté ání Asiu kegá pugeqio teawú ani Páhirátiga pugesuaq pugesarúwe. ⁷Wehukení wenáwíq Párehbae. Wereq mó kereq ebehutaq Párehbaga wehukení subiq suonsabe karábúsiipéq míowe. ⁸Karábúsiipéq míowara áhnte kegá kire Páhirátinsabé, Are ahriahri mira aruqarurona serahnúno uwe.

⁹Uwana Páhirátiga sensabé, Asiu kené anotah Wahnáh pugeq inínkono kasenúwe. ¹⁰Kasenéna iwíáhéna, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá, Sísa ite kio-taikíneho éra abiahnsa atáh púara ínéba meqme sewe iwíáhúwe. Mira iwíáhú púana wega sensabé, Asiu kené anotah Wahnáh pugeq inínkono kasenúwe.

¹¹Kasenúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá mío keyabé pagu pagunéra, Mah ehwéh Páhirátí koreawéro. Wensabé teaweq, Párehba pugeqauwe Sísa subiq súáhro arito koreawéro éra pagu pagunuwara mío kega, Párehba pugeqio uwe. ¹²Uwana Páhirátiga sensabé mó kasenéna, Itega ite Asiu kené Wahnahne ue áwíratáh ánímé aneratanínkono úwe. ¹³Aneratanínkono úwara sega ehweh kikiréra, Awankátaq táhpawe subiq suo uwana ¹⁴Páhirátiga sensabé, Aneqsabébo? We aneq ahabáriro kasenúwara sega mó anotah ehwéhnaabé, Awankátaq táhpawe subiq suo uwe. ¹⁵Uwana Páhirátiga mío kene sirupipeq eyoyóigeheéna Párehba pugeq auwena Sísa árétí sahtáté subóro aritena sóntía kegá awankátaq táhpawe subiq suageheéna siuwe.

Sóntía kegá Sísansabé awiréh ató ehwehne.

(Máttyu 27.27-31; Sóni 19.2-3)

¹⁶Sóntía kegá Sísa meqmera wahnah anínká ehwehúrabeq kibekue móatera ómi mó sóntía ké síahrabuware momiwíuríówe. ¹⁷Momiwíera peh morá tautáúq korósi abaq atera ógaratáté keborarera wene ayahqnotaq suki atówe. ¹⁸Suki atera wensabé, Aiq míahno? Arewe Asiu kené Wahnah mone éra ¹⁹wiahno sahtáté ayahqnotaq subiqmarera tehqni atera sirehunseraráq méra Sísansabé péhepehe iwíáh iwíáh at-

era ²⁰awiréh atówe. Awiréh atera abaq ató korósi akai auwera wewene korósi suki atera awankátaq táhparaneheéra meqmera pokuwe.

Sísa awankátaq níriraté táhparó ehwehne.

(Mátíyu 27.32-44; Áruká 23.26-43; Sóni 19.17-27)

²¹Sóntía kegá Sísa meqmera pokuwana Sáírini marákórápéqté áni wenáwiq Sáimóni ahtapeq sure Sarúsarama suwahpeq pokinieéna sótaikinaúwe. We Árékásántareq Árúpareqne sibowá míowe. Sóntía kegá we saiqnatera, Sísa táhparéhra awánkámé abaqme kúno atónsabe abaqmena kúwe.

²²Sísa meqmera Kógóta sawéhrápéq kúíwe. Mi sawéh áwíqmé áwahewé we-hukení ayahqno tánúnsutapére. ²³Mítaq sega íre érorahi kítabéh maráhsíní mewera náhníaq sera anopipéq sombirahue Sísa náuúwana ahqáho éna íre nowe. ²⁴Íre nowara sega we meqmera awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigárátáq subiqmarue táhparera awanká pankeqme marakóipeq pearówe. Pearera, Wene korósi insega meyanabomo éra saraqmianeheéra káhsíue saraqme meyówe.

²⁵Wéhékáh ío ákáhtaq kiutaq awankátaq táhparówe. ²⁶Ehweh átó ehweh kanehraq sehiranúwara wene ayahqno abobóráhpeq awankátaq táhparówe. Mi sehíránká mahraréna, Asiu kené Wahnahne úwe.

²⁷⁻²⁸Sísa awankátaq táhparórabeq aebó ánité moq awankátaréráq níri pewe táhparéra pankeqme ayehré ayehré pearówe. ²⁹Pearówara mitaq sótaiku kegá Sísa tagéra awiréh atera sinuo kóbiq kóbiréra wensabé íre kaweq ehwéh atówe. Íre kaweq ehwéh atera mahraréra, Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh nah sokoruqme apahtáróráq mó pearahráhóna aníno, ³⁰arere séhréhúno. Oga míankehboq marakóipeq tueagúno éra awiréh atówe. ³¹Awiréh atówara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka moq awiréh atera mahraréra, Wega mó ke kaweraritena peh wewe íre kawerorahire éra ³²wega, Íné áhnte wehuké merirena kaweraritankeheéna Manikánka omaq intowe íwíáhire. Íné Ísara kené Wahnah aní múge íwíáhire. Wega maraipéq tueagínaq tagéq wensabé aiq pútare atanéhe éra awiréh atówe. Awankátaq táhparó anitégá moq íre kaweq ehwehnéna Sísansabé awiréh atóye.

Sísa pukú ehwehne.

(Mátíyu 27.45-56; Áruká 23.44-49; Sóni 19.28-30)

³³Wéhékáhnabubu moke mah marákó marákó sunkíkíragúwana ío tunsore-rutaqkákáq peh sunkíkíratíowe. ³⁴Tunsorerutaq Sísa wewene ehwehtaq Wenabonsabé anotahtaq mahraréna, Írói, Írói, tahmah sabáhtahnie úwe. Mi ehwéh-númé, Nániboo, Nániboo, aneqsabé íné nuwahno úwe. ³⁵Úwara táhmaro iriwe mío kega irera mahraréra, Íráhro. Éráísansabé áhrabire uwe.

³⁶Mibeqté ánínká pehbeheráh sehenáh tahnsa náneq mewena kítabéh nah naneqpipéq pámbáhue sehikaratáq maqme pankeqme Sísa píbira nankeheéna awuwe. Awena mahraréna, Éráísaga marakóipeq atanabiramo. Taganeheqmúne úwe. ³⁷Úwana Sísa anotahtaq ehwehnéna putíowe.

³⁸Putiotaq Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté páráhnikéq tahnsa ónsá senahpeqté subame tunse téhtaré úkúwe. ³⁹Sóntía kené kíápéténiga Sísa au-ranabiahapeq ména we putionsabe tagarawéna mahraréna, Mah anímé aiq pú-

taq Manikáne ahninkáwá wíre úwe. ⁴⁰Sísa putiotaq ahreronká mobeq iriwe méra awahnkanuwe. Mágára suwahpeqte íní wenáwíq Máhríae. Sémísi anehe piah anínseq wenawah Sósépareqne sinowa wenáwíq moq Máhríae. Mó íní wenáwíq Sárómie. ⁴¹Sísaga Kehrari marákórápéq síwáhnorútaq mi inítógá we kéréra wene táhutahuq tíátówe. Mi inítároréq mó Sarúsarama suwahpeqte su ahrérónseqka mobeq iriwe méra awahnkanuwe.

Sísane anonka maisé onápípeq maisaró ehwehne.

(Mátíyu 27.57-61; Áruká 23.50-55; Sóni 19.38-42)

⁴²Ahbiah tahnsá ahrena ahrena wehekáh ibora táhnsá táhutahuq kaweq kaweré wehekáh ío tupekútaq Sósépaga Páhrítiba pokúwe. ⁴³Sósépawe Árimátéa suwahpeqte ánínúwara mó kegá, We kaweq abóawáh wéh wíre íwíáhuwe. We Manikánka wahnah wahnahni tanáhráq áwénunue taga tagaú aní míre. We íre áhrea Páhrítiba pokéna wensabé, Sísane anonka mewena mómaisaranínkono úwe. ⁴⁴Úwana Páhrítiga, We putiehramo íwíáhéna kíápéténine wahnah áhrabéna, Aiq putiehro éna kasenúwe. ⁴⁵Kasenúwana, Aiq putíéhre úwana Páhrítiga Sósépanabé, Wene anonka meyo úwe.

⁴⁶Úwara Sóséparehga íre wahto taberábe ambántá paiqmarera Sísane anonka kiwewe marakóraq márumarera ambantaipeq úbíqme mewera ubusa onápípeq mómaisarówe. Maisarera ebah ubusa onápípeq marera anotah ebáh paentáwe kure maisiaró mehpeh paiqmarera pokuwe. ⁴⁷Mágára suwahpeqte ínínseq mó wenaogo Máhría Sósépane anowareqka Sísa maisarórabeq tagoye.

Sísa oganúkú ehwehne.

(Mátíyu 28.1-8; Áruká 24.1-12; Sóni 20.1-10)

16 Ahrena ahrena wehekáh parabagúwara Mágára suwahpeqte íní Máhríareq Sárómireq Sémísine anowa mó Mahríareqka Sísane anonka abaq ataneheéra kaweq kunkúni werí paiqmárowe. ²Paiqmárowana o wikí kowara ebeqte wéhékáh ahbiahipeq ío kiembogútaq mi inínsónká maisiaró onápípeq pokéra ahtapeq kure ³seye náhenéra, Méhpeh paiqmáráh ébáhmé insega paentáwe méreitanabomo uwe. ⁴Uwana anotah ebáhnaba kowara sega tagowana méhpehtaq íre paisa peh móbeq kowara tagowe. ⁵Tagéra maisiaró onápípeq kibekuwana íre wahto taberábe korósiákák máhbí éberiopeq tútuue míowara tagéra áhtenuwe.

⁶Áhtenuwana wega sensabé, Íre áhtenoro. Ite Sísa Néhsara suwahpeqte aní awankátaq táhpato aní seragahwe. We oganúkéna mahtaq íre míéhre. We maisatotaq tagahro. ⁷We kéro kereq Pítareq korerieq, Wega Kehrari marákórápéq ebeq kínaq itega mitaq kirataq tagagehe. Wega teiátáinserah itega mitaq we tagagehe koreriéro úwe.

⁸Úwana mi inínsónká tueyokéra iransánue áhtenunsabe pehbeheráh kure áhreu puara ahtapeq sótaiku ke íre teriasa peh ehiya méra pehbeheráh kótaikuwe.

Mágára suwahpeqte íní Máhríaga Sísa tagó ehwehne.

(Mátíyu 28.9-10; Sóni 20.11-18)

⁹[Ebeqte wehekáh o wikí ahbiahipeq Sísa oganúkéna wega Mágára suwahpeqte íní Máhríaba ebeq súwe. Wega mó tanáhráq abapete téhtaré ówáináwánsabé, Máhría auweq pokoro arito iní míre. ¹⁰Sísaga mi iníbá ebeq súwana mi inínká pokue

Sísa kéro keba pokúwara Sísa pukúnsabe wensabé sirutaboirára ibisowana Máhríaga koreriena, ¹¹ Sísa oga míéhra tagoge úwe. Úwara wene ehwehnsabé íre aiq pútare atówe.

Sísa kéroya ánitégá ahtapeq Sísa tagoya ehwéhne.

(Árúka 24.13-35)

¹² Anehe téhranitégá uworapeqté áhtápéq nogúyataq Sísa mó aní tahnsa úkue seba súwe. ¹³ Súwara sega kouwekéra moke Sísa kéro ke koreríuyara sene ehwehnsabé moq íre aiq pútare arítówe.

Sísaga we kéro keyabé, Néne ehweh koreriéro ú ehwehne.

(Mátíyu 28.16-20; Árúka 24.36-49; Sóni 20.19-23)

¹⁴ Anehe we kéro ke peh abapete morá ké méra táhutahurutaq Sísaga seba súwe. Sirupipeq págege éra we oganúkú ehwehnsabé íre aiq pútare arítónsabe sensabé siwehguúwe.

¹⁵ Sensabé, Moke mah marákó marákó pokue mah kehiná kéhíná kaweq ehwéh koreriéro. ¹⁶ Ínénsabe aiq pútare aintera wání meyéhra kewé Manikánka oganúq si-tankéhe. Ínénsabe íre aiq pútare aintéhra kewé ehweh aritankéhe. ¹⁷ Ínénsabe aiq pútare aintéhra kegá teiéna otáq sánsá miraigehe. Néníwírue owainawamarí kaq-suagéhe. Kambare ehwéhniagehe. ¹⁸ Ayahtate wehe táhtoragéhe. Pukorahi naneq nehrrataq íre pukigehe. Siyahnkaratáté awahre ke táhtoréhrrataq kaweraginkehe úwe.

Manikánka Sísa íópeq tumero ehwehne.

(Árúka 24.50-53; Eqmaro 1.9-11)

¹⁹ Sísa itene Wahnahnka aiq teriuwana Manikánka we íópeq tumerowana wene ayah púpeq tútuue míowe. ²⁰ We kéro kega pokue mah marákó marákó áhnte kehiná kaweq ehwéh teri terinuwe. Itene Wahnahnka se séhréh aritonsabe sega ótaq sansá mirauwara író kega tagéra, Mah ehwéhme aiq pútaq Manikáne ehwéhne uwe.]

Árúka

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Árúkawe íre Asiu anínéna we nahnso aní míowe. Wega téh sóteh arámbéhríena anehe Pora kérena séhréh atowe. Árúkaga Sísane arambehri wene auranka íre tagéna peh Sísá tago keyábé kasenína kawerue ahtebéna mah pukú sehiranúwe. Nahnso kegá mah pukú sáhnsahwe Sísane ehweh kawerue siahtebéra wensabé aiq pútare atageheéna sehiranúwe. Anehe Árúkaga Eqmaro Kene ehweh pukú sehiranúwe.

Árúkaga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Árúkaga Tíópírása ebeq sehiranú ehwehne.

1 Tíópírása anotah wahnáh ánino, ite míaraunarabeq áhnte kegá Manikánka miraurai naneqsabé iwíáhéra sehiranurowe. ²Sehiranuro kegá Manikáne ehweh teri terinera wega miraurai naneq tagaro kené ehweh irera teníátówe. ³Téhwe tago kereq sehiranuro kereqsabé kasenína sene ehweh iwíáhíue tagaraúge. Anehe ínégá moq mi ehwéhnsábé tábúsoqme sehiranéna areba eqmarahnah sáhnsahinkéhe. Tíópírása kawéq aníno, ⁴arega aiq pútaq éhwéh irankeheéna sehiranue teawúge.

Íópeqté ánínká Sóni éhweh pahsuo ehwéhne.

⁵Súría marákórápéq wahnahnú aní Érótiga wahnahnútaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh aní wenáwíq Sékáráía ména we Ábíya kahnáh mibeq mahbeq arito ani míowe. Wene ahre Áróni kahnáh íní ména wenáwíqmé Érisábétie. ⁶Mi akéqkáká kaweqtaq méra Manikánka sehígíoro ú ehwehnikákáq wene sánsánkákáq moke tábúsoqme sehígíuye. ⁷Se orení akéq méra Érisábéti orahini puara se íre aninkákáq míóye.

⁸We kahnáhnká arambehriutaq Sékáráíaga Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito ani ména arambehriúwe. ⁹We kahnáhnká sene sánsánéra Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq kawéq kúnkúni naneq pariankeheéra Sékáráíaga eqmarówe. ¹⁰Pare tanahráq áhnte kegá máhpeq méra púrueruwana Sékáráíaga webataq nahupeq kibekéna mi kawéq kúnkúni naneq tahberapeq pariowe. ¹¹Pariowana Maniká míéhrabeq íópeqté ánínká ábóraragéna tahbe ayehrápéq iriwe míowana ¹²Sékáráíaga we tagéna kurináhnéna iwíáh kikiréna áhreuwe. ¹³Áhreuwana íópeqté ánínká wensabé, Sékáráíao, íre áhreuino. Manikánka arega púreróna ehwéhme aiq íréhnsábé arene ahre Érisábétiga animai maqmiankéhe. Maqmiahnaraq arenahninsábé Sónie ue áwírato. ¹⁴Maqmiahnaraqmé arene arupipeq eyoyóue iwíáh íwíáhinkehe. Áhnte mó kegá moq iwíáh íwíáhigehe úwe. ¹⁵Iwíáh íwíáhigehe éna, Maniká itene Wahnahnka wensabé, Are anotah aní míahno atanawire. Ahriahri we náhníaq sera anonkakaq páhakáq awehriinkehe. Wenanone arupipeq míahnaraq ahriahri Manikáne Awanka wereq mía míainkehe. ¹⁶Wereq mía míairana wega Manikáne ehweh teri terinínaraq áhnte Ísara kegá Maniká itene Wahnahne sánsá kawerue sehígíe. ¹⁷Éráisa Manikáne ehweh irarú ani marakóipeq míotaq ano-

tah aní ména págegeue síwáhnorúnserah itene Wahnahka sinaitaq arenahninká ebeq séna síwáhnorinkehe. Minayabe sibowárhreq sene animárinseq insahwé ar-itankéhe. Itene Wahnah sína tanáhráq áwénunigehboq ahbabáq kega arenahniné ehweh irera sene ahbabáq suera kaweqtaq míagehe teawuwe.

Íópeqté áníné ehwehnsabé íre aiq pútare ató ehwehne.

¹⁸Íópeqté ánínká mi ehwéh Sékáráia teawuwana Sékáráiaaga wensabé, Íné ore úkugana néne ahre moq orení míehre. Minayabe arega iraréna ehwéhmé árahue aiq pútaraginabo úwe.

¹⁹Úwana íópeqté ánínká wensabé, Neníwíq Kébárie. Íné Manikáne auranabiah-tapeq iriwe mía míau aní múge. Mah kawéq éhwéh teawinkeheéna wega, Koreawo éna eqmaq núwéhre éna, ²⁰Írátiahno. Arewe néne ehweh íre aiq pútare aintahne. Minayabe mókake are ehweh íre irarerahóne. Ínéga teawú éhwéh aiq pútaragínaraq arega ehweh irarerahóne úwe.

²¹Máhpeq míó kega Sékáráia áwénunéra iwíáhéra, We aneqsabé íre wahto tanáhráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq peh míehro uwe. ²²Uwana wega tueyokútaq we ehweh íre irarerahúwe. Ehweh íre irarerahéna wene ayahnkaratáté áwíqme teriena ehwehnurá íre irarerahúwe. Máhpeq míó kega miraú tagéra, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq míéhtáq wenawanka tagehre iwíáhuwe. ²³Iwíáhuwana we ehweh íre irarerahéna wene arambehri tanáhráq parabagútaq wene nahtapeq pokúwe.

²⁴Mi tanáhráq parabagúwana wene ahre Érisábéti kía ména moberíáh íó wene nahtapeq peh míowe. ²⁵Mítaq ména mahraréna, Íné orahini míarautaq áhnte niyehitaraire. Manikánka ínensabe arutaboiraentina séhréh aintárái puana amahnága íné íre niyehitehre úwe.

Íópeqté ánínká Máhríansabé, Sísa maqmarankéhe ú ehwehne.

²⁶Érisábéti abapete morá íó kía míowana Manikánka íópeqté aní wenáwíq Kébári Kehrari marákórápéq Néhsara suwahpeq eqmarowe. ²⁷Eqmarowana wega Máhría Néhsara suwahpeqte áhráribá tuwe. Máhríawe mó weh mahbíreq íre nogu ahrári wíre. Tébiti kahnáh máhbí wenáwíq Sósépa míowana Máhríaga we kéranaútaq Kébáriga weba tuwe. ²⁸Webá tuena wensabé, Aiq míahno éna Maniká itene Wahnahka arensabé anotahtaq arutaboiraentina arereq míehre úwe. ²⁹Úwana Máhríaga mi ehwéh iwíáhue tagéna wewe náhenéna, Aneq ehwéhpómo. Íre niahteboge éna iwíáh kikirúwe.

³⁰Iwíáh kikirúwana íópeqté ánínká wensabé, Máhríao, íre áhreúno. Manikánka arensabé anotah arútábóiratéhre. ³¹Mínayabe are kía míaniewóne. Are kía mé animai maqmíéhnaraq Sísaie ue áwírato. ³²We anotah aní míahnara áhnte kegá wensabé, Maniká Iteribone ahninkáwá wíre ataneherawoe. Maniká itene Wahnahka wensabé, Tébiti arene aigaqnaga Ísara ke wahnahnúnserah arega moq se wahnahniniewóne atankéhe. ³³We Sékópa kahnáh ánímári ahriahri wahnahnaritena wene wahnahné tanáhráq íre parabaginawire úwe.

³⁴Íópeqté ánínká teawuwana Máhríaga wensabé, Íné íre wehreq nogú aní púana árahue kía míaninkono úwe.

³⁵Úwana íópeqté ánínká wensabé, Manikáne Awanka areba tuena nonahwega marakó akariuriéhnserah areba moq akariuriankehe. Manikánka págege atena

kawerue auráq matiankehe. Minayabe mó kegá arega maqmíéhna anínsábé, Kaweqtaq mía míai aní míre éra we Manikáne ahninkáwá wíre ataneherawoe úwe. ³⁶ Íópeqté ánínká mó mahraréna, Mó kegá arenawahrah iní wenáwíq Érisábétinsábé, Orahinine atárówana we orenínéna amahnága kía míéhre. We abapete morá íó kía ména animai maqmiankéhe. ³⁷ Manikánka moke miraorahi mino úwe.

³⁸ Úwana Máhriaga wensabé, Íné Manikáne arambehriu ahráríúge. Arega aiq irarénanserah Manikánka mirainkehe úwana íópeqté ánínká we auwena pokúwe.

Máhriaga Érisábéti koragó ehwehne.

³⁹ Mi tanáhráq Máhriaga Érisábéti koraganiééna apubúue sokahuena pokue Súría marákórápéq áhnte sawéh korabeq kiuwe. ⁴⁰ Kiena Sékaráiane nahupeq kibekéna Érisábéti mehweh atowe. ⁴¹ Mehweh atowana irotaq wene arupipeq mío anínká anotah kabau kabauúwe. Kabau kabauúwana Manikáne Awanka Érisábétiba séna iwíáh atowe.

⁴² Iwíáh atowana Érisábétiga anotahtaq mahraréna, Máhriáo, Manikánka mó inín-sónsábé arutaboirána peh arerensabé anotahtaq arutaboiratéhre. Manikánka arega maqmíéhna anínsábé anotahtaq arutaboiratéhre. ⁴³ Íné pehgáriq iní múge. Néne Wahnahne anowagá aneqsábé ínéba seno? ⁴⁴ Írátíahno. Amahnága arene ehweh írótáq ínégá maqmíáhna aníné arupipeq eyoyói puana nirupipeq kabau kabauire. ⁴⁵ Arega Manikánka eqmatai aníné ehwehnsabé aiq pútaraginawire iwíáhurónayabé Manikánka arensabé, Kaweróne atéhre úwe.

Máhriaga igonkónú ehwehne.

⁴⁶ Máhriaga mahraréna, Néniwanka itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atéhre. ⁴⁷ Manikánka íné kaweraintéh anínsábé iwíáh iwíáh atóge. ⁴⁸ Ínéwé pehgáriq inínéna Manikáne arambehriu iní míóganawe wega íné tagéna ínénsabe arutaboiraintéhre. Mókake ómi kehinánká ínénsabe iraréra, Manikánka ínénsabe anotahtaq arutaboiratéhre igehe. ⁴⁹ Maniká peh anotah pagégé anínéna íné áhnte séhréh aintaráirara sega mirarue irarigehe. Manikámé anotah kawéq áwíqkakaq aní míéhre. ⁵⁰ Manikánka mó tanáhráq mó tanáhrárué ahriahri wensabé áhteno keyábé arutaboirarítéhre. ⁵¹ Wewene ayahtate págege sansánue sokigi aíre. Mó kegá, Itewe anotah anímáí múné iwíáhéra píribahriowana Manikánka mi ke kaqsúéhrrara kobeq séberagowe. ⁵² Wegá anotah wahnáh anímáí wahnahnorabeqte kaqsuena pehrápeqte anímáínsábé wahnahnoro arítéhre. ⁵³ Wegá sirupibii ke kaweq naneqmarí náriena áhnte kéh ké íre náriasa pehipi kaqsúéhre. ⁵⁴⁻⁵⁵ Manikánka Ébárahmareq wene anahwareq itene igaqnaréhre-qsabé, Ahriahri nirutaboiraítanauge ire. Wegá mi ehwéh ahreraq matawéna wene arambehri anímáí Ísara keyábé arutaboiraritena séhréh arítéhre úwe.

⁵⁶ Máhriaga mi ehwéh iraréna apahtáro íótáq kaegaeéna Érisábétine nah suena wene nahtapeq pokúwe.

Sóni maqmaro ehwéhne.

⁵⁷ Wene maqmare tanáhráq sútaq Érisábétiga animai maqmarowe. ⁵⁸ Manikánka wensabé anotahtaq arutaboiratéhre éhwéhnuwara wene iyahnaboreq wenawahraheqka irera wereq moráráq iwíáh iwíáhuwe.

⁵⁹Iwíáh íwíáhéra mi aní abapete apahtáro wéhékáh míotaq sega wene áú amurúruaneheéra séra mahraréra, Wenabo áwíq Sékáráíá wire. Mah kariq áninsábé moq abowá áwíq Sékáráíae atanéhe uwana ⁶⁰wenanoga, Ahqáho aritena, Sónie ue áwíratayehetauye úwe. ⁶¹Úwara sega wensabé, Mi awíqmé íre arenawahrah síwíq míre éra ⁶²wenabonsabé siyahnkaratáté áwíqme kasenéra, Arenahninsábé arega inse ataníbo uwe. ⁶³Uwana Sékáráíaga ayahnkaratáté awirena, Pépahq me-nio úwara pépahq áwúwana wega sehiranéna, Wenáwíq Sónie ue sehiranúwara áhtenuwe. ⁶⁴Áhtenuwana Sékáráíane áwéh kaweragúwana wega apubúue irarerahéna Manikánsabe pahsuqme iwíáh íwíáh atowe.

⁶⁵Mibeqté kégá mi otáq sánsá tagéra áhre aguwara Súría marákórápéqté kégá sáwéhrapeqté mitaq teri mahtaq terinuwara moke írówe. ⁶⁶Mi ehwéh író kega sirupipeq iwíáhue tagéra, Mah aní mókake aneq mirainkehbo éra Manikánka we págegeue séhréh atanawire íwíáhuwe.

Sékáráíaga irarú ehwehne.

⁶⁷Manikáne Awanka mi aniné abowá Sékáráíaba sure iwíáh atowana wega kahna naneqsabé mahraréna, ⁶⁸Maniká itene Wahnahnka Ísara ke meirena kaweraitanieéna si puaq iwíáh íwíáh atone. ⁶⁹Wega anotah aní ite kaweritahna aní omaq atéhre. Mi anímé Tébiti kahnáh ánine. ⁷⁰Minayabe Manikánka wene ehweh iraru ke naho íwíáh aritowara teiúwe. ⁷¹Itensabé iuwahrieh ke itene naruoga ite saiqnariáhsábé sega iubíyehoéna wega meirena kaweritankéhe. ⁷²Manikánka omasa éhwéh aiq ahreraq matawéna itene igaqnaréhyabe arutaboiraritena séhréh aritowe. ⁷³Wega itene igaqna Ébárahma mirainauge ú ehweh teawena, ⁷⁴Itene naruoga saiqnariáhtáq koweiraníe úwe. Minayabe íre áhrea peh wene arambehri miraonehqmúne. ⁷⁵Moke itene ogamé tanahráq Maniká awahbeh sansánéq kaweqtaq méq wene arambehri tábúsoqme miraoneheqmúne úwe.

⁷⁶Manikáne Awanka mó iwíáhatowana Sékáráíaga wenahni Sóninsabé mahraréna, Nénahnino, mó kegá arensabé, Maniká itene kiotaqme Wahnáhné ehweh iraréna aní móne ataneherawoe. Itene Wahnahne ah kawerarankéhboq arega ebeq pokinkehe. ⁷⁷Manikánsabe áwíahraqso ke oganúq sitankéhboq se merirena sene ahbabáqsabe kaweraritankéhe ue terinkéhe. ⁷⁸Manikámé áhnte arútábóiraitéh aní mía míaire. Pópoqnahga áhnbórá kiembogina inserah Manikánka ite áhnbórá kaweritanaire. ⁷⁹Sunkíkírirabeq pukoraho ke tagagehboq Manikánka ahtapeq téhraitankéhe. Minayabe wega iahnkahrínaq ite iru ukiq ítéh áhtápéq nogoráhúne úwe.

⁸⁰Manikáne Awanka iwíáh atowana Sékáráíaga mi ehwéh wenahni Sóni teawuwe. Mi aní anonurena Maniká awahbeh sansánsábé arutaboirena sehgiuwe. Wega Ísara ke ehweh terie tanahráq íre suriotaq peh abatapi úpeq kaegaeúwe.

Máhríaga Sísá maqmaro ehwéhne.

(Mátíyu 1.18-25)

2 Mi tanahráq anotah wahnáh aní wenáwíqtare Sísáhri Ógáhsátu moke Aroma keráq wahnahnatiowe. Wega moke wehuke síwíqmari púkuipéq sehiranoro aritowe. ²Mi tanahráqmé Aroma kegá ebeq síwíq sehiranu tanáhráre. Wehukení wenáwíq Kúwiríníáhsi Síría marákórápéqté kéné wahnah míotaq sehiranue mey-

owe. ³ Aroma wahnáh kégá moke síwíqmari meyanehéera ómiga sensuwahpeq pokuwe.

⁴ Sóséparew Tébiti kahnáh aní ména Néhsara suwahpeq Kehrari marákórápéq suena Súría marákórápéq Pétáriéma suwahpeq Tébiti kahnáh suwahpeq kíuwe.

⁵ Sensíwíq terieyeheéra Sósépareq wene ahre ararí Máhriareq Néhsara suwahpeq kíúye. Máhriawe anotah kia míowe. ⁶ Segá Néhsara suwahpeq kíúyataq we ani maqme tanahráq wahtonúwe. ⁷ Páhsintía nahmári máhriq íre ko púara sega káhone nahtapeq káúye. Mitaq Máhriaga wene ebeq piah anímái maqmarena ambanta ánáhnkiwe mi kané táhutahuq kunúbáipéq suge atowe.

Íópeqté ánínká sipisípiq wahnahnu ke teriu ehwéhne.

⁸ Mi ke suwahpeqte áhnánsáhrápéq sipisípiq wahnáh ánímári uworapeq méra sene kamarítáq wahnahnuwe. ⁹ Wahnahnuwana íópeqté ánínká ábóraragúwana Maniká itene Wahnahne téhreh naneqka anotahtaq téhrówara sega anotah ahre aguwe.

¹⁰ Íópeqté ánínká sensabé, Íre áhreoro. Írátíáhiro. Mah kawéq éhwéh teinieéna suge. Teiú éhwéhnká ómi kehináné sirupipeq anotahtaq eyoyó aritankéhe. ¹¹ Tébiti kahnáh suwahpeq ite meirena kaweritahna aní inokáhpeq maqmíéhre. Manikánka we omaq atowana we anotah Wahnáh aní ména ite meirena kaweritahna aní míre.

¹² Aniné ambanta ánáhnkiwe káhone táhutahuq kunúbáipéq míéhre tagéq we wire ue ahtebagehe úwe.

¹³ Úwara peh íregáritaq íópeqté kégá ábóraragéra Manikánsabe iwíáh íwíáh atera mahraréra, ¹⁴ Maniká kiotaqme aníniraq wensabé iwíáh íwíáh atone. Mah marákó marákóipéq Maniká awahbeh sansá sehgíra ke siru ukiqsitankéhe uwe.

Sipisípiqtaq wahnahnu kegá Sísa korago ehwéhne.

¹⁵ Íópeqté kégá se suera íópipeq tuekutaq sipisípiqtaq wahnahnu kegá seye náhenéra, Manikánka teí ánínsabé Pétáriéma suwahpeq koraganehboq pokonehe uwe. ¹⁶ Pokonehe éra pehbeheráh pokue anebahruwana mi aní káhone táhutahuq kunúbáipéq sugowara Máhriareq Sósépareq míóya tagowe. ¹⁷ Tagéra pokue íópeqté áníné ehweh mitaq teri mahtaq terinuwe. ¹⁸ Terinuwara író kegá sipisípiq wahnáhmáriné ehwehnsabé iwíáhue tagéra, Aneq ehwéhpómo iwíáhéra áhtenuwe.

¹⁹ Máhriaga moke mi ehwéh ahrreraq matawéna wene arupipeq iwíáh atawéna tagówe. ²⁰ Sipisípiq wahnáh kégá kouwekéra sega író ehwéhnkákákáq tago naneqs-abéákákáq Manikánsabe iwíáh íwíáh atówe. Iwíáh íwíáh atera, Íópeqté ánínká teínserah aiq pútaragire uwe.

Sega Sísaie ue áwírató ehwehne.

²¹ Máhriá íre kía míotaq íópeqté ánínká wensabé, Are ani maqmíéhnaq Sísaie ue áwírató úwe. Minayabe mi aní maqmarowara abapete apahtáro wéhékáh míotaq sega wene áú amurúruera Sísaie ue áwíratówe.

Símióniga Sísa tagéna pahsuo ehwéhne.

²² Mósísiga sehgíoro ú ehwehnká irarinserah sene wánítapeq mósosue tanahráq parabagútaq Sósépareq Máhriareqka Sísa Sarúsarama suwahpeq meqmera Manikánsabe, Arene ani míankehe uye. ²³ Minayabe itene Wahnahne ehwehnka mahraréna,

Itene ebeq piah anímáigáú ómi meriqme Maniká ménáwéro ire. (*Wok Pris 12.1-8*)

²⁴ Itene Wahnahne ehwehnka mó mahraréna,

Téhtaré kíbókíraráé náwétao. Kiboki írakaunínaq téhtaré píná áráhqtáráé náwétao ire. (*Wok Pris 12.8*)

Sega mi ehwéh sehgioyeheéra Sísá meqmera kíúye.

²⁵ Sarúsarama suwahpeqte kóré wenáwíq Símíónie. Wega Maniká awahbeh san-sánsábé arutaboíréna kaweqtaq mía míaéna Ísara ke kawerarite tanáhráqsábé áwé-nunúwe. Áwénnunúwana Manikáne Awanka wereq mía míaéna ²⁶ ehweh teawena, Arewe pehipi íre pukiniewóne. Írakaumo. Ebeqme ite meirena kaweraitankeheéna itene Wahnahnka omaq ato aní tagé anehe pukinkehe úwe. ²⁷ Manikáne Awanka mi kóré iwíáh atowana wega Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéq kibekúwara Sísane anoibo akéqká Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgioyeheéra Sísá meqmera mitaq kíúye. ²⁸ Kíúyana Símíóniga tagéna Sísá sawiwena Manikánsabe iwíáh íwíáh atena mahraréna, ²⁹⁻³⁰ Néne Wahnahno, arene arambhiri aní míóge. Arega eqmarahna anímé ite meirena kawaraitahna anímé néne niuranka amahnága aiq tagoge. Minayabe arega aiq teniátóna ehwéh aiq pútaraginkehboq niru ukíq in-tehnana pukono. ³¹ Ómi kehiná míáhrabeq arega kaweraitahna aní eqmarahne. ³² Wega téhrehnka inserahnínaq nahnsonka kaweq ah tagagehe. We míéhnsábé Ísara ke arenawahraha iwíáh íwíáhigehe úwe.

³³ Símíóniga Sísá éhweh mahrarúwara Sísane anoibo akéqká mi ehwéhnsábé áht-enéra áhnte iwíáhuye. ³⁴ Iwíáhuyana Símíóniga sensabé, Pehwehrue miáhtaó éna wenano Máhríansabé mahraréna, Mah anínká áhnte Isará ké séhréh aitankeheéna Manikánka we omaq atéhre. Séhréh aitahnaraq mó kegá we sinehepeq suehrara mó kegá wensabé aiq pútare atagéhe. Wega Manikáne sansá sokigi ínaraq áhnte tagehra kegá wensabé éhruru atehrana ³⁵ sirupipeqté áhbábáq ábóraq aginawire. Minayabe sogiqka agaréq áwítáq anotah erinserah arene arupipeq anotah eragínah pukorahuge iwíáhiniewóne úwe.

Áhna korenínká miraúnsabe ehwéhne.

³⁶ Manikáne ehweh irarú iní wenáwíq Áhna mitaq míowe. We Pánúérine ayahunkawa ména Áséra kahnáh iní ména naho kóréní míowe. We wehkútaq abapete téhtaré ópéq wenawehqseq míowana ³⁷ wenawehq pukúwana íregáritaq ópéq peh kéweiní ména we ⁸⁴ ópéq míowe. Wega Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéq íre suena peh mitaq mía míaéna Manikánsabe iwíáh íwíáh atotaq wega táhutahuq awehriéna púreq aruqarurúwe. Wega mitaq wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq Manikánsabe iwíáh íwíáh atowe. ³⁸ Mi tanáhráq wega Sísá tagéna Manikánsabe iwíáh íwíáh atena Sarúsarama suwahpeqte ké merirena kaweraritahna anínsábé áwénnunu ke Sísá éhweh teriúwe.

Sósépa akéqká Sísá meqmera Néhsara suwahpeq kouwekuya ehwéhne.

³⁹ Wenanoibo akéqká moke Mósísine ehweh sehgiara mitaq suera sensuwahpeq Kehrari marákórápéq Néhsara suwahpeq kouwekuye. ⁴⁰ Kouwekuyana mitaq Sísá anonurena págege ahtébiá aní úkúwana Manikánka wensabé arutaboíréna séhréh ata ataúwe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekú ehwehne.

⁴¹Sísane anoibo akéqká mó opéq mó opérué sótaikú siahrreraq ko tánáhráq Sarúsarama suwahpeq táhutahuroyeheéra poku pokuwe. ⁴²Sísa anotah animái úkútaq airápété téhtaré opéq míotaq wereq wenanoibo akéqseqka Sarúsarama suwahpeq pokuwe. Segá Asiu kené sánsá sehgioneheéra pokuwe. ⁴³Táhutahuq tanáhráq parabagúwara mi akéqká mitaq suera sensuwahpeq kouwekuyana Sísaga Sarúsarama suwahpeq kowíowara wenanoibo akéqká minayabe íre íróye. Segá íre irera, We itene iyahnabo anímárinseq nogíre iwíáhéra peh morá wéhékáh nogúye. ⁴⁴Wega seba íre súwara wensabé anebahréra sensuwahraheq sene iyahnabo anímárinseqsabé, Sísa tagaho ue kasenuye. ⁴⁵Anebahruyana we íre ábóraq mion-sabe sega Sarúsarama suwahpeq anebahroyeheéra kiwekuye. ⁴⁶Sega anebahréra téhtaré wéhékáh íre ábóraqmarera apahtáróráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq anebahréra Sísa mitaq tagoye. Tagoyana Sísaga íwáhnoru kené ehweh iranieéna sereq tútuue ména wega iwíáhú ehweh kasenúwe. ⁴⁷Kasenúwana moke wene ehweh író kega iwíáhéra, Mah animé áhnte ahtébiá áníne. Wega peh ahte-bia éhwéh pahsúéhre iwíáhuwara ⁴⁸wenanoibo akéqká mina tagéra áhtenuye. Wenanoga wensabé, Nénahnino, arenaboreq ínereqka are áhnte anébáhréta irupipeq anotahtaq págegeúye. Aneqsabé itensabé íre iwíáhia miraono úwe. ⁴⁹Úwana Sísaga sensabé, Aneqsabé ninebahroyo? Nánibone nahtapeq míahrahume íre tagariehyo úwe. ⁵⁰Úwara sega mi ehwéh áwahewé íre ahteboye. ⁵¹Sísaga Néhsara suwahpeq se kírirena sene ehweh kawerue sehgiuwana wenanoga minayabe moke ahrreraq matawéna iwíáhúwe. ⁵²Sísa mó anonurena anotah aní ahte-bia aní míowara Manikánka wensabé arutaboírúwara wehukega wensabé iwíáh iwíáhuwe.

Sóni wání meri merinú anínká teriu ehwehne.

(Mátíyu 3.1-12; Máhka 1.2-8; Sóni 1.19-28)

3 Anotah wahnáh aní wenáwíqtare Sísáhri Táífbériúsa míowe. Wega 15 opéq wahnahnúwana mó wahnáh aní wenáwíqtare Póntiása Páhiráti ména Súría marákórápéq wahnahnúwe. Mi tanáhráq Érótiga Kehrari marákórápéq wahnahnúwana wenábáq wenáwíq Pírípi ména Ítúria marákóákq Tárakóníti marákóákq wahnahnúwe. Wahnahnúwana mó wahnáh aní wenáwíq Árisánia ména Ábíreni marákórápéq wahnahnúwe. ²Wahnahnúwara Ánásareq Káiyápásareqka Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéréq wahnahnuye. Mi tanáhráq Sékaráiane ah-ninkáwá wenáwíq Sóni abatapi míowana Manikánka terie arámbéhrí atowe. ³Terie arámbéhrí atowana Sóniga moke Sorana aroipéq wahtotaq ko marákórápéq kure ehweh teriuwe. Teriena, Manikánka itene ahbabáqsabe kaweritankéhboq ahbabáq sansa sueq kaweqtaq míáhro. Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq míéhrrataqmé wání meiníe úwe. ⁴Minayabe Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Áísáiaga naho púkuipéq sehiranue mahraréna, We uworapeqté sawai sawaiéna mahraréna, Itene Wahnah sína ahmé aborisahro. Wene ah kaweraráhro.

⁵Mi ah obarirankeheéq nonsuwewarí akariaruqme anotah sawéhwárínkákq káriq sawéhwárínkákq apansuqme mi ah tábúsoq maráhro. Aesa áh obaríqme sabahro. Ebah masahpawe kaweroro. ⁶Manikánka kaweritahna arámbéhrí mah kehiná kéhínánká tagagehe ire úwe. *(Aisaia 40.3-5)*

⁷ Áhnte wehekéqká wání meyanehéera Sóniba suwana wega sensabé, Itewe wehene animáí móe. Manikánka anotahtaq kamah ainehboq pehbeheráh pokoro insega teiro? ⁸ Itene ahbabáqmari sueq kaweq sansánoro. Mirairataq Manikánka tagéna ite amahnága mó sansánowe íwíáhinkehe. Ébáráhma itene igaqna míéh púaq itewe kaweq ke míone éq iteitensabé irariyeho. Manikánka mah ebáhmáritáté Ébáráhmane anahwaréh mirarahráhire. ⁹ Wehukéninká awanká áwaheraq tehsúme maréhrana kaweq será íre íyéh áwánká moke apiwe ira pariankéhe úwe.^{§§}

¹⁰ Sóniba su kegá wene ehweh irera wensabé, Aneronehnkono uwe. ¹¹ Aneronehnkono uwana wega sensabé, Téhtaré síótí matíéh áninká íre síótiakáq ání peh morá síótí náwo. Áhnte topáh matíéh áninká tabonah ke wehwehúno úwe.

¹² Táhkísi moné meyáh kegá wání meyanehéera Sóniba séra wensabé, Íwáhno-raníno, ite aneronehnkono uwe. ¹³ Aneronehnkono uwana sensabé, Wehukene móne pehipi meyéhboq peh morá táhkísi móné meyáho úwe.

¹⁴ Sónítia kegá wensabé, Itewe aneronehnkono kasenuwana wega sensabé, Mó kené ménsámehnsá meyanehéeq wehuke subiqmareq pehipi meyého. Sensabé péhe éhwéh ariteq sene ménsámehnsá pehipi meyého. Itene arambehriyabé meyáhna apéq awehraq kéhre íwíáho úwe.

¹⁵ Manikánka Asiu ke merirena kaweritankeheéna peh morá ání omaq atowara Asiu kegá we áwénunuwe. Asiu kegá Sónine ehweh irera éhnehéera iwíáhéera, Sóniwe itega áwénunúna anípómo uwe. ¹⁶ Uwana Sóniga sensabé ayahqme teriena, Inehe si anímé anotah aní ména íné kiotaqme aní míre. We anotah aní púana ínéga wene súu nahníaq pugereyabe íre awehrari aní múge. Wega Manikáne Awa iteba eqmarankéhe. Wehukéninká uworapeq kekiaréhhrana anotah irárehnserah Manikáne Awanka iteba tuinkéhe.

¹⁷ Wehukega ayu siqmíáhtáq sega kaweq ayú sene nahtapeq sáharera íre kaweq ayú iraipéq súáhwe. Mira onserah Manikánka eqmaréh áninká kaweqtaq míáh keyábé, Néne mátaburapeq kiwíáhro aritena ahbabáq keyabé, Íre puinkorahi iráipéq mía míao aritankéhe úwe.

¹⁸ Sónine ehweh író kega iwíáhigehééna wega áhnte mó mina tahnsa éhwéh pahsua oga mé ehweh teri terinúwe.

Érótiga Sóni karabúsiipéq móato ehwéhne.

(Mátíyu 14.3-4; Máhka 6.17-18)

¹⁹ Érótiga wenábáqne ahre Éróíása meywana Sóniga minaakaq wene mó ahbabáqkákáqsábé abiahnsa atena íre kaweróne atowe. ²⁰ Íre kaweróne atowana Érótiga sóntía keyábé, Sóni táhtoqme karabúsiipéq móátáho úwara táhtoqme karabúsiipéq móátówe. Minayabe Érótime ahbabáq áhnte agúwe.

Érótiga Sóni karabúsiipéq íre móatotaq Sóniga Sísá wání meawu ehwéhne.

(Mátíyu 3.13-17; Máhka 1.9-11)

²¹ Sóniga áhnte ke wání meriena Sísá moq wání meyawuwana púrerútaq sabona sawekúwana ²² Manikáne Awanka tunse kiboki tahnsanéna Sísaba márunsurahúwe. Marunsurahúwana íopeqté éhwéhniká mahraréna, Are niruní nénáhní móne. Arensabé nirutaboiruge úwe.

---

§§3:9 Mi ehwéh áwahewé aigarápéqté éhwéh Mátíyu 3.10 tagáho.

Sísane aigaqnaréh síwíqmari kéh éhwéhne.

(Mátíyu 1.1-17)

²³ Sísaga wene arambehri áhwárótaq we 30 opéq marakóipeq míowe. Wehukega iwíáhéra, Sísawe Sósépane ahninkáwáe uwe.

Sósépawe Érine ahninkáwáe.

²⁴ Ériwe Mátátine ahninkáwáe.

Mátátiwe Áríwáine ahninkáwáe.

Áríwáiwé Mékine ahninkáwáe.

Mékiwe Sánáine ahninkáwáe.

Sánáiwé mó Sosépáne ahninkáwáe.

²⁵ Sósépawe Mátátíásane ahninkáwáe.

Mátátíásawe Émósine ahninkáwáe.

Émósiwe Náhúmane ahninkáwáe.

Náhúmawe Ésarine ahninkáwáe.

Ésáriwe Nágáine ahninkáwáe.

²⁶ Nágáiwé Matane ahninkáwáe.

Matawe Mátátíásane ahninkáwáe.

Mátátíásawe Séménane ahninkáwáe.

Séménawe Sósékane ahninkáwáe.

Sósékawe Sórane ahninkáwáe.

²⁷ Sórawe Sóánánane ahninkáwáe.

Sóánánawe Árésane ahninkáwáe.

Árésawe Sérúbábérane ahninkáwáe.

Sérúbábérawe Séátíérane ahninkáwáe.

Séátíérawe Néríne ahninkáwáe.

²⁸ Néríwé Mékine ahninkáwáe.

Mékiwe Éráine ahninkáwáe.

Éráiwé Kósámáne ahninkáwáe.

Kósámawe Émáramáne ahninkáwáe.

Émáramawe Éane ahninkáwáe.

²⁹ Éawe Sósúane ahninkáwáe.

Sósúawe Éríésárane ahninkáwáe.

Éríésárawe Sórímáne ahninkáwáe.

Sórímawe Mátátine ahninkáwáe.

Mátátiwe Áríwáine ahninkáwáe.

³⁰ Áríwáiwé Símiónine ahninkáwáe.

Símióniwe Súrane ahninkáwáe.

Súrawe Sósépane ahninkáwáe.

Sósépawe Sónámune ahninkáwáe.

Sónámuwe Éríákímáne ahninkáwáe.

³¹ Éríákímawe Mériáne ahninkáwáe.

Mériawe Ménane ahninkáwáe.

Ménawe Mátátane ahninkáwáe.

Mátátawe Nétánine ahninkáwáe.

Nétániwe Tébtine ahninkáwáe.

³² Tébítiwe Sésine ahninkáwáe.
 Sésiwe Óbétine ahninkáwáe.
 Óbétiwé Póásine ahninkáwáe.
 Póásiwe Sámónine ahninkáwáe.
 Sámóniwe Násónine ahninkáwáe.
³³ Násóniwe Ámínárápawé ahninkáwáe.
 Ámínárápawé Átínine ahninkáwáe.
 Átíniwe Áránine ahninkáwáe.
 Árániwe Ésarónine ahninkáwáe.
 Ésaróniwe Pérésane ahninkáwáe.
 Pérésawé Súrane ahninkáwáe.
³⁴ Súrawe Sékópawé ahninkáwáe.
 Sékópawé Áhísáhkine ahninkáwáe.
 Áhísáhkiwe Ébáráhmane ahninkáwáe.
 Ébáráhmawé Térane ahninkáwáe.
 Térawe Náhórawé ahninkáwáe.
³⁵ Náhórawé Sérúkawé ahninkáwáe.
 Sérúkawé Áréuné ahninkáwáe.
 Áréuwe Pérékawé ahninkáwáe.
 Pérékawé Ébérawé ahninkáwáe.
 Ébérawé Sérane ahninkáwáe.
³⁶ Sérawe Káínawé ahninkáwáe.
 Káínawé Ápásátine ahninkáwáe.
 Ápásátiwé Síémawé ahninkáwáe.
 Síémawé Nóahé ahninkáwáe.
 Nóahéwé Áramékawé ahninkáwáe.
³⁷ Áramékawé Métúsárawé ahninkáwáe.
 Métúsárawé Ínókuné ahninkáwáe.
 Ínókuwé Sárétawé ahninkáwáe.
 Sárétawé Máhráráriné ahninkáwáe.
 Máhráráriwé Káínánawé ahninkáwáe.
³⁸ Káínánawé Énósawé ahninkáwáe.
 Énósawé Sétiné ahninkáwáe.
 Sétiwé Éhrámawé ahninkáwáe.
 Éhrámawé Manikáne ahninkáwáe.

Owainawanka Sísa áhwárawe tagó ehwehne.

(Mátíyú 4.1-11; Máhka 1.12-13)

4 Manikáne Awanka Sísa req mía míaúwana Sísa Sorana aroipéq suena pokúwana Manikáne Awanka abatapi móatowe. ²Móatowana abatapi ména áhnte wehekáh 40 wehekáh mitaq míowana owainawanka weba séna Sísa ahbabárinkeheéna áhwárawe tagéna áwíoqnówe.

Mi tanáhráq Sísa táhutahuq awehriéna 40 wehekáh parabagútaq anotah arúpíbíúwe.

³ Anotah arúpíbíúwana owainawanka wensabé, Are Manikáne ahninkáwá míahna puah mah ebáhmáránsabé tópah úkúno ato úwe. ⁴ Úwana Sísaga wensabé, Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Tópahnka wehuke íre oganúq sitahráhi nanere ire úwe. (*Lo 8.3*)

⁵ Úwana owainawanka Sísá meqmena moke mah marákó marákóipéqté wáhnáhné arambehri apubúue sokigi atena ⁶ wensabé, Ínéwé iwíáhue omaq atáhna anínká moke tagáhna ke wahnahninkehe. Mina omaq ate arámbéhrí peh ínénéne arambehri wire. ⁷ Arega ínénsabe arehunseraráq mé iwíáh iwíáh aintehnana arega moke tagáhna ke wahnahnúno atané úwana ⁸ Sísaga wensabé, Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Maniká itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq webataq we awahbeh arámbéhrí mi-raoro ire úwe. (*Lo 6.13, 10.20*)

⁹ Úwana owainawanka Sísá meqmena Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh nahnsorapéq móatena wensabé, Are Manikáne ahninkáwá míahna puah maraipéq ahkuagúno úwe. ¹⁰ Ahkuagúno éna wega minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Manikánka wene íópeqté keyábé are wahnahnatíáhro aritankéhe. ¹¹ Ebahtaq arene aigará pera q míéhneho éra sene siyahnkaratáté are pankeragéhe ire úwe. (*Buk Song 91.11-12*)

¹² Úwana Sísaga ahqáho atena wensabé, Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Maniká arene anotah Wahnáh áhwárawe tagé áwíoqnéhneho ire úwe. (*Lo 6.16*)

¹³ Úwana owainawanka mi tanáhráq mó íre áhwárawe tagéna peh túbáh agúwe. Sísaga anotahtaq ahqáho atonsabe owainawanka iwíáhéna, Mó tanáhráq kouwekinie éna we auwena pokúwe.

Sísaga Kehrari marákórápéq wene arambehri áhwároró ehwehne.

(*Mátíyu 4.12-17; Máhka 1.14-15*)

¹⁴ Manikáne Awanka Sísá págege atowana wega Kehrari marákórápéq kouwekúwara we éhweh mitaq teri mahtaq terinuwe. ¹⁵ Mirauwana we Asiu kené momiwí nahmárártápéq síwáhnorúwara ómiga wensabé iwíáh iwíáh atówe.

Néhsara suwahpeqte kégá Sísansabé anotah abíáhnsá ató ehwehne.

(*Mátíyu 13.53-58; Máhka 6.1-6*)

¹⁶ Sísaga wenawahpeq Néhsara pokéna ahrena ahrena wehekáh wene sán-sánéna Asiu kené momiwí nahtápéq kibekúwe. Kibekéna Manikáne ehweh sáhn-sahinieéna iriwe míowe. Iriwe míowara ¹⁷ mitaqté kégá Áísáíaga sehiranú pukú Sísá áwúwana mi pukúpéq kabarué mah ehwéh kotaq sáhnsahuwe. ¹⁸ Wega sáhnsahwe mahraréna,

Manikáne Awanka ínéba ména págege aintena, Tabonah ke néne kaweq ehwéh korerio éna eqmaq núwéhre. Saiqnariéh keyábé sabirue ehweh korerio. Aura pira keyábé siura ebioráho ehwéh korerio. Síwíoqnahwara sirupipeq umehi keyábé sabirue ehwéh korerio. ¹⁹ Manikánka kaweraritahna tanáhráqsabé korerio éna eqmaq núwéhre úwe. (*Aisaia 61.1-2*)

²⁰ Sísaga aiq sáhnsahwe parabarúena mi pukú wahnah aní awena tútuue míowara moke mitaq míó kega we ebitíówe. ²¹ Ebitíówana wega sensabé, Ínéga sáhnsáhú éhwéh íráhtáq ibora mi ehwéh aiq pútaragire úwe. ²² Úwara moke míó kega wene

ehwehnsabé iwíáh íwíáhéra seye náhenéra, Kaweq ehwéhne éra áhtenuwe. Áht-enéra árahue mi kawéq éhwéh irarerahiro éra mah anímé peh Sósépane ahninkáwá míéh mino uwe.

²³ Uwana Sísaga sensabé, Iteriborehga mah pabéqmé éhwéh iraréra, Are sóteh aní míahna puah arerene awahre kawerúno ewe. Itega ínénsabe, Arega Kápénééma marákórápéq ótaq sansá miraónaq irone íwíáhéq arega mitaq mirauronanserah mahtaq arenawahpeqkakákq moq miraúno íwíáhoo? ²⁴ Teiníboq írátíáhro éna, Wenawahraha Manikáne ehweh irari anínsábé, Are íre Manikáne ehweh iraréna aní móne ata ataowe. ²⁵ Aiq pútaq ehwéh teiníe. Naho Manikáne ehweh irarú aní Érásá marakóipeq míowana apahtaró ópéq mó opéq ákáhtaq íre ibonsúnsabe moke mi marákórátq anotah ehwéhrówe. Mi tanáhrátq áhnte kewéínínsó Ísara kené marakórapeq míowana ²⁶ Manikánka Érásá seba eqmaroo? Írakaumo. Manikánka we nahso kewéíní Sárépáta suwahpeq Sáíróna marákórápéqté ínípá eqmarowe. ²⁷ Manikáne ehweh irarú aní Érisa oga míotaq áhnte Ísara ke anotah naonkákákq ké míówe. Manikánka Érisa séhréh atehrana wega áhnte kaweraríto? Írakaumo. Peh morá Síría marákórápéqté náhnsó wéh aní wenáwíq Néama anotah naonkákákq míowana kaweratowe úwe.

²⁸ Úwara moke mitaq momiwíu kegá irera anotah abíáhnsá atówe. ²⁹ Abi-ahnsa atónsabe iriwe méra Sísá táhtoqme sensuwahpeqte áhnánsáhrápéq abariwe móátówe. Mitaq mentú kowara sega Sísá mentúpipeq pagunsuaneheéra móátówana ³⁰ wega mi wehekéq ákáhpitaq kure pokúwe.

Sísaga owainawa kaqauwo ehwéhne.

(Máhka 1.21-28)

³¹ Sísaga pokéna Kehrari marákórápéq Kápénééma suwahpeq tunse ahrena ahrena wehekáh Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnorúwe. ³² Págegeue síwáhnorú púara sega áhtenuwe. ³³ Áhtenuwana owainawanka subiqmaq subiqmarú aní Asiu kené momiwí nahtápéq míowana owainawanka iwíáh atowana anotahtaq mahraréna, ³⁴ Sísao, are Néhsara suwahpeqte aní móne. Arega itewe aneraitaníbo? Iubiq iuanie seno? Arewe Maniká méhhrabeq kaweqtaq mía míaóna aní móne. Arewe aiq tagaríóge úwe.

³⁵ Úwana Sísaga owainawansabé awehgu atena, Ehiya mé we auwe pokúno atowana owainawanka wehekeq ákáhpi mi aní aunúnkaq márunsurahúwana íre subisa pehipi auwena pokúwe. ³⁶ Pokúwara ómi míó kega anotah ahténéra seye náhenéra, Aneq pagégé éhwéhpo? Anotah wahnáh ánínká síwáhnorinserahnéna Sísaga pokúno éhwéh págegeue teriuwara owainawamarínká mi aní auwera pokowe uwe.

³⁷ Sísá éhweh mitaq teri mahtaq terinuwara ómi mi marákórápéqté kegá írówe.

Sísaga Pítane ahrahnawa kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 8.14-15; Máhka 1.29-31)

³⁸ Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq suena Sáímónine nahtapeq pokúwana Sáímónine ahrahnawa osoro awáhréúwara míó kega Sísansabé, Kawerato uwe. ³⁹ Uwana Sísaga awahre ínípá kure wene máhriqtaq iriwe ména iraró awáhréyábé, Túbáh agúno atowana kaweragúwana mi ínínká apubúue irigéna táhutahuq tíwe náriuwe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Mátíyu 8.16-17; Máhka 1.32-34)

⁴⁰ Íó tupekútaq awahre kené iyahnabo animárínká se sehgiwera Sísaba mórítówe. Mórítówana Sísaga wene ayahnkaratáté moke awahre ke moraní moranínue táhtorowana sene awahre kaweragúwe. ⁴¹ Kaweragúwara owainawamarínká mó ke suanaútaq ehwehnabaéra Sísansabé, Are Manikáne ahninkáwá wóne éra mi ke suera pokuwe. Pokutaq Sísaga sensabé, Ehiya míahto aritowe. Owainawamarínká, Sísawe Manikánka wehuke kaweraritankeheéna omaq ato aní míre éra sirupipeq we tagaríonsabe Sísaga ehiyansá aritowe.

Sísaga mó ke suwahpeq kure kaweq ehwéh teriu ehwéhne.

(Máhka 1.35-39)

⁴² Ahyahbinkerotaq Sísaga mitaq suena abatapi pokúwe. Mibeqté kégá we anebahruwe kure tagéra wensabé, Pokinehboq iteba sewíahno atówe. ⁴³ Atówana Sísaga sensabé, Ínéwé mó kehiná suwahpeqkákáq Manikánka wahnahnirabeqte éhwéh wene kaweq ehwéh koreriníe. Manikánka, Korerio éna eqmaq núwátáire úwe. ⁴⁴ Sísaga Súría marákórápéq Asiu kené momiwí nahmárítápéq mi ehwéh koreri terinúwe.

Sísaga sípiipéq tútuue síwáhnorú ehwehne.

5 Sísaga Kénésáréti kawéhú* áhnopeq iriwe ména síwáhnorútaq su kegá Manikáne ehweh iraneheéra weba kowíórabeq áhnte ke soruparíó puana mitaq kígiúwe. ² Pahnsábátáhtu kegá sene sípiraré áhnopeq marera arahwéraq sene kahwewarí pabeq paberuwana Sísaga mi sípiraré tagówe. ³ Su kegá pagu pagununsabé Sísaga Sáimónine sípiipéq kie irigue wensabé, Mahtaq sue móbeq móatiahno úwe. Úwara sípiipéqté kégá wene ehweh sehgiúwana wega mi sipíipéq tútuue ména áhnopeq míó keyabé síwáhnorúwe.

Pítarehga sene sípiakák suera Sísá kéro ehwehne.

(Mátíyu 4.18-22; Máhka 1.16-20)

⁴ Síwáhnorú ehweh parabagútaq wega Sáimónirehyabe, Pah meyagéhboq púrúrúia káwéhútápéq pokue kahwe tuparuqme uwe tagahro úwe. ⁵ Úwana Sáimóniga Sísansabé, Anotah aní móne. Itega inokáhpeq uwe taga tagaéwonana írakaunire. Peh arega tenienayabé mó uwe taganie úwe. ⁶ Segá sene kahwewarí tuparuqme uwera áhnte pah maqmíówe. Peh íregáritaq pah maqmíówana sene kahwewarí surakinaúnsabe ⁷ sega mó sipíipéq míó iyáhnábó animárínsabé siyah sahnupéra seséhréh aitáhtro uwara sure mi sipíraráipéq pah márówana umehúnsabe sípiraré wánínkorahúwe. ⁸ Sáimóniwe we mó awíq Pítáe. Wega mina tagéna Sísane auranabiahapeq arehunserarác ména wensabé, Néne Wahnahno, ínéwé áhnte ahbábác ání míó púah arega nue pokúno úwe. ⁹ Se áhnte pah maqmíónsabe Pítareq wereq míó kereqka anotah ahténuwe. ¹⁰ Pítane iyahnabo anité sensíwíq Sémísireq Sónireqme Sébérine ahninkáwáraré míóye. Pítarehga iwíáhunserah sega moq mira iwíáhuyé. Sísaga Pítansabé, Íre áhreúno. Ibora arega kahweipéq pah maqmiah-

*5:1 Kehrari kawéhúme mó awíq Kénésáréti kawéhúne.

nanserah mókake wehuke ínéba meriqme sinkehe úwe. ¹¹ Úwara sega sene sípi áhnopeq arahwéraq abariue marera moke suera Sísa kérowe.

Sísaga anotah naonkákáq ání kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 8.1-4; Máhka 1.40-45)

¹² Sísaga mó ke suwahpeq míotaq anotah naonkákáq ánínká we tagéna áhtení púana arehunserarárue wene ayahqno káuqmunurawéna Sísansabé pagu pagunéna, Anotah aní móne. Are awahbáhnaraqmé kaweraintahráhone úwe. ¹³ Úwana Sísaga ayahnkahkahrué wenaneq táhtorena wensabé, Aiq mirauge. Are awaho ani míahno atowana mína irarútaq wene náonaba apubúue wagúwana kaweragúwe. ¹⁴ Kaweragúwana Sísaga wensabé, Are kaweratónsábé mó ke teríneho. Írakaumo. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánípá pokue arene anonka móreawo. Are awaho ani úkire igehboq Mósísiga irarúnserahnue Manikánsabe titirúno úwe. ¹⁵ Úwara Sísaga miraú ehweh mitaq teri mahtaq terinuwara áhnte kegá wene ehweh iraneheéra suwe. Awahre kegá, Sísaga kaweraitankéhe íwíáhéra weba suwe. Áhnte kegá weba suwana ¹⁶ wega ahriahri miraúnserahnéna púrerinieéna abatapi pokúwe.

Sísaga aiayah pukia ání kawerato ehwehne.

(Mátíyu 9.1-8; Máhka 2.1-12)

¹⁷ Sísaga síwáhnorútaq Péhrasi[†] kereq Mósísine ehweh síwáhnoru kereqka mitaq tútuue méra írówe. Sega sensuwahpeqme Sarúsarama suwahpeqkákáq moke Kehrari marákórápéqté ké suwahpeqkákáq Súría marákórápéqté ké suwahpeqkákáq sensuwahpeq suera Sísane ehweh iraneheéra suwe. Manikánka Sísa págege atena séhréh atowana wega awahre ke kaweraritowe. ¹⁸ Mó kegá aiayah pukia ání wene sehitaq Sísaba móataneheéra sehgiwera suwe. Sísa míéh náhtápéq móatanehe íwíáhéra ¹⁹ áhnte wehekéq nahupeq kígíunsabe sega íre kioráhuwe. Íre kioráhéra nahnsorapéq kire abogéh piruqmarera abahrabahrútaq aiayah pukia ání wene máhriqkákáq sehitaqmaqme wehuke míópi Sísane auranabiahapeq márúnátówe. ²⁰ Sega iwíáhéra, Sísaga kaweratanawire íwíáhuwana Sísaga sene iwíáh tagéna aiayah pukia ánínsábé, Náníábq móne. Arene ahbabáq aiq kaweratóge úwe.

²¹ Úwara Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoru kereqka seye náhenéra, Mah anímé Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhre. Ahbabáqsabe insega kaweraritahráhiro? Manikánka webataq wehukene ahbabáq kaweraritahráhire uwe. ²² Uwana Sísaga sene iwíáh irena sensabé, Itene irupipeqmé aneqsábé mira iwíáho? ²³ Aiayah pukia ánínsábé aneq ehwéh teawinínkono? Arene ahbabáqsabe kaweratóge teawinínkono? Are irigue ah nogo teawinínkono? Íre págege ehwéhme ahnabo? ²⁴ Íné wehukení úku anínká mah marákó marákó wehukene ahbabáq kaweraritahráhuge. Sokigi ainíboq tagaríahro éna aiayah pukia ánínsábé, Teawiníboq iro. Irigue arene máhriq mewe arene nahtapeq pokúno úwe. ²⁵ Úwana ómi ke míótaq mi anínká apubúue irigéna wene máhriq mewena Manikánsabe anotahtaq iwíáh iwíáh atena wene nahtapeq pokúwe. ²⁶ Pokúwara tago kegá anotahtaq áhtenéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atera seye náhenéra, Iboramé ótaq sansá tagóne uwe.

[†]5:17 Aigárápéqté éhwéh Mátíyu 3.7 tagáhno.

Sísaga Mátíyunsabé, Íné séniro ú ehwehne.

(Mátíyu 9.9-13; Máhka 2.13-17)

²⁷ Sísaga tuekúwana táhkísi moné meyo ani wenáwíq Áríwái³ tagówana wega táhkísi moné meyorabeq tútuue mówana tagéna Sísaga wensabé, Íné séniro úwana ²⁸ wega irigue moke mitaq ko naneq suena Sísá kérowe.

²⁹ Áríwáiga wene nahtapeq Sísá kiraboúwara áhnte táhkísi moné meyo kéreq mó kéreqka Sísarehreq táhutahuruwe. ³⁰ Táhutahuruwara Péhrasi kéreq Mósísine ehweh síwáhnoru kéreqka mina tagéra Sísá kéro keyabé kasenéra, Táhkísi moné meyhá kéreq mó ahabábáq kéreqme itewe aneqsabé moráráq naho éra abiahnsa arítówe. ³¹ Sísaga sene ehweh irena sensabé, Sóteha awaho ke márásíni íre nári-asa peh morá awahre ke nárire. ³² Mina inserah ínéwé kaweqtaq míáh ké séhréh aritanieéna íre suge. Peh ahabábáq ke kaweritanieéna suge úwe.

Sísaga táhutahuq awehriro sansánsábé síwáhnorú ehwehne.

(Mátíyu 9.14-17; Máhka 2.18-22)

³³ Wehukega Sísansabé, Sóni kéréh kéga mó wehekáh mó wehekáhnue kawerue púroneheéra táhutahuq awehriowe. Awehriowara Péhrasi ke kérérah kéga moq mira aruqaruowe. Peh are kéréh kéga íre awehriera pehipi nahwe uwana ³⁴ Sísaga pabeqme ehwéh teriena, Pahuwirotaqmé o menáhwé míéhtáqmé itega wene iyahn-aboyabé, Táhutahuq awehriro terieráho? Írakaumo. ³⁵ Mókake o menáhwé seba íre míahnaraqmé mi tanáhráq wene iyahnaboga táhutahuq awehrioge úwe.[¶]

³⁶ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Wehukeníká nahonáh sáhkétí kawerinieéna o sahkétí subansuqmaqme mi subánsátáté párúwe nahonáh sáhkétí kawerinabo? Írakaumo. Miraitaq tahirímé nahonáh sáhkétí mó subanki irino. ³⁷ Wehukeníká o nahníaq sera ano naho naho méméné áuyahwa antéhyápípéq íre ahkíre. Miraitaq tahirímé sera anonka muinaraq nahonáh antéhyá tapoagirana sera ano marakóraq antigi irino. ³⁸ Wehukeníká o será ano o antéhyápípéq ahkíre. Wehukega ahkírataq mi tehtaré náneqme kawerue kanae. O será anome kawerue kanae. Antehyamé moq kawerue kanae úwe.[§] ³⁹ Naho sérá ano neh anínká iwíáhime, Naho sérá ano áhnte tei puana mi anónká o será ano kiotaikire íwíáhire úwe.

Sísaga ahrena ahrena wehekáh arambehriéyabe irarú ehwehne.

(Mátíyu 12.1-8; Máhka 2.23-28)

6 Ahrena ahrena wehekáh Sísareq we kéro kéreqka páréti mirao naneq será sotápéq kótaikutaq we kéro kega mi será késabariqme késabariqmeue kure ayah-nue ái poruwe nowe. ² Nowara Péhrasi kegá sensabé, Ahrena ahrena wehekáh íre mirao naneq sansá míre. Aneqsabé miraoo uwe. ³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíramé Tébitireq we kéro kéreqka sirupibiútaq mirau san-sámé íre sáhnahwe ahtebaho? ⁴ Wega Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéq kibekue Manikánka tagankeheéra máró paréti mewe néna we kéro ke náriuware sega moq nowe. Mósísine ehweh irarunka mi parétíwé pehipéqté kéga íre nah

³5:27 Mátíyuwe mó awíq Áríwáie. Mátíyu 9.9 tagáhnó.

[¶]5:35 Mi ehwéh áwahewé aigárápéqté éhwéh Mátíyu 9.15 tagáhnó.

[§]5:38 Mi ehwéh áwahewé aigárápéqté éhwéh Mátíyu 9.17 tagáhnó.

nanere. Peh morá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá nahrahowe ire. (1 Samuel 21.1-6)

⁵ Sísaga sensabé, Íné wehukení úku anínká ahrena ahrena wehekáh wannah wahnahnúwe.

**Sísaga ahrena ahrena wehekáh sawenkahnia
áyáhnkákák ání kawerato ehwehne.**

(Mátíyu 12.9-14; Máhka 3.1-6)

⁶ Mó ahrena ahrena wehekáh Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq kibekue síwáhnorúwana mitaq sawenkahnia áyáhnkákák ání míowe. ⁷ Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka mitaq méra Sísá ehweh ataneheéra ahrena ahrena wehekáh wehukení kaweratanabiramo éra ebitíówe. ⁸ Ebitíówana Sísaga sene sirupipeqté íwíáh aiq tagéna ómi kegá tagotaq sawenkahnia áyáhnkákák ánínsábé, Iriwe máhno úwana we irigue míowe. ⁹ Irigue míowana Sísaga míó keyabé, Itensabé kaseninie. Mósísine ehwehnikawé ahrena ahrena wehekáhnábé anere teiro? Kaweq sansá miraonehnikono? Íre kaweq sansá miraonehnikono? Wehuke kaweraritaneheéq séhréh aritanéhnkono? Íre kaweratanéhnkono éna ¹⁰ míó ke aurankaue tagéna sawenkahnia áyáhnkákák ánínsábé, Arene ayahnkara obariro úwana wene ayah obarirowana kaweragúwe. ¹¹ Kaweragúwara mi kegá tagéra anotah abíáhnshánéra sío síoéra, Sísawe aneronehnikono uwe.

Sísaga we kéro ke omaq sito ehwehne.

(Mátíyu 10.1-4; Máhka 3.13-19)

¹² Mitaqkake Sísaga púrerinieéna sáwéhrapeq kiwéna moke mi inókáhpéq mitaq púrerúwe. ¹³ Púreréna ahbiahipeq we kéro ke síáhrabéna airápété téhranité omaq sitowe. Sensabé eqmaro kee ue síwíraritowe. ¹⁴ Omaq sito ke síwíqmarimé mahraue Sáimóninsabé Pítae atowe. Pítane ábákawawé Ehntarue. Mó anímári síwíqmarimé mahraue Sémísi, Sóni, Pírípi, Pátórómíyu, ¹⁵ Mátíyu, Tómáhsi, Ápíasane ahninkáwá Sémísi, Sáimóni Séróti kahnáh ání, ¹⁶ mó Sémísine ani Súrása, mó aní téhtaré áwíqkákák ání Súrása Ísíkárióti miraue omaq sitowe. Súrása Ísíkáriótiwe anehe Sísane naruo koweriro aníne.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwehne.

(Mátíyu 4.24-25; Máhka 3.7-12)

¹⁷ Segá sáwéhrapeqté tútaq ukisatáq míowara áhnte we kéro kereq mó kereq míowe. Súría marákórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqté kéreq nahmbísi marákórápéq Táíya suwahpeq Sáiróna suwahpeq mibeqté kéreq suwe. ¹⁸ Mi kegá Sísane ehweh iraneheéra séra sene awahre kaweraitankeheéra weba suwe. Owainawanka subiqmaq subiqmarú kega moq weba suwana Sísaga kaweraritowe. ¹⁹ Sísane anepeqté págege arítéh náneqka wereq wahtotaq míó ke kaweraritionsabe ómiga we táhtoqnaneheéra suwe.

Sísaga iwíáh iwíáhoró ú ehwehne.

(Mátíyu 5.1-12)

²⁰ Sísaga we kéro ke tagéna síwáhnoréna, Tabonah keo, Manikánka wannah wahnahnirabeq awaq miahráhnshabé iwíáh iwíáhoró.

²¹ Amahnága irupibii keo, mókake iyahbankiranae. Minayabe iwíáh íwíáhoró.

Amahnága umehiraq ibisah keo, mókake wíréh wíréhigehe. Minayabe iwíáh íwíáhoró.

²² Íné wehukení úku aní séníráhnsábé mó kegá itensabé suwahrianae. Ite kaqi-uwaneherawoe. Ite íéhruruoneherawoe. Ite íre kaweq animárí móe aitaneherawoe. Íné séníráhnsábé mina tahnsa sánsámárí mirairataq iwíáh íwíáhoró.

²³ Segá mirairanka íopeq itene ápeq anotah úkinae. Minayabe segá mirairataq ábáhrue iru eyoyóeq iwíáh íwíáhoró. Segá ite íwíoqnehranserah sene sigaqnaréhga Manikáne ehweh iraru ke moq naho síwíoqnowe.

²⁴ Amahnága áhnte mensámehnsá matíáh kéó, kamah ainawire. Itega iuwahbeh naneq aiq merowe. ²⁵ Amahnága iyahbankiréh kéó, mókake irupi kamah ainawire. Amahnága wíréh wírého keo, mókake ibitunatúnánue ibisagehe. ²⁶ Ómi kegá ite kaweq ke wóe irataq iwíáhíue kawerurero. Irare kené sigaqnaréhga mina unserah-néra péhe éhwéh teríú keyabé kaweq ke wóe arítówe úwe.

Itene naruoyabé irutaboirono ú ehwehne.

(Mátíyu 5.38-48)

²⁷ Sísaga mó mahraréna, Néne ehweh íráh kéó, teiniñoq írátíáhró. Itene naruoyabé irutaboirono. Itensabé suwahrieh ke kawerarítáhró. ²⁸ Íéhruruo keyábé Manikánsabe teaweq, Mi ke kawerarito ue teawéro. Íwíoqnah keyábé púrerarítáhró. ²⁹ Mó anínká are ahsuehinahwe éberiopeq pabeq suehnana ahsuehino. Arene sáhkéti meyahnaraq síóti meyaníe ínaraq íre ahqáho ato. ³⁰ Mó anínká arensabé aneqpopoq nánio ínahwe náwo. Mó anínká arene ménsámehnsá meyehtaq wensabé, Néne meyahna naneq apubúue menio íre irarúno. ³¹ Mó kegá ite iuwahbeh sansánue ite kawerairítáhró itega moq mina tahnsanue se kawerarítáhró úwe.

³² Sísaga mó mahraréna, Itega peh morá itensabé sirutaboirono keyábé irutaboirono itegámé inseréhga, Ite kaweq ke wóe íwíáhígehbo? Írakaumo. Ahbabáq kega moq sensabé sirutaboirono keyábé sirutaboirono mino. ³³ Itega peh morá ite kawerairítáhró ke kawerarítáhró sánsánirataq inseréhga, Ite kaweq ke wóe íwíáhígehbo? Írakaumo. Ahbabáq kega moq mina tahnsa mirao mino. ³⁴ Itega peh morá ite náieráho ke nárirataq inseréhga, Ite kaweq ke wóe íwíáhígehbo? Írakaumo. Ahbabáq kega iwíáhéra, Meyáh kégá mókake ite moq náigéhe éra sene ahbabáq iyahnabo nárieráho mino?

³⁵ Itene naruoyabé irutaboirono kawerarítáhró. Nárirataqmé mókake náigéhe íwíáhíyehboq pehipi nárféro. Mirairataqmé Maniká Iteriboga anotah apéq inkéhe. Itega wene animárí míagehe. Maniká Iteribo anotah aní mía míáéna íre peh morá we kaweratáh keyábé arutaboirono. Wensabé íre iwíáh íwíáhíah peh ahbabáq keyabé moq arutaboirono. ³⁶ Maniká Iteriboga ómi keyábé arutaboirono itega moq irutaboirono itega úwe.

Mó kené sánsá íre saraq sitáhró ú ehwehne.

(Mátíyu 7.1-5)

³⁷ Sísaga mó mahraréna, Mó kené sánsá saraq siteq ahbabáq ke woe arítóho. Mirairataq Manikánka moq itene sánsá saraq itena ahbabáq ke woe aitanawire. Mó kegá ahbabáraitó iwíáh íre iahrreraq mareq súáhró. Súéhrataqmé Manikánka moq itene ahbabáq íre ahrreraq marena suankéhe. ³⁸ Nárirataq Maniká Iteriboga moq ná-

nawire. Wega tasu tasue obenkíqme náinkéhe. Itega saraqme náríranserah wega moq mina tahnsanue náinkéhe úwe.

³⁹ Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Aura pira ánínká mó aurá pírá ání ahm-boqme ah sokigi atahráhiro? Írakaumo. Miraóyataq tahirímé mi anitégá mataipéq inahnsu boya irino. ⁴⁰ Áwáhnorirana íréh ánínká we áwáhnori aní íre kiotaikorahire. Moke ahte bawiahnaraq we áwáhnori aní tahnsa míankehe úwe.

⁴¹ Sísaga mó pabéqmé éhwéh mahraréna, Arenawahrah aníné aurapi pehgáriq atútú tagé arerene aurapi anotah sehikára kéhnsábé aneqsábé arerene auransabé íre iwíáhono? ⁴² Arene aurapi anotah sehikára kéhrahwe arega íre tagahne. Minayabe aneqsábé arenawahrah anínsábé, Arene aurapite átútú meauwanínkono eno? Are ahbabáq kopéráhpéróna aní móné. Téhwé arerene aurapite séhikára merue anehemé arenawahrah aníné aurapite átútú kawerue tagé meauwahráhóne úwe.

Íre kaweq awánkánká abehq sérá iyanae i ehwéhne.

(Mátíyu 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ Sísaga mó mahraréna, Kaweq awánkánká abehq sérá íre íyéhre. Abehq awánkánká kaweq sérá íre íyéhre. ⁴⁴ Wehukenínká awánká sera tagéna mi awánká ahtebehre. Wehukenínká wisuraqte pópo íre isioráhéna káránkáránsáhtaqte kombahtóq íre isioráhire. ⁴⁵ Kaweq anínká wene arupipeq kaweq iwíáh kéh púana kaweq sansánire. Ahbabáq anínká wene arupipeq ahbabáq iwíáh kéh púana ahbabáq sansanire. Wehukenínká arupipeq iwíáh obenkítíéh púana wene áwéhga mi iwíáh irarerahire úwe.

Nah piehya anitéyábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 7.24-27)

⁴⁶ Sísaga mó mahraréna, Néne ehweh íre sehgirosabé aneqsábé néne Wahnah mone aintaho? ⁴⁷ Ínéba séna néne ehweh irena sehgi ánimé aneq tahnsa anípo? Teiníe. ⁴⁸ Néne ehweh irena sehgi ánimé nah piéh ánínká marakó íre wahto ubuqme nahwiahnsanse págege marákóráq pearéh aní tahnsane. Págege marákóráq kawerue pearéh púana anotah ibónsirana wání piéhtáq wene nah íre kúrugúruue sokogia peh págegeue kéhre. ⁴⁹ Néne ehweh irena íre sehgi ánimé aneq tahnsá anípo? Teiníe. Néne ehweh irena íre sehgi ánimé págege marakó íre ubuqme pehipi wene nah pearéh aní tahnsane. Anotah ibónsirana wání piéhtáq mi nah kúrugúruue sokogire. Sokogirana moke íre kaweragire úwe.

Kíápéténine arambehri aní kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 8.5-13)

7 Sísaga mah ehwéh síwáhnoréna mitaq suena Kápénéáma suwahpeq mátabuipeq kéagúwe. ² Mitaq 100 Aroma sontiá kéné kíápéténiga ména wene arambehri aní anotah arútábóiratowana mi aní anotah awáhréna pukinaúwe. ³ Sísá iteruwahpeq míéhre u irena kíápéténiga Asiu kené abowah wehyábé, Néne arambehri aní segawerato koreawéro ue eqmaq suowe. ⁴ Eqmaq suowara Sísaba séra, Máho ue pagu pagunéra Sísansabé, Kíápéténiwe áhnte kawéq aní púah awahre aní segawerato. ⁵ Kíápéténiga ite Asiu keyábé áhnte arútábóiraitena itene momiwí nah pearena eqitáráire éra pagu pagunuwe.

⁶Pagu pagunuwana Sísaga se kériqme mi aniné nah wahtotaq kútaq kíápéténiga mó eqmaro kereq piehgúwe. Segá Sísansabé, Anotah aníno, kíápéténiga teí éh-wéhmé iro. Wega arensabé mahraréna, Íné pehgáriq aní míó púah néne nahupeq íre súno. ⁷Are anotah aní míahna puana areba íre koragoge. Arega peh ehweh irarinana néne arambehri aní kaweragíno. ⁸Íné moq wahnah sansá tagarióge. Néne wahnah aiq míéhraha íné moq wahnah aní ména sóntía ke wahnahnuge. Ínéga mó sóntía ánínsábé, Pokúno atótáq wega apubúue pokire. Mó sóntía ánínsábé, Mahbeq súno atótáq wega apubúue ínéba sire. Néne arambehri anínsábé, Miraúno atótáq wega apubúue miraire. Kíápéténiga aiq irarire uwana

⁹Sísaga mi ehwéh irena áhtenéna pabeqme weba míó keyabé, Teiníboq írátíáhro. Mi anínká ínénsabe anotahta aiq pútare aintéhre. Nánuwahrah Asú kége mina tahnsanue íre aiq pútare aintáhwe úwe. ¹⁰Úwara eqmaq suo kega kíápéténine nah-tapeq kouwekue sutaq mi awáhré aní kaweragúwana awaho ani míowara kéragowe.

Sísaga pukú mahbí iriwe oganúq ato ehwéhne.

¹¹Mó tanáhráq Sísareq we kéro kereq áhnte mó kereqka Náini suwahpeq pokuwe. ¹²Kuriraq wahtotaq sutaq mibeqté kégá pusa aní mómaisaneheéra sehgiwera suwe. Pukú aniné anowagáwé peh morá mi aní maqmarena kéweiní míowara áhnte we-nawahraheq suwe. ¹³Sísaga pukú aniné anowa tagéna wensabé arutaboiratena mahraréna, Íre ibisáhno éna ¹⁴sehiq koráhtorowara sehgiwe su kega mitaq iriwe míówe. Sísaga pusa ánínsábé mahraréna, Káriq mahbí, irigúno úwe. ¹⁵Irigúno úwana pusa anínká iriwe tútuue ména ehwehnúwe. Ehwehnúwana Sísaga mi aní anowabá atowara ¹⁶tago kega áhtenéra Manikánsabe iwíáh íwíáh atówe. Iwíáh íwíáhatera mahraréra, Manikáne ehweh irari anínká iteba sire. Manikánka wene animári séhréh aitanieéna aiq sire uwe. ¹⁷Súria marákórápéqté kéreq móberiopeqté kéreq Sísaga miraú ehweh mitaq teri mahtaq terinuwara írówe.

Sóniga we kéroya anité Sísaba eqmaq suo ehwehne.

(Mátíyu 11.2-19)

¹⁸Sóni kéro kega moke mi ehwéh teawúwana Sóniga téhranité omaq sitena ¹⁹Sísansabé ehweh kasenigeheéna eqmaq suowe. Eqmaq suanaútaq mi anitéyábé, Sísansabé kogasenéta, Arewe Manikánka eqmaraníe ú anípo? Ite mó anínsábé áwénunonehknono kogasenotao úwe. ²⁰Úwara sega Sísaba kéra wensabé, Wání meri merini aní Sóniga eqmaq íuwéhraha súye. Wega ite eqmaq iuwanauraitaq mahraréna, Arewe Manikánka eqmaraníe ú anípo? Ite mó anínsábé áwénunonehknono uraire uye. ²¹Mi tanáhráq Sísaga áhnte awáhré kéreq owainawanka subiqmaq subiqmarú kereq aura pira kéreq kaweraritena ²²Sóniga eqmaq suo anitéyábé, Irehya ehwehnikákák tagéhya naneqkákák Sóni koreawétao. Ínéga miraunka aura pira kégá tagahwara aigará soriqnah kega ah nogowara náonkakák kéné náo wagirara ahre parosa kégá ehweh íráhwe. Pusa ké iriwe oganúq sitena Manikáne kaweq ehwéh tabonah ke síwáhnoruge. ²³Ínénsabe árahinabomo iwíáh íre iwíáhia peh ínénsabe kawerue aiq pútare aintéh ánímé aru ukiqme aní míéhre. Mah ehwéh Sóni koreawétao úwe.

²⁴Sóniga eqmaq suo anité pokuyataq Sísaga weba sáhurío ke Sóni ehweh teri-uwe. Wega mahraréna, Sóniga uworapeq íwáhnoruraitaq koraganeheraurotaqmé we inse wíre íwíáhéq koragaroo? Sóiririrana onega míu míu inserah Sóni mó

iwíáh mó iwíáhi aní míre íwíáhéq koragaroo? Sóniwe íre mina tahnsa aní mire. Írakaumo. ²⁵We inse wíre íwíáhéq koragaroo? Kaweq korósí aneraneria aní koragaroo? Írakaumo. We íre mina tahnsa aní míarairara ménsámehnsá áhnte kéh ké siwahriria kéwé uworapeq íre mía peh wannah kené nahtapeq mía míaoewe. ²⁶We inse wíre íwíáhéq koragaroo? We Manikáne ehweh irari aníne íwíáhuroo? Aiq pútaq iwíáhowe. Írátíáhro. We Manikáne ehweh irari anínéna moke mó áwáhu ke kiotaikuraire. ²⁷Sóni éhwehme Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Néne ehweh korerina anímé ebeq eqmarahnana are sina ah kawerarankehe ire úwe.

(Malakai 3.1)

²⁸Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Sóniwe anotah anínirara moke mó kegá we íre kiotaikowe. Íre kiotaikowana Manikánka wannah wahnahnirabeq íópípeq kibeki aní pehgáriq anínká Sóni kiotaikire úwe.

²⁹Úwara táhkísi moné mewe meweu kereq áhnte mó kereqka mi ehwéh irera iwíáhéra, Manikáne sansá aiq kaweq sansáne uwe. Sóniga se wání merinie únsabe mira íwíáhuwe. ³⁰Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sónine wání íre meyónsabe Manikáne kaweq sansánsábé iuwahriehre íwíáhuwe.

³¹Sísaga mó mahraréna, Amahnága oga míáh kéwé ite aneq tahnsá kée teinínkono? ³²Itewe káriq anímáriná máhkétirapéq ogi ogionserah tahnsá ké wóe. Mó anímáriná mó anímárinásábé abiahnsa aritera sensabé, Igonkónúnaraq itega íre ábáhrowe. Ibitunátúnánúnaraq itega íre ibisahwe ewe. ³³Wání meri merini aní Sóniga suraitaq wega táhutahuq awehriéna náhníaq sera ano íre narainsabé itega abiahnsa ateq, Owainawanka wene arupipeq míéh aní míre atárowe. ³⁴Íné wehukení úku anínká surautaq táhutahuqkakáq náhníaq sera anonkakaq pehipi nogaq itega ínénsabe abiahnsa ainteq mahraréq, Tagaríáhro. We uwoyansa kobuq kahburi aní áhnte nahníaq sera anonkakaq pehipi neh aní míre. We táhkísi moné aebó kéreq mó ahabábáq kéreqne iyahnabo aní míre aintáhuwe. ³⁵Itega ínénsabe mi ehwéh irarewara Maniká tagaríáh kégá ahtebé sansánirataq mó kegá tagéra, Se aiq pútaq sansánowe ewe úwe.

Sísane aigárátáq wéri abaq ato ehwéhne.

³⁶Peh morá Péhrásí anínká Sísansabé, Ínéreq táhutahuroyehboq máho úwana Sísaga kérena wene nahtapeq ména táhutahurúwe. ³⁷Mi ke suwahpeqte íni we ahabábáq ini míowe. Mi inínká Sísá mitaq míéhre u irena áhnte kawéq kúnkúni weri motóreipéq mewe súwana ³⁸Sísá míowana mi inínká wene anehepeq sure wene aigárátáq tútuue ména we áhnte ibisó púana wene aqnu Sísane aigárátáq tabagu tabaguúwe. Miraúnsabe mi inínká wene íre wahto áyáhrátáté Sísane aigárátáq soharuena wene aigárátáq nánkóqnéna wéri abaq atowe.

³⁹Abaq atowana Sísansabé máho ú Pehrásí anínká miráú tagéna wene arupipeq iwíáhéna, Mi inímé ahabábáq ini puana Sísá Manikáne ehweh irari aní míéhtáq tahirimé we táhtoréh íni peh ahabábáq ini míre íwíáh irino úwe.

⁴⁰Sísaga wene iwíáh irena wensabé, Sáimónio, pehgáriq ehwéh teawiníboq írátíahno úwana, Íwáhnoraníno, tenio úwe. ⁴¹Úwana Sísaga mahraréna, Peh morá anínká téhranité mone síátáire. Mó aní 100 Kína mó aní peh 10 Kína ue átáriageheéna síátáire. ⁴²Anehe mi anínká sensabé, Ínéga íátáu moné náníétao urairara mi anitégá mone tabonahuroya puara íre aweráhuroye. Íre aweráhuroyansabé mone síátái anínká sensabé, Ínéga íátáu monéwé mó náníyehboq anetaníbo. Túbáhago-

tao teriátáire. Minayabe aneq iwíáhono? Móne síátái anínsábé ah anínká anotahtaq arutaboirire íwíáhono úwe.

⁴³ Úwana Sáimóniga Sísansabé, Áhnte moné merai anínká áwátái anínsábé anotahtaq arutaboirire. Áwátái anínká wéhuwa nániewé anetaníbo atarái puana anotahtaq arutaboirire úwe. Úwana Sísaga, Arega aiq iraréne éna ⁴⁴ pabeqme mi iní tagéna Sáimóninsabé, Arewé mi iní aiq tagahno? Arene nahtapeq sutaq nigará pabeq paberé waní íre nániene. Mi inínká wene aqnuraté nigará pabeq paberaintena wene ayahrataté sobaruqnúéhre. ⁴⁵ Arega íné íre nánkóqnáhne. Mi inínká áhntetaq nigará nánkóq nánkórire. ⁴⁶ Arega niyahqnopeq wéri íre abaq intahne. Mi inínká nigarátáq kaweq kunkúni werí abaq intéhre. ⁴⁷ Minayabe teawiníboq írátíahno. Mi inínká ínénsabe áhnte arútábóiraintéh púana wene áhnte ahbábáq kaweratóge. Peh táhmaro ahbábáirana Manikánka kawerato anínká wensabé pehgáritaq arutaboiratéhre éna ⁴⁸ mi inínsábé, Arene ahbabáq aiq kaweratóge úwe. ⁴⁹ Úwara mó táhutahuru kegá seye náhenéra, Arene ahbabáq aiq kaweratóge irari anímé árahue mirainkehbo uwana ⁵⁰ Sísaga mi inínsábé arega ínénsabe aiq pútare aintahnaga arene ahbabáqmari aiq kaweratóge. Pehwehrué pokéwahno úwe.

Táhmaro inínsónká Sísá kéro ehwehne.

8 Mó tanáhráq Sísaga anotah matábúrápéqkákákq mó kehiná mó kehiná suwahpeqkákákq ah nogena Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh mi kawéq éhwéh síwáhnorúwe. Airápété téhranité we kéro ke kérowara ² kawerarito inínsónseqka moq kérowe. Menah se awahreuwara owainawamarínká se síwíoqnówana Sísaga sene awahre kaweraritena owainawamarí kaqsuowe. Mi inínsó síwíqmarimé mó iní wenáwíq Máhríae. Wene iyahnaboga wensabé Mágára iníne ue áwíratówe. Menah Sísaga mi iníné arupipeqte airápété téhtaré ówáínáwá kaqauwowe. ³ Mó iní Kúsane ahre wenáwíq Sóánae. Wenawehqka Érótime arambehri keraq wahnahnú aníne. Mó iní wenáwíq Súsánae. Sereq áhnte mó inínsónseqka Sísareq we kéro kereq séhréh aritera kirabo arítówe. Sísaga ehweh síwáhnorinieéna ah noguwara mi inínsónká séhréh aritaneheéra kérowe.

Ayu suitabéyabe pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 13.1-9; Máhka 4.1-9)

⁴ Mó tahnurápéqte ké mó tahnurápéqte kéue íregáritaq kegá séra Sísaba sáhuriówe. Áhnte kegá momiwíuriótaq Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, ⁵ Ayu suitabeh anínká ayu suitabanieéna pokire. Suitabehtaq mó ayú ahtapeq megirana wehekeqká abasaráhwana kabranka sésiq nehre.

⁶ Mó ayú kiruraq megirana kiapoue kirena mi marákó íre tantani puana ehyatagire.

⁷ Mó ayú náwerarúítáq megirana náwe kirena kárigariirana íre kawerue kirena sera íre íyéhre.

⁸ Mó ayú kaweq marákóráq megirana kiapoue kirena áhnte será iratanire úwe. Sísaga mah pabéqmé éhwéh teriena anehe mi keyábé, Íre parosa áhréákákq kéó, kawerue íráhro úwe.

Sísaga moke pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.

(Mátíyu 13.10-17; Máhka 4.10-12)

⁹Sísaga kéro kega wensabé, Mah pabéqmé éhwéhmé áwahe teio uwe. ¹⁰Uwana Sísaga sensabé, Manikánka wannah wahnahnirabeqte éhwéhmé áwahe ite sokigi aiena mó peh pabeqme ehwéh teri terinuge. Minayabe ínégá pabeqme ehwéh iraru-taq mó kegá siuranka tagéra peh morá sirupipeq íre tagariahrahowe. Sene siahrega irera peh morá sirupipeq íre írátíahrahowe úwe. *(Aisaia 6.9-10)*

Sísaga ayunsabe éhwéh áwahe pahsuo ehwéhne.

(Mátíyu 13.18-23; Máhka 4.13-20)

¹¹Sísaga mó mahraréna, Mah pabéqmé éhwéh áwahe ahtebagehboq teinié. Ayume Manikáne kaweq ehwéhne. ¹²Ahtapeq megí ayúmé wehukega Manikáne ehweh íráhwana owainawanka sirupipeqté mi kawéq éhwéh seaebóire. Segá mi ehwéhnsábé aiq pútare atehrana kawerarítéhneho éna aebóire.

¹³Kiruraq megí ayú kiapoinserah wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq ey-oyóéra apubúue kowe atáhwe. Manikáne ehwehna sirupipeq íre ánú píéhnsábé pehgáriq tanáhráq sehgiówe. Áhwárawe tageh tanáhráq segá túbáh agéra Maniká áúwáhwe.

¹⁴Náwe tarúftáq megí ayúmé wehukega Manikáne ehweh irera, Sehgiónehe íwíáhéra mó tanáhráqmé sene arambehriyabé iwíáh kikiréra ménsámehnsánsabe sirutaboirá segá sirutaboíro naneqmarínsábé iwíáh íwíáhowe. Náwe soagin-serah minawarinká saiqnaríéh púana segá Manikáne arambehri íre miraorahowe.

¹⁵Kaweq marákórát megí ayúmé wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq ambubu atawéra tábúsoqme iwíáhowe. Kaweq marákórát kaweq será íyéhnserah segá Manikáne arambehri kawerue miraowe úwe.

Wehukega áráhmu keqmaráhtát íre akariaráhnsábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 5.14-16; Máhka 4.21-25)

¹⁶Sísaga mó pabeqme ehwéh síwáhnoréna, Wehukega áráhmu keqmaráhtát páré-tahraté íre akariaráhwe. Máhriq tahbé tehnopeq íre maráhwe. Írakaumo. Nahupeq kira kegá kawerue tagagehéera tahberapeq maráhwe. ¹⁷Moke kopípéq kéh náneqme mókake ábóraq kanae. Kopípéq mirao sansá mókake téhráhnarabeq ábóraraginara tagagehe. ¹⁸Matiéh ání Manikánka mó náwinkéhe. Íre matiéh ánímé Manikánka wene pehgáriq naneq meyankéhe úwe.**

Sísane anowaréh ábákawaréhwe inseréhbo i ehwéhne.

(Mátíyu 12.46-50; Máhka 3.31-35)

¹⁹Sísane anowareq ábákawaréhreqka weba séra nah kígiunsabe íre kioráhuwe. ²⁰Minayabe mó anínká Sísansabé, Arenanoreq arenábáqmarinseq máhpeq méra are tagéyabe suwahbehre úwe. ²¹Úwana Sísaga mitaq míó keyabé, Manikáne ehweh irera sehgió kéwé náinoreq náníbáqmarinseq móe úwe.

****8:18** Manikáne sansá kawerue sehgi ánímé Manikánka séhréh atahnana wega wene sánsá mó ahtebahrahire. Wene sánsá íre kawerue sehgi ání Manikánka we ahtebah naneq meyankéhe.

Sísaga irarúnka anotah soiríq táqnáigú ehwehne.

(Mátíyu 8.23-27; Máhka 4.35-41)

²² Mó wehekáh Sísaga we kéro keyabé, Seberaebéq pokonehe úwara sípi kéwewera pokuwe. ²³ Sísaga sípiipéq sugowana anotah soirírúwe. Anotah soirírúwana nonaburóróúwana wánínka sípiipéq kiegambéh agu aguúwana sípi wánípipeq tupékinaúwe. ²⁴ Minayabe we kéro kega Sísaga iriatera wensabé, Itene Wahnahno, ite pukoneheúne uwana Sísaga irigéna sóriqsabé, Táqnáigúno éna wánínsabe, Túbáh agúno úwana sóriqka táqnáigúwana wánínka túbáh agúwe. ²⁵ Túbáh agúwana Sísaga we kéro keyabé, Aneqsabé íre aiq pútare aintaho úwara sega áhtenue áhreéra seye náhenéra, Mah aní inebo? Wega sóriqkakáq wánínkakaqsabé ehweh atéhrana wene ehweh írehre uwe.

Sísaga owainawamarí kaqsuo ehwéhne.

(Mátíyu 8.28-34; Máhka 5.1-20)

²⁶ Sísarehga sípi kéwewera kure Kehrari kawéhu seberaebéq Kérása kené marakórápéq kuwe.†† ²⁷ Sísaga áhnopeq kútaq mibeqté ání owainawanka subiqmaq subiqmarú anínseq piehgíúye. Íre wahto tanáhráq pehrákora mía míaéna nahtapeq íre kaena peh wehuke maisia ónápípeq kaegaeúwe. ²⁸ Mi anínká Sísaga tagotaq kareéna arehunseraráq ména ehwehnabaéna, Sísao, are íópeqté Manikáne ahninkáwá wóne. Aneraintaníbo éna kamah aníneho úwe. ²⁹ Úwana Sísaga owainawansabé, Auwe pokúno atonsabe wega aneraintaníbo úwe. Ahri-ahri owainawanka mi aní subiqmaq subiqmarúnsabe uwoyansa aní úkúwara wehukega táhtoqme séniraté wene ayahnkaratáq aigárátáq táhru táhruarówe. Táhru táhruarówana sení suraqsuq suraqsurúwana owainawanka mi aní abatapi kaqsuq kaqsurúwe.

³⁰ Anehe Sísaga wensabé, Arenáwíq inebo úwana néníwíqmé Íregáritare úwe. Áhnte owáináwámárínká wene arupipeq míónsabe mi ehwéh irarúwe. ³¹ Owainawamarínká Sísansabé, Íre ambarúnkákáq mátáípeq eqmaq iuwehneho éra pagu pagunuwe.

³² Íregáritaq poeráhqmárínká wahtotaq sáwéhrapeq náwe sahtaqme nowara owainawamarínká Sísansabé, Póeráhqmariné sirupipeq eqmaq iuwo éra pagu pagunuwana kowe aritowe. ³³ Kowe aritowara owainawamarínká mi aní auwera póeráhqmariné sirupipeq kowíwara moke mi kamári sáwéhrapeqté pehbeheráh tunse mentúpipeq wánínkue pukuwe.

³⁴ Póeráhqtaq wahnahnu kegá tagéra pehbeheráh pokue sotápéq míó kereq sene nahtapeq míó kereq korerúwara ³⁵ seraganeheéra suwe. Sísaba suwana owainawamarí kaqauwo anínká kaweq iwíáhorahéna aneranerue Sísane aigárátáq tútuue míowara su kegá tagéra áhreuwe. ³⁶ Áhreuwara tago kegá kawerato ehweh su ke teríúwe. ³⁷ Teríúwara moke Kérása marakórápéqté kegá Sísaga miraúnsabe áhreu puara wensabé itene marakórapeq sue pokúno atówe. Atówana Sísaga sípiipéq ki-asague pokinaútaq ³⁸ owainawamarí kaqauwo anínká wensabé, Are kéranté úwana Sísaga ahqáho atowe. ³⁹ Ahqáho atena wensabé, Arenawahpeq pokue Manikánka

†† 8:26 Kérása marakó mó awíq kéhre. Mátíyuga sehiranú pukúípeq marakó awíq Kárarae kéhre. Mátíyu 8.28 tagáhno.

kaweratéh éhwéh moke korerio úwana wega pokue moke wenawahpeqte ké Sísaga kawerato ehwéh koreriuwe.

Sísaga awahre iní kaweraten ahrari oganúq ato ehwehne.

(Mátíyu 9.18-26; Máhka 5.21-43)

⁴⁰ Sísaga mó seberaebéq seuwekúwara mitaq mío kega we áwénunu puara wega súnsabe iwíáh iwíáhuwe. ⁴¹ Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáh aní Sáírúsaga Sísaba séna Sísane aigárápí káuqmunue arehunseraraq ména wensabé, Nániyahu pukinainsabé néne nahtapeq segawerato éna pagu pagunúwe. ⁴² Mi ahrárwé wene peh morá ánínéna anotah ahrárwí airápété téhtaré ópéq ména pukinaúwe.

Pukinaúwana Sísaga abowá kérowara áhnte mó kegá kígíue moráraq ahtapeq kuwe. ⁴³ Ahtapeq kuwana awahre iní airápété téhtaré ópéq wene korahq íre taraqná-gia peh tuerueúwe. Sóteh kegá íre kawerarahráhu puana mi awáhré peh kowe. ⁴⁴ Wega Sísane hepeq sure wene korósi ayehrápéq koráhtorotaq wene korahq apubúue taraqnágúwe.

⁴⁵ Sísaga, Néne korósi in-sega táhtorehro úwara ómi mío kega, Írakaumo uwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, áhnte kegá are pagume se mino úwe. ⁴⁶ Úwana Sísaga, Iné tagaríomé mó anínká iné táhtoréhre. Néne págege mó anípá pokirana tagoge úwe. ⁴⁷ Úwana kawerato inínká, We aiq tagaríéhre éna weba sure iran-sánéna káuqmunurawéna Sísaga apubúue kawerato ehwéh irarúwara ómi kegá írówe. ⁴⁸ Írówana Sísaga wensabé, Arega aiq pútare aintahnaga kaweratóge. Pehwehrue pokéwahnó úwe.

⁴⁹ Pehwehrue pokéwahnó teawutaq wahnah aniné nahtapeqté anínká sure abowánsabé, Areniyahu aiq pukinsabé síwáhnori aní mó íre pagu pagunúno teawuwe. ⁵⁰ Teawuwana Sísaga sene ehweh irena wahnah ánínsabé, Íre áhreúno. Peh aiq pútare aintehnana we kaweraginawire éna ⁵¹ wahnah aniné nahtapeq kú-taq ómi mó keyábé, Máhpeq míáhro aritowe. Peh morá Pítareq Sónireq Sémísireq ahrarine anoiboreq meriqmena nahupeq kibekuwe. ⁵² Áhnte kegá mi ahrárwíábé íbiséra ibitunátúnánuwana Sísaga sensabé, Íre íbisahro. We íre airaiq pukia peh súdehro úwara, ⁵³ we airaiq pukire iwíáhu puara Sísansabé awiréh atówe. ⁵⁴ Awiréh atówana Sísaga wene ayahnkara táhtotawéna wensabé, Ahrario, irigúno atowana ⁵⁵ oga úkéna apubúue iriwe míowe. Apubúue iriwe míowana Sísaga wenanoibonsabé, Táhutahuq náwétao aritowara ⁵⁶ sega áhtenuyana Sísaga sensabé págegeue teriena, Mahnayabe mó ke teríyeho úwe.

Sísaga we kéro ke arambehriraq eqmaq suo ehwehne.

(Mátíyu 10.5-15; Máhka 6.7-13)

9 Sísaga we kéro ke airápété téhranitéyábé síáhrabéna sega owainawamarí kaq-suera awahre ke kaweraritageheéna págege aritena mi arámbéhrí miraoro aritowe. ² Miraoro aritena sensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh síwáhnoréq awahre ke kawerarítáhro aritowe. ³ Wega mó mahraréna, Ah nogone-heéq mewe nógó náneq íre meyáhro. Pegiqnáh karamé unahmé táhutahuqme mónewe mó siotíwé íre meyáhro. ⁴ Itega Manikáne ehweh síwáhnoroneheéq mó ke suwahpeq kirataq peh morá áníné nahupeq kaegaeéq arambehri parabarúéh-rataqmé mitaq sueq mó ke suwahpeq pokigehe. ⁵ Mó kehiná suwahpeqte kegá íre mehweh aitéhrataq sega íre kaweq sansá miraonsabé ahtebageheéq sega tagehrataq igárátáq

kahna tanáhúq poruarúáhro úwe. ⁶Úwara we kéro kega pokue mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue síwáhnoroneheéra poké aguwe. Segá moke mi kehiná kéhíná suwahpeq Manikáne kaweq ehwéh teri terinéra awahre ke kawerarítówe.

Érótiga Sísá éhweh irena we inesebo ue kasenú ehwehne.

(Mátíyu 14.1-2; Máhka 6.14-16)

⁷ Anotah wahnáh aní Érótiga Sísá éhweh irena áhnte iwíáhúwe. Áhnte iwíáhúwara mó kegá Sísansabé, We wání meri merini aní Sónie. Sóni pukéna oga úkéna amahnága míehre uwara ⁸mó kegá, We Éráisae. Éráisa amahnága ábóraragire uwara mó kegá, We Manikáne ehweh irarú anine. We naho pukú aní iriwe oganúkuraire uwe. ⁹Uwana Érótiga sene ehweh irena wega mahraréna, Sóni ínégá ayahqno kiraq áwátáu aní aiq pukuraire. Minayabe amahnága sega mó arámbéhri mó arámbéhriue miraire e anímé inesebo úwe. Inesebo éna Sísá taganie íwíáhúwe.

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kirabou ehwehne.

(Mátíyu 14.13-21; Máhka 6.30-44; Sóni 6.1-13)

¹⁰ Sísá kéro kega weba kouwekéra moke mirau arámbéhri teawúwe. Teawúwana Sísaga Pétásáira suwahpeq sebataq míaneheéna se meriqmena pokúwe. ¹¹ Áhnte mó kegá, Sísá Pétásáira suwahpeq pokire uwara irera we anehe kaqmera pokuwe. Pokéra weba suwana Sísaga se mehweh aritena Manikánka wahnah wahnah-nirabeqte éhwéh teriena awahre ke kawerarítowe.

¹² Ío tupekinaútaq Sísá kéro kega weba séra wensabé, Mahtaq abatapi púah mah ke kaweqtapéq kogaera táhutahuq meyageheé wahtotaq kehiná suwahpeq eqmaq suo uwe. ¹³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe mi ke kirabooro úwe. Kirabooro úwara wensabé, Ite peh moberíáh párétíákák téhtaré páhnikákák mationa puaq moke mah kegá nehransabé táhutahuq kobaiqmaranéhnkono uwe. ¹⁴ Áhnte 5 táhúséni (5,000) weh míónsabe sega mi ehwéh iraruwe.

Sísaga we kéro keyabé, Saime mó ke mópi tútuue míehrara mó ke mópi tútuue míáhro arítáhro úwara ¹⁵ sega mirauwara moke mío kega tútuue míówe. ¹⁶ Sísaga mi mobériáh párétíákák téhtaré páhnikákák mewena íopeq tagéna Manikánsabe, Kaweróne atena mi tahutáhúq keqme we kéro kega kiraboigeheéna náriuwe. ¹⁷ Náriúwara ómiga nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé airápété téhtaré páhsíkéti úsawe obenkíq márówe.

Pítaga Sísansabé, Are Karáhé wóne ú ehwehne.

(Mátíyu 16.13-19; Máhka 8.27-29)

¹⁸ Mó tanáhráq Sísaga webataq púrerúwara we kéro kega weba suwana wega sensabé kasenéna, Mó kegá ínénsabe inse aintaho úwe. ¹⁹ Úwara, Arensabé mó kegá, Sóni wání meri merini aní míre ewe. Mó kegá arensabé, Éráisa wire ewe. Mó kegá arensabé, Manikáne ehweh naho iraré oga úkuroana aní móné ewe uwe. ²⁰ Uwana Sísaga sensabé, Itega ínénsabe inse aintaho úwana Pítaga wensabé, Arewe Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna omaq ato aní móné úwe.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Mátíyu 16.20-28; Máhka 8.30-9.1)

²¹ Sísaga we kéro keyabé, Ínéwé Manikánka omaq ato aní míre mó ke teríyeho úwe. ²² Teríyeho éna mó mahraréna, Íné wehukení úku aní níwíoqnaneherawoe. Asiu kené abowah wehreq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ínénsabe, Iuwahriehre éra nubi q suaneherawoe. Nubi q suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq iriwe oga úkinauge úwe.

²³ Sísaga mó ite we kérahwána keyabé mahraréna, Íné sénireyabe awahbeh aníno, arerene awahbeh iwíáh suo. Manikáne arambehri mira aruqarurunsabé sega íné awankátaq táhparagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniro. ²⁴ Wewensabé arutaboíréna peh wewene awahbeh iwíáh mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri anímé oga mérapeq awaq miankéhe. ²⁵ Wehukeníká moke mah marákóipéqté ménsáméhnsá matíéhtáq tahirímé oga mérapeq íre awaq miahnaraqmé mi ménsáméhnsánká árahue séhréh atéh iripo?

²⁶ Ínénsabeakáq néne ehwehnsabéakáq ayeहितeh aní íné wehukení úku anínká túonagake wensabé moq niyehitanawire. Íópeqté kéreq Nániboreq ínereqne patahga tahnsa téhreh naneqkakáq túonagake mi anínsabé niyehitanawire. ²⁷ Teiníboq írátíáhro. Táhmáro ite iriwe míona ke pehipi íre pukigehe. Ebeqme Manikánka wahnah wahnahní tagéq anehe pukigehe úwe.

Sísane auranabiah mó kugú agú ehwehne.

(Mátíyu 17.1-13; Máhka 9.2-13)

²⁸ Sísaga síwáhnorúwana abapete morá wéhékáh parabagúwana wega sáwéhrapeq púrerinieéna Pítareh Sónireh Sémísireh meriqmena kiuwe. ²⁹ Wega púrerútaq wene auranabiah mó kugú, kaweq kugú agúwana wene korósi téhreh naneq tahnsánue anotah tabérábé agúwe. ³⁰ Anotah tabérábé agúwara Mósísireq Éráisareqka íópeqté tunse ábóraragéra Sísareq ehwehnuwe. ³¹ Mi anitégá Manikáne téhreh naneqtaté awahirirue méra Sísá Sarúsarama suwahpeq pukinaú ehwéh iraruye. ³² Iraruyara Pítarehga surahpeq méra irigéra Sísane patahga tahnsani naneq tagéra Sísareq míóya anité tagowe. ³³ Mi anitégá Sísá auwera pokoyeherauyataq Pítaga Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite mahtaq míonayabé aiq kawerire. Apahtáro úqná pearanéhe. Arene morá Mósísine morá Éráisane moráue pearanéhe úwe. Pítaga mi ehwéhnsabé íre iwíáhia pehipi irarúwe.

³⁴ Irarútaq írábúyánka seúbítáwéna Sísá kéro anító akariuriowara sega áhreuwe.

³⁵ Áhreuwana írábúyápipeqté éhwéhncá mahraréna,

Mah anímé nénahni míre. We omaq atóge. Wene ehweh íráhro úwe.

³⁶ Wene ehweh íráhro úwana Sísá webataq míowara tagowe. Sísá kéro anítógá minayabe ehiya méra mi tanáhráq se tago naneq mó ke íre teríúwe.

Sísaga owainawa kaqauwena animai kawerato ehwehne.

(Mátíyu 17.14-21; Máhka 9.14-29)

³⁷ Ahbiah tahnsá sega sáwéhrapeq suera túwara áhnte kegá Sísareq piehgíúwe.

³⁸ Se míorabeqte wéhgá anotah ehwéhncue mahraréna, Íwáhnoraníno, nénahnimé peh morá aní míehre. We tagáhno. ³⁹ Owainawanka we subiqmaréhtáq kare

aruqarurire. Owainawanka áwíoqneh puana iransá iransánéna wene áwéhipeqté arehya kíobi aruqarurire. Wega áhnte subiqmaq subiqmaréna íre apubúue soraq áúwéhre. ⁴⁰ Are kéréh kényábé, Kaqauwáhro éna pagu pagunugarawe sega íre miraorahowe úwe.

⁴¹ Íre miraorahowe úwana Sísaga míó keyabé, Ite íre aiq pútare ainteq saiyo ke wóe. Iteba mía míaume ahkake awehraq kanabo? Itega miraonsabé nirupipeq ume-hime ahkake parabaginabo éna abowansabé, Arenahni ínéba meqme súno úwe. ⁴² Úwana abowágá wenahni meqme sútaq owainawanka we subiqmarena kúrugúru atowana Sísaga owainawansabé, Auwe pokúno atena mi aní kaweratená wenaboba atowe. ⁴³ Manikánka Sísá págegeue séhréh atowara tago kegá minayabe áhtenuwe.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge mónkakák irarú ehwehne.

(Mátíyu 17.22-23; Máhka 9.30-32)

Sísaga moke mirau naneqsabé tago kegá áhtenutaq wega we kéro keyabé, ⁴⁴ Ínéga teiéna ehwéh iwíáhue tagahro. Íné wehukení úku aní móintagehe úwara ⁴⁵ sega mi ehwéh íre ahtebowe. Mi tanáhráq mi ehwéh áwahewé sirupipeq íre iwíáhuwe. Minayabe se íre ahtebéra kasenényabe áhreuwe.

Anotah anímé insebo i ehwéhne.

(Mátíyu 18.1-5; Máhka 9.33-37)

⁴⁶ Sísá kéro kega mó anínká mó anínkáue, Íné anotah aní ite kiotaikme aní múge iraréra ehwehuwe. ⁴⁷ Sísawe sene sirupipeqté íwíáh tagéna káriq aní meqmena we míorabeq iriwe atena ⁴⁸ sensabé, Ínénsabe arutaboiraintena mahna tahnsa káriq aní séhréh atéh ánínká íné moq séhréh aintéhre. Íné séhréh aintéh ánínká íné eqmaq núwéh ánínseq séhréh atéhre. Íné pehgáriq aní múge íwíáhi anínká anotah aní ména mó ke kiotaikire úwe.

Íre itene naruo aní míéh anímé itene iyahnabo aní míre ú ehwehne.

(Máhka 9.38-40)

⁴⁹ Sóniga Sísansabé, Íwáhnoraníno, mó anínká arenáwírue owainawamarí kaqsúéhraq tagéq ahqáho atone. Wega ite íre séiréhnsábé ahqáho atone úwe. ⁵⁰ Úwana Sísaga wensabé, Íre ahqáho atáhro. Íre itene naruo aní míéh anímé itene iyahnabo aní míre úwe.

Sámária kegá Sísansabé ahqáho ató ehwehne.

⁵¹ Manikánka Sísá íópeq tumeranáina tanáhráq wahtonúnsabe Sísaga, Sarúsarama suwahpeq pokinauge íwíáhuwe. ⁵² Segá kaénarabeq kaweritageheéna Sísaga wehuke Sámária suwahpeq eqmaq suowara sega kaweraritanehéera mibeq pokuwe. ⁵³ Mibeqté kégá, Sísá Sarúsarama suwahpeq pokinawire u író púara wensabé íre mehweh atówe. ⁵⁴ Íre mehweh atówara Sémísireq Sónireqka minayabe irera Sísansabé, Itene Wahnahno, íópeqté sokaeqsuahnaga mah ke tabipáhrue anehinsagigeheéq tabipáhraruo irareyehnkoyo uye. ⁵⁵ Uyana Sísaga ebeq kéna pabeqme se tagéna, Ahqáho. Íre kaweq ehwéhnóye úwe. ⁵⁶ Segá mitaq suera mó kehíná suwahpeq pokuwe.

Sísaga we kéreyabe irarú ehwehne.

(Mátíyu 8.19-22)

⁵⁷Sega ahtapeq pokue mó anínká Sísansabé, Are pokónarabeq kéraníe úwana
⁵⁸Sísaga wensabé, Úrinsi iáné nahme ebahnarahpipeq kéhre. Kabarane nahme se-
 hwerapeq kéhre. Iné wehukení úku animé néne nahme íre kéhre úwe.

⁵⁹Sísaga mó anínsabé, Séniro úwana, Ebeqme nánibo pukinana komaisarena
 anehe kéraníe úwe. ⁶⁰Úwana Sísaga wensabé, Pusa kégá pukira ke maisaragéhboq
 arewe Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh kosíwáhnorúno úwe.††

⁶¹Mó anínká Sísansabé, Anotah aníno, Iné are kéraníe éna téhwe
 nánuwahrahyabé iroso koaritanínkono úwana ⁶²Sísaga wensabé, Soberi anínká
 anehepeq pabeqme taga tagáinaraqmé Manikánka wahnah wahnahnirabeqte
 árámbéhrí íre miraorahire úwe.

Sísaga 72 wehekéq eqmaranaútaq teriu ehwéhne.

10 Mó tanáhráq Sísaga 72 wehekéq omaq sitena téhraníté téhranítéue moke
 mó kehiná suwahpeqkakáq sene marakóakaq we mótaq pokinaúrabeq eq-
 maq suowe. ²Eqmaq suanaútaq wega pabeqme ehwéh mahraréna, Sotápéqté mén-
 sáméhnzá moke nera kéhrara íre áhnte kegá koawaqmianeheéra pokowe. Minayabe
 sotápéqté wáhnáhnásabé, Arene nera kéh ménsáméhnzá arambehri kegá koawaqmi-
 ageheéq eqmaq sueq púreroro.

³Sipisípiq áráhqmarinká úrinsi iámárínká nogórabeq nogónserah ite subiq
 suahráho ke míáhrabeq eqmaq suaníe. ⁴Móne unáhmé unahnúrámé súwe íre
 meyáhro. Ahtapeq mó ke piehgírataq íre mehweh arítáhro. ⁵Nahupeq kibeki-
 rataq mibeqté keyábé pehwehrue míáhro arito. ⁶Uwaresa aní nahupeq míéhnaraq
 itene ehweh irankéhe. Uwaresa aní íre míéhrataq itene kaweq ehwéhnká iteba
 kowekinkehe. ⁷Manikáne arambehri mirao puaq itega kibekira nahtápéq kaeareq
 sega náíra tahutáhúq pehipi nahro. Peh morá mi nahupéq kaegaeoro. Séhréh arítéh
 kégá arambehri aní awehraq apéq náwigéhe. Minayabe ite íre matíéhra naneq
 náigéhe úwe.

⁸Náigéhe éna, Itega mó ke suwahpeq kirara mehweh aitera náíra tahutáhúq pe-
 hipi nahro. ⁹Mitaqté áwáhré ké kawerariteq sensabé, Manikánka wahnah wahnah-
 nirabeq iteba wahtotaragire. ¹⁰Mó ke suwahpeq kirara sega íre mehweh aitéhrataq
 mibeqté wahba áhtápéqmé iriwe méq mahraréq, ¹¹Itewe ahtebageheéq mah-
 taqté tánáhúq, igárátáq kéh tánáhúq poruaruanehe oro. Manikánka wahnah wah-
 nahnirabeq iteba wahtotarire. Minayabe iahreraq matíáhro teriéro. ¹²Teinfbog
 írátíáhro. Manikánka ehweh aritahna tanáhráq Sóróma suwahpeqte áhbábáq kéwé
 ákáhtaq kamah arinkéhe. Itega tanahuq poruarueq mi ehwéh terié kéwé anotahtaq
 kamah arinkéhe úwe.

††9:60 Sísaga pusa keyábé irarúme áwahewé sene sirupipeqté síwá pusa ké tahnsa
 míáh keyábé irarúwe.

Sísaga, Kamah ainehboq kawerurero ú ehwehne.

(Máttyu 11.20-24)

¹³ Sísaga mó mahraréna, Kórásini suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéréro, kamah ainehboq kawerurero. Iteruwahpeq áhnte otáq sánsá miraurage. Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreqka mina tagotaq tahirímé sene ahbabáq naho suera kaweqtaq míó irino. Segá mina tagotaq tahirímé sene ahbabáq aiq súónsabe Manikánka tagankeheéra nahonáh kórósí aneranerue tanah abaq marera sene ahbabáqsabe tútuue ibiso irino. ¹⁴ Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi keyábé peh ákáhtaq kamáh arinkéhe. Mi tanáhráq ite Kórásini suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéreqme anotahtaq kamah ainawire. ¹⁵ Kápénéáma suwahpeqte kéro, ite kaweq ke míone éq minayabe íópeqte mátábúrápéq kioneheqmúne íwíáhoo? Írakaumo. Míbeq íre kioneheqmóe. Peh iraipéq kowíáhiro aitanawire úwe.

¹⁶ Sísaga eqmaq suanaú keyabé mó mahraréna, Itene ehweh íráh kéwé néne ehweh moq íráhwe. Itensabé ahqáho aítáh kéwé ínénsabe moq ahqáho aintáhwe. Ínénsabe ahqáho aintáh kéwé íné eqmaq núwéh ánínsabé moq ahqáho atáhwe úwe.

Sísaga eqmaq suo kega kouweku ehwéhne.

¹⁷ Sísaga omaq sitena eqmaq suo kega sirupipeq eyoyóue weba kouwekéra wensabé, Itene Wahnahno, arenáwírue owainawamarínsabé pokurero aritonara apubúue poku pokuowe uwe. ¹⁸ Uwana Sísaga sensabé, Sokaeqsúéhnká téhrehnsrahnuwe owainawamaríné wahnah wenáwíq Séténi íópeqte tunse inahsubuwana tagahwae. ¹⁹ Írátíáhiro. Ínéga págege aító púaq itega wehenkakáq tobinahránkakaq abasawe itene naruo aní owainawa kiotaikigehe. Mó naneqka ite íre ahbabáraitahráhire. ²⁰ Itega owainawamarínsabé miraoro e ehwéh íráhnsabé íre iwíáh íwíáhoró. Peh íópeq Manikánka iteíwíq wene púkuipéq aiq sehiranurainsabé iwíáh íwíáhoró úwe.

Sísaga iwíáh íwíáhéna Maniká Iteribonsabé kaweróne ato ehwéhne.

(Máttyu 11.25-27, 13.16-17)

²¹ Mi tanáhráq Manikáne Awanka Sísane arupipeq eyoyó atowana mahraréna, Nániboo, arega íópeqkákáq mah marákó marákóákáq wahnahnóne. Wehukene sánsá ahtebah kewé arene sánsá íre sokigi ariasa peh morá káriq aní tahnsa ké arene sánsá aiq sokigi ariene. Minayabe arensabé iwíáh íwíáh atóge. Nániboo, arerega iwíáhue aiq miraóne.

²² Ai q miraóne éna mitaq míáh keyabé, Nániboga moke aiq nánire. Mó kegá íné Manikáne ahninkáwá íre tábúsoqme tagaríáhwana Nániboga webataq íné wenahni tagaríéhre. Mó kegá Nánibo íre tagaríáhwana ínébataq wenahninká we tagaríóge. Íné wenahninká we sokigi aiéna kegá moq Maniká Nánibo tagariagehe úwe.

²³ Sísaga pabeqme we kéro keyabé epéq teriena, Itene iuranka áhntetaq tagahnsabe iwíáh íwíáhoró. ²⁴ Teiníboq írátíáhiro. Áhnte Manikáne ehweh iraru kereq anotah wahnáh kéreqka itega tagah naneq tagéyabe suwahbówara íre tagowe. Segá itega íráh éhwéhnsabé ireyabe suwahbówara íre írówe úwe.

Sísaga, Wáhnaupéqte keyábé moq irutaboiroro ú ehwehne.

²⁵ Mósísine ehweh síwáhnori anínká séna Sísaga ahbabáq ehweh irarinkeheéna áhwárawe tagéna kasenúwe. Kasenéna, Íwáhnoraníno, oga mérapeq awaq mianíboq

anerininkono úwana ²⁶Sísaga wensabé, Mósísiga sehgióro ú ehwehnká aneiro? Minawé arene arupipeq aiq ahtebahno úwana ²⁷mi anínká mahraréna, Maniká itene Wahnahnsabé anotahtaq arutaboirúno. Moke arene arupipeqkákák moke arenawankakák moke arene iwíáhónaipéqkákák Manikánsabe arutaboirúno. Arerensabé arutaboirónanserah arene iyahnabo anínsábé moq arutaboirúno ire úwana ²⁸Sísaga wensabé, Arega aiq tábúsoqme iraréne. Tenienanserah mirainaraqmé oga mía míainiewóne úwe.

²⁹Mi anínká iwíáhéna, Sísaga íné Mósísine ehweh íre kawerue íréhre íwíáhineho éna wega Sísansabé, Néne iyahnabo aní insebo kasenúwe. ³⁰Kasenúwana Sísaga wensabé, Wehga Sarúsarama suwahpeq suena Séríko suwahpeqte áhtápéq tutairara aebó kégá mehwatera táhtoqme subiqmarera wene ménsámehnsá moke sabiwe era pokurowe. Anotahtaq subiqmato puana pukinauraitaq we íre nogoráhéna peh ahnayehráq tahperuriaraire. ³¹Tahperuriarairana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh ánínká tunse mi aní tagéna ébeq ayéhrápéqtáq sótaikue pokuraire.

³²Mina urainserah Asiu kené sánsá mirai aní we Árwái kahnáh ánínká kire mi aní tagéna we moq ébeq ayéhrápéqtáq sótaikue pokuraire.

³³Sámária suwahpeqte ánínká kire Asiu weh tagéna we ahnayehráq tahperuriarainsabé arutaboiréna ³⁴weba sure mayawenkakáq náhníáq sera anonkakaqtáté puramburanútaq abaq atena airí atena mi weh pankeqmaqme wene tónkine abobi-ahraq tútu atowana mi kanká áhkokóuwena pokuraire. Sámária suwahpeqte ánínká mi weh meqmena páhsintía nahtápéq móatena mitaq wahnahnuraire. ³⁵Ahbiahraq mi nahtápéqté wáhnáh téhtaré móné náwena wensabé, Subiqmato aní kawerue wahnahnatawéwahno éna, Íné kouwekonaraq áwú móné íre awehraq kahnaraq mó awiníe uraire úwe.

³⁶Sísaga mi ehwéh aiq teawena Mósísine ehweh síwáhnori anínsábé, Apahránítógá ahnayehráq subiqmato aní tagaronsabé wene iyahnabo aní insebo kasenúwe. ³⁷Kasenúwana mi anínká Sísansabé, Wene iyahnabo anímé wensabé arutaboiratena séhréh atéh áníne úwana Sísaga wensabé, Arega pokue séhréh atarái anínká miraurai serahnúno úwe.

Sísaga Máhtareq Máhriareqne nahtapeq mío ehwéhne.

³⁸Sísareq we kéro kereqka pokue mó ke suwahpeq kuwana mibeqté íní wenáwíq Máhtaga Sísá mehweh atena wene nahtapeq meqmena móatowe. ³⁹Máhtane ónánahwá wenáwíq Máhriáe. Máhriaga Sísane ehweh iraníeéna wene aigárápi tútuue míowe. ⁴⁰Tútuue míowana Máhtaga táhutahuq kawerinieéna áhnte ahwímínú púana wene arupipeq iwíáh kikirúwe. Iwíáh kikiréna Sísaba séna wensabé, Néne Wahnahno, nénónánahga núwéhraha áhnte ahwímínunsabé arega anetaníbo iwíáhono? Íné séhréh ato teawo úwe. ⁴¹Teawo úwana Sísaga wensabé, Máhtao, arega áhnte ahwímínónayabé arene arupipeq iwíáh kikiróne. ⁴²Peh morá náneqsabé iwíáhúno. Máhriaga mina kiotaiki naneqsabé arutaboiréna aiq omaq maréhraq itega we íre saiqnariayehe úwe.

Púrerirataq mahrarero ú ehwehne.*(Mátíyu 6.9-15, 7.7-11)*

11 Mó tanáhráq Sísaga móbeq ména púreréna parabagúwana we kéro anínká wensabé, Itene Wahnahno, Sóniga we kéréh keyábé púreq ehwéh síwáhnorurainserah íwáhnorúno úwe. ²Úwana Sísaga wensabé, Púrerirataq mahrarero. Iteriboo, arenáwíq pankerone.

Arega mah kehiná kéhíná wahnah wahnah aritahna tanáhráq apubúue ábóraragúno ato.

³Mó wehekáh mó wehekáhnue itene táhutahuq awehraq kirabo aito.

⁴Mó kegá ahbabáraitáhmé itega minayabe íre ahrreraq masa peh suone. Itega miráunanserah itene ahbabáq moq íre ahrreraq matiahno.

Ahbabáqka ite saiqnariahrahirabeq íre móito.

Miraue púreroro úwe.

⁵Sísaga we kéro keyabé mó mahraréna, Mó kehiná suwahpeqte arene iyahnabo anínká inokáhnabubu sínah are tópah tabonahinaraqmé anerinibo? Mi tanáhráq arenawahrah aniné nahtapeq pokue áhrabé, Irigue tópah nánio ue ineh inehinkehe. Ineh inehéé, ⁶Néne iyahnabo anínká amahnága íre wahtopeqte sirana tópah tabonahunsabé iriwe tópah náninana kiraboono teawinkéhe. ⁷Teawinana arenawahrah anínká wene máhriqpeqté iraréna, Ahqáho. Onsa aiq paiqmarena néne animárinseq sugonayabé túbáh agúno éna, Íre iriwe aweráhuge teawinkéhe.

⁸Teawena, Inehi animé nánuwahrah aní míéhsábé anetaníbo. Inokáhpeq puana íre náwiníe íwíáhínaraqmé túbáh agineho. Túbáh aginehboq peh píribahriue, Nánio. Nánio úno. Nánio inaraqmé arenawahrah anínká mó iwíáhéna are íre kéh náneqmarí irigue náwinkéhe. Mina inserah púrerirataqmé apubúue túbáh agiyehboq peh mótaq mótarue teawéro.

⁹Teiníboq írátíáho. Itega púrerirataqmé náiyó ira naneq náinkéhe. Págegeue kabarirataq ábórarínaq taganeheqmóe. Onsaraq pakobakoirataq siitankéhe.

¹⁰Nánio i anínká meyankehe. Kabari anínká ábóraq marankéhe. Onsaraq pakobakoi animé Manikánka siatahnana nahupeq kibekinkehe úwe.

¹¹Sísaga mó mahraréna, Arenahninká arensabé, Paseh nánio inaraqmé arega wehe náwiníbo? Írakaumo. ¹²Wega, Iyah oyerá nánio inaraqmé tobinahrá náwiníbo? Írakaumo. ¹³Ite sibowáreh ahbabároraho keéqmé itene animarí peh kaweq naneq nári nárino mino. Ílopeqté Ítérfógá íre ahbabárorahi aní ména Wenawa eqmaranae. Minayabe wensabé, Arenawa ínéba eqmaro irarinaraq areba eqmaranawire úwe.

Owainawanka Sísá séhréh atéhre éra péhe éhwéh iraru ehwéhne.*(Mátíyu 12.22-30; Máhka 3.20-27)*

¹⁴Owainawanka wehukení subiqmaq subiqmarú púana we ahriahri íre ehwehno-rahúwe. Íre ehwehno-rahúwana Sísaga mi owáináwánsabé pokúno atowana pokúwana mi anínká ehwehnúwara áhnte tago kegá áhtenuwe. ¹⁵Áhtenuwara mó kegá mahraréna, Owainawamariné wahnah wenáwíq Pésébúriga Sísá págege atena séhréh atéh púana wega owainawamarí kaqsuáhráhire éra seye náhenéna ehmuníq éhmúníruwe. ¹⁶Ehmuniq éhmúníruwara mó kegá Sísaga ahbabárinkeheéra áh-wárawe tagéra sega wensabé, Manikánka séhréh atahnaraqmé ílopeqté íre tagariona

naneq sokigi aio uwe. ¹⁷ Uwana Sísaga sirupipeqté íwíáh tagéna sensabé, Wahba márakórápéqté kégá seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se sainkéra págegeue morá ké íre míahrahowe. Sensuwahraheq seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se moq págegeue morá ké íre míahrahowe. ¹⁸ Owainawanseq we-nawahraheq ebehotaq tahirímé se sainkéra árahue págegeue míagehbo? Írakaumo. Íre págegeue míahrahowe. Itega péhe éhwéh mahraréq, Owainawamaríné wahnahnka íné séhréh aintéh púana owainawamarí kagsuahráhuge ewe. ¹⁹ Ínéga owainawa kagsúótáq owainawane wahnahnka séhréh aintéhtáq tahirímé ite kéíráh kégá owainawa kagsúáhtáq insega séhréh arítéh iripo? Ite kéíráh kégá itene ehwehnsabé íre tábúSORÉHRE aítáhwe. ²⁰ Manikáne Awanka págege aintena séhréh aintéh púana owainawamarí kagsuq kagsuruge. Mina tagéq Manikánka wahnah wahnahni sansá iteba aiq sire éq tagaríáhwe úwe.

Ayahnsa kira wéhyábé pabeqme ehwéhne.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Ayahnsa kira wehgá wene pokankakaq iqkakaq sokah sokah atawéna wene nahtapeq wahnahnínaraq wene ménsámehnsá peh kaweqtaq kanae. ²² Mó ayahnsa kira wehgá weba séna wahnahni weh subiqme kagsuena wene ebeh naneqmarí mewena wene ménsámehnsá saraqme meyan kéhe úwe.

²³ Sísaga mó mahraréna, Wehukéníká íre néne iyahnabo aní míéhmé néne naruo aní míre. Wehukéníká ínéreq íre soruparítéh rataqmé wega wehuke karegaráh aruqarurire úwe.

Owainawanka kouwekinsabé éhwéhne.

(Máttyu 12.43-45)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Owainawanka wehukéní auwena pokitaq wání íre kéhrabeq nogena ahrenahrahirabeq kabarire. Kabarirana írakauninsabé iwíáhéna, Ínéga súo náhtápéq seuwekinauge éna ²⁵ áúwátái wehukénípá kouwekire. Kouwekéna wene nah tagehrana aiq kabantáhwe parabaruenta aiq kaweraréhre. ²⁶ Kawerarena mó abapete téhraníté áhnte ahabábáq ówáínáwámárí koweriréhre. Moke mi owáínáwámárí mi anípá kowíáhwe. Téhwé morá ówáínáwánká mi anípá míéhtáq íre kawerire. Anehemé áhnte owáínáwámárínká weba míáhnsábé anotahtaq íre kawerire úwe.

Manikánka wene ehweh sehgió keyábé kawerowe arítéhre ú ehwehne.

²⁷ Sísaga mahrarútaq wene ehweh iro inínká anotahtaq mahraréna, Arenanoga are maqmarena náh náwunsabe Manikánka wensabé kaweróne atéhre úwana ²⁸ Sísaga wensabé, Náinoga maqintonsabe Manikánka kaweróne atena peh wene ehweh irera sehgió keyábé anotahtaq kawerowe arítéhre úwe.

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.

(Máttyu 12.38-42; Máhka 8.12)

²⁹ Áhnte wehukégá Sísaba sáhuriówana wega sensabé, Ite amahnága oga míáh kéwé áhnte ahabábáq kée. Itega iraréq, Manikánka are aiq pútaq séhréh atéhre tagarianeheéq ótaq sansánúno teni teninowe. Sónaga sóreq wanípépéq tupekútaq Manikánka ótaq sansá miraúwe. Peh morá mi sansá teienaq iwíáhue tagagehe. Ínéga ótaq sansá mó íre sokigi ainíe. ³⁰ Níníbe suwahpeqte kégá Sóna tagéra Manikánka

miraú otáq sánsá tagowe. Amahnága oga miáh kégá íné wehukení úku aní tagéra Manikánka miraína otáq sánsá tagagehe. ³¹ Sórómóniga Ísara keráq wahnahnútaq wáhnaupeqté kéné wannah inínká wene ahtebia éhwéh iraníeéna íre wahtopeqte weba súwe. Teiníboq írátíáthro. Amahnága iteba míó ánímé Sórómóni kiotaiku aní múge. Mi inínká Sórómónine ahtebia éhwéh ironserahme árahinsabé néne ehweh íre iraho? Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi inínká iriwe ména itensabé ehweh aitankéhe. ³² Níníbe suwahpeqte kégá ahabáruwana Sónaga ehweh koreriutaq wene ehweh irera sene ahabábáq sansa suera kaweqtaq míówe. Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq Níníbe suwahpeqte kégá iriwe méra ite amahnága oga miáh keyábé, Íre kawerowe éra ehweh aitagéhe. Amahnága iteba míó ánímé Sóna kiotaiku aní múge. Níníbe suwahpeqte kégá Sónane ehweh íronserahme árahinsabé néne ehweh íre iraho?

Itene iurame itene inonkane áráhmu tahnsane i ehwéhne.

(Mátíyu 5.15, 6.22-23)

³³ Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká áráhmu keqmaréhtáq kopípéq tahbe tehnopeq íre máréhre. Páhkétiraté íre akariaréhre. Írakaumo. Nahupeq kibeko kégá kawerue tagageheéna áráhmu tahberapeq máréhre. ³⁴ Arene aurame arene anonkataq kéh áráhmú tahnsáne. Arene auranka kaweq naneq tagehnaraq arene arupipeq téhranae. Arene auranka ahabárorahi naneq tagehnaraq arene arupipeq sunkíkírinae. ³⁵ Arene arupipeqté téhrehme sunkíkírínehboq áwéh panantágínaq tagaríáthro. ³⁶ Itene iwíáhopipéq íre sunkíkíría peh moke téhráhnaraq áráhmuga moke nahupeq téhrehnserah itene iwíáhopipéqté téhrehnka itene inonka moke téhranae úwe.

Péhrasi kégá ahabárunsabé Sísaga ehweh arito ehwéhne.

(Mátíyu 23.1-36; Máhka 12.38-40; Árúka 20.45-47)

³⁷ Sísane ehweh parabagúwana Péhrasi anínká wensabé, Néne nahtapeq táhutahuroyehboq máho úwana Sísaga we kérena táhutahuq nanaúwe. ³⁸ Sísaga wene ayahnkara íre pabeq paberia pehipi nónsabe mi anínká áhtenúwe. ³⁹ Áhtenúwana Sísaga wensabé, Itega káhpuaakáq párétahakáq pabeq paberotaq peh ábórapeq pabeq paberéq arupipeq íre pabeq paberowana peh náwíqkakaq mitaq kéhre. Mina onserah itene inonka pabeq paberowana itene irupipeqmé aebó íwíáhwé áhnte ahabábáq íwíáhwé mitaq kéhre. ⁴⁰ Ite múguwahgu saiyo animarí móe. Manikánka íre peh morá ábóraq kéh náneq miraia kopípéqté náneqmarínkákáq miraro mino. ⁴¹ Ite matíáh náneq mó ke wehwehue nárieq séhréh arítáthro. Mirairataqmé moke matíáh náneq peh kaweqtaq kanae úwe.

⁴² Sísaga mó mahraréna, Péhrasi keo, moke itene sotápéqté ménsáméhnsá saraqme abapete itaréitaré matawéq peh morá mewe Manikáne arambehri mirao ke síéwe. Kawerowe. Pehgáriq naneqmarí táwiomé kímé nawahbiame moq saraqme síéwe. Kawerowe. Mi sansá sehgieq íre súáthro. Peh kaweqtaq mé sansamé Manikánsabe irutaboirme mi sansátaré íre sehgiówe. Íre kawerowe. Mi sansánkákáq sehgióro. Íre miraonsabé Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro úwe.

⁴³ Sísaga mó mahraréna, Péhrasi keo, ite Asiu kené momiwí nahtápéq kaweqtapéq méyabe iuwahbeh ke wóe. Ite máhkétirapéq nogótáq mó kégá ite mehweh aiteyabe iuwahbeh ke wóe. Minayabe Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme san-

sánoro. ⁴⁴Pusa ké maisia máíq kéhrabeq mó kegá íre tagia mitaq pehipi nogówe. Mina inserah itene iwíáhipeq kambaresa náneq tahnsá kéhrara mó kegá íre tagahwe. Minayabe itewe pusa ké maisia máíq tahnsa móe. Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro úwe.

Mósísine ehweh síwáhnorú kegá ahababárunsabé Sísaga ehweh arito ehwéhne.

⁴⁵Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnorú anínká Sísansabé, Arega irarénawe itensabé moq ehweh aitahne úwe. ⁴⁶Úwana Sísaga mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro keo, Manikánka ite moq kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro. Mósísine ehweh áhnte pagégé éhwéh púaq itega síwáhnorowara íráh kégá íre sehgoráhowe. Segá íre sehgoráhonsabé itega mi ke pehgárita q íre séhréh arítáhwe.

⁴⁷Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Subiq suera maisarówaq ite maisaróabeq itega ebah pentabaráhwe. ⁴⁸Itega miraome aneq sansánoro? Itene igaqnaréhga kaweq ke subiq súónsabe itega sene ahababáqsabe, Kaweq sansáne éq anehe mi kawéq ké maisaróabeq ebah pentabaráhwe. ⁴⁹Minayabe Manikánka tábúsoqme iwíáhéna mahraréna,

Néne ehweh irare kereq síwáhnoro kereq seba eqmaq suanauge. Eqmaq suahnara sega táhmaro síwíoqnéra mó táhmaro subiq suaneherawoe úwe.

⁵⁰Sísaga mó mahraréna, Segá Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Manikánka mah marákó marákó mirarotaq téh subiq súótaqte mi ahabábáq amahnága oga míáh kéné ahabábáq úkire. Minayabe Manikánka kamah ainawire.

⁵¹Sega wehukení wenáwíq Ábéri ebeq subiq súówe. Anehemé wehukení wenáwíq Sékáraía Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq míowara subiq súówe. Mi anitéreq moke ákáhpi subiq súó kereqne korahq tunsabe Manikánka amahnága oga míáh ké kamah ainawire.

⁵²Mósísine ehweh síwáhnoro keo, itega ahtebah onsarápété kí kopéq súáhwe. Itewe mibeq íre kibekia mibeq kibekonehe e keyábé ahqáho arítáhwe. Minayabe Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro úwe.

⁵³Sísaga mitaq suena máhpeq tuegúwara Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka wensabé abiahnsa atera áhnte ehwéh kasenuwe. ⁵⁴Sísaga ahabábáq ehweh irarinkeheéra sega mó ehwéh mó ehwéhne kasenéra áhwárawe tagowe.

Péhrasi kegá kopéráhpéro sansá pehragahro ú ehwehne.

(Mátíyu 10.26-27)

12 Peh íregárita q kegá sáhurió púara mó kené sigará músúriówana Sísaga ebeq we kéro keyabé síwáhnoréna, Péhrasi kegá kopéráhpéro sansá pehragahro. ²Amahnága moke kopípéq kéh náneq mókake ábóraraginae. Moke epéqté éhwéh ábóraraginae. ³Itega sunkíkírirabeq iraruro ehwéh mó kegá téhrehrebeq iragéhe. Itega nahupeq ehmuníq éhmúnírue irarira ehwéhne mó kegá írera nahnsorapéqté sawai sawaiue irarigehe úwe.

Peh Manikánsabe áhreoro ú ehwehne.

(Mátíyu 10.28-31)

⁴Sísaga mó mahraréna, Néne iyahnabo anímárino, teiníboq írátíáhro. Peh itene inonka subiq suahráho keyábé íre áhreoro. Mi kegá iteyuwa íre subiq suahráhowe. Írakaumo. Minayabe sensabé íre áhreoro. ⁵Teiníboq írátíáhro. Peh morá Manikáns-

abe áhreoro. Wega ebeq itene inonka subiqmarena anehe iteyuwa iraipéq suahráhi puaq wensabé anotahtaq áhreoro.

⁶Káriq kabará máhkétirapéq téhtaré pabusa monératé moberíáh kábára paiq-marahráhire. Mina tahnsa káriq kábára Maniká Iteriboga íre abitarúéhre. ⁷Maniká Iteriboga moke itene iyahqnopeqte íyáhrámé sáhnshawe tagariéhre. Wega ite aiq moke tagariéh púaq íre áhreoro. Itega kabaramarí kiotaiko puana Manikánka ite íre abitarúéhre úwe.

Íné Sísane ani muge iraréyabe ayehitéhneho i ehwéhne.

(Mátíyu 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Wehukénká mó keyábé, Sísane ani múge terinaraq mókake íné wehukení úku anínká íópeqté ké míéhrataq Maniká Iteribonsabé, Néne ani míre teawiníe. ⁹Arega mó ke míáhtáq ínensabe, Ahqáho. Íné íre tagarióge aintéhnaraq mókake Maniká Iteribo míéhrapeq ínégá arensabé ahqáho atena are íre tagarióge atanauge úwe.

¹⁰Sísaga mó mahraréna, Íné wehukení úku anínsábé níéhuru aintéh ánimé Manikánka insahwé atena íre ahrreraq matianawire. Peh morá Manikáne Awansabé éhrurui anímé Manikánka íre insahwé atanawire. Ahqáho. Peh ahrreraq matiankehe úwe.

¹¹Sísaga mó mahraréna, Mó kegá ite táhtoqme ehweh aitanehera irataq itene irupipeq iwíáh kikiriye. Sega ite meiqmera Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáhpápópoq wahba wáhnáhpápópoq mó anotah anípápópo móitéhrataq itega, Aneq ehwéhnonehnikono éq áhrieyeho. ¹²Mi tanáhráq Manikáne Awanka irarína ehwéh sokigi ainkéhe úwe.

Ménsámehnsánsabe arutaboiri anínká múguwahgu sansá miraurai ehwéhne.

¹³Peh íregárita q kegá sáhuríówana mitaqté anínká Sísansabé, Íwáhnoraníno, nániboga pukurairana wene мэnsámehnsá nánuwahga moke meraire. Mi мэnsámehnsá ákáhta q náninkéhboq nánuwahnsabé ákáhnsaime náwo teawo úwana ¹⁴Sísaga wensabé, Íné мэnsámehnsá saraqme nári nárinkeheéna insega omaq intáráiro? ¹⁵Insega omaq intáráiro éna mitaq mío keyabé mahraréna, Ménsámehnsánsabe igará pabekínehboq kawerurero. Íre sene áhnte kéh мэnsámehnsánsabé wehuke oga míahrahowe úwe.

¹⁶Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Anotah wehné so áhnte мэnsámehnsá iráirana ¹⁷wewe náhenéna, Áhnte мэnsámehnsá matíónsabé eheq saharanínkono uraire. ¹⁸Eheq saharanínkono íwíáhéna, Íné mahrainie éna néne мэnsámehnsá kéh náhmári sokoruqme mó anotah nahmári pearena néne áhnte мэnsámehnsá mipéq sáharaníe. ¹⁹Mipéq sáharáhnaraq mahra íwíáhinie. Néne matío мэnsámehnsá áhnte opéq awehraq kanae. Minayabe amahnága túbáh aginie. Táhutahurinie. Iwíáh íwíáhéna ábáhrinie íwíáhuraire.

²⁰Iwíáhurairana Manikánka wensabé, Múguwahgu saiyo aní móne. Iborá penah-naraq are pukinewóne. Minayabe are áhnte matiahna мэnsámehnsámé inseréhga awaq miagéhbo uraire. ²¹Maniká Iteribonsabé íre sirutaboiria peh sene мэnsámehnsánsabe sirutaboiro kewé teawú aní tahnsa ké wóe úwe.

Itene irupipeq iwíáh kikiriyeho ú ehwehne.

(Mátíyu 6.25-34)

²² Sísaga we kéro keyabé mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Mah marákóipéq mé tanahráqsábé itene irupipeq iwíáh kikiriyeho. Aneq naninkono? Aneq korósi sukiwianínkono íre iwíáho. ²³ Oga méwé íre peh morá tópah nahnagae. Itene inonkame íre peh morá aneraneré naneq mire.

²⁴ Kúqnu tagéq ahtebahro. Mi kanká ménsúmehnsú íre uqmaréhre. Sene táhutahuq tahbé íre kéhre. Minayabe nera kéhtáq íre koawaqmena méaréhre. Manikánka mi kansábé iwíáhéna pehipi kiraboire. Itewe wehuke puana Maniká Iteriboga itensabé anotah iwíáhéna kawerue kirabo aitéhre. ²⁵ Arega arene oga mé tanahráqsábé iwíáh kikirinaraqmé ábátáq mérearahráhiro? Ahqáho. Írakaumo. ²⁶ Itene oga mé tanahráq ábátáq mérearahráh íre únayabé mó naneqmarínsábé aneqsábé iwíáh kikironehbo?

²⁷ Uworapeqté náneq kirena kaweq ará íyéh tagéq ahtebahro. Uworapeqté náneqka íre arambehrire. Korósi íre kogahnire. Anotah wahnáh áni wenáwiq Sórómóni naho ména we áhnte mensáméhnásá matawéna anotah kawéq áwáhríq kórósi matiowe. Uworapeqté kaweq ará íyéh náneqka Sórómónine kaweq awahriq naneq kiotaikire. ²⁸ Uworapeqté náneq íre kagai naneq mire. Iborá íyéhrana ahbiah tahnsá kekírataq taginae. Manikánsabe pehgárita q aiq pútare átáh kéó, Manikánka mi kawéq ará sukiwíéhnsábé wega ite moq sukítahráhi mino. ²⁹ Aneq nanehnkono iwíáhéq irupipeq áhnte iwíáh kikiriyeho. ³⁰ Maniká íre tagaríáh kégá minayabe iwíáh iwíáhéra sene sirupipeq iwíáh kikirowe. Iteriboga ite íre mationa naneq aiq tagaríéhre. ³¹ Minayabe Manikánka wahnah wahnahnirabeqte sánsánsábé irutaboireq sehgióro. Sehgirataq wega ite íre mationa naneq náinkéhe úwe.

Sísaga kaweq naneq morábí sáhonsabé teriu ehwehne.

(Mátíyu 6.19-21)

³² Sísaga mó mahraréna, Ite sipisípiq nansó táhnsá kéó, íre áhreoro. Maniká Iteriboga wahnah wahnahnirabeq awaq miageheéna aiq omaq itéhre. ³³ Itene mén-sáméhnásá paiqmaqme mi moné tabonah ke náriéro. Mirairataqmé kagaorahi men-sáméhnásá íópeq mitaq sáharagéhe. Mitaq aebó ánínká íre aebóorahire. Mitaq wenuqka íre nahrahi puana itene kagaorahi mensáméhnásá peh mitaq kagainawire. ³⁴ Itene kaweq naneq morábí sáharáhrabeqsábé irutaboironheqmqómé úwe.

Sísaga, Kouwekonaraqsábé níwénunoro ú ehwehne.

(Mátíyu 24.42-44)

³⁵ Sísaga pabeqme ehwéh mahraréna, Itene korósi sukiareq áréti konahnareq aráhmú keqme tagaríáhro. ³⁶ Sene wahnahnka pahuwirorabeq suena sína tanáhráqsábé wene arambehri anímári áwénuno serahnoro. Wega sure onsa pakobakoínaraq sega apubúue onsa sioneherawoe. ³⁷ Se tótuqméra sene wahnahn-sabé áwénuno anímárlínsábé, Kawerowe aritankéhe. Teiníboq írátíáhro. Sene wahnahnka we áwénuno keyábé iwíáh iwíáhéna áréti konahnuwena sensabé, Tútuoro aritena kirabo aritankéhe. ³⁸ Wega inokáhnabubupopoq tueina ínaraqpópoq sínaraqmé íre sugia peh wensabé áwénuno keyábé anotahta q, Kawerowe aritankéhe.

³⁹ Anotah wehgá aebó ánínká sína tanáhráq ahtebehtaq tahirímé wega áwénunue wahnahnurawéna aebó ánínká kibekina ínaaraq tagéna kaqsúéh irino. ⁴⁰ Minayabe iwíáhue tagahro. Íné wehukení úku anínká ite íre iwíáhira tanáhráq kouwekinauge. Minayabe íwéh panantáínaq níwénunoro úwe.

Kaweq arámbéhrí ánínseq íre kaweq arámbéhrí ánínseqsabé ehwehne.

(Mátíyu 24.45-51)

⁴¹ Pítaga Sísansabé, Itene Wahnahno, arega mah pabéqmé éhwéhmé peh morá itensabé teieno? Mó keyábéákáq terieno kasenúwe. ⁴² Kasenúwana Sísaga mahraréna, Ahtebia ání tábúsoqme arámbéhríí anímé insebo? Wene wahnahnka mi anínsábé, Mó arámbéhrío keráq wahnahnarito atena táhutahuq tanáhráq tópah nário atéhre. ⁴³ Wene wahnahnka kouwekéna teawátái arámbéhrí tábúsoqme mirainsabé tagéna wene arambehri anínsábé, Kaweróne atankéhe. Kaweróne atéhn-sábé arambehri aniné aru eyoyóinkehe. ⁴⁴ Teiníboq írátíáhro. Wene arambehri anínká tábúsoqme arámbéhríí puana wene wahnahnka, Moke néne ménsámehnsá-taq wahnahnúno atanae. ⁴⁵ Ahbabáq arámbéhrí ánínká iwíáhéna, Néne wahnahnka íre apubúue kouwekinae iwíáhíre. Mira iwíáhinsabé mó arámbéhrí wéh áhré subiq-marena múguwahgu kereq táhutahuq néna píah naruq narurire. ⁴⁶ Wega íre iwíáhíue áwénunína tanáhráq wene wahnahnka séna mina tagéna anotahtaq kamah awena ehweh íre íráh ké míáhrabeq móatankehe úwe.

⁴⁷ Sísaga mó mahraréna, Arambehri anínká wene wahnahne iwíáh irena íre miráinaraq wene wahnahnka anotahtaq kamah awinkéhe. ⁴⁸ Arambehri anínká wene wahnahne iwíáh íre ahtebéna mina ahbabárinana wene wahnahnka pehgáritaq kamah awinkéhe. Wehukenínká anotah apéq meyahnaraq anotah apéq awinanao. Mina inserah Maniká Iteriboga wehukení áhnte awena págege atena séhréhínaraq mi anínká Sísane arambehri anotahtaq mirainanao úwe.

Sísaga, Íné wehuke saraq iuwanieéna tutaage ú ehwehne.

(Mátíyu 10.34-36)

⁴⁹ Sísaga mó mahraréna, Abe kekinai anínká téh kekiaréhra tawe abae agire. Mina inserah néne ehwehnka abae aginkeheéna marakóipeq tumíarauge. Ira abae aginserah néne ehwehme apubúue abae agéyabe nuwahbehre. ⁵⁰ Segá mó-taq íné íre kaweraintéhra puana amahnága nirupipeq áhnte uméhime mókake kaweraginae. ⁵¹ Ínéwé sainkue míáh ké insahwé aitanieéna marakóipeq tutaire iwíáhoo? Írakaumo. Peh sainsuanieéna tutaage. ⁵² Mó karirónání mobériáh méra apahránítógá néne ehweh sehgiówara mó téhranitégá íre sehgioya puara sainkue míáhwe. ⁵³ Mó mapéq abowáreq wenahninseq sainkue míehye. Mó mapéqmé anowareq ayahunkawareq sainkue míehye. Mó mapéqmé ahrahawareq anahbukawareq sainkue míehye úwe.

Wehukega néne arambehri íre ahtebahrahowe ú ehwehne.

(Mátíyu 16.2-3)

⁵⁴ Sísaga weba míó keyabé mó mahraréna, Ibonuqna kéhtáq ibonsinae irarewana ibonsire. ⁵⁵ Áúnorahntáh kéhtáq patahinae irarewana patahire. ⁵⁶ Kopéráhpéro keo, itega ibonuqnankákáq áúnorahntáhnkakaq ahtebéqmé aneqsabé ínéga amahnága mirau arámbéhrí íre ahtebahrahowe úwe.

Apubúue insahwé ato ú ehwehne.

(Máttyu 5.25-26)

⁵⁷ Sísaga mó mahraréna, Kaweq sansámé aneqsabé íre iwíáhue mirao? ⁵⁸ Mó anínká are ehweh atanieéna anotah wahnáhbá meqme kinarraq ahtapeq kirataq we insahwé ato. Ehwehorabeq kirataq wega are anotah sahsí móatahnaraq wega párisiba móatahnana sega are karábúsiipéq móatéhboq insahwé ato. ⁵⁹ Teiníboq írátíáhro. Karábúsiipéq móatahnara íre apubúue soraq auwaneherawoe. Ebeqme anotah apéq paiqmarehnaraqmé anehe soraq auwagéhe úwe.

Ahbabáq sansa íre súéh rataqmé pukoneheqmóe ú ehwehne.

13 Mi tanáhráq táhmaro míó kega Páhirátiga mirau ehweh Sísaga teawúwe. Kehrari marákórápéqté kégá Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe titiruwana Páhirátiga se subiq súáhro aritowe. Subiq súáhro aritowara subiqmárwara pukutag sene korahqkákáq titiro naneq kané korahqkákáq moráráq mitaq kowe. ² Páhirátiga mirau ehweh Sísaga teawúwana wega sensabé, Pukuro kené ahbabáq moke mó Kehrari marákórápéqté kéné ahbabáq aiq kiotaiki puara mina tahnsa pukurowe íwíáho? ³ Írakaumo. Teiníboq írátíáhro. Iteitene ahbabáq sansa íre súéh rataqmé ite moq moke pukoneheqmóe. ⁴ Síróama marákóráq íre wahto íopeq pewe kiría ébáh náh sokoguraitaq 18 wehuké pukurowe. Pukuro kené ahbabáq moke mó Sarúsarama suwahpeqte kéné ahbabáq aiq kiotaiki puara mina tahnsa pukurowe íwíáho? ⁵ Írakaumo. Teiníboq írátíáhro. Iteitene ahbabáq sansa íre súéh rataqmé ite moq moke pukoneheqmóe úwe.

Sera íre íyéh áwánkánsabé pabeqme ehwéhne.

⁶ Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Wehne sotápéq nah naneq será íyéh áwánká kíréh rana wega sera sabátáhrurairana írakaunuraire. ⁷ Írakaunurairana wene sotáq arambehri anínsabé, Apahtáró ópéq ínégá mah awánká sera sabátáhruraugana írakaunuraire. Apiruo. Aneqsabé néne marakóraq pehipi kehro urairana ⁸ sotáq arambehri anínká wensabé, Amahnága pehragéna sera iyankéhboq ínégá áwahipeq ubuqme káhone seq maisarahana ⁹ mó opéq iyahnaraqmé kawerinae. Íre iyahnaraqmé apiruankéhe uraire úwe.

Ahrena ahrena wehekáh Sísaga owainawanka áwíoqnó iní kawerato ehwéhne.

¹⁰ Ahrena ahrena wehekáh Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnorúwana ¹¹ abobia káuqmunia iní mitaq míowe. Owainawanka 18 opéq mi iní áwíoqnó púana we taebewe nogena íre iriwe nogoráhu iní míowe. ¹² Sísaga mi iní tagéna wensabé, Mahbeq súno éna arene awahre kaweratóge éna ¹³ wene ayahnkaratáté táhtognówana apubúue irigéna Manikánsabe iwíáh íwíáh atowe.

¹⁴ Sísaga mi iní ahrena ahrena wehekáh kaweratonsabe mibeqté wáhnáh ánínká abiahsanéna míó keyabé, Arambehri wehekáhmé abapete morá wéhékáh míre. Mó anínká arene awahre kawerateyabe awinaraqmé arambehrié wehekáh sero. Ahrena ahrena wehekáh awahre kaweraiteyabewé íre sero úwana ¹⁵ Sísaga mina tahnsa íwíáho keyabé, Kopéráhpéro keo, ahrena ahrena wehekáh itene kamarí wání nagehéq wiraipeqté meriqmeq wánítapeq mórítáh mino? ¹⁶ Mah inímé Ébárahma kah-

náh ínínirana owainawanka íregárita q opéq 18 opéq áwíoqnehrana ínéga ahrena ahrena wehekáh kaweratómé aiq kaweq sansánu mino úwe.

¹⁷ Úwara mi ehwéhnúnka sene sirupipeq pó púara wene naruo anotah siye-hitówara áhnte mó kegá Sísaga miraú arámbéhrí tagéra iwíáh iwíáhuwe.

Pehgáriq ayúnsábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 13.31-32; Máhka 4.30-32)

¹⁸ Sísaga mah pabéqme éhwéh mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime aneq tahnsáne ue teinínkono? Anere pábéqme éhwéh teinínkono? ¹⁹ Manikánka wahnah wahnahnime awanká ayu pehgáriq ayú tahnsane. Wehukénká mi pehgáriq áyú wene sotápéq uqmatairana kirena anotah úkéna moke mó mensáméhná kiotaikire. Awankánirana kabaramarínká séra ayahnaweraq sene nah píáhwe úwe.

Muoráhi naneqsábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 13.33)

²⁰ Sísaga mó mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime anere pábéqme éhwéh teinínkono? ²¹ Tírí ínínká muoráhi naneq párahwaipéq maqme ayahnrana moke múíre. Manikánka íopeq wahnah wahnahnime mina páréti muoráhi naneq tahnsáne úwe.

Sobuya méhpéhpéq kibekoro ú ehwehne.

(Mátíyu 7.13-14,21-23)

²² Sísaga Sarúsarama suwahpeq pokinie iwíáhéna pokue moke táhúnipéqkákákq anotah matábúrápéqkákákq síwáhnorinieéna pokúwe. Pokéna síwáhnorue kure kure Sarúsarama suwahpeq koragúwe. ²³ Koragúwana mó anínká wensabé, Wahnah aníno, oga mérapeq awaq míéhra kewé peh táhmaroga awaq mianeherabo kasenúwe.

Kasenúwana Sísaga míó keyabé, ²⁴ Tauntahunue sobuya méhpéhpéq kibekoro. Teiníboq írátíáhro. Áhnte kegá nahupeq kibekonehe iwíáhéra íre kioráhowe. ²⁵ Mibeqté Wáhnáhnká onsa paiqmarahnarag itega méhpeh iriwe méq onsaraq sub-írataq wensabé, Itene Wahnahno, onsa siito igehe. Onsa siito irana wega itensabé, Ite eheqte kébo? Ínéga ite íre tagaríóge inawire. ²⁶ Ite íre tagaríóge ínaq itega wensabé, Arereq moráráq táhutahururauna wino. Arega iteruwahpeq íwáhnorurona wino irana ²⁷ wega itensabé, Itewe íre tagaríóge. Ite eheqte kébo? Ite moke ahbabáq ke puaq íné nueq pokoro aitanawire.

²⁸ Ébáráhmareq Áhísáhkireq Sékópareq moke Manikáne ehweh iraru kereqka Manikánka wahnah wahnahnirabeq míéhraq tagéq peh máhpeq míéhra puaq uwo uwo éq abuyoraneheqmóe. ²⁹ Íó kiembogirabeqte kéreq íó tupekirabeqte kéreq ébeq ayópéqté mó ébeq ayópéqté kéreqka sure Manikánka wahnah wahnahnirabeq tútuue méra táhutahurigehe. ³⁰ Írátíáhro. Amahnága anotah ke ebeq míáh kéwé mókake Manikánka wahnah wahnahnirabeq anehepeq pehgáriq ke úkoneherawoe. Amahnága anehepeqte kegá ebeq anotah ke úkigehe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeqte keyábé arutaboírú ehwehne.

(Máttyu 23.37-39)

³¹ Mi tanáhráq Péhrasi kegá Sísaba séra wensabé, Érótiga are subiq suanie íwíáhinsabé mahtaq sue pokúno uwana ³² Sísaga sensabé, Mi urínsí íá táhnsá ánínsábé koreaweq mahrarero. Iborankákáq ahbiahakáq owainawamarí kaqsuena awahre ke kaweritaníe. Apahtáróráq néne arambehri parabaruaníe. ³³ Manikáne ehweh iraru ke peh morá Sarúsarama suwahpeq miówana subiqmaq subiqmaruwara puku pukuuwe. Íné moq Manikáne ehweh iraru anínéna iborankákáq ahbiahakáq ahrinaakáq ínégá iwíáhu ahtápéq pokue arambehrinauge.

³⁴ Sarúsarama suwahpeqte kéo, itensabé nirutaboírátóge. Itega Manikáne ehweh iraru ke subiq sueq Manikánka iteba eqmaro ke ebahnsatate subiq súowe. Kokórega wene áráhqmari arutaboíréna ahwirinserah áhnte tanáhráq ite wahnahnue séhréh aiteyabe nuwahbehraqme itega ahqáho aintáhwe. ³⁵ Írátíáthro. Ahqáho aintáhnsábé iteruwahpeqme mókake íre kaweritahnana peh susa náh kanae. Teiníboq írátíáthro. Mókake itega íné pehipi íre tagagehe. Ebeqme mahraréq, Itene Wahnahne áwírue sína anínsábé iwíáh íwíáh atone éq anehe íné tagagehe úwe.

(Buk Song 118.26)

Sísaga wene aiayah mu aní kawerato ehwéhne.

14 Ahrena ahrena wehekáh Sísaga Péhrasi wahnáh aníné nahtapeq táhutahurinieéna pokúwara mibeqté kegá we awahnkanuwe. ² Wene aiayah mu anínká weba míowana ³ Sísaga mi aní tagéna Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqsabé kasenína, Ahrena ahrena wehekáh awahre ke kaweritewé kaweq sansápo úwe. ⁴ Úwara íre ehwehnia peh ehiya míowana Sísaga mi awáhré aní kaweratenana eqmarowe.

⁵ Eqmarena mío keyabé mahraréna, Ahrena ahrena wehekáh itene anipópoq póeráhqpópoq mataipéq tupetiahnaraqmé mi wehekáh pankeqme meruaneherabo kaseníwe. ⁶ Kaseníwara íre teawasa peh ehiya míówe.

Íné pehgáriq aní tahnsa míanie íwíáhúno ú ehwehne.

⁷ Táhmaro táhutahuroneherao kegá kabaréra kaweqtapéq eheq tútuue míanehnkono uwana Sísaga mína tagéna mah pabéqmé éhwéh teriuwe. ⁸ Teriena mó anínká arensabé, Máho ínahwe arega anotah tahutáhúrirarabeq pokirataq anotah weh tútuue míéhrarabeq íre tútuue míahno. Arensabé máho urai anínká mó aní are kiotaqme anínsábé máho urairamo. ⁹ Anotah anínká sínaraq máho urai anínká arensabé, Móbeq míahno. Mó anínká mahtaq tútuue míankehe ínaraq are anotah ayéhítanawire.

¹⁰ Arensabé máho ínaraq ayehrápéq korútuue míahno. Miraínaraq arensabé máho urai anínká tagéna arensabé, Irigue mahbeq kaweqtapéq serútuue míahno atanae. Wega miraínaraq tagehra kegá arensabé iwíáh íwíáh atagéhe. ¹¹ Wewega, Íné anotah aní múge iwíáhínaraqmé Maniká Iteriboga wensabé, Pehgáriq aní míahno atankéhe. Wewega, Íné pehgáriq aní tahnsa míanie íwíáhínaraqmé Maniká Iteriboga wensabé, Anotah aní míahno atankéhe úwe.

Sísaga, Tabonah ke kawerarito ú ehwehne.

¹² Sísaga máho ato aninsábé mahraréna, Arega anotah tahutáhúq kaweraréhna tanáhráq peh morá arene iyahnabo arenawahrah áhnte monéákák keyábé máhoro íre úno. Mó tanáhráq sega arensabé, Máho atera táhutahuq náwígéhe. Mina tahn-sanue arene ápeq meyankéhe.

¹³ Arega anotah tahutáhúq kaweraréhna tanáhráq tabonah kereq sawenkahnia kéreq aigará soriqnah kereq aura pira kéreqsabé máhoro arito. ¹⁴ Segá are mó naneq íre náweráho puara Manikánka kaweróne atankéhe. Mókake wega kaweqtaq míáh ké iriritahna tanáhráq ápeq awinkéhe úwe.

Táhutahuronehboq máhoro únsabe pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 22.1-10)

¹⁵ Sísareq moráráq táhutahurú aninká mi ehwéh irena wensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeq táhutahurira kewé sirupipeq áhnte eyóyó aginkehe úwana ¹⁶ Sísaga wensabé pabeqme ehwéh mahraréna, Wehga íregárita q wehekéq kiraboiniéena áhnte tahutáhúq kawerataire. Kaweraréna mi keyábé, Máhoro uraire. ¹⁷ Awehraq tanáhráqmé wene arambehri aní teawena máhoro urau keyábé, Táhutahuq tanáhráqmé aiq awehraq mire. Amahnága máhoro korerio éna eqmataire. ¹⁸ Eqmatairana, Máhoro urairara íre serahúne éhwéh mó aninká mó aninkáue teawátówe. Mó aninká wensabé, Marakó paiqmataunsabé mina koraganau puana íre korahuge urairana ¹⁹ mó aninká wensabé, Íné arambehriéyabe inayáhnkú káho paiqmataunsabé mi kamári áhwárawe taganau puana íre korahuge urairana ²⁰ mó aninká wensabé, Íné ahre meyó púana íre korahuge uraire.

²¹ Mi arámbéhrí áninká kouwekue sene ehweh wene wahnah teawátáirana anotah abíáhnshánuraire. Anotah abíáhnshánéna wensabé, Anotah ahtápéqkákákq pehgáriq ahtápéqkákákq peheráh pokue tabonah kereq sawenkahnia kéreq aura pira kéreq soriqnah kereq koweriqme súno uraire.

²² Urairana wene arambehri aninká miraéna kouwekéna wene wahnahnsabé, Aiq miraugarawe sira kewé íre awehraq míáhwe urairana ²³ wene wahnahnka wensabé, Néne táhutahuq áhnte nagehboq sotápéqkákákq tanahraipéqkákákq wehuke kogabarue koweriqme súno. ²⁴ Teiníboq írátíáhro. Téh máhoro urau kegá néne táhutahuq pehgáriq naneq íre naneherawoe uraire úwe.

Sísaga, Ebeq kawerue iwíáhé anehe íné séniro ú ehwehne.

(Mátíyu 10.37-38)

²⁵ Sísaga pokúwara peh íregárita q kegá kéréwana wega pabeqme sensabé, ²⁶ Wehukega íné pehipi íre séniragéhe. Wenanoiboreq wene ahrrereq wene animárinseq wenábáqmarinseq wenanahnorehreq suahnaraqmé íné sénirankéhe. Wewe awahbeh iwíáh suahnaraqmé íné séniréh aní míankehe. ²⁷ Nánibone arambehri miraunsabé íné awankáta q táhpawe nubi q suagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniráhro. Minayabe néne arambehri q túbáh agéna peh we awahbeh arámbéhrí sehgi ánimé né séniréh aní íre míahrahire.

²⁸ Nah pianaína aninká ebeqme iwíáhue tagankehe. Nah pe naneqmarínkákákq wene móneakákq awehraq kahnarqmé anehe pearankéhe. ²⁹ Ebeq íre iwíáhi aninká nahwiahnsanse pearena anehe néne móneakákq íre awehraq kéhre éna mi nah íre

pera suankéhe. Tagehra kegá susa náhwíáhnsánsé tagéra mi anínsábé awiréh atera,
³⁰Wega áhwáreh arámbéhrí íre parabaruaráhire oneherawoe.

³¹Wahnah anínká mó wahnáh ánínseq wene ebeh kereq ebehue subiq suanéhe íwíáhéna ebeq tútuue ména kawerue íwíáhinkehe. We peh 10 táhúséni (10,000) ebehira ke míéhrrataq wene naruo peh íregárita q 20 táhúséni (20,000) ebehira ke míéhrrataq kaweq íwíáhi wahnáhnká íre apubúue koebehinkehe. ³²Itene naruo íre subipáhraruahráhuéne íwíáhinaraqmé sene naruo míéhrrataq ahnsaní eqmarankéhe. Itega íre ebehoneheqmúne. Kaweqta q míanehboq póqsuanéhe terio éna eqmarankéhe.

³³Mina inserah íné séniraníe íwíáhóna anínká ebeqme íwíáhue tagankehe. Peh morá wewene matíéh náneqsabé, Anetaníbo moke suaníe íwíáhi anínká íné séníréh ání míankehe úwe.

Sísaga auqmah soréqsábé pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.

(Mátíyu 5.13; Máhka 9.50)

³⁴Sísaga mó mahraréna, Sóreqme kaweq nanere. Sóreq auqmah úkínaraq árahue kaweraranéhnkono? Írakaumo. ³⁵Auqmah soréqmé peh abehq úki puaq sotápéq kíréh náneq íre séhréh atahráhire. Sotápéq kawerue kirankéhbog seqkákáq auqmah soréq ayahnué sotápéq maranéhnkono? Írakaumo. Auqmah soréq peh máhpeq suaneheqmúne. Minayabe iahreakaq ké kawerue íráhro úwe.

Sipísípiq tabanaginsabé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 18.12-14)

15 Táhkísi moné meyháh kéreq ahbabáq kereqka Sísane ehweh iraneheéra weba suwara ²Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ehmu-niq éhmúníréra, Mah anínká ahbabáq sansano ke mehweh aritena sereq moráráq táhutahurire uwe.

³Uwana Sísaga mi ehwéh irena mah pabéqmé éhwéh mahraréna, ⁴Iteruwahrah anínká áhnte ka 100 sipísípiq wahnahnirana peh morá ká tabanagínaraq wega aner-inabo? Wega íre tabanago kamá rí 99 sipísípiq uwaruntú sahta qme nahrabeq sitena tabanagi ka kogabarue ábóra q marankéhe. ⁵Ábóra q marahneyabé íwíáh íwíáhéna mi ka sawiwena ⁶wene nahtapeq pokue wenawahrahreq wene iyahnaboreqsabé síáhrabue sensabé, Néne tabanagi ka ábóra q marónsábé íwíáh íwíáhonehe inkehe. ⁷Mina inserah íópeqté ké gá 99 kaweqta q míáh keyábé peh ákáhta q íwíáh íwíáhowe. Peh morá áhbábáq ánínká wene ahbabáq suena Manikáne ani ukíta q íópeqté ké gá anotahta q íwíáh íwíáhowe úwe.

Tabanagi monéyábé pabeqme ehwéhne.

⁸Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Mó inínká nayáhnkú móné matíéhrrana peh morá móné tabanagínaraq wega anerinabo? Wega áráhmu keqmarena nahupeq kabantáhinkehe. Kawerue kabarue ábóra q marankéhe. ⁹Ábóra q marena wenawahrahreq wene iyahnaboreqsabé síáhrabue sensabé, Tabanagi moné ábóra q marónsábé íwíáh íwíáhonehe inkehe. ¹⁰Mina inserah peh morá áhbábáq ánínká wene ahbabáq suena Manikáne ani ukínaraq Maniká míéhrrabeqte íópeqté ké gá ahbabáq súéh ánínsábé anotahta q íwíáh íwíáhigehe úwe.

Ábákawa kouwekuraitaq wenaboga iwíáh iwíáhúnsabe pabeqme ehwéhne.

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Peh morá wéhreq wene ahninkáwáréréq míarowe.

¹² Ábákawagá wenabonsabé, Nániboo, amahnága arene ménsámehnsá saraqme náio urairana sibowágá wene ménsámehnsá saraqme náriátáire.

¹³ Náriátáirana ábákawagá táhmaroraq mitaq ména wene ménsámehnsá sokah sokahue íre wahto wáhnaupéqté ké suwahpeq pokéna mitaq míaraitaq wega ahbabáq sansa mira aruqarurainsabé wene móne apubúue parabaguraire. ¹⁴ We tabonah ani ukurairana mitaq anotah ehwéhrrairana we arupibiuraire. ¹⁵ Arupibiurainsabé wega mibeqté ániné arambehri aní úkurairana wene wahnahnka, Uworapeq néne póéráhqtaq kowahnahnúno atáráire. ¹⁶ We áhnte arúpíbfurairana póéráhqka narotaq sene táhutahuq nahrahurairara mó kegá we íre náwátówe.

¹⁷ Minayabe wene múguwahgu iwíáh suena tábúsoqme iwíáhéna, Nánibone arambehrio ke áhnte topáh kéhranawe íné mahtaq nirupinsabé pukorahuge. ¹⁸ Íné mahtaq suena nánuwahpeq pokue nánibonsabé mahrarinie. Nániboo, ahbabáururautaq arereq Manikánseq ahbabáraitáráuge. ¹⁹ Ahbabáraitáráunsabé mókakewe ínensabe, Nénahnine íre ainto. Peh arene arambehri aní míankeheé arambehriúno ainto teawíníe éna ²⁰ mitaq suena wenaboba pokuraire.

We áhnbórá suraitaq wenaboga tagéna arutaboírue pehbeheráh weba kure kogáhkoue nánkóqnarairana ²¹ wenahninká wensabé, Nániboo, ahbabáururautaq arereq Manikánseq ahbabáraitáráuge. Mókakewe ínensabe, Nénahnine íre ainto uraire.

²² Urairana abowágá wene arambehrio keyábé síáhrabéna sensabé, Kaweq káhq ambántá apubúue mewe suki atáthro. Wene ayahnkarapí kera suki ateq wene aigarápí súu suki atáthro. ²³ Kaweq kaho áráhq subiqme moráráq táhutahuréq iwíáh iwíáhonehe. ²⁴ Nénahni pukuraime amahnága oga míéhre. We taqnobaguraime amahnága ábóraq míéh púaq iwíáh iwíáhonehe uraire. Segá táhutahuq kawerarera iwíáh iwíáhurowe.

²⁵ Iwíáh iwíáhurowana awahwágá wene sotápéqté séna ábáhruro irena ²⁶ arambehri anínsábé, Aneroo kasenuraire. ²⁷ Kasenurairana, Arenábáq séna awaho ani míéhnsábé arenaboga káho áráhq subiqme nanehe uraire. ²⁸ Urairana awahwágá anotah abíáhnsánéna nahupeq íre kibekurairana wenaboga tueyokue wensabé, Máho ue áhrabéna, Aru ukiqmewé kiinsahwé aito uraire. ²⁹ Urairana awahwágá wenabonsabé, Ínéwé áhnte opéq arene arambehri mira aruqaruruge. Arene ehweh íre anterutauge. Ínéreq néne iyahnaboreqka ábáhrigeheé arega méme áráhqmé íre níátóne. ³⁰ Arenahninká ahbabáq ininsónseq arene ménsámehnsá parabaruena sirah arega káho áráhq subiqme náwene uraire. ³¹ Urairana abowágá wensabé, Are nénahni móne. Arereq ínéreq moráráq mía míaúye. Moke matió ménsáméhnsámé areneákáq matioye. ³² Arenábáq pukuraime amahnága oga míéhre. We taqnobaguraime amahnága ábóraq míéh púaq itega iwíáh iwíáhúwe ábáhrúnawe ábéhre uraire úwe.

Ménsámehnsá tínáhuue mirai anínká miraurainsabé pabeqme ehwéhne.

16 Sísaga we kéro keyabé mó pabéqmé éhwéh mahraréna, Áhnte monéákáq wéhne ménsámehnsátaq arambehri anínká auráq átáriarairaire. Átáriarairara mó kegá wene wahnahnsabé, Arene arambehri anínká íre kawerue wahnahnire

urowe. Urowana wene wahnahnka irena ²mi anínsábé áhrabue kasenána, Arene áhwára áhwára sansánsábé teniémé aiq pútaq ehwéhpo? Tenio. Arega néne mén-sámehnsá moke kawerare mókake minawari íre wahnahninkehe uraire.

³Urairana mi anínká wewe náhenéna, Néne wahnahnka kaquahnaraqmé aneq arámbéhrí ininkono? Íné nonáwehəq ube arámbéhrí íre miraorahuge. Móneyabé ineh ineheyabé áhnte niyehitehre. ⁴Íné iwíáhume tínáhuakáq kégá néne iyahnabo úkige-hboq sene tínáhu maratarinie. Miraonaraqmé mókake néne arambehri íre kahnaraq sega íné mehweh aintera sene nahtapeq máho aintera kirabo aintagéhe iwíáhu-raire. ⁵Wega mira iwíáhéna tínáhuakáq ké síáhrabéna ebeq surai anínsábé, Néne wahnahne tínáhuue árahue kehro uraire. ⁶Árahue kehro urairana, Obenkisa óeri antéhyá[¶] 100 antéhyá merauge urairana, Mah pepáhqtáq mahraue sehiranúno éna ínégá 50 obenkisa óeri antéhyá awinauge ue sehiranúno teawátáire.

⁷Anehe surai anínsábé, Néne wahnahne tínáhuue árahue kehro urairana, Wítiwe 100 ambékí merauge urairana, Mah pepáhqtáq mahraue sehiranúno éna ínégá wítiwe 80 ambékí awinauge ue sehiranúno teawátáire.

⁸Wega mina tahnsa urainsabé wene wahnahnka wensabé iwíáh iwíáhéna, We ahtebia áníne uraire.

Mah marákóipéqté kégá mah marákóipéqté sánsá aiq ahtebahwe. Minayabe mén-sámehnsá paiqmaráhsábé sene sánsánká téhrehrebeq nogó kéné sánsá kiotaikowe.

⁹Teiníboq írátíáthro. Áhnte ke itene iyahnabo míagehboq mah marákóipéqté mén-sámehnsá náriéro. Mina parabagína tanáhráq oga mérapeq sega mitaq mehweh aitagéhe úwe.

¹⁰Sísaga we kéro keyabé mó mahraréna, Pehgáriq arámbéhrí kawerue mirai anínká anotah arámbéhrí moq kawerue mirainkehe. Pehgáriq naneq pehipi meyéh anínká anotah naneq moq aebóorahire. ¹¹Arega mah marákóipéqté ménsámehnsá íre kawerue wahnahninaraqmé árahue oga mía mía arámbéhrí mirainibo? ¹²Mó aniné ménsámehnsá íre kawerue wahnahninaraqmé arega wahnahninkeheéna in-sega ménsámehnsá airaiq awinkéhbo úwe.

Téhtaré wáhnáhné arambehri moráráq íre sehgioráhi ehwéhne.

(Máttyu 6.24)

¹³Sísaga mó mahraréna, Arambehri anínká téhtaré wáhnáhné arambehri íre moráráq sehgioráhire. Wega mó wahnáhnésábé awahbéna mó wahnáhnésábé íre awahbanae. Wega mó wahnáhné arambehri kawerue sehgiena mó wahnáhné arambehri áhwára áhwárainae. Mina inserah itega Manikánsabe irutaboiro sansánkákáq móneyabé irutaboiro sansánkákáq íre moráráq sehgioráhowe úwe.

Sísaga Manikánka wahnah wahnahnirabeqsabé teriu ehwéhne.

¹⁴Sísaga mah ehwéh mahrarúwara Péhrasi kégá irera móneyabé sirutaboiro puara wensabé awiréh atáhwé. ¹⁵Awiréh atáhwana wega sensabé, Mó kégá, Ite kaweq ke wóe aitageheéra arambehriowe. Manikánka itene kopípeq irupipeqté iwíáh tagariéhre. Wehukega iwíáh iwíáh atáh náneqme Manikánka mi naneqsabé abehq náneq mire atéhre.

[¶]**16:6** Óeri anome óriwi awankátápéqté sérá anone. Óriwi awánkánsábé éhwéhmé púku anehepeqte sehírámé “Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne” ue kéhrabeq tagáhno.

¹⁶ Wání meri merini aní Sóniga íre sítáq Mósísine ehwehnikakáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikakáq kowe. Kowana Sóniga suraitaq Manikánka wannah wahnahnirabeqte kaweq ehwéh tei teinúne. Teinúnara ómi kegá págegeue mitaq kioráhowe íwíáhowe.

¹⁷ Íópeqkákáq mah marákó márakóákáq mókake tabanaginae. Peh Manikánka sehgiro i ehwéhmi mi ehwéh pehgáriq íre tabanagorahire.

Sísaga wehga wene ahre kaqsueyabe irarú ehwehne.

(*Mátíyu 5.31-32, 19.9; Máhka 10.11-12*)

¹⁸ Wene ahre kaqsuena mó ahré meyéh ánínká aiq ahbabárire. Sutai ahré meyéh ánínká moq ahbabárire úwe.

Áhnte monéákáq wéh iraipéq míarainsabé éhwéhne.

¹⁹ Sísaga Péhrasi keyábé mó mahraréna, Menah áhnte mensáméhnsánkákáq wéhgá kaweq ambántámári aneranerue ména ahriahri kaweq tahutáhúq narúq narururaire. ²⁰ Wega miraurairana tabonah náonkakáq aní wenáwíq Árásárúsi áhnte mensáméhnsánkákáq wéhne ogesáh ogesáhrapeq tútuue ména ²¹ mi wehne táhutahuq apipi nanieéna mitaq míarairana iamárinká séra wene náo wana wananurowe.

²² Tabonah ani pukurairara íópeqté kegá wenawa meqmera Maniká míéhrapeqte aní Ébárahmaba móátárówana áhnte mensáméhnsánkákáq wéh moq pukurairara maisiarówe. ²³ Maisarówana wenawanka iraipéq ména anotah erurairana kamahuraire. Wega senahpeq tagarairara íre wahtopeq irerebeq Ébárahmareq Árásárúsireq moráráq míaroyana tagaraire. ²⁴ Tagéna Ébárahmansabé áwíahraqséna, Ébárahma nániboo, ínénsabe arutaboiraite Árásárúsi eqmarehnana wene ayahnkara wánípeq pámbáhue ninehbíraq tabaintahnana titiríno. Mah iráipéq anotahtaq néríre uraire.

²⁵ Níéríre urairana Ébárahmaga wensabé, Náníbáre. Are oga míarona tanáhráqmé áhnte kawéq náneqkákáq míaronana Árásárúsi tabonah ani míaraire. Minayabe iwíáhue tagáhno. Amahnága we mahtaq kaweqtaq míéhrah arewe mitaq kamahóne. ²⁶ Móme ite ákáhpi mentú kéhnsábé mahbeqté kegá mibeq íre tuoráhúnara mibeqté kegá mahbeq íre kioráhowe uraire.

²⁷ Urairana wega Ébárahmansabé, Nániboo, Árásárúsi nánibone nahtapeq eqmaro. ²⁸ Mitaq náníbáqmari moberíáh míáhwe. Mah iráipéq anotah érirabeq se moq siyehboq Árásárúsiga wensabé, Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq mía míaooro korerinkéhe uraire. ²⁹ Urairana Ébárahmaga wensabé, Sega Mósísireq Manikáne ehweh iraru kereqne ehweh matíáhwe. Mína iragéhe uraire. ³⁰ Urairana, Ahqáho. Sega mina íre iragéhe. Pukia anínká oganúkéna korerinaraqmé se irera sene ahbabáq sansa suaneherawoe uraire. ³¹ Urairana Ébárahmaga wensabé, Sega Mósísireq Manikáne ehweh iraru kereqne ehweh anetaníbo íwíáhirataqmé pukia ánínká oganúkéna terinaraq sega wene ehwehnsabé moq anetaníbo íwíáhéra kaweq ke íre ukoneherawoe uraire úwe.

Ahbabáq sansanká aiq pútare atona sansá saiqnaruahráhi ehwéhne.

(Máttyu 18.6-7,21-22; Máhka 9.42)

17 Sísaga we kéro keyabé mahraréna, Síúgio kewé anotah ahbábárowe. Mah marákó marákóipéq ahbabárorahi sansá peh kagaire. Áúgii anímé ahbabáq áhwáreh puana Manikánka anotahtaq kamah awinawire. ² Wehukenínká ínénsabe aiq pútare aintéh ání ahbabáq sansa áúgi ínaraqmé anotahtaq íre kawerire. Áúgii anínká káriq aní áúgi ínaraqmé wene anuopi anotah ebáh táhru táhruue púrúruía káwéhúipéq tuparuahnana wánípipeq tupekitaq tahirímé aiq kaweri irino. Iteite kaweruro úwe.

³ Sísaga mó mahraréna, Arene iyahnabo anínká ahbabárinaq ehweh ato. Ehweh atéhnaq wega arensabé, Íre kaweruge. Móme íre mirainie ínaraqmé insahwé ate wene ahbabáqsabe mó íre iwíáhúno. ⁴ Wega peh morá wéhékáh abapete téhtaré tánáhráq are ahbabáruue ue anehe wega, Íre kaweruge. Mi ahbabáq suaníe ínaraqmé wene ehwehsabé aiq pútare ate wene ahbabáqsabe íre iwíáhúno úwe.

Sísaga aiq pútare atéh sánsánsabé teriu ehwéhne.

⁵ We kéro kega Sísansabé, Itega kaweqtaq aiq pútare atanéhboq séhréh aito uwe. ⁶ Séhréh aito uwana wega sensabé, Arene iwíáhwé awanká ayu pehgáriq ayú tahnsa kahnaq itega anotah awánkánsabé, Are sawikue móbeq sóreq waní káwehupípeq kogahno irataq mi awánkánká itene ehweh sehginawire úwe.

Sísaga kaweq arámbéhrí aniné sánsánsabé irarú ehwehne.

⁷ Sísaga mó mahraréna, Wahnah korégá wene arambehri anínsabé, Néne sipisipiqtaq wahnahnúno anehe néne sotápéq koarambehriúno atéhna tupekinaínara wega sotápéqté árámbéhrí suena wene wahnahne nahtapeq sine. Wene wahnahnka wensabé, Aiq míre. Sewe náhno inabo? ⁸ Írakaumo. Wahnah korégá wensabé, Néne táhutahuq tíare tahberapeq mewe ménánio éna ínega nawe parabarúáhnaraq arene táhutahuq nankehe inae. ⁹ Minawé peh arambehri aniné arambehri puana wega miraitaq wahnah korégá kaweróne inabo? Írakaumo. ¹⁰ Mina inserah Maniká itene Wahnahne ehweh sehgióro. Kawerue sehgieq parabarueq iwíáhéq ite íre kaweq arámbéhríúna anímári múne. Itega miraúnawe peh itene arambehri wire oro úwe.

Sísaga kawerato anínká kouwekue kaweróne ato ehwéhne.

¹¹ Sísaga Sarúsarama suwahpeq pokinaútaq wega Sámária marákóákák kótaikue Kehrari marákóákák kótaikue ¹² mó ke suwahpeq kúwara inayáhnkú ké anotah naonkákák kégá weba suwe. Mó ke insoq sitéhneho éra sega móbeq iriwe méra ¹³ áhrabéna, Sísao, are anotah aní móne. Arutaboiraito uwana ¹⁴ Sísaga se tagéna sensabé, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kébá pokue itene náo kaweraginsabé sokigi aríéro úwara pokue ahtapeq kutaq sene náo kaweragúwe.

¹⁵ Peh morá anínká wene náo kaweragú tagéna kouwekue Manikánsabe anotahtaq iwíáh iwíáh atena ¹⁶ Sísane aigárápí abiah maraipéruue káúqmunue iwíáh iwíáh atena kaweróne atowe. Mi anímé íre Asiu aníne. We Sámária marákórápéqté aníne. ¹⁷ Sísaga we kasenéna, Inayáhnkú kaweraitóge. Mó abapete itaréitaré anímári eheq máho? ¹⁸ Aneqsabé peh morá wáhnaupeqté anínká kouwekéna Manikánsabe iwíáh

íwíáh atehro éna ¹⁹wensabé, Irigue pokúno. Aiq pútare aintahnaga kaweratéhre úwe.

Sísaga tuina tanáhráqsábé éhwéhne.

(Mátíyu 24.23-28,37-41)

²⁰Péhrasi kegá Sísaba séra wensabé, Manikánka wahnah wahnahnína tanáhráq ahkake sinabo uwana wega sensabé, Manikánka wahnah wahnahnína tanáhráq wehukega siuratate íre tagarahowe. ²¹Wehukega, Mahtaq kéhre. Mitaq kéhre íre irarerahowe. Manikánka wahnah wahnahnime amahnága ite míáhrabeq ábórarire úwe.

²²Sísaga we kéro keyabé mó mahraréna, Mókake itega íné wehukení úku aní túóna tanáhráq níwénunue irutaboírég íre tagagehe. ²³Mi tanáhráq sinafnaraq mó kegá, Mitaq koragahro. Mahtaq seragahro teírataq sene ehweh íre aiq pútare arítáhró. ²⁴Sokeqsúéhraana apubúue moke íópeq téhrehnserah íné wehukení úku aní túóna tanáhráq tuinauge. ²⁵Téhwe mah tanáhráq wahnahno kegá ínénsabe, Iuwahrehre aintera kamah aniera nubiq suagéhe.

²⁶Naho naho Nóah mío tanáhráq wehukega ahbabáréra miraunserah íné wehukení úku anínká tuinie onaraq mi tanáhráq oga míéhra kegá miraigehe. ²⁷Anotah waní pianáú tanáhráq wehukega ahbabáréra ahriahri miraunserahnéra táhutahuréra ábáhréra pahuiruwana Nóahga wene sípiipéq kibekúwana anotah ibónsúwana wání pionka moke subipáhraruowe.

²⁸Mó aní wenáwíq Árótae. We wáhnaupeqté ké suwahpeq Sóróma suwahpeq míotaq mi kegá íre irasa ké méra táhutahuréra paiqnánána ayu uqmarera nah pearówana ²⁹wega mitaq suena pokútaq íópeqté irobina tuwara mi ke moke tabikue pukuwe. ³⁰Mina unserah íné wehukení úku anínká tuinaona tanáhráq wehukega táhutahuréra seyene arambhiri miraéra ahwiminirataq tuinauge.

³¹Mi tanáhráq sinaraq máhpeq míéhrataq itene ménsámehnsá meyaneheéq nahupeq kibekiyeho. Mina inserah sotápéq míéhrataq itene nahtapeq kouwekiyeho.

³²Manikánka Áróthane ahre kamah awunsabe ahrreraq matíáhró. (Stat 19.26)

³³Wehukeníká peh wewensabé arutaboíréna peh wewe awahbeh iwíáh mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahráhire. We awahbeh iwíáh suqsuri anímé oga mérapeq awaq miánkéhe úwe.

³⁴Sísaga mó mahraréna, Íne wehukení úku anínká túónaraq mi tanáhráq inokáhpéq téhraníté morá máhriqtáq sugéhataq Manikánka mó aní merena mó aní mitaq auwanae. ³⁵Téhrinítégá aboyanirataq mó iní merena mó iní mitaq auwanae. ³⁶[Téhtaré wéhgá sotapéq arampehrirataq mó weh merena mó weh mitaq auwanae úwe.] ³⁷Úwara we kéro kega wene ehweh irera Sísansabé, Itene Wahnahno, ehqepo uwana wega sensabé, Pusa káné anonka kéhrabeq kúqnumarínká ínsínsíowe úwe.

Sísaga pagu paguni kewéínínsábé pabeqme éhwéhne.

18 Sísaga we kéro kega púreré sansansábé anetaníbo íwíáhéq túbáh agiyehboq peh ahriahri púrerigeheéna mah pabéqmé éhwéhmé teriuwe. ²Mó kené koti ehwéh iwíáhue irena sene koti kawerarítéh wéhgá wenawahpeq ména Manikánsabe íre áhreia mó keyabé íre iwíáh íwíáhuraire. ³Mi ke suwahpeq kéweiní ména mi wehbá séyééna wensabé, Níwíoqneh aní túbáh aginkehboq ehweh ato teawa teawanuraire. ⁴Téh séyéuraitaq mi weh ánínká wene ehweh íre irena ahqáho atáráire. Anehémé wega mó iwíáhéna, Ínéwé Manikánsabe íre áhreia wehukeyabé íre iwíáh

íwíáhuge. ⁵Peh mi inínká ínéba séyééna pagu pagu aintéhnásábé wene ehweh sehginíe. Íre sehgiónaraq wega mó séyééna pagu pagu aintahnaraq nuwahqsoreqnaie uraire úwe.

⁶Sísaga mó mahraréna, Mi wehgá íre kaweqtaq ména mi iwíáhuraime íráhro. ⁷Wega miraurainsabé Maniká tagariáh kéga ahriahri púreq aruqarurirataq Manikánka íre séhréh aritanabo? Wega íre wahto tanáhráq peh túbáh aginabo? Írakaumo. ⁸Teiníboq írátíáhro. Wega se apubúue séhréh aritanae. Íné wehukeni úku anínká mah marakóipéq kiwekona tanahráq mah kéga ínénsabe aiq pútare aintaneherabomo úwe.

Téhq anitégá púreruya sansátaréyábé pabeqme ehwéhne.

⁹Mó kéga iwíáhéra, Itebataq kaweq ke míone éq, Mó keyábé iuwahriehre uwana Sísaga mah pabéqme éhwéh mi ke teriwe. ¹⁰Péhrasi anínká púrerinieéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kirairana táhkísi moné merai anínká moq púrerinieéna mitaq kiraire. ¹¹Péhrasi anínká iriwe ména wewensabé iwíáh iwíáhéna mahraréna, Manikáno, íné mó ke tahnsa aní íre míónsábé arensabé iwíáh iwíáh atóge. Ínéga aebówé, ahababáqmé, mó kené ahre abariéwé íre mirau aní múge. Íné íre mahna táhkísi moné meyéh aní tahnsa aní múge. ¹²Ínéga mó wikíráq mó wikírúue arensabé iwíáhéna téhtaré wéhékáh táhutahuq awehriuge. Moke meyó náneqme saraqme abapete itaréitaré matawéna mó morá are náwa náwanuge uraire.

¹³Péhrasi anínká mahna tahnsa púrerurairana táhkísi moné meyéh anínká móbeq iriwe ména wene ahababáqsabe ayehitarairana ibiséna aura marakóiperurawéna púreréna, Manikáno, íné ahababáq ani míónsábé arutaboirainte kawerainto uraire.

¹⁴Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Manikánka táhkísi moné merai aní kaweratáráirana wene nahtapeq pokéna kaweqtaq mívarairana Manikánka mó aní peh áwé tagarairana wene ahababáqkakaq mewena pokuraire. Aneqsabébo? Wewensabé iwíáh iwíáhi anímé Manikánka mi anínsábé, Pehgáriq aní míahno atankéhe. Íné pehgáriq aní múge iwíáhi anímé Manikánka mi anínsábé, Anotah aní míahno atankéhe úwe.

Sísaga, Káriq anímárinká ínéba sewíagehboq ahqáho aritého ú ehwehne.

(Mátíyu 19.13-15; Máhka 10.13-16)

¹⁵Sísaga káriq anímári táhtorankeheéra mó kéga meriqmera mórítówara we kéro kega mórító keyabé suwehgu aritera ahqáho arítówe. ¹⁶Ahqáho arítówana Sísaga mi káriq anímárinásábé, Máhoro éna we kéro keyabé, Mah káriq anímári ínéba sewíagehboq ahqáho aritého. Sega mira onserahno kéga Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miagéhe. ¹⁷Teiníboq írátíáhro. Mah káriq anímárinká Manikánka wahnah wahnahnirabeqsabé sirutaboirowe. Peh morá sega mira onserahno kéga mibeq kioráhowe úwe.

**Áhnte mensáméhnánkákákq anínsábé árahue
oga mérapeq awaq mianabo i ehwéhne.**

(Mátíyu 19.16-30; Máhka 10.17-31)

¹⁸Wahnah anínká Sísansabé, Íwáhnoraníno, arewe kaweq aní míahne. Oga mérapeq awaq mianíboq anerininkono úwana ¹⁹Sísaga wensabé, Aneqsabé kaweq

aníne aintahno? Maniká webataq kaweqtaq mía míaire. ²⁰ Sehgióro ú ehwehmé aiq ahtebáhne. Mi ehwéhniká mahraréna,

Mó aniné ahre weh abariiyeho. Mó aní subiq súého. Aebóiyeho. Mó keyábé péhe éhwéh arítého. Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhro ire úwe. (*Kisim Bek 20.12-16; Lo 5.16-20*)

²¹ Úwana mi anínká Sísansabé, Káriq aní míarautaqqákákq amahnágaákákq mi ehwéh sehgiúge úwana ²² Sísaga mi ehwéh irena wensabé, Peh morá náneq íre miraóne. Moke matiahna mensáméhnsá paiqmaqme móne mewe tabonah ke nário. Mirainaraqmé íopeq kaweq naneqmarí matiankehe. Tabonah ke moke nárie íné séniro úwana ²³ mi anínká irena áhnte mensáméhnsá ko púana wene arupipeq umeh agúwe.

²⁴ Sísaga mi weh tagéna mahraréna, Áhnte mensáméhnsá matíáh kégá Manikánka wahnah wahnahnirabeq kieyabe anotah pagégéue mirao naneq mire. ²⁵ Kéhma anotah kane. Mi kanká wai abahrabahpipéq kéagínayabé págegeue mirai naneq mire. Mina inserah áhnte mensáméhnsá matíéh ánínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kinayabé anotah pagégéue mirai naneq mire úwe.

²⁶ Úwara író kega kasenéra, Minayabe insega oga mérapeq awaq miahráhiro ue kasenuwana ²⁷ Sísaga sensabé, Wehukega íre miraoraho naneq Manikánka mirao-rahire úwe.

²⁸ Pítaga wensabé, Iteruwahpeqqákákq moke mationa naneqqákákq sueq kérone úwana ²⁹ Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhro. Manikánka wahnah wahnahnirabeqte árámbebhrí miraoneheéra sene nah súáhmé amahnága áhnte mó nahmárrí awaq miagéhe. Mi arámbebhrí miraoneheéra sene ahreromé, sensibáqmarimé, sensinoi-bowe, sene animárrímé súáhmé ³⁰ áhnte mó kega sensuwahrah úkigehe. Mókake oga mérapeq moq awaq miagéhe úwe.

Náhbáh 3 tanáhráq Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(*Mátíyu 20.17-19; Máhka 10.32-34*)

³¹ Sísaga moke we kéro ke móbeq sitena sensabé, Íráhro. Manikáne ehweh iraru kegá íné wehukení úku anínsábé naho sehiranuwe. Itega Sarúsarama suwahpeq pokonaraq sega sehiranunserahnue mó kegá miraigehe. ³² Nánuwahrah Asíu kégá nahnso kebá móintagéhe. Segá niwiréh aintera abehq éhwéh aintera tehqni aintera ³³ nubiq marera nubiq suagéhe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq oga úkinauge úwara ³⁴ we kéro kega mi ehwéh íre ahtebowe. Mi ehwéh áwahe kopípeq ko púra sirupipeq íre írówe.

Sísaga aura pira ání kawerato ehwéhne.

(*Mátíyu 20.29-34; Máhka 10.46-52*)

³⁵ Sísaga Séríko suwahpeq wahto kútaq aura pira ánínká ahnayehráq tútuue ména ineh inehúwe. ³⁶ Áhnte kegá sótaikuwana mi anínká irena sensabé, Aneroo úwara ³⁷ sega wensabé, Néhsara suwahpeqte ání Sísá sotaikire teawúwe. ³⁸ Teawúwana wega anotahtaq mahraréna, Sísao, Tébitine anahwao, ínénsabe arutaboirainto úwara ³⁹ ebeq ku kegá wensabé awehgu atera, Ehiya míahno atówana wega íre túbáh agia peh anotahtaq mó mahraréna, Tébitine anahwao, ínénsabe arutaboirainto úwe.

⁴⁰ Arutaboira into úwana Sísaga mitaq kowéna, Níyáhrabi aní meqme sero úwara meqmera suwe. Suwana Sísaga wensabé, ⁴¹ Aneratanínkono úwana wega, Néne Wahnahno, íné tagéyabe nuwahbehre úwana ⁴² Sísaga wensabé, Arega aiq pútare aintahnaga aiq kaweratóge. Tagáhno úwe. ⁴³ Tagáhno úwana apubúue tagéna Sísaga kérena Manikánsabe iwíáh íwíáh atowara mina tago kegá moq iwíáh íwíáh atówe.

Sísaga táhkísi moné meyo aniné nahtapeq pokú ehwehne.

19 Sísaga Séríko suwahpeq kure kótaikinaúwana ² táhkísi moné meyo kene wahnah wenáwíq Sákíási míowe. We áhnte monéákák anínéna, ³ Sísaga taganie íwíáhéna áhnte kegá kígíunsabe we egahq aní púana Sísaga íre tagahrahúwe. ⁴ Minayabe wega pehbeheráh wehuke kótaikue Sísaga taganieéna we sína ahtápéqté áwánkátápéq kire kirítuue míowe. ⁵ Tútuue míowana Sísaga wahtotaq séna aura pankeqme Sákíási tagéna wensabé, Sákíásio, arene nahtapeq kowíaniboaq are apubúue maraipéq tueagúno úwe.

⁶ Tueagúno úwana Sákíásiga apubúue tueague aru eyoyóéna Sísaga mehweh atena wene nahtapeq móatowe. ⁷ Mína tago ke ómiga abiahsanéna áhnte ahbábáq aniné nahtapeq pokinsabé íre kawerire uwe.

⁸ Sákíásiga wene nahtapeq iriwe ména Sísansabé, Néne Wahnahno, néne mén-sámehnsá saraqme tabonah ke ákáhtaq náríníe. Menahmé ínéga mó keyábé péhe éhwéh teriena sene móné pehipi merauge. Amahnága merau moné itaréitaréráq meraunserahnue mi ke náríníe úwe. ⁹ Úwana mío kega írótaq Sísaga wensabé, Arene ahbabáq sansa suahnayabé iboramé ite mi karírónání kaweraitóge. Arewe amahnága aiq pútaq Ébárahma kahnáh aní míahne. ¹⁰ Íné wehukení úku anínká ahbabáq ke kabarué kaweríníeéna tumióge úwe.

Sítárirari monéyábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 25.14-30)

¹¹ Sega ahtapeq kure Sarúsarama suwahpeq wahto kutaq wereq nogú kega iwíáhéra, Manikánka wahnah wahnahnirabeq ábóraq aginaire unsabe Sísaga mah pabéqmé éhwéh teriuwe. ¹² Teriena, Anotah wehgá íre wahto wáhnaupeqté kéné marakóraq pokinauraire. Mi wehgá iwíáhéna, Pokinauraibeqte wáhnáh anínká ínénsabe, Arenawahpeq pokue arenawahrah kowahnahnúno teninkeheéna pokinauge iwíáhuraire. ¹³ Pokinauraitaq wene arambehri ke nayáhnkú ké síáhrabéna 20 Kína 20 Kína ue sítaráwéna sensabé, Íné pokona tanáhráq mah moné matawéc paiqme arambehriéwehrana kouwekono éna pokuraire.

¹⁴ Pokurairara wenawahraha wensabé íre suwahbéna wáhnaupeqté wáhnáh anínsabé, Areba ki anínká itetaq wahnahnéyabe iuwahriehre koreawéro éra mó ke we anehe eqmaq súátówe. ¹⁵ Pokurai wehgá mi wahnáh árámbehrí mewena wenawahpeq kouwekéna wene arambehri ke móné átáriaro keyábé síáhraburaire. Síáhrabéna sensabé, Ítátu moné árámbehrí árahuroo kasenuraire.

¹⁶ Árahuroo kasenurairana ebeq surai anínká wensabé, Anotah weh wóne. Arega níátóna moné mi 20 Kínaráté áhnte paiqmaqme amahnága arene móné íregáritaq Kína 200 Kína úkire urairana ¹⁷ wahnah korégá wensabé, Kaweróne. Are kaweq arámbehríóna aní móné. Pehgáriq arámbehrí tábúsoq marahna puah mókakewe arega nayáhnkú kéhíná suwahpeq wahnahninkehe uraire.

¹⁸ Mó arámbéhrí ánínká séna wensabé, Anotah weh wóne. Arega níátóna moné mi 20 Kínaráté paiqmaqme amahnága arene móne 100 Kína úkire urairana ¹⁹ wahnah korégá wensabé, Arewe moberíáh kéhíná suwahpeq wahnahninkehe uraire.

²⁰ Urairana mó arámbéhrí ánínká séna wensabé, Anotah weh wóne. Arega níátóna moné meyo. Ínéga ambantaráté úbíqme kopéq matauge. ²¹ Íre arega arambehríóna naneq mewe meweóne. Íre arega uqmatona naneq narúq naruróne. Are págege wahnáh ání míahnayabé áhreéna arene móne kopéqmarena pehipi áwúge uraire.

²² Urairana wahnah korégá wensabé, Arewe íre kaweq arámbéhríóna aní móne. Arega iraréna ehwéhnsábé ehweh atanauge. Íre ínéga arambehriu naneq mewe meweuge éna wino. Íre ínéga uqmatau naneq narúq naruruge éna wino. Íné págege wahnáh ání míó púah ²³ aneqsábé néne móne pénkiipéq íre matono? Mirauronaraq tahirímé amahnága áwátáu monéákák pénkiipéqté mónéákák meyo irino éna ²⁴ mitaq míaro keyábé, Túbáh agurai aníné móne mewe q áhnte kiná 200 kína matíéh ání náwéro uraire. ²⁵ Urairana sega wensabé, We amahnága 200 Kína matíéh mino urowana ²⁶ wahnah korégá sensabé, Teiníboq írátíáhro. Áhnte matíéh ání mónkákáq awiníe. Pehgáriq matíéh ání mina meyhanna we tabonah ani míankehe uraire. ²⁷ Wahnah korégá mó mahraréna, Néne naruowe ínénsabe itene wahnah aní méyabe iuwahriehre uro kewé meriqme sure ínéga tagahnaq subiq súáhro uraire úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Mátíyu 21.1-11; Máhka 11.1-11; Sóni 12.12-19)

²⁸ Sísaga mah pabéqmé éhwéh teriena ahtapeq ebeq kure Sarúsarama suwahpeq pokinaúwe. ²⁹ Wega Páítápási suwahpeq Pétáni suwahpeq wahtotaq kútaq Óríwi sawéhrápéq kiuwe. Sísaga we kéroýa anité eqmaq suanaútaq ³⁰ sensabé, Isebeq wahtotaq kehiná suwahpeq pokotao. Mitaq kirataq iyaráh ká tónki aráhq wehuke íre áhkokóue nogí ká tagéta pugeqme meqme setao. ³¹ Pugeréhrataq mó anínká itensabé, Aneqsabé pugerehyo ínaraq wensabé, Itene Wahnah áhkokóue kinkeheéta meroye teawétao éna eqmaq suowe.

³² Eqmaq suowara pokue Sísaga teriunserah iyaro tonkí aráhq tagéra pugeróye. ³³ Pugeróyataq mi kané sibowárehga, Aneqsabé pugerehyo uwara ³⁴ sega sensabé, Itene Wahnah áhkokóue kinkeheéta meroye uyana sega, Meqme pokotao uwara ³⁵ mi ka meqme Sísaba seweqmera sene korósi mi kané abobiahtaq uwiq máróyana Sísaga mi tonkíné ahhobiahtaq kierútu agúwe.

³⁶ Tónkiga Sísaga áhkokóue pokútaq wereq ku kegá Sísansabé iwíáh íwíáh ató púara sene korósi ahtapeq uwiqme awahrirarówe. ³⁷ Mí ah Óríwi sawéhrápéqté tutaq Sarúsarama suwahpeqsabé wahtotaq kútaq áhnte we kéro kega Sísaga págegeue miraú otáq sánsámárinásabé iwíáhue tagéra Manikánsabe iwíáh íwíáh atówe. ³⁸ Sega anotahtaq mahraréna,

Itene Wahnah áwírue si aní anotah anínsabé iwíáh íwíáh atone. Manikánka iru pehwehrue aitená we íópeq míéhraq wensabé iwíáh íwíáh atone uwe. (*Buk Song 118.26*)

³⁹ Uwara Péhrasi kegá Sísansabé, Are kéréh kegá túbáh agiyehboq ehweh arito uwana ⁴⁰ Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhro. Segá túbáh agotaq tahirímé ebahmarínká anotahtaq iwíáh íwíáh aintáh irino úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeqte keyábé ibisó ehwehne.

⁴¹ Sísaga Sarúsarama suwahpeq wahtotaq kútaq mitaq tagéna mibeqté keyábé arutaboirena ibisówe. ⁴² Ibiséna mahraréna, Ibora itewe Manikánka insahwé aitéh sánsá ahtehtahtaq tahirímé nirupipeq eyoyó irino. Amahnágawé itega íre tagari-ahrahowe. ⁴³ Mókakewe itene naruoga iteba séra ite abugéqnáhnue moke itene ah-mari paitáwéra wahnahnigehe. ⁴⁴ Segá itene nahmarí sokoruera itereq itene ani-márínseq subipáhraruagéhe. Segá moke perehnehnia ebáhtáté miraia naneq soko-ruagéhe. Manikánka ite kaweraite tanahráq íre ahtebónayabé mókake itene naruoga miraigehe éna arutaboairitowe.

**Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéte
paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwéhne.**

(Mátíyu 21.12-17; Máhka 11.15-19; Sóni 2.13-22)

⁴⁵ Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéte wíráipéq kibekéna mitaq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuena ⁴⁶ sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Néne nahme púreré nahne ue áwíratagéhe ire. *(Aisaia 56.7)*
Itega miraonka mah nahmé aebó kégá mehwatíahnserah nah úkire úwe.

⁴⁷ Sísaga mó wehekáh mó wehekáhnue mitaq síwáhnorúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq mibeqté wáhnáhn-márínseqka Sísá subiq suanéhboq aneq ehwéh atanéhnkono éra sío síouwe. ⁴⁸ Sísaga síwáhnorútaq áhnite mó kegá wene ehweh ireyabe suwahbó púara we subiq suanehe iwíáhu kegá íre suboráhuwe.

Sísansabé, Insega miraúno atáráiro u ehwéhne.

(Mátíyu 21.23-27; Máhka 11.27-33)

20 Sísaga mó wehekáh Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéte wíráipéq síwáhnoréna kaweq ehwéh teriuwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq mibeqté Asiu kené ábóáwáh wéhreqka weba séra ² kasenéra, Arega miraóna naneqme árahnine miraono? Insega miraúno atáráinsabé miraono? Teio úwe. ³ Teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga moq itensabé kaseninie. ⁴ Sóniga wání meri merininkeheéna insega eqmaq áúwátáiro? Manikánka eqmaq áúwátáiro? Peh wehukega eqmaq áúwátóo? Teniéro úwe. ⁵ Teniéro úwara sega epéq sío síóera, Anere teawenéhnkono? Manikánka Sóni eqmaq áúwátáire teawénaraqmé wega itensabé, Aneqsabé wene ehwehnsabé íre aiq pútare atáróo inae. ⁶ Wehukega Sóni eqmaq áúwátówe teawénaraqmé mahtaq sáhuríáh kégá, Sóniwe Manikáne ehweh irarurai aní míre iwíáho puara ebahnsa tuparuqme iubíyeho éra sío síouwe. ⁷ Sío Síóera Sísansabé, Sóniwe insega eqmaq áúwátáiramo. Ite íre tagarione uwana ⁸ Sísaga sensabé, Itega íné íre teniéwe. Minayabe ínéga moq ínénsabe, Miraúno aintárái aní íre teiníe úwe.

Sotáq wahnahnuro ahbábáq keyábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 21.33-46; Máhka 12.1-12)

⁹ Sísaga mi keyábé mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Wehga sonsoqme náhníaq sera ayu uqmarena mó keyábé, Néne sotáq wahnahnue náwe soqintewáhro aritena mitaq suena íre wahto wáhnaupeqté ké suwahpeq kowéna íre wahto tanahráq mitaq

míaraire. ¹⁰Náhníáq sera irái tanáhráq wene arambehri anínsábé, Ákáhtaq koweyo éna sotáq wahnahnuro kebá eqmatairara sotáq wahnahnuro kegá náhníáq sera íre náwasa subiqmarera kaqsutowe.

¹¹Kaqsutowana so aboga mó arámbéhrí ání eqmatairara sega we moq subiqmarera íre kaweq sansá atera sera íre náwasa kaqsutowe. ¹²Kaqsutowana so aboga mó aní eqmatairara sega we anotahtaq subiqmarera so wírání máhpeq tuparutowana ¹³so aboga wewe náhenéna, Anerininkono éna niruní nénáhní eqmaraníe. Nénahni púara sega wensabé áhtenéra wene ehweh iragéhe éna wenahni anehe eqmataire.

¹⁴Eqmatairara we wahto kuraitaq sotáq wahnahnuro kegá we tagéra seye náhenéra, So abone ahninkáwá aiq sire. Mah so awaq mianéhboq subiq suanéhe íwíáhéra ¹⁵táhtoque máhpeq móatera subiq sutowe.

Sega mirauronsabé so aboga mi ke anere aritankéhbo? Teiníboq írátíáthro. ¹⁶So aboga wene sotápéq séna wahnahno ke subiq suanawire. Wene sotáq mó kegá kawerue wahnahnigeheéna eqsitankéhe úwe.

Eqsitankéhe úwara sega wene ehweh irera mahraréra, Éhneh. Sotáq wahnahnuro kegá miraurome íre kaweruwowe uwe. ¹⁷Uwana Sísaga se ebitáwéna sensabé, Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Nah píáh kégá suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire ire. ^{§§} (*Buk Song 118.22*) Mah ehwéh áwahewé aiq ahtebaho kasenúwe.

¹⁸Kasenúwana mó mahraréna, Mi wahqtáq inahnsúbíra kené siyahnsamé piteginæ. Mi wahqká megue wehukení subinaraq wene ayahnsamé abiro abiro aginawire úwe.

¹⁹Úwara Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka seye náhenéra, Sísaga mi pabéqmé éhwéhnue itepi parobehre íwíáhuwe. Mira íwíáhu puara sío síoéra, We táhtoque karábúsiipéq móatanéhe éra peh mitaq sáhurió keyabé áhreu puara íre miraorahuwe.

Sega Sísansabé, Táhkísi moné inse awenéhknono kasenu ehwéhne.

(Mátíyu 22.15-22; Máhka 12.13-17)

²⁰Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka Sísá táhtore tanáhráqsábé áwénunowara mó keyábé, Sísaba pokue péhe éhwéh teaweq, Arene ehweh ireyabe iuwahbehre oro. Wega ahbabáq ehweh irarinkehboq págegeue kasenéq áhwárawe tagahro. Ahbabáq ehwehnínaraq táhtoque anotah wahnáhpá móatanéhe éra péheno ke eqmaq súowe.

²¹Eqmaq súowara kure Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite tagarionawe arega iraréna ehwéhmé tábúsoqme ehwéhnóne. Arega anotah kereq pehgáriq kereqsabé peh monseráh íwíáhé peh Manikáne sansá ahriahri tábúsoqme pahsuqme íwáhnoróne. ²²Minayabe teio. Aneq iwíáhono? Itega Aroma kené wahnah aní Sísáhri táhkísi moné awenéhknono? Árahonehknono uwe. ²³Uwana Sísaga sega epéráhpéru iwíáh tagéna sensabé, ²⁴Ebah moné taganiboq ábóraq maro éna, Mah monéráq píkísa-hakákáw áwíqkakaq insene kehro úwara ²⁵sega wensabé, Aroma kené wahnah anímé Sísáhrinee uwe. Uwana Sísaga sensabé, Aroma kené wahnahne náneq wewe náwéro. Manikáne naneq wewe Maniká náwéro úwe. ²⁶Úwara Sísane ehwehnsábé áht-

---

§§20:17 Mátíyu 21.42 aigárapéqté éhwéh tagáhno.

enéra wehuke míópi Sísaga áhwára áhwára ehwéh íre irarúnsabe túbáh agéra ehiya míówe.

Sísaga pusa ké iriwe oganúq sitankéhe ú ehwehne.

(Mátíyu 22.23-33; Máhka 12.18-27)

²⁷ Sáyúsi kewé pusa ké íre iriwe oganúq sitankéhe íwíáhu kee. Táhmaro mi kegá Sísaba séra wensabé, ²⁸ Íwáhnoraníno, Mósísine sehiranka maharéna, Íre aninkákák wéh pukínaraq wenábáqka kéweíní meyankéhe. Mi inínká maq-marahna animári wenawahne animári míageheéna meyankéhe ire. *(Lo 25.5)*

²⁹ Minayabe abapete téhraníte se ábárahnahnah míarowe. Siwahwágá ahre mewena íre aninkákák uraitaq pukuraire. ³⁰ Pukurairana náhmbáh 2 abakáwágá awahwáné kéweíní mewena íre aninkákák uraitaq pukurairana ³¹ náhmbáh 3 abakáwága moq monseráhnuraire. Moke mi abárahnáhnahnka mi iní mótaq mótarue mewera íre aninkákák urotaq orah animári pukurowana ³² sinehemé mi iní moq pukuraire. ³³ Moke mi abárahnáhnahnka mi iní meronsabé iriwe oganúq sitahnaaq insene ahre míanabo kasenuwe.

³⁴ Kasenuwana Sísaga sensabé, Mah marákó márakóipéqté wéhgá ahre meyáhwara ahrronká wehkowe. ³⁵ Manikánka iriwe oganúq sitahna kegá ahre íre meyagéhe. Ahrega íre wehkigehe. ³⁶ Se íópeqté kégá mía mía onserah puara mó íre pukigehe. Manikánka se iriwe oganúq sitahna puara peh wene animári mía míaiagehe. ³⁷ Pusa ké iriwe oganúq site ehweh Mósísine sehiranka teíre. Uworapeqté káriq awánkánsabé íre tagia peh téhrówana irobinapipéqté éhwéhnká mahraréna, Íné Ébárahmane Maniká múge. Íné Áhísáhkine Maniká múge. Íné Sékópane Maniká múge úwe. *(Kisim Bek 3.6)*

³⁸ Mi ehwéhnká sokigi aiímé Manikámé íre pusa kéné Manikáne. Írakaumo. We peh oga míáh kéné Maniká míre. Wega tagehme ómi oga míáhwe úwara ³⁹ táhmaro Mósísine ehweh síwáhnoro kegá Sísansabé, Íwáhnoraníno, arega tábúsoqme iraréne éra ⁴⁰ áhtenára mó íre kasenuwe.

Manikánka omaq ato aní éhweh Sísaga kasenú ehwehne.

(Mátíyu 22.41-46; Máhka 12.35-37)

⁴¹ Sísaga sensabé kasenéna, Manikánka merirankeheéna omaq ato aní we Tébitine anahwa wíre ewe. Mi ehwéhmé aneqsabé irarewo? Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue míéhnaraq arene naruo wahnahnarítárahno íre. ⁴² Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana igonkó pukúipéq sehiranúwana mi ehwéhnká mahraréna,

Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue míéhnaraq

⁴³ arene naruo saiqnariankehe atóge úwe ire. *(Buk Song 110.1)*

⁴⁴ Írátíáhro. Tébitiga mi anínsabé, Néne Wahnahne ato puana we árahue wene anahwa míanabo úwe.

Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ahabárowe ú ehwehne.

(Mátíyu 23.1-36; Máhka 12.38-40; Árúka 11.37-54)

⁴⁵ Ómi míó kega írótaq Sísaga we kéro ke teriena, ⁴⁶ Mósísine ehweh síwáhnoro kegá mirao serahniyeho. Mó kegá se tagéra sensíwíq pankerageheéra íre wahto korósí úbíqmera nógówe. Segá máhkétirapéq nogótáq mó kegá se mehweh ariteyabe

suwahbehre. Momiwí nahtápéq pokotaq kaweqtapéq tútuue méyabe suwahbehre. Táhutahurorabeq abowah wehwári tútuue miáhrabeq méyabe suwahbehre. ⁴⁷ Segá kéweinínsónsábé péhe éhwéh teriera sene ménsámehnsánkakaq sene nahnkakaq mewe meweowe. Ite kaweqtaq miáh ké wóe igeheéq wehuke miáhtáq íre wahtotaq púreq aruqaruowe. Mirao puana Manikánka ehweh aritahna tanáhráq se anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

Tabonah inínká Maniká náwu monéyábé éhwéhne.

(Máhka 12.41-44)

21 Wehukega séra Maniká móne náwúrabéq áhnte monéákák kégá mitaq móne náwúwana Sísaga tagówe. ² Tabonah kewéinínká séna káriq pabúsá móne náwuwana tagéna ³ mahraréna, Teiníboq írátíáthro. Mi tabónáh kéwéinínká náwí mónégá moke mó kegá náwé móné kiotaikire. ⁴ Segá sene pehipi matíáh móné náwéwana mah tabónáh kéwéinínká moke wene matíéh mónéwé aiq náwíre. Aiq náwí púana amahnága táhutahuq paiqmarahna moné íre kéhre. Minayabe wega náwí mónégá moke mó kegá náwé móné kiotaikire úwe.

Sísaga, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh íre kaweraginawire ú ehwehne.

(Mátíyu 24.1-2; Máhka 13.1-2)

⁵ Táhmaro kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq tagéra mahraréna, Mah nahtáqmé áhnte kawéq ébáhmári awahriq naneqmarí kéhre uwana Sísaga minayabe mahraréna, ⁶ Itega tagah naneqme mókake paentárara aruaneherawoe. Mi peréhnénia ébáhmári miraue moráráq íre kagainae. Peh moke paentárara aruaneherawoe úwe.

Sísaga anehe tanáhráq íre kaweq sunúq sinawire ú ehwehne.

(Mátíyu 24.3-14; Máhka 13.3-13)

⁷ Segá Sísansabé, Íwáhnoraníno, arega irarénawe ahkake miraoneherabo? Miraonehera irataq aneq ábóraraginabo? Miraonehera irataq itega ahtebanehboq ebeqme aneq ábóraragínaq taganehnkono kasenuwe. ⁸ Kasenuwana Sísaga mahraréna, Mi tanáhráqsábé mó kené péhe éhwéhnsábé aiq pútare arítéhboq auráq matawéq tagaríáthro. Mi tanáhráq áhnte kegá mótaq mótarue néníwírue séra péhenéra, Íné Manikánka eqmaq núwéh ání múge éra, Anehe tanáhráq aiq wahtonire igehe. Mina tahnsanira ke íre kéréíráthro. ⁹ Mi tanáhráq mah marákó marákó ebehowe ira éhwéh íreq íre ahreoro. Íre iransánoro. Téhwé teiú náneq ebeq sínana anehe tanáhráq íre apubúue sinae úwe.

¹⁰ Sísaga anehe tanáhráqsábé mó mahraréna, Mó kehinánseq mó kehinánseqka ebehoneherawoe. Mó wahnáhné awahraheq mó wahnáhné awahraherue ebehoneherawoe. ¹¹ Mi tanáhráq anotah maríinae. Mitaq mahtaq ehwehráhnara áhnte ke awahreoneherawoe. Mi tanáhráq íópeqté náneqmarí tagéq anotahtaq áhreoraho naneqmarí tagagehe.

¹² Mi tanáhráq itensabé suwahrieh kegá ite táhtoqme íwíoqnéra momiwí nahtápéq ehweh aitera karábúsiipéq móitagéhe. Itega néne sánsá segíónsábé anotah wahnáh kéreq ákáhtaq wahnáh kéreqka ehweh aitageheéra seba móitagéhe. ¹³ Mirairataq íné éhweh terigéhe. ¹⁴ Mi tanáhráq, Aneq éhwéh irarenehnkono ue iwíáh kikiriyeho.

¹⁵ Ínéga kaweq iwíáh aitahnaq ahtebia éhwéh irarirataq itene naruoga mi ehwéhnsábé íre ahqáho aitahráhowe.

¹⁶ Iteinoiboreq iteribáqmarinseq iteruwahraheq itene iyahnabo anímárinseqka ite wahnah kebá móitehrara sega ite táhmaro iubiq iuagéhe. ¹⁷ Néne sánsá sehgió púara ómi kegá itensabé iuwahriehre aitagéhe. ¹⁸ Itene iyahqnopeqte peh morá íyáhrá íre sáúqkinae. ¹⁹ Néne sánsá íre susa anehe tanahráqkákákáq kawerue sehgirataq oga mérapeq awaq miagéhe úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kekigahki aruaneherawoe ú ehwehne.

(Mátíyu 24.15-21; Máhka 13.14-19)

²⁰ Sísaga anehe tanahráqsábé mó mahraréna, Ebehira kegá Sarúsarama suwahpeq abugéqnáhnuriehra tagehrataq áhñbórá mi ke aipáhrue subiq suera nahmarí kekigahki aruaneherawoe tagariagehe. ²¹ Mi tanáhráq Súría marákórápéq míéhrataq sáwéhrapeq pehbeheráh pokoro. Sarúsarama suwahpeq míéhrataq mitaq sueq móbeq pokoro. Ahpeq nogírataq Sarúsarama suwahpeq kouwekiyeho. ²² Mi tanáhráqmé anotah kamáh aina tanáhráre. Manikáne ehwehka kamah ainawire ime aiq pútaraginawire. ²³ Mi tanáhráq kía míéhra ininsónseq inahunahnínkákákáq íninsónseqka íre pehbeheráh pokorahi puag sensabé irutaboiroro. Manikánka mi ke anotahtaq kamah arinkéhe. ²⁴ Nahnso kegá mó ke pokatate kiraqme subiq suera mó ke meriqmera moke wáhnaupéqté ké suwahpeq móruagéhe. Nahnso kegá Sarúsarama suwahpeq áhnte opéq wahnahnigehe. Nahnso kegá wahnahné tanahráq parabagínaraq sega mitaq mó íre wahnahnigehe.

Anehe íné wehukení úku anínká tuinauge ú ehwehne.

(Mátíyu 24.29-31; Máhka 13.24-27)

²⁵ Sísaga mi tanáhráqsábé mó mahraréna, Mi tanáhráqmé pópoqnahwe, íómé, wehyoqmarímé ótaq sansánagínaq tagagehe. Sóreq wanínká mueq muerue sóyáh agína puara moke wehukene sirupipeq umeh agínara anotahtaq áhreoneherawoe. ²⁶ Íopeqté náneqmarínká kúrugúruínaraq wehukega, Anerirapómo éra iwíáh kikiréra anotahtaq áhreoneherawoe. ²⁷ Mi tanáhráq íné íopeqté piribirioyahnkakaq téhreh naneqkákákáq págegeue írábúyápipeqté tuonara tagagehe. ²⁸ Teiú náneqmarí tagehrataq iriwe méq íwéh panantágináq taganeheqmóe. Manikánka tumeirahna tanáhráq aiq wahtonire úwe.

Sísane ehweh íre parabagia peh ahriahri kagainawire i ehwéhne.

(Mátíyu 24.32-35; Máhka 13.28-31)

²⁹ Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Éntuankakákáq mó awánkánkákáqsábé iwíáhue tagéq ahtebahro. ³⁰ Awánká ánáh aunínaraq itega iwíáhéq, Ópeq áhñbórá sire aiq ahtebóne ewe. ³¹ Mina onserah teiú náneq ábóraragínaq tagéq Manikánka wahnah wahnahni tanáhráq aiq wahtotarire igehe.

³² Teiníboq írátíáhro. Amahnága oga míáh kégá ómi pehipi íre pukigehe. Ebeqme moke teiú náneq ábóraragína tagéq anehe pukigehe. ³³ Íopeqkákákáq mah marákó marákóákákáq parabagínana ínéga teiú éhwéhmé íre parabagia peh ahriahri kagainawire úwe.

Sísaga, Ahriahri kawerue tagariáhro ú ehwehne.

³⁴ Sísaga mi tanáhráqsábé mó mahraréna, Kaweqtaq méq kawerurero. Itega abehq wání néq múguwahguiyeho. Ménsámehnsánsabe iwíáh kikiriyeho. Mirairataq ite íre iwíáhirataq mi tanáhráq apubúue sinae. Kahnkapi wah paríéhnserah ³⁵ mi tanáhráq moke mah marákó marákóipéq miáh ké parianeherawoe. ³⁶ Ahriahri níwénunéq kawerue auráq matiáhro. Mi tanáhráq sínaraq teiú náneqmarínká kamah ainehoéq Manikánsabe, Págege ainte séhréh ainto ue púrurero. Mirairataq íné wehukení úku aníné niuranabiahtapeq seiriwe miagehe úwe.

³⁷ Moke wéhékáh Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq síwáhnoréna tupekinaítaq mitaq suena Óriwi sawéhrápéq kigaegaéúwe. ³⁸ Ahbiahipeq áhnte kegá wene ehweh iraneheéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq séyéúwe.

Súrásaga wahnah keyábé, Ite meiqmena Sísaba móitanie ú ehwehne.

(Mátíyu 26.1-5,14-16; Máhka 14.1-2,10-11; Sóni 11.45-53)

22 Asiu kené sótaikú siahrreraq ko tanahráq íre múi páréti no tanahráq wahtonú-taq ² Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqka sío síoéra, Sísawe árahue subiq suanéhnkono uwe. Segá mó keyábé áhreu puara ábóraq íre táhtorahráhuwe. ³ Sísá kéro ke airápété téhraníte míówe. Sebaté áni Súrása Ísikáriótie. Owainawanka Súrásane arupipeq kowena iwíáh atowana ⁴ pokue Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wáhnáh kéreqpa kure sensabé, Sísá owinahwinonaq subóro úwe. ⁵ Úwara iwíáh iwíáhéra móne awenéhboq miraúno uwana ⁶ Súrásaga kowe aritena wehuke íre míéhrrataq se Sísaba móríte tanáhráqsábé iwíáhue kabarúwe.

Téhtaré ánitégá táhutahuq kawerare ehwéhne.

(Mátíyu 26.17-25; Máhka 14.12-21; Sóni 13.21-30)

⁷ Asiu kené sótaikú siahrreraq ko tanahráq íre múi páréti né tanahráq sútaq Asiu kegá sipisípiq áráhq subiqme titiru tanahráq súwe. ⁸ Mi tanáhráq Sísaga Pítareq Sónireqsabé, Sótaikú tanahráq ahrreraq kéh táhútáhúq nanehboq kogaweraráhtao úwara ⁹ sega wensabé, Eheq kogawerarayéhnkoyo ue kasenuyana ¹⁰ Sísaga sensabé, Íráhtao. Wahto kehiná suwahpeq pokue obenkisa wání ántéhyánkákákq áninseq piehgírataq we kéanehenotao. We pokína nahtápéq kieráhtao. ¹¹ Mibeqté ábóawáh wéhyábé, Íwáhnori anínká mahraréna, Ínéreq íné séniráh kéreqka sótaikú iahrreraq kéh tánáhráq táhútáhúq nanehboq mi paqnáhípeq sokigi aio ire etao. ¹² Wegá mén-sámehnsá aiq kaweria anotah paqnáhípeq sokigi ínaraq mitaq itene táhutahuq kaweraráhtao éna eqmaq suowe.

¹³ Eqmaq suowara pokue Sísaga teriunserah tagéra mitaq sótaikú tanahráq siahrreraq ko tahutáhúq kaweraróye.

Sísaga párétiakq sera ano ko kahpúákq náriu ehwéhne.

(Mátíyu 26.26-30; Máhka 14.22-26; 1 Kórína 11.23-25)

¹⁴ Táhutahuq tanahráq sinaítaq Sísareq we kéro kereqka táhutahuq naneheéra pokue tútuue míówe. ¹⁵ Sísaga sensabé, Níeraníra tanáhráq aiq wahtonire. Ebeqme mina sótaikú tanahráq iahrreraq kéh táhútáhúq itereq moráráq naneheéna iwíáh iwíáhuge. ¹⁶ Teiníboq írátíáhro. Mah tahutáhúq nahnaraq mah marákóipéq

mío tánáhráq mó íre nanie. Manikánka wahnah wahnahnirabeq miáhnaraq mitaq nanauge úwe.

¹⁷Wega náhniáq sera anonkakaq káhpú mewena Manikánsabe, Kaweróne atena sensabé, Umah. Moranínká moranínkáue nahro. ¹⁸Íné mah marákóipéq mía tánáhráq náhniáq sera ano mó íre nanie. Manikánka wahnah wahnahnirabeq miáhnaraq mitaq nanie éna ¹⁹páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme náriena sensabé, Mahnawé niwaq mire. [Nehrataqmé ínénsabe iahrraq matíáhro éna ite séhréh aitanieéna pukinie úwe.]

²⁰Sega mi tahutáhúq parabagútaq Sísaga náhniáq sera ano mónkakáq mewe páréti náriunserahnue siena sensabé, Mahnawé néne korahq mire. Ite séhréh aitanieéna néne korahqqa tuinawire úwe.]

²¹Sísaga mó mahraréna, Tagahro. Néne naruo koweriranai ani itereq moráráq miéhre. ²²Manikánka aiq irarinserah íné wehukení úku aní pukinie. Néne naruo koweriranai anímé anotahtaqa kamah awinawire úwe. ²³Úwara we kéro kega sío síoéra, Insega mirainabo ue kasenuwe.

Sísaga we séhréh atéhora ú ehwehne.

(Mátíyu 20.25-28; Máhka 10.42-45)

²⁴Sísa kéro kega seye ehwehéra, Ínéga ite kiotaiku aní múge éra mó anínká mó anínkáue mira íwiáhéra ehwehuwe. ²⁵Ehwehunsabe Sísaga sensabé, Mah marákóipéqte kéréq págege wahnáhno ke miáhwe. Págege wahnáhno ke méra sensuwahrahaq wahnahnéna, Ite kawerue séhréh aítáh wáhnáhne ewe. ²⁶Itega mina tahnsa íre oro. Ite miáhrabeqte aní anotah anímé iteríbáq tahnsa miáhno. Wahnah aní mianie íwiáhina anímé arambehri aní méq we séhréh atehoro.

²⁷Tútuue táhutahuri anímé anotah aníne íwiáhowe. Wene arambehri aní wene táhutahuq kaweraréh anímé pehgáriq aníne íwiáhowe. Íné iteba mía anímé arambehri aní tahnsanéna séhréh aita aitaugé.

²⁸Níwíoqnah tanáhráq itega íné íre nuwasa ínéba mía míaconsabé ²⁹Nániboga ínénsabe wahnahnúno aintéhserah ínéga itensabé moq wahnahnoro aitóge. ³⁰Ínéga wahnah wahnahnonarabeq itega mitaq tútuue méq táhutahurigehe. Ísara kahnáh airápété téhtaré miáhwe. Itega wahnah kené tahberaq tútuue méq mi kahnáhne ehweh íwiáhue tagéq tábúsoq sitagéhe úwe.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.

(Mátíyu 26.31-35; Máhka 14.27-31; Sóni 13.36-38)

³¹Sísaga Pítansabé mahraréna, Sáimónio, Sáimónio, irátiahno. Owainawanka iwíáhéna, Ahreronká námúq sibinsibinonserahnue ite abehq náneq tahnsá úkigeheéna íwíoqnanie ire.* ³²Amahnága arega ínénsabe aiq pútare ainte néne sánsá ambubu atiahne. Néne sánsá súéhneho éna arensabé púreratóge. Arene ahbabáq sue íné séranie íwiáhnaraqmé arereq morá árámbehri ké séhréh arito úwe.

³³Úwana Pítaga Sísansabé, Néne Wahnahno, are kéro nsabé karábúsiipéq móintaneherabomo nubiq suaneherabomo. Anetaníbo. Kéranie úwe.

*22:31 Kárikí ehwéhmé íre námúqtaq pabeqme peh wítiraq pabeqme ehwéh mirarire.

³⁴ Úwana Sísaga wensabé, Teawiníboq írátíahno. Ibora kokórega ehwehnina ínarag arega íné íre tagaríóge apahtárórág írariniewóne úwe.

Sísaga we kéro keyabé, Poka paiqmáráhiro ú ehwehne.

³⁵ Sísaga sensabé, Mónewe, unahmé, súwe meyého ue eqmaq íúwátáutaq ite aneq tabonahuroo kasenúwara sega wensabé, Írakaumo uwana ³⁶ wega sensabé, Amahnága moneakákq unahnkákákq matíéhrrataqmé mina mewe nogóro. Poka íre matíéhrrataq sáhkétiraté mone mewe q mi monéráté poka paiqmaráhiro. ³⁷ Aneqsabé teiugo? Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Wereq ahababáq kereq morábí sáharitagéhe ire. (*Aisaiá 53.12*)
Teiníboq írátíahro. Segá íné mirairansabé mi ehwéhnká aiq pútaraginawire úwara ³⁸ we kéro kega wensabé, Itene Wahnahno, tagáhnno. Ite téhtaré pókánkákákq míone uwana wega sensabé, Mína aiq awehrare úwe.

Sísaga Óríwi sawéhrápéqté mátábúrápéq kobúrerú ehwehne.

(*Mátíyu 26.36-46; Máhka 14.32-42*)

³⁹ Sísaga mitaq suena Óríwi sawéhrápéq poka pokuúnserahnue pokúwara we kéro kega kérowe. ⁴⁰ Sísaga mitaq kéna sensabé, Ahababáq aitehnehboq púreroro éna ⁴¹ se suena wahtotaq móbeq pokéna marakóra q káuqmunue ména púrerúwe. ⁴² Púrerue mahraréna, Nániboo, are awahbáhnaraqmé nirupipeq umehi naneq menuahráhone. Íre íné nuwahbeh sansá peh are awahbáhnna sansánúno ue púrerúwe.

⁴³ [Púrerúwana íópeqté ánínká weba tuena págege atowe. ⁴⁴ Págege atowana wene arupipeq áhnste umehúwana mónkákákq págegeue púrerúwe. Págegeue púrerú púana áhnste munsínsínká tuwe. Munsínsínká korahq tahnsánue marakóipeq tabagúwe.] ⁴⁵ Púrerúabeqte irigue we kéro ke koragówara sirupipeq umehúnsabe sugówe. ⁴⁶ Wega sensabé, Aneqsabé sugaho? Owainawanka ahababáq aitehnehboq iriwe púreroro úwara áhnste wehuké weba suwe.

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwéhne.

(*Mátíyu 26.47-56; Máhka 14.43-50; Sóni 18.3-11*)

⁴⁷ Sísaga ehwehnútaq we kéro aní Súrásareq áhnste mó kereq weba suwe. Súrásaga ebeq séna weba wahtotaq sewéna we nánkóqnanauítaq ⁴⁸ Sísaga wensabé, Súrásao, íné wehukení úku aní mónuwanieé nánkóqnanibo úwe.

⁴⁹ Su kegá Sísá táhtoraneherautaq we kéro kega tagéra wensabé, Itene Wahnahno, pokatate apiaranéhnkono uwe. ⁵⁰ Úwana peh morá kéro anínká wene pokatate Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh áníné arambehri aní apiwe wene púpeqte áhré kiraq auwowe. ⁵¹ Ahre kiraq auwowana Sísaga sensabé, Ai q míre. Túbáh agoro éna kiraq auwo aniné ahre táhtoqme kaweratowe.

⁵² Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wáhnáh kéreq Sarúsarama suwahpeqte ábóáwáh wéhreqka táhtoranehera utaq wega sensabé, Aneqsabé aebó aní táhtoráhnserah pokankakaq sahnkákákq íné meniraneheéq seo? ⁵³ Mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq iteba míarautaq itega íné íre táhtotiarowe. Amahnága iteitene tánáhrárirana sunkíkírirabeqte sánsánká aiq kiotaikire úwe.

Pítaga, Íné Sísá íre tagaríóge ú ehwehne.

(Mátíyu 26.69-75; Máhka 14.66-72; Sóni 18.25-27)

⁵⁴Sega Sísá táhtqme meqmera kure se mótaq we mótarue Pítaga sinehe kaqme kure sega Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne nahtapeq kuwe. ⁵⁵Mi matábúrác ira parewe tútuue míowana Pítaga mitaq kowéna tútuue míowe. ⁵⁶Tútuue míowana ira kawerue téhrówana mibeqté árámbéhrí áhrarígá Píta ebitáwéna maharána, Mah anímé Sísaba mía míai aníne úwana ⁵⁷Pítaga ahqáho éna wensabé, We íre tagaríóge úwe. ⁵⁸Úwana mótaq tahnsa mó wehgá Píta tagéna wensabé, Are moq mi kahnáh aní móne úwana Pítaga, Íné írakaumo úwe.

⁵⁹Anehe mó wehgá págegeue maharána, Mah aní Kehrari marákórápéqté aní púana wereq mía míai aní míre úwana ⁶⁰Pítaga wensabé, Arega irarénawe íné íre tagaríóge úwe. Pítaga mi ehwéh irarútaq kokórega ehwehnúwana ⁶¹Sísaga pabeqme Píta tagówe. Tagówana Sísane ehweh ahrreraq matawéna iwíáhúwe. Mi ehwéhnúmé, Kokórega ehwehnina ínaraq arega íné íre tagaríóge apahtárórác irariniewóne únsabe Pítaga iwíáhéna ⁶²kéirigue móbeq pokéna anotahtaq ibisówe.

Sega Sísá áwíoqno ehwéhne.

(Mátíyu 26.67-68; Máhka 14.65)

⁶³Sísá aurác matío kega wensabé awiréh atera subiqmarówe. ⁶⁴Sega ambantataté wene aura akariue táhrarera we subiqmarera kasenára, Insega subiq marehro? Teio uwe. ⁶⁵Teio éra sega wensabé áhnte íre kaweq ehwéhnatówe.

Wahnah kegá aboawah weh míórabeq Sísá ehweh ató ehwehne.

(Mátíyu 26.59-66; Máhka 14.55-64; Sóni 18.19-24)

⁶⁶Ahbiahipaq Asiu kené aboawah wehwárínseq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka momiwúríówara Sísá meqmera mi kaunsírí kébá móátówe.

⁶⁷Móátówara sega wensabé, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá aní omaq atowe. Arewe mi anípo? Pahsuqme teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga teiénaraqmé itega íre aiq pútare aintaneheqmóe. ⁶⁸Ínéga itensabé kasenonaraqmé íre tenieneheqmóe. ⁶⁹Wahtotaq tanáhrác íné wehukení úku anínká Maniká Iteribone ayah púpeq tútuue mía míainaúge úwe.

⁷⁰Úwara sega wensabé, Are Manikáne ahninkáwábo kasenuwana wega sensabé, Itega aiq irarewe. Íné werahu mino úwara ⁷¹seye náhenéra, Iteitega wene ehweh aiq ironayabé mó kegá kasenýabe anetaníbo uwe.

Páhirátiga wahnahnútaq sega Sísansabé ehweh ató ehwehne.

(Mátíyu 27.1-2,11-14; Máhka 15.1-5; Sóni 18.28-38)

23 Minayabe Sísansabé ehweh ató kega we meqmera Páhirátiba kure ²mitaq mó ehwéh atera maharára, Iteruwahrah moke íre kaweraruanieéna péhe éhwéh síwáhnorire. Wega, Aroma kené wahnah aní Sísáhri táhkísi moné íre náwéro aítaráire. Wega, Íné Asiu ke kaweraranieéna su aní múge uraire. Íné anotah Wahnáh aní múge uraire ue ehweh atówe.

³ Ehweh atówana Páhírátiga Sísansabé, Arewe Asiu kené wannahpo kasenúwana wega wensabé, Arega aiq iraréne úwana ⁴ Páhírátiga Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq momiwúrió kereqsabé, Mah aniné ahababáq íre ahteboqe úwe.

⁵ Úwara sega págegeue mahraréra, Mi anínká síwáhnoréna pagu paguninsabé wene ehweh íráh kégá ahababárorahi iwíáhowe. Téhwe Kehrari marákórápéq síwáhnoréna moke Súría marákórápéq síwáhnoréna amahnága mahta q síwáhnorire uwe.

Sega Érótiga wahnahnútaq Sísansabé ehweh ató ehwehne.

⁶ Páhírátiga mi ehwéh irena sensabé, Mah aní Kehrari marákórápéqté ánípo kasenúwara, ⁷ Ee. We mibeqté áníne teawúwe. Páhírátiga mi ehwéh irena, Érótiwe mibeqté wáhnáhne iwíáhéna mi tanáhráq we moq Sarúsarama suwahpeq míonsabe Sísareq we ehweh ató kereq Érótiba eqmaq suowe.

⁸ Érótiga Sísá éhweh mó tanáhráq mó tanáhráruwe irena, Wega ótaq sansá miráina tagéyabe níre iwíáhéna íre wahto tanáhráq Sísá tagéyabe awahbéna sega Sísá meqmera sutaq wene arupipeq anotahta q eyoyóúwe. ⁹ Wega Sísá áhntetaq kasenúwana íre ehwehnia peh ehiya míowe.

¹⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka mitaq iriwe méra Sísansabé págegeue ehweh atówe. ¹¹ Érótiweq wene sóntía kereqka Sísansabé awiréh atera abehq éhwéh atówe. Sega kaweq karósí Sísá suki atera eqmarówara Sísá meqmera Páhírátiba kouwekuwe. ¹² Nahomé Érótiweq Páhírátireqka seye abiahnsa aruqaruruye. Anehemé mi wehékáh insahwé ue míóye.

Páhírátiga, Sísá awankátaq táhparáhro ú ehwehne.

(Mátíyu 27.15-26; Máhka 15.6-15; Sóni 18.38–19.16)

¹³ Páhírátiga Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq mibeqté aboawah wehwarínseq míó kereqsabé, Íráhro éna ¹⁴ sensabé, Ínéba méátáh ánínsabé ehweh ateq mahraréq, Wega péhe éhwéh síwáhnorire ewe. Itega irare atáh éhwéhnsabé ite miáhtáq kasenéna we íre ahababáq anine iwíáhuge. ¹⁵ Érótiga moq wene ahababáqsabe kasenue tagéna ahababáq íre kéhre iwíáhire. Mah anímé itega we subiq suahráhuína ahababáq íre kéhre. ¹⁶ Minayabe árėti sahtáté subóro aritena anehe pugeq iníe úwe.

¹⁷ [Asiu kené sótaikú siahreraq ko tánáhráq Páhírátiga mó opéq mó opéruwe karábúsiipéqté peh morá áni pugeq sua q pugeq suarúwe.]

¹⁸ Páhírátiga Sísá pugeqiníe úwara ómi míó kega ehweh kikiréra, Ahqáho. Sísá subiq sue Párehba pugeqio uwe. ¹⁹ Párehbareq Aroma kereq ebhutaq wega mó aní subiq suonsabe Aroma kegá we karábúsiipéq móátówe. ²⁰ Páhírátiga, Sísá pugeq auwanuage iwíáhéna míó keyabé, Párehba íre pugeqiníe. Sísá pugeqiníe úwara ²¹ sega anotah ehwehnabaéra, Ahqáho. Awankátaq táhpawe subiq suo. Awankátaq táhpawe subiq suo uwana

²² Páhírátiga sensabé anehe mó kasenéna, Aneqsabébo? We aneq ahababáro? We subiq suahráhuína ahababáq íre kéhre. Íre kéh púaq árėti sahtáté subóro aritena anehe pugeq iníe úwe. ²³ Úwara sega mi ehwéhnsabé anotahta q ahqáho atera anotah ehwehnéna, Awankátaq táhpawe subiq suo uwe. Sene ehwehnka Páhírátine ehweh kiotaikúwe. ²⁴ Minayabe Páhírátiga sensabé, Itega irarenserah mirainie úwe.

²⁵ Aroma kereq ebehú anínká mó aní subiq suonsabe sóntía kegá karábúsiipéq móátó ani pugeq auwowe. Pugeq auwena Sísa awankátaq táhpawe subiq suo irare kegá sene iwíáh sansa miraiqeheéna sóntía kebá móatowe.

Sísa awankátaq níriraté táhparó ehwehne.

(Mátíyu 27.32-44; Máhka 15.21-32; Sóni 19.17-27)

²⁶ Sóntía kegá Sísa meqmera pokuwana ahtapeq piehgíú ani, Sáírini marákórápéqté aní wenáwíq Sáímóni, sure Sarúsarama suwahpeq pokinaúwe. Pokinaúwara sega we saiqnatera Sísa táhparéhra awánká we abaq atera, Sísa kéro atówe.

²⁷ Áhnte kegá sinehe kure mibeqté ínínsónká Sísansabé arutaboirána ibisowe. ²⁸ Minayabe Sísa pabeqme sensabé, Ínénsabe íre ibisahro. Itereq itene animárinseqsabé ibisahro. ²⁹ Mókake Sarúsarama suwahpeqte ké kamah aríéna tanáhráq sega mahraréra, Orahinínsómé, inahunahni íre maqmíáh ínínsómé, náh íre nárié ínínsómé, sega iwíáh íwíáhigehe irarigehe. ³⁰ Mi tanáhráq, Mi kegá anotah sawéhwárínkáq pehgáriq sawéhwárínkáqásabé, Ite apubúue pukonehboq me mewe ite akariúno igehe. (Hosea 10.8)

³¹ Íné o awánká tahnsa míahnara sega íné miraonehera onsabé mókakewe ite ehyatia awánká tahnsa míéhra puara mó kegá aneq miraoneherabo úwe.

³² Sóntía kegá ahbabáq anité Sísa subiq suaneheéra meriqmera kuwe. ³³ Sega sáwéh áwíq Ayahqno Tánúnsutapéq kíútaq mitaq Sísa awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigárátáq subiqmarue táhparera awánká pankeqme marakóipeq pearówe. Ahbabáq anité moq awankátaréráq níri pewe táhparéra pankeqme ayehré ayehré pearówe. ³⁴ Pearówana Sísa púrerue mahraréna, Náni-boo, mah kegá mirao naneq sega íre ahtebahwe. Minayabe mi ahbábáqsabé íre iwíáhúno úwe.

Sóntía kegá, Wene korósi in-sega meyanabomo éra saraqmianeheéra káhsuie saraqme meyówe.

³⁵ Mitaq momiwíú kegá iriwe awahnkanuwara Asiu kené wahnahmarínká Sísansabé awiréh atera mahraréra, Wega mó ke kawerarítáráire. We wehuke merirena Manikáne arambhiri mirainkeheéna omaq atéh ánínínaraqmé wewe moq kawerarahrahire uwe.

³⁶ Sóntía kegá moq awiréh atera weba séra kítabeh nahniáq sérá ano pankeqme awera, Náhno éra ³⁷ arewe aiq pútaq Asiu kené Wahnah anínínaraqmé arerene anonka kawerúno uwe.

³⁸ Kanehraq sehiranúwara wene ayahqno abobóráhpeq awankátaq táhparówe. Mi sehíránká mahraréna, Mah anímé Asiu kené Wahnahne úwe.

³⁹ Awankátaq táhparó ahbabáq ánínká moq Sísansabé awiréh atena, Arewe Manikánka omaq ato anípo? We inaraqmé arere séhréhé ite moq séhréh aito úwe.

⁴⁰ Séhréh aito úwana mó ahbabáq ánínká ebeq irarú anínsabé ehweh atena, Arewe Manikánsabe íre áhreo? Sega ite awankátaq táhpawe subiq súáhro aitáhwe.

⁴¹ Arereq ínereqme ahbabáq anité púara iubówe. Mi anímé we íre ahbabáq aninirarawe pehipi subiq súáhwe éna ⁴² Sísansabé, Sísa, arega wahnahninagake ínénsabe ahrreraq matiahno úwe. ⁴³ Úwana Sísa wensabé, Teawiníboq írátiahno. Iboramé Manikáne kaweq matábúrápéq ínereq míankehe úwe.

Sísa pukú ehwehne.

(Mátíyu 27.45-56; Máhka 15.33-41; Sóni 19.28-30)

⁴⁴Wéhékáhnabubu moke mah marákó marákó sunkíkíragúwana ío tunsore-rutaqkakákáq peh sunkíkíratiowana ⁴⁵pópoqnah mi tanáhráq íre téhrówe. Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté páráhnikéq tahnsa ónsá senahpeqté subame tunse téhtaré úkúwe.

⁴⁶Sísane anotahtaq mahraréna, Nániboo, néniwa arene ayahpi máróge éna putiowe.

⁴⁷Putiowana sóntía kené kíápéténiga tagéna Manikánsabe iwíáh íwíáh atena mahraréna, Mah anímé íre ahabaría peh kaweqtaq míéh áníne úwe.

⁴⁸Úwara mitaq taganehéera awahnkanu kegá we putio tagéra sene sirupipeq umeh agúwara mitaq suera sene nahtapeq abae aguwe.

⁴⁹Moke Sísave iyahnaboreq Kehrari marákórápéqté we kéro ininsónseqka moberue iriwe méra moke minawari tagowe.

Sísane anonka maisé onápípeq maisaró ehwehne.

(Mátíyu 27.57-61; Máhka 15.42-47; Sóni 19.38-42)

⁵⁰Súria marákórápéq Árimátéa suwahpeqte wéh wenáwíq Sósépa míowe. We aboawah wehéna kaweqtaq mía míaúwe. ⁵¹Mó abóáwáh wéhwárínká, Sísa subiq suo atótaq wega íre kowe aritowe. Manikánka wahnah wahnahni tanáhráq áwé-nunue taga tagaúwe.

⁵²Wega Páhirátiba kure wensabé, Sísave anonka mewena mómaisaranínkono úwana kowe atowana ⁵³Sóséparehga Sísave anonka kiwewe marakóraq márumarera íre wahto taberábe ambántápeq úbíqme mewera ubusa onápípeq mómaisarówe. Mitaq mó aní íre maisia peh o oná kowe. ⁵⁴Táhutahuq kaweré tanáhráq pehnkinaútaq Asiu kené ahrena ahrena wehekáh sinaútaq maisarówe.

⁵⁵Kehrari marákórápéqté Sísaveq su ininsónká Sósépareh kérirera mi oná tagéra Sísa mitaq maisaró tagowe. ⁵⁶Tagéra mitaq suera se káúrabeq kure kaweq kunkúni naneqkakákáq wériakákáq kawerarówe. Mósísine ehwehna irarúnserah sega ahrena ahrena wehekáh túbáh aguwe.

(Mátíyu 28.1-10; Máhka 16.1-8; Sóni 20.1-10)

24 Ahrena ahrena wehekáh parabagúwara ahbiahipeq ío kiembogútaq mi in-ísónká kaweq kunkúni naneq mewera Sísa maisarórabeq pokuwe. ²Wahtotaq kutaq óna méhpeh paiqmáro ebáh móbeq kowara tagéra ³ónapípeq kibekue tagowana sene Wahnah Sísave anonka íre kowara tagowe. ⁴Tagéra sirupipeq iwíáh kikiruwara anotah tehró ambántánkákákáq ánité ábóraragéra mitaq iriwe míoyara tagowe.

⁵Tagéra mi ininsónká anotah ahréera marakóipeq káuqmunuríowara ábóraraguya anitégá sensabé, Pusa aní matorabeqme aneqsabé oga míéh ánínsabé kabaroo? ⁶We irigi puana mahtaq íre míéhre. We Kehrari marákórápéq míaraitaq teiátái ehwéh iwíáhue tagahro. ⁷Wega mitaq ména mahraréna, Segá íné wehukení úku aní ahbabáq keba móintehrara awankátaq táhpawe nubiq suehrana apahtárórátq iriwe oganúq intankéhe uraire uye.

⁸Uyara mi inínsónká wene ehweh siahreraq matawéra ⁹maisarórabeqte kouwekue airápété morá we kéro kereq mó kereqsabé moke koreríúwe. ¹⁰Mi inínsómé, apahq ínitó síwíqmé Sóánawe, Mágára suwahpeqte íni wenáwíq Máhríawe, mó Máhría we Sémísine anowae. Sereq mó inínsónseqka mi ehwéh eqmaro ke teríúwara ¹¹sega iwíáhéra, Mi inínsónká irare ehwéhme peh múguwahgu ehwéhne éra íre aiq pútare arítówe.

¹²[Pítaga mi ehwéh irena pehbeheráh maisarórabeq pokue káuqmunue mitaq tagówana peh maisaró ambántámári mitaq kowana tagéna kaurabeq kouwekue wene arupipeq iwíáh kikirue tagówe.]

Sísa kéroya ánitégá ahtapeq Sísa tagoya ehwéhne.

(Máhka 16.12-13)

¹³Mi inínsónká maisarórabeq pokuro wehekáhmé mó weh anitégá Sarúsarama suwahpeq suera íre wahtotaq 11kírómíta Éméása suwahpeq koyehe éra ¹⁴Sísa pukú ehwehnsábé iwíáhéra iraruye. ¹⁵Mi anitégá ahtapeq nogera ehweh iraruyataq Sísa sinehe kure moráráq nogúwe. ¹⁶Sega we tagéra sirupipeq Sísa wire iwíáh íre orahuye.

¹⁷Íre orahuyana wega sensabé, Aneq ehwéh mirareyo úwara sega mitaq kowéra sirupipeq umehúnsabe abiah máróye. ¹⁸Mó morá aní wenáwíq Kíópaga Sísansabé, Mah tanáhráq áhnte kegá Sarúsarama suwahpeq sure míahnah arebataq mirauro naneq íre ahtebahno kasenúwana ¹⁹Sísa sensabé, Aneq mirauro naneqpo úwe.

Úwara sega wensabé, Sísa Néhsara suwahpeqte aní éhwehne éra we Manikáne ehweh irarurai aní ména págege sansánéna págegeue íwáhnorurai puaq Manikánseq ite Asiu kereqka págege aní míre ataráúne. ²⁰Iteribo iteruwah wehwárinseq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka subiq súáhiro arito urowara awankátaq táhpawe subiq sutowe. ²¹Íre subiq sutotaq itega iwíáhég, Wega ite Ísara ke kaweraitankéhe iwíáhuraune. Subiq sutotaqté ibora apahsoq kire. ²²Iteruwahrah inínsónká miraonsabé áhtenéwone. Sega ahbiahipeq we maisatorabeq koragéra, ²³Wene anonka mitaq íre kéhre ewe. Sega iteba kouweéwótaq mahraréra, Maisatotaq iteyuwanka tagehtaq íopeqté ánité tagóne. Mi anitégá itensabé, We aiq oga míéhre teieye ewe. ²⁴Minayabe mó iteruwahrah kegá koragéra mi inínsónká irarensrah tagéra pusa ániné anonka íre tagahwe uye.

²⁵Mi anitégá mi ehwéh teawúyana Sísa sensabé, Itewe múguwahgu iwíáhóye. Manikáne ehweh iraru kegá teié éhwéhnsábé íre apubúue aiq pútare aritoye. ²⁶Manikáne ehweh iraru kegá mahraréra, Wehuke merirena kaweraritankeheéna Manikánka omaq ato aní ebeq anotah éruwe pukéna anehemé téhráhnarabeq kinkéhe uwe. Minayabe ite íre ahtebeyho? Íre ahtebeyho éna Manikáne púkuipéqté éhwéh síwáhnorúwe. ²⁷We pukú ehwehnsábé Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kegá sehiranu ehwéhnikákáq ebeq síwáhnoréna anehe moke mó pukúipéqté éhwéh síwáhnorue teriwe.

²⁸Mi anitégá pokoyeherauya ke suwahpeq wahtotaq kuyataq Sísa mi anité suena móbeq pokinaútaq ²⁹sega we saiqnatera wensabé, Penkinainsabé itereq kaenéhe. Itereq kaenéhe uyana wega kowe éna nahtapeq kérirowe. ³⁰Sega táhutahuroneheéra moráráq tútuue míówe. Sísa páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena páréti keqme náriuwe. ³¹Náriuwara sega, We Sísa wire iwíáhuyana

Sísawe tabanagúwe. ³²Tabanagúwara seye náhenéra, Itega ahtapeq súnaraq wega Manikáne ehweh teiena íwáhnoritaq itene irupipeq áhnte eyóyóéwéhre uye.

³³Sega apubúue irigue Sarúsarama suwahpeq kouwekéra airápété morá we kéro kereq momiwúrió kereq tagoyara ³⁴sega mi anítéyábé, Itene Wahnah aiq pútaq iriwe oganúkire. Oganúkirana Sáimóniga aiq tagehre uwe. ³⁵Aiq tagehre uwara mi anítégá ahtapeq kutaq irarú ehweh teríúye. Teríéra, Páréti keqme náriutaq itega, Sísá wire úye teríúye.

Sísaga ábóraragúwara we kéro kega we tago ehwéhne.

(Mátýu 28.16-20; Máhka 16.14-18; Sóni 20.19-23)

³⁶We kéro kega mi ehwéhnsábé ehwehnutaq Sísaga seba ákáhpi seiriwe ména [sensabé, Pehwehribeq míáhro úwara] ³⁷sega anotah ahréera, We wahnsa wíre íwíáhuwana ³⁸wega sensabé, Aneqsabé áhreoo? Irupipeqmé aneqsabé iwíáh kikiroo? ³⁹Íné wíre ahtebagehboq nyahnkarankákákq nigáránkákákq tagahro. Wahn-sawé íre anonkankakákq ayahnsankakaq ánine. ⁴⁰[Íné wíre ahtebagehboq íné sosanoro éna wene ayahnkarakákákq aigáránkákákq sokigi ariuwe.] ⁴¹Sokigi ariuwara áhtenéra iwíáh íwíáhéra Sísá oga míonsabe íre aiq pútare atahráhuwana wega sensabé, Táhutahuq mahta q kehro úwara ⁴²sega tira páh áwúwana ⁴³mewena sega tagotaq nówe.

Manikáne Awanka iteba tuinkéhe ú ehwehne.

⁴⁴Sísaga we kéro keyabé, Mósísine ehwehnikákákq Manikáne ehweh iraru kegá sehiranu ehwehnikákákq púkuipéqté ígónkónkákákq íné éhwehme aiq pútaraginawire. Menah iteba mía míaurautaq mina teiátáuge úwe. ⁴⁵Teiátáuge éna Manikáne ehweh kawerue irageheéna ahtebé iwíáh aritena ⁴⁶sensabé, Manikáne ehwehna mahraréna,

Manikánka wehuke merirena kawerinieéna omaq ato anímé ebeq anotahta q érué pukínana apahtárórácq iriwe oganúq atankéhe ire úwe.

⁴⁷Sísaga mó mahraréna, Wene púkuga mó mahraréna,

Wenáwírue Manikánka kaweraritéh éhwéh ebeq Sarúsarama suwahpeq koreriera anehe mah kehiná kéhíná korerigéhe. Mi ehwéh irera sene ahbabácq súáh kéwé Manikánka kawerarítankéhe ire úwe.

⁴⁸Sísaga mó mahraréna, Mi sehiránká aiq pútaragínaq tagagehe. ⁴⁹Manikánka itensabé, Néniwa eqmaraníe uraire. Ínéga kieqmarahnana iteba tuinkéhe. Mahta q iteruwahpeq méq áwénunoro. Wega iteba tuena págege aitankéhe úwe.

Manikánka Sísá íópeq tumero ehwehne.

(Máhka 16.19-20; Eqmaro 1.9-12)

⁵⁰Sísaga we kéro ke meriqmena Sarúsarama suwahpeq suena wahtotaq Pétáni suwahpeq kiuwe. Mitaq kowéna wene ayahnkara pankeqme Manikánsabe, Mah ke kawerarito úwe. ⁵¹Kawerarito éna se suowana Manikánka we íópeq tumerowe. ⁵²[Íópeq móatowara tago kegá Sísansabé sirehunserarácq méra iwíáh íwíáh atera] sirupipeq anotahta q eyoyóúwara Sarúsarama suwahpeq kouwekuwe. ⁵³Kouwekéra Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq kibekéra mitaq Manikánsabe iwíáh íwíáh ata atauwe.

Sóni

Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Sóniwe téh pah meyo arámbéhríuwana anehe Sísaga we omaq atowana wega pah mewe arámbéhrí suena Sísá kérowe. Mátíyureh Máhkareh Árúkarehga sene púku ebeq sehiranuwana anehe Sóniga mah pukú sehiranúwe. Sísaga miraú arám-béhríyábé Sóniga peh ákáhtaq sehiranéna peh Sísaga síwáhnorú ehwéhnshábé áhnte sehiranúwe. Itega mah pukú sáhnsháhrataq Sísaga ite kaweritankeheéna Maniká Wenaboga we marakóipeq eqmarowe ue ahtebagehe. Sísawe Maniká míéhrabeqte áhne webataq wega ite oganúq itahráhi aníne ue ahtebagehe. Mah kehiná kéhínánká mah pukú sáhnshawe Sísane ehweh kawerue siahtebéra wensabé aiq pútare atageheéna Sóniga sehiranúwe.

Sóniga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Manikáne Ehwehnka wehukení úkú ehwehne.

1 Áwahewé Manikáne Ehweh[†] ména we Maniká Iteriboba ména Maniká míowe. ²Naho naho téhwe wereq Maniká Iteriboreq moráráq míóye. ³Mah Ehwehnká moke ménsámehnsánkakaq ménkámehnkánkakaq wehukeakáq mirarowe. Pehipi íre kowe. Mó anínká íre mirarowana peh webataq wega moke mirarowe.

⁴We oga mía míai aní púana we wehuke míáhrabeq téhrehnka inserahni aní míre. ⁵Sunkíkírirabeq kánéqka téhrehnserah wega wehukega ahabárorabeq kaweqtaq mía míaire. Sunkíkírinka kánéq íre puinsuhráhire. Mina inserah sene ahabáronka wene kaweq arámbéhrí íre sabiruahráhowe.

⁶Manikánka wehukení wenáwíq Sóni eqmarowe.[‡] ⁷Mó ke ehweh terinkeheéna eqmarowe. Kaweq arámbéhrí aní téhrehnka inserahni anínsábé terinkeheéna eqmarowe. Téhrehnka inserahni anínsábé ómiga aiq pútare atageheéna teriwe. ⁸Sóniwe we íre mi aní míowe. Téhrehnka inserahni anínsábé terinieéna Sóniga súwe. ⁹Ómi kegá tagageheéna téhrehnka inserahni aní marakóipeq tumíowe.

¹⁰Mah marákó márákó miraro anínká mah marakóipéq tumíowara míó kega we íre tagaríowe. ¹¹Wenawahrahba súwara sega we íre semehwehue kaweria peh áwé tagarúowe. ¹²Peh morá Sísansabé aiq pútare atera áhrabo kegá Manikáne animárfi úku úkuowe. ¹³Íre iteinoibone korahq itene inonkapipéq kéh púaq Manikáne animárfi míone. Íre iteitene iwíáhga Manikáne animárfi míone. Íre iteriborehga maqmaranéhe iwíáhonka Manikáne animárfi míone. Írakaumo. Peh morá Manikánka oganúq ítéhraq wene animárfi míone.

¹⁴Manikáne Ehwehnka wehukení úkue iteba tumíowe. We aiq pútari aní ména itensabé anotah arútábóirire. Wenaboga webataq wenahni téhreh naneqkákáq págegeakáq atowaq tagaraune. ¹⁵Sóniga Sísá sinaú ehweh teiena, Itensabé teiewómé mah anínsábé teiewóge. Íné íre míáhwataq we mía míaú ani púana inehe si anímé íné kiotaiqme aní mía míaire úwe.

[†]1:1 Ehwehme Sísá Karáhee.

[‡]1:6 Mah Soníwé we íre mah pukú sehiranú anine. We wání meri merinú ani míowana mah pukú sehiranú animé we mó Soní wíre.

¹⁶Wene arupipeq peh kaweq iwíáhi aní púana itensabé arutaboiréna itene irupipeq eyoyó aitéhre. ¹⁷Manikánka sehgióro ú ehweh Mósísiga teiuwana Sísá Karáhé tuména itensabé arutaboiraitena aiq pútaq ehwéh teíre. ¹⁸Iuranka Maniká Iteribo íre tagahrahune. Peh morá wenahni abowáreq mía míai anínká abowáné sánsá tei teinire.

Sóni wání meri merinú aniné ehwehne.

(*Mátýu 3.1-12; Máhka 1.7-8; Áríka 3.15-17*)

¹⁹Sarúsarama suwahpeqte Asiu kegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Áríwái kereqsabé, Sóni kogasenoro éra eqmaq súówe. Eqmaq súówara Sóniba séra kasenéra, Are insebo uwe. ²⁰Are insebo ue kasenuwana Sóniga pahsuqme teri- uwe. Pahsuqme teriena, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá aní omaq atowe. Ínéwé íre mi aní úge úwe.

²¹Úwara sega wensabé, Árahinsabébo? Are insebo? Are Manikáne ehweh irarú aní wenáwíq Éráísabo uwana Sóniga, Írakaumo úwe. Írakaumo úwara, Are áwénunúna aní, Manikáne ehweh iraréna anípo uwana, Írakaumo úwe.

²²Írakaumo úwara sega wensabé mó kasenéra, Are insebo? Ite eqmaq íúwéh- narabeq ehweh terienéhboq teio. Arewe aneq aní múge íwíáhono uwe. ²³Uwana Sóniga sensabé, Áísáíaga naho mirarúnserah íné uworapeqté sawai sawai aní múge. Wahnah sína ahmé obaríráthro u aní múge úwe. (*Aisaia 40.3*)

²⁴Péhrasi kegá eqmaq súówara su kegá Sóninsabé mó kasenéra, ²⁵Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá aní omaq atowe. Arewe íre mi aní móne. Arewe íre Éráísa wone. Arewe íre áwénunúna aní, Manikáne ehweh irari aní móne. Minayabe árahinsabé wání meri merinono uwe.

²⁶Uwana Sóniga sensabé, Ínéga peh wání meriú aní múge. Inehe si aní, itega íre tagaríáh anímé ite miáhpí ákáhpi iriwe miéhre. ²⁷Inehe si anímé anotáh anínéna íné kiotaiqme aní míre. Minayabe íné inehe si aniné súu nahníaq pugereyabe íre awehrari aní múge.[†]

²⁸Marakó áwíq Pétánie. Mi marákóráq Sorana aroipéq seberaebéq kéhrana Sóniga mitaq wání meriena mi ehwéh teriuwe.

Sísawe Manikáne Sipisípiq Áráhq tahnsa aní míre i ehwéhne.

²⁹Ahbiah tahnsá Sísaga Sóniba súwana tagéna mahraréna, Tagaríáthro. Manikáne Sipisípiq Áráhqka mah kehiná kéhínané ahbabáq meyankehe. ³⁰Mah anínsábé teiewarauge. Íné íre miáhwataq we mía míau aní púana inehe si aní íné kiotaiqme aní mía miáire. ³¹Ínéwé we mía míai aníne ue íre tagariarauge. Ísara kegá we mía míai aníne ue tagariageheéna wání meri merinuge úwe.

³²Sóniga mó mahraréna, Manikáne Awanka tunse kiboki táhnsánuena weba márunsurahurairana tagarauge. ³³Téhwe ínéga we íre niahtebarauge. Ínéga wání meri merininkeheéna eqmaq núwátái anínká teniena, Manikáne Awanka weba tumífarai anínká wewega Manikáne Awa inkéhe uraire. ³⁴Íné mina aiq tagéna teiúge. We Manikáne ahninkáwá wíre úwe.

[†]1:27 Máhka 1.7 aigárápéqté éhwéh tagáhno.

Apahránítógá Sísá kéro ehwehne.

³⁵ Ahrina tahnsá Sónireq we kéroya anitéreq mó iriwe míowe. ³⁶ Sísá noguwana Sóniga tagéna mahraréna, Tagariáhta. We Manikáne Sipisípiq Áráh q míre úwe. ³⁷ Úwara Sóni kéroya anitégá wene ehweh irera Sóni auwera Sísá kéroye. ³⁸ Sísá kéroya wega pabeqme se tagéna sensabé, Aneq sahroyo úwe. Aneq sahroyo úwara sega wensabé Árábaío, are ahbeq kaegaeono uye. Mi áwíq Árábaíwé áwahewé Íwáhnoraníne. ³⁹ Uyana wega sensabé, Seragahta úwara sega we kéroya Sísá kaegaeúrabeq tagoye. Ío tunsorerutaq sega weba mitaq míoye.

⁴⁰ Sónine ehweh irera se Sísá kéroya anité mó aní áwíq Ehntarue. We Sáimóni Pítane ábákawae. ⁴¹ Ehntaruga mitaq auwena wenawah Píta anebahréna tagéna wensabé, Manikánka omaq ato anímé Mésáía míhrana aiq tagoge úwe. Mésáíawe áwahewé ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aní míre.[§]

⁴² Aiq tagoge éna wenawah meqmena Sísaba móatowe. Sísaga Píta ebitáwéna wensabé, Are Sáimónie. Are Sónine ahninkáwá wóne. Mó kegá mó áwíq Sípásie áwiratagéhe úwe. Sípásiwe Pítawe peh morá éhwéhnéna áwahewé ebah mire.

Sísaga Pírípíreq Nátáníéríreq síáhrabú ehwehne.

⁴³ Mó ahrina tahnsá Sísaga iwíáhéna, Íné Kehrari marákórápéq pokinie íwíáhéna wehukení wenáwíq Pírípi tagéna wensabé, Séniro úwe. ⁴⁴ Pírípíwe Pétásáira suwahpeqte ánine. Ehntarureq Pítareq moq mibeqté anitée. ⁴⁵ Pírípiga Nátáníéri koragéna wensabé, Mósísiga sehgióro ú ehwehncá tei teinu anímé Manikáne ehweh iraru kega sehiranue tei teinu anímé míhraq tagóne. We Sósépane ahninkáwáe. We Néhsara suwahpeqte aní wenáwíq Sísae úwe. ⁴⁶ Úwana Nátáníériga wensabé kasenéna, Néhsara suwahpeqte kaweq anímé serahiro úwana Pírípiga wensabé, Seragáhno úwe.

⁴⁷ Nátáníériga Sísaba súwana we tagéna mahraréna, We aiq pútaq kaweq Ísara anine. Wene arupipeq íre péhe íwíáhi anine úwe. ⁴⁸ Úwana Nátáníériga Sísansabé, Arewe árahue íné tagariahno úwana Sísaga wensabé, Pírípiga arensabé íre áhrabirana tagoge. Are awanká nona míahnana tagoge úwe. ⁴⁹ Úwana Nátáníériga Sísansabé, Íwáhnoraníno, are Manikáne ahninkáwá wóne. Are Ísara kené anotah wahnáh aní móne úwe.

⁵⁰ Úwana Sísaga wensabé, Are awanká nona míahnana tagoge teawu púah aiq pútare aintahno? Pehgáriq otáq sánsá amahnága mirauge. Mókake anotah otáq sánsá tagankehe úwe. ⁵¹ Sísaga wensabé mó mahraréna, Kawerue írátiahno. Mókake íópeq sawekínaraq tagankehe. Íópeq sawekínaraq Maniká míhhrabeq íópeqte kegá íné wehukení úku anípa we kiotaíq we tuotairira tagankehe úwe.

Wánínka náhniáq sera ano úkú ehwehne.

2 Ahrina tahnsá Kéana suwahpeq Kehrari marákórápéq pahuwiraritórabéq taganieéna Sísane anowa mitaq míowe. ² Sísareq ite we kérahwána kereqsabé, Pauarítáhrabéq tagagehboq máhoro úwaq sewane. ³ Mibeqté náhniáq sera ano parabagútaq Sísane anowagá wensabé, Sera ano aiq parabagire úwe. ⁴ Úwana Sísaga wensabé, Minawé íre itereq wehgaq mire. Ínéga ótaq sansá mirau tanáhráq íre

[§]1:41 Mésáíawe Karáhéwé morá áwíq míre. Karáhénsabe éhwéhmé púku anehepeqte séhíramé “Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne” ue kéhrabeq tagáhno.

suriéhre úwe. ⁵Úwana Sísane anowagá arambehri keyábé, Wega miraoro ína ehwéh kawerue sehgióro úwe.

⁶Abapete morá wání ántéhyá mitaq kowe. Anotah antéhyámári kéna Asiu kegá sene pabeq pabeq sansa miraiageheéna mitaq kowe. ⁷Sísaga sensabé, Antehyamáripépéq wání obenkíq máráthro úwara obenkíq márové. ⁸Obenkíq márována Sísaga sensabé, Uwe táhutahuq wahnáh mewe móáwéro úwana wáninka náhniáq sera ano úkúwe. ⁹Sega uwera mewera móáwúwana táhutahuq wahnáhnká mi será ano nawe tagéna áhtenúwe. Wání antéhyá obenkíq márovtaq táhutahuq wahnáhnká íre tagariowara peh morá arambehri kegá tagaríowe.

Táhutahuq wahnáhnká náhniáq sera ano nawe tagéna o menáhwé áhrabúwe. ¹⁰Áhrabéna wensabé, Kiraboo kene sánsámé sene kaweq nahniáq sera ano ebeq nárigéhe. Nehra kegá siyahbankirahnaq íre tei será ano nárigéhe. Arega mina onserah íre miraóne. Arega áhnte tei será ano matawé anehe náiene úwe.

¹¹Minawé Sísaga ebeqte ótaq sánsá Kéána suwahpeq Kehrari marákórápéq miraúwe. Wega ótaq sansá miraúwara míó kega tagéra áhtenuwe. Mitaq ite we kérahwána kegá wensabé aiq pútare atahwáne.

¹²Sísareq wenanoreq wenábáqmarinseq ite we kérahwána kereqka mitaq sueq Kápénéama suwahpeq pokue táhmaro wehekáh mitaq kowíahwane.

Sísaga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwéhne.

(Mátíyu 21.12-13; Máhka 11.15-17; Áríka 19.45-46)

¹³Ite Asiu kené sótaikú iahrreraq ko tánáhráq wahtotarútaq Sísaga Sarúsarama suwahpeq kiuwe. ¹⁴Kiena Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté wíráipépéq kibekúwara sipisípiqkakáq káhoakáq kibokiakaq móneakáq paiqnanánu ke tútuue míowe.

¹⁵Tútuue míowána Sísaga susa náhgáqtaté pawa kíráwe mi nahgáqtaté moke paiqmáro keakáq sene ménkámehnkánkakaq máhpeq kaqsuowe. Kaqsuena móne paiqnanánu kené móne paentáruena sene wéhuwehu tahbéwári pioruowe. ¹⁶Pioruena pina paiqmáro keyabé, Minawari mewe móaráthro éna Nánibone nahtapeqté mátábúrápéq paiqnanániyeho úwe.

¹⁷Úwaq ite we kérahwána kegá minawarí tagéq Manikáne sehira iahrreraq kowe. Mi sehiránká mahraréna, Arene nahnsabe anotahtaq iwíáh íwíáhéna peh kawetaq kankeheéna págege sansá mirauge ire. *(Buk Song 69.9)*

Apahtároráq mó pearaníe ú ehwehne.

¹⁸Asiu kegá Sísansabé, Árahinsabé kaqsuahno? Arega kaqsuahnayabé ótaq sansá sokigi aio uwe. ¹⁹Uwana Sísaga sensabé, Mah nah Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náh sokoruehrana ínega apahtároráq mó pearaníe úwe. ²⁰Úwara Asiu kegá wensabé, Mah nah pe arámbéhríwe áhnte opéq 48 opéq arambehriue pearówe. Arega peh apahtáro wéhékáhmé árahue pearanibo uwe.

²¹Sísaga íre nahnuransabé peh wene anonkansabé irarúwe. ²²Sísa pukúwana oganúq atotaq ite we kérahwána kegá mi ehwéh iahrreraq matiahwane. Iahrreraq matiahwanayabé itega Manikáne sehirankakaq Sísaga teiu ehwéhnkákáqsabé aiq pútare aritahwáne.

Sísaga ómi kené iwíáh tagaríéhre i ehwéhne.

²³ Ite Asiu kené sótaikú iahrerag ko táhútáhúq tánáhráq Sísaga Sarúsarama suwahpeq míowe. Míotaq wega ótaq sansá miraúnsabe áhnte kegá wensabé aiq pútare atówe. ²⁴ Sísaga ómi mi kehináné sirupipeq tagario púana sensabé íre aiq pútare aritowe. ²⁵ Mó kegá Sísá íre teawúwana peh wewega wehukene sirupipeq tagariowe.

Manikáne Awanka maqmaréhnsábé éhwéhne.

3 Péhrasi aní wenáwíq Níkóríma anotah Asiu aní ména ² inokáhpeq Sísaba séna wensabé, Íwáhnoraníno, are Maniká míéhrebeqte ání móne. Aiq tagaríóge. Arereq Manikánseq moráráq mía míaóya puah arega ótaq sansá miraóne úwe.

³ Úwana Sísaga wensabé, Kawerue írátíahno. Peh morá wenanoga maqmaréhnsábé íre awehraq kéhre. Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhi aní mónkakáq maqmarankéhe úwe. ⁴ Úwana Níkórímaga Sísansabé, Árahiro? Anonusa áníné anowagá mónkakáq íre maqmarahráhire. Wenanoga árahue mónkakáq maqmarankéhbo úwe.

⁵ Úwana Sísaga wensabé, Kawerue írátíahno. Arenanoga maqatáráinsabé íre awehraq kéhre. Peh morá Manikáne Awanka maqmaréh ánínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhire. ⁶ Wehukenínká peh mó áwáhu wehukení maqmarahráhire. Manikáne Awanka webataq o awá maqmarahráhire. Maqmarena inkéhe.

⁷ Arenanoga maqatáráinsabé íre awehraq kéhre. Peh morá Manikáne Awanka maqmaréh ánínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhire teawúnsabé íre áhtenúno. ⁸ Sóiriqka pehipi sirah tagáhne. Sóiriq eheqte sirapómo? Eheq poki-rapómo? Are íre tagariahne. Mina inserah Manikáne Awanka o awá maqmarena inkéhe úwe.

⁹ Úwana Níkórímaga Sísansabé, Minayabe árahiro ¹⁰ úwana Sísaga wensabé, Are Asiu ke síwáhnoróna aní móne. Minawé árahinsabé íre irahno? ¹¹ Kawerue írátíahno. Íné író éhwéh iraréna íné tagonsabé teawúgah arega néne ehwehnsabé íre aiq pútare aintahne. ¹² Marakóipeqté teawú náneqmarí arega íre aiq pútare aintahnayabé Maniká míéhrebeqte éhwéh teawenah árahue aiq pútare aintanfbo?

¹³ Mó anínká Maniká míéhrebeq íre kíre. Peh morá wehukení úku anínká ínébataq mitaq mía míaéna marakóipeq tumíarauge. ¹⁴ Mósísiga káhpahraté miraro wehe uworapeq awankátaq táhparena pankeqme pearonserah sega íné wehukení úku aní pankeragéhe. ¹⁵ Ínénsabe aiq pútare aintáh kegá oga mérapeq aiq awaq míáhwe úwe.

Sísansabé aiq pútare atáh keyábé éhwéhne.

¹⁶ Manikánka mah kehiná kéhínánsabé anotah arútábóiri puana webataq wenahni eqmarowe. Wenahninsábé aiq pútare atáh ké íre toráh agia peh oga mérapeq awaq mianehrawoe. ¹⁷ Wenahninká mah kehiná kéhíná ehweh aritankeheéna eqmaroo? Írakaumo. Mah kehiná kéhíná kaweraritankeheéna eqmarowe. ¹⁸ Manikánka wenahninsábé aiq pútare atáh ké íre ehweh arítéhre. Manikánka wenahninsábé íre aiq pútare atáh ké ehweh arítéhre. Webataq wenahninsábé íre aiq pútare atáh púana ehweh aritena anotah abíáhnsá arita aritaire.

¹⁹Téhrehnka inserahni anínká marakóipeq tumíowe. Mahbeqté kégá ahbabáq aruqaruronsabé sunkíkírabeqsabé suwahbéna téhrehabeqsabé íre suwahbówe. Minayabe ehweh arítéhre. ²⁰Ómi ahbabáq kega téhrehabeqsabé suwahriehnsabé mitaq íre séyéowe. Mó kégá sene ahbabáqmari tagehoéra téhrehabeq íre séyéowe. ²¹Peh kaweqtaq mía míao kégá téhrehabeq séyéowe. Manikánka págege aritéhrara mirao arámbéhrí mó kégá tagagehéera téhrehabeq séyéowe.

Sóniga Sísá sína ehwéh pahsuo ehwéhne.

²²Sísareq ite we kérahwána kereqka Sarúsarama suwahpeq sueq Súría marákórápéq pokowane. Sísaga iteba mitaq ména mó ke wání meriuwe. ²³Sóniga Serima suwahpeq wahtotaq Inona arahno korabeq míowara áhnte wání ko púara mó kégá mitaq suwana Sóniga wání meriuwe. ²⁴Mi tanáhráq mó kégá Sóni íre karábúsi-ipéq móátówe.

²⁵Asiu anínseq Sóni kéro kereqka wání sosue sansánsabé ehwehéra Sóniba suwe. ²⁶Sóniba séra wensabé, Íwáhnoraníno, arereq Sorana aroipéq seberaebéq mitaq teiátóna animé wega mahtaq ména wání merírara ómiga are auwera weba pokowe uwe.

²⁷Uwana Sóniga sensabé, Manikánka webataq itene arambehri tei teinire. ²⁸Manikánka ite meirena kaweritankeheéna peh morá áni omaq atowe. Ínéwé íre mi aní úge teiátáu mino. Manikánka íné ebeq eqmaq núwátáire teiátáu mino. ²⁹Ibehinínká wenawehqpa pokinserah amahnága ómiga Sísaba poku pokuowe. O menáhwéné iyahnabo anínká mitaq ména wene ehweh irena wene arupipeq eyoyóinserah amahnága ómiga íné nuera weba pokonsabé nirupipeq eyoyóire. ³⁰We anotah aní úkínana íné pehgáriq aní úkono úwe.

³¹Maniká míéhrebeqte tutai aní peh anotah aní ména moke mó ke kiotaikire. Marakóipeqté áni peh mahtaqté áni púana peh mahtaqté sánsánéna mahtaqté éhwéh tei teinire. Maniká míéhrebeqte tutai aní peh anotah aní ména moke mó ke kiotaikire. ³²We anotah aní ména wega tagaríéh náneq írátíéh náneq ehwéh teíraq itega íre íráhwe. ³³Wene ehweh kawerue íráh kégá, Maniká aiq pútaq aní míre atáhwe.

³⁴Manikánka eqmaro aninká Manikáne ehweh kawerue tei teinire. Manikáne Awanka weba mía míai puana peh kawerue tei teinire. ³⁵Manikánka wenahninsábé arutaboíréná moke auráq matiahno atéhre.

³⁶Wenahninsábé aiq pútare atáh kégá oga mérapeq aiq awaq míáhwe. Wenahiné sánsánsabé suwahrieh ke oga mérapeq íre awaq miowana Manikánka anotah abíáhnsá arita aritaire úwe.

Sísareq Sámária marákórápéqté ínínseq ehwehnuya ehwéhne.

4 Mó kégá Péhrasi keyábé, Peh táhmaro kégá Sóniba suwana wání meriátáire. Áhnte kégá Sísaba suwana wání meriátáire uwe. ²Írakaumo. Sísaga wání íre meriuwaq peh morá ite we kérahwána kégá meriewáne. ³Sísaga mi ehwéh irotaq wereq itereq Súría marákórápéq sueq Kehrari marákórápéq mónkakáq kouwekowane. ⁴Itega Sámária marákó kótaikoneheowane.

⁵Sámária marákó kótaikowanaraq Sáíka suwahpeq koneheowane. Koneheowanaraq Sékópaga wenahni Sósépa awu marákórápéq kowane. ⁶Sékópaga ubuqmaro

matáípeqté wání mitaq kowe. Kowana Sísaga íre wahto nogu púana tawa tawanéna wéhékáhnabubu mitaq tútuue míowe.

⁷⁻⁸ Ite Sísaga kérahwána kegá Sáíka suwahpeq tópah sahq kowanaraq Sámária inínká wání sabatáhq súwe. Sísaga wensabé, Wání nánio úwana ⁹ Sámária inínká wensabé, Íné Sámária iní múge. Are Asiu aní míahna puah aneqsábé wání nánio eno úwe. Sámária kegá néu antéhyápíté Asiu kegá íre néunsabe kasenúwe.

¹⁰ Sísaga wensabé, Arega Manikánka aweráhi naneq íre tagariahne. Wání nánio teawú ání íre tagariahne. Arega tagariahnaraq tahirí oga mé waní nánio éwana nánwú irino úwe. ¹¹ Úwana mi inínká wensabé, Mi matáípeqté wání íre wahto mire. Are antehya íre matiahne. Oga mé wanímé eheqte uwe nániníbo? ¹² Iteinahbú Sékópaga mi matáípeqté wání iuwe. Sékópah karíronáninseq wene ménkámehnkámarinseqka mitaq nowe. Arega ínensabe, Íné oga mé waní aweráhu aní múge ényabé arewe Sékópa kiotaiqme míahna anípo úwe. ¹³ Úwana Sísaga wensabé, Mípeqté wání nehra ke mótaq mó tahbobóoneherawoe. ¹⁴ Návéna waní neharaq mó íre tahbobóinawire. Írakaumo. Návéna waní neharaq arupipeq oga mía mía aráhnó tahnsa tuerueinae úwe.

¹⁵ Úwana mi inínká peh mataipeqté wánínsábé wíre íwíáhéna wensabé, Mahtaq séyéyabe nuwahriehre. Mó tahbobóinehboq teniena waní nánio úwe.

¹⁶ Úwana Sísaga wensabé, Arenawehq koweqme setao úwe. ¹⁷ Úwana, Íné íre nánuwehqqakakáq ání múge úwana Sísaga wensabé, Íné íre nánuwehqqakakáq ání múge tenienayabé aiq pútaróne. ¹⁸ Arega mó weh mewe mipinsuq mó weh mewe mipinsurue moberíah wéh mewe sutona wino. Amahnága kérahna wehwé íre arenaweherurá míre. Minayabe aiq pútaróne úwe.

¹⁹ Úwana mi inínká wensabé, Are moke íné éhweh írátíahna puah íné iwíáhume are Manikáne ehweh iraréna aní móne. ²⁰ Itene igaqnaréhga mah sawéhráq Manikánsabe iwíáh íwíáh ata atauwe. Arenanahbúréhga iwíáhéra, Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh íwíáh ata ataoro ewe. Manikánsabe ahbeq iwíáh íwíáh atanéhnkono úwe.

²¹ Úwana Sísaga wensabé, Aiq pútare ainto. Mókakewe íre peh mi sawéhrápéqkákákq Sarúsarama suwahpeqkákákq wehukega Manikánsabe iwíáh íwíáh ataneherawoe. ²² Ite Sámária kegá iwíáh íwíáh atáh náneq íre írátíáhwe. Ite kaweraitahna aní Asiu aní púaq Asiu kegá iwíáh íwíáh aintáh ání tagaríahwe. ²³ Mókakekákq amahnágaákákq Manikáne Awanka págege arítéh kégá aiq pútaq sansánéra Manikánsabe iwíáh íwíáh atéhrataq sebatq Iteribonsabé kawerue iwíáh íwíáh atáhwe. Iteriboga mina tahnsa ké wensabé iwíáh íwíáh atáhnásábé awahbehre. ²⁴ Maniká íre áúakaaq anínéna peh Wenawanka mía míaire. Minayabe kawerue iwíáh íwíáh atagéhboq iteiuwanka Manikánsabe iwíáh íwíáh ateq aiq pútaq sansánoro úwe.

²⁵ Úwana mi inínká wensabé, Íné írátíómé ite meirena kaweraitankeheéna Mésáífa, Manikánka omaq ato anínká sinawire. We sínagake moke teinkéhe úwe. ²⁶ Úwana Sísaga wensabé, Arega iraréna anímé íné úge úwe.

²⁷ Úwaq ite Sísaga kérahwána kegá kouwekowane. Sísareq mi inínseqka ehwehnyansabé áhtenowane. Áhtenéq Sísansabé, Árahono? Aneqsabé ehwehnoyo íre iraria peh ehiya míahwane.

²⁸ Mi inínká wene wání antehya mitaq marena wenawahpeq pokéna wenawahrahyabé, ²⁹ Máhoro. Peh morá ání íné íre tagarai anínká moke ínégá mirau

naneqmarí pahqnúéhre. We seragahro. We Manikánka omaq ato anípómo. Seragahro úwe. ³⁰ Úwara sega sensuwahpeq suera Sísaba suwe.

³¹ Sámária kegá áhnbórá sutaq ite Sísá kérahwána kegá wensabé, Íwáhnoraníno, táhutahurúno ewanana ³² wega itensabé, Íné itega íre tagaríáh táhútáhúq kéhre úwe. ³³ Úwaq iteite náhenéq, Mó anínká táhutahuq awirápómo ehmuniq éhmúníq-taq irarewane.

³⁴ Sísaga itensabé, Íné eqmaq núwátái aniné arambehriwe néne táhutahuq mire. Mina mirainauge.

³⁵ Itaréitaré ío parabagínaraq onkiyonsá nera kéh tánáhráre iyeho. Amahnága tagaríáhró. Onkiyonsá áhnte nera kéhnserah Maniká Iteribo íre tagaríáh ké áhnte míáhwe. ³⁶ Onkiyonsá nera kéhrara mirauwíáhnserah oga mérapeq wehuke mórítáhró. Móríteq oga mía mía apéq meyagéhe. Manikáne ehweh teri terino kereq wehuke mórítáh kéreqne irupipeq eyoyóinkehboq mórítáhró.

³⁷ Iteinhábúrégga mahraréra, Mó kegá ayu uqmatowara mó kegá onkiyonsá mirauwíáhwe uwe. Mina unserah mó kegá Manikáne ehweh teri terinowara mó kegá wehuke meriqmera mórítáhwe. Sega mahraru ehwéh aiq pútaragire. ³⁸ Ínéreq mó kereqka Manikáne ehweh teri terinonaq ite wehuke meriqmeq Iteriboba mórítageheéna eqmaq íúwóge. Teri terinúnayabé ite áhnte meriqmeq mórítagehe úwe.

³⁹ Mi inínká, Moke mirau naneqmarí teníre únsabe áhnte Sáfka suwahpeqte Sámária kegá Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴⁰ Aiq pútare atera Sísaba séra wensabé, Máho. Iteruwahpeq sewíahno uwana Sísaga téhtaréráq sensuwahpeq kowíowe. ⁴¹ Sísaga mitaq síwáhnorúnsabe áhnte mó kegá aiq pútare atówe.

⁴² Aiq pútare atera mi inínsabé, Íre peh morá arega teienayabé aiq pútare atone. Ite wene ehweh kawerue ironayabé wensabé aiq pútare atone. We aiq pútaq mah kehiná kéhiná meirena kaweraitéh ání míre atone uwe.

Sísaga anotah wahnáhné ahninkáwá kawerato ehwéhne.

⁴³ Sísaga mitaq téhtaréráq ména suena Kehrari marákórápéq pokúwe. ⁴⁴ Sísaga naho mahraréna, Manikáne ehweh irari aní mó ke suwahpeqte kégá iwíáh íwíáh atáhwe. Peh morá wenawahragha wensabé íre iwíáh íwíáh atáhwe úwe.

⁴⁵ Sísaga Kehrari marákórápéq pokútaq mibeqté kégá eyoyóue mehweh atówe. Sega Sarúsarama suwahpeq táhutahuq notaq Sísaga mirau arámbéhrí aiq tagaríówe. Menah mirau arambehri tagaríó púara eyoyóue mehweh atówe.

⁴⁶ Sísaga Kéana suwahpeq Kehrari marákórápéq wánítate náhniq sera ano mirarorabeq mónkakák pokúwe. Kápénééma suwahpeqte wáhnáh wenawahpeq míowana wenahni anotah awáhréúwe. ⁴⁷ Mi wahnáh ánínká Sísaga Súría marákó suena Kehrari marákórápéq sire u ehwéh irena Sísaba pokue wensabé, Nénahni pukinaire. Arega nánuwahpeq segawerato éna pagu pagunúwe.

⁴⁸ Sísaga wensabé, Arega ótaq sansá tagéyabe awahbehre. Pehipi íre aiq pútare aintahne úwe. ⁴⁹ Úwana wega Sísansabé, Nénahni pukínehboq peheráh súno úwana ⁵⁰ Sísaga wensabé, Pokúno. Arenahni oga míanawire úwana mi wehgá Sísane ehwehnsabé aiq pútare atena pokúwe.

⁵¹ Ahbiah tahnsá wene nahtapeqsabé séwotaq wene arambehri kereq ahtapeq piehgúúwe. Sega wensabé, Arenahni kaweragirana oga míéhre teawúwe.

⁵² Teawúwana wega sensabé, Aneq tanáhráq kaweragiro úwara sega wensabé, Inokáh tunsoreráitaq kaweraguiraire uwe. ⁵³ Uwana abowágá iwíáhéna, Sísaga, Are-

nahni oga míanawire teniátái tanáhráq peh monseráh tánáhráre úwe. Minayabe moke mi karirónánínká Sísansabé aiq pútare atówe.

⁵⁴Sísaga menah Súría marákó suena Kehrari marákórápéq séna anehe mi otáq sánsá Kéána suwahpeq miraúwe.

Sísaga káwehu ayehráq awahre aní kawerato ehwéhne.

5 Mó tanáhráq Asiu kegá Sarúsarama suwahpeq táhutahuq norabeq Sísaga koraganieéna pokúwe.

²Sarúsarama suwahpeq kurirapéqté ónsá áwíq Sipisípiq Onsáe. Onsarapéqté kégéu ah ayehrápéq wání káwehu kowe. Íbaru ehwéh, Asiu kené ehwehme mi kawéhú áwíqmé Pétésárae. Mi kawéhú ayehrápéq moberíáh atataia náhmárí kowe.

³Mítaq áhnte awáhré ké íre sugia peh surahpeq míówe. Aigará soriqnahnu kereq aura pira kéreq ah íre nogoráhu kereq mitaq míówe.

⁴[Maniká miéhabeqte íopeqté ánínká mó tanáhráq mó tanáhráruwe mi wání áwíq áwíorúwe. Áwíq áwíorútaq ebeq tu awáhré ániné anepeq wánínka tabagúwana wene awahre suansúá kaweragúwe. Minayabe áhnte awáhré kégá kaweraginkeheéra káwehu ahtáq sáhuríówe.]

⁵Peh morá ánínká peh íregárita q opéq 38 opéq awahreúwe. ⁶We surahpeq míowana tagéna we áhnte opéq awahreúmé Sísaga tagariowe. Tagarawéna wensabé, Awaho ani méyabe awiro úwe.

⁷Úwana mi anínká Sísansabé, Wánínka aroroitaq mó anínká wánípipeq íre meniqlmena márunintéhre. Íné tue tueutaq mó anínká ebeq tubaiqme tubaiqmeowe úwe.

⁸Úwana Sísaga wensabé, Irigúno. Arene máhriq mewe pokúno úwana ⁹we suansúá kaweragúwana kie irigue wene máhriq mewena pokúwe.

¹⁰Minayabe Asiu kegá kawerato aninsábé, Iboramé ahrena ahrena wehekáh míre. Arene máhriq mewe nogíneho uwe. ¹¹Uwana wega sensabé, Íné kaweraintéh ánínká, Arene máhriq mewe pokúno teníre úwe. ¹²Úwara sega wensabé, Arene máhriq mewe pokúno teawí ánímé inseboue kasenuwe. ¹³Áhnte wehekéqká paitió púana Sísá íre ábóra q míówe. Íre ábóra q míonsabe kawerato anínká sensabé, Kaweraintéh ánímé íre tagaríoge úwe.

¹⁴Anehetaq Sísá Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté mátábúrápéq ména kawerato aní tagéna wensabé, Amahnága awaho ani míahne. Mó awahreurona serahninehboq móme íre ahbabárúno úwe. ¹⁵Kawerato anínká pokue Asiu ke tagéna sensabé, Íné kaweraintéh ánímé Sísae teriuwe.

¹⁶Sísaga ahrena ahrena wehekáh mi aní kaweratonsabe Asiu kegá Sísá áwíqnowe. ¹⁷Áwíqnowana Sísaga Asiu keyábé, Nániboga ahriahri arambehrii puana ínégaakáq arambehriuge úwe. ¹⁸Sísaga ahrena ahrena wehekáh arambehriúnsabe Asiu kegá abiahnsanéra subiq suanéhe íwíáhuwe. Sísaga Manikánsabe, Nániboe atowe. Manikánsabe, Nániboe atonsabe Asiu kegá mahraréra, Wega, Ínéreq Manikánsaq monseráh ánité úye irarime anotahta q íre kawerire éra suboneheqmúne íwíáhuwe.

Sísaga ehweh ariteyabe éhwéhne.

¹⁹Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhro. Íné wenahnínká pehipi íre miraorahuge. Nánibone arambehri tagéna wega mirainserah íné wenahnínká mirauge. ²⁰Nániboga íné wenahninsábé arutaboiraintena wene sánsá moke teni teninire. Wega mó

kiotaiqme arámbéhríákáq sokigi aintankéhe. Minayabe itega áhtenigehe. ²¹Nániboga puko ke iriwe oganúq sítehnserah íné wenahninká iwíáhu ke oganúq sitahráhuge.

²²Nániboga mah kehiná kéhíná íre ehweh arítéhre. Ehweh arámbéhríwé moke íné wenahninsábé, Ehweh arito aintéhre. ²³Nánibo áwíq pankerera iwíáh íwíáhonserah íné wenahni níwíq ómiga pankerera iwíáh íwíáh aintageheéna ehweh arito aintéhre. Íné wenahninsábé suwahrieh kegá eqmaq núwéh ání Nánibonsabé íre iwíáh íwíáh atáhwe.

²⁴Kawerue írátíáhro. Néne ehweh irera íné eqmaq núwéh ánínsábé aiq pútare atáh ké oga mérapeq aiq awaq míáhwe. Ínéga se íre ehweh aritaníe. Pukia ánímári tahnsa méra oganúkue mía míaoewe.

Sísaga wehuke sainsuahna ehwéhne.

²⁵Kawerue írátíáhro. Amahnágaákáq mókakeakáq pusa kegá íné Manikáne ahninkáwáné ehweh iragéhe. Irera oga mía míaiagehe. ²⁶Nániboga oganúq itahráhinserah íné wenahninká moq oganúq itahráhuge. Nániboga oganúq sito aintéhre. ²⁷Nániboga ínénsabe, Are wehukení úkóna aní míahna puah ahbabáq keyabé ehweh arito aintéhre.

²⁸⁻²⁹Mókake ómi pukia ké maisaráhrabeqte kegá néne ehweh iragéhe. Íréhrataq kie irigigehe. Kaweqtaq mía míao keyábé, Oga mérapeq pokoro aritaníe. Ahbabáq aruqaruro keyábé ehweh aritena, Iraipéq pokoro aritaníe. Ínéga iraru ehwéhnsábé íre áhtenoro úwe.

³⁰Sísaga mó mahraréna, Ínébataq íre miraorahuge. Íre peh morá ínénéne iwíáhe. Íné eqmaq núwéh áníné iwíáh írátíó púana kawerue wahnahnarítóge.

³¹Néne sánsánsábé ínébataq teiútáq tahirímé íre aiq pútare aintáhro teiú irino. (Lo 19.15)

³²Néne arambehriyabé Nániboga teíre. Néne sánsánsábé irari ehwéh aiq pútaq ehwéhne. Mina aiq írátíóge.

³³Itega wehuke Sóniba eqmaq sutowana wega aiq pútaq ehwéh iraréna néne sánsánsábé teriátáire. ³⁴Íre peh wehukene ehweh írátíóge. Ite oga mía míaiageheéna mah ehwéh teiúge. ³⁵Ah tagageheéna áráhmuga téhrehnserah itega íné tagariageheéna Sóniga kaweq ehwéh teiátáire. Mi tanáhráq wene ehwehnta itene irupipeq eyoyó aitáráire.

³⁶Nániboga miraúno i arámbéhrí mira aruqaruruge. Minayabe Nániboga eqmaq núwéhraq tagaríáhwe. Néne arambehriga Sóniga teí éhwéh kiotaikire.

³⁷Íné eqmaq núwéh ání Nániboga néne sánsánsábé aiq teiátáire. Wene ehweh ite íre írátíáhwe. Wene auranabiah tapeq íre tagaríáhwe. ³⁸Itega íné eqmaq núwéh ánínsábé íre aiq pútare aintáh púana wene ehweh itene irupipeq íre kagaire.

³⁹Ite oga mérapeq awaq mianeheéq Manikáne sehira sáhnsahwe taga tagowe. Mi sehíránká íné éhweh aiq teíre. ⁴⁰Aiq teíraq itega ínéba íre séyéonsabé árahue oga mérapeq awaq mianéhbo?

⁴¹Íné anotah niwíq wehukebate íre meanieéna iraruge. ⁴²Itega Manikánsabe íre irutaboiratáhwe. Minawé aiq tagaríóge. ⁴³Nániboga íné eqmaq núwéhrana sugaqme ite íre mehweh aintáhwe. Mó aní peh wenáwíqtaq si aní mehweh atáhwe. ⁴⁴Mó kegá itensabé iwíáh íwíáh aitáhnsábé iuwahbehre. Manikánka kaweróne aitahnayabé íre arutaboiro puq árahue ínénsabe aiq pútare aintanéhbo?

⁴⁵ Ínéga Maniká míéhrameq ite ehweh aitanae íwíáhiyeho. Mósísiga ite séhréh aitankehe íwíáhiyeho. Írakaumo. Wene ehwehnka ehweh aitankehe. ⁴⁶ Mósísiga néne sánsánsábé sehiranue teiuwe. Minayabe itega wensabé aiq pútare atáhtáq tahirímé ínénsabe aiq pútare aintáh irino. ⁴⁷ Mósísiga teiu sehiránsábé íre aiq pútare atáhn-sábé ínéga teíú éhwéh árahue aiq pútare aintánéhbo úwe.

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kirabou ehwehne.

(Mátíyu 14.13-21; Máhka 6.30-44; Áríka 9.10-17)

6 Mó tanáhráq Sísaga Kehrari kawéhútáq sípi kéwewena kure seberaebéq pokúwe. Kehrari kawéhúmé mó awíq Táíbería kawéhúne. ² Mitaq Sísaga awahre ke kawerarito púara áhnte kegá tagéra ótaq sansáne éra we kérowe. ³ Sísareq ite we kérahwána kereqka sáwéhrapeq kire mi sawéhraq tútuue míahwane. ⁴ Ite Asiu kené sótaikú iahreraq ko tánáhráq táhutahuq né tanáhráq wahtonúwe.

⁵ Áhnte kegá Sísaba kíuwana tagéna Sísaga Pírípinsabé, Sira kegá tópah nehransabé árahue paiqmaranéhnkono úwe. ⁶ Sísaga miraína arámpéhri aiq iwíáhéna peh Pírípinsabé áhwárawe tagéna wensabé, Árahue paiqmaranéhnkono éna kasenuwe.

⁷ Pírípiga wensabé, Áhnte monératé 200 Kína tópah paiqme pehgáritarue sararáhna íre awehraq kanawire úwe. ⁸ Sísá kéro aní awíq Ehntaru, Pítane ábákawagá Sísansabé, ⁹ Mahtaqté ánimái we moberíáh párétiákák téhtaré páhnikákák matíéhre. Áhnte ke míáh púana mina abehq náneq tahnsáne úwe. ¹⁰ Sísaga ite we kérahwána keyábé, Tútuoro teriéro úwe. Mitaq áhnte ahpépáhq kotaq tútuue míówe. Se peh íregáritaq wehuké 5 táhúséni (5,000) wehuké míówe.

¹¹ Sísaga mi paréti mewena Manikánsabe, Kaweróne atena keqme tútuue míó ke náriuwe. Páréti náriuuserahnue pahnkákák moq náriuwe. Segá táhutahuqsabé suwahbónserahnue náriuwe. ¹² Ómiga siyahbankirowana Sísaga ite we kérahwána keyábé, Arahq súéhboq morábí sáharáhro úwe. ¹³ Úwaq itega moberíáh páréti arahqmé airápété téhtaré páhsíkétí úsawe obenkíq marahwáne.

¹⁴ Míó kega mi otáq sánsá tagéra mahraréra, Marakóipeq tuména Manikánka naho néne ehweh irarína aní eqmaraníé ú anímé Sísá wire uwe. ¹⁵ Sísaga iwíáhéna, Segá íné táhtorera ínénsabe, Amahnága itene anotah wahnáh aní míahno ainteho éna taqnobague webataq sáwéhrapeq pokúwe.

Sísaga káwehu wání abobóráhtaba nogu ehwehne.

(Mátíyu 14.22-33; Máhka 6.45-52)

¹⁶ Íó tupekútaq ite Sísá kérahwána kegá káwehu wání áhkórapeq tunse ¹⁷ sípi kéweweq kure seberaebéq Kápénéáma suwahpeq koneheowane. Penorabeq Sísaga iteba íre súwe. ¹⁸ Anotah soirírúnka nonaburóróúwe. ¹⁹ Sípiipéq kéq awanká karatáté wání subame kure peh ákáhtaq wahtó kowanana Sísaga iteba wání abobóráhtaba súwaq tagéq áhreowane. ²⁰ Áhreowanana Sísaga itensabé, Íné úge. Íre áhreoro úwe. ²¹ Itene irupipeq eyoyóéq wensabé, Máho ewanana Sísaga sípiipéq kiasague kirítuue míowe. Kirítuue míotaq ite pokonehe owanarabeq sípiipéq apubúwe kowane.

Sísansabé anebahru ehwehne.

²² Ahbiah tahnsá seberaebéqté kegá iwíáhéra, Inokáh peh morá sípi karáirana Sísá mipéq íre pokuraire. We kéro kega sebataq mewera pokurowe uwe. ²³ Táíbería

marákórápéqté sipíwári kéwewera suwe. Tópah norabeq Sísaga Manikánsabe kaweróne atorabeq mi sipíwári wahtotaq kéwewera suwe. ²⁴ Suwara mío kega Sísansabé anebahréra wereq ite we kérahwána kereq íre míahwanayabé sega Sísaga koraganeheéra mi sipíwári kéwewera Kápénééma suwahpeq pokuwe.

Oga mía mía tahutáhúqsábé éhwéhne.

²⁵ Sega seberaebéq Sísaga tagéra wensabé, Íwáhnoraníno, arahtaq seno uwe. ²⁶ Uwana Sísaga wensabé, Kawerue írátíáhiro. Ótaq sansánuraunsabé íre sewe. Peh tóph náíátáugana iyahbankítáinsabé sewe. ²⁷ Karekorahi tahutáhúqsábé íre arambehriero. Peh oga mía mía tahutáhúqsábé arambehriero. Mi tahutáhúqmé íné wehukení úku anínká náníne. Maniká Nániboga omaq intena kaweróne aintéhre úwara ²⁸ sega wensabé, Manikáne arambehriwe aneq miraonehnikono uwe. ²⁹ Uwana Sísaga wensabé, Nániboga íné eqmaq núwéh ánínsabé aiq pútare aintáhmé minawé Manikáne arambehri wire úwe.

³⁰ Úwara sega wensabé, Itega arensabé aiq pútare atanéhboq aneq otáq sánsá mirainibo? ³¹ Manikáne ehwehnka mahraréna, Sega nageheéna wega íopeqté tóph náriuwe íre. (*Kisim Bek 16.4*) Mina únserah iteinahbúréhga uworapeq pehipi ko topáh nowe. Minayabe arega aneq otáq sánsá mirainibo uwe.

³² Uwana Sísaga wensabé, Kawerue írátíáhiro. Mósísiga íopeqté tóph íre náriuwe. Nániboga aiq pútaq íopeqté tóph náire. ³³ Manikáne tóph, íopeqté tóph márúnáíúnká mah kehíná kéhíná oga míahrahowe úwe.

³⁴ Úwara sega wensabé, Mi topáh náí nánínu uwe. ³⁵ Uwana Sísaga wensabé, Íné oga mía mía topáh múge. Ínéba sira kewé mó íre sirupibiinawire. Ínénsabe aiq pútare aintáh kewé mó íre tahbobóoneherawoe.

³⁶ Itega íné tagéq ínénsabe íre aiq pútare aintáhwe teiewóge. ³⁷ Nániboga nánina kegá ómi ínéba sighehe. Ínéba sira kewé íre kaqsuanie.

³⁸ Íre ínénéne iwíáh peh íné eqmaq núwéh áníné awahbeh árámbehrí mirainieéna íopeqté tumióge. ³⁹ Íné eqmaq núwéh ánínká teniena, Náwéna ke taqnobagiyehboq kawerue wahnahnatawéwahno. Anehe tanahráqmé náwéna ke iriwe oganúq sito íre. ⁴⁰ Nániboga teniena, Are nénahni tagéra aiq pútare atáh kewé oga mérapeq awaq miagéhe íre. Tenínsabé mi kewé anehe tanahráq iriwe oganúq sitanauge úwe.

⁴¹ Sísaga, Íné íopeqté tumió tóph múge únsabe Asiu kegá sibiahnsa atera seye ehmuníq éhmúníruwe. ⁴² Ehmuniq éhmúnírera, Ehweh teí ání wenáwíq Sísaga wire. We Sósépane ahninkáwá wire. Wenanoibo tagariona akéq móye. Amahnága wega, Íné íopeqté tumióge irarime arahinsabébo uwe.

⁴³ Uwana Sísaga wensabé, Iteite abiahnsanue ehmuníq éhmúníriyeho. ⁴⁴ Wehukega pehipi ínéba íre sighehe. Peh Nánibo íné eqmaq núwéh ánínká sabiri kegá ínéba sighehe. Mi kewé anehe tanahráq iriwe oganúq sitanie. ⁴⁵ Manikáne ehweh iraru kene sehiranka mahraréna,

Manikánka ómi síwáhnorinkehe íre. (*Aisaia 54.13*)

Nániboga síwáhnori ehwéh íráh kegá ómi ínéba sewe.

⁴⁶ Mah kehíná kéhínánká Nánibo íre tagahwe. Íné, Maniká míéhrabeqte ánínká ínébataq Nánibo tagaraugé. ⁴⁷ Kawerue írátíáhiro. Ínénsabe aiq pútare aintáh ké oga mérapeq aiq awaq míáhwe. ⁴⁸ Íné oga mía mía topáh múge. ⁴⁹ Pehipi ko topáhmé iteinahbúréhga uworapeq méra naruera íre oga mía pehipi pukuwe. ⁵⁰ Íopeqté tóph

tumíónsábé nehra kegá íre pukigehe. ⁵¹Íné íópeqté oga mía mía topáh múge. Íné nehra kegá oga mía míaigehe. Mah kehiná kéhíná oga mía míaigeheéna íné pukinie. Minayabe náiéna topáhmé néne niwagq mire úwe.

Sísaga wene korahqkakáq awaqkakaqsábé irarú ehwehne.

⁵²Asiu kegá seyensabé ehwehéra, Mah aniné awaqme árahue náinkéhbo uwana ⁵³Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhro. Íné wehukení úku aniné korahqkakáq niwagkakáq peh áwé tagah kegá oga mérapeq íre awaq míáhwe. ⁵⁴Néne korahqkakáq niwagkakáq nah kegá oga mérapeq aiq awaq míáhwe. Mi kewé anehe tanahráq iriwe oganúq sitaníe. ⁵⁵Oga mía mía tahutáhúqmé néne korahqkakáq niwagkakáq míre. ⁵⁶Néne korahqkakáq niwagkakáq nah kegá ínéba mía míaowe. Ínéga seba mía míauge.

⁵⁷Íné eqmaq núwéh ání, Nánibo oga mía míai puana íné moq oga mía míauge. Íné oga mía míaunderah íné nehra kegá oga mía míaigehe. ⁵⁸Íné íópeqté tú tópáh íre iteinahbúréhga no naneq tahnsáne. Sega pehipi ko topáh naruera íre oga mía míaowe. Íópeqté tú tópáh nehra kegá oga mía míaigehe úwe.

⁵⁹Sísaga mi ehwéh Kápénéáma suwahpeq Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnorúwe.

Sísawe oganúq itahráhi ehwéhnkákáq áníne.

⁶⁰Áhnte we kéro kega mi ehwéh irera seye náhenéra, Minawé anotah pagégé éh-wéh míre. Inseréhga iragéhbo uwe. Inseréhga iragéhbo éra ehmuniq éhmúníruwana ⁶¹Sísaga wene arupipeq sene ehweh irena sensabé, Amahnága teiú éhwéhnsábé iuwahriehro? ⁶²Íné wehukení úku anínká túrabeq mó kionaq tagéq aneq iwíáhonehbo? ⁶³Manikáne Awanka oganúq ítéhre. Peh wehukega íre miraorahowe. Teiú éh-wéhnsábé Manikáne Awanka oganúq ítéhre. ⁶⁴Ite mó kegá aiq pútare aintáhwaqme mó kegá íre aiq pútare aintáhwe úwe.

Sísaga wene arupipeq wensabé íre aiq pútare átó kereq wene naruo koweriranaú anínseq tagario púana mi ehwéh irarúwe. ⁶⁵Sísaga sensabé, Minayabe mah ehwéh teiewómé wehukega pehipi ínéba íre sigehe. Peh Nániboga sabiri kegá ínéba sigehe úwe.

⁶⁶Úwara áhnte we kéro kega Sísaga auwera mó íre kérowe. ⁶⁷Sísaga ite airápété téhraníté kérahwána keyábé, Ite moq nuweq pokonehbo úwe.

⁶⁸Úwana Sáimóni Pítaga wensabé, Itene Wahnahno, inseba pokonehkonono? Arene ehwehka oganúq itahráhire. ⁶⁹Are Maniká míéhrabeqte kaweqtaq mía míáóna aní móne. Aiq tagarione. Minayabe aiq pútare atone úwe.

⁷⁰Úwana Sísaga itensabé, Ite airápété téhraníté omaq itáráuge. Ite míáhrabeqte ání owainawane anine úwe. ⁷¹We Sáimóni Ísíkáríótine ahninkáwá Súrásansabé irarúwe. We airápété téhraníté míórabeqte ánínká Sísane naruo weba koweriranaúwe.

Sísaga mó ke táhutahurabeq koragó ehwehne.

7 Asiu kegá Sísaga subíyehoéna wega Súría marákórápéq íre kuría peh Kehrari marákórápéq mó ke suwahpeq mó ke suwahperue ah noguwe. ²Asiu kegá saqmaq saqmaq nahmarí pearera táhutahuru tanáhráq áhníbóránúwe. ³Wenábáq-marinká Sísansabé, Ómi are kéráh kegá arene arambehri taganehboq mahtaq sue

Súría marákórápéq pokúno. ⁴ Arega anotah aní míankehboq kopípéq arambehri-inehboq ábóraq arambehriúno. Arega ótaq sansá mirainaraq mah kehiná kéhíná kosokigiúno uwe. ⁵ Wenábáqmarinká Sísansabé íre aiq pútare ató púara mi ehwéh iraruwe.

⁶ Sísaga sensabé, Amahnága íné anotah aní mío tánáhráq íre suríéhre. Ahriahriwe itene tanáhráre. ⁷ Ahbabáq kehinánká itensabé suwahbehre. Sene ahbabáqsabe teriu púana ínénsabe suwahriehre. ⁸ Iteite táhutahurorabeq pokurero. Íné anotah aní mé tanáhráq íre suríéh púana táhutahurorabeq amahnága íre pokinie ⁹ éna Kehrari marákóráq peh mitaq míowe.

¹⁰ Táhutahurorabeq wenábáqmarinká kuwana Sísaga epéráhpérue mitaq suena Sarúsarama suwahpeq táhutahurorabeq pokúwe. ¹¹ Sísansabé anebahréra Asiu kegá táhutahurorabeq mó kebá mó kebánue kasenéra, Sísá eheq míehro éra kasenuwe. ¹² Mío kega Sísane sánsánsabé ehmuniq éhmúníréra mó kegá, We kaweq aní míre uwara mó kegá, Írakaumo. We péhe aní míre uwe. ¹³ Se Asiu kené wahnahmarínsabé áhreu puara Sísá éhweh íre pahsúówe.

¹⁴ Táhutahuru tanáhráq ákáhtaq parabagútaq Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq kibekéna síwáhnorúwe. ¹⁵ Síwáhnorúwara Asiu kegá áht-enéra mahraréra, Íre sigarue tagaríéh aní míre. Árahue ahtebia aní úkurairo uwe.

¹⁶ Uwana Sísaga sensabé, Ínéga íwáhnoru ehwéhmé íre ínébataq néne iwíáhe. Mina íné eqmaq núwéh áníné iwíáh wíre. ¹⁷ Ínéga íwáhnoru ehwéhmé Manikáne iwíáhbópoq peh ínébataq néne iwíáhbópoq teiúge iwíáho? Manikáne arambehriyabé arutaboírera mirainauge iwíáhi anínká néne ehwehme íre peh ínénéne iwíáh peh Manikáne iwíáh wíre ue tagariankehe. ¹⁸ Wewene ehweh síwáhnori ánínká wewensabé iwíáh iwíáhire. Eqmaq núwéh ánínsabé iwíáh iwíáh atónsábé íre péhenia peh aiq pútariahnsanuge.

¹⁹ Manikánka sehgióro ú ehweh Mósísiga naho teiu mino. Mi ehwéh ite íre íráhwe. Amahnága íné nubi q sueyabe ite aneqsabé iuwahbehro úwe. ²⁰ Úwara mío kega wensabé, Owainawanka arene arupipeq míéh púah wega inserahni iwíáhóne. Are subiq suaneheme inserénga irareo uwe.

²¹ Uwana Sísaga sensabé, Ahrena ahrena wehekáhtáq íné peh morá ótaq sansá-nunsabé ite iwíáh kikirowe. ²² Mósísiga naho káriq anímáigáúné síú amurúruwe sansa teiuwe. Íre Mósísiga peh iteinahbúréhga mi sansá áhwárarówe. Ite ahrena ahrena wehekáh mi sansámé mira aruqarurowe. ²³ Mósísiga sehgióro ú ehweh anterúéh-neho éq itega mi sansá ahrena ahrena wehekáhnkákáq mira aruqarurowe. Mira aruqarurome ínéga ahrena ahrena wehekáh wehukení kawerataráunsabé árahinsabé abiahnsa aintaho. ²⁴ Apubúue tagéq íre kaweq iwíáhéq ehweh aintaho. Peh tábúsoqme iwíáhue tagéq irarero úwe.

Sísá ineboue kabaru ehwéhne.

²⁵ Táhmaro Sarúsarama suwahpeqte kégá kasenéra, Sega subiq suaneherao anímé mah anípo? ²⁶ Wega mahta q ábóraq síwáhnorirara wahnah kegá peh túbáh agowe. Túbáh agonsabé mah anímé wehuke merirena kaweraritankeheéna Manikánka omaq ato aní míre iwíáhowapómo. ²⁷ Mi aní wenawahpeq aiq tagarione. Manikánka omaq ato anínká sínaraq wenawahpeq ómiga íre tagariagehe uwe.

²⁸ Uwana Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh tápéqté mātábúrápéq Sísaga síwáhnorena anotahtaq mahraréna, Itega íné tagarione éq nánuwahpeq tagaríáhwe. Íné

tutaume íre ínébataq néne iwíáhga tutaugé. Íné eqmaq núwéh ání we aiq pútaq aní miéhraq itega we íre tagaríáhwe. ²⁹We miéhraheqte tutaugana wega íné eqmaq núwéh púana ínéga we aiq tagaríóge úwe.

³⁰Uwara sega wene ehweh irera iwíáhéra, We táhtoranéhe uwe. Sísá pukú tanahráq íre surio púara sega peh áwé tagowe. ³¹Áhnte míó kega, Sísansabé aiq pútare atówe atera mahraréra, Sísaga áhnte otáq sánsá mirai puana Manikánka omaq ato anínká sínaraq wega miraína sansánká Sísaga miraurai otáq sánsá kio-taikinabo uwe.

Sísá táhtoraneheéra párisiwarí eqmaq súó ehwehne.

³²Soruparíó kega Sísane arambehriyabé ehmuníq éhmúníruwara Péhrasi kegá írówe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka Sísá táhtoraneheéra sene párisiwarí eqmaq súówe. ³³Sísaga mahraréna, Iteba wahto tanahráq ména anehe íné eqmaq núwéh ánípá pokinie. ³⁴Itega íné ninebahrirataqmé íre taganeheqmóe. Íné pokonarabeq ite íre kioráhowe úwe.

³⁵Úwara Asiu kegá seye mahraréra, We eheq pokinabo? Ite anebahréq we íre tagahrahúnarabeq eheqpo? Mó nahnsó suwahpeqte Asiu kébá pokinabo? Kárfki ehwéhno ke suwahpeq pokue síwáhnorinabo? ³⁶Ite íné ninebahrirataqmé íre taganeheqmóe ire. Wegá irarime íre iahtebóna ehwéhne. Íné pokonarabeq ite íre kioráhowe ire. Wegá irarime íre iahtebóna ehwéhne. Mi ehwéhme aneq ehwéh-pómo uwe.

Oga mía mía aráhnónsábé éhwéhne.

³⁷Mi tahutáhúré tanáhráq anehete wehekáh tánáhráq anotah tanáhráre. Mi wehekáh Sísaga iriwe ména anotahtaq mahraréna, Ite tahbobóinaraq ínéba sure sewe nahro. ³⁸Ínénsabe aiq pútare aintáh kéné sirupipeq oga mía mía aráhnó tueruenawire. Manikáne ehwehnka irarinserah sirupipeq oga mía mía aráhnó tueruenawire úwe.

³⁹Mah ehwéhnumé Sísaga Manikáne Awansabé irarúwe. Sísaga Maniká míorabeq íre kirio púana Manikáne Awa íre eqmarowe. Sísaga iwíáhéna, Nániboba pokonaraq ínénsabe aiq pútare aintáh kébá Manikáne Awa kieqmaranie íwíáhuwe.

Sísansabé íre peh morá íwíáhunsabé éhwéhne.

⁴⁰Míó kega wene ehweh irera táhmaroga mahraréra, Manikánka naho néne ehweh irarína aní eqmaraníe ú anímé we wire uwe. ⁴¹Mó kegá mahraréra, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá aní omaq atowe. We mi aní míre uwara mó táhmaroga mahraréra, Manikánka omaq ato aní íre Kehrari marákórápéqté aní míre. ⁴²Manikáne ehwehnka mahraréna, Manikánka omaq ato anímé Tébiti kahnáh aní míre. We Tébitine marakórapeqté Pétaríéma suwahpeqte aní míre ire. (*Buk Song 132.11; Maika 5.2*)

Manikáne sehiranka aiq mahrari mino uwe.

⁴³Sísansabé mó kegá mó iwíáhuwara mó kegá mó iwíáhuwe. ⁴⁴Táhmáro kegá táhtoranéhe íwíáhéra íre táhtosa pehragowe.

Wahnah kereqka íre aiq pútare atáh éhwéhne.

⁴⁵ Eqmaq súo parísíwárínká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqpa kouwekuwe. Kouwekuwara sega sensabé, Aneqsabé Sísá íre meqmeq seo uwe. ⁴⁶ Uwara parísíwárínká sensabé, Wega irari éhwéhniká moke mó kené ehweh kiotaikire uwe.

⁴⁷ Uwara Péhrasi kegá parísiwarínsabé, Itega moq wene péhe éhwéhnsabé aiq pútare ataho? ⁴⁸ Wahnah kereq ite Péhrasi kereqka wensabé íre aiq pútare atona wino. ⁴⁹ Manikáne sansá íre írátíh kégá sebataq Sísansabé aiq pútare atáhwe. Mi ke iraipéq pokoneherao ke wóe uwe.

⁵⁰ Níkoríma, menah tanahráq Sísaba sú aninká we Péhrasi anínéna wenawahrah Péhrasi keyábé mahraréna, ⁵¹ Manikánka sehgióro ú ehwehniká aneiro? Wehukení pehipi ehweh ato iro? Írakaumo. Ebeqme wehukeniné ehweh ireq wene arambehri tagaríhro. We ahbabárinaraq anehemé ehweh ato ire úwe.

⁵² Úwara sega wensabé, Are moq Kehrari marákórápéqté ánipo? Manikáne ehweh púkuipéq kabarue tagáhnno. Manikáne ehweh irare kegá Kehrari marákórápéqté íre séyéowe ⁵³ [éra sene nahtapeq abae aguwe.

Ahbabáq ini Sísaba meqme ku éhwéhne.

8 Sísaga Óríwi sawéhrápéq pokúwe. ² Ahbiahipeq Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekúwe. Kibekúwara ómi mío kega weba suwana wega tútuue ména síwáhnorúwe. ³ Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka ahbabáq ini sabiruera meqmera wehekeq ákáhpi móátówe. ⁴ Móátéra Sísansabé, Íwáhnoraníno, mah iní mó wehgá abariaraq tagéq táhtoqme meqme súne. ⁵ Mósísiga sehgióro ú ehwehniká mina tahnsa ahbabáq ininsó ebahtaté tuparuqme subiq súáhro ire. Arewe aneq iwíáhono uwe. ⁶ Sísaga íre tábúsoqme irarinaraqmé wensabé ehweh ataneheéra áhwárawe tagéra kasenuwe.

Kasenuwana Sísaga taebewe ayahnkaratáté obe marákóráté sehiranúwe. ⁷ Segá mó kasenaq mó kasenaruwana Sísaga iriwe ména sensabé, Íre ahbabári anínká ebeqte ébáh mewe tuparuankéhe ⁸ éna mó taebewe ayahnkaratáté marakóraq sehiranúwe. ⁹ Mítaq mío kega wene ehweh irera aboawah weh ebeq mótaq mótarue pokuwe. Ómiga Sísá auwera pokuwana Sísaga tútuue míorabeq peh morá mi inínká iriwe míowe.

¹⁰ Sísaga iriwe ména mi inínsabé, Are meqmera se ke eheq míaho? Segá íre ehweh ataho úwana, ¹¹ Írakaumo úwe. Írakaumo úwana Sísaga wensabé, Ínéga moq íre ehweh ataníe. Pokéwahno. Mó ahbabárinehboq kaweqtaq míahno úwe.]

Sísá téhrehnka inserahni anínsabé éhwéhne.

¹² Sísaga sensabé mó mahraréna, Mah kehiná kéhiná míáhrabeq téhrehnka inserahnu aní múge. Íné séniréh anínká íre sunkíkírirabeq nogena peh kaweqtapéq téhrehnabeq noginkéhe úwe. ¹³ Úwara Péhrasi kegá wene ehweh irera wensabé, Arrensabé iraréne. Arene ehweh íre aiq pútaq éhwéhne uwana

¹⁴ Sísaga sensabé, Néne sánsánsabé irarume aiq pútaq éhwéhnuge. Íné tutaurabeqkakáq iné pokinieurbekakáq tagaríó púana aiq pútaq éhwéhnuge. Íné tutaurabeqkakáq iné pokinieurbekakáq íre tagaríáhwe. ¹⁵ Wehukenínká iwíáhinserah iwíáhéq ehweh aintáhwe. Ínéga amahnága moke wehukeyabé íre ehweh aitóge.

¹⁶ Ínéga ehweh aítáhnaraq tábúsoqme ehwéh aitaníe. Nánibo íné eqmaq núwéh ánínká ínéba mía míai puana íné íre ahabábáq iwíáhorahéna peh tábúsoqme ehweh aitaníe. ¹⁷ Itega, Manikáne ehweh sehgiune eme mi ehwéhnká mahraréna, Téhranitégá morá éhwéhnyana sene ehweh aiq pútaq ehwéhne íre. ¹⁸ Néne sánsánsábé teiúgana Nánibo, íné eqmaq núwéh ánínká moq néne sánsánsábé teíre úwe.

¹⁹ Úwara sega wensabé, Arenabo eheq míehro uwana Sísaga sensabé, Ínéreq Nániboreq íre tagaríáhwe. Íné tagaríáhtáq tahirímé Nánibonkakákáq tagaríáh irino úwe. ²⁰ Mi ehwéh Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq sene móne maqmaru paqnáh wahtotaq Sísaga síwáhnorúwe. Íre we puké tanahráq púara mó kegá we íre táhtomera móátówe.

Sísaga, Íné pokinieurbéq ite íre kioráhowe ú ehwehne.

²¹ Sísaga Péhrasi keyábé mó mahraréna, Íné pokinie. Itega íné ninebahréq itene ahabábáqkakaq pukoneheqmóe. Íné pokinieurbéq itega íre kioráhowe úwe. ²² Úwara Asiu kegá seye náhenéra, Íné pokinieurbéq itega íre kioráhowe íre. Árahinsabé mi ehwéh irariro? Wewega wewe subiqmena pukinabirapómo uwe.

²³ Uwana Sísaga sensabé, Ite mahtaqté ké wóe. Íné íopeqté ání múge. Ite mah marákóipéqté ké wóe. Íné íre mah marákóipéqté ání múge. ²⁴ Itene ahabábáqkakaq pukoneheqmóe teiúge. Ínénsabe áwahe aní míreue íre aiq pútare aintéhrataq itene ahabábáqkakaq pukoneheqmóe úwe.

²⁵ Úwara sega wensabé, Are insebo uwe. Are insebo uwana Sísaga sensabé, Íné tei teinu aní múge. ²⁶ Itega miraonsabé áhnte ehwéh kéhre. Áhnte ehwéh aítahráhuge. Íné eqmaq núwéh ání aiq pútaq aní mía míai puana mah kehíná kéhíná wega teni tenini ehwéh teiúge úwe. ²⁷ Sísaga Maniká Wenabonsabé teriuwara míó ke íre írówe.

²⁸ Sísaga sensabé, Itega íné wehukení úku aní awankátaq táhpawe pankeréhrataq íné wenahni míre éq ahtebagehe. Íre ínénéga iwíáhéna iraruge. Peh Nániboga teninsábé teiúge. Minaakaq ahtebagehe. ²⁹ Íné eqmaq núwéh ánínká ínéba mía míaire. Ínéga we awahbeh arámbéhrí kawerue mira aruqarurunsabé wega íre nuwena pokire úwe. ³⁰ Mi ehwéh irarúnsabe áhnte míó kega wensabé aiq pútare atówe.

Aiq pútaq ehwéhnká soraq iuwankéhe i ehwéhne.

³¹ Wene ehwehnsabé, Aiq pútaq ehwéhne atówana Sísaga sensabé, Itega néne ehweh págegeue ambubu atíéhrataqmé peh mi tanáhráq aiq pútaq íné séniráh ké míagehe. ³² Íné séniréhrataq aiq pútaq ehwéh ahtebehrana mi ehwéhnká soraq iuwankéhe úwe.

³³ Úwara sega wensabé, Ite Ébárahma kahnáh míonara mó kegá náhgáqtate íre iyarówe. Mínayabe ite soraq iuwankéhe irarenawe árahinsabé irareno uwe.

³⁴ Uwana Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhro. Ahabábáq aruqaruro ke sene ahabábáqka iyaréhre. ³⁵ Ahabábáqka iyaréh kégá Nánibone nahtapeq íre míahrahowe. Írakaumo. Peh morá wene animárínká mía míaoowe. ³⁶ Íné Manikáne ahninkáwágá pugeq iuwáhnaraq ahabábáqka mó íre iyarahráhire.

³⁷ Íné tagaríómé ite Ébárahma kahnáh míáhwe. We kahnáh méq itene irupipeq néne ehwehka íre kagai puaq itega íné nubonehe iwíáhowe. ³⁸ Nániboga íné sokigi anínsabé teiúge. Itewe iteriboga íwáhnori sansá mira aruqarurowe úwe.

Owainawane sánsánsábé éhwéhne.

³⁹ Péhrasi kegá Sísansabé, Ébárahma iteribo wire uwe. Uwana Sísaga sensabé, Ite Ébárahmane animárí miáhtáq tahirí wene sánsá mirao irino. ⁴⁰ Aiq pútaq ehwéh Nániboga teni tenini ehwéh teiúgaq itega íné nubonehe íwíáhowe. Itega mira onserah Ébárahmaga íre miraúwe. ⁴¹ Iteriboga mira aruqarurinserah miraowe úwara sega wensabé, Iteinoréh ahabábq ininsó miáhwe íwíáhono? Iteribo íre áhnte, peh morá Manikáne uwana

⁴² Sísaga sensabé, Maniká Iteribo iraq tahirímé ínénsabe irutaboiraintáh irino. Maniká miéhrabeqte tumióge. Íre néne iwíáhga tumióge. Manikánka eqmaq núwátáirana tumióge.

⁴³ Néne ehweh árahinsabé íre iraho? Itega néne ehweh iuwahrieh puaq íre íráhwe.

⁴⁴ Ite owainawane animárí móe. Owainawanka ahabábq sansansábé awahbehnserah itega wene sánsá miraéyabe iuwahbehre. Áwahewé we mó ke subiq suo ani míowe. We íre aiq pútari aní miéh púana péhe éhwéh tei teinire. Wega péhe aní ména péhe sánsá áhwáro púana péhe éhwéh tei teinire. Wene sánsáne.

⁴⁵ Íné aiq pútaq ehwéh teiúnsábé itewe íre aiq pútare aintáhwe. ⁴⁶ Íné ahabábq ani míre irarénawe insega irariro? Íné aiq pútaq ehwéh teiúmé aneqsábé íre aiq pútare aintaho? ⁴⁷ Manikáne animárfínká wene ehweh íráhwe. Ite íre wene animárí miáh púaq wene ehweh íre íráhwe úwe.

Sísaga, Ébárahma íre míotaq miáhwa aní múge ú ehwehne.

⁴⁸ Asiu kegá wensabé, Are Sámária marákórápéqte aní miáhnana owainawanka arene arupipeq miéhre. Aiq pútaq ehwéh irarúne uwana ⁴⁹ Sísaga sensabé, Nirupipeq owainawa íre miéhre. Nánibonsabé iwíáh íwíáhugaq itega ínénsabe íre kaweq ehwéh aintáhwe.

⁵⁰ Anotah aní míomé íre ínénéne iwíáhe. Nánibo mah kehíná kehíná saraq-marahna aninká wewega anotah aní miáhno aintéhre. ⁵¹ Kawerue írátíáhro. Néne ehweh irera néne sánsá sehgíra kewé íre pukigehe úwe.

⁵² Úwara Asiu kegá wensabé, Owainawanka arene arupipeq miéhraq amahnága aiq tagarione. Néne ehweh irera néne sánsá sehgíra kewé íre pukigehe eno? Ébárahmareq Manikáne ehweh iraru kereq ómi puku mino. ⁵³ Ébárahma iteribo pukúnsabe arega, Íné Ébárahma kiotaqme aní míoge íwíáhono? Are iwíáhónawe inseúge íwíáhono uwe.

⁵⁴ Uwana Sísaga sensabé, Ínéga ínénénsabe iwíáh íwíáhutaq tahirímé mina abehq náneq úki irino. Nániboga ínénsabe iwíáh íwíáh aintéhre. Nánibo itene Manikáne eme ⁵⁵ itega we íre tagaríáhwe. Ínéga we tagaríoge. Ínéga we íre tagaríoge teiútáq tahirímé íné ite tahnsá péhe aní míó irino. Ínéwé we aiq tagaríoge. Wene ehweh irena wene sánsá mira aruqaruruge.

⁵⁶ Iteinahbú Ébárahmaga íné tanáhráqsábé iwíáhue níwénunéna iwíáh íwíáhúwe. Anehe íné tagéna wene arupipeq eyoyóuwe úwara ⁵⁷ Asiu kegá wensabé, Are íre aboawah weh miáhna puah Ébárahmawe árahue tagariahno uwe. ⁵⁸ Uwana Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhro. Ébárahmawe íre míotaq miáhwa aní múge úwe.

⁵⁹ Mí ehwéh irera sega ebahtaté tuparuqme subiq suaneheéra mi ebáh kabaru meyówe. Meyówana Sísaga taqnobague Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqte tueyokúwe.

Aura pira ání kawerato ehwehne.

9 Sísaga ah nogutaq aura pira ání, itaq mahbí tagówe. ²Wenanoga maqmiotaq aura pira ání maqmarowe. Ite we kérahwána kegá Sísansabé, Íwáhnoraníno, wenanoga aura pira ání maqmaronsabe insega ahbabáruo? Aura pira áníká ahbabáruo? Wenanoiboga ahbabáruoyao? Insega ahbabáruo kasenowane.

³Kasenowanana Sísaga itensabé, Íre wereq wenanoiboreqne ahbabáqsabe aura pira ání míehre. Itega Manikáne arambehri tagageheéna we aura pira ání míehre.

⁴Íné eqmaq núwéh áníné arambehri téhrehtaq miraonehe. Penkínaraq ómiga íre arambehriorahúne. ⁵Ínéwé mah marákó marákó mé tanahráqmé mah kehíná kéhíná míáhrabeq téhrehnka inserahnu aní múge úwe.

⁶Míraréna marakóraq tehqniarena wene ayahnkaratáté marakó abiroúwana seraweh úkúwe. Mí seráwéhrtaté aura pira áníné aurátáq abaq marena ⁷wensabé, Síróáma kawéhúpípép móbabeq paberúno úwe. Sene ehwehme Síróámawe eqmaréh ání míre. Móbabeq paberúno úwana wega pokue móbabeq paberúwana wene aura kaweragúwana kouwekúwe.

⁸We aura pira ání míotaq ineh inehúwara wenawahraheq mó kereqka taga tagauwe. Wega kouwekútaq mi kegá aura kaweragú aní tagéra mahraréra, Mí anímé tútuue ména ineh inehi anímé webo kasenuwe. ⁹Mó kegá, We wire uwara mó kegá, Írakaumo. Peh we tahnsá ání míre uwe. Uwana mi anínká mahraréna, Ite irare anímé íné úge úwe.

¹⁰Úwara sega wensabé, Arene aura árahue kaweragirowana ¹¹wega sensabé, Sísae ue áwirató anínká serawehraté niurapi abaq intena ínensabe, Síróáma kawéhúpípép móbabeq paberúno tenírana móbabeq paberugana niura kaweragire úwe. ¹²Úwara sega wensabé, We eheq míehro uwana, Íné íre tagaríoge úwe.

Sísaga kaweratonsabe Péhrasi kegá ehwehu ehwéhne.

¹³Sega aura kaweragú aní meqmera Péhrasi kebá móátówe. ¹⁴Sísaga seraweh mirarena wene aura kawerato tanáhráq ahrena ahrena wehekáhne. ¹⁵Péhrasi kegá aura kaweragú anínsábé kasenéra, Arene aura árahue kaweragirowana wega sensabé, Serawehraté niurapi abaq intéhrana pabeq paberugana amahnága niura kaweragire úwe.

¹⁶Úwara mó Péhrasi kegá mahraréra, We ahrena ahrena wehekáhté sánsá anetaníbo íwíáhi puana we íre Manikánka eqmaréh ání míre uwe. Uwara mó kegá mahraréra, We ahbabáq ani tahirímé mina tahnsa ótáq sánsá árahue mirai iripo uwe. Mó kegá mó iwíáhuwara mó kegá mó iwíáhuwe.

¹⁷Sega aura kaweragú anínsábé mó kasenéra, Arene aura kaweratéh anínsábé, Arega aneq iwíáhono uwana, We Manikáne ehweh irari aní míre úwe.

¹⁸Sísaga aura pira ání kaweratonsabe Asiu kegá íre aiq pútare ató púara wenanoibo akéqsábé síáhrabue kasenuwe. ¹⁹Kasenéra, Mah aní itenahniipo? Maqmíónaraq aura pigúo? Amahnága wene aura árahue kaweragirowana uwe. ²⁰Uwara wenanoiboga sensabé, We itenahni míre. Teh maqmarahwáyataq aura pira ání maqatahwáye. Mína aiq tagarioye. ²¹Amahnága we tagahrahinsabé íre tagarioye. Wene aura kaweratéh ání íre tagarioye. Wensabé kaseniranao. We anonani púana irarerahire uye.

²² Wenanoibo akéqká Asiu keyábé áhreuya puara mi ehwéh iraruye. Wene aura íre kaweragútaq Asiu kegá sío síoéra, Sísawe aiq pútaq ite meirena kaweraitanke-heéna Manikánka omaq ato aní míre atáh ké momiwí nahtápéqté kaqsuanéhe uwe. ²³ Minayabe wenanoibo akéqká Asiu keyábé, We anonani míre. Kaseniranao uye.

²⁴ Asiu kegá aura kawerato anínsábé mó áhrabéra wensabé, Peh morá Manikánsabe iwíáh iwíáh ato. Ite tagarionawe arega iraréna anímé ahababáq ani míre uwe. ²⁵ Uwana wega sensabé, We ahababáq anipómo. Íné íre tagarióge. Íné aura pira aní mía míaugana amahnága néne niura kaweraintéhre. Peh mina aiq tagarióge úwe.

²⁶ Úwara sega wensabé, Wega aneq miratehro? Arene aura árahue kaweratehro uwe. ²⁷ Uwana wega sensabé, Métáq teiúgaqme íre íráhwe. Mónkakáq aneqsabé teinínkono? Ite moq we kcranéhbo úwe.

²⁸ Úwara wensabé ehweh atera, Are we kcranhána aní míahnaq ite Mósísi kérona anímári múne. ²⁹ Manikánka Mósísi ehweh teawuwaq aiq írátíone. Arega iraréna anímé eheqte anipómo. Ite íre tagarione uwe. ³⁰ Uwana wega sensabé, Wenawahpeq íre tagariáh anínká niura kaweraintéhsábé áhtené sansane. ³¹ Manikánka ahababáq kene ehweh íre íréhre. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh kéwé Maniká awahbeh arám-béhrí sehgió kéwé Manikánka mi kené ehweh íréhre. Mina aiq tagarione. ³² Naho mó kegá aura pira aniné aura íre kaweratowe. ³³ Néne niura kaweraintéh aní Manikánka eqmaréh aníne. We peh wehukení tahirímé niura íre kaweraintahráhi irino úwe.

³⁴ Úwana sega wensabé, Are ahababárorabeqte aní móné. Árahue íwáhnorinibo éra we momiwí nahtápéqté kaqsúówe.

Kaweragú anínká Sísansabé aiq pútare ato ehwehne.

³⁵ Sísaga we kaqsue ehweh irena mi aní tagéna wensabé, Wehukení úku anínsábé aiq pútare aintahno úwana ³⁶ wega Sísansabé, Are wehukení úkóna anípo? Arensabé aiq pútare ataníboq tenio úwe. ³⁷ Úwana Sísaga wensabé, Arega íné wehukení úkurau aní aiq tagáhne. Amahnága ehweh teawú aní íné úge úwe. ³⁸ Íné úge úwana wega Sísansabé, Néne Wahnah mone. Arensabé aiq pútare atóge éna iwíáh iwíáh atowe.

³⁹ Sísaga mahraréna, Wehuke saraqmaranieéna marakóipeq tumíarauge. Tumíaraunsabé aura pira kégá tagariagehe. Ite aiq tagarione íwíáho ke íre tagariahraho ke úkigehe úwe.

⁴⁰ Úwara Sísareq míó Péhrasi kegá wene ehweh irera wensabé, Ite moq íre tagariahrahúna keabuno uwe. ⁴¹ Uwana Sísaga sensabé ite aura pira ké míáhtáq tahirímé itene ahababáq íre kaga irino. Itega tagarione ensabé itene ahababáq peh kagaire úwe.

Sipisípiqsabé pabeqme ehwéhne.

10 Sísaga mó mahraréna, Kawerue írátíáho. Sipisípiqmarí kaegaeorabeqte ónsárápéq íre ségia móbeq séogesáhago kewé se aebó kéera subónehboq náio e ke wóe. ² Onsarapéq séyéi anímé we sipisípiqmaríné wahnah mire. ³ Sipisípiqmarínká wene ehweh íráhwana méhpehte wáhnáhnká onsa siaréhre. Sene wahnahnka wene sipisípiqmarínsábé sensíwírue síáhrabéna ebeq túirara anehe tueráhwe.

⁴ Wene sipisípiqmarí máhpeq moke tuegue we ebeq pokirara wene ehweh íráh púara anehe kaqme kcranéhwe. ⁵ Se mó aní íre kcranéhwe. Wene ehweh íre íráh púara áhreéra kobeq séberowe úwe.

⁶Sísaga mi pabéqmé éhwéh síwáhnorúwara míó kega mi ehwéhnsábé íre ahtebowe.

⁷Sísaga mó mahraréna, Kawerue írátíáhro. Íné sipisípiqmarí kaegaeorabeqte ónsá uge. ⁸Íné mahtaq íre míáhwataq su kewé se aebó ké éra subónehboq náio e ke wóe. Sipisípiqmarínká sene ehweh íre írówe. ⁹Íné onsa uge. Manikánka ínébansabé kira ke kaweraritankéhe. Kaweraritahnara méhpehpeq kierueue táhutahuq nagehe.

¹⁰Aebó kégá aebóoneheéra sewe. Subiq suaneheéra sewe. Moke íre kaweraruaneheéra sewe. Ínéwé ite oga mía míaiageheéna tumíaraugé. Oga mía mía sansánká itene irupipeq obenkítiankeheéna tumíaraugé.

¹¹Íné sipisípiqmaríné kaweq Wahnáh múge. Kaweq wahnáhnká sipisípiqmarí séhréh aritankehéna pukorahire. ¹²Mó anínká íre sene wahnahnurá peh arambehri aní púana sipisípiqmarítáq íre kaweq wahnáhnarítéhre. Wega wahnahnirana úrinsi íá sirana tagéna we péhnehoéna áhre pehbeheráh pokire. Íre wene sipisípiqmarí púana suena pokire. Pokirana úrinsi íánká sipisípiqmarí subipáhqnahpahrirara kobeq séberowe. ¹³We peh arambehri aní míéh púana sipisípiqmarínsábé anetaníbo íwíáhéna suena pokire úwe.

¹⁴⁻¹⁵Sísaga mó mahraréna, Ínéga Nánibo tagaríógana wega íné tagaríéhre. Itega tagaríoyanserah néne sipisípiqmarí tagaríógara sega íné tagaríáhwe. Íné sipisípiqmaríné kaweq Wahnáh múge. Sipisípiqmarí oga mía míaiageheéna pukinie. ¹⁶Íre peh morá mahtaqté sísísípiq wahnahnatíóge. Mó sipisípiqkákáq wahnahninauge. Segá néne ehweh iragéhe. Mí tanáhráq sipisípiqmarí moke peh morá sísísípiq nansó tahnsa míagehe. Ínébataq sene Wahnáh míanauge.

¹⁷Íné mó oga úkinieéna pukinie. Minayabe Nániboga ínénsabe arutaboiraintéhre. ¹⁸Íre mó kegá iwíáhue nubiq suagéhe. Peh ínénéga iwíáhue pukinie. Íné iwíáhu tanáhráq pukéna mó oga úkinauge. Minayabe Nániboga, miraúno aintaráire úwe.

¹⁹Sísane ehwehnsabé mó Asiu kegá mó iwíáhuwara mó Asiu kegá mó iwíáhuwe. ²⁰Íregárita q míó kega iraréra, Owainawanka wene arupipeq míéhnsábé we uwoyansa aní úkire. Wene ehweh aneqsabé iraho uwe. ²¹Uwara mó kegá iraréra, Owainawanka wene arupipeq míéh ánínká mahna tahnsa éhwéh íre íwáhnororahi mino. Owainawanka aura pira aní íre kaweratahráhi mino uwe.

Mó kegá ite Manikáne ayahpíte íre meirahráhowe i ehwéhne.

²²Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq onsa sie iahreq ko táhútáhúq tanáhráq Sísá Sarúsarama suwahpeq míowe. Mí tanáhráq ehbiehbeq tanáhráre. ²³Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq noguwe. Mí mapéq Sórómóni, anotah wahnáh ánínká pearowe. Sísaga mitaq noguwara ²⁴Asiu kegá weba sáhatawéra wensabé, Págege ehwéh iuwahriehre. Árahtaq pahsuaníbo? Ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato anímé arewe webó? Pahsuqme teio uwe.

²⁵Uwana Sísaga sensabé, Teiátáugaqme ite íre aiq pútare aintáhwe. Nánibo awahbeh arámbéhríunka néne sánsá tei teinire. ²⁶Ite íre néne sipisípiqmarí míáh púa q ínénsabe íre aiq pútare aintáhwe.

²⁷Néne sipisípiqmarínká néne ehweh irera séníráhwe. Séníráhwana se tagarawéna oganúq sítóge. ²⁸Oganúq sítógara se ahriahri íre taqnobagia niuráq matíó púara mó kegá se néne niyahpíte íre merirahráhowe. ²⁹Nániboga ínéba sewíáhro arítéhrara ínéba sewíáhwe. Nániboga moke kiotaiqme aní míéh

púana wega auráq matíéh púara mó kegá se wene ayahpíte íre merirahráhowe.
³⁰Nániboreq ínereq monseráh ánité úye úwe.

Sísaga Asiu ke teriu ehwehne.

³¹Asiu kegá Sísá subiq suaneheéra ebahmarí mónkakáq sirówe. ³²Sísaga sensabé, Nániboga kaweq arámbéhríúno tenínsábé, Wehuke kawerinieéna kaweq arámbéhríugaq tagahwe. Ah arámbéhríunsabé ebahnsatate nubonehe ewo úwe.

³³Úwara Asiu kegá wensabé, Are kaweq arámbéhríónayabé íre subiq suanéhe. Arega Manikánsabe éhruruónayabé subiq suanéhe. Are peh wehukení méwé Maniká múge énayabé suboneheqmúne uwe.

³⁴Uwana wega sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Ínéga itensabé, Ite manikámari móe atoge íre. (*Buk Song 82.6*)

³⁵Wene ehweh író keyabé, manikámari móe aritowe. Ite tagarionawe Manikáne ehweh ahriahri aiq pútaq ehwéhne. ³⁶Manikánka omaq intena mah marákó márákóipéq eqmaq núwátáire. Íné Manikáne ahninkáwá úge irarunsabé aneqsabé abiahnsa ainteq Manikánsabe éhruru atahne irareo?

³⁷Íné Nánibone arambehri íre mirautaq tahirímé néne ehwehnsabé anetaníbo íwíáhonsabé aiq kaweri irino. ³⁸Ínénsabe íre aiq pútare aintáhwe. Kaweq arámbéhríu puag mi arámbéhríyábé aiq pútare atáhro. Nániboga ínéba mía míairana ínéga Nániboba mía míauge. Minayabe itega kawerue iragéhboq néne arambehriyabé aiq pútare aintáhro úwe.

³⁹Sega we mó táhtoraneheéra uwana Sísaga se suena pokúwe.

⁴⁰Sísaga Sorana aroipéq seberaebéq Sóniga wání meriurabeq mó pokue kowíowe. ⁴¹Kowíowara áhnte kegá weba séra seye náhenéra, Sóniga ótaq sansá íre miraire. Minayabe anetaníbo. Mah anínsábé Sóniga moke irarurai ehwéh aiq pútaq ehwéhne uwe. ⁴²Mitaq áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atówe.

Árásárúsi pukú ehwehne.

11 Wehukení wenáwíq Árásárúsi awahreúwe. Wene anahnowáraré sensíwíq Máhríareq Máhtarere. Se Pétáni suwahpeqte se ayobioqnáhnahne. ²Mó tanáhráq Máhríawe Sísane aigárátáq wéri abaq marena wene ayahrataté abaearowe. Weniyoq Árásárúsi awahreúwe. ³Árásárúsi awahreú púara wenanahnorarégá mó aní Sísaba eqmaróye. Eqmaróya anínká Sísansabé, Arega arutaboiratahna anímé anotah awáhréire teawuwe. ⁴Sísaga mi ehwéh irena mahraréna, Íre puké awáhré wíre. Mókake Manikánseq íné wenahninseqsabé íwíáh íwíáh aitageheéna amahnága we awahreire úwe.

⁵Sísaga se ayobioqnáhnahnsabé arutaboiraritena ⁶Árásárúsi awahreire ú irena téhtaréráq mitaq míowe. ⁷Téhtaréráq ména ite we kérahwána keyabé, Súría marákórápéq mó pokonehe úwe. ⁸Úwaq itega wensabé, Íwáhnoraníno, menah Asiu kegá ebahnsatate are subonehe íwíáhurowe. Arega mitaq mó pokinibo ewane.

⁹Ewanana Sísaga itensabé, Pópoqnah kiembogi tanáhráqmé, wéhékáh tanáhráqmé, tunsorerí tánáhráqmé, mina moke téhreh tanáhráre. Mi tanáhráq nogó ké íre inahnsabówe. Téhreh puara ah nogómé íre inahnsabówe. ¹⁰Inokáhpeq tanáhráqmé sunkíkiri puara ah nogómé inahnsabówe úwe.

¹¹ Sísaga itensabé mó mahraréna, Itene iyahnabo aní Árásárúsi aiq sugéhre. Sugéh púana koiri auwaníe úwaq ¹² itega wensabé, Itene Wahnahno, amahnága we sugéhnasabé mókake kaweraginae ewane.

¹³ Sísaga wewene arupipeq tagariomé Árásárúsi aiq pukire íwíáhúwe. Iwíáhéna Árásárúsi sugéhre teiuwe. Ite we kérahwána kegá mi ehwéh ireq Árásárúsi peh sugéhre íwíáhowane. ¹⁴ Sísaga itensabé pahsuqme teiena, Árásárúsiwe aiq pukire. ¹⁵ Itega aiq pútare aintagehéna íné íre miónsábé pukime aiq kawerire. Puki aní koraganehboq máhoro úwe.

¹⁶ Tómáhsi wene wéhuwehu áwíqmé Tírímásie. Wega itensabé, Sísá subiq súéhrrataq ite moq subiq suagéhboq kéranéhe úwe.

Sísaga, Oganúq sitahráhu aní múge ú ehwehne.

¹⁷ Sísaga Pétáni suwahpeq áhnbórá súwana mó anínká weba séna wensabé, Árásárúsi maisatówana itaréitaréráq kéhre úwe. ¹⁸ Pétáni suwahpeq Sarúsarama suwahpeq wahto kowara ¹⁹ áhnte Asiu kegá Máhtareq Máhriareqne siyoqkawa aiq pukire u irera se ónanahne siru ukiq sitaneheéra Pétáni suwahpeq seba suwe.

²⁰ Máhriawe nahtapeq míowana Máhtaga Sísá áhnbórá sire u irena Máhriá auwena Sísá koweranieéna ahtapeq pokúwe. ²¹ Pokéna Sísaba séna wensabé, Néne Wahnahno, are mahtaq míaronaraq tahirímé iteriyóq íre pukurai irino. ²² Íné iwíáhume amahnágaákákq arega Manikánsabe miraúno inaraqmé mirainkehe úwe.

²³ Úwana Sísaga Máhtansabé, Iteriyóq mó kieiriginkehe úwana ²⁴ Máhtaga wensabé, Íné iwíáhume anehe tanahráq we mó kie iriginkehe úwana ²⁵ Sísaga wensabé, Íné pusa ké irigoro aritahráhu aní múge. Íné oganúq sitahráhu aní múge. Ínénsabe aiq pútare aintáh kegá pukéra mó oga úkuwe mía míaiagehe. ²⁶ Ínénsabe aiq pútare aintáh kegá oga méra íre airaiq pukigehe. Minayabe aiq pútare aintahno úwe.

²⁷ Úwana Máhtaga Sísansabé kowe atena, Are Manikáne ahninkáwá wóne. Arewe ite meirena kaweraitankehéna Manikánka omaq ato aní móne. Minayabe aiq pútare atóge úwe.

Sísaga Árásárúsinsabé arutaboirena ibisó ehwéhne.

²⁸ Aiq pútare atóge éna Máhtaga pokue Máhriába kéna epéráhpéréna, Íwáhnori aní séna arensabé áhrabire úwe. ²⁹ Arensabé áhrabire ú irena Máhriága apubúue kie irigue Sísaba pokúwe. ³⁰ Sísaga se ónanahne nahtapeq íre séna Máhtaga kowerorabeq míowe. ³¹ Asiu kegá Máhriane aru ukiq ataneheéra wene nahtapeq míowe. Míowana Máhriága apubúue kieirigue pokúwara tagéra kérowe. Árásárúsi maisarórabéq ibisanieéna pokire íwíáhéra kérowe.

³² Máhriága Sísá míorabeq séna we tagéna wene aigárátáq arehunseraráq sewéna wensabé, Are mahtaq míaronaraq tahirímé iteriyóq íre pukurai irino úwe.

³³ Máhriareq we kéro Asiu kereqka ibisowana Sísaga tagéna sensabé anotah arútábóiraritena wene arupipeq págegeúwe. ³⁴ Sísaga sensabé, Eheq maisatoo úwara sega wensabé, Itene Wahnahno, seragáhno uwe. ³⁵ Uwana Sísaga ibisówe. ³⁶ Wega ibisónsabe Asiu kegá iraréna, Tagahro. Pukurai anínsabé anotah arútábóiratéhre uwe. ³⁷ Táhmaro míó kega mahraréna, Aura pira aní kaweratárái puana Árásárúsi pukinauraitaq wega aneqsabé íre segaweratáráiro uwe.

Sísaga Árásárúsi oganúq ato ehwehne.

³⁸ Sísane arupipeq anotahta q umeh aguwana maisarórabeq pokéna Árásárúsi maisia máíqtáq ebah kowana tagéna ³⁹ sensabé, Ebah meruáthro úwe. Úwana Máhta pukú aniné anahnowágá wensabé, Itene Wahnahno, itaréitaré wéhékáh kéh púana amahnága anotah karésá kúnkúninawire úwe.

⁴⁰ Úwana Sísaga wensabé, Arega aiq pútare ainte Maniká míéhrabeqte ótáq sánsá tagankehe teawú mino úwe. ⁴¹ Úwara sega ebah merúówana Sísaga íopeq tagéna Manikánsabe, Nániboo, néne ehweh irahnayabé kaweróne atóge. ⁴² Íné írátíomé néne ehweh ahriahri aiq irahne. Arega eqmaq núwátónayabé moke mahta q iriwe míáh kégá aiq pútare atageheéna mah ehwéh teawúge úwe.

⁴³ Teawúge éna Sísaga anotahta q áhrabéna, Árásárúsi, máhpeq tueyokúno úwe. ⁴⁴ Úwana pukú anínká tueyokúwe. Maisarówana wene aigará ayahnkara úbíqmáró ambántánkákáq tueyokúwe. Moke wene auranabiahnkaka q ambantataté úbíqme maisarówana minawarinkákáq tueyokúwe. Sísaga sensabé, Ambantamarí pugeq áúwáthro úwe.

Wahnah kegá Sísá subiq suaneheéra moraénu ehwéhne.

(Máttyu 26.1-5; Máhka 14.1-2; Áríka 22.1-2)

⁴⁵ Áhnte Asiu kegá Máhriareq siru ukiqsitaneheéra oganúq atonsabe tagéra Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴⁶ Peh táhmaro tago kegá Péhrasi ke bá pokue Sísaga miraúnsabe teríúwe.

⁴⁷ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka mó kaunsírí ké síáhrabéna momiwíue sío síoéra, Aneronehnikono? Mi anínká áhnte otáq sánsá mira aruqarurire. ⁴⁸ Itega pehrahgahna q wega mó mina inserahninawire. Minayabe ómiga wensabé aiq pútare atagéhe. Mirairata q Aroma kegá séra itega Manikánsabe iwíáh íwíáh atona nah sokoruera itereq iteruwahraheq íre kaweraitagéhe.

⁴⁹ Mi tanáhráq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah wenáwíq Káíyápásaga sensabé, Ite íre íráh ké wóe. ⁵⁰ Iteruwahraheq ómi pukiyehboq peh morá anínká iteruwahraheq kaweraitanieéna pukinkehe. Mina aiq kawerire. Árahinsabé íre iraho úwe.

⁵¹ Káíyápásaga wewega íre iwíáhue irarúwe. Mi tanáhráq we Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah mío púana Manikáne Awanka wene arupipeq iwíáh atowana mi ehwéh irarúwe. ⁵² Íre peh morá Asiu ke kaweriritanieéna pukinkehe. Moke Manikáne animarí peh mahnana míáhnsabé morábí míageheéna pukinkehe. ⁵³ Mi tanáhráqté sío síoéra, Sísawe árahue subiq suanéhnikono iwíáhuwe.

⁵⁴ Minayabe Sísaga Asiu ke míórabeq íre ábóra q noguwe. Wega mitaq suena Épáráíma suwahpeq anotah uwórápéq wahto kowana mitaq pokúwe. Wereq ite we kérahwána kereqka mitaq kowíahwane.

⁵⁵ Ite Asiu kené sótaikú iahre q ko tánáhráq wahtotarúta q áhnte Asiu kegá Sarúsarama suwahpeq mósoswaneheéra pokuwe. ⁵⁶ Segá Sísansabé anebahréna Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq míóta q seyensabé, Aneq iwíáho? Mah tahutáhúrúnarabeq Sísá íre sinawire iwíáho uwe. ⁵⁷ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka ómiyabé, Sísá karábúsi aranéhboq tagehrata q sereíéro uwe.

Máhríaga Sísane aigárátáq wéri abaq ato ehwehne.

(Mátíyu 26.6-13; Máhka 14.3-9)

12 Ite Asiu kené sótaikú iahrreraq ko tánáhráq áhniábóránútaq abapete morá wéhékáh kotaq Sísaga Pétáni suwahpeq Árásárúsi, iriato ani nawahpeq kúwe. ²Sega penahnarabeqsabé táhútáhúq áwúwe. Máhtaga tíwe náriuwara Árásárúsireq mó kereq Sísarerue moráráq táhutahuruwe. ³Máhríaga kaweq werí áhnte moné tahnsa wéri Sísane aigárátáq antiarena wene íre wahto ayáhrátáté sobarúq auwowe. Mi werí kaweq kunkúni werí púana nahupeq moke kaweq kungúnúwe.

⁴Sísa kéro aní, wene naruo koweriranaú aní wenáwíq Súrásae. We mó awíq Ísíkáríótíe. ⁵Wega Sísansabé, Mi werí áhnte moné tahnsa wérie. Aneqsabé mi werí 300 móné paiqmarena mi moné tabonah ke íre náriro úwe. ⁶Mi ehwéhmé Súrásaga tabonah keyabé íre arutaboararitasá pehipi irarúwe. We aebó aní púana irarúwe. Itene morábí moné únáhtáq wahnahnéna mi moné aebó mewe paiqna paiqnaúwe.

⁷Sísaga sensabé, Mi iní pehragatáhro. Íné maisaréhrataqsabé mi werí abaq in-téhre. ⁸Tabonah kewe ahriahri iteba mía míowe. Ínéwé ahriahri iteba íre mía míainie úwe.

Árásárúsi subiq suanehe u ehwéhne.

⁹Áhnte Asiu kegá Pétáni suwahpeq Sísa míéhre u irera mitaq suwe. Íre peh morá Sísa tagéyabe suwe. Árásárúsi Sísaga oganúq ato aninseq taganeheéra suwe. ¹⁰Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kegá Árásárúsi moq subiq suanehe éra sío síouwe. ¹¹Árásárúsi oganúq atonsabe tagéra áhnte Asiu kegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké suera Sísansabé aiq pútare ató púara Árásárúsi moq subiq suanehe íwíáhuwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Mátíyu 21.1-11; Máhka 11.1-11; Áruká 19.28-40)

¹²Ahbiah tahnsá táhutahururabeqsabé su ke áhnte kegá Sísa Sarúsarama suwahpeq sinawire u irera ¹³ahtapeq koáwénunuwe. Áwénunéra awanká ayahnawe mewera anotahtaq mahraréra, Manikánsabe iwíáh íwíáh atone. Maniká áwírue si anínsábé iwíáh íwíáh atone. Ísara kené Wahnahnsabé iwíáh íwíáh atone uwe.

¹⁴Manikáne ehwehnta irarinserah Sísaga tónki meqme mi kane abobiahtaq kierútu agúwe. ¹⁵Mi ehwéhnká mahraréna, Sáióna** suwahpeqte kéó, íre áhreéq tagaríáhro. Itene Wahnahnka iteba sirana tónki áráhqa áhkokóuwena sire ire. (Sekaraia 9.9)

¹⁶Minayabe mi tanáhráq ite we kérahwána kegá íre iahtebahwane. Sísa oganúkéna Maniká míorabeq pokútaq ite mi ehwéh iahrreraq matawéq iwíáhéq, Mi ehwéhnká irarinserah aiq miraurowe ewane.

¹⁷Menah tahnsa Sísaga Árásárúsi maisarórabeqte áhrabue oganúq atowara tago kegá mitaq teri mahtaq terinuwe. ¹⁸Tago kegá mi otáq sánsá mitaq teri mahtaq terinu puara áhnte kegá irera ahtapeq Sísa koáwénunuwe.

¹⁹Péhrasi kegá abiahnsanéra seye náhenéra, Ai q tagaho? Ite iuwahbeh arámbéhrí íre miraorahúne. Ómi mah kehinánká we kéréhwe uwe.

**12:15 Sáiónawe Sarúsarama suwahpeqsabé mó awíre.

Oga mérapeq awaq meyabe ehwéhne.

²⁰ Káríki ehwéhnikákáq kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneheéra táhutahurabeq kowíówe. ²¹ Sega Pírípi, we Pétásáira suwahpeq Kehrari marákórápéqté ánípá séra wensabé, Ite Sísá taganeheéq súne uwana ²² Pírípiga Ehntaru kore-awuwe. Mi anitégá Sísá teawúyana ²³ Sísaga sensabé, Íné wehukení úku anímé anotah aní úké tanáhráq awehraq tanáhráre. ²⁴ Kawerue írátíáhta. Ayu pehipi kah-naraq íre iyanae. Mi ayú marakóipeq megue mugurúqme kirahnarag áhnte mó será iyanae. ²⁵ Seyene iwíáhyabe sirutaboiro kewé oga mérapeq íre awaq míáhwe. Mah marakóipéq mé tanáhráq seyene iwíáhyabe suwahrieh kewé oga mérapeq awaq míáhwe. ²⁶ Néne arambehri miraéyabe inaraqmé séníráhro. Íné míáhnarabeq néne arambehrira kereq mía míáonehe. Néne arambehrira keyábé Nániboga kawerowe aritankéhe úwe.

Sísá pukínayabé ehwéhne.

²⁷ Sísaga mó mahraréna, Nirupipeq anotah uméhínsabé Nánibonsabé aneq ehwéh teawinínkono? Nániboo, mi tanáhráq sineho teawinínkono? Írakaumo. Wehukene ahbabáqsabe pukinieéna tumíaraugé. ²⁸ Nániboo, áhnte kegá arenáwíq pankeráhro arito úwe. Úwana íópeqté éhwéhniká mahraréna, Néníwíq aiq pankeráhro arítóge. Mónkakáq mirainaugé úwe.

²⁹ Soruparíó kega mi ehwéh írówe. Mó kegá, Puruburuire uwara mó kegá, Íópeqté ánínká ehweh teawíre uwe.

³⁰ Uwana Sísaga sensabé, Íre ínénsabe peh itega irageheéna mi ehwéh irarire. ³¹ Ahbabáq kehíná kéhínánsabé ehweh arite tanáhráq amahnága awehrarire. Ahbabáq kehíná kéhínáné wahnah kaqsue tanáhráq amahnága awehrarire. ³² Sega íné marakóipeqté pankeréhrrataq ómi ínéba sabirinie úwe. ³³ We pukína sansá sokigi ariena we pankeréhrransabé irarúwe.

³⁴ Soruparíó kega Sísansabé, Ite írátíonawe Manikáne ehwehnka mahraréna, Ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aní ahriahri mía míainkehe íre. Minayabe sega wehukení úki aní awankátaq táhparera pankerageheénawe árahinsabé irareno? Wehukení úki anímé insebo uwe. ³⁵ Uwana Sísaga sensabé, Íné téhrehnka inserahnu aní iteba wahto tanáhráq míanie. Sunkíkírirabeq míáh kegá ah íre tagahrahéna aiq nogunapómo iwíáhowe. Minayabe amahnága íné téhrehnka inserahnu anípá míáhro. Sunkíkírirabeq míehboq ínéba míáhro. ³⁶ Iteba míótáq téhrehnka inserahninkehboq íné téhrehnka inserahnu anínsabé aiq pútare aintáhro úwe. Sísaga mah ehwéh iraréna mitaq suena kopéragúwe. (*Buk Song 89.4, 36; Aisaia 9.7; Daniel 2.44, 7.14*)

Sísansabé íre aiq pútare atónsabe éhwéhne.

³⁷ Sísaga áhnte otáq sánsámárínúwara tago kegá wensabé íre aiq pútare atera peh anetaníbo uwe. ³⁸ Minayabe Manikáne ehweh irarú ani Áísáíaga irarú ehwehmé aiq pútaragúwe. Wega mahraréna,

Itene Wahnahno, itega teriuna ehwéhme sega íre aiq pútare aitáh mino. Itene Wahnahne ótaq sansámárimé tagéq anetaníbo iwíáho mino úwe. (*Aisaia 53.1*)

³⁹ Minayabe sega íre aiq pútare atahráhowe íre. Áísáíaga mó mahraréna,

⁴⁰ Manikánka siura mótúritena sirupipeq págege arítéhre. Minayabe sene siura íre ebioráhowe. Peh mótúrawéra sirupipeq íre ahtebowe. Segá ínéba íre sewe. Minayabe sene ahabábq íre kawerarítóge úwe. (*Aisaia 6.10*)

⁴¹ Áísáiaga Sísansabé iwíáhéna anotah aní míéhre éna ahtebéna mi ehwéh irarúwe.

⁴² Áísáiaga irarúnserah áhnte Asiu kegá Sísansabé íre aiq pútare atówara mó áhnte Asiu kereq sene wahnahmarínseqka Sísansabé aiq pútare atera Péhrasi keyábé áhreu puara mó ke íre teríúwe. Momiwíu nahtápéq Péhrasi kegá kaqíúwéhoéra mó ke íre teríúwe. ⁴³ Manikánka kawerowe aritonsabe peh ákáhta q sirútábóíréra wehukega kawerowe aritónsabe anotah sirútábóírúnsabe mó ke íre teríúwe.

Sísaga wehuke ehweh arite ehwehne.

⁴⁴ Sísaga anotahtaq mahraréna, Ínénsabe aiq pútare aintáh ké íre ínébataq ínénsabe aiq pútare aintáhwe. Íné eqmaq núwéh ánínsábéákákq aiq pútare atáhwe. ⁴⁵ Íné tagah kewé íné eqmaq núwéh ánínkákákq tagahwe. ⁴⁶ Mah kehiná kéhíná míáhrabeq téhrehnka inserahnuge. Ínénsabe aiq pútare aintáh kegá sunkíkírirabeq íre mía míaiagehéna tumíarauge. ⁴⁷ Néne ehweh siahrega irera anetaníbo iwíáho keyábé íre ehweh aritoge. Mah kehiná kéhínánsábé ehweh aritanieéna íre tumíarauge. Peh sene ahabábqsabe kaweraritanieéna tumíarauge. ⁴⁸ Ínénsabe suwahrieh kewé néne ehweh íre íráh kéwé néne ehwehnka anehe tanahráq ehweh aritankéhe. ⁴⁹ Íre ínénéne iwíáh ehweh irare irareuge. Nánibo íné eqmaq núwéh ánínká iwíáh aintena mahrarúno éna niahrraq intéh éhwéh tei teinuge. ⁵⁰ Íné írátíómé wene ehweh sehironka oganúq sitankéhe. Minayabe Nániboga terio i ehwéh tei teinuge úwe.

Sísaga we kéro kene sigará pabeq pabeq arito ehwehne.

13 Ite Asiu kené sótaikú iahreraq ko tánáhráq ahbiah tahnsá Sísaga iwíáhéna, Amahnága íné mah marákó suena Nániboba poké tanáhráq awehrraire úwe. Sísaga mah marákó márákóípéqté we tagaríáh keyábé ahriahri arutaboiraitena pukinaú tanahráqkákákq anotahtaq arutaboiraitowe.

² Owainawanka Sáímóni, Ísíkáriótine ahninkáwá Súrásane arupipeq Sísane naruo koweriro iwíáh atowe. Iwíáh atowaq ite we kérahwána kegá penorabeq Sísareq moráráq táhutahurowane. ³ Sísaga iwíáhéna, Íné niahtebome Nániboga moke náníre éna Maniká míéhrebeqte tuena mébeq tuekinauge éna ⁴ táhutahururabeqte irigéna wene káhq ambántá akairuena táhúri úbíqmíowe. ⁵ Táhúri úbíqmíena wání antehyapíépéq ahkiwena peh nahupeqte árámbéhrí aní tahnsanéna ite we kérahwána kené igárátáq pabeq paberaitena úbíqmatío tahuríraté sobarúq iuwowe.

⁶ Sobarúq iuwena Pítaba súwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, nigará pabeq paberaintaníbo úwe. ⁷ Úwana Sísaga wensabé, Amahnága miraunsabé are íre tagari-ahne. Mókake tagariankehe úwe.

⁸ Úwana Pítaga wensabé, Amahnágaákákq mókakeakákq arega nigará pabeq paberaintanie éna we ahqáho ataníe úwana Sísaga wensabé, Ínéga íre pabeq paberatáhnaraqme arega íné íre sénirahráhone úwe. ⁹ Úwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, minayabe íre peh morá nigará pabeq paberainto. Moke niyahnkakaq niyahqnonkakaq pabeq paberainto úwe.

¹⁰ Úwana Sísaga wensabé, Sinonka pabeq pabero ke peh morá nówíbagi sigará pabeq paberowe. Sinonka íre nówíbagi puara mó íre pabeq paberigehe. Ite íre nówíbagiraq míáhwana we peh morá aní nówíbagire úwe. ¹¹ Sísaga wene naruo kow-

eriranaú aní tagario púana mahraréna, Ite íre náuwbagiraq miáhwanawe peh morá aní náuwbagire úwe.

Séhréh atéhoro ú ehwehne.

¹² Sísaga sigará pabeq paberarito parabagúwana wene káhq ambántá abaqme tútuue ména sensabé, Ínéga miraitónsábé iahtebaho? ¹³ Itega ínénsabe, Íwáhnoraníne aintáhwe. Itega moq itene Wahnahne aintáhwe. Itega irare intáhwana aiq míóge. ¹⁴ Íné itene Wahnah, ite íwáhnoru anínká itene igará pabeq paberaitónsábé itega wene wene aigará pabeq paberatéhoro. ¹⁵ Ínéga sokigi aiú serahnoro.

¹⁶ Kawerue írátíáhiro. Arambehri anínká wene wahnah íre kiotaikire. Poki anínká we eqmaq áúwéh ánímé íre kiotaikire. ¹⁷ Minayabe ite tagaríáh púaq irupipeq ey-yóinkheboq we séhréh atéhoro.

¹⁸ Íre ite ómiyabé mi ehwéh iraruge. Ínéga omaq itáráu anímáí tagaríóge. Manikáne ehwehnka mahraréna,

Moráráq táhutahururauya anínká néne naruo aní úkire ire. (*Buk Song 41.9*)

Mi sehirá aiq pútaraginawire. ¹⁹ Mirainie insabé teiúge. Mótaq mirainkehe. Mi tanáhráq sehiranka ínénsabe irarime aiq pútare atageheéna amahnága teiúge.

²⁰ Kawerue írátíáhiro. Mó kegá ínégá eqmaq sutau ke mehweh arítáhtáq ínénkakaq mehweh aintáhwe. Íné mehweh aintáh kegá ínégá eqmaq núwéh ánínkákáq mehweh atáhwe úwe.

Sísane naruo koweriranaú ani éhwehne.

(*Mátíyu 26.20-25; Máhka 14.17-21; Áríka 22.21-23*)

²¹ Sísaga mi ehwéh iraréna wene arupipeq págegeúnsabe mahraréna, Teiníboq írátíáhiro. Ite miáhrabeqte ánínká néne naruo kowerirankéhe úwe. ²² Kowerirankéhe únsabe ite we kérahwána kegá wenku ebiqsúhééq irupipeq iwíáhéq insensabebómo ewane. ²³ Íné Sísaga arutaboiraintéh ánímé wereq ínereq moráráq tútuue miáhwaye.

²⁴ Pítaga ínénsabe aonáh sabiq suena, Wega irari aní insensabebo kaseninanao úwana ²⁵ ínégá Sísane anepeq mósaqmaqme ména, Néne Wahnahno, we ineboue kasenowae. ²⁶ Kasenowana Sísaga ínénsabe, Ínéga táhutahuq pámbáhue náuwéna aní we wire éna táhutahuq pámbáhue Súrásawe, Sáímóni Ísíkáríótine ahninkáwá náuwuwe.

²⁷ Súrásaga mi tahutáhúq meyoq owainawanka wene arupipeq ahabbáq iwíáh atowe. Sísaga Súrásansabé, Arega mirainie inaraq amahnága komiraúno úwe. ²⁸ Úwaq ómi ite táhutahurowanarabeqte kegá mi ehwéh ireq iwíáhéq, Árahinsabé irariro ewane.

²⁹ Súrásaga itene morábí matiahwana moné únáhtáq wahnahnú púaq táhmaro ite iwíáhéq mó tahutáhúq kobaiqmaro iwíáhénabopoq eqmaréhre. Tabonah ke nário iwíáhénabopoq eqmaréhre iwíáhowane. ³⁰ Súrásaga mi tahutáhúq mewena máhpeq tueyokúwe. Máhpeq tueyokúmé inokáhpere.

Wensabé wensabé irutaboiratéhoro ú ehwehne.

³¹ Súrásaga máhpeq tueyokúwana Sísaga mahraréna, Amahnága ínégá wehukení úku aní néníwíq pankeragéhe. Ínénsabe iwíáhéra Maniká áwíq pankeragéhe.

³² Maniká áwíq pankeráhwana wega néníwíq pankerankéhe. Wega amahnága pankerankéhe.

³³Néne animáríno, Pehgáriq tanáhráq iteba míanie. Pokonaraq itega íné ninebahrigehe. Ínéga Asiu ke teriátáunserah teiníe. Ínéga pokonarabeq itega amahnága íre kioráhowe. ³⁴Néne o sansa miraigehboq teiníe. Itega wensabé wensabé irutaboiratéhoru. Ínéga itensabé nirutaboirunserah itega wensabé wensabé irutaboiratéhoru. ³⁵Itega wensabé wensabé irutaboiratéh irataqmé ómi kegá íné séniráh ké wóe aitagéhe úwe.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.

(Mátíyu 26.31-35; Máhka 14.27-31; Áruká 22.31-34)

³⁶Sáimóni Pítaga Sísansabé, Néne Wahnahno, eheq kinibo úwana Sísaga wensabé, Íné pokinieurabeq amahnága íre sénirankéhe. Mókake sénirankéhe úwe. ³⁷Úwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, amahnága aneqsabé íre kéranínkono? Segá nubiq suaneherabomo. Anetaníbo. Are éhnehinauge úwe.

³⁸Úwana Sísaga wensabé, Arega níéhnehinkehboq ínéreq pukoyehe íwíáhono? Teawiníboq írátíahno. Kokórega ehwehnina ínaraq arega íné íre tagaríóge apahtárórąq irariniewóne úwe.

Sísaga, Íné Maniká míéhrabeqte áhne ú éhwehne.

14 Sísaga mó mahraréna, Itene irupipeq iwíáh kikiriyeho. Manikánsabe aiq pútare ateq ínénsabeákąq aiq pútare aintáhro. ²Nánibone nahtapeq áhnte paqnáh kéhre. Íre kéhtąq tahirímé métąq teiú irino. Itene máhriq kigawerinieéna pokinauge. ³Kawerarena kiwekue tumeiranauge. Íné míórabeq mía míaiugeéna tumeiranauge. ⁴Íné pokinieurabeqte áh tagaríáhwe úwe.

⁵Úwana Tómáhsiga wensabé, Itene Wahnahno, are pokinie énarabeqme íre tagaríone. Mi ah árahue tagaríanehnkono úwe.

⁶Úwana Sísaga wensabé, Íné Maniká míéhrabeqte áhne. Íné aiq pútaq ehwéh áwahe aní múge. Íné oganúq itahráhu aní múge. Nánibo míéhrabeqte áh múge. Íre mó ahnkákąq ínébataq ah múge. ⁷Itega íné tagaríáhmé Nánibonkakąq tagaríáhwe. Amahnágaákąq mókakeakąq Nánibonsabé itene irupipeq iwíáhue tagarawéq itene iuranka tagahwe úwe.

Sísaga íné tagah kegá Nánibo moq tagahwe ú ehwehne.

⁸Úwana Pírípiga Sísansabé, Itene Wahnahno, Iteribo taganehboq sokigi aio. Sokigi aínaraq aiq awehraq kanae úwe.

⁹Úwana Sísaga wensabé, Pírípigo, ínéga itereq íre wahto tanáhráq míarauge. Árahinsabé íné íre tagaríahno? Íné tagah kegá Nánibo moq tagahwe. Iteribo taganehboq sokigi aio énaue arahinsabé irareno?

¹⁰Ínéga Nániboba mía míaugana wega ínéba mía míaire. Minayabe íre aiq pútare aintáhno? Íné teiú éhwéh íre ínénéga iwíáhugana Nániboga ínéba mía míaeána wewega arambehrire. ¹¹Ínéga Nániboba mía míaugana wega ínéba mía míaire teienaq mi ehwéhnsábé aiq pútare aintáhro. Mi ehwéhnsábé itega íre aiq pútare atéhrame ínéga sokigiona arámbéhríyábé aiq pútare aintáhro.

¹²Kawerue írátíáhro. Ínénsabe aiq pútare aintáh kegá ínéga miraona arámbéhrí miraiugehe. Nániboba pokinau puana sene arambehriga néne arambehri kiotaigme kanae. ¹³Néníwíruue tenírataq mirainie. Íné wenahninká mirau arámbéhrí Nánibo áwíq pankeragehéna mirainie. ¹⁴Néníwíruue teníra ehwéhme moke mirainie úwe.

Sísaga Manikáne Awa eqmarinie ú ehwehne.

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Itega ínénsabe iuwahbáhnaraqmé néne sánsá sehigéhe.

¹⁶ Nánibo teawenana wega mó séhréhína aní iteba mía míainkeheéna eqmarankéhe.

¹⁷ Aiq pútari aní Manikáne Awa iteba mía míainkeheéna eqmarankéhe. Ahbabáq kehinánká Manikáne Awa íre tagéra sirupipeq íre tagariáh púara wereq íre mía míaorahowe. Itega we tagariáhwana iteba mía míaéna irupipeq mía míainkehe.

¹⁸ Ite íre airaiq iuwaníe. Ite íre ehneranimári tahnsa míageheéna mókake iteba kiwekinauge. ¹⁹ Mótaq ahbabáq kehinánká íné mó íre tagagehe. Itega íné tagagehe. Íné oga mía míau puaq ite moq oga mía míaiagehe.

²⁰ Mi tanáhráq sínaraqmé ínéga Nániboba mía míaonaq tagariagehe. Itega ínéba mía míairana ínéga iteba mía míaonaq tagariagehe. ²¹ Néne ehweh irena kawerue sehgi ánimé ínénsabe awahbehre. Ínénsabe awahbeh anímé Nániboga wensabé arutaboiratankéhe. Ínéga wensabé nirutaboiratena néne sánsá sokigi awinauge úwe.

²² Íre Súrása Ískárióti peh mó Suráságá Sísansabé, Itene Wahnahno, árahinsabé ahbabáq ke íre sokigi ariasa peh morá ite arene sánsá sokigi aieno úwe. ²³ Úwana Sísaga wensabé, Ínénsabe awahbeh anínká néne sánsá mirainkehe. Néne sánsá mirainaraq Nániboga wensabé arutaboiratankéhe. Nániboreq ínéreqka weba séta wereq mía míaoyehetauye.

²⁴ Ínénsabe suwahrieh kegá néne ehweh íre sehigéhe. Ínéga teiú éhwéhmé íre ínébataq néne ehwehne. Minawé Nánibo íné eqmaq núwéh aníné ehwehne.

²⁵ Iteba mía míautaq mah ehwéh teiúge. ²⁶ Nániboga séhréhi aní Manikáne Awa néníwírue eqmarahnana ite moke íwáhnorinkehe. Ínéga moke teiéna ehwéh Manikáne Awanka ahrreraq itankéhe.

²⁷ Íné niru ukiqme miónserah ite moq iru ukiqme míáhiro aitóge. Ínéga aitónserah ahbabáq kehinánká íre miraorahowe. Itene irupipeq iwíáh kikiréq áhreiyehe.

²⁸ Iuwena pokéna iteba kiwekinie teiewógaq íráh mino. Itega ínénsabe irutaboiraintáhmé itene irupipeq eyoyóire. Nániboga íné kiotaiqme míéh aní míre. Ínéga weba pokinaunsabé itene irupipeq eyoyóoro. ²⁹ Mótaq sína tanáhráqsábé teiúge. Mi tanáhráq sínaraq itega néne ehwehnsabé aiq pútare aintageheéna amahnága teiúge.

³⁰ Amahnága ahbabáq kehiná kéhínané wahnahnka sínana íre áhntetaq teiníe. Wega íné íre saiqnaríehre. ³¹ Nánibonsabé nirutaboirume mah kehiná kéhínánká tagariageheéna wega tení árámbehrí mirauge éna ite we kérahwána keyábé, Pokonehboq irigoro úwe.

Sera kawerue íyéhnsabé pabeqme ehwéhne.

15 Sísaga mó mahraréna, Íné náhniáq tahnsanugana Nániboga náhniáq sera sotaq wahnahni aní míéhre. ² Néne niyahnewe sera íre íyéhmé Nániboga apirúehre. Sera íyéh níyáhnáwéwé áhnte mó será iyankeheéna apiruqme kawerarehhrana áhnte será íyéhre. ³ Mina inserah ínéga teiú éhwéhnká itene irupipeq kaweraitéhre.

⁴ Itega ínéba mía míairana ínéga iteba mía míaono. Pehipi kéh áyáhnáwéwé sera íre iyahráhire. Mina inserah itega móbeq míéhraqmé íre serankakáq míaneheqmóe.

⁵Íné náhniáq tahnsanugaq ite náhniáq ayahnawe tahnsá móe. Itega ínéba mía míairana ínéga iteba mía míainie. Ínéba mía míaira kewé áhnte serankakáq mía míaoneheqmóe. Peh itebataq mía míairataq iteriahriáh mó naneq íre miraorahowe. ⁶Antegi áyáhnáwé súéhraha ehyaataginserah ínéba íre mía míao kewé mina tahn-sanowe. Mi ayáhnáwé sorupawe mewena iraipéq móruahnana taginawire.

⁷Itega ínéba mía míaéq ínéga teiú éhwéh íréhrataqmé iwíáhue teniéro. Tenirana mirainie. ⁸Ite áhnte será íyéhrara tagah kegá Maniká áwíq pankeráhwe. Áhnte será íyégh púaq ite íné séniráh ké mífáwhe. ⁹Nániboga ínénsabe arutaboirinserah ínéwé itensabé nirutaboiruge. Ínéga itensabé nirutaboiru puaq ínéba mía míaooro.

¹⁰Ínéga Nánibone sánsá sehgiúnsábé wega ínénsabe arutaboiraintéhrana weba mía míauge. Weba mía míaunserah itega néne ehweh sehgiúraq ínéga itensabé nirutaboiraitahnaq itega ínéba mía míaigehe. ¹¹Irupipeq eyoyó aitanieéna mah ehwéh teiúge. Peh irupipeq anotah eyóyínkeheéna mah ehwéh teiúge úwe.

¹²Sísaga mó mahraréna, Néne sánsámé ínéga itensabé nirutaboironserah itega wensabé wensabé irutaboiratéhoru. ¹³Wene iyahnabo kaweraritanieéna minayabe pukinaína anímé anotah arútábóiri aní míre. Moke mó sirutaboiro kegá mi aní íre kiotaikorahowe. ¹⁴Néne ehweh sehgió kéwé néne iyahnabo woe.

¹⁵Arambehri anímári íre úqitanie. Arambehri aní wene wahnahne náneq íre ahte-beh púana itensabé arambehri anímári íre úqitanie. Nániboga tení éhwéh moke teiú púana néne iyahnabo anímári úqítóge.

¹⁶Itega íné íre omaq intárówana ínéga ite omaq itaráuge. Náhniáq ayahnawe áhnte será íyéhnserah ite néne niyahnawe méq áhnte será iwe kagainkeheéna omaq itaráuge. Áhnte será kéhnsábé itega néníwírue Nánibonsabé teawírataqmé wega mirainkehe. ¹⁷Ínéga teiúmé wensabé wensabé irutaboiratéhoru úwe.

Sísa kéréh ké moq íwíoqnagehe i ehwéhne.

¹⁸Sísaga mó mahraréna, Ahbabáq kehiná kéhínánká itensabé suwahriáhnaraq téhwe ínénsabe suwahriehre íwíáhoru. ¹⁹Ite ahbabáq kehiná míáhtáq tahirímé mó ahbabáq kéhínánká sensuwahrahyabé sirutaboironserah itensabé moq sirutaboiro irino. Ínéga ite omaq itaráugaq ahbabáq sansa sueq kaweq ke úkuro puara ahbabáq kega itensabé suwahriehre.

²⁰Arambehri anínká wene wahnah íre kiotaikire teiwónsábé ahrreraq matíáhro. Ahbabáq kega íné níwíoqnah puara itenkakáq moq íwíoqnagehe. Segá néne ehweh íráhtáq tahirímé itene ehwehnikakáq íráh irino. ²¹Ite néne animári míáh púara sega ite íwíoqnagehe. Segá íné eqmaq núwéh aní íre tagaríáhnsábé íwíoqnagehe.

²²Íné íre sena ehweh íre teriútáq tahirímé sene ahbabáq peh kopípeq kéh irino. Ínéga teriúnsábé sene ahbabáq amahnága ábóraq kéhrara sega, Itega árahue ahbabárano íre irarerahowe. ²³Ínénsabe suwahrieh kegá Nánibonsabé moq suwahriehre.

²⁴Néne ótaq sansámári se íre sokigi aríútáq tahirímé sene ahbabáq peh kopípeq kéh irino. Néne ótaq sansámári tagahnsabé sene ahbabáq ábóraq kéhrara ínereq Nániboreqsabé suwahriehre. ²⁵Manikáne ehwehniká mahraréna, Segá ínénsabe pehipi suwahriehre ire. (*Buk Song 35.19*) Mi sehiránká aiq pútaragire.

²⁶Ínéga Nánibo míéhrabeqte séhréhi aní, aiq pútari aní, Manikáne Awa iteba eqmaraní. Wega tuinaraq néné arambehriakáq néne sánsánkákáq pahsuankéhe. ²⁷Téhwe itega séniráh púaq itega moq néne ehweh terigéhe úwe.

Sísaga, Íwíoqnéra iubiq suaneherawoe ú ehwehne.

16 Sísaga mó mahraréna, Mókake itega ínénsabe anetaníbo éq nuwanéhe íwíáhiyeho éna amahnága mah ehwéh teiúge. ²Sega ite momiwío nahtápéqté kaqiuwagéhe. Mó tanáhráq ite iubiq suaneherao kegá iwíáhéra, Ínénsabe aiq pútare atáh ké subiq suonawe mina Manikáne arambehrie igéhe. ³Sega Nániboreq ínereq íre tagaríáh púara mina tahnsa oneherawoe. ⁴Sega miraira tanáhráq sínaraq itega néne ehweh ahrraq matiagehéna mah ehwéh teiúge úwe.

Sísaga Manikáne Awane arambehriyabé irarú ehwehne.

Sísaga mó mahraréna, Iteba mía míau puana mah ehwéh íre teiátáuge. ⁵Íné eqmaq núwéh ánipá pokinie puana amahnága teiúge. Itebaté mó morá áninká ínénsabe, Eheq pokono ue íre kasenire. ⁶Ínéga mah ehwéh teiúnká itene irupipeq anotah uméhire. ⁷Teiníboq írátíáhro. Íné pokinie ume aiq kawerire. Ite séhréh aitanieéna pokinie. Íné mahtaq míáhnaraqmé ite séhréhína anínká iteba íre tuoráhire. Íné pokonaraq iteba we eqmaq auwaníe.

⁸Eqmaq auwáhnaraq Manikáne Awanka iteba tuinagake ite mah kehiná kéhínáné ahababáqsabe kaweqtaq méyabe íwáhnorinkehe. Manikánka ehweh aritahnayabé moq íwáhnorinkehe. ⁹Sega ínénsabe íre aiq pútare aintáhnsábé minawé ahababáq míre éna íwáhnorinkehe. ¹⁰Nániboba pokonaq íné íre tagehra puana kaweqtaq méyabe íwáhnorinkehe. ¹¹Manikánka ahababáq kehiná kéhínáné wahnah aiq ehweh atéh púana ehweh aritahnayabé íwáhnorinkehe.

¹²Ehweh teiénawe áhnte kéhraqme ite amahnága íre irahráhowe. ¹³Aiq pútari aní Manikáne Awanka tuinaraq ite moke íwáhnorinkehe. Íre wewene iwíáh iraréna peh wega írátíéh éhwéh teinkéhe. Mókake sína tanáhráqkákáqsábé teinkéhe. ¹⁴Néne ehweh íwáhnorína puara áhnte kegá néníwíq pankeragéhe. ¹⁵Moke Nánibone sánsámárimé wreq ínereqne sánsáne. Minayabe ínéga teiú éhwéhmé Manikáne Awanka íwáhnorinkehe teiúge úwe.

Itene irupipeq umehúna naneq mótaq iwíáh iwíáh naneq ukina ehwehne.

¹⁶Sísaga mó mahraréna, Pehgáriq tanáhráqmé itega íné mó íre tagagehe. Anehe pehgáriq mó tanáhráqmé itega íné tagagehe úwe. ¹⁷Úwara táhmaro we kéro kega seye náhenéra, Mi ehwéhmé íre irone. Aneq ehwéhpó? Wega teiena, Pehgáriq mó tanáhráqmé itega íné mó íre tagagehe. Anehe pehgáriq mó tanáhráqmé itega íné tagagehe íre. Wega mó teiena, Nániboba pokinie puq itega íné íre tagagehe íre. ¹⁸Anehe pehgáriq tanáhráre ime aneq ehwéhpómo? Minawé ite íre irone éra seye náhenuwe.

¹⁹Seye náhenuwana Sísaga iwíáhéna, Sega ínénsabe kasenonehe éna wega sensabé, Ínéga métáq mahraréwóge. Pehgáriq tanáhráqmé itega íné mó íre tagagehe. Anehe pehgáriq mó tanáhráqmé itega íné mó tagagehe éwóge. Minayabe itene irupipeq iwíáhéq kasenoo? ²⁰Teiníboq írátíáhro. Itene irupipeq anotah uméhínaq ibisagehe. Ibisehrara ahababáq kega sene sirupipeq eyoyóinara wíréh wíréhigehe.

Ebeqme itene irupipeq umehue págege ínana anehepeqme itene irupipeq eyoyó aginawire.

²¹ Ani maqmianaitaq uwo uwoinsabé mi iníné arupipeq éri puana anotah uméhire. Maqsuena wene ani míéh púana wene arupipeq eyoyóirana éréwéhnsabé mó íre iwíáhíre. ²² Mina inserah amahnága itene irupipeq umehirana ínégá ite mó tagah-nagake itene irupipeq eyoyóinkehe. Itene irupipeq eyoyóínara mó kegá mina íre kaqiuwahráhowe.

²³ Mi tanáhráqmé itega ínénsabe mó ehwéh íre tenigéhe. Teiníboq írátíáhiro. Nánibonsabé néníwírue iwíáhíue teawírataq wega mirainkehe. ²⁴ Menahmé itega íre néníwírue teawátówe. Itene irupipeq anotah eyóyóinkehboq Manikánsabe teawéro. Teawírataq wega mirainkehe úwe.

Sísaga íre kaweq sunúq kiotaikuge ú ehwehne.

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Pabeqme ehwéhíue tei teinuraage. Mi tanáhráq pabeqme ehwéh mó íre teiasa peh Nánibo éhweh pahsuqme teiníe. ²⁶ Mi tanáhráq itega néníwírue wensabé teawigéhe. Nánibonsabé, Ite séhréh arito ue íre teaw-iníe. ²⁷ Ahqáho. Iteitega we teawigéhe. Maniká wewega itensabé arutaboiraitéhre. Itega ínénsabe irutaboiraintáh púana Nániboga itensabé arutaboiraitéhre. Maniká míéhabeqte tumíaraunsabé aiq pútare ainteq ínénsabe irutaboiraintáh púana Nániboga itensabé arutaboiraitéhre. ²⁸ Nánibo míéhabeqte mah marákó marákóipéq tumíaraage. Tuména amahnága mah marákóipéq suena Nániboba tuekinie úwe.

²⁹ Úwaq ite we kérahwána kegá Sísansabé, Ai q irone. Arega amahnága íre pabeqme ehwéhínia peh tábúsoqme pahsuqme teiene. ³⁰ Itega amahnága tagónawe arega moke ahtebawe tagariahne. Minayabe arega Maniká míéhabeqte túnayabé aiq pútare atone. Arensabé mó kasenýabe anetaníbo. Ai q pútare atone ewane.

³¹ Ewanana Sísaga itensabé, Amahnága ai q pútare aintaho? ³² Ai q pútare aintáhmé mótaqmé amahnága itega íné nuweq iteruwahpeq kobeq séberoneheqmóe. Íné nuwehrana ínébataq míanie. Nániboga ínéba mía míai puana íre ínébataq míanie.

³³ Ite ínéba mía míaconsabé iru ukiq itanieéna mah ehwéh teiúge. Mah marákóipéqmé mó tanáhráq mó tanáhrárué íre kaweq sunúq sinae. Ínéwé íre kaweq sunúqmé ai q kiotaikime míó púa q iwíáh íwíáhiro úwe.

Sísaga we kéro ke séhréh aritanieéna púrerú ehwehne.

17 Sísaga mi ehwéh irareruena íopeq tagéna Manikánsabe, Nániboo, íné pukona tanáhráq ai q awehrarire. Íné arenahninká arenáwíq pankeraníboq arega néníwíq pankero. ² Arega moke mah kehiná kéhíná wahnahnúno aintároné. Arega ínéba eqmaq suahna ke oganúq sito aintahne. ³ Arebataq ai q pútaq Manikáne. Arega íné Sísá Karáhé eqmaq núwátóne. Arereq ínereqsabé ai q pútare aitáh kégá oga mérapeq ai q awaq míáhwe.

⁴ Arega teniena arámbéhrí miraue parabarúónsábé are págege aní mé anotah aní míahnara mah marákóipéqté kégá tagahwe. ⁵ Naho mah marákó marákó íre kotaq ínégá areba míáhwataq arereq ínereq anotah anité míahwaye. Nániboo, naho ite míahwayanserah amahnága mirainto.

⁶ Arega mah marákóipéqté ké ínéba eqmaq suahne. Mi kewé arene sánsá sokigi arítóge. Téhwe mi ke arene animarí mé ínéba eqmaq súátóne. Segá arene ehweh

irera sehgiówe. ⁷ Arega moke níátóna naneqme peh arerenee. Minawé ínéba eqmaq suahna kegá aiq tagariáhwe. ⁸ Arega teniátóna ehwéhmé moke teriátáugara íráhwe. Ínéwé are míahnarabeqte ánúngara aiq pútaq tagariáhwe. Arega íné eqmaq núwátónayabé aiq pútare atáhwe.

⁹ Arega eqmaq suahna keyábé púrerarítóge. Amahnága moke mah marákóipéqté keyábé íre púrerarítóge. Peh ínéba eqmaq suahna keyábé arene animárí púana púrerarítóge. ¹⁰ Moke arene animárimé néne animárine. Moke néne animárimé arene animárine. Mó kegá eqmaq suahna ke tagéra néníwíq pankeráhwe.

¹¹ Amahnága areba kinie. Íné mah marákó márakóipéq íre míahnaraq eqmaq suahna kegá mahtaq míagehe. Nániboo, kaweqtaq mía míaóne. Arene págege awíq níátóne. Arega ínéba eqmaq suahna ke arene págege awíqtaq wahnahnarito. Arereq ínereqka moráráq mía míaurautaq arenáwirue kawerue wahnahnarítárauge. Kawerue wahnahnarítáraugara se íre taqnobagowe. Peh morá áni iraipéq tabikinai aní taqnobagire. Manikáne ehweh aiq pútaraginkeheéna taqnobagire.

¹³ Amahnága areba kinie. Ínéba eqmaq suahna kené sirupipeq eyoyó aritanieéna mah marákóipéq ména mah ehwéh iraruge.

¹⁴ Arene ehweh aiq teríuge. Ahbabáq kehiná kéhínánká ínéba eqmaq suahna keyábé suwahriehre. Íné ahbabáq kene sánsá íre miraunserah ínéba mía míaó kegá moq peh míáhwe. Minayabe ahbabáq kega sensabé suwahriehre. ¹⁵ Se mah marákó márakóipéqté meriqme mórítáhro íre teawúge. Peh owainawanka se ahbabáq aritehnehboq kawerue wahnahnarito teawúge.

¹⁶ Íné ahbabáq kene sánsá íre miraugara ínéba eqmaq suahna kegá moq ínéga unserahnéra ahbabáq sansansábé suwahriehre. ¹⁷ Arene ehwehme aiq pútaq ehwéhne. Se kaweqtaq mía míaigehboq arene aiq pútaq ehwéhtáté sirupipeq págege arito.

¹⁸ Arega íné mah marákóipéq eqmaq núwátónanserah ínéga se mah kehiná kéhíná suwahpeq eqmaq suaníe. ¹⁹ Segá aiq pútaq arene animárí mía míaigehheéna íné arereq mía míainaúge.

²⁰ Ínéba eqmaq suahna kewé íre sebataqsabé púrerarítóge. Segá mó ke terirara irera ínénsabe aiq pútare aintageheéna mi keyábéákáq púrerarítóge. ²¹ Sereq ínéba eqmaq suahna kereq peh morá íwíáhigeheéna púrerarítóge. Nániboo, arereq ínereqka moráénúyanserah se ómi peh morá íwíáhigeheéna púrerarítóge. Arega íné eqmaq núwátónayabé mah kehiná kéhínánká aiq pútare atagéhboq peh morá íwíáh arito.

²² Arega íné págege ainte néníwíq pankerahnanserah ínéga se págege aritena sensíwíq pankeróge. Arereq ínereqka moráénúyanserah segá morá íwíáhigeheéna sensíwíq pankeróge. ²³ Eqmaq suahna ke moráénigeheéna sereq míóge. Are ínereq míáhne. Minayabe segá peh moráénirataq mah kehiná kéhínánká arega íné eqmaq nuwahna ehwéhnsábé aiq pútare atagéhe. Arega ínénsabe arutaboiraintahnanserah sensabé moq arutaboiraritahne. Wegá peh morá íwíáhirataq mah kehiná kéhínánká mina tagéra arega arutaboiraritahna ehwéhnsábé aiq pútare atagéhe.

²⁴ Nániboo, ínéba eqmaq suahna kegá íné míahnarabeq ínereq sereq méyabe nuwahbehre. Mah marákó márakó íre kotaq ínénsabe arutaboiré néníwíq pankeróne. Are néníwíq pankerónayabé segá minaakaq anotahtaq téhreh naneqkakáq tagageheéna ínereq méyabe nuwahbehre.

²⁵ Naniboo, ínégá are aiq tagaríóge. Kaweqtaq mía míaóne. Ahbabáq kehiná kéhínánká are íre tagaríáhwe. Arega íné eqmaq nuwahnana sunsabé eqmaq suahna kegá aiq tagaríáhwe ²⁶ Ínéga arene sánsánsábé se sokigi arítóge. Mó sokigi arita aritainie. Arega ínénsabe arutaboiraintahanserah sega mó keyábé sirutaboirigeheéna sokigi arítóge. Íné sereq mía míainieéna sokigi arita aritaugé úwe.

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwehne.

(Mátíyu 26.47-56; Máhka 14.43-50; Áruká 22.47-53)

18 Sísaga Manikánsabe mi ehwéh teawena pokúwe. Wereq ite we kérahwána kereqka Kirona aroipéq seberaebéq pokowane. Mitaq kaweq matábú kowaq itega mitaq kowíahwane. ² Súrása, Sísane naruo koweriranaú anínká moq mi matábú tagariowe. Sísareq ite we kérahwána kereqka mitaq áhnte tanáhráq momiwíowanayabé tagaríówe.

³ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté párisíwárinseq sóntía kereq eqmaq súówe. Eqmaq súó kereq Súrásaga meriqmena mi matábúrác súwe. Segá sahmárinkákácq áráhmuakácq kánéqkakaq mewera suwe. ⁴ Sísaga sega miraoneherau naneq wene arupipeq moke tagarawéna su ke taganieéna pehrápeq kowíowe. Kowéna sensabé, Insensabe anebahroo úwe.

⁵ Insensabe anebahroo úwara sega wensabé, Sísá Néhsara suwahpeqte ánínsábé anebahrúne uwana Sísaga sensabé, Íné we uge úwe. Súrása, Sísane naruo koweriro anínseq mitaq iriwe míówe. ⁶ Iriwe míowana Sísaga, Íné we uge teriutaq sega sinehepeqte atárue inahsubúwe.

⁷ Sísaga mónkakácq kasenéna, Insensabe anebahroo úwara sega, Sísá Néhsara suwahpeqte ánínsábé anebahrúne uwe. ⁸ Uwana Sísaga sensabé, Íné we uge teiú mino. Ínésabe ninebahrirataq mah anímári pehregariteq pokoro arítáhiro úwe.

⁹ Sísaga métácq tahnsa Manikánsabe mahraréna, Kawerue wahnahnarítáraugara se íre taqnobagowe úwe. Mi ehwéh aiq pútaraginkeheéna mah anímári pehregariteq pokoro arítáhiro úwe.

¹⁰ Sáimóni Pítaga wene poka matawéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne arambehri aní wenáwíq Mákúsa apiwe wene púpeqte áhré kiraq auwowe. ¹¹ Kiraq auwowana Sísaga Pítansabé, Poka unahpí úsaro éna, Nánibone níerorahi arámbéhrí nirupipeq umehorahi arámbéhrí mirainau mino úwe.

Sísá Ánásaba móátó ehwehne.

¹² Úwara sóntía kereq sene wahnah anínseq párisíwarínseqka Sísá táhtoqme táhru táhruuwe. ¹³ Téhwe sega Sísá meqmera wehukení áwíq Ánásaba móátówe. Ánásawe Káiyápásane awarénawae. Sísá pukinaú opéq Káiyápásawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah míowe. ¹⁴ Káiyápásaga menah tahnsa Asiu ke teriena, Iteruwahrah ómi pukiyehboq peh morá ánínká kaweraitankéhboq pukinkehe. Mina aiq kawerire úwe.

Pítaga Sísá íre tagaríóge ú ehwehne.

(Mátíyu 26.69-70; Máhka 14.66-68; Áruká 22.55-57)

¹⁵ Ite Sísá kérahwáya anité Sáimóni Pítareq ínéreqka Sísá kérahwáye. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka íné tagariowe. Wega íné tagari-

onsabe wene nahtapeqté mátábúrápéq Sísa kéréhwaé. ¹⁶ Pítaga méhpehpeqté ónsaráq kowíowe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka íné tagario púana ínéga onsarapéqté wáhnáh áhráryábé, Onsa sio koreawéwaé. Onsa sio teawena Píta meqmema mátaburaq móátáhwae.

¹⁷ Mi ahráryágá Pítansabé, Are moq mah aní kéréhna anípo úwana, Írakaumo. We íre kéroge úwe. ¹⁸ Titirúnsabe arambehri kereq párisiwarínseqka ira parewe totorue míowana Píta moq iriwe ména totorúwe.

Wahnah anínká Sísansabé ehweh ato ehwéhne.

(Mátíyu 26.59-66; Máhka 14.55-64; Áruká 22.66-71)

¹⁹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka Sísansabé we kéro keakáq wega síwáhnorú ehwehnikákáqsabé kasenúwe. ²⁰ Sísa wensabé, Íné íre epérahpéria ahriahri peh ábóraq áhnte wehekéq míáhrabeq teri terinuge. Itene momiwío nahtápéqkákáq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wírípéqkákáq síwáhnoruge. Íre epérahpéria síwáhnoruge. ²¹ Ínénsabe aneqsabé kasenaintaho? Néne ehweh terú ké írátíahwe. Seba kogaseninanao úwe.

²² Úwana mibeqté iriwe mío anínká ayahpóra Sísa subiqmarena wensabé, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnsabé mina tahnsa éhwéh atéhneho úwe. ²³ Úwana Sísa wensabé, Íné ahababáq ehweh teawénaraqmé tenio. Íre ahababáq ehweh teawúge. Árahinsabé nubono úwe.

²⁴ Úwana Ánasaga Sísa íre pugeq auwasa Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah Káfyápásaba eqmaq auwowe.

Pítaga mónkakáq Sísansabé ahqáho ato ehwehne.

(Mátíyu 26.71-75; Máhka 14.69-72; Áruká 22.58-62)

²⁵ Pítaga iraraq ména pabesúq tehesurue totorúwara mío kega wensabé, Are moq we kéréhna anípo uwana Pítaga wensabé, Ahqáho. We íre kéroge úwe.

²⁶ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne arambehri anínká Pítansabé, Sísa areq areq mátaburapeq míehyana tagéwó mino úwe. Mi ehwéh irarú animé we Pítaga ahre apiaro aní awahrah aníne. ²⁷ Tagéwó mino úwana Pítaga mónkakáq ahqáho úwana kokórega ehwehnuwe.

Páhirátiga Sísansabé kasenú ehwehne.

(Mátíyu 27.1-2, 11-14; Máhka 15.1-5; Áruká 23.1-5)

²⁸ Ahbiahiperura sega Sísa meqmera Káfyápásane nahtapeq suera anotah nahtápéq ehweh aruqaruro nahtápéq Sísa móátówe. Sótaikú tanahráq no tahutáhúq wéhékáh mi nahtápéq kiewé órira púara Asiu kegá íre kíúwe. ²⁹ Mibeqté wáhnáh aní áwíq Páhirátiga máhpeq tueyokéna wensabé, Itega méáúwáh animé aneq ahababáro úwe. ³⁰ Úwara sega wensabé, Mah aní íre ahababáq ani tahirí túbáh agúna irino uwe.

³¹ Úwana Páhirátiga wensabé, Iteitega we meqmeq iteitene sánsánue iwíáhue ehweh atáhro úwe. Úwara sega wensabé, Wehukení subiq sueyabe ite Aroma kegá

ahqáho aitárówe uwe.†† 32 Menah Sísaga, Sega íné pankeragéhe irarúme amahnága aiq pútaq aginkeheéra mi ehwéh teawúwe.

33 Páhírátiga nahupeq kibekéna Sísaga meqme seroue wensabé, Arewe Asiu kené wahnahpo úwana 34 Sísaga wensabé, Arega irarénawe arerene iwíáhbo? Íné éhweh mó anínká teawiro úwana 35 Páhírátiga wensabé, Íné Asiu anínabugo? Arenawahraheq itene wahnahmarínseqka are meqmera ínéba méáúwáhwe. Aneq ahbabáruono úwe.

36 Úwana Sísaga wensabé, Íné wahnah wahnahnurabeqme íre mah marákó marákóipére. Mah marákó marákóipéq wahnahnutaq tahirímé Asiu kegá íné táhtoráhtáq íné séniráh kegá ebeho irino. Íné wahnah wahnahnurabeqme íre mah marákó marákóipére úwana 37 Páhírátiga Sísansabé, Are anotah Wahnáh aní míahno kasenúwana Sísaga wensabé, Arega aiq iraréne. Aiq pútaq ehwéhnsábé síwáhnorinieéna mah marákóipéq tuména wehukení úkurauge. Aiq pútaq ehwéhnsábé suwahbeh kegá néne ehweh íráhwe úwana 38 Páhírátiga wensabé, Aiq pútaq ehwéhmé aneqpomo úwe.

Páhírátiga, Sísaga awankátaq táhparáhro ú ehwehne.

(Máttyu 27.15-31; Máhka 15.6-20; Árúka 23.13-25)

Páhírátiga wensabé, Aiq pútaq ehwéhmé aneqpomo éna máhpeq tueyokéna Asiu keyábé, Íné iwíáhume we íre ahbabáq ani míre. 39 Sótaijú iahreraq ko tanáhráq ahriahri peh morá karábúsiipéqté aní pugeq íúwóge. Mi sansá mira aruqaruruge. Minayabe Asiu ke itene Wahnah pugeqínínkono úwe. 40 Úwara sega anotah ehwéhnaabaéra, Mi anímé pehragé Párehba pugeqio uwe. Párehbawe wehukení subena aebó aní míowe.

19 Páhírátiga sóntía keyábé, Sísaga meqmeq áréti sahtáté subóro aritowara sega meqmera mósubúwe. 2 Mósubera ógaratáté keborarera wene ayahqnotaq suki atera peh morá táutáúq kórósí abaq atówe. 3 Mó anínká mó anínkáue Sísaga séra wensabé, Are Asiu kené wahnahpo éra awiréh atera siyahpóra subúwe.

4 Páhírátiga máhpeq mó tueyokéna soruparíó keyabé, Íráttáhro. Íné iwíáhume we íre ahbabáq anine. Minayabe tagariageheéna iteba máhpeq ataníe úwe. 5 Úwana Sísaga ógaratáté keboria náneqkakáq tautáúq korósíákáq máhpeq tueyokúwe. Tueyokúwana Páhírátiga wensabé, Mah aní tagahro úwe.

6 Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq wahnah kereqka Sísaga tagéra áhnte ehwéh kíkírera, Awankátaq táhpawe subiq súáhro éra pagu pagunuwe. Pagu pagunuwana Páhírátiga wensabé, We íre ahbabáq anine iwíáhúnsabe iteitega meqmeq awankátaq táhpawe subiq súáhro úwe. 7 Úwara Asiu kegá wensabé mahraréra, Wega, Íné Manikáne ahninkáwá úge urainsabé itene sánsá sabiúéhre. Sabiúéhmé puko nanere uwe.

8 Úwana Páhírátiga mi ehwéh irena anotah ahré agúwe. 9 Wega koti nahtápéq mó kibekéna Sísansabé, Arewe ehqte anípo úwana Sísaga ehweh íre iraria peh ehiya míowe. 10 Páhírátiga Sísansabé, Aneqsabé ehweh íre tenieno? Ínéga are soraq auwahráhuge. Ínéga are awankátaq táhparahráhuge. Mahnawé aiq irahno úwe.

---

††18:31 Mi tanáhráq Aroma kegá Asiu kené marákó págegeue wahnahnéna Asiu keyábé, Ite wehukení ehwehotaq we subiq súáhro arite ehweh órirane éra peh morá ite Aroma kegá mi sansánoneheqmúne uwe. Wehukení awankátaq táhpare sansamé Aroma kené sánsáne.

¹¹ Úwana Sísaga wensabé, Peh morá Manikánka arega wahnahnúno atáráinsabé arega íné awankátaq táhparahráhone. Minayabe areba móintéh áníné ahabábqka arene ahabábq kiotaikire úwe.

¹² Páhirátiga mi ehwéh irena, Pugeq auwaníe íwíáhúwe. Iwíáhúwara Asiu kegá anotahtaq mahraréra, Arega we pugeq auwéhnaqme are íre Sísáhri, Aroma kené wahnahne iyahnabo aní móne. Íné Asiu kené Wahnah muge iraréna anímé Sísáhrine naruo aní míre uwe.

¹³ Páhirátiga mi ehwéh irena Sísá máhpeq márúnatena wahnah anínká ehweh atorabeq tútuue míowe. Míbeq áwíq Ebah Ahtápére. Íbaru ehwéhmé mitaq Kábátae ue áwíratówe. ¹⁴ Ahbiah tahnsá ite Asiu kené sótaikú iahrerag ko tánáhráre. Iborá tahnsa wéhékáhnabubu wahtotarútaq Páhirátiga Asiu keyábé, Itene Wahnah tagahro úwe.

¹⁵ Úwara sega ehwehnabaéra, We meqme mósubiq suo. Awankátaq táhpawe subiq suo pagu pagunuwe. Pagu pagunuwana Páhirátiga sensabé, Itene anotah Wahnáh awankátaq táhparáhro ininkono úwe. Úwara Manikáne ehweh míbeq mahbeq arítáh kegá wensabé, Aroma kené wahnahme webataq itene wahnahne uwe. ¹⁶ Uwana Sísá awankátaq táhparagehéna Páhirátiga móatowara sega Sísá meqmera pokuwe.

Sísá awankátaq níriraté táhparó ehwehne.

(Mátíyu 27.32-44; Máhka 15.21-32; Áríka 23.26-43)

¹⁷ Segá Sísá meqmera pokuwana Sísaga wewe táhparéhra awánká abaqmena kúwe. Kire kire sáwéh áwíq Ayahqno Tánúnsutapéq pokuwe. Íbaru ehwéhmé mi sawéh áwíq Kógótae ue áwíratówe. ¹⁸ Segá Sísá awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigárátáq subiqmarue táhparera awanká pankeqme marakóipeq pearówe. Pearera mó aníté mó awánkátáréráq táhparera pankeqme pearówe. Sísá ákáhpi pearera mi aníté ayehré ayehré pearówe.

¹⁹ Páhirátiga, Kanehraq sehíranue táhparáh awánkátáq táhparáhro aritowara táhparówe. Kanehraté sehíránká mahraréna, Néhsara suwahpeqte aní Sísawe Asiu kené Wahnahne úwe. ²⁰ Mi kanéhráq sehírania apahtáro kéhínáné ehwehtaq sehíranéna Íbaru ehwéh Asiu kené ehwehnikakáq Aroma kené ehwehnikakáq Kárfíki kené ehwehnikakáq sehíranúwe. Sísá táhparótaq Sarúsarama suwahpeq wahtotaq puara áhnte Asiu kegá tagéra mi sehírá sáhnsáhuwe. ²¹ Asiu kené Manikáne ehweh míbeq mahbeq arítáh kegá Páhirátinsabé, Asiu kené wahnahne íre sehíranúno. Peh mi anínká, Íné Asiu kené Wahnah muge íre. Mínawé sehíranúno uwe.

²² Uwana Páhirátiga sensabé, Íné sehíranéwó náneq aiq sehíranue parabarúoge úwe.

²³ Sónítia kegá Sísá awankátaq táhparera wene korósi mewera itaréitaréráq saraqmarera meyówe. Wene káhq ambántá anehe mewera íre parura peh táránkaq kowe. ²⁴ Peh táránkaq konsabe subansúéhneho íwíáhéra, Insega meyanabomo éra káhsíuwana peh morá anínká meyowe. Miraunsabé Manikáne ehwehme aiq pútaragúwe. Mi ehwéhnká mahraréna,

Sega néne korósi saraqmera káhq ambántá káhsíue meagehe íre. *(Buk Song 22.18)*

²⁵ Kárópane ahre áwíq Máhríae. Mágára suwahpeqte mó iní wenáwíq moq Máhríae. Sereq Sísane anowareq wene ónánahwáreq awankátaq táhparórabeq wahtotaq kowíówe. ²⁶ Kowíówana Sísaga íné, we kэрáhwa anínsabé arutaboairintéh anínseq wenanoreq míahwayana wega ite tagéna wenanonsabe, Areba míéh aní

arenahni míankehe éna ²⁷ wega ínénsabe, Náinowé arenano míankehe úwe. Teni-unsabe wenanoga néne nahtapeq kaegaeúwana kirabo atáhvae.

Sísa pukú ehwehne.

(*Mátíyu 27.45-46; Máhka 15.33-41; Áríka 23.44-49*)

²⁸ Sísa iwiáhéna, Néne arambehri aiq moke parabagire éna Manikáne ehwehnka aiq pútaraginkeheéna wega, Íné tahbobóire úwe. ²⁹ Kítabeh nahniáq sérá ano obenkisa ántéhyá mitaq kowara sehenáh tahnsa náneqtaté antehyapípeq pámbáhue sehikaratáq marera wene áwéhipeq atówe. ³⁰ Atówana Sísa néna, Ai q parabagire úwe. Ai q parabagire éna wene anuo pítéráhéna wenawa soraq suena putiowe.

Sísa sehsabio ehwehne.

³¹ Ahbiah tahnsá ite Asiu kené ahrena ahrena wehekáhne. Mi tanáhráq itene sótaikú iahreraq kéh tánáhráq púara Asiu wahnáh kégá iwiáhéra, Putianeherao kené sinonka ahrena ahrena wehekáh awankátaq kehneho uwe. Minayabe sega Páhírátiba pokéra wensabé, Putianeherao ke apubúue pukigeheé siwiah anteruo úno. Putíhtrataq awanká soriwe mewe maisaragéhe uwe.

³² Sóniá kegá pokue Sísa req awankátaq táhparó aníténé siwiah anterúowe. ³³ Sega Sísa séra tagowana aiq putio púara sega wene awiah íre anterúowe. ³⁴ Peh morá sóniá ánínká wene sehsabe karatáté Sísa ne aroganabí sehsabiowe. Sehsabio-taq korahqkákáq wánínkakaq súwe. ³⁵ Nénéne niuranka tagahvae. Íné ai q pútari-ahnsanuge. Itega ai q pútare atageheéna teiúge. ³⁶ Manikáne ehwehnka mahraréna, Wene ayahnsa íre anterigéhe ire. (*Buk Song 34.20*)

³⁷ Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Sehsabearáh ání tagagehe ire. (*Sekaraia 12.10*)
Miraue mi ehwéhtaré ai q pútaragúwe.

Sísane anonka maisé onápípeq maisaró ehwehne.

(*Mátíyu 27.57-61; Máhka 15.42-47; Áríka 23.50-56*)

³⁸ Árimátéa suwahpeqte ání Sósépa ga Sísansabé ai q pútare atena Asiu keyábé áhreú púana Sísa oga míotaqme we íre ábóra q kérowe. Sósépa ga Páhírátins-abé, Sísane anonka mewena mómaisaranínkono úwana Páhírátiga wensabé kowe atowana máhpeq tveyokue Níkórímareqka tumeyóye. ³⁹ Níkórímawe menah tahnsa Sísa ba inokáhpeq sena niginka tahnsa kaweq kunkúni naneqmarí áhnte 30 kíro mewena súwe.

⁴⁰ Sósépareq Níkórímareqka Sísane anonka mewera kaweq kunkúni naneq-marínkákáq wene anonkankakáq kaweq íre wahto ambántátaté úbíq máróye. Mi sansámé Asiu kené wehukení maisare sansane.

⁴¹ Sísa táhparówana maisaró matábú wahto kowe. Mi matábúráq o ubuqmaró oná kowe. Mípeq mó aní íre maisarówe. ⁴² Ahbiah tahnsá Asiu kené ahrena ahrena wehekáh púara mó oná kabareyabe íre miraorahuye. Minayabe mi oná wahto ko púara sega Sísa mitaq maisaróye.

Sísa oga úkú ehwehne.

(Mátíyu 28.1-8; Máhka 16.1-8; Áríka 24.1-12)

20 Mó wikíné ebeqte wéhékáh tanahráq tuekinaútaq Máhría, Mágára suwahpeqte ínínká Sísa maisarórabeq súwe. Méhpehtaq paiqmáro ebáh íre paisa peh móbeq kowana tagówe. ² Tagéna we Sáimóni Pítareq íné, Sísa arutaboairaintéh ánínseqpa pehbeheráh séna itensabé, Itene Wahnahne anonka ónapipéqté mewera eheqpopoq maráhwe úwe.

³ Úwata Pítareq ínereqka Sísa maisarórabeq koragayeheéta pehbeheráh pokowaye. ⁴ Pehbeheráh ínéga Píta kótaikue Sísa maisarórabeq ebeq kowae. ⁵ Mitaq ebeq kéna taebewe maisia ónápípeq tagahwana Sípane anonka úbíqme maisaróya ambántá mitaq kowana tagahwae. Íné mibeq íre tueagia peh taebewe tagahwae.

⁶ Peh tagahwana Sáimóni Pítaga mitaq séna maisarórabeq kobekue tagówe. Taberábe maisaróya ambántá mitaq kowana tagówe. ⁷ Sípane ayahqno úbíq máróya ambántá mobeq kowe. Ayahqno úbíq máróya ambántámé maisia ámbántá korabeq íre kowe. Peh sabaráwe móbeq kowana tagówe. ⁸ Tagówana íné maisarórabeq ebeq kowa anínká moq kobekue tagahwae. Tagéna, Sísa aiq irigire éna aiq pútare atáhvae. ⁹ Manikáne ehwehme, We pukéna iriginkehe séhírá kowata mi tanáhráq mah sehirá íre iahtebahwaye. ¹⁰ Tagéta ite kaegaeowayarabeq kouwekowaye.

Máhría, Mágára suwahpeqte ínínká Sísa tagó ehwehne.

(Mátíyu 28.9-10; Máhka 16.9-11)

¹¹ Kouwekowayana Máhriaga maisarórabeq mó séna máhpeq iriwe ména ibisówe. Ibiséna wega maisia ónápípeq taebewe tagówe. ¹² Íre wahto taberábe ambántánkákákq ánité íópeqté ánité Sípane anonka kéworabeq tútuue míoyana Máhriaga tagówe. Mó aní Sípane ayahqno kéworabeq mó aní wene aigará kéworaberue tútuue míoyana tagówe.

¹³ Tagówara sega mi inínsabé, Aneqsabé ibisahno uye. Uyana wega sensabé, Néne Wahnah ínéga íre tagaríorabeq mórúáhnshabé ibisoge éna ¹⁴ wega pabeqme tagówana Sísa iriwe míowe. Míowana mi iníné arupipeq Sísa wire ue íre iwíáhue tagówe.

¹⁵ Íre iwíáhue tagówana Sísa wensabé, Are aneqsabé ibisahno? Insensabe anebahrono úwana mi ínínká iwíáhéna, Kaseni aní we mah matábúráq wahnahni aníne iwíáhéna wensabé, Wene anonka mearáhnawe eheq marahno? Koweaníboq tenio úwana

¹⁶ Sísa wensabé, Máhriao úwana mi ínínká weba pabeqme tagéna Asiu kené ehwehtaq, Árábónáio úwe. Mi ehwéh áwahewé Íwáhnoraníno úwe. ¹⁷ Úwana Sísa wensabé, Nániboba íre pokurio puah ninonkataq táhtoréhnehboq néne iyahnabo korerio. Maniká Nániboba tuekinauge. Mí ehwéh korerio úwe.

¹⁸ Úwana Máhría, Mágára suwahpeqte ínínká ite Sísa kérahwána kebá séna itensabé, Ínéga Sísa aiq tagoge éna Sísa teawu ehwéh teiuwe.

Sísa kéro kega we tago ehwéhne.

(Mátíyu 28.16-20; Máhka 16.14-18; Árúka 24.36-49)

¹⁹ Penorabeqte mó wikíné ebeqte wéhékáh tanahráq ite Sísa kerahwána kegá soru-parawéq Asiu keyábé áhrewana puaq itene nahupeqte ónsá paiqmareq míahwane. Míahwanana Sísa ákáhpi seiriwe ména itensabé, Pehwehrie iru ukiqme míáhro úwe. ²⁰ Iru ukiqme míáhro éna wene ayahnkarankákáq wene aroganabínkákáq sokigi aiuwaq itega we tagéq itene iruipiq anotah eyóyóúwe.

²¹ Sísa mónkakáq itensabé, Pehwehrie iru ukiqme míáhro. Nániboga eqmaq núwátáinserah ínega moq ite eqmaq úwóge úwe. ²² Eqmaq úwóge éna wene euq ahusaena, Manikáne Awa íúge úwe. ²³ Manikáne Awa íúge éna wehukeníne ahbabáq soraq súéhrrataq íre kagainae. Wehukeníne ahbabáq íre soraq súéhrrataq sene ahbabáq seba kagainae úwe.

Tómáhsiga Sísa tagó ehwehne.

²⁴ Sísa iteba sú tanahráq peh morá we kéro aní, Tómáhsiga íre míowe. Tómáhsine wéhuwehu áwíq Tírímásie. ²⁵ Sísa mó kerahwána kegá Tómáhsinsabé, Itene Wahnah oga míéhraq tagóne teawewáne. Teawewánana Tómáhsiga itensabé, Pehipi íre aiq pútare aitaníe. Sísa ayahnawarutaq níri subisa ábí tagéna niyahnkaratáté wene aroganabí sehsaberapí táhtoráhnraqmé aiq pútare aitaníe úwe.

²⁶ Abapete téhtaré wéhékáh sótaikúwaq Tómáhsireq ite Sísa kerahwána kereq nahupeq míahwane. Onawári áróki pareq míahwanana Sísa ákáhpi seiriwe ména itensabé, Pehwehrie iru ukiqme míáhro úwe.

²⁷ Iru ukiqme míáhro éna Tómáhsinsabé, Néne niyahnkara sosanue tagáhno. Ayahnkahkahrie néne niroganabí táhtoro. Íre aiq pútare aintéhnehboq aiq pútare ainto úwana ²⁸ Tómáhsiga Sísansabé, Néne Wahnah mone. Néne Maniká móne atowe.

²⁹ Atowana Sísa wensabé, Arega íne tagáhnayabé aiq pútare aintahno? Sene siuratate íne íre tagéra pehipi ínénsabe aiq pútare aintáh kegá iwíáh íwíáhigehe úwe.

Sóniga áwahe ehwéh teí éhwéhne.

³⁰ Mah pukúipéqté séhírá moke Sísa ótaq sansánsabé íre teiúge. Wega áhnte mó miraúwaq ite we kerahwána kegá tagahwane. ³¹ Sísa we ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aninéna we Manikáne ahninkáwá wíre. Minayabe aiq pútare atageheéna mah ehwéh sehiranue teiúge. Sísansabé aiq pútare atéhrrataqmé wenáwíruwe oga mía míaiagehe.

Sísa we kéro kebá ábórarú ehwehne.

21 Peh morá káwéhúnsabé téhtaré áwíq kéhre. Kehrari kawéhúne. Mó awíqmé Táibéria kawéhúne. Mó tanahráq mi kawéhú ayehráq Sísa ite we kerahwána kebá ábórarúwe. Wega mahraue ábórarúwe. ² Ite abapete téhraníté kerahwána ke sesorupawe míahwane. Tómáhsie wene wéhuwehu awíq Tírímásie. Werek Sáimóni Pítareh Kéana suwahpeq Kehrari marákórápéqté aní Nátáníerireh ite Sébérine ahninkáwárárereq téhraníté mó keróya anitéreq sesorupawe míahwane.

³ Sáimóni Pítaga itensabé, Íné pah sábatáhrinauge úwaq itega wensabé, Ite moq are kéranéhe ewane. Itega sípi kéweweq pokue moke penkútaq uwe taga tagaowane. Pah íre maqmera pehipi uwe taga tagaowane.

⁴ Ahbiahipeq Sísaga káwehu áhnopeq súwaq itega we íre tagariahwane. ⁵ Sísaga itensabé, Nanuwahraho, pahmé aiq maqmiaho úwaq, Írakaumo ewane.

⁶ Ewanana Sísaga itensabé, Sípiipéqté éberiopeq uwe tagéq meyangéhe úwaq itega itene kahwe éberiopeq uwe tagéq áhnte pah meyahwáne. Áhnte pah meyahwánayabé kahwe íre pankerahráhowane.

⁷ Íné, Sísaga arutaboiraíntéh ánínká Pítansabé, Áhnopeq míéh aní itene Wahnahne teawéwae. Sáimóni Pítaga pehrákora ména arambehriúnsabe, Ítene Wahnahne teawéwana apubúue wene ambanta úbíq mena káwehupípeq ahkuagúwe.

⁸ Pah kahweipéq kowaq mó ite Sísaga kérahwána kegá kahwe sabirue meweq sípi kéweweq áhnopeq pokowane. Áhnopeq wahtotaq ko púaq itega kahwe sabirue meweq pokowane.

⁹ Ite áhnopeq kowanaraq ira paríówana taigowaq tagahwane. Tairáq pahnkákáq párétiakák kowe. ¹⁰ Sísaga itensabé, Ite matíah páh táhmaro mewe sero úwana

¹¹ Sáimóni Pítaga sípiipéq kire pahnkákák káhwé sabirue áhnopeq méarowe. Kahweipéq anotah pahmári íregáritaq 153 pahmári míówana kahwe íre surakúwe.

¹² Sísaga itensabé, Sewe nahro úwe. Itene Wahnah tagariahwanayabé itega, Are inseboue íre kasenowane. ¹³ Sísaga párétiakák pahnkákák mewena ménáiuwe.

¹⁴ Sísaga oganúq atowana wega ite we kérahwána kebá apahtárórác ábórarúwe. Teiúmé apahtáro tánáhráre.

Néne sipisípiqmarí kirabo ainto ú pabéqmé éhwéhne.

¹⁵ Táhutahuq nahwanana parabagútaq Sísaga Sáimóni Pítansabé kasenéna, Sáimóni, Sónine ahninkáwáo, Arega mah keyábé ákáhtaq arutaboiraírite ínénsabe anotah arútábóiraíntahno úwe. Úwana Pítaga wensabé, Kowe. Are tagariahnawe arensabé nirutaboiraíruge úwana Sísaga wensabé, Néne sipisípiq áráhqmari kirabo ainto úwe.

¹⁶ Sísaga we mó kasenéna, Sáimóni, Sónine ahninkáwáo, ínénsabe arutaboiraíntahno úwana Pítaga wensabé, Kowe. Are tagariahnawe arensabé nirutaboiraíruge úwana Sísaga wensabé, Néne sipisípiqmarímé wahnahnainto úwe.

¹⁷ Sísaga anehe mó kasenéna, Sáimóni, Sónine ahninkáwáo, ínénsabe arutaboiraíntahno úwe. Apahtárórác kasenú púana Pítane arupipeq umeh agúwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, arega moke tagariahne. Are tagariahnawe ínégá arensabé nirutaboiraíruge úwana Sísaga wensabé, Néne sipisípiq kirabo ainto.

¹⁸ Kawerue írátíahno. Are mahbi míaronaraq arene áréti sabirare arega awahbarairabeq pokurone. Are ore úkínararaq arene ayahnkara pankeréhnaraq mó kegá ahmboqme meqmera are íre awahbáhnarabeq móatagéhe úwe. ¹⁹ Mah ehwéhme Sísaga Píta pukína ehwéh teawuwe. We pukína tanáhrác Píta íre áhreinayabé tagehra kegá Maniká áwíq pankeragéhe. Mah ehwéh teawena Sísaga Pítansabé, Séniro úwe.

²⁰ Pítaga pabeqme íné, Sísaga arutaboiraínto aní tagówe. Sísaga pukinaúwara táhutahurowanaraq ínégá Sísane anepeq mósaqmaqme ména wensabé, Néne Wahnahno, arene naruo kowerirahna anímé insebo kasenowae. ²¹ Pítaga íné tagéna Sísansabé, Néne wahnahno, mah aní anerinkehbo úwana

²²Sísaga wensabé, Íné nuwabhéhnaraqmé kiwekona tanáhráq we peh oga míanawire íwíáhinabugamo. Arereq wehgaqpo? Arerega séniro únsabe ²³mi ehwéh író kega mó Sísá kéro keyabé, Íné Sóni íre pukinkehe mitaq teri mahtaq terinuwe. Sísaga Pítansabé, Íné Sóni peh mía míankehe íre irarúwe. Wega Pítansabé peh mirae teawena, Íné kiwekonaraq we peh oga míanae íwíáhinabugamo. Arereq wehgaqpo úwe.

Sísane áhnte mó arámbéhríwárínsabé éhwéhne.

²⁴Íné Sísá kéréhwa anínká mah ehwéh iraruge. Mah ehwéh aiq pútaq ehwéh púana sehiranue teiúge.

²⁵Sísaga íre peh morá teiú arámbéhrí mirauwe. Wega áhnte mó arámbéhríúwe. Wehukega wene ehwehnikakáq wene arambehriakáq moke sáhnsahwe sehiranutaq tahirímé púkuwarínká mah marákó márákó kígí agirana marakó íre awehraq kéh irino.

Eqmaro Ke

Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Árúkaga ebeq sóteh arámbéhríena anehe wega Pora kérena séhréh atena púku áwíq Árúkae ue sehiranúwe. Anehenura mah pukú Eqmaro Ke pukúe ue sehiranúwe. Sísaga miraéna irarú ehwehnsábé ebeqte pukúgá teíre. Manikáne Awanka mirau arámbéhrí Eqmaro Ke pukúgá teíre. Sísaga eqmaro kega pokue mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue Sísá éhweh koreríúwe. Teríútaq Manikáne Awanka se págege aritena séhréh aritowara áhnte kegá sene ehweh irera Sísansabé aiq pútare atówe. Mi ehwéhnká abae agúwara Sísá tagariáh ké áhnte úkuwe. Mah pukúípeqté éhwéhnká minayabeákák eqmaro kega mirau arámbéhríákásábé teíre.

Eqmaro kega miraunsabé éhwéhne.

Sísaga, Manikáne Awa eqmaraníe ú ehwehne.

1 Tíópírásao, néne sehiramé kawerue sáhnshawe iro. Menah tanáhráq mó pahsi sehiranue áwátáuge. Mi pahsípeq moke Sísaga miraúnsabe sehiranue teawena wega íwáhnorúnsabeakák teawátáuge. ²Wene arambehri áhwárotáqkákák íópeq kiu tanáhrásábéakák teawátáuge. Wega marakóipeq míotaq wehuke eqmaq suanieéna omaq sitowe. Manikáne Awanka Sísá iwíáh atowana wega íópeq kinaútaq omaq sito ke síwáhnorúwe. ³Téhwe Sísá awankátaq táhpague pukéna anehe oga úkéna mó wehekáh mó wehekáhnue omaq sito keba séyééna wewe sokigi aritowara tagowe. Tagowana 40 wehekáh miraéna Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teriúwe.

⁴Mi tanáhráq sega momiwíuríótaq Sísaga mahraréna, Sarúsarama suwahpeq apubúue sueq pokiyehboq Nániboga eqmarahna aní tuinayabé wensabé áwénunoro. Menah Nániboga eqmarahna aní éhweh teiyátáuge. ⁵Naho Sóniga wání meriúwana Manikáne Awanka áhníborá tunse iteba mía míainkehe úwe.

⁶Mó tanáhráq eqmaro kega momiwíuríótaq sega Sísansabé kasenára, Ísara ke iteitene marakóraq amahnága wahnahnoro aitaníbo uwe. ⁷Uwana Sísaga sensabé, Nániboga moke mi tanáhráqkákák wéhékáhnkakaq wahnahnire. Minawé íre iteitene arambehri puaq itega mi tanáhráqkákák wéhékáhnkakaq íre tagariáhwe. ⁸Minawé íre tagarawéq mahraue tagariagehe. Manikáne Awanka iteba tuinaraq ite págege aitahnaq itega íné éhweh mah kehiná kéhíná korerigéhe. Sarúsarama suwahpeqte kéreq moke mó Súría marákórápéqté kéreq Sámária marákórápéqté kéreq moke mah kehiná kéhíná korerigéhe úwe.

‡1:4 Sísaga eqmarahna anímé Manikáne Awa mire. Árúka 24.49, Sóni 14.16-17, Eqmaro 2.33 tagáhnno.

¶1:6 Sísá marakóipeq tutaq Aroma kegá Ísara kené marakó págegeue wahnahnúwara áhnte kegá iwíáhéra, Wega Aroma ke kaqsuena iteitensabé, Wahnahnoro aitankéhe íwíáhuwe.

Sísa íópeq kibekú ehwehne.

(Máhka 16.19-20; Áruká 24.50-53)

⁹Mah kehiná kéhíná korigéhe úwana eqmaro kega tagotaq Sísa tumerowana íópeq kire írabúyápipeq kibekúwe. ¹⁰Kibekúwara sega íópeq awahnkanue tagariówara taberábe korosiákákq ánitégá iriwe míóye. ¹¹Iriwe méra sensabé, Kehrari marákórápéqté kéó, aneqsabé iriwe méq íópeq ebitiaho? Sísa ite iuwena íópeq pokiraq tagahwe. We amahnága pokinserah mókake tuinawire uye.

Súrásane arambehri awaq mio ehwehne.

¹²Uyara eqmaro kega Óríwi sawéhrápéqté tunse Sarúsarama suwahpeq wahtotaq tueaguwe. ¹³Tueagéra sega kaegaeu nah abobóráhpeq kíúwe. Sensíwíqmarimé mahraue Píta, Sóni, Sémisi, Ehntaru, Pírípi, Tómáhsi, Pátórómíyu, Mátíyu, Ápíásane ahninkáwá wenáwíq Sémisi, ebeh ehwéh iriaréh aní wenáwíq Sáimóni, mó Sémisine ani wenáwíq Súrása mirauega kíúwe. ¹⁴Sereq Sísa abákawaréhreq wenanoreq mó inínsónseqka sirupipeq peh morá íwíáhue moráráq púreq aruqaruruwe.

¹⁵Mó wehekáh sega mirautaq 120 ke áhnte Sísa tagariáh kéga momiwíuríówe. Pítaga iriwe ména mahraréna, ¹⁶Nánuwahraho, naho Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana Súrása éhweh sehiranúwe. Súrásaga Sísa naruo kowerironsabe mi sehirá aiq pútaraguraire. ¹⁷Sísa Súrása omaq atowaq Súrásareq itereqka moráráq arambehriuraune úwe.

¹⁸Súrásaga Sísa naruo kowerironsabe móne meyowara mi monératé marakó paiqmárówe. Súrásaga sáwéhrapeqté ayahqno maraipérué surahúwana wene ayahba tapoagúwe. Wene ayahba tapoague wene ayamári pehrápeq sahaqúwe. ¹⁹Wega miraúnsabe moke Sarúsarama suwahpeqte kéga irera mi marákóyábé áwírume sene ehweh Ákérámae atówe. Mi awíqmé Korahq Marakóe atówe.

²⁰Pítaga Súrása éhweh mó mahraréna, Buk Songipeqté éhwéhnká aiq mahraréna, Wene mátabu susa matábú kanae. Mó kéga mitaq íre míáhro arito ire. (*Buk Song 69.25*) Mi ehwéhnká mó mahraréna,

Mó anínká wene arambehri awaq miankéhe ire. (*Buk Song 109.8*)

²¹⁻²²Sóniga Sísa wání meawátáitaq táhmaro kéga Sísa kétówe. Sega kékérué Sísa oga úkuraitaqkákákq íópeq kiraitaqkákákq tagarowe. Mó ke Sísa éhweh terigeheéq mina tahnsa Sísa kékéri aní iwíáhue omaq atanéhe úwe.

²³Pítaga mi ehwéh teriuwara sega téhraníté omaq sitówe. Mó aní wenáwíq Máhtíásae. Mó aní wenáwíq Sósépaé. Sósépawe we mó awíq Pásábae. We mó awíq Sásátae. ²⁴⁻²⁵Sega mahrarue púreréra, Itene Wahnahno, arega ómi kehináné sirupipeqté íwíáhwé aiq tagariahne. Arega eqmatona arámbéhrí Súrásaga aiq suena ahabárorabeq pokuraire. Wene arambehri mirainkeheé arega omaq atahna aní sokigi aio éra púreruwe. ²⁶Manikánka omaq ato aní taganehéera sega káriq ebáh tuparuqme tagéra Máhtíásawe Súrásane arambehri mirainkehe atówara we Sísa kéro ke, airápété morá kéreq arambehriúno átówe.

Manikáne Awanka tu ehwehne.

2 Asiu kené siahrreraq ko tanahráq áwíq Péntíkósie.^{§§} Ebeqte wehekáh sutaq Sísá tagariáh kégá moke peh morábí sáhuríówe. ²Sáhuríówana íópeqté éhwéhnká anotah soíríqká uu inserahnúwara ómi nahupeq tútuue míó kega apubúue írówana ³anehbí irobina tahnsá náneqmarí ábóraragúwara tagowe. Tagowara irobina abae ague mó anípá mó anípánue abae agúwe. ⁴Manikáne Awanka sirupipeq tuména iwíáh arito púara sega mó kehináné kambare ehweh iraruwe.

⁵Mi tanáhráq áhnte Asiu ke mó kehiná mó kehiná suwahpeqte Sarúsarama suwahpeq sewíówe. Mi ke Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh ké wóe. ⁶Sega mi ehwéh irera sega morábí sáhurawéra írówarawe Sísá tagariáh kégá mó kehiná mó kehináné ehweh iraruwe. ⁷Iraruwara seyene ehweh irarunsabé író kega áhtená, Árahue irareo éra iwíáhue tagowe. Segá áhtená mahraréra, Iteitene ehweh irare kewé se peh morá Kehrari marákórápéqté ké wóe.

⁸Sega iteitene ehwehmarí irarewaq irone. Segá itene ehweh árahue irareo? ⁹Ite Pátía kewé Míría kewé Érámi kewé Mésópótémía marákórápéqté kéwé Súría marákórápéqté kéwé Kápárosía marákórápéqté kéwé Póntúsa marákórápéqté kéwé Esia marákórápéqté kéwé itene ehweh irarewaq irone. ¹⁰Párigía marákórápéqté kéwé Pámbíría marákórápéqté kéwé Ísípi marákórápéqté kéwé Áribía marákórápéqté kéwé Sáiríni suwahpeq wahtotaq mi kewé Aroma suwahpeqte náhnsó kéwé itene ehweh irarewaq irone. ¹¹Mi kewé Aroma suwahpeqte náhnsó kéwé táhmaro Asiu keúrú míáhwe. Mó mitaqté ké Asiu kené sánsá mero ke míáhwe. Kírítí marákórápéqté kéwé Árebía marákórápéqté kéwé moke mi kegá itene ehweh irarewaq irone. Manikánka págege arámbéhrínsabé sega irarewaq irone. Moke iteruwahrahga irarewanserah itene ehwehmarí irarewaq irone uwe.

¹²Sega áhtená sene sirupipeq iwíáh kikiréra, Itene ehwehmarí árahue irarewapómo? Aneq sansápómo uwara ¹³mó kegá siwiréh aritera, Segá peh píáh nah puara múguwahgu ehwéh irarewe uwe.

Pítaga pahsuo ehwehne.

¹⁴Uwara Pítareq airápété moráue eqmaro kereqka iriwe míówe. Pítaga mipi sáhurío keyabé anotahtaq teriena, Sarúsarama suwahpeq kaegaeo kereq moke mó Asiu kerero, ehweh teiníboq írátíáhro. ¹⁵Abehq wání nah puara múguwahgu ehwéh irarewe eme írakaumo. Amahnága pópoqnah peh ákáhtaq kéhrana íre píáh né tanahráre. ¹⁶Mó kené ehweh irarensabé Manikáne ehweh irarú ani, Sóeriga mahraréna,

¹⁷Manikánka iraréna, Anehe tanahráq Néniwa mah kehiná kéhínápá eqmaq auwaníe. Néniwanka néne ehweh iwíáh aritahnara itenahnímáhqsonseq iteriyahumáhqsonseqka ehwéh irarigehe. Itene mahbigauné siwanka tagagehe. Orerónká áónáh tagagehe. ¹⁸Mi tanáhráq néne arambehri mirao weh áhrébá néniwa eqmaq auwaníe. Néniwanka néne ehweh iwíáh aritahnara ehweh irarigehe. ¹⁹Íópeqté íre tagariáh náneq sokigi ainíe. Marakóipeqté moq págege sansá sokigi ainíe. Korahqkakáq irakáq áúnínaakáq tagagehe. ²⁰Pópoqnah

---

§§2:1 Péntíkósiyabé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé “Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne” ue kéhrabeq tagáhnó.

sunkíkiraginae. Íótaq korahq tahnsa tautáúraginae. Miraínagake anotah Wahnáh ánínka págegeue wahnahnína tanáhráq áhnbóránire. ²¹ Are néne Wahnah míahno ue níáhrabira kewé kaweraritanauge ire úwe. (*Joel 2.28-32*)

²² Pítaga mó mahraréna, Ísara keo, mó ehwéh kawerue írátíáhiro. Sísá Néhsara suwahpeqte ání éhweh teiúge. Wega Manikáne arambehri mirainkeheéna Manikánka Sísá omaq atowe. Minayabe tagariageheéna Manikánka págege atáráire. Págege atáráirana wega íre tagariáh náneqkakákq págege arámbéhríákákq sokigi aítáráire. Itene iuranka tagahnsabé aiq ahtebahwe. ²³ Naho Manikánka iwíáhúe tagarionserah menah itega Sísá táhtoqme ahbabáq ke móriátówara sega awankátaq táhpatowana putiaraire.

²⁴ Sísá íre airaiq pusa ání míahrahurai puana Manikánka érorahirabeqte iriatena oganúq atáráire. ²⁵ Naho naho Tébtí, Sísane aigaqnaga íre wewensabé irarena peh Sísansabé teiena,

Néne Wahnahnka ínereq mía míaime tagaríóge. We néne niyah púpeq mía míai puana íre áhreúge. ²⁶ Minayabe nirupipeq eyoyóire. Néne níwéhrate iwíáh íwíáh atóge. Íné pukonaraq arega oganúq intaniewóne iwíáhuge. ²⁷ Íné pukonarabeq arega néniwa íre nuwankéhe. Peh oganúq intankéhe. Arene kaweq aniné ninonka íre karekinawire. ²⁸ Arega oga mía mía ahtápéq sokigi aníátóne. Arereq mía míáúya puana nirupipeq eyoyóinawire úwe. (*Buk Song 16.8-11*)

Mi ehwéhmé Tébtíga teiuwe.

²⁹ Pítaga mó mahraréna, Nánuwahraho, itene igaqna Tébtí éhweh pahsuqme teiníe. We naho putiowara maisarówana wene kárékú anónká amahnága maisia maíq mahtaq kéhre. Minayabe íre wewensabé iraréna peh Sísansabé irarúwe.

³⁰ Tébtíwe Manikáne ehweh irarú ani ména Manikánka mirainauge ú ehweh írátíowe. Manikánka naho Tébtí teawena, Amahnága arega wahnahnónanserah mókake arenanahga wahnahninkehe. Peh aiq pútariahnsanuge únsabe ³¹ Manikánka miraináu arámbéhríyábé Tébtíga ahtebówe. Ahtebéna we aiq tagariomé Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna omaq ato aní oganúq atanawire. We pukirabeq íre auwanawire. Wene anonka íre karekinawire. Peh oganúq atanawire tagariowe úwe.

³² Pítaga mó mahraréna, Manikánka Sísá iriatena oganúq atowaq ite moke tagarawéq teiune. ³³ Manikánka Sísá wene ayah púpeq atowana anotah Wahnáh ání míaraire. Míarairana Manikánka teawátáinserah Wenawa Sísaba eqmatairana Sísaga Manikáne Awa iteba eqmaréhre. Minayabe itega amahnága aiq tagariáhwe. Itega íráh éhwéhmé Manikáne Awanka iwíáh aitéh éhwéhne. ³⁴ Tébtí pukútaq wene anonka íópeq íre kiuwe. Minayabe íre wewene anonkansabé peh Sísá íópeq kiunsabe irarúwe. Wega mahraréna,

Itene anotah Wahnáhnká néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq kiwíahno. ³⁵ Mókake arene naruoakákq wahnahnarito ataníe irarire úwe. (*Buk Song 110.1*)

³⁶ Pítaga mó mahraréna, Ísara keo, ite ómi kawerue iragéhboq írátíáhiro. Itega Sísá awankátaq táhpareq subiq sutowe. Manikánka mi anínsabé, Are ínégá omaq ató aní móne. Anotah Wahnáh ání míahno atáráuge úwe.

Áhnte wehekéqká Manikánsabe aiq pútare atera wání meyo ehwehne.

³⁷ Morábí kiranéhnurío kega írówana mi ehwéhnká sirupipeq pówe. Sirupipeq pówara sega Pítareq mó eqmaro kereqsabé kasenéra, Iteruwahraho, aneq miraonehknono ³⁸ úwana Pítaga sensabé, Itene ahbabáq kaqiuwankéhboq itene ah-

babáq sansa sueq Sísansabé áhraboro. Sísansabé áhrabéq wání meyáhiro. Mirairataq Manikánka itene ahababáq kaweraitena Wenawa iteba eqmarankéhe. ³⁹ Itereq itene animárinseq íre wahtopeqte kéreq ómi mirairataq Wenawa iteba eqmarankéhe. Maniká itene Wahnahnka ómi omaq sito kega mirairataq Manikánka Wenawa iteba eqmarankéhe úwe.

⁴⁰ Pítaga mi keyábé áhnte mó págege ehwéh pahsuqme teriena, Manikánka kaweraitankéhboq mó kegá ahababárorabeq sueq kaweqtaq míáhiro úwe. ⁴¹ Áhnte író kega wene ehwehnsabé aiq pútare atówara wání meríúwe. Wání meríúwara mi wehekáh sega Pítarehba kobaritawe míówe. Peh íregáritaq wehekéq 3 táhúséni (3,000) wehekéká kobaritawe míówe.

Peh morá íwíáhurió ehwehne.

⁴² Seba méra Pítareq mó eqmaro kereqka síwáhnoru ehwéh irera peh morá íwíáhuwe. Peh morá íwíáhéra sene tópah mewe moráráq néra moráráq púreq aruqaruruwe. ⁴³ Manikánka págege aritowara Pítarehga áhnte otáq sánsá mirauwe. Mirauwara moke tago kegá áhtenuwe. ⁴⁴ Moke Sísansabé aiq pútare ató kega moráráq méra sene ménsámehnsánsabe peh morá íwíáhuriówe. ⁴⁵ Sega sene mén-sámehnsátate méyó moné mewera Sísá tagariáh tábónáh ké náriúwe.

⁴⁶ Mó wehekáh mó wehekáhnue sega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq séyéuwe. Séyééra pokue sene nahmarítápéq táhutahuq moráráq naruq naruruwe. Sirupipeq eyoyóuwara táhutahuq moráráq naruq naruruwe. ⁴⁷ Sega Manikánsabe iwíáh iwíáhuwara moke tago kegá iwíáhéra, Kaweq kee uwe. Mó wehekáh mó wehekáhnue áhnte mó kegá Sísansabé aiq pútare atówe. Ai q pútare atówana Manikánka se kaweraritowara Sísansabé aiq pútare ató ke áhnte aguwe.

Soriqnah ani kawerato ehwehne.

3 Tunsorerutag Asiu kegá púreq aruqarurotaq Pítareq Sónireq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq seyeherauye. ² Mi nah méhpeh áwíq Kaweq Mehpéhne. Mitag soriqnah ani tútuue míówe. Wenanoga maqmarotag soriqnah ani maqmarowe. Mó wehekáh mó wehekáhnue wene iyahnabo animárínká meqmera mi mehpéh móata móatauwe. Nahupeq kíra keyábé ineh inehinkehéera meqmera móátówe. ³ Wega Pítareq Sónireq nahupeq kibekoyehera uyataq tagéna, Náníetao úwe.

⁴ Náníetao úwana Pítaga we ebitáwéna wensabé, Ite tagážno úwe. ⁵ Úwana wega se tagéna iwíáhéna, Aneqpopoq nánigéhe iwíáhuwe. ⁶ Iwíáhuwana Pítaga wensabé, Iné íre móneakák ání múge. Mirainieu naneq teawíníe. Néhsara suwahpeqte ání Sísá Karáhé áwirue teawúge. Iriwe nogo atóge úwe. ⁷ Miraréna wene púpeqte áyáhnkárátáq táhtoqme iriatowe. Iriatowana wene aiaurankakaq aigáránkákáq apubúue págege agúwe.

⁸ Págege agúwana mi anínká suansúá keirigue nogena nahupeq kierirowe. Kierirena wega nogena ahkuagu ahkuaguéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe. ⁹ Manikánsabe iwíáh iwíáh atowara ómi nahupeq míó kega we tagéra, ¹⁰ we Kaweq Mehpéhtáq tútuue ineh inehéwéh ání míre uwe. Wene aigará kaweragúnsabe, Éhneh. Ai q kaweragire éra áhtenuwe.

Pítaga mitaq mío ke teriu ehwehne.

¹¹ Kaweragú aninká Pítareq Sónireq táhtorowara ómi tago kegá áhtenéra pehbeheráh seba suwe. Anotah wahnáh wenáwíq Sórómóni Asiu kené wahnah míotag pearó owewéhpéhtápéq suwe. ¹² Suwana Pítaga tagéna sensabé, Ísara keo, we kaweraginsabé aneqsabé áhtenoo? Itewe aneqsabé ebitiaho? Ite págege anité méta kaweratehye íwíáho? Manikánka itensabé, Kaweq anité wóye aitéhnsábé kaweratehye íwíáho? Írakaumo. Íre itegae.

¹³ Manikámé we Ébáráhmareh Áhísáhkireh Sékópáreh itene igaqnaréhne Maniká ména wewega mah aní kaweratéhre. Áhnte kegá wene arambhiri awahbeh ani Sísawe, Anotah aní míéhre atageheéna kaweratéhre. Sísá marakóipeq míaraitaq sega we subigeheéq itega táhtoqme naruo kebá meqmeq móátárówe. Wahnah aní wenáwíq Páhirátiga, Sísá íre ahababáq ani púana pugeq auwaníe íwíáhurairaq itega ahqáho atárówe. ¹⁴ Manikánsabe arutaboiri anímé kaweqtaq mía míaurai anímé itega ahqáho atárówe. Peh mó ke subiq sutai aní pugeqio urowe. ¹⁵ Oganúq itahráhi aní subiq sutowe. Itega Sísá subiq sutowana Manikánka iriatáráire. Minayabe Sónireq ínéreqka itene iuranka tagéta teiuye.

¹⁶ Sísansabé aiq pútare ateta wenáwírue áhrabúya puana wega mi aní kaweratéhre. We awaho ani míéhraq tagahwe. Sísansabé aiq pútare atoyanka mi aní kaweratéhraq tagahwe úwe.

¹⁷ Pítaga mó mahraréna, Nánuwahraho, itereq itene wahnahmarínseqka Sísá subiq sutotag we Manikáne ahninkáwá míéhnsábé itega íre ahtebarowe. Íre ahte-béq pehipi subiq sutowe. Minayabe aiq tagaríoge. ¹⁸ Manikánka wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara ómiga mahraréra, Manikánka omaq ato anínká pukina ínaraq anotah érinawire uwe. (*Aisaia 50.6, 53.5*)

¹⁹ Minayabe Manikánka itene ahababáq kaqiuwankéhboq itene ahababáq sansa sueq wensabé áhraboro. ²⁰ Mirairataq Manikánka itene irupipeq eyoyó aitankéhe. Sísá Karáhé itene Wahnah míankeheéna Manikánka omaq atowe. ²¹ Amahnága Sísá íopeq mía míaire. Manikánka wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara naho mahraréra, Mókake Manikánka moke kawerinkehe uwe. Amahnága Sísá íopeq ména mi tanáhráqsábé áwénunire.

²² Mósísiga itene igaqnansabe naho mahraréna, Maniká itene Wahnahnka wene ehweh irarinkeheéna itereq mionarabeqte ání eqmarankéhe. Ínéga mirauraunserah eqmarahna anínká mirainkehe. We sínaraq irarína ehwéh moke kawerue íráhro. ²³ Wega irarína ehwéh íre íréhra kewé pukigehe. Manikáne animarí míéhrarabeqte kaqsuahnaraq pukigehe úwe. (*Lo 18.15-19*)

²⁴ Manikáne ehweh irarú ani Sáhmúériga Sísá tutai tanáhráqsábé irarúwe. Moke we anehe su animarí, Manikáne ehweh iraru animárínseqka moq amahnága tánáhráq, Sísá tutai tanáhráqsábé iraruwe. ²⁵ Manikáne ehweh iraru kewé itene igaqnaréh wóe. Íre peh morá itene igaqnaréhyabe iraruwe. Moke itensabéákák iraruwe.

Manikánka itene igaqna Ébáráhmansabé naho teawena, Arenahninká mah marákó marákóipéq mó kahnáh mó kahnáhnue kaweraritankéhe teawuwe éna ²⁶ Manikánka wenahni wene arambhiri awahbeh aní iriatena ebeq ite Asiu keba eqmataire. Itene ahababáq kaqiuwankeheéna wenahni eqmataire úwe.

Pítararé karábúsiipéq mórító ehwehne.

4 Pítareq Sónireqka Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq míó keyabé síwáhnoruye. Síwáhnoruyataq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wáhnáh párisíreq Sáyúsi kéreqka suwe. ² Pítararéqá síwáhnoréra, Sísa oga úkurainsabé mókake pukira ke mó oga úkoneherawoe uyara mina su kegá írówe.

Iraera sene ehwehnsabé anotah abíáhnásánéra ³ Pítararéqá sure táhtoqme meriqmera karábúsiipéq mórítówe. Íó tupekútaq puara ahbiahipeq kotiigeheéra mórítówe. ⁴ Mi wehékáh áhnte író kega Sísansabé aiq pútare atówe. Peh íregárita q wéh 5 táhúséni (5,000) wehgá aiq pútare atówe.

Sega Pítararéyábé ehweh arító ehwehne.

⁵ Ahbiahipeq Asiu wahnáh kéreq Asiu kené aboawah wehreq Mósísine ehweh síwáhnoru kéreq Sarúsarama suwahpeq sáhuriówe. ⁶ Sáhuriówana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah wenáwíq Ánása míowe. Ánása wenawahrah sensíwíq Káiyápásareh Sónireh Árékásántareh mó wenáwáhráhrefka moráráq sáhuriówe. ⁷ Mitaq sáhurawéra, Meriqme sero uwana Pítareq Sónireq meriqmera seba mórítówe. Mórítówara mipi sáhurió kega kasenéra, Insega págege aitaráiraq mi soriqnáh áni kaweratároyo? Inse áwirue kaweratároyo uwe.

⁸ Uwana Manikáne Awanka Píta págege atena iwíáh atowana Pítaga sensabé, Wahnah kéreq aboawah wehrero, Írátíáhro. ⁹ Soriqnah ani séhréh ataráuyansabé inse áwirue kaweratároyo kasenoo? ¹⁰ Iteq moke Ísara kéreq iragéhboq írátíáhro. Itega Sísa Karáhé Néhsara suwahpeqte áni awankátaq táhpatowana putiaraire. Putiarairena Manikánka iriwe oganúq ataráire. Sísa Karáhé págege áni míéh púana wenáwíq áhraburauyansabé soriqnah ani kaweratáraire. Kaweratárairena ite míáhrabeq we amahnága awaho ani míéhre.

¹¹ Nah pearáh kegá wahq awanká tagéra, Iroke awankáne éra sutowana anehe mi wahq anotah kawéq wáhq úkire.* (*Buk Song 118.22; Aisaia 28.16*)

Mina inserah itega Sísansabé ahqáho atárowana we anotah Wahnáh áni úkuraire. ¹² Peh morá Sísa webataq itene ahbabáq kaweritahráhire. Peh morá Sísa áwirue ahrabo ke wega kaweritankéhe. Mah marákó marákóipéqmé mó morá ánínká itene ahbabáq íre kaweritahráhire úwe.

¹³ Pítareq Sónireqka míó keyabé íre áhrea ehweh pahsúoyansabé wahnah kéreq aboawah wehreqka író kega áhtenuwe. Áhtenéra iwíáhéra, Se íre sigaruuroya anité peh wahba arámbéhríraté anité wóye iwíáhuwe. Iwíáhéra, Sewe Sísa kétóya anité wóye uwe. ¹⁴ Wene aigará kawerato aninká Pítararéqá míowara tagéra mó ehwéh mi tanáhráq íre irarerahuwe.

¹⁵ Íre irarerahunsabe wahnah kéreq aboawah wehreqka Pítararé kaunsíri kegá momiwúrabeqte máhpeq sitera sío síouwe. ¹⁶ Síso síoéra, Mi anité aneraru-anéhnkono? Sega ótaq sansá aiq pútaq mirauroyara moke Sarúsarama suwahpeqte kegá tagariáhwe. Sega kaweratóya ehwéh itega íre epéq suahráhuwe.

---

*4:11 Mátíyu 21.42 aigarápéqté éhwéh tagáhnno.

¹⁷ Mi ehwéh abae agínehboq págegeue ehiya miáhtao aritanéhe. Mó ke Sísá áwírue síwáhnoriyeho ue terianéhe uwe. ¹⁸ Terianeheéra Pítararé síáhrabéra sensabé, Sísá áwírue mónkakák síwáhnoréta teriyehboq túbáh agotao ue teríúwe.

¹⁹ Teríúwara Pítareq Sónireqka sensabé, Manikáne ehweh sueta itene ehweh íréhyataq Manikánka itensabé kaweróye aitankéhb? Írakaumo. Minayabe iteitega iwíáhue tagahro. ²⁰ Itega tagéta írátáuya ehwéh íre ehiya míahrahúye. Peh teri teri-noyehetauye uye.

²¹ Soriqnah ani kaweratsabé ómi kegá Manikánsabe iwíáh íwíáh atówe. Minayabe wahnah kegá iwíáhéra, Mó kegá itensabé sibiahnsa aitehboq Pítararé peh-ragaritanehe uwe. Segá Pítararéyábé, Subónehboq Sísane ehweh mónkakák íre terí-tao éra kaqsúówe. ²² Kaweragú aní 40 opéq peh soriqnah ani míowe.

Sísá éhweh terigeheéra págege aito ue púreru ehwéhne.

²³ Kaqsúówara Pítararéágá sensuwahrahba pokuye. Pokéra Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnseq Asiu kené aboawah wehreqne ehweh teríúye.

²⁴ Teríúyara irera Manikánsabe moráráq púreréra mahraréra, Itene anotah Wah-náhnno, arega íopeqkákák mah marákó márakóákák sóreq wanínkákák miraróne. Moke mahnana kéh náneqkákák miraróne. ²⁵ Arene arambehriú ani, itene igaqna Tébiti Arenawanka iwíáh atowana sehiranue mahraréna,

Nahnso kewé aneqsabé anotah abíáhnsánoo? Aneqsabé ehweh pehipi moraenoo?

²⁶ Mah marákó márakóípéqté wáhnáhmárinseq anotah anímárinseq ebehone-heéra sokah sokahowe. Manikánseq wega wehuke merinkeheéna omaq ato anínseqsabé kotioneheéra morábí sáhuríáhwe úwe éra púreruwe. (*Buk Song 2.1-2*)

²⁷ Segá mó púreréra, Tébitiga naho sehiranúme amahnága iteruwahpeq Sísá sub-oneheéra sorupariarowe. Kaweq arénáhní arega eqmarahna aní Sísá suboneheéra sorupariarowe. Érótireq Póntiása Páhirátireq wáhnaupéqté kéreq Ísara kereqka Sísá suboneheéra sorupariarowe. ²⁸ Arega naho págege iwíáhue miraóna iwíáh anehe kaqme miraurowe. Arerega mina iwíáhóna puara sega menah miraurowe.

²⁹ Anotah aníno, amahnága sega itensabé, Subónehboq túbáh agotao eme aiq irahne. Ite arene arambehriúna anímári múne. Minayabe ite íre áhreia peh arene ehweh págegeue irarenehboq séhréh aito. ³⁰ Arene ehweh irarenaraq awahre ke kaweragigehboq arene ayahtate táhtoro. Sísá arene arambehriyabé awahbeh aní áwírue áhrabonaraq ótaq sansámári miraúno éra púreruwe.

³¹ Púreruwana momiwí nah míu míúúwana Manikáne Awanka sene sirupipeq tunse séhréh arito púara moke sega íre áhreia Manikáne ehweh págegeue iraruwe.

Ménsámehnsá morábí matawéra tabonah ke náríú ehwehne.

³² Moke Sísansabé aiq pútare atáh kégá peh morá iwíáhéra sene ménsámehnsá morábí matíówe. Mahna peh morá néne wíre íre iraria peh morábí matíówe.

³³ Eqmaro kega Sísá oga úkú ehweh anotah pagégéue irare irareuwana Manikánka séhréh aritowe. ³⁴ Sísá tagaríáh kébáté mó morá tabonah ani íre míowe. Segá iwíáhutaq sene ménsámehnsá paimaq paiqmaréra meyó moné mewera ³⁵ eqmaro ke náríúwara eqmaro kega tabonah ke saraqme náríúwe. Minayabe tabonah ke íre míówe.

³⁶ Wehukení wenáwíq Sósépa míowara eqmaro kega mó awíq Páhnábásae átówe. Mi awíq Páhnábásawe áwahewé séhréhi aníne awíq míre. We Sáipára

marákórápéqté áninéna Áríwái káhnáh áníne. ³⁷Wene marakó peh ákáhtaq éberiopeq paiqmarena meyó moné mewe eqmaro ke siuwe. Segá tabonah ke saraq mi-ageheéna Páhnábásaga siuwe.

Ánáníásireq wene ahrereqka Manikáne Awa áhwárawe tagoya ehwéhne.

5 Mó akéqká iwíáhue mó sansánuye. Wehukení wenáwíq Ánáníási wene ahre áwíq Sapairae. Sene marakó peh ákáhtaq éberiopeq paiqmarera móne meyóye. ²Ánáníásiga mi moné saime ebeqtaq kopéqmarowana wene ahrega tagóye. Tagówana wega mó akáhtaq mewe eqmaro keyabé péhenue peh ákáhtaq moné náriuwe. ³Náriuwana Pítaga wensabé, Ánáníásio, owainawanka iwíáh atéhrah aneqsabé mira iwíáhono? Arene marakó paiqmarahna moné ákáhtaq kopéqsuahnayabé Manikáne Awansabé péhe éhwéh teawene. ⁴Arene marakó íre paiqmarahnaraq tahirí peh arerene kagai iripo? Arene marakórate paiqmatona moné peh arerene matiarona wino. Arega, Móne ákáhtaq kopéqsue péhe éhwéh teriníe iwíáhóna wino. Arene arupipeq aneqsabé ahababáq iwíáhono? Íre peh wehukeyabé Manikánsabe moq péhe éhwéh teawene úwe.

⁵Úwana Ánáníásiga mi ehwéh irena aunúnkaq márunsurahue putiowe. Putionsabe író kega anotah ahténéra áhre aguwe. ⁶Mibeqté máhbígáúnká séra pukú aniné anonka ambantataté úbíqme sehgiwera mómaisarówe.

⁷Ánáhkawagá wenawehq putíéhre u ehwéh íre irena apahtaró áhwáh sótaikúwana suwana ⁸Pítaga wensabé, Marakó paiqmarehyame mahraue moné meye-hyo úwana kowe mirauwe meyoye úwe. ⁹Úwana Pítaga wensabé, Itega iwíáhétawe Manikáne Awa áhwárawe tagayehe iwíáhewoyo? Arenawehq maisaráh máhbígáúnká amahnága kouwekue méhpehnsah seuriáhwe. Segá arenkakáq sehgiwera pokigehe úwe.

¹⁰Sehgiwera pokigehe útaq mi iní aunúnkaq Pítane aigárátáq márunsurahue putiowe. Putiowara mahbigaúnká nahupeq kire putio iní tagéra sehgiwera awehkawa maisarórabeq mómaisarówe. ¹¹Moke Sísa tagariáh kéreq mó kereqka putíóya ehwéh irera anotah ahténéra áhreuwe.

Ótaq sansámárinunsabe éhwéhne.

¹²Eqmaro kega wehuke míopi áhnte otáq sánsámári mirauwe. Asiu kené wahnah aní Sórómóni míotaq pearó oewéhpéhpéq Sísa tagariáh kéga mitaq sáhuria uriauwe. ¹³Sáhuriówara mó kéga iwíáhéra, Sísa tagariáh kéwé peh kaweqtaq míáh ké wíre iwíáhéra áhtenéra mibeq seba íre suwe. ¹⁴Áhnte weh áhrégá mó wehekáh mó wehekáhnue Sísansabé aiq pútare atera mó Sísa tagariáh kébá sáharuqaruowe.

¹⁵Eqmaro kega áhnte otáq sánsá miraunsabé awahre kéga iwíáhéra, Pítane mánkánahnka iteba sótaikínaraq itene awahre kaweraginkehe iwíáhuwe. Mira iwíáhunsabé sene iyahnaboga meriqmera ahtapeq máhriqtaq mórítówe. ¹⁶Sarúsarama suwahpeq wahtote kereqka awahre kereq owainawanka síwíoqno kereq meriqmera mórítówara moke kaweragúwe.

Íopeqté ánínká karábúsiipéq míó ke máhpeq sito ehwehne.

¹⁷Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnseq wereq míó ke, Sáyúsi kereqka iwíáhéra, Ótaq sansá mirao kéga ite kiotaikiyehboq aneraritanéhnkono

uwe. Aneraritanéhnkono éra eqmaro keyabé anotah abíáhn-sánéra ¹⁸se táhtoqme wahba karábúsiipéq mórítówe.

¹⁹Inokáhpeq Maniká míéhrameqte íopeqté ánínká karábúsiipéqté ónsá siwe eqmaro ke máhpeq sitowe. ²⁰Máhpeq sitena sensabé, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kowéq moke náneqmarí oga mía mía ehwéh koreriéro úwe. ²¹Úwara sega ahbiahiperura pokue íopeqté ánínká inokáhpeq koreriéro aritonserah Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kosíwáhnoruwe.

Kosíwáhnoruwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnseq wereg mío kereqka Asiu kené aboawah wehreq mó kaunsírí kéreqsabé síáhrabuwe. Síáhrabuware sure morábí méra párisiwarínsabé, Karábúsiipéq mórítáru ke kow-eriráhro uwe. ²²Úwara párisiwarínká pokue karábúsiipéq koragowara eqmaro ke íre míówe. Íre míówara kouwekue sene wahnahnsabé, ²³Itega tagónawe karábúsiipéqté ónsá paisa tagóne. Karábúsiipéqté wáhnáhmárínká onsarapéq máhpeq iriwe wahnahnatíáhwaq tagóne. Sega wahnahnatíáhwaq onsa siunaraq kabarúna ke íre míáhwe uwe.

²⁴Úwara Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté párisiwaríné wahnahnseq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahmarínseqka mi ehwéh irera áhtenéra, Árahiro? Se eheragowamo íwíáhuwe.

²⁵Se eheragowamo íwíáhuwana sú anínká sensabé, Itega karábúsiipéq sítáro kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq amahnága iriwe síwáhnorowe teriuwe. ²⁶Teriuwara Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté párisiwarínseq sene wahnahnseqka pokue Pítareh kowerrera áhreéra, Mó kegá ebahtaté subíyeho éra pehwehruwe kowerríówe.

Pítarehga sene ehweh ayahqme teríu ehwehne.

²⁷Kowerríqmera kaunsírí kebá mórítówe. Mórítówana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka Pítarehyabe ehweh aritowe. ²⁸Ehweh aritena, Sípane ehweh mónkakák síwáhnoriyeho teiátáu mino. Teiátáume íre ireq síwáhnoronsabé áhnte Sarúsarama suwahpeqte kegá Sípane ehweh íráhwe. Itega Sípa subitáúna ehwéh aneqsabé teri terinoo úwe.

²⁹Aneqsabé teri terinoo úwara Pítarehga mahraréra, Manikáne ehweh anterúéhnehboq wehukene ehwehme árahue iranéhnkono? ³⁰Itega Sípa awankátaq táhpapeq subiq sutowe. Subiq sutowana itereq itene igaqnaréhne Manikánka iriatena oganúq atáráire.

³¹Oganúq atena wensabé, Niyah púpeq míahno atena wehuke kawerarito urairana Sípa mitaq ména ite Ísara ke kaweritéh ání míéhre. Itene ahbabáq súéhrataq wega kaweraitankéhe. ³²Manikánka miraurai naneq tagarionayabé teiune. Íre itebataq teiasa Manikáne Awanka mó teíre. Manikáne sansá mirao kebá Wenawa eqmaréhre uwe.

Pítarehyabe pehragarítáhro ú ehwehne.

³³Úwara anotah Asíú wéhwárínká Pítarehne ehweh irera sensabé anotah abíáhn-sánéra, Subiq suanehe íwíáhuwe. ³⁴Iwíáhuwana mibeqte káúnsírí ání wenáwíg Kámáría we Péhrasi aní míówe. We Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnorú ani míowara mó kegá, We ahtebia ání míre íwíáhuwe. Wega iriwe ména, Mi ke wéhuwa

máhpeq sito úwara máhpeq sítówe. ³⁵Máhpeq sítówana wega momiwíu keyábé, Ísara keo, mi kegá miraira naneq irareneheqmé kawerue iwíáh atawéq irarero.

³⁶Menah wehukení wenáwíq Téúrása ména, Íné anotah aní múge urairara áhnte wehuké 400 wehuké we kétówe. Kétówara mó kegá we subiq sutowara we kété kega wene arambehri auwera abae ague sene nahtapeq sáh poké agurowe. Poké agurowana wene arambehri parabaguraire. ³⁷We subiq sutowara anehe Kehrari marákórápéqté ání wenáwíq Súrása míraire. Wahnah kegá wehuke síwíq merotaq mi tanáhráq Súrásareq we kété kereqka kámáhni wahnáh ké subiq suanehe éra ite kámáhni wahnáh ké míaneheqmúne uowara kámáhni wahnáh kegá Súrása subiq sutowana pukuraire. Pukurairara we kété kegá moq abae ague sene nahtapeq sáh poké agurowe.

³⁸Minayabe teiníboq írátíáthro. Pehwehrue míáthro. Máhpeq míáh ké pehregarítáthro. Mi ehwéh peh seyene iwíáhwé pehipi túbáh agoneherawoe. ³⁹Manikánka sene sirupipeq mi iwíáh aritéhmé itega íre ahqáho aritahráhu. Manikánka itene naruo aní úkínehboq pehwehrue míáthro úwe.

⁴⁰Úwara momiwíu kegá Kámáriane ehweh irera Pítareh síáhrabuware suwe. Suwara sega subiqmaro atowara wiahno karatáté subiqmarowara, Sísane ehweh mónkakáq síwáhnoriyehe teriera kaqsúówe. ⁴¹Kaqsúówara Pítarehga kaunsíri ke suera máhpeq pokuwe. Sísane arambehri miraunsabé wahnah kegá subiqmáro púara sene sirupipeq eyoyúwara pokuwe. ⁴²Sega mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqkákák wehukene nahtapeqkákák mahrarue síwáhnoréra, Manikánka eqmaraní ú aní, ite kaweraitahráhi animé we Sísá wire ue síwáhno aruqaruruwe.

Sítíbénireh omaq sitó ehwehne.

6 Mi tanáhráq Sísansabé aiq pútare ató ke áhnte úkuwe. Káríki ehwéh iraru Asiu kegá peh morá Asiu kené ehweh író keyabé abiahnсанuwe. Abiahnсанérah ehmuniq éhmúnírera, Wahnah kegá táhutahuq mó wehekáh mó wehekáhnue saraqmaráhtáq peh morá Asiu kené ehweh író kene kéweinínsó áhnte náriera itene kéweinínsó pehgáriq nári nárinowe uwe.

²Úwara mi airápété téhraníté eqmaro kega mó Sísá tagariáh keyábé momiwíoneheqmúne ue síáhrabuware suwe. Suwara sensabé, Táhutahuq kawerue sararanehéq ite Manikáne ehweh síwáhnoré arámbéhrí suewé anotah íre kawerire. ³Minayabe íáthro. Iteruwahraho, mi arámbéhrí miraigehboq itega ite mionarabeqte abapete téhraníté omaq sítáthro. Mó kegá, Kaweqtaq mía míowe e ke omaq sítáthro. Manikáne Awanka sereq mía míai ke méra kaweq iwíáho ke omaq sítáthro. ⁴Ite eqmaq úwátái kegá peh púrerue Manikáne ehweh íwáhnoroneheqmúne uwe.

⁵Uwara moke író kega, Mi ehwéhmé kaweq ehwéhne íwíáhéra wehukení wenáwíq Sítíbéni omaq atówe. Sítíbéniga Sísansabé kawerue aiq pútare ato aní míowana Manikáne Awanka wene arupipeq mía míaeána séhréh atowe. Mó ke sensíwíq Pírípi, Pókóra, Níkánóri, Tímóni, Páménása, Níkóra mirauwe omaq sitowe. Níkórawe we Ántíóka suwahpeqte ánine. Téhwé we wáhnapeqte ání ména anehemé we Asiu kené sánsá mirauwe. ⁶Mi ke omaq sitera eqmaro kene siuranabiahapeq mórítówe. Mórítówara táhutahuq saraqme arámbéhrí miraigeheéra eqmaro kega siyahnkaratáté táhtoque púrerarítówe.

⁷ Manikáne ehweh áhnte síwáhnoru puara Sarúsarama suwahpeq íregárita q kegá irera Sísansabé aiq pútare atówe. Áhnte Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka mi ehwéh irera Sísansabé aiq pútare atówana Manikáne ehweh nka abae agúwe.

Sítíbéninsabé ehweh ató ehwehne.

⁸ Manikánka Sítíbéni séhréh atena págege ato púana wehuke míorabeq anotah otáq sánsámári miraúwe. ⁹ Miraúwara Sáírini suwahpeqte Asiu kereq Árékásántaría suwahpeqte Asiu kereqka Sarúsarama suwahpeq momiwíuwe. Sene momiwí nahtápéqsábé Pugeq Súo Kene Nahne ue áwíratówe. Mi kereq Sírísia marákórápéqté kéreq Esia marákórápéqté kéreqka Sítíbéniba pokue ehwehuwe.

¹⁰ Ehwehuwana Manikáne Awanka Sítíbéni págege ato púana wega ahtebia éhwéh irarúnsabe mi kegá íre ehweh atahráhuwe. ¹¹ Íre ehweh atahráhuwansabé sega mó keyábé epéráhpérera, Sítíbéni péhe éhwéh átéhrataq móne náienéhe. Péhe éhwéh mahrarero. Sítíbéniga Mósísireq Manikánseqsabé síehruru arítaráiraq írátáune ero uwara sega móne mewera mi pehe éhwéh teriúwe. ¹² Mi pehe éhwéh teriúnsabe író kereq Asiu kené aboawah wehreq Asiu kené sánsá síwáhnoru kereqne sirupipeq págegeue abiahsanuwe. Sega Sítíbéniba pokue táhtoqme kaunsíri kebá móátówe.

¹³ Móatera péhe kégá mahraréra, Mi anínká Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqkákáq Mósísine sánsánkákáqsábé abehq éhwéhne arítaráire. ¹⁴ Sísá Néh-sara suwahpeqte ánínká Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náh sokoruankéhe uraire. Mósísiga teiu sansamé Sísaga sabi iuaníe urairaq írátáune uwe. ¹⁵ Uwara moke kaunsíri ke tútuue méra Sítíbéni tagowana wene aru ukiqme míonsabe wene auranabiah íopeqté áníné auranabiah tahnsa ágúwe.

Sítíbéniga teriu ehwéhne.

7 Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító kene wahnahnka Sítíbéninsabé kasenána, ¹ Segá irare ehwéh mé aiq pútaqpo úwe. ² Úwana Sítíbéniga mahraréna, Nánuwahraho, kawerue írátíáhro. Naho naho itene igaqna Ébáráhmaga Áráni suwahpeq íre pokútaq Mésópótémia marákórápéq míowana Maniká anotah pagégé ánínká íopeq auwena Ébáráhmaba séna ³ wensabé ehweh teawena, Arene marakówe arenawahrahwe sue teawéna marakórápéq pokúno teawuwe.

⁴ Teawuwana Ébáráhmaga Kária kené marakórapeq suena pokue Áráni suwahpeq kowíowana mitaq wenabo pukúwe. Pukúwana Manikánka ite amahnága míona marakórápéq Ébáráhma eqmarowe. ⁵ Eqmarowana súwana Manikánka Ébáráhma mahtaqté márakó íre eqatowe. Pehgáriq marakó íre eqatasa peh teawena, Mókake arereq arenanahréhreq iníe úwe. Mi ehwéh teawu tanahráq Ébáráhma íre wenahninkákáq áni míowe.

⁶ Manikánka we mó teawena, Arenanahréh mókake wáhnaupéqté kéné marakórapeq míagehe. Mi kegá arambéhriraq saiqnaritera subiqmarera áhnte opéq 400 opéq síwíoqnagehe. ⁷ Síwíoqnehra ke kamah arinauge. Kamah ariénaraq arenanahréhga mitaq suera mahtaqté márakóráq ínensabe iwíáh íwíáh aintagéhe teawuwe.

⁸ Teawu ehwéh ahrreraq kankeheéna Manikánka Ébáráhmansabé, Áú amurúruwe sansa miraúno úwe. Úwana Ébáráhmaga animai wenáwíq Áhísáhki maqatowana abapete apahtáro wéhékáh ména wenahniné áú amurú auwowe. Áhísáhki weh

úkéna animai wenáwíq Sékópa maqatowe. Maqatowana Sékópaga airápété téhtaré animáí masitowara wene ahninkáwáréh itene igaqnaréh úkuwe úwe.

⁹Sítíbéniga mó mahraréna, Sékópane ahninkáwáréh airápété téhraníté méra se ábárahnahna sensíbáq Sósépa abiahnsanéra wáhnaupéqté ké eqsitera móne meyówe. Wáhnaupéqté kégá Sósépa meqmera Ísípi marákórápéq móátówana Manikánka wereq mía míaéna ¹⁰mó kegá we íre kawerató tanahráq séhréh atowe. Ísípi marákórápéqté wáhnáhnká Sósépa áhrabútaq Manikánka kaweq iwíáh atowana Sósépa ahtebeia éhwéh irarúwe. Ahtebeia éhwéh irarúwana Ísípi wáhnáhnká, Mah anímé kaweq iwíáhíre éna Sósépansabé, Arega moke Ísípi marákóákáq néne nahtapeqté ménsáméhnshánkákáq wahnáhnúno atowe.

¹¹Mi tanáhráq Ísípi marákórápéqkákáq Kénáni marákórápéqkákáq anotah ehwéhrótaq áhnte kene sirupipeq umeh aguwara moq itene igaqnaréh táhutaquq íre kowe. ¹²Íre kowana Sékópaga Ísípi marákórápéq táhutaquq kéhre u ehwéh irena wenahnímáhq táhutaquq sabatáhq Ísípi marákórápéq téh eqmaq suowe. ¹³Eqmaq suowara Ísípi marákórápéq pokéra táhutaquq mewera sene nahtapeq kouwekuwe. Mí tahutáhúq parabagúwara se Ísípi marákórápéq mó pokutaq Sósépa wenawahrehyabe, Íné iteríbáq múge ue pahsuqme teriuwe. Pahsuqme teriuwana Ísípi wáhnáhnká moq Sósépane awahwáréh ahtebéwe.

¹⁴Ahtebéwana Sósépa wene awahwáréhyabe, Nánibo Sékópa meqmeq sero éna eqmaq suowe. Eqmaq suowara awahwáréhga sensibo koweqmera áhnte wehekéq 75 wehekéq weba suwe. ¹⁵Sékópaga Ísípi marákórápéq tuména mitaq pukúwara anehe itene igaqnaréh moq mibeq pukuwe. ¹⁶Ébárahmaga naho maisaró marakó áwíq Sékéma ebah monératé paiqmarowe. Ámórine ahninkáwáréhga, Maisia marakó meyo atówana paiqmarowe. Itene igaqnaréhga pukuwara sene animárínká sene ayahnsa mewera mina maisaró marakórápéq ónapipéq móárówe úwe.

¹⁷Sítíbéniga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga Ísípi marákórápéq mía míaéra peh íregáritaq aguwe. Manikánka Ébárahmansabé marakó iníe teawu ehwéh áhníbórá mirainaútaq itene igaqnaréhga íregáritaq aguwe. (*Stat 15.5; Buk Song 105.24*)

¹⁸Íregáritaq aguwana Sósépa pukúwana Ísípi marákórápéq we íre tagario anínká wahnah aní úkúwe. ¹⁹Mi anínká wahnáhnéna itene igaqnaréhyabe péhe aritena síwíoqnówe. Sene animárínká pukigeheéna wega sensabé, Ani maqmaréhrataq mewe máhpeq súáhiro aritowe.

²⁰Mi tanáhráq wenanoga Mósísi maqmarowana Manikánka, Aiq kaweq aníne íwíáh atowe. Apahtáro ío sega wenabone nahtapeq kopípéq kirabo atówe. ²¹Apahtáro ío parabagútaq subiyeho éra máhpeq kopípéq áúwówe. Kopípéq áúwówana Ísípi marákórápéqté wáhnáhné ayahunkawagá we tagéna, Kaweq aníne íwíáhéna meqmena wewene ani tahnsa kirabo atowe. ²²Kirabo atowara Ísípi kegá Mósísi áwáhnoruwana we moke Ísípi kené sánsá ahtebéwe. Ahtebéna we págege ahtébiá aní úkéna wene ehwehnikákáq wene arambéhriakáq págegeue miraúwe úwe.

²³Sítíbéniga mó mahraréna, Mósísi 40 opéq ména, Nánuwahrah Ísara kebá koraganie íwíáhéna koragówe. ²⁴Peh morá Ísípi anínká Ísara aní subutaq Mósísiga tagéna wenawahrah aní éhnehéna mi Ísípi aní subiq suowe. ²⁵Subiq suena iwíáhéna, Manikánka ínénsabe, Arenawahrah séhréh arito éna omaq intowe. Omaq intonsabé nánuwahrahga aiq tagaríáhwe íwíáhúwara wenawahrahga íre tagaríówe.

²⁶ Mó wehekáh wenawahrah aníté tobehuyataq Mósísiga tagéna ayositanieéna sensabé, Ite morá káhnáh móye. Aneqsabé tobehoyo úwe. ²⁷ Úwana ahbabárató aninká Mósísi pagunsuena wensabé, Insega wahnahnarito teawátáiro? ²⁸ Inokáh Ísípi aní subiq sutonanserah íné moq nubiq suaníbo úwe. ²⁹ Úwana Mósísiga mitaq suena pehbeheráh pokue wáhnaupeqté kéné marakó áwíq Míríána marakórápéq kowíowe. Nahnsó aní kowéna mibeqté áhré meywana téhtaré ánímáíréré maqmarowe úwe.

³⁰ Sítíbéniga mó mahraréna, Mósísiga mitaq 40 opéq míowe. Sáwéh áwíq Sáínái wega mitaq wahtotaq abataq marakórápéq noguwe. Mitaq noguwana káriq awánká irarówana íopeqté áninká mi iráípeqté ábóraragúwe. ³¹ Ábóraragúwana Mósísiga tagéna áhtenéna, Wahtotaq koraganie íwíáhéna sútaq Manikánka teawena, ³² Íné arene aigaqnaréhne Maniká múge. Íné Ébáráhmareh Áhísáhkireh Sékópárehne Maniká múge úwe. Úwana Mósísiga iransánéna áhreu púana aura íre pankeqme tagówe.

³³ Íre pankeqme tagówana Manikánka wensabé, Íné míó púah arega órira marakórápéq iriwe miahne. Minayabe arene súu ugurúruqme pehipi iriwe miahno. ³⁴ Ísípi marakórápéqté kégá Ísara ke néne animáí síwíoqnahtaq tagaríoge. Segá uwo uwo aruqarurotaq íróge. Ínéga mibeqté meriqmena móbeq mórítanieéna tumíoge. Mósísio, are Ísípi marakórápéq eqmaróge. Pokúno teawuwe úwe.

³⁵ Sítíbéniga mó mahraréna, Mósísi itaq mahbí míotaq Ísara kegá wensabé ahqáho atera, Insega wahnahnarito teawátáiro uwe. Mína ahqáho ató ánímé Manikánka arenawahrah amahnága Ísípi marakórápéq míowah kowahnahnue meriqme mérito atena eqmarowe. Mósísi abatapi míowana káriq awánká irarowana íopeqté áninká mi iráípeqté ábóraragútaq Manikánka Mósísi eqmarowe. ³⁶ Eqmarowana Mósísiga Ísípi marakórápéq ótaq sansá miraéna mi marakó suena wání aroipeq áwíq Káhtore Waní ayehráq mórítowe. Móríténa mitaq mó otáq sánsá miraéna abatapi móríténa mitaq mó otáq sánsá miraúwara 40 opéq míowe.

³⁷ Mósísiga Ísara keyábé, Manikánka ínénsabe, Néne ehweh korerio éna eqmaq nuwonserah mókake mó wene ehweh terí aní iteruwahrahni eqmarankéhe teniátáire úwe. ³⁸ Mirarena mi tanáhráq Ísara ke abatapi míowana Mósísi seba míowana íopeqté áninká Sáínái sawéhráq Mósísi ehweh teawuwe. Teawuwana Mósísiga itene igaqnaréh mi ogá mé ehweh teriwe úwe.

³⁹ Sítíbéniga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga Mósísine ehweh anteruera wensabé íre iuwahbehre éra Ísípi marakórápéqsabé sirutaboiruwe. ⁴⁰ Ísara kegá Mósísine awahwá Áróninsábé, Arenábáq Mósísi ite Ísípi marakórápéqté meitái aní aiq taqnobagire. We eheq míehrapómo. Ite ebeq itáh mánikámáí míagehboq arene ayahnkarataté maniká tahnsa náneqmarí miraúno uwe. ⁴¹ Miraúno éra itene igaqnaréhga káho áráh q tahnsa náneq mirarówe. Mirarera minayabe titirarera sene siyahtate miraró naneqsabé iwíáh íwíáh atówe. ⁴² Iwíáh íwíáh atówana minayabe Manikánka se suowara sega íopeqté náneqmarínsábé iwíáh íwíáh atówe. Minayabe Manikáne ehweh irarú aninká naho sehiranúwana wene ehwehnka mahraréna, Ísara keo, itega 40 opéq abatapi méq itega ménkámehnká subiqmareq titiruowe. Íre ínénsabe iwíáhéq subiqme titiraintárowe. ⁴³ Péhepehe maniká Móríkine sériraté pearó wehuwéhú nahtapéq móateq mi nahnkákáq sehgieq poku pokuuowe. Itega wehyoq tahnsá náneq mirareq wenáwíq Árépánie ateq itene manikáne atarówe. Iwíáh íwíáhoneheéq itega mi pehepéhé mánikámáí miraruowe. Mi-

raruronsabé Pábíróni marákórápéq seberaebéq eqmaq iuwanauge ire úwe. (*Amos 5.25-27*)

⁴⁴ Sítíbéniga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga abatapi míoťaq Manikánka Mósínsabé, Ínénsabe iwíáh íwíáh aintéhna sériraté wéhuwehu nah mahraue pearo úwe. Manikánka Mósísi sokigiúnserah itene igaqnaréhga mirarówe. ⁴⁵ Itene igaqnaréh pukuwara sene animárínká mi séríraté pearó wehuwéhú náh sehgiwera wehukení wenáwíq Sósúa kérowe.

Manikánka itene igaqnaréh séhréh aritena sene naruo kaqsuowe. Kaqsuowara itene igaqnaréhga sene naruone marakó meyoŵe. Mewera mi séríraté pearó wehuwéhú náh sehgiwera kowíŵe. Mi nah áhnte opéq kagaúwana Tébtí Asiu kené wahnah úkéna ⁴⁶ kaweqtaq mía míaúnsabe Manikánka wensabé arutaboírúwe. Arutaboírúwana Tébtíga iwíáhéna, Nigaqna Sékópane Maniká kaweq nahupéq míankehboq pearaníe íwíáhéna Manikánsabe, Arene nah pearaníe úwana Manikánka ahqáho atowe. ⁴⁷ Ahqáho atowana wenahni Sórómóniga Manikáne nahtapeq pearowe.

⁴⁸ Pearowana Manikánka anotah aní mía míai puana wega íre peh morá wehukega pearáh náhtápéq mía míaire. Minayabe wene ehweh irarú aninká mahraréna,

⁴⁹ Itene Wahnahnka mahraréna, Íópeqmé néne wahnahnu síáh tahnsane. Mah marákó marákóŵé néne nigúnúbá tahnsane. Minayabe íné moke íópeqkákáq mah marákó marákóákáq wahnah wahnahnuge. Minayabe aneq nah peintanéhbo? Íné íre ahreno aní múge.

⁵⁰ Ínébataq ínéga moke mah marákó marákórápéqté náneq miraráhwa mino ire úwe teriúwe. (*Aisaia 66.1-2*)

⁵¹ Teriena Sítíbéniga mó mahraréna, Ite saiyoue píribahri ke wóe. Itene irupipeq íre irasa, ahre parosa ké wóe. Ite Manikáne Awansabé ahqáho atáh ké wóe. Itene igaqnaréhga miraunserah itega amahnága miraowe. ⁵² Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh iraru ke moke síwíoqno mino. Íre áwíoqno aní insebo? Naho Manikáne ehweh iraru kegá mahraréra, Mókakewe kaweqtaq mía míai aní mahťaq tumíanawire uwara itene igaqnaréhga mina iraru ke subiq súóŵe. Segá miraunserah itega moq miraurowe. Kaweqtaq míéh aní tumíowaq itega táhtoqmeq móateq subiq sutowe. ⁵³ Íópeqté kegá Manikánka sehgióro ú ehweh teiéwaq itega íre ireq mi ehwéh anteruq anteruro mino úwana wene ehweh aiq parabagúwe.

Sítíbéni subiq súó ehwehne.

⁵⁴ Sítíbénine ehweh parabagúwara író kega anotah abíáhnsánéra sirupipeq págege aguwe. Segá Sítíbéninsabé anotah abíáhnsá atówana ⁵⁵ Manikáne Awanka wene arupipeq ména séhréhue págege atowe. Séhréhue págege atowana Sítíbéniga íópeq ebitáwéna Manikáne téhreh naneqkákáq tagóŵe. Sísave Manikáne ayah púpeq iriwe míowana tagéna ⁵⁶ mahraréna, Tagahro. Íópeq sawekirana wehukení úkurai anínká Manikáne ayah púpeq iriwe míéhřana tagoge úwe.

⁵⁷ Úwara segá kareéra ahre parotáwéra moráráq peheráh kure Sítíbéni táhtoqme ⁵⁸ panantáwera ahnansahrapeq móatera sene káhq ambántámáří mitaq maróŵe. Mítáq marówana wehukení wenáwíq Soraga mi ambántámáříťaq wahnahnúwara ebahnsa tuparuqme subiq súóŵe.

⁵⁹Sega ebahnsa tuparuqme subiq súótaq Sítíbéniga púrerue mahraréna, Sísao, are néne Wahnah mone. Néniwa meyo éna ⁶⁰arehunseraraq ména anotah ehwéhne púreréna, Néne Wahnahno, sene ahbabáqsabe íre ayahqmaro ue púreréna putiowe.

8

Putiowana Soraga iwíáhéna, We pukime aiq kawerire úwe.

Sorarehga Sísá tagariáh ké síwíoqnowara pokue abae agu ehwéhne.

Mi wehekáh mó kegá Sarúsarama suwahpeq Sísá tagariáh ké anotahtaq síwíoqnowe. Síwíoqnowara sega pokue Súría marákórápéqkákáq Sámária marákórápéqkákáq abae aguwe. Ómi Sísá tagariáh kéga abae aguware peh morá Manikánka eqmaro kega Sarúsarama suwahpeq mitaq míowe. ²Táhmáro kaweq kéga Sítíbéni mómaisarera wensabé sirutaboirera anotahtaq íbisowe. ³Ibisowana Soraga Sísá tagariáh ké anotahtaq síwíoqnéna mó nahtápéq mó nahtápérué kiena weh ahre táhtoqme panantáwena karábúsiipéq mórítowe.

Pírípiga ótaq sansánú ehwehne.

⁴Abae agu kéga poku pokuurabeq Sísane ehweh teri terinuwe. ⁵Pírípiga Sámária ke suwahpeq mó anotah matábúrápéq tunse, Sísawe Manikánka omaq ato aní míre éna Sísá Karáhéne ehweh teriuwe. ⁶Áhnnte kéga wene ehweh irera ótaq sansámári tagéra wene ehweh kawerue írówe. ⁷Mi otáq sánsámé Pírípiga owainawamarí áhnnte wehukéné sirupipeqté kaqsuowara íre kaweq karéaruera poké aguwe. Wega sinonka mareqmareragú kereq soriqnah kereq kaweraritowe. Minayabe ómiga tagéra wene ehweh kawerue írówe. ⁸Minayabe Sámária kené sirupipeq eyoyóúwe.

Ahgora anínká miráú ehwehne.

⁹Peh morá áhgóra ání wenáwíq Sáimóni mitaq míowara ómi Sámária kéga anotahtaq áhtenuwe. Sáimóniga menahmé págege sansánéna, Íné anotah aní múge iwíáhúwara ¹⁰ómi anotah kereq íre síwíqkakaq kéreqka wene ehweh kawerue irera wensabé, Maniká págege anínéna wega mi aní págege atéhnsábé we anotah pagégé áníne atówe. ¹¹Mi ahgóra anínká íre wahto tanáhráq ótaq sansá mira aruqaruru púara moke áhtenéra wene ehweh kawerue irera we kérowe.

¹²We kérowana Pírípiga Sísá Karáhé áwíqsabe teriena mó kawéq éhwéh Manikánka wahnah wahnahni ehwéh teriuwara weh ahrega mi ehwéhnsábé aiq pútare atówe. Aiq pútare atówana wání meriuwana ¹³mi ahgóra ání Sáimóniga moq aiq pútare atowana wání meawuwe. Pírípiga ótaq sansámári miraútaq Sáimóniga anotahtaq áhtenéna kérowe.

Manikáne Awanka Sámária kebá tu ehwehne.

¹⁴Sámária suwahpeqte kéga Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atáhwe teriúwara Sarúsarama suwahpeq eqmaro kega írówe. Írótaq sega Pítareq Sónireq Sámária marákórápéq eqmaq súówe. ¹⁵Eqmaq súówara mitaq séra Manikáne Awanka mi kené sirupipeq tumíankeheéra siyahnkaratáté táhtoqme púreruye. ¹⁶Pítararéga íre suyataq mó kéga itene Wahnah Sísá áwírué wání meriútaq Manikáne Awanka sene sirupipeq íre tumíowe. ¹⁷Minayabe Pítararéga siyahnkaratáté táhtorera púreruyana Manikáne Awanka Sámária kené sirupipeq tumíowana ¹⁸Sáimóniga mina tagówe. Tagéna móne mewe séna Pítararéyábé, ¹⁹Niyahnkaratáté mó ke táhtoráhnaraqmé Manikáne Awanka sene sirupipeq tumíankehboq págege aintáhtao úwe.

²⁰ Úwana Pítaga wensabé, Arene móneakáq arenkakáq toráh aginiewóne. Manikánka pehipi awina naneq íre paiqmarahráhone. Arega mira íwiáhóna puah iraipéq toráh aginiewóne. ²¹ Itega miraúya arámbéhrí arereq wehgaqpo? Manikánka arene arupipeq tagariéhre. Arene arupipeq íre kaweq íwiáhóna puah arega itene arambehri íre miraorahóne. ²² Arene ahbabáq íwiáh sue mahraue púreré, Nirupipeqté áhbábáq íwiáh kawerainto úno. ²³ Arene arupipeq tagome ahbabáqka kírágírá atíehre úwe. ²⁴ Úwana Sáimóniga Pítansabé, Arega iraréna ehwhé aiq pútaragínehboq púrerainto úwe.

²⁵ Pítareq Sónireqka mi ke suwahpeq méra, Sísaga ite anotahta q séhréh aitáraire éra Sísane ehweh teriuye. Teriera mitaq suera Sámária marákórápéq mó mapéq mó mapéruwe kaweq ehwhé teriera Sarúsarama suwahpeq kouwekuye.

Pírípiga Ítíópia marákórápéqté ánínsabé teawu ehwehne.

²⁶ Manikáne íopeqté ánínká Pírípinsabé, Sokah sokahue Sarúsarama suwahpeqté Kása suwahpeq kuríéh áh abatapité áhtápéq pokúno úwe. ²⁷ Pokúno úwana sokah sokahuena pokúwe. Pokéna mi ahtápéq kútaq Ítíópia aní tagówe. Naho mó kegá sene íre kaweq sansá miraéra mi Itíópia ániné awahnta pirúówe. Mi animé Ítíópia marákórápéqté wáhnáh íní wenáwíq Kántásine móneraq wahnah wahnahnú aníne. We Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe íwiáh íwiáh atórabeq kéna kouwekúwe. ²⁸ Kouwekéna we óseraréqá sabirue nogí káhréipéq tútuue ména Manikáne ehweh irarú aní Áísáíaga sehiranaro ehwhé sáhnsahuwe.

²⁹ Sáhnsahuwana Manikáne Awanka Pírípinsabé, Mi aniné káhreraq wahtotaq kowíahno úwe. ³⁰ Úwana Pírípiga pehbeheráh weba kútaq Áísáíaga sehiranú ehwhé sáhnsahuwana irowe. Irena wega kasenéna, Arega sáhnsahona ehwhé aiq ahtebahno úwe. ³¹ Úwana, Mó anínká íre níwáhnorinsabé árahue ahtebaninkono? Arega mah káhréipéq ínéba mahbeq kieague kirútuúno úwe.

³² Ítíópia anínká sáhnsahu ehweh, Manikáne ehwehnka mahraréna, Sipisípiq suboneheéra meráhtáq sipisípiqka ehiya míéhre. Mina inserah wega ehiya míéhre. Sipisípiq áyó kiraqsúéhtáq sipisípiqka íre kureq kurerire. Mina inserah wega íre ehwehnire. ³³ Sega we ehweh atáhtáq íre aiq pútaq ehwhé irarewe. Subiq súáhnsabé we mah marákóipéq íre míéhre. Sega wene oga mé tanahráq parabarúáhwe. Wene animarí íre mífah púara wehukega se éhweh íre terieráhowe ire. (*Aisaia 53.7-8*)

Ítíópia marákórápéqté aní wání meawu ehwehne.

³⁴ Ítíópia anínká Pírípinsabé, Iraníboq tenio. Manikáne ehweh irarú anínká insensabe irarúwo? Wewensabé irarúwo? Mó ánínsabé irarúwo kasenúwe. ³⁵ Kasenúwana Pírípiga mi ehwhé tárue Sísane kaweq ehwhé teawuwe.

³⁶ Sega wání aroipéq suyataq mi anínká Pírípinsabé, Tagáhno. Wání mahta q kéhre. Arega wání meniníbo kasenúwe. ³⁷ Kasenúwana, Arene arupipeq Sísansabé aiq pútare atéhnaraq wání meawiníe úwe. Úwana mi anínká, Sísá Karáhé Manikáne ahninkáwáe. Minayabe aiq pútare atóge úwe. Aiq pútare atóge éna ³⁸ óseraréyábé, Túbáh agotao aritowe. Sega wání aroipéq túyana Pírípiga wání meawuwe.

³⁹ Wání aroipéq suera kíuyataq Manikáne Awanka Pírípi meawuwana Ítíópia anínká we mónkakáq íre tagéna ahtapec pokútaq wene arupipeq anotah eyóyóúwe.

⁴⁰ Eyoyóúwana Pírípiga Ásaróta suwahpeq ábóraq kéna mó natáq mó natárué wega Sípane ehweh teri terinúwe. Teri terinéna Sésaría suwahpeq kúwe.

Soraga Sísa kéro ehwehne.

(Eqmaro 22.4-16, 26.9-18)

9 Soraga Sísa tagariáh keyábé anotah ehwéh aritena, Mi ke síwioqnéna subiq suaníe íwíáhéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnaha pokúwe. ² Pokéna wensabé, Sísa tagariáh ké weh ahre tagéna táhtoqme koweriqmena Sarúsarama suwahpeq méritaníboq páhsiwarí nánio. Támákása suwahpeqte Asiu kené momiwí nahmáritápéqté ké sokigi ariniboq páhsiwarí nánio úwe.

³ Úwana mi anínká páhsiwarí sehiranue awuwana Soraga mewena Támákása suwahpeq pokue wahtotaq kútaq apubúue íopeqté Manikáne téhrehnka anotah-taq téhrówe. ⁴ Téhrówana wega marakóipeq múrursurahúwana íopeqté éhwéhnká iraréna, Sorao, Sorao, aneqsabé níwioqnahno úwe. ⁵ Úwana Soraga iraréna, Anotah aníno, are insebo úwana, Íné Sísa uge. Íné arega níwioqnáhna aní múge. ⁶ Irigue mi ke suwahpeq pokúno. Mitaq arega mirainieóna arámbéhrí éhwéh peh morá ánínká teawinkéhe úwe.

⁷ Úwara Sorareq nogú kega mi ehwéh irera wehuke íre tago puara peh ehiyansá síwéh panantágúwara míówe. ⁸ Soraga irigue aura pankeqme ebiena tagótaq íre tagahrahúwe. Íre tagahrahúnsabe wereq nogú kega wene ayahtaq panantáwera Támákása suwahpeq móátówe. ⁹ Móátówana apahtárórác wene aura íre tagahrahéna wáninkakáq táhutahuqkákáq awehriúwe.

¹⁰ Awehriúwana Támákása suwahpeqte aní Sísa tagariéh anínéna wenáwíq Ánáníásie. Ánáníásine awanka tagówana Manikánka áhrabéna, Ánáníásio úwe. Ánáníásio úwana, Mahna míóge úwana ¹¹ Manikánka wensabé, Wehukení wenáwíq Súrásae. Irigue wene nahtápéqté áh áwíq Obarisa áhtápéq pokúno. Wene nah-tapeq Tahsa suwahpeqte aní wenáwíq Sora ména amahnága púrerire. ¹² Métác we-nawanka tagéwéhtác wene aura ebeyabe arega weba sure táhtorahnana wene auranka tagehre. Weba koragáhnno úwe.

¹³ Úwana Ánáníásiga mahraréna, Áhnte kegá arega iraréna aniné ahababáqsabe teníátówe. Sarúsarama suwahpeqte Sísa tagariáh ké wega íre kawerarítáráire. ¹⁴ Moke arenáwírué áhrabo ke karábúsiipéq móritanieéna sire. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahmarínká páhsi awera pokue komiraúno átárówe úwe.

¹⁵ Úwana Manikánka wensabé, Pokurio. Néne arambehri mirainkeheéna omaq atáráuge. Wega Ísara kereq wáhnaupeqté kéreq sene wahnahmarínseq néne ehweh korerinkéhe. ¹⁶ Néne arambehri mirainayabé mó kegá we anotahtaq áwioqnagehe. Minayabe sokigi awinauge úwe.

¹⁷ Úwana Ánáníásiga pokue Sora mío nahupéq kibekéna wene ayahtate táhtorena wensabé, Sorao, are náníbác móne. Arega ahtapeq séwaronaraq itene Wahnah areba séwíarai ani wenáwíq Sísa e qmaq núwéhre. Arega mó tagehnana Manikáne Awanka arene arupipeq sewíankeheéna e qmaq núwéhre úwe. ¹⁸ Úwana Sorane aura ahra tahnsá akariatio naneq apubúue megúwana tagéna irigúwana wání meawuwe. ¹⁹ Wání meawuwana táhutahuq nówana wene anonka págege agúwe.

Soraga Sísá éhweh pahsuo ehwehne.

Táhmáro wehekáh Soraga Sísá tagariáh kébá Támákása suwahpeq ména ²⁰ apub-úue Asiu kené momiwí nahtápéq kiwéna Sísá éhweh teriena, Sísawe Manikáne ahninkáwáe úwe. ²¹ Úwara wene ehweh író kega moke áhtenéra mahraréra, Irari anínká Sarúsarama suwahpeq ména Sísá áhrabo ke síwíoqnéna karábúsiipéq sitárái mino. Mahtaqkákáq mirainiééna surai mino. Wega Sísá áhrabo ke táhtoqme táhrúue Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahpa móritanieéna surai mino uwe.

²² Uwana Soraga págege ehweh irarú ani úkue kaweq tábúsoqme ehweh teriena, Mah marákó marákóipéq sína aní, Manikánka omaq ato anímé Sísá wire ue tábúsoqme síwáhnorúwe. Tábúsoqme síwáhnorú púara Támákása suwahpeqte Asiu kegá mó íre irarerahowe.

Áhnte Asiu kegá Sora subiq suonehera unsabe pokú ehwehne.

²³ Áhnte wehekáh sótaikúwara Asiu kegá momiwíue sío síoéra, Sora subiq suanéhe íwíáhuwe. ²⁴ Subiq suanéhe íwíáhéra moráénuwana mó anínká sene ehweh irena Sora koreawuwe. Koreawuwara sega subonehéera Támákása suwahpeqte áhnánsáhrápéqté áhtápéq wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq wahnah wahnahnuwe. ²⁵ Wahnahnuwara inokáhpeq Soraga anotah pahsíkétiipéq tútuue míowara we kéro kega méatera náhniáqtate páhsíkétiraq iwe panantáwe tunse ebah kuri pera máhpeq márúnátówe.

Soraga Sarúsarama suwahpeq síwáhnorú ehwehne.

²⁶ Soraga Sarúsarama suwahpeq pokéna, Sísá tagariáh kébá kowíanauge íwíáhúwara sega wensabé áhreéra, We íre aiq pútaq Sísá tagariéh aní míre íwíáhuwe. ²⁷ Iwíáhuwana Páhnábásaga Sora meqmena eqmaro keba móatowe. Móatena sensabé, Mah anínká ahtapeq itene Wahnah tagarairana wega ehweh teawátáire. Teawátáirana wega Támákása suwahpeq Sísá éhweh págegeue síwáhnoruráire úwe.

²⁸ Úwana Soraga Sísá tagariáh kébá mía míaéna Sarúsarama suwahpeq íre áhreja peh mó minatáq mó mahnatárué Sísá éhweh págegeue síwáhnorúwe. ²⁹ Síwáhnorúnsabe wereq Káríki ehweh iraru Asíu kéreqka ehwehuwe. Mi kegá, Sora subiq suaneheqmúne íwíáhuwara ³⁰ Sísá tagariáh kegá mina irera Sora meqmera Sésaría suwahpeq márúnatera mibeqté Tahsa suwahpeq eqmarówe.

³¹ Eqmarówara mi tanáhráq mó kegá Súría marákóákáq Kehrari marákóákáq Sámária marákóákáq Sísá tagariáh ké íre síwíoqnia peh míówe. Peh míowara sirupipeq Sísane sánsá ahtebéra kawerue mirauwe. Manikáne Awanka págege aritena sirupipeq kaweq iwíáh aritowara íregáritaq mó wehekéqká Sísansabé aiq pútare atera kawerue kérowe.

Pítaga Áínía kawerato ehwehne.

³² Pítaga Sísá tagariáh ké míó nahmáritápéq poku pokuúwe. Pokéna Áríra suwahpeqte Sísá tagariáh kéreqpa tuwe. ³³ Mi ke suwahpeq mío aní wenáwíq Áíníae. Wega abapete apahtáro ópéq wene máhriqtaq ména ah íre nogoráhuwe.

³⁴ Ah íre nogoráhúwana Pítaga we tagéna wensabé, Áíníao, Sísa Karáhéga amahnága kaweratéhre. Irigue arene máhriq sabaráwe sokah sokahúno úwana wega apubúue irigúwe. ³⁵ We kaweragúnsabe moke Áríra suwahpeqte kéreq Sáróna suwahpeqte kéreqka tagéra Sísansabé aiq pútare atera, Wene sánsá sehgiónehe íwíáhuwe.

Tókási pukú ehwehne.

³⁶ Sópa suwahpeq mío iní wenáwíq Tábítae. We Sísa tagariéh aní míowara Kárfiki ehwhé iraru kegá Tókásie ue áwíratowe. We kaweq arámbéhrí iní ména íre arambehrioraho ke séhréh aruqarurúwe. ³⁷ Píta Áríra suwahpeq míotaq mi iní anotahtaq awahreue pukúwe. Pukúwara wene anonka pabeq paberue abobóráhpeqte náhtápéq átówe. ³⁸ Sópa suwahpeq Áríra suwahpeq wahtotaq kowara Sísa tagariáh kegá Pítawe Áríra suwahpeq mífhre u írówé. Irera téhraníte Pítaba eqmaq suera, Pehbeheráh súno koreawétao éra eqmaq súówe.

Tókási oga úkú ehwehne.

³⁹ Eqmaq súowara pokue koreawúye. Koreawúyana Pítaga se kérirowe. Eqmaq súó keba suwara sega meqmera abobóráhpeqte nahtapéq móátówara mibeqté kéwéínínsónká Pítaba iriwe méra ibisowe. Ibiséra Tókási oga míotaq miraro korósí Píta sokigiue teawúwe.

⁴⁰ Pítaga se moke máhpeq kaqsuena arehunseraráq ména púrerúwe. Púreréna pabeqme putio anínsabé, Tábítao, irigúno úwe. Irigúno úwana wene auranka tagéna Píta tagótaq máhriqtaq kirítuue míowe. ⁴¹ Míowana Pítaga wene ayahnkara táhtoque pankeq auwowe. Pankeq auwena kéweinínsónseq mó Sísa tagariáh kéreqsabé síáhrabéna sensabé, Seragahro. Oga úki aní tagahro éna sokigi ariuwe.

⁴² Moke Sópa suwahpeqte kegá oga úkú ehweh irera áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴³ Pítaga áhnte wehekáh Sópa suwahpeq ména ménkámehnkáne áú kaweraqari aní wenáwíq Sáímónine nahtapeq kaegaúwe.

Íópeqté ánínká Kóníría teawu ehwehne.

10 Sésaría suwahpeq mío weh wenáwíq Kóníríae. We áhnte Aroma sontiá ké 100 Ítári marákórápéqté sontiá kéné kíápéténí míowe. ² We Maniká awahbeh sansa sehgiu aníne. Mi karíronánínká Manikánsabe iwíáh íwíáhéra wene sánsá sehgiúwe. We íre arambehrioraho ke nári nárinena Manikánsabe púreq aruqarurúwe.

³ Íó tunsorerutaq wenawanka tagówana Manikáne íópeqté ánínká weba súwana kawerue togówana wensabé, Kóníríao úwe. ⁴ Úwana we ebitáwéna áhreéna wensabé, Árahono úwe.

Árahono úwana íópeqté ánínká wensabé, Arega púreq aruqarurónawe Manikánka irena arega tabonah ke nári nárinónawe wega tagéna arensabé kaweróne atéhre. ⁵ Wehukení wenáwíq Sáímóni we mó awíq Pítae. We Sópa suwahpeqte koweragéhboq wehuke eqmaq suo. ⁶ Pítaga ménkámehnkáne áú kaweraqari aniné nah sóreq waní áhkórapeq kéh náhpípéq kaegaieire.

⁷ We koweragéhboq wehuke amahnága eqmaq suo éna pokúwe. Pokúwana Kóníríaga wene arambehriuya anitéreq peh morá sontiá ánínseq síáhrabúwe. Mi sontiá aní Maniká awahbeh sansa sehgi aní ména Kóníría séhréhú ani míowe. ⁸ Síáhrabéna su ke íópeqté áníné ehweh moke teriena Sópa suwahpeq eqmaq suowe.

Pítane awanka tagó ehwehne.

⁹Mó wehekáh se ahtapeq Sópa suwahpeq áhñíbórá kutaq Pítaga nah abogéhrapEQ wehekáhnabubu púrerinieéna kiuwe. ¹⁰Púreréna arupibiúwana, Tópahnsabé níre úwe. Mó kegá táhutahuq tiátótaq wenawanka tagówe. ¹¹Tagówana íopeq sawekúwana mipeqté anotah paráhnkéq tahnsa náneq tuwe. Ébeq ayéhráq ébeq ayéhráruE pagume we míorabeq mewerúwe. ¹²Mi paráhnkéqpípéq áhnte menkáméhnkánkákáq karahrabahnkákáq kabarakákáq míówe. ¹³Míówana íopeqté éhwéhnká mahraréna, Pítao, irigue mi kamári subiqme tíwe náhno úwe.

¹⁴Subiqme tíwe náhno úwana Pítaga anotah ahqáho éna, Anotah Wahnáh áníno, ite Asiu kegá íre nona naneq kamári púana órirane. Naho íre narauge. Amahnága moq íre nanauge úwe. ¹⁵Úwana íopeqté éhwéhnká mó mahraréna, Manikánka kaw-eraréh náneqsabé órirane atéhneho úwe.

¹⁶Apahtáróráq ménkámehnká parahnkeqpipeq sáhue mewena márumarena tuekéna úwana íopeqté éhwéhnká mó apahtáróráq irarúwana íopipeq tumeyowe.

¹⁷Wenawanka tagónsabe Pítaga áhtenéna, Néniwanka aneq tagehramo íwíáhúwe. Mira íwíáhútaq Kóníríaga eqmaq suo kega Sáímónine nah kabaruE ábóraq marera ogesáh ogesáhrapeq iriwe míówe. ¹⁸Iriwe méra anotahtaq kasenéra, Sáímóni mó awíq Píta mahtaq kaegaeiro kasenuwe.

¹⁹Wenawanka tagónsabe Pítaga íwíáhútaq Manikáne Awanka wensabé, Sáímónio, írátíahno. Apahránítógá arensabé anebahrowe. ²⁰Iriwe tutagáhno. Ínéga se eqmaró púah íwíáh kikirinehboq pehipi kériro úwe.

²¹Úwana Pítaga seba tutagéna sensabé, Itega kabaro anímé íné úge. Aneqsabé seo úwara ²²sega wensabé, Sóntía kené kíápéténi wenáwíq Kóníríaga eqmaq íúwátáire. We kaweqtaq mía míai aní ména Manikánsabe áhtenuwe. Moke Asiu kegá íwíáhéra, Kóníríawe peh kaweqtaq tabasíwe míéh áníne íwíáhuwe. Maniká míéhrabeqte íopeqté ánínká wensabé, Pítaga ehweh teinkéhboq siqmarehnara arene nahtapeq kow-eráhro uraire uwe.

²³Uwana Pítaga sensabé, Nahupeq kíóro éna inokáhpeq kirabo aritowe. Ahbi-ahipeq Pítareq we seweró kereqka pokuwara mó mibeqté Sísa tagaríáh kegá kérowe.

Pítaga Kóníríane nahtapeq kú ehwehne.

²⁴Mó wehekáh Pítarehga Sésaría suwahpeq kuwe. Kóníríaga wenawahrahreq wene iyahnabo anímárínseq síáhrabúwara sega wene nahtapeq sure momiwíue Píta áwénunuwe.

²⁵Pítaga nahupeq kinautaq Kóníríaga weba séna wene aigárátáq arehunseraráq ména wensabé íwíáh íwíáh atowe. ²⁶Iwíáh íwíáh atowana Pítaga wensabé, Irigúno. Íné moq peh wehukení múge úwe. ²⁷Pítareq wereq ehwehnéra nahupeq kíuyara áhnte wehuké mitaq sáhuríówe.

²⁸Mitaq sáhuríówana Pítaga sensabé, Asiu kené sánsámé nahnso ke momi-wíotaqmé Asiu kegá mibeq pokéyabe órira míre éq íre pokorahúne. Minayabe tagaríáhwe. Manikánka sokigiue teniena, Mó ke peh abehq ké wóe íwíáhineho uraire. ²⁹Minayabe itega níáhraburowana pehipi surauge. Aneqsabé níáhraburoo? Teniéro úwe.

Kóníríaga Píta teawu ehwéhne.

³⁰ Kóníríaga Pítansabé, Mó mahsenahrí amahnága tahnsa tanáhráq tunsoreráit-
taq nahtapeq púreruraage. Púreruraugana patahga inserah téhreh ambántánkákák
ánínká íné mیارautaq ábóraruraire. ³¹ Ábóraréna ínénsabe, Kóníríao, Manikánka
arega púreróna ehwéh íréhre. Arega nári nárínóna sansá tagaríéhre. ³² Minayabe
wehukení wenáwíq Sáímóni we mó awíq Píta kowero. We Sópa suwahpeqte kiwer-
agéhboq wehuke eqmaq suo. Mó aní wenáwíq Sáímóni ménkámehnkáne áu kawer-
aqari aníne nah sóreq waní áhkórapeq kéh náh Pítaqa kaegaeire uraire. ³³ Urains-
abé are kiweraheheéna apubúue wehuke eqmaq súátáuge. Eqmaq súátáugah arega
suronawe kaweróne. Ite ómiga Manikáne aurataq sewíone. Minayabe Manikánka
korerio urai ehwéh amahnága moke teio úwe.

Pítaqa Sísa éhweh Kóníríareh teriu ehwéhne.

³⁴ Kóníríaga, Moke teio úwana Pítaqa sensabé mahraréna, Íné amahnága
tagaríomé Manikánka aiq pútaq moke mah kehiná kéhínánsabé monseráhnue
arutaboirire. ³⁵ Wensabé áhtenéra kaweqtaq mía míao keyábé arutaboirire. Íre peh
morá Asiu keyábé moke mah kehiná kéhínánsabé arutaboirire. ³⁶ Manikánka ite
Ísara ke teiu ehwéhmé itega írátíáhwe. Mi ehwéhmé Sísa Karáhéwé mah kehiná
kéhíná wahnahnarítéhre. Wene kaweq ehwéhnsabé aiq pútare atáh ké peh morá ké
tahnsa úkowe.

³⁷ Sóniga Kehrari marákórápéq kaweq arámbéhrí áhwáréna ehweh teriena wání
meriuwe. Anehe ite moke Ísara kehiná suwahpeq mirauro sansá aiq tagaríáhwe.
³⁸ Manikánka Sísa Néhsara suwahpeqte ánípá Wenawa eqmatairana Wenawanka
Sísa séhréh atena págege atáráire. Sísa mó ke suwahpeq mó ke suwahperue pokue
kaweq arámbéhrí arítáráire. Manikánka Sísa mía míai puana owainawanka síwío-
qneh ke kawerarítáráire. Ínéga teiú éhwéhmé aiq íráhwe úwe.

³⁹ Pítaqa mó mahraréna, Asiu kené marakórápéqkákák Sarúsarama suwahpe-
qkákák Sísa mó mirarurai arámbéhrí ínereq mó we kéro kereqka tagaraune.
Ísara kegá Sísa awankátaq táhparera subiq sutowe. ⁴⁰ Subiq sutowana pukúwana
apahtáro wéhékáhtáq Manikánka Sísa iriwe oganúq atáráirana wega iteba suraire.
⁴¹ Íre ómi kehinápá peh iteba surairaq tagaraune. We oganúq kuraitaq tagéq itereq
werek moráráq táhutahururaune.

⁴² Manikánka itensabé, Mah kehiná kéhíná koreriéro. Sísa ínégá omaq ató ánínká
mókake moke oga míáh kéreq pusa kéreq ehweh aritankéhe. Mi ehwéh tábúsoqme
koreriéro uraire. ⁴³ Moke Manikáne ehweh iraru kegá mahraréra,
Mi aní awíq áhrabéra wensabé aiq pútare atáh kéwé Manikánka sene ahbabáq kaw-
eriritankéhe uwe teriuwe. (*Aisaia 33.24, 53.5,6; Jeremaia 31.34; Maika 7.18; Sekaraia*
13.1; Aroma 10.11; Kárétta 3.22)

Manikáne Awanka nahnsa keba tumío ehwéhne.

⁴⁴ Pítaqa mi ehwéh teriutaq Manikáne Awanka író kene sirupipeq tumíowara
⁴⁵⁻⁴⁶ sega kambare ehwéh iraréra Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. Iwíáh iwíáh
atówara Sísansabé aiq pútare atáh Ásíú ké Pítareq su Asiu kegá irera áhtenuwe.
Áhtenéra irarera, Manikáne Awanka íre peh morá iteba tumíéhre. Nahnsa keba moq
tumíéhre uwe.

⁴⁷Uwana Pítaga mahraréna, Manikáne Awanka itene irupipeq tumíarainserah mah kené sirupipeq moq tumíéhre. Minayabe wání merieyabe insega ahqáho aitahráhiro úwe. ⁴⁸Insega ahqáho aitahráhiro éna Sísá Karáhé áwíqtaq wání meriéro úwara mi ke wání meriúwe. Wání meriúwara sega Pítansabé, Táhmaro wehekáh mahtaq míahno uwe.

Pítaga Sarúsarama suwahpeqte Asiu ke teriu ehwehne.

11 Nahnso kegá Manikáne ehwehsabé aiq pútare atárówe uwara Súría marákórápéqté eqmaro kereq mó Sísá tagaríáh kéreqka írówe. ²Írówana Pítaga Sarúsarama suwahpeq kiutaq mibeqté síú amurúróo kegá ehweh atówe. ³Ehweh atera, Íre Asiu kené nahtapeq árahinsabé pokue táhutahururono uwe.

⁴Uwana Pítaga Kóníríane nahtapeq pokú ehweh mahraréna, ⁵Íné Sópa suwahpeq púrerurautaq néniwanka tagaraire. Tagarairana íópeqté anotah paráhnkéq tahnsa náneq tutaire. Ébeq ayéhráq ébeq ayéhrárué íné míaurabeq mewe tutaire. ⁶Íné ebitáwéna ménkámehnkánkakaq karahrabahnkakáq kabarankakáq mi paráhnkéqpípéq míaraire.

⁷Míarairana íópeqté éhwéhnká iraréna, Pítao, irigue mi kamári subiqme tiwe náhno uraire. ⁸Urairana ínéga anotah ahqáho éna, Íre nóna naneq kamári púana naho íre naraugé. Amahnága moq íre nanaugé uraugé.

⁹Uraugana íópeqté éhwéhnká mó mahraréna, Manikánka kaweraréh náneqme íre no naneq kane atéhneho uraire. ¹⁰Mi ehwéh apahtáróráq irarurairana mi paráhnkéqkákáq íópeq tuekuraire.

¹¹Tuekuraitaq Sésaría suwahpeqte ánínká, Íné koweniro únsabe apahránítógá íné koweniraneheéra kaeurau nahtápéq suwe. ¹²Suwana Manikáne Awanka ínénsabe, Iwíáh kikirinehboq pehipi kériro urairaq ínereq abapete morá mó Sísá tagaríáh kéreqka se kéritáúne. Kérireq itega mi wehné nahtapeq kure kiraune.

¹³Kiraunana wene nahtapeq íópeqté tutai aníné ehweh teiátáire. Teiena, Íópeqté tutai anínká ínénsabe mahraréna, Wehukení wenáwíq Sáímóni we mó awíq Píta Sópa suwahpeq míéhre. We kiweragéhboq wehuke eqmaq suo. ¹⁴We sínaraq arereq arenawahraheqsabé oga úké ehweh teinkéhe ire uraire.

¹⁵Kóníríaga mi ehwéh tenfátáirana ínéga Sísá éhweh áwaheue teríátáuge. Sísá éhweh áwaheue teríátáutaq Manikáne Awanka sene sirupipeq tumíaraire. Téhwe itene irupipeq tumíarainserahnue tumíaraire. ¹⁶We marakóipeq míaraitaq Sísaga mahraréna, Sóniga wání meri merínánana Manikáne Awanka itene irupipeq tumíankehe uraire. ¹⁷Manikáne Awanka sene sirupipeq tumíarairana mi ehwéh niahraq káráire. Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atárówana Manikáne Awanka itene irupipeq tumíaraire. Itene irupipeq tumíarainserah sene sirupipeq moq tumíaraire. Manikánka wewega miraruraire. Íné peh wehukení mío púana Manikánsabe árahue ahqáho atanínkono úwe.

¹⁸Úwara sega Pítane ehweh irera túbáh aguwe. Túbáh agéra Manikánsabe iwíáh íwíáh atera, Nahnso keakáq sene ahbabáq súáhnsabé Manikánka oganúq sítéhre uwe.

Sísa Karáhé tagariáh kéwé Ántiówka suwahpeq téhwe Kárisítini kee ue síwirarító ehwehne.

¹⁹ Sítfébéni subiq súo tanahráq sega Sísa tagariáh ké síwioqnowe. Síwioqnowe puara sega Sarúsarama suwahpeq suera abae aguwe. Abae ague mó kegá Pónísia marákórápéq pokuwara mó kegá Sáipára marákórápéq pokuwara mó kegá Ántiówka suwahpeq pokuwe. Poké agurabetaq peh morá Asiu ke Sísa éhweh teríúwe. ²⁰ Táhamaro Sísa tagariáh kéwé Sáipára marákórápéqté kéreq Sáiríni marákórápéqté kéreq Ántiówka suwahpeq pokue Kárfki ke Sísa itene Wahnah éhweh teríúwe. ²¹ Wene ehweh teríú ke Manikánka séhréh arito púara áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atera, Wene sánsá sehgiónehe íwíáhuwe.

²² Sarúsarama suwahpeqte Sísa tagariáh kégá irera Páhnábása Ántiówka suwahpeq eqmarówe. ²³ Eqmarówana Ántiówka suwahpeq séna Manikánka wehuke séhréh arito tagéna wene arupipeq eyoyóúwe. Eyoyóéna sensabé túbáh agiyehboq Sísansé sánsá kawerue sehgióro úwe. ²⁴ Páhnábása kaweqtaq mía míaú aní ména Sísansabé kawerue aiq pútare atowana Manikáne Awanka séhréh atowe. Séhréh atowara áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atera, Sísansé sánsá sehgióneheqmúne íwíáhuwe.

²⁵ Páhnábásaga Sora anebahrinieéna Tahsa suwahpeq pokúwe. ²⁶ Pokéna Sora tagéna koweqména Ántiówka suwahpeq kouwekúwe. Segá peh morá ópéq mitaq méra Sísa tagariáh kérerue momiwíwe áhnte ke síwáhnoruye. Mitaq mó kegá Sísa tagariáh kéyábé Kárisítini kee ue téh síwirarítówe.†

Morábí soruparó monéyábé éhwéhne.

²⁷ Mi tanáhráq Manikáne ehweh iraru kegá Sarúsarama suwahpeq suera Ántiówka suwahpeq túwe. ²⁸ Peh morá sú ani wenáwíq Ágábúsaga iriwe míowana Manikáne Awanka iwíáh atowana irarúwe. Iraréna, Anotah ehwéhrahna tanáhráq mah marákó marákó sine úwe. Wehukení wenáwíqtare Károríúsa Síshri anotah wahnáh aní míotaq mi ehwéh aiq pútaragúwe. ²⁹ Aiq pútaragúwara Ántiówka suwahpeqte Sísa tagariáh kégá iwíáhéra, Súría marákórápéqté Sísa tagariáh ké táhutahuq paiq-marageheq móne nárienéhe. Nárinie ú aninká wewega iwíáhue náriuwe. ³⁰ Mina tahnsa sene móne morábí soruparówara Páhnábásareq Sorareqka mi moné mewera Súría marákórápéq pokuye. Mitaq Sísa tagariáh ábóawáh wéhgá nárigheéra móriúye.

Píta karábúsiipéq móátó ehwehne.

12 Mi tanáhráq Asiu kené anotah wahnáh aní wenáwíq Érótiga Sísa tagariáh ké síwioqnowe. ² Síwioqnéna, Sónine awahwá wenáwíq Sémísi subóro aritowara pokatate kiraqme subiq súówe. ³ Subiq súónsabe Asiu kegá Érótingsabé kaweróne atówe. Kaweróne atówana Érótiga Píta karábúsiipéq móátáhro úwara táhtóqme móátówe. Sótaikú siahrreraq ko tánáhráq karábúsiipéq móátówe.

⁴ Móátówana Érótiga áhnte sontiá kéyábé wahnahnatiáhro aritowe. Mó sontiá ké itaréitaré ké mipi sorupawe mía mó sontiá ké itaréitaré ké mipi sorupawe míaué 16 sontiá ké míówe. Érótiga iwíáhéna, Sótaikú siahrreraq kéh tánáhráq parabagí-

†11:26 Mi awíq áwahewé Karáhéne animáríne áwíre.

naraq wehuke miáhpí kotiinie íwíáhúwe. ⁵Iwíáhúwara Píta karábúsiipéq míotaq Sísá tagariáh kégá Píta pugeq auwagehéera púrerata atauwe.

Íopeqté ánínká Píta séhréh ato ehwehne.

⁶Érótiga Píta Asiu kebá móatanaútaq Pítaga inokáhpeq karábúsiipéq sugowe. Píta taqnobagineho éra téhtaré séníráté táhrarera sóntía anítaréga ébeq ayéhráq ébeq ayéhrárué wahnahnuyara mó sóntía anítaréga méhpehtapéq wahnahnatíóyana sugowe.

⁷Suguwana Maniká míéhabeqte ánínká ábóragútaq karábúsiipéq téhragúwe. Téhragúwana íopeqté ánínká Pítane ahwíraq subiq subirue iriatena wensabé, Apubúúe irigúno úwe. Úwana wene ayahpíte séníráré megúwe.

⁸Megúwana íopeqté ánínká wensabé, Arene ambanta sábirue úbíqume arene súu sukio úwana Pítaga wene ehweh irena miraúwana, Arene korósi aneranerue íné séniro úwe. ⁹Íné séniro úwana Pítaga we kérena iwíáhéna, Íopeqté ánínká tumeniréhnsabé aiq pútaqpomo peh néniwanka tagehrapómo íwíáhúwe. ¹⁰Sóntía anínká wahnahnúrabéq sótaikéra mó sóntía ánínká wahnahnúrabéq sótaikéra wahba áhtápéq séagoyehéera anotah kahpáh ónsá korabéq suye. Mi ónsá pehipi sigúwara sega máhpeq séaguyé. Séagéra ahnanahq sótaikuyataq íopeqté ánínká Píta auwena taqnobagúwe.

¹¹Taqnobagúwana Pítaga iwíáhéna, Íre néniwanka tagehrana amahnága aiq ni-ahteboge. Érótiq Asiu kereqka nubíyehoéna Manikánka íopeqté ání eqmaréhre. Íné tumenirankeheéna eqmaréhre íwíáhéna ¹²Máhkane anowa Máhríane nahtapeq pokúwe. Máhkawe mó awíq Sónie. Mi nahtápéq áhnte Sísá tagariáh kégá momiwíue méra púreruwana

¹³Pítaga máhpeqte ónsáraq pakobakouúwana ahrari wenáwíq Áróraga onsarapéq tuirowe. ¹⁴Tuirena, Ehweh irari aní Pítáe íwíáhéna wene arupipeq eyoyóúwe. Eyoyóúnsabe wega onsa íre siatasa peh nahupeq pehbeheráh kibekue, Píta méhpehtapéq iriwe míéhre teriuwe. ¹⁵Teriuwara sega wensabé, Are uwoyansa ani úkóne uwana mi ahrárigá, We míéhre. Peh aiq pútariahnsanuge úwara sega wensabé, Peh íopeqté ání Píta wahnahnatéh ánípómo uwe.

¹⁶Uwana Pítaga mó pakobakouúwara sega onsa siatera Píta tagéra áhtenuwe. ¹⁷Áhtenuwana se túbáh agigeheéna Pítaga ayahnka saiqnéna Manikánka karábúsiipéqté tumero ehwéh teriuwe. Teriena sensabé, Sémísireq mó Sísá tagariáh kéreq koreriéro éna mitaq suena móbeq pokúwe.

¹⁸Ahbiahipeq Píta karábúsiipéqté taqnobagúnsabe sóntía kegá, Eheragiro éra sirupipeq iwíáh kikiruwe. ¹⁹Érótiga sóntía keyábé, Píta koanebahoro úwara koanebahruwe. Anebahruwana Píta íre ábóraq míonsabe Érótiga Píta wahnahnuro sóntía ké ehweh aritena mó sóntía keyábé, Mi ke subiq súáhro aritowe. Subiq súáhro aritena Érótiga Súría marákórápéq suena Sésaría suwahpeq kowíowe.

Éróti pukú ehwehne.

²⁰Érótiga Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreqsabé abiahnsanúwe. Abiansanúwara Érótiga wahnahnú marákórápéqté táhútáhúq paiqmaq paiqmaru puara sega weba suwe. Érótime arambehri kené wahnahnú ani wenáwíq Párásátae. Moráraq su kegá wensabé, Érótiga itensabé ahqáho aitehnehboq are itene ehweh mibeq mahbeq aní míahno uwe. Insahwé onehéera Érótiba suwe.

²¹ Érótiga iwíáhú wehekáh wene wahnah awáhríq náneqmarí sukiwena wahnah siáhráq tútuue ména ehweh teriuwe. ²² Teriuwara író kega anotah ehwéhnabaéra, Teí ání íre wehukení míre. We Maniká míre uwana ²³ Érótiga, Ahqáho. Íné íre Maniká múge. Peh wehukení múge íre iraria peh ehiya míowe. Minayabe íópeqté ání Maniká míéhrabeqte ánínká apubúue, Awahreúno atowana wene arupipeq awiria sóagúwana putiowe.

²⁴ Putiowara mó ke suwahpeq mó ke suwahperue áhnte kegá Manikáne ehweh irera Sísansabé aiq pútare átówe.

²⁵ Páhnábásareq Sorareqka sene mibeqté árámbéhrí parabaruera Máhka mó awíq Sóni meqmera Sarúsarama suwahpeq suera Ántióka suwahpeq kouwekuye. (Eqmaro 11.29,30, 12.1)

Porareq Páhnábásareq eqmaq súó ehwehne.

13 Ántióka suwahpeq Sísa tagaríah ké míorabeq Manikáne ehweh iraru kereq síwáhnoru kereq míówe. Mi animáí síwíqmé Páhnábása, Símióni we mó awíq Naisa, Sáírini marákórápéqté ání Árúsía, Sora, Mánái miraue míówe. Mánáireq anotah wahnáh ání Érótireq animairare míóyataq motakakiah áníté míóye. ² Segá kawerue púreroneheéra táhutahuq awehriuwe. Mi tanáhráq sega Manikánsabe iwíáh íwíáh atótaq Manikáne Awanka sensabé, Páhnábásareq Sorareqka teriena arámbéhrí miraigehboq eqmaq súáhro úwe. ³ Úwara sega táhutahuq awehriéra púr-eréra mi aniténé sinonka táhtoqme púreraritera eqmaq súówe.

Ahgora aniné aura pigú ehwehne.

⁴ Manikáne Awanka siqmarowara Sorareq Páhnábásareqka pokue Sérúsía suwahpeq túye. Mitaq suera sípi kéwewera kure Sáípára marákórápéq pokuye. ⁵ Pokéra Sárámísi suwahpeq sutaq sega Asiu kené momiwí nahmáritápéq Manikáne ehweh teri terinuyana Máhkaga seba ména séhréh aritowe. Máhkawe mó awíq Sónie.

⁶ Segá moke Sáípára marákórápéq nogera Pápósa suwahpeq suwe. Mitaqté ání wenáwíq Páhsísae. We Asiu aní ména ahgora aní míowe. Wega, Íné Manikáne ehweh iraru aní múge úmé péhepenuwe. ⁷ Wega Pápósa suwahpeqte wáhnáh áníbá míowe. Mi wahnáhné áwíqtare Ségia Pórasae. We áhnte ahtébíá ání ména Manikáne ehweh irankeheéna Sorararéyábé mahbeq sewéta Manikáne ehweh tenié-tao úwe. ⁸ Mi ahgóra ání áwíq mó awíqmé Erimae. Erimaga Sorararéne ehwehme abehq éhwéhne aritowe. Mitaqté wáhnáh ánínká Sísane ehwehnsabé aiq pútare inehoéna wega Sorararéne ehwehnsabé abehq éhwéhne aritowe.

⁹ Sorawe we mó awíq Porae. Manikáne Awanka we págege atena séhréh atowana wega Erima págegeue ebitáwéna wensabé, ¹⁰ Are owainawane ani móne. Are kaweqtaq méyabe awahrieh aní móne. Are péhe ánimé ahababáqsabe áwí aní móne. Arega Manikáne ehweh íre tábúsoqme teriasa aeque síwáhnoróne. ¹¹ Írátiahno. Manikánka amahnága kamah awinah are aura pira ání míankehe. Áhnte wehekáh téhreh íre tagahrahóne úwana wene aura apubúue pigúwana we íre tagahrahúwe. Íre tagahrahúnsabe mó anínká wene ayahnkaratáq ahmboqme ah sokigi aninkeheéna kabaq kabarúwe. ¹² Wahnah anínká mina tagéna Sísane ehwehnsabé áhtenu puana aiq pútare atowe.

Porareq Páhnábásareqka Ántióka suwahpeq teríuya ehwehne.

¹³ Porarehga Pápósa suwahpeq suera sípi kéwewera kure Péríga suwahpeq Pám-bíría marákórápéq kuwe. Mitaq Máhkaga Porareh suena wenawahpeq Sarúsarama suwahpeq seuwekúwe. ¹⁴ Seuwekúwara Porarehga Péríga suwahpeq suera Ántióka suwahpeq Písíría marákórápéq kuwe. Mitaq kéra ahrena ahrena wehekáh Asiu kené momiwí nahtápéq kire tútuue miówe. ¹⁵ Tútuue miówara mibeqté wáhnáh kéga Mósísiga sehgióro ú sehirankákáq Manikáne ehweh iraru kené sehirankakaq sáhn-sahera sega Porarehyabe, Itene irupipeq séhréhorahi ehwéh kahnaráqmé teiéro uwe.

¹⁶ Uwana Poraga irigéna se túbáh agigeheéna ayahnka saiqnéna mahraréna, Ísara kereq Manikánsabe áhteno kerero, írátíáthro. ¹⁷ Maniká Iteribo ite Ísara kené Manikáne. Wega itene igaqnaréh omaq sitena séhréhúnsabe sega Ísipi marákórápéq íregárita q aguwe. Manikánka págegeue séhréh aritena Ísipi marákórápéqté meriq-mena móbeq mórítowe.

¹⁸ Sega 40 opéq abataq marákórápéq miówe. Miówana mi tanáhráq Manikánka se peh áwéragówe. ¹⁹ We abapete téhtaré Kénáni marákóráq mió kehiná kaqsuowe. Kaqsuo kene marakó itene igaqnaréh eqsitowe. ²⁰ Mi arámbéhrí miraúmé peh íregárita q opéq 450 opéq sótaikúwe. Sotaikúwana wega ehweh kaweraritageheéna wahnah ke omaq sitowe. Anehe Sáhmúéri wene ehweh irari aní omaq atowe úwe.

²¹ Poraga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga Manikánsabe, Íregárita q wahnáh kéyábé iuwahriehre. Peh morá anotah págege wahnáh ánínká ite wahnahnaitankehéé omaq ato uwe. Uwana Manikánka Pénsámíni kahnáh aní Kisine ahninkáwá wenáwiq Sora omaq atena itene igaqnaréh wahnahnarito atowe. Soraga 40 opéq wahnahnúwe. ²² Wahnahnúwana Manikánka Soransabé, Arega wahnahnurona tanáhráq aiq parabagire éna Tébíti sene anotah wahnáh aní míankeheéna omaq atowe. Omaq atena mahraréna, Sésine ahninkáwá tagaríoge. We niruní aní míre. Wega moke nuwahbeh sánsá mirainkehe úwe.

²³ Manikánka irarúnserah Tébítime anahwagá ite Ísara ke kaweraitankeheéna Manikánka omaq atowana aiq tutaire. Tutai ani wenáwiq Sísa.

²⁴ Sísa tuina uraitaq Sóniga Ísara keyábé mahraréna, Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq míéh rataqmé wání meiníe uraire. ²⁵ Sóniga wene arambéhrí parabarua uraitaq wega mó mahraréna, Íné inse wíre íwíáhuo? Íné ite áwénunúna anímé íre we úge. Írátíáthro. Íné inehe si aniné súu nahníaq pugereyabe íre awehrari aní múge uraire úwe.[‡]

²⁶ Poraga mó mahraréna, Nánuwahraho, Ébáráhma kahnáhné animárínseq Manikánsabe áhteno kerero, írátíáthro. Itega oga mía míaonayabé mi ehwéh Manikánka aiq teíre. ²⁷ Sarúsarama suwahpeqte kéreq sene wahnah animárínseqka Sísa tunsabe we íre siahtabarowe. Sega ahrena ahrena wehekáh Manikáne ehweh iraru kené sehira sáhn sahwe taga tagaéra mi ehwéhnsábé íre kawerue iwíáhurowe. Íre kawerue iwíáhéra Manikáne ehweh iraru kegá sehiranunserah sega Sísa ehweh atera subiq suanéhe atówe.

²⁸ Sega, Sísa áhnte ahbabáruaire íre irarerahéra sega pehipi Páhírátinsabé, Subiq suo ato ue teawátówe. ²⁹ Manikáne sehiranka irarúnserah sega subiq sutowe.

[‡]13:25 Máhka 1.7 aigarápéqté éhwéh tagáhno.

Subiq sutowara awanká soriwe táhparó ani sehgiwera maisé onápípéq mómáis-arówe. ³⁰Mómáis-arówana Manikánka iriatena oganúq atáráire. ³¹Oganúq atáráirana Kehrari marákórápéqté Sarúsarama suwahpeq we kétó keba suraire. Surairara sega áhnte wehekáh we taga tagauronsabé sega amahnága mó ke teri terinowe úwe.

³²Poraga mó mahraréna, Anotah kawéq éhwéh mahrarue teiune. Manikánka itene igaqnaréhyabe, Kaweraihna aní iteba eqmaraníe aiq irarúwe. ³³Eqmaraníe aiq iraréna Sísa iriatena oganúq atáráinsabé wega irarú ehweh aiq pútaraguraire. Itene igaqnaréhne animárínká aiq tagariaraune. Wega iriatena oganúq atáráinsabé Buk Songipeqté éhwéhnká mahraréna, Are nénahni móne.

Íné Arenabo uge ire. (*Buk Song 2.7*)

³⁴Manikánka iriatena oganúq ato puana wene anonka mókake marakóipeq íre karekorahire. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Ínéga Tébiti omasa éhwéh teawúnserah mókake ite kawerarena áhnte kaweq naneq iníe ire. (*Aisaia 55.3*)

³⁵Manikáne ehweh mó mahraréna,

Arega miraónayabé arene arambehri miraéyabe omaq ato aníné anonka íre karekinawire ire. (*Buk Song 16.10*)

³⁶Tébitiga oga mío tanáhráq Manikáne arambehri kawerue miraéna wene arambehri parabaruoatq putiowara itene igaqnaréh maisarórabeq maisarówe. Maisarówana Tébitine anonka kárékúwana ³⁷Manikánka iriatena oganúq atárái aníné anonka íre kárékuraire. ³⁸Minayabe teiníboq írátíáthro. Sísa miraúrainsabé itene ahababáq kaqiuwahráhire. ³⁹Mósísiga sehgióro ú ehwehnká itene ahababáq íre kaqiuwahráhire. Sísansabé aiq pútare atonayabé itene ahababáq moke kaqiuwahráhire úwe.

⁴⁰Poraga mó mahraréna, Naho sáiyó ké tahnsa míyehboq néne ehweh kawerue írátíáthro. Mi keyábé Manikáne ehweh irarú aninká naho sehiranue mahraréna,

⁴¹Íre aiq pútare ainteq peh niwirého keo, tagariáthro. Ité áhtenék pukoneheqmóe. Ité míéhra tanáhráq anotah pagégé árámbéhrí mirainauge. Wehukega mi arámbéhrí teiétáq tahirímé itega sensabé íre aiq pútare arítáh irino úwe teriwe.

⁴²Porane ehweh parabagútaq wereq Páhnábásareqka Asiu kené momiwí nahtápéqté tueyokuye. Tueyokuyara mibeqté kégá sensabé, Mó ahrena ahrena wehekáh arega teiena ehwéh mahtaq mónkakáq sereiyo uwe. ⁴³Momiwí nahtápéqté kégá abae agutaq áhnte Asiu kereq Asiu kené sánsá mirau kereqka Porareq Páhnábásareq kérérowe. Kérérowara Porararéga ehweh teriera, Manikánka ite séhréh aitankeheéq wene sánsá kawerue sehgióro uye.

Asiu ke suera nahnso ke koreríuya ehwehne.

⁴⁴Mó ahrena ahrena wehekáh mi ke suwahpepte ké peh íregárita q kegá Manikáne ehweh iranehéera momiwíuríowe. ⁴⁵Sísansabé íre aiq pútare atáh Ásíu kégá áhnte wehekék momiwíuríowara tagotaq sene sirupipeq págegeéra abiahnsanuwe. Minayabe sega Poransabé awiréh atera, Arega iraréna ehwéh íre aiq pútaq ehwéhne atówe. ⁴⁶Atówara Porareq Páhnábásareqka íre áhreia peh pahsuqme teríuye. Teriera, Itega Asiu ke míáh púata téh itega teiuye. Itega, Manikáne ehwehnsabé iuwahriehre éq oga mérapeqsábé íre iuwahbehnsabé ite iuweta mó ke nahnso ke koreriyéhe. ⁴⁷Manikáne ehwehnka irarinserrahne mahraréna,

Nahnso ke sunkíkírirabeq kawerue nogigéhboq kánéq keráhnserahnue itega kaweq ehwéh koreriéro. Mah kehiná kéhíná irageheéna eqmaróge ire uye.

⁴⁸ Uyara nahnso kegá mi ehwéh írótaq iwíáh iwíáhéra, Manikáne ehweh aiq kaweq ehwéhne iwíáhuwe. Oga mía míaiageheéna Manikánka omaq sito kega Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴⁹ Sísansabé aiq pútare ató kega mitaq teri mahtaq terinuwara áhnte mibeqté kegá írówe.

⁵⁰ Mibeqté Asiu kegá Porararéyábé abiahnsanéra kaweq abóawáh ínínseq mi ke suwahpeqte ábóawáh wéhreq eqmaq sóówe. Eqmaq súowara sega Porareq Páhnábásareq síwíoqnéra sensuwahpeqte káqsúowara ⁵¹ Porararéga sene sigárátáté tánáhúq aiyápóranirue poruaruóye. Itega aiq teriuyansabé amahnága mirao sansá seyene ahbabáre iwíáhéra sene sigárátáté tánáhúq poruaruera Áíkónía suwahpeq pokuye. ⁵² Pokuyana Manikáne Awanka mitaq Sísá tagariáh kéné sirupipeq ména séhréh aritowara sega iwíáh iwíáhuwe.

Áíkónía suwahpeq ótaq sansámári mirauya ehwéhne.

14 Porareq Páhnábásareqka Áíkónía suwahpeq pokuyataq sene sánsánéra Asiu kené momiwí nahtápéq kibekuye. Kibekéra Sísane ehweh tábúsoqme síwáhnoruyansabé áhnte Asiu kereq Kárfki kereqka Sísansabé aiq pútare atówe. ² Íre aiq pútare ató Asíú kegá nahnso keyábé, Porararéne ehwehme peh abehq éhwéhne uwara mi nahnsó kegá aiq pútare arító keyabé abiahnsanarítówe. ³ Porararéga íre wahto tanáhráq mitaq méra íre áhrea Manikáne ehweh síwáhnoruye. Mi ehwéh págegeue síwáhnoruyataq Manikánka sirupipeq págege aritowara sega ótaq sansámári mirauye. ⁴ Mi ke suwahpeqte kegá íre morá iwíáhuwe. Mó kegá Porararéne ehweh aiq pútaq ehwéhne iwíáhuwara mó kegá, Írakaumo. Peh Asiu kené sánsá aiq pútaq sansáne uwe. ⁵ Asiu kereq nahnso kereq sene wahnahnseqka momiwíera, Porararé síwíoqnéra ebahnsatate tuparuqme subonéhe iwíáhuwe.

⁶ Iwíáhuwara Porararéga mi ehwéh íróyataq apubúue mitaq suera Áríkónía marákórápéq Árisáta suwahpeq Tébi suwahpeq pokuye. Mitaqkákáq mó ayéhrápéqté ké suwahpeqkákáq teriáqme nogúye. ⁷ Mi marákórápéqté ké Sísane kaweq ehwéh teriáqme nogúye.

Soriqnah ani kaweragú ehwehne.

⁸ Peh morá soriqnah ani Árisáta suwahpeq tútuue míowana wenanoga soriqnah ani maqmaronsabe íre nogoráhuwe. ⁹ Poraga síwáhnorútaq mi anínká kawerue irowe. Irena, Sísaga íné kaweraintahráhire iwíáhuwana Poraga we ebitáwéna wene iwíáh tagéna anotahtaq teawena, ¹⁰ Irigue nogo úwana wega apubúue iriwe noguwe.

¹¹ Noguwara mibeqté kegá Poraga mirau tagéra anotah ehwéhnaabára Áríkónía marákórápéqté kéné ehweh mahraréra, Manikátarega wehukénité úkéra iteba tumiéhye uwe. ¹² Tumiéhye éra Páhnábásansabé sene maniká áwíq Súsie ue áwíratówe. Poransabé sene maniká áwíq Érémsie ue áwíratówe. Poraga áhnte ehwéhúnúsabe, We Érémsi tahnsá áníne éra Érémsie ue áwíratówe. ¹³ Sene maniká Súsinsabé iwíáh iwíáh ató nah sensuwahpeq ahnansahrapeq kowe. Súsine ehweh mibeq mahbeq aritéh anínká káhoakáq awanká aramarínkákáq ogesáh ogesáhrapeq mewena súwe. Segá, Porareq Páhnábásareqsabé manikátare wóye iwíáhéra titironeherauwe.

¹⁴ Titironehera uwara íre mirao sansá miraonehera unsabé mi kegá túbáh agigeheéra Porararéga sene ambanta subansúoye. Subansuera wehuke míorabeq peheberáh pokue anotahtaq ehwehnéra, ¹⁵ Aneqsabé miraoo? Peh ite tahnsá wéhúké míoye. Íre miraoro. Itega kaweq ehwéh teieyeheéta súye. Írátíáhiro. Maniká we oga mía míai aní míre. Wega íópeqkákák mah marákó marákóókák sóreq wanínkákák moke kéh náneqmarínkákák mirarowe. Péhepehe manikánsabé iwíáh íwíáho sansá sueq Manikánsabe áhraboro. ¹⁶ Naho wehukega seyene mirau sansánuwana Manikánka pehragaritowe. ¹⁷ Íópeqté ibonsúno atéhra na ibonsirana ménsámehnsá kawerue kíréhre. Kawerue kíréhra iyahbankirehra q itene irupeq eyoyóire. Minayabe wega ite kaweraitena aiq pútaq míóge éna aiq sokigi aire uye.

¹⁸ Mi ehwéh iraruyara titironehe íwíáhu ke ebeq sene ehweh íre írówe. Íre írówara Porararéga anotahtaq págegeue ahqáho aritoyara mi kegá, Aiq mire. Itene titironehe íwíáh suanehe éra súówe.

Ebahnsatate Pora subú ehwehne.

¹⁹ Ántióka suwahpeqte Asiu kereq Áíkonía suwahpeqte Asiu kereqka mitaq séra mó ehwéh teriúnsabe mitaqté kégá sene ehweh meyówe. Mewera ebahnsatate tuparuqme Pora subúwana we marakóipeq aunúnkaq surahúwara sega, Aiq putíéhre íwíáhéra abariue ahnansahrapeq márówe.

²⁰ Márówara Sísá tagariáh kégá weba sáhuríótaq Poraga irigéna mi ke suwahpeq kouwekúwe. Ahbiah tahnsá Porareq Páhnábásareqka mitaq suera Tébi suwahpeq pokuye.

Sísá tagariáh ké págegeue míageheéra síwáhnoréra abowah weh omaq sitóya ehwéhne.

²¹ Sega Sísane kaweq ehwéh Tébi suwahpeqte ké teriúyara áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atówe. Aiq pútare atówara Porararéga mitaq suera Árisáta suwahpeqkákák Áíkonía suwahpeqkákák Ántióka suwahpeqkákák kouwekuye. ²² Kouwekéra Sísá tagariáh ké págegeue míageheéra síwáhnoruye. Síwáhnoréra, Túbáh agiehboq Sísá kawerue kэрáhiro éra Sísane ah íre mareqmareq ahne. Ebeq mó kegá íwíoqnehraq anehe Manikánka wahnah wahnahnirabeq pokoneheqmúne uye. ²³ Sísá tagariáh kэрáq wahnahnigeheéra Porararéga mó mapéq mó mapérue abowah weh omaq sitóye. Omaq sitera táhutahuq awehriue mahraue púreréra, Maniká Iteriboo, síósirapéq wahnahnira kegá arensabé aiq pútare atáhwé. Arega se págege arite wahnahnarito ue púreruye.

Písíría marákó Ántióka suwahpeq seuwekuya ehwéhne.

²⁴ Porararéga mitaq suera Písíría marakórápéq kotaikue Pámbíría marakórápéq pokuye. ²⁵ Mitaq Péríga suwahpeq Sísane ehweh teriera suera Átáría suwahpeq pokuye.

²⁶ Mitaq suera sípi kéwewera kure Ántióka suwahpeq kouwekuye. Mitaqté Sísá tagariáh kégá eqmaq suanehe íwíáhéra púreruwe. Manikánka Porararé séhréh aritankeheéra púreréra eqmaq súówe. Eqmaq súówara sega Sísane ehweh kawerue teriera sene arambehri parabarúóyansabé Ántióka suwahpeq seuwekuye. ²⁷ Seuwekuyataq sega Sísá tagariáh ké momiwí aritóye. Momiwí aritera Manikánka séhréh arito ehwehnikákák áhnte nahnsónká Sísansabé aiq pútare ató ehwehnikákák

teríuye. ²⁸ Teriera sega íre wahto tanáhrák mi ke suwahpeq Sísa tagariáh kébá mía míauye.

Tábúsoq marageheéra eqmaq súo ehwehne.

15 Táhmaro Súría marákórápéqté kégá Ántióka suwahpeq tuera Sísa tagariáh ké síwáhnoruwe. Síwáhnoréra, Peh morá Mósísine sánsá sehgió ké sene síú amurúruáh kégá oga mérapeq awaq miahráhowe uwe. ² Uwara Porareq Páhnábásareqka mi ehwéhnsábé anotah ahqáho arítóye. Minayabe sereq tú kereqka anotah ehwehuwe. Anotah ehwehuwara Ántióka suwahpeqte Sísa tagariáh kégá Porareq Páhnábásareq táhmaro mó kereq omaq sitera Sarúsarama suwahpeq pokoro arítówe. Sarúsarama suwahpeq Manikánka eqmaro kereq Sísa tagariáh ábóawáh wéhreqsabé mi ehwéh tábúsoq marageheéra Porareh pokéwáho arítówe.

³ Sísa tagariáh kégá pokéwáho arítowara sega Pónísia marákóákák Sámária marákóákák kótaikuwe. Kótaikutaq mitaqté Sísa tagariáh ké teriera, Nahnsa ke Sísansabé aiq pútare atówe ue teríuwe. Teríuwara moke sirupipeq iwíáh íwíáhéra eyoyóuwe.

⁴ Porarehga Sarúsarama suwahpeq sutaq mibeqté eqmaro kereq Sísa tagariáh ábóawáh wéhreq moke Sísa tagariáh kéreqka mehweh arítówe. Mehweh arítowara Porarehga Manikánka séhréh aritena moke miráú naneqkakaq teríuwe.

⁵ Teríuwara táhmaro Sísansabé aiq pútare ató ke Péhrasi kené sánsá mirao kégá irigéra mahraruwe. Mahraréra, Nahnsa kégá oga mérapeq awaq miagéhboq Mósísine áú amurúruto sansá miraoro terio. Mósísiga sehgióro ú ehweh anterúéhboq kawerue sehgióro terio uwe.

⁶ Eqmaro kereq Sísa tagariáh ábóawáh wéhreqka mi ehwéhnsábé iwíáhoneheéra momiwíera sío síouwana ⁷ Pítaga irigéna sensabé, Nanuwahraho, ite tagariarome naho nahnsa kégá kaweq ehwéh irera aiq pútare atageheéna Manikánka ite míaraurarabeq omaq intáráire. Omaq intena, Korerio aintáráire. ⁸ Manikánka wehukene sirupipeq tagariéhre. Wenawa iteba eqmaq áúwátáinserah nahnsa keba moq eqmaq áúwátáire.

⁹ Wega íre peh morá ite Asiu keyábé arutaboire. Wega nahnsa keyábé moq arutaboire. Sega Sísansabé aiq pútare atáro puara sene sirupipeq kawerarítáire.

¹⁰ Aneqsabé Maniká áwíoqnaho? Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgie sansa anotah pagégé sánsáne. Itene igaqnaréhreq itereqka mi sansá íre tábúsoqme sehgiórahúne. Minayabe itega aneqsabé nahnsa ke mi pagégé sánsá sehgióro terieo? ¹¹ Íre mi sansá sehgiunaga oga mérapeq awaq miahráhu. Peh morá itereq nahnsa kereq Sísansabé aiq pútare atonaga oga mérapeq awaq miahráhu. Uwe.

¹² Pítaga mi ehwéh irarue parabarowara Porareq Páhnábásareqka momiwíurío ke ehweh teríuyara ehiya míówe. Porararéga nahnsa ke míopi Manikánka séhréh aritena ótaq sansámári miraurai ehwéh teríuye.

¹³ Teríuyana sene ehweh parabagútaq Sémísiga mahraréna, Nánuwahraho, néne ehweh íráhro. ¹⁴ Manikánka nahnsa ke we kahnáh míageheéna omaq sitáráire. Wega téh miraurainsabé Sáimóniga aiq teíre. ¹⁵ Manikáne ehweh iraru kégá minayabe aiq monseráh éhwéh teíuwana Manikáne ehwehka aiq mahraréna,

---

^{15:14} Árúkaqa Pítane mó awíqmé Sáimónie áwíratowe.

¹⁶ Itene anotah Wahnáhnká mahraréna, Nah sokogi inserah Tébiti kahnáhmé ahbabárowe. Íné kouwekutaq sokogi nah pankeráhnserah íné Tébiti kahnáh kaweraritaníe. Sokogi nah pankeráhwana o nah tahnsa kéhnserah íné we kahnáh kaweraritaníe. ¹⁷ Mó kegá íné sene Wahnahnsabé ninebahrigeheéna kaweraritaníe. Ómi ínéga omaq sitó náhnsó kegá ínénsabe ninebahrera iwíáh iwíáh aintagéhe ire.

¹⁸ Naho itene anotah Wahnáhnká áwahewé sína naneq aiq teiuwe úwe.

Awehrio naneqsabé éhwéhne.

¹⁹ Sémísiga mó mahraréna, Íné iwíáhume Manikánsabe áhrabo nahnsó kegá Maniká kéréh sánsá sene sirupipeq umeh agínehboq ahqáho ariteho. ²⁰ Peh mahrarue páhsi sehiranue terienéhe. Terieq,

Péhepehe manikánsabe iwíáh iwíáhoneheéra titirirataq náíra naneq íre nahro. Mó kené ahrewé ahrrariwe wehwe mahbiwe íre abarioro. Wehukenínká awio párfíkí náneq ka íre nahro. Korahq íre nahro.

Mahraue páhsiipéq sehiranue terienéhe. ²¹ Mósísine ehweh ahrena ahrena wehekáh Asiu kené momiwí nahmáritápéq ahriahri sáhnsáhówe. Wene ehweh moke mi kehiná suwahpeq síwáhnorowe. Minayabe wene ehweh író kega abiahnsaniyeho éra peh morá teiú náneqmarínsabé awehrioro ue páhsiipéq sehiranue terienéhe úwe.

Páhsiipéqté éhwéhnsabé éhwéhne.

²² Eqmaro kereq Sísa tagariáh ábóawáh wéhreq moke mó Sísa tagariáh kéreqka Ántióka suwahpepte ké korigeheéra kaweq ke omaq sitanéhe iwíáhuwe. Segá itebaté téhtaré ánité Sáírásareq Súrása we mó awíq Pásábareq omaq sitowe. ²³ Omaq sitera mi anitéreq Porareq Páhnábásareq mi pahsí siera eqmaq súówe. Páhsiipéqté éhwéhnká mahraréna,

Síría marákórápéqté kéreq Sírísía marákórápéqté kéreq Ántióka suwahpepte kéréro, ite nahnso ke owanawé Sísa tagariáh púaq iteruwahrah úkowe. Ité eqmaro kereq abowah wehreqka mah pahsí sehiranue teiune. ²⁴ Ité írátáúnawe menah táhmaro mahtaqté kegá iteba kure íwáhnorurowe. Mi ke íre eqmaq súátáunara peh seyega iwíáhue iteba pokue íwáhnorurowe. Itega sene ehwéh aiq pútaq ehwéhómo éq iwíáh kikirurowe. ²⁵ Minayabe itega sío síoéq iteba Porararé moráráq iteba eqmaq súáhna anité omaq sitone. Porareq Páhnábásareq itene kaweq iyáhnábó ánité méq sensabé irutaboírúne. ²⁶ Sereq itene Wahnah Sísa Karáhé éhweh terieyeheéra wehuke suboráho ke suwahpeq poku pokuóye.

²⁷ Mó anité síwíq Súrásareq Sáírásareq míehye. Segá sehiranu ehwéh moq teigéhe.

²⁸ Manikáne Awanka iwíáh aitéhraq itega págege sansámári íre teieq peh mahraue miraoro teiune.

²⁹ Péhepehe manikámárlínsabé iwíáh iwíáhoneheéra titiré náriu naneq íre nahro. Korahq íre nahro. Wehukenínká awio párfíkí náneq ka íre nahro. Mó kené ahrewé ahrrariwe wehwe mahbiwe íre abarioro.

Itega mahna irarúna ehwéh íréhrataqmé kaweqtaq míagehe. Pehénáe. Mah pahsí aiq parabagire. Iroro uwe.

³⁰ Eqmaq suowara sega pokue Ántióka suwahpeq tuera sega Sísa tagariáh ké momiwí aritera páhsi náriúwe. ³¹ Náriúwara sáhnsahera mi pahsíipéqté éhwéhnká sirupipeq eyoyó aritowe. ³² Súrásareq Sáírásareq Manikáne ehweh iraruya anité

méra Sísá tagaríáh ké págegeue míageheéra sega áhnte ehwéhne síwáhnoruye. ³³ Síwáhnoréra táhmaro wehekáh mitaq méra seuwekoyehe íwíáhuyara pehwehrie pokéwáhtao éra eqmaq súówe. [³⁴ Sáírásaga mó iwíáhéna íre pokia peh mitaq míówe.] ³⁵ Porareq Páhnábásareqka Ántíóka suwahpeq kauye. Sereq áhnte mó kereqka Sísane ehweh teriera síwáhnoruwe.

Porararéga Máhkansabé ehwehuya ehwéhne.

³⁶ Táhmaro wehekáh sótaikútaq Poraga Páhnábásansabé, Sísane ehweh síwáhnorurauya ke suwahpeqtaq seuwekoyehe. Sísá tagaríáh ké kaweqtaq míahwapómo moke sensuwahpeq koragayehe úwe.

³⁷ Úwana Páhnábásaga, Sóni we mó awíq Máhkaga sénirahnata pokoyehe úwe. ³⁸ Úwana Poraga ahqáho atena, Itega Pámbíría marákórápéq pokurauyataq Máhkaga mitaq ite iuwena tabanaguraire. Mi tanáhráq wene arambehri íre parabarusa pehipi taqnobagurainsabé wega mó íre séirankéhe úwe.

³⁹ Míra íwíáhuyansabé sega ehwehuye. Minayabe Páhnábásaga Pora auwena Máhka meqmena sípi kéwewena Sáipára marákórápéq pokúwe. ⁴⁰ Pokúwana Poraga Sáírása omaq atowara Sísá tagaríáh kéga monseráh íwíáhéra, Pokéwáhtao éra mahrarue púreruwe. Púreréra, Maniká Iteriboo, arega mah anitéyábé arutaboirona puah kawerue págege arite séhréh arito uwe. ⁴¹ Uwara Porareq Sáírásareqka pokue Síría marákóákáq Sírísía marákóákáq Sísá tagaríáh ké momiwíurabeq págege aritayeheéra síwáhnoruye.

Tímótiga Porarehreq poku ehwéhne.

16 Porararéga Tébi suwahpeq kótaikéra Árisáta suwahpeq suyana mibeqté Sísá tagaríéh aní wenáwíq Tímóti míowe. Wenano Sísá tagaríéh Asiu iní míowana wenabo Káríki aní míowe. ² Árisáta suwahpeqte Sísá tagaríáh kéga Tímóti kaweq aníne uwara Álkónía suwahpeqte Sísá tagaríáh kéreqka moq monseráh íwíáhuwe. ³ Poraga iwíáhéna, Tímóti ite séirankéhe íwíáhuwe. Ómi mibeqté Asiu kéga tagaríómé Tímótime abowá peh Káríki aní míowe. Káríki aní mío púana Poraga iwíáhéna, Tímóti ite séireyabe Asiu kéga abiahnsa aitého éna Tímóti meqmena wene áu amurú auwowe.

⁴ Porareq Sáírásareq Tímótireqka mó ke suwahpeq mó ke suwahperue pokue Sísá tagaríáh ké síwáhnoruwe. Síwáhnoréra Sarúsarama suwahpeqte eqmaro kereq Sísá tagaríáh ábóawáh wéhreqne páhsi teri terinuwe. Teriera, Mah ehwéh kawerue iwíáhéq sehgióro uwe. ⁵ Minayabe Sísá tagaríáh kéga Sísane sánsá kawerue ahtebéra sehgiówe. Mó wehekáh mó wehekáhnue mó kéga Sísansabé aiq pútare atera Sísane sánsá sehgiówe.

Porane awanka Másérónía marákórápéqté aní tagó ehwehne.

⁶ Porarehga, Itega Esia marákórápéq Sísá éhweh korerienéhe íwíáhuwana Manikáne Awanka ahqáho aritowe. Ahqáho aritowara sega Párigía marákóákáq Káretía marákóákáq kótaikuwe. ⁷ Kótaikéra Mísía marákórápéq wahtotaq kéra, Pítínía marákórápéq Sísá éhweh korerienéhe íwíáhuwe. Iwíáhuwana Sísane Awanka mó ahqáho aritowara ⁸ Mísía marákórápéq kótaikuwe. Kótaikéra Tóása suwahpeq sóreq waní ayehrápéq túwe.

⁹Mitaq inokáhpeq Porane awanka tagówana Másérónía marákórápéqté ánínká ábóraragúwe. Ábóraragéna iriwe ména Poransabé, Másérónía marákórápéq séhréh aitagéhboq máhoro éna pahibahirúwe. ¹⁰Porane awanka tagónsabe itega iwíáhowame⁸ Manikánka mitaq Sísa éhweh koreriéro aitéhre. Aiq teiátáinsabé ireq ite Másérónía marákórápéq pokoneheqmúne iwíáhéq apubúue sokah sokahowane.

Áríriaga Sísa kéro ehwehne.

¹¹Itega Tóása suwahpeq sueq sípi kéweweq Sámótési marákórápéq pokowane. Mitaq séq mó wehekáh sueq sípi kéweweq Néápórísi suwahpeq kowane. ¹²Mitaq sípi sueq Pírípái suwahpeq kiowáne. Aroma kegá Pírípái suwahpeq téh nah aborisowe. Mitaq anotah matábú kéna moke Másérónía marákórápéqté mátábú kio-taiqme matabu kowe. Itega táhmaro wehekáh mitaq kowíahwane.

¹³Ahrena ahrena wehekáh itega ahnansahrapeq wání aroipéq pokowane. Ite iwíáhowanawe, Mahtaq ibora wehukega púrerowe iwíáhéq tunse áhnopeq tútuue míahwane. Mibeqté momiwíurío ininsó Sísa éhweh teriewáne.

¹⁴Peh morá íní wenáwíq Áríriaga itene ehweh irena we Táíyátáira suwahpeqte íní ména wene arambehriwe tautáúq ámbántámári paiqmaq paiqmarúwe. We Manikánsabe iwíáh iwíáh ato íníne. Poraga ehweh irarútaq we kawerue irankeheéna Manikánka mi íní séhréh atowe. ¹⁵Séhréh atowana irowaq itega weweq wene nah-tapeq kaegaeu kereq wání meriewáne. Meriewánana mi inínká itensabé, Íné Sísansabé aiq pútare atóge iwíáhirataq néne nahtapeq segaegaeoro úwe. Segaegaeoro únsabe itega wene nahtapeq kogaegaeowane.

Poraga owainawa kaqauwo ehwehne.

¹⁶Itega wehuke púrerorabeq pokowanaraq mó kené arambehri ahráiréq ahtapeq piehgiowáne. Wene arupipeq mío owáínáwánká mókake aiq pútaragína ehwéh iwíáh atowana mi ahráirígá irarúwe. Irarúnsabe mó kegá móne náwa náwanuwana wene wahnah anímári nári nárínúwe. ¹⁷Wega Porareq itereq séirena sawai sawaiéna, Mah kewé Manikáne arambehri ke wóe. Manikámé anotah págege aní míre. Sega Manikáne oga mía mía ehwéh teri terinowe úwe.

¹⁸Áhnte wehekáh mi ahráirígá ite séirena mi ehwéh irare irareúwe. Minayabe Poraga iwíáh kikiréna wega pabeqme owainawansabé, Sísa Karáhé áhrabu puah mi ahráirí auwe pokúno atoge úwe. Úwana mi tanáhráq owainawanka mi ahráirí apubúue auwena pokúwe.

Pírípái suwahpeq Porararé karábúsiipéq mórító ehwehne.

¹⁹Mi ahráiríné wahnahmarínká iwíáhéra, Owainawa kaqauwéhra poki puaq ite mókake mó moné íre meyahráhune éra abiahnsanuwe. Abiahnsanéra sega Porareq Sáírásareq táhtoqme abariuera mi ke suwahpeqte wánnáhmáirípá máhkéti-rapéq mórítówe. ²⁰Móritera wahnah keyábé, Mi anité Asiu anité méra iteruwahpeq ahababáq sansanóye. Seyene sánsá miraoro éyame íre kaweróye. ²¹Ite Aroma ke míona puaq sene sánsá íre miraúna sansáne uwe.

---

§16:10 Mó kegá iwíáhéra, Áríka mah pukú sehiranú anínká táhmaro tanáhráq Porareh kérirowe iwíáhowe.

²² Uwara mitaq momiwú kereqka ehweh arítówara wahnah kegá Porararéne kórósi keqsúówe. Keqsuera, Morahri sahtáté subóro arítówara subúwe. ²³ Anotahtaq subera karábúsiipéq móritera mibeqté wáhnáhnásabé, Kawerue wahnahnúno atówe. ²⁴ Kawerue wahnahnúno atówana wega se meriqmena karábúsi nahtápéq ákáhpíte máhrípéq mórítowe. Móritera sene sigárátaré awanká abahrabahriapipeq sukiwe táhparówe.

²⁵ Táhparówara inokáhnabubu Porareq Sáírásareqka púreréra igonkónéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atóyara mó karábúsiipéq míó kega tótuqméra írówe. ²⁶ Írówana anotah marúwana karábúsi nah míu míúwana moke onsawári apubúwe pehipi siraragúwe. Siraragúwana ómi karábúsi kené séniwarí wewega pugetara agúwe.

²⁷ Karábúsi wahnáhnká sugorabeqte irigéna onsawári siraragú tagówe. Tagéna, Karábúsi ke moke taqnobagowe iwíáhúwe. Mira iwíáhú púana wene poka mewena apubúwe pukinieéna néne ninonka sehsabianie iwíáhúwe. ²⁸ Sehsabianaútaq Poraga anotahtaq áhrabéna, Arene anonka sehsabíéhnehboq túbáh agúno. Íte moke míone úwe.

²⁹ Úwana karábúsi wahnáhnká wene arambehri anínsabé, Kánéq keqme súno éna pehbeheráh karábúsiipéq kibekúwe. Kibekéna áhreú púana Porararéne paqnahipeq pokue iransánéna arehunseraráq míowe. ³⁰ Wega Porararé máhpeq márunsitena sensabé, Árahonaga oga mía míaininkono ue kasenúwe.

³¹ Kasenúwara sega wensabé, Sísansabé aiq pútare atéhnaraqmé oga mía míainkehe. Arenawahraheq moq oga mía míaiagehe uye. ³² Porararéngá wereq wene nahtapeq kaegaeu kereqsabé itene Wahnah Sísa éhweh teríúye. ³³ Teríúyana mi tanáhráq karábúsiipéqte wáhnáh Porararé meriqmena puramburanagú pabeq paberaritowe. Pabeq paberaritowara Porararéngá wereq wene káironanínseq wání náriúye. ³⁴ Wání náriúyana mi wahnáhnká Porararé wene nahupeq meriqmena táhutahuq náriuwe. Wereq wene káironanínseqka Sísansabé aiq pútare atónsabe sene sirupipeq eyoyóúwe.

³⁵ Ahbiahipeq mi ke suwahpeqte wáhnáhmárínká párisireh síáhrabéra sensabé, Karábúsiipéq mórítáro anité pugeq suo koreawéro uwe. ³⁶ Koreawéro uwara karábúsiipéqte wáhnáh koreawúwana Pora mi ehwéh teawuwe. Teawena wensabé, Wahnah kegá siqmaráh párisiwarínká, Ite pageq suo aiq teniéwe. Minayabe tueyokue pehwehrue pokéwáhtaó úwe.

³⁷ Úwana Poraga párisiwarínsabé, Ite íre peh Asiu anité úye. Ite moq Aroma marákórápéqte anité úye. Segá íre tábúsoqme ehwéh aitasá pehipi iubiq marera karábúsiipéq móitárowe. Segá amahnága kopípeq kaqiuwagéhbo? Ahqáho. Seyega séra ite pugeqme máhpeq iuwagéhe uye.

³⁸ Uyara párisiwarínká wahnah keba kouwekue mi ehwéh teríúwe. Teríúwara wahnah kegá ite Aroma marákórápéqte anité úya ehwéh írónsabe áhreuwe. ³⁹ Áhreéra Porararéba sure sensabé, Ite Aroma marákórápéqte anité míehyame íre írátíaraune. Minayabe íre kaweruraune éra máhpeq márunsitera sensabé, Mah-taq sueta pokotao uwe. ⁴⁰ Uwara Porararéngá karábúsiipéq suera Áríriane nahtapeq pokuye. Pokéra mitaq Sísa tagariáh keyábé kaweq ehwéh iraréra sensabé, Sísane sánsá kawerue sehgióro aritera pokuye.

Tésárónáíka kega, Porararé subonéhe u ehwéhne.

17 Porarehga pokue Ámbípóri suwahpeq sótaikéra Ápórónía suwahpeq sótaikéra Tésárónáíka suwahpeq kéra mitaq Asiu kené momiwí nahtápéq kuwe. ²Ahrena ahrena wehekáh Poraga wene sánsánéna mi nahpípeq kibekue síwáhnorúwe. Asiu kené ahrené wehekáh apahtáro áhréná áhréná wéhékáh kibekue Manikáne púkuipéqté séhírá síwáhnorúwe. ³Síwáhnoréna, Mó kegá Manikánka omaq ato aní áwíoqnéra subiq sutowana pukéna mó oga úkuraire. Manikáne ehwehna minayabe aiq irarire. Manikánka omaq ato anímé ín é teiú aní wenáwíq Sísa wire úwe.

⁴Úwara táhmaro Asiu kegá mi ehwéhnsábé aiq pútare atera Porareq Sáírásareq kobaritawe míówe. Manikánsabe áhteno Káríki kéreq áhnte aboawah inínsónseqka moq kobaritawe míówe.

⁵Minayabe íre aiq pútare ató Asiu kegá abiahnsanuwe. Abiahnsanéra ahbabáq ke pehipi máhkétirapéq nogó ké meriqmera momiwíue anotahtaq ehwehuwe. Porararé wehuke momiwíurabeg mórítankeheéra wehukení wenáwíq Sésónine nahtapeq pehbeheráhnue pokuwe. Pokue wene nahtapeqté ónsá subiqme sueruera Porararéyábé sinebahruwara íre míóye. ⁶Íre míóyansabé sega Sésónireq mó Sísa tagariáh kéreq abariuera mi ke suwahpeqte wáhnáh kébá mórítówe. Mórítéra ehwehéra, Moke mah nahnsó ke ahbabárarítóya anitégá suroyataq ⁷Sésóniga wene nahtapeq mehweh aritowe. Mi anitégá itene anotah wahnáh aní Sísáhrine sánsá íre mirauroye. Íre miraira peh iraréra, Mó Wahnáh aní Sísaé iraruye uwe.

⁸Uwara mi ke suwahpeqte kéreq sene wahnáh kereqka mi ehwéh írótaq kurináhnéra abiahnsanuwe. ⁹Sega Sésónirehyabe, Kotiyabé ite móne paiqmáráhro éra sene móne mewera kaqsúowe.

Porareq Sáírásareqka Péría suwahpeq arambehriuya ehwéhne.

¹⁰Ío penkúwara mibeqté Sísa tagariáh kéga Porareq Sáírásareq Péría suwahpeq eqmaq súówe. Eqmaq súówara Péría suwahpeq suyataq Asiu kené momiwí nahtápéq kibekéra síwáhnoruye. ¹¹Síwáhnoruyara mibeqté Asiu kegá irera Manikáne ehwehnsabé kawerue iwíáhue tagowe. Sene iwíáhga Tésárónáíka suwahpeqte kéné iwíáh kiotaikúwe. Sega Porane ehweh írótaq sirupipeq eyoyóue Manikáne sehira mó wehekáh mó wehekáhnue sáhnahwe iwíáhue tagéra, Porane ehweh aiq pútaqpomo éra iwíáhue tagowe. ¹²Minayabe áhnte Asiu kegá aiq pútare atówe. Sereq mó áhnte ke, Káríki anotah weh áhrégá moq aiq pútare atówe.

¹³Poraga Manikáne ehweh Péría suwahpeqkákáq teríre uwara Tésárónáíka suwahpeqte Asiu kegá írówe. Irera Péría suwahpeq séra mibeqté keyábé, Porane ehwehnsabé aiq pútare atehboq íre íráhro ue pagu pagunuwe. ¹⁴Pagu pagunuwara mibeqté Sísa tagariáh kéga Pora apubúue sóreq waní ayehrápéq eqmaq áuwówe. Eqmaq áuwówara Sáírásareq Tímótireqka peh mitaq míóye. ¹⁵Míóyara ah tagariáh kéga Pora meqmera Áténi suwahpeq márunátówe. Márunátówana wega sensabé, Sáírásareq Tímótireqsabé, Peheráh setao teriéro úwara pokuwe.

Poraga Áténi suwahpeqte ké teriu ehwehne.

¹⁶Poraga Áténi suwahpeq síwénunútaq mibeqté kéga áhnte péhepehe maníkáne atah naneq kowana tagéna wene arupipeq págege agúwe. ¹⁷Minayabe Por-

aga Asiu kené momiwí nahtápéqté kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh ató kereqsabé ehwehnuwe. Máhkétirapéq mó wehekáh mó wehekáhnue su kereq moq ehwehnuwe.

¹⁸Táhmáro mibeqté síwáhnoru kegá Porareq piehgiera áhnste ehwéh kíkíruwe ehwehnuwe. Mibeqté su kegá táhmáro Épíkúriane sánsá ahtebowara mó tahmáró kegá Sítóíkine sánsá ahtebowe. Táhmáro kegá seye náhenéra, Áhnste ehwéhnikákáq ání aneq ehwéhnikákáq ánípo uwe. Poraga Sísa oga úkú ehweh teriunsabe mó kegá, We wáhnaupeqté máníkámárí éhweh tei teinire uwe.

¹⁹Sega Pora meqmera Áréópágúsa sawéhráq ahtebia kegá momiwíurabeq móátówe. Móatera wensabé, Arega síwáhnoróna ehwéh peh o ehwéh míre. Mi ehwéh teio. ²⁰Arega iraréna ehwéh áwánáh éhwéh míre. Mi ehwéhmé áwahe ahtebanehboq kawerue teio uwe. ²¹Áténi suwahpeqte kéreq mibeq wáhnaupeqté sewíó kereqka ahriahri o ehwéh irera mi ehwéhnsábé irare irareuwe. Seyene sánsáne.

²²Poraga Áréópágúsa sawéhráq ahtebia kegá momiwíurabeq iriwe ména mahraréna, Áténi suwahpeqte wého, ínega iwíáhume itene manikámarinsabé áhnste iwíáh iwíáho ke wóe. ²³Iteruwahpeq nogewótáq itega iwíáh iwíáhorabeq tagéwómé peh morá táhbérápéq kéh séhírámé sáhnshawe tagéwóge. Mi sehíránká mahraréna, Mah tabbé íre tagariona manikáne tahbe wire ire. Itega íre tagarawéq pehipi iwíáh iwíáh atáhnshabé minawé teiúge.

²⁴Teiúge éna mó mahraréna, Manikánka moke mah marákó márakóipéq kéh náneqkákáq mah marákó márakóákáq mirarowe. We mah marákó márakóákáq íópeqkákáq wahnahnatiéh ání míre. Minayabe wega wehukega pearáh náhúpéq íre kae-gaei aní míre. ²⁵We íre akahrákáhri aní míre. Wewega moke wehukene irupipeqté éúqkákáq moke kéh náneqkákáq náí nánire. Minayabe wehukega we íre séhréh atáhráhowe.

²⁶Mah kehiná kéhínáné igaqna peh morá áníne. Manikánka mi aní téh mirarena itene ogamé tanahráq iwíáh aitéhre. Mah marákó márakórápéq mó kehiná mó kehinánsábé, Míáhro aitéhre. ²⁷Itega Manikánsabe kabarigeheéna mira iwíáh aitéhre. We tagarianeheéq kabarúne. Ite ómi kehiná mfonarabeq we wahtotaq míéhre. ²⁸Maniká ména mira aruqaruri puaq itega oga míahrahúne. Iteba sehira tagaríéh ánínká aiq mahraréna, Ite moke wene animáríne ire. ²⁹Ite Manikáne animárí míona puaq we peh wehukega iwíáhue mirao naneq mire iwíáhiyeho. We íre ebahtaté miraiá aníne. We íre móneraté miraiá aníne.

³⁰Naho wehukega Maniká íre tagaríówe. We íre tagariarera, We peh wehukega iwíáhue mirao naneq mire iwíáhuwe. Mi tanáhráq Manikánka mi kewé peh áwé tagówe. Amahnága wega mah kehiná kéhínánsábé, Itene ahbabáq sansa súáhro ire. ³¹Manikánka peh morá ání omaq atena wega iwíáhína tanáhráq mi anínká mah kehiná kéhíná tábúsoqme ehweh aritankéhe. Minayabe mah kehiná kéhínánká tagariageheéna Manikánka mi aní iriatena oganúq ataráire úwe.

³²Míó kega oganúq atarái ehwéh írówe. Táhmáro kegá awiréh atówara mó kegá Poransabé, Arene ehweh mókake mónkakáq iranéhe uwe. ³³Uwana Poraga mitaq suena pokúwe. ³⁴Pokúwara táhmáro wehwárínká we kerera wene ehwehnsabé aiq pútare atówe. Peh morá ání aiq pútare ato aní wenáwíq Tíónísíae. Werek mó ahtebia kéreq Áréópágúsa sawéhráq momiwíue aruqaruruwe. Peh morá íní wenáwíq Támárisae. Werek mó kereqka Pora kerera wene ehwehnsabé aiq pútare atówe.

Poraga Kórína suwahpeqte ké teriu ehwehne.

18 Poraga Áténi suwahpeq suena Kórína suwahpeq pokúwe. ²Póntúsa marákórápéqte áni wenáwíq Ákúíra míowana wene ahre awíq Párisírae. Se Asiu akéq menah Ítári marákórápéq míoyana mibeqté wáhnáh ániné áwíqtare Káróríusa Sísáhríe. Mi wahnáhnká moke Aroma suwahpeq míó Asiu keyábé, Pokoro aritena kaqsuowara Ákúíra akéqká Aroma suwahpeq suera Kórína suwahpeq kowíoye.

Poraga mitaq se tagéna sene iyahnabo aní úkúwe. ³Wereq sereq peh morá árámbéhríuwe. Sene arambehriwe wéhuwehu nahmári piagehéera sériwarí kogah-nue kawerarówe. Wereq sereqne arambehri peh monseráh púana seba kobaritawe míowe. Wereq sereqka moráraq arambehriuwe. ⁴Moke ahrena ahrena wehekáh Poraga Asiu kené momiwí nahtápéq Asiu kereq Kárfki kereqsabé Sísá éhweh terinieéna poku pokuúwe.

⁵Sáirásareq Tímótireqka Másérónía marákórápéq suera Pora míorabeq suye. Segá suyataq Poraga Manikáne ehweh Asiu ke teri terinéna, Manikánka omaq ato anímé Sísae úwe. ⁶Úwara író kega mi ehwéhnsábé ahqáho atera íre kaweq ehwéh atówana wega sensabé, Aiq mire. Ínéga aiq teiúge éna wene ambanta suruparuena teriuwe. Itega iraipéq pokirame iteitene irupipeqte íwíáhgae. Íné aiq pútaq ehwéh aiq teiúge. Itega ahqáho aintáhnnsábé nahnso ke korerinauge úwe.

⁷Manikánsabe iwíáh íwíáh ato aní wenáwíqtare Títía Sásátae. Wene nah Asiu kené momiwí nahtápéq wahtotaruwana Poraga momiwí nahtápéq suena mi aniné nah-tapeq kowíowe. ⁸Asiu kené momiwí nahtápéqte wáhnáh aní wenáwíq Kárisápae. Wereq mi karírónáninseqka Sísansabé aiq pútare atówe. Áhnte mó Kórína suwah-peqte kégá Porane ehweh irera aiq pútare atera wání meyoúwe.

Porane awanka tagó ehwehne.

⁹Inokáhpeq Porane awanka tagówana Sísaga wensabé, Íre áhreúno. Túbáh agine-hboq néne ehweh pahsuo. ¹⁰Ínéga areba míó púara mó kegá are íre subigéhe. Kórína suwahpeqte kéwé áhnte kegá ínénsabe aiq pútare aintagéhe úwe. ¹¹Minayabe Poraga Kórína suwahpeq peh morá ópéq mó opéq ákáhtaq ména Manikáne ehweh síwáhnorúwe.

¹²Wehukení wenáwíq Kárióe. We Ákáía marákórápéqte wáhnáh míotaq Asiu kegá momiwíera Pora táhtoqme ehwehurabeq móátowe. ¹³Segá Káriónsabe, Mah anínká itega Manikánsabe iwíáh íwíáh atona sansá sueq mó sansánoro tei teinire úwe. Wega o teí sánsámé Mósísiga íre miraoro ú sansáne uwe.

¹⁴Uwana Poraga ehweh irarinaútaq Kárióga Asiu keyábé mahraréna, Asiu keo, mi anínká ahkaragáraéna anotah ahbábáritaq tahirímé ínéga itene ehweh kawerue író irino. ¹⁵Peh iteitene ehwehnikakáq wehukene síwíqkakaqsabé iteitene sán-sánkákáqsabé iteitaga iwíáhue miraoro. Íre néne arambehri puana túbáh aginauge éna ¹⁶se moke ehwehurabeqte kaqsúáhro aritowe.

¹⁷Kaqsúáhro aritowara Asiu kené momiwíurabeqte náhtápéqte wáhnáh wenáwíq Sósáténi táhtoqme máhpeq subúwe. Subútaq Kárióga se peh áwé tagowe.

Poraga Ántióka suwahpeq kouwekú ehwehne.

¹⁸ Poraga Kórína suwahpeq áhnte mó wehekáh ména Sénkária suwahpeq pokúwana wene ayahra káúqauwowe. Pehipi íre káúqauwowana Asiu kené sán-sánéna Poraga Manikánsabe ehweh teawunsabe káúqauwowe. Káúqauwowana Sísá tagaríáh ké mitaq suena Párisírareq wenawehq Ákúírareq meriqmena sípi kéwewena Síría marákórápéq pokúwe. ¹⁹ Segá sípi kéwewera Épésá suwahpeq kuwe. Mitaq Poraga Párisírareq Ákúírareq suena Asiu kené momiwí nahtápéq kibekéna wereq Asiu kereqka ehwehnuwe.

²⁰ Mi kegá Poransabé, Mahtaq míahno uwana ahqáho éna ²¹ Épésá sensuwahpeq suanieútaq sensabé, Manikánka kouwekúno íwíáh aintahnaraq kouwekinie úwe. Kouwekinie éna Épésá suwahpeq suena sípi kéwewena pokúwe. ²² Sípiga Sésaría suwahpeq sútaq Poraga sípi suena kire Sísá tagaríáh ké mehweh aritanieéna Sarúsarama suwahpeq kiuwe. Mehweh aritena Sarúsarama suena Ántióka suwahpeq tuwe.

²³ Táhmaro ió Ántióka suwahpeq ména mitaq suena pokúwe. Wega Sísá tagaríáh kené sirupipeq kaweq iwíáh aritanieéna Kárétía marákóákák Párigía marákóákák mó mapéq mó mapérue nogena pokue teríaqme noguwe.

Ápóroga Épésá suwahpeqte ké ehweh teriú ehwehne.

²⁴ Peh morá ání, Árékásántaría suwahpeqte ánínká Épésá suwahpeq séna wenáwíq Ápóroo. We Manikáne sehira ahtebia ání ména kawerue teri terinú ani míowe. ²⁵ Mó kegá we Manikáne sansá áwáhnoruwana wega mó ke págegeue síwáhnorúwe. Peh morá Sísá éhweh ákáhtaq ahtebéna tábúsoqme teri terinéna Sóniga wání meriu ehweh moke ahtebówe. ²⁶ Épésá suwahpeq Asiu kené momiwí nahtápéq págegeue síwáhnorúwe. Wega síwáhnorútaq Párisírareq Ákúírareqka wene ehweh irera móbeq meqmera we íre ahtebó ehweh, Manikáne sansá tábúsoqme áwáhnorúye.

²⁷ Ápóroga, Íné Ákáía marákórápéqté ké kosíwáhnorinie íwíáhúwara Épésá suwahpeq Sísá tagaríáh kégá wensabé, Kaweróne. Kosíwáhnorúno éra mibeqté Sísá tagaríáh kégá we mehweh atageheéra páhsi sehiranue áwúwe. Manikánka áhnte Ákáía marákórápéqté ké séhréh aritowara Sísansabé aiq pútare atówe. Anehe Ápóroga mitaq séna mi ke anotahtaq séhréh aritowe. ²⁸ Wega Manikáne sehira sáhn-sahena, Manikánka omaq ato anímé Sísae teriuwe. Wehuke míópi págegeue teri terinúnsabe wene ehweh Asiu kené ehweh kiotaikúwe. Minayabe wega Sísansabé aiq pútare atáh ké anotahtaq séhréh aritowe.

Poraga Manikáne Awansabé Épésá ke teriu ehwehne.

19 Ápóro Kórína marákórápéq míotaq Poraga sáwéhrapeq kótaikéna Épésá suwahpeq tuwara táhmaro Sísá tagaríáh ké míówe. ² Míówana Poraga sensabé, Itega Sísansabé aiq pútare atárótaq Manikáne Awanka itene irupipeq aiq tuitairo ue kasenúwe. Kasenúwara sega wensabé, Ahqáho. Manikáne Awa éhweh íre írátáúne uwana ³ Poraga sensabé, Aneq wání meroo ue kasenúwe. Kasenúwara sega wensabé, Sóniga wání meriátáinserirah mó kegá mina tahnsa wání meraune uwe.

⁴ Uwana Poraga sensabé, Sene ahbabáq sansa sutonsabé Sóniga wání meriátáire. Meriena mahraréna, Inehe sína anínsabé aiq pútare atáho. Wenáwíq Sísae uraire

úwe. Sóniga irarú ehweh Poraga teriuwe. ⁵ Teriuwara írówana itene Wahnah Sísa áwirue wání náriuwe.

⁶ Poraga sensinetaba wene ayahnkaratáté táhtorotaq Manikáne Awanka sene sirupipeq tuwara sega kambare ehwéh iraréra Manikáne Awanka iwíáh arito ehweh iraruwe. ⁷ Mirau kewé airápété téhranítee.

⁸ Poraga Asiu kené momiwí nahtápéq kibekéna Manikánka wahnah wahnah-nirabeqte éhwéh págegeue teriuwe. Teriuwara Asiu kegá wene ehwehnsabé áhntetaq kasenéra iwíáhuwe. Iwíáhuwana apahtáro íótáq miraúwara ⁹ táhmaro író kega wene ehwehnsabé íre aiq pútare atera saiyouwe.

Saiyoéra momiwúrabeq Sípane sánsánsabé íre kaweq ehwéh atówana Poraga se suena Sísansabé aiq pútare atáh ké meriqmena pokúwe. Sigarurapéqté wáhnáh ání wenáwíq Tíránásae. Poraga Sísansabé aiq pútare atáh ké meriqmena Tíránásane sigaru nahpípeq mó wehekáh mó wehekáhnue síwáhnoréna ehwehnuwe. ¹⁰ Poraga téhtaré ópéq mi sigárúráq síwáhnorúwara moke Esia marákórápéqté Asiu kereq Kárfki kereqka Manikáne ehweh írówe.

Owainawa íre kaqsuahráhu ehwéhne.

¹¹ Manikánka págegeue séhréh atowana Poraga anotah otáq sánsámári miraúwe.

¹² Minayabe mó kegá Poraga táhtoro ambántámári meyówe. Mi ambántámári awahre kebá móríúwara sene suwahre kaweragúwara owainawamarínká se suera pokuwe.

¹³ Táhmaro Asiu ahgóra kéwé nahnso suwahpeqtaq kégaeyaq tuegaeyaréu anímári méra owainawa kaqsuq kaqsurowe. Mi kegá itene Wahnah Sísa áwirue owainawamarí kaqsuanéhe íwíáhéra Poraga kaqsuonserah itega moq kaqsuanéhe íwíáhuwe. Minayabe sega mahraréra, Owainawano, Poraga teri terini aní, Sísa áwirue wehukení auwe pokúno teawune uwe. ¹⁴ Abapete téhtaré Asiu anímárínká owainawamarínsabé mina tahnsa éhwéhnuwe.

Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh ání wenáwíq Síkéba sibowá míowe. Wene anahwaréhga mó wehekáh mi ehwéhnuwana ¹⁵ owainawanka sensabé, Sísa aiq tagaríóge. Pora moq aiq tagaríóge. Itewe inseréhbo úwe. ¹⁶ Úwana owainawa wene arupipeq mío anínká seba ahkuagéna sene korósi moke subansuena subiqmaq subiqmarúwara korahq tabagu tabaguúwara se pehrákora méra nahupeq suera máhpeq pehbeheráhnue pokuwe.

¹⁷ Asiu kereq Kárfki kereq peh moke Épésá suwahpeqte kéreqka mi ehwéh irera áhtenuwe. Minayabe mi kegá itene Wahnah Sísa áwíq pankerera iwíáh íwíáh atowe.

¹⁸ Mi tanáhráq áhnte Sísa tagaríáh kegá sure sene ahbabáq sansa pahsuqme teríúwe.

¹⁹ Ahgora tagaríó kega sene ahbabáq pukúwári mewera ómi wehukega tagaríótaq ira paríówe. Segá mi irá paríó pukúwári árahue kehramo éra sáhnsáhuwe. Sáhnsahera, Peh íregáritaq 50 táhúséni (50,000) moné tahnsa púkúwári ira parione iwíáhuwe.

²⁰ Púku ira parearónsabe Manikáne ehwehnka áhnte kene sirupipeq pówara sega págege anímári úkéra wene ehweh mitaq teri mahtaq terinuwana mi ehwéhnká abae agúwe.

Épésá kegá Pora ehweho ehwéhne.

²¹ Anehe Poraga iwíáhéna, Másérónía marákórápéqkákáq Ákáía marákórápéqkákáq pokinie. Mibeq Sísa tagaríáh ké koragéna sótaikue Sarúsarama

suwahpeq pokinie. Mibeq Sísa tagariáh ké koragéna sótaikue Aroma suwahpeq pokinie íwiáhuwe. ²² We kéroya anité Tímótireq Érásátireq míóye. Poraga mi anité Másérónia marákórápéq eqmaq suena we Esia marákórápéq pehgáriq tanáhráq míówe.

²³ Mi tanáhráq áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atónsabe mó kegá áhnte abíáhn-sánéra ehwehuwe. ²⁴ Wehukení wenáwíq Témítúsie. Wene arambehriwe káhpah tahnsa náneqtaté pehgáriq píkísah tahnsá náneq mira aruqarurúwe. Mi ke suwahpeqte kéné péhepehe maniká wenáwíq Átémisie. Témítúsireq mó kereqka Átémisine píkísah tahnsá náneq miraera paiqme áhnte moné meyówe.

²⁵ Témítúsiga moke mi arámbéhrí mirau ke momiwí aritowe. Wega sensabé, Itega maniká tahnsa náneq miraonsabé áhnte moné mewéúne. ²⁶ Itega Porane sansá aiq tagarawéq wene ehweh aiq írátíáhuwe. Wehukega mirao naneq íre aiq pútaq Manikáne tei teinire. Minayabe áhnte kegá itega mirao naneqsabé anetaníbo íwiáhowe. Íre peh morá Épésa suwahpeqte kegá áhnte Esia marákórápéqte kereqka moq mira íwiáhuwe. ²⁷ Minayabe anotah íre kawerire. Itene arambehri íre kaweragíneho. Mó kegá itene maniká Átémisine nahnsabe, Peh abehq náneq nahne íwiáhiyeho. Esia marákórápéqte kereq mah kehiná kéhínánseqka amahnága Átémisinsabé, Ano iní míáhne éra iwíáh íwiáh atáhuwe. Poraga wene ehweh síwáhnorinsabé mó kegá Átémisinsabé íre iwíáh íwiáh atera peh anetaníbo íwiáhiyeho úwe.

²⁸ Úwara moke arambehriu kega mi ehwéh írótaq anotah abíáhn-sánéra ehwehn-abauwe. Ehwehnabaéra, Átémisiwe Épésa suwahpeqte kéné maniká anotah iníne uwe. ²⁹ Minayabe mi kegá anotahtaq ehwehnéra keyéuwe. Téhraníté Másérónia marákórápéqte anité sensíwíq Káiúsireq Árisátákirere. Poraga ahpeq nogutaq sega we kéroye. Keyéu kegá mi anité táhtoqme koti matábúrápéq abariuera mórítowe.

³⁰ Poraga, Íné wehuke momiwíorabeq pokinie úwara Sísa tagariáh kegá ahqáho atówe. ³¹ Táhmaro Esia marákórápéqte wáhnáh kegá Porane iyahnabo animárí míówe. Segá mó anínsabé, Pora ehweh koreawo. Mahraue koreawe, Wehuke momiwíorabeq pokínehboq mitaq míahno ato éra eqmarówana koreawuwe.

³² Momiwíurabeqte kegá áhnte ehwéhnéra íre peh morá íwiáhuwe. Mó kegá mó ehwénuwara mó kegá mó ehwénuwe. Áhnte kegá iwíáhéra, Aneqsabé momiwíuno uwe.

³³ Wehukení wenáwíq Árékásántae. Asiu kegá we pagunera, Irigue ehweh terio uwana wega ehwéh terinieéna ayahnka saiqnówe. ³⁴ Saiqnówara sega we tagéra, We Asiu aní míre éra ehwehnabauwe. Segá íre wahto tanáhráq téhtaré áhwáh moráráq ehwehnue mahraréra, Átémisi ite Épésa suwahpeqte kéné maniká anotah iní míre uwe.

³⁵ Mibeqte kúsíkúsíqká momiwíurabeqte keyábé ehweh saiqnaruowe. Saiqnar-itená sensabé, Épésa suwahpeqte wého, áraho? Írátíáhro. Itene anotah maniká Átémisie. Itewe Épésa suwahpeqte kegá wensabé iwíáh íwiáh atona nahtápéq wahnah wahnahnúne. Wene íópeqte ébáh tahnsa píkísáh wahnah wahnahnúne. Minayabe ómi kehinánká aiq tagariáh mino. ³⁶ Mó kegá péhenóne íre irarerahowe. Minayabe ahabáriyehboq tabasiwe míáhro. ³⁷ Itega abariue mórítáh anitégá Átémisiwe íre ahabáratehye. Segá wensabé íre abehq éhwéh atehye.

³⁸ Témítúsireq wene arambehrio kereqka ehweh kahnarq sega koti orabeq koreriuwara mitaq kamahni kegá ehweh aritagéhe. ³⁹ Itega mó ehwéh kahnarq wahba

kégá koti orabeq koreriéero. Segá iwíáhue teigéhe. ⁴⁰ Anotah wahnáh kégá itensabé, Iborá aneqsabé tobeho kasenirataq itega aneq ehwéh terianéhnkono? Írakaumo. Ite ehweh íre kéhre. ⁴¹ Minayabe pehwehrue pokéwáhiro éna kúsíkúsiqka se kaqsuowe.

Poraga Másérónía marákórápéq pokú ehwehne.

20 Momiwíurabeqte éhwéh parabagútaq Poraga Sísa tagariáh ké síáhrabéna, Ínéba sero úwara suwe. Suwana sirupipeq kaweq iwíáh aritanieéna Poraga ehweh teriuwe. Teriena mehweh aritena mitaq suena Másérónía marákórápéq pokúwe. ² Poraga Másérónía marákórápéq pokue mó mapéq mó mapérué Sísa tagariáh kégá págegeue kéranéhe iwíáhigeheéna ehweh teriuwe. Teriena Másérónía marákórápéq suena Káríki marákórápéq pokúwe. ³ Káríki marákórápéq kiena apahtáro ío mitaq ména sípi kéwewena Síria marákórápéq pokinaútaq Asiu kegá, Pora suboneheqmúne uwe. Uwana Poraga mó iwíáhéna, Másérónía marákórápéq kouwekinie úwe.

⁴ Másérónía marákórápéq kouwekinie úwara mó kegá, Are kéranéhe iwíáhuwe. Pírúsine ahninkáwá Péría suwahpeqte ánínéna wenáwíq Sópátae. Tésarónáika suwahpeqte ánité sensíwíq Árisátákireq Sékúntareq míóye. Tébi suwahpeqte áni wenáwíq Káiúsi miéhre. Esia marákórápéqte ánité sensíwíq Tíkíkúsireq Tárópí-mareq míóye. Moke mi kereq Tímótireqka ⁵ Tóása suwahpeq pokue mitaq itensabé íwénunuwe. ⁶ Íre muoráhi paréti né tanahráq parabagútaq íné Árukareq Porareqka Pírípái suwahpeq sueta sípi kéweweta pokowaye. Itaréitaréráq sípiipéq méta moberíáhtáq Tóása suwahpeq íwénunu kebá sewaye. Seba séta abapete téhtaréráq mitaq míahwaye.

Pukú mahbí oga úkú ehwehne.

⁷ Mó wikí ebeqte wéhékáh itega táhutahuq keqme moráráq naneheéq momiwíue míahwane. Mi tanahráq Poraga ehweh teriuwe. Ahbiah pokinie iwíáhéna inokáhnabubu wene ehweh íre parabarusa peh irarúwe. ⁸ Abobóráhpeqte náhúpéq momiwíue míahwanana áhnte aráhmúgá mitaq téhrówe. ⁹ Peh morá máhbí wenáwíq Íyútíkae. Wega abobóráhpeqte náh áwáhnkúrúq tútuue míowe. Poraga íre wahto ehwéh teriu púana mi mahbí sugekúwe. Sugekú púana máhpeq inahn-subuwara tueyokue tagowe. Tagéra tuiiatómé putiowe.

¹⁰ Putiowana Poraga moq tueyokue tagéna tutaebewe mi mahbí saiqnawe káhkoue míoye. Poraga míó keyabé, Íre ibisahro. We amahnága oga miéhre úwe. ¹¹ Poraga tuekue kiutaaq itega táhutahuq keqme moráráq nahwane. Poraga áhnte mó ehwéh teriena tuekutaq ahbiahipeq mitaq suena pokúwe. ¹² Oga úkú mahbíné awahrahga we meqmera awaho ani mío púara sirupipeq eyoyóera sene nahtapeq pokuwe.

Poraga Tóása suwahpeq suena Mírétúsi suwahpeq pokú ehwehne.

¹³ Poraga pokinaútaq itensabé, Ásósá suwahpeq íwénuninauge éna iuwena ah-tapeq pokúwe. Pokúwaq itega sípi kéweweq Ásósá suwahpeq Pora sípiipéq koweraneheéq pokowane. ¹⁴ Itega Ásósá suwahpeq Porareq piehgiowánaraq sípi kéweweq Mítírini suwahpeq pokowane. ¹⁵ Itega mitaq sueq sípi kéweweq mó wehekáh Kíósá suwahpeq marakó kowaq kótaikowane. Mó wehekáh Sámósá suwahpeq sewane. Mitaq sueq mó wehekáh Mírétúsi suwahpeq sewane.

¹⁶ Asiu kené siahrreraq ko tanahráq áwíq Péntíkósie. Poraga iwíáhéna, Péntíkósi tanahráq íné Sarúsarama suwahpeq méyabe nuwahbehre. Minayabe amahnága Esia marákórápéq suena sípi kéwewena apubúue Sarúsarama suwahpeq pokinieéna Épésa suwahpeq íre kowíanauge. Peh kótaikinie iwíáhúwe.

Épésa suwahpeqte káyábé iroro arito ehwehne.

¹⁷ Poraga Mírétúsi suwahpeq míotaq Épésa suwahpeq Sísa tagariáh ábóáwáh wéh kiwerirankeheéna eqmarowe. ¹⁸ Épésa suwahpeqte Sísa tagariáh ábóáwáh wéhwé Poraba sutaq wega sensabé mahraréna, Íné Esia marákórápéq téh surautaqkákáq amahnágaákáq itereq mía miaugaq néne sánsá tagariáhwe.

¹⁹ Anotah aní méyabe nuwahriarairana peh Manikáne arambhriéyabe nuwahbarairana mira aruqaruruge. Ite tagariáhmé Asiu kegá áhntetaq moraénue níwíoq-narutowana áhnte tanáhráq ibisarauge. ²⁰ Wehuke momiwíurotaqkákáq mó natáq mó natáruue ite séhréhorahi ehwéh pahsuqme tei teinurauge. ²¹ Asiu kereq Kárfíki kereqsabé, Itene ahbabáq sansa sueq Manikánsabe áhramoro. Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe aiq pútare atáhro tei teinuraugaq tagariáhwe úwe.

²² Poraga mó mahraréna, Manikáne Awanka pokúno aintaráinsabé íné amahnága Sarúsarama suwahpeq pokinie. Mitaq sega nubiq suaneherabowamo. Árahoneherabowapómo. Íné íre tagarióge. ²³ Peh morá íné niahtebome Sarúsarama suwahpeqte kégá níwíoqnéra karábúsiipéq móintagéhe. Mó mapéq mó mapérue séyéurautaq Manikáne Awanka mó ke iwíáh aritowara mira éhwéh teni teninowe.

²⁴ Segá nubiq súéhriansabé íre áhreuge. Minayabe anetaníbo. Itene Wahnah Sísa Karáhéga teniátái arámbéhrí parabarueyabe nuwahbehre. Manikánka ite séhréh aitená kaweritéh éhwéh teri terinéyabe nuwahbehre úwe.

²⁵ Poraga mó mahraréna, Manikánka wahnahni ehwéh ite míáhrabeq tei teinurauge. Íné tagariómé amahnága pokonaraq mókake íné mó íre tagagehe. ²⁶ Iborá pahsuqme teiníboq írátíáhro. Iraipéq pokira kegá ínénsabe íre abiahnsa aintahráhowe. ²⁷ Íné íre túbáh agia Manikáne sansá moke pahsuqme íwáhnorurau puara íre abiahnsa aintahráhowe.

²⁸ Manikáne Awanka ite omaq itena, Wahnahnúno aitaráire. Wahnahnúno aitarái puaq sipisípiq wahnáhnká wene kamarí wahnahninserah itega moke Sísa tagariáh ké moq kawerue wahnahnarítáhro. Kawerue wahnahnariteq Sísa mi kené ahbabáqsabe wene korahqtaté paiqmataire iwíáthoro.

²⁹ Sípane sánsá íre tábúsoqme miraéra peh mó sansá miraigeheéra íné pokona tanáhráq mó kegá séra péhe éhwéh íwáhnorigehe. Úrinsi iánká sipisípiq subínserah sega ite morábí méra íre kaweritagéhe. ³⁰ Sísa tagariáh kégá wehukene sánsá miraigeheéra ite míáhrabeqte kégá moq péhe éhwéh íwáhnorigehe. ³¹ Minayabe íwéh panatágínaq uqmatíáhro. Apahtáro ópéq wéhékáhnkakaq inokáhpqkákáq itensabé nirutaboirena kawerue íwáhno aruqaruruge. Minayabe iahrreraq matíáhro úwe.

³² Poraga mó mahraréna, Manikánka séhréh aitéh éhwéh anotah pagégé éhwéhne. Mi ehwéh íréhrataq itega kaweqtaq míahrahowe. Mi ehwéh íréhrataq itega kaweqtaq méq oga mía míaira kereq moráráq míagehe. Minayabe Manikáne ehweh kawerue ireq wene sánsá miraoro.

³³ Iteba míarau tanáhráq mó aniné korósiakáq móneakáqsabé íre nirutaboiru-rauge. ³⁴ Ínéreq séhréh aintáh kéreq táhutahuroneheéna ínénéga arambhriurauge. Minayabe tagariáhwe. ³⁵ Itega mareqmarero ke séhréh aritaneheéq kawerue aram-

behrioro. Ínéga aiq mira aruqarurunserah arambhrioro. Itene Wahnah Sísaga mahraréna,

Mó anínká are náwí tánáhráq are iwíáh íwíáhóne. Arega mó aní náwena tanáhráq anotah iwíáh íwíáhóne

urairé. Mi ehwéhnsábé iahreraq matíáhiro úwe.

³⁶ Poraga mi ehwéh aiq teriutaq wereq aboawah wehreqka sirehunseraráq méra púreruwe. ³⁷ Púreq ehwéh parabagútaq sega Pora káhkoue mehwehéra ibisowe.

³⁸ Poraga, Mókake íné mó íre tagagehe únsabe sirutaboiréra ibiséra we sípiipéq meqmera móauwera kowekuwe.

Porareh Sarúsarama suwahpeq poku ehwéhne.

21 Itega Épésá suwahpeqte ábóawáh wéh sueq sípi kéweweq obaríqme kure Kósa marákórápéq pokowane. Mó wehekáh itega Árórésa marákórápéq kéq mitaq sueq Pátára suwahpeq pokowane. ² Mitaq séq Pónísía marákórápéq pokína sipí kabarue tagéq mi sipí kéweweq pokowane.

³ Sáipára marákórápéq ábóraq kowanaraq tagéq marakó ayehrápéq kótaikowane. Kótaikéq Síría marákórápéq tagéq Táíya suwahpeq korahowane. Mó kegá sípiipéqte ménsáméhnsá mewe marakóipeq sáharótaq ⁴ itega Táíya suwahpeqte Sísá tagariáh kébá kowíahwane. Kowéq abapete téhtaré wéhékáh seba kowíahwane. Seba míahwanaraq Manikáne Awanka se iwíáh aritowara sega Pora teawera, Wehukega are subiq súéhboq Sarúsarama suwahpeq pokineho uwe.

⁵ Mi tanáhráq parabagútaq itega pokonehe íwíáhéq kaegaeowanarabeq suahwáne. Suahwánaraq moke mibeqté kéreq sene káronanínseqka meiqmera ahnansahrapeq méíúwówe. ⁶ Itega arahwéraq irehunseraráq méq púreréq iriwe mehwehowane. Mehweh ariteq sípiipéq kiasagowanara tagéra sene nahtapeq seuwekuwe.

Ágábúsaga Sésaría suwahpeq Pora ehweh teawuwe.

⁷ Itega Táíya suwahpeq sueq sípi kéweweq pokue Tórémési suwahpeq pokowane. Mibeqté Sísá tagariáh kéreq mehwehéq peh morá wéhékáh seba kowíahwane. ⁸ Mó wehekáh itega mitaq sueq Sésaría suwahpeq pokowane. Mitaq Pírípíne nahtapeq kaegaeowane. Eqmaro kega abapete téhtaré wéhúké omaq sitótaq Pírípi omaq atówe.** Pírípi Sísá éhweh teri terinu aní míowe. ⁹ Wene ayahunkawaréh itaréitaré ítaq ahrárigáú míowe. Manikáne Awanka iwíáh aritowara se wene ehweh iraru ahrárigáú míowe.

¹⁰ Itega Sésaría suwahpeq kaegaeowanaraq táhmaro wehekáh parabagútaq wehukení wenáwíq Ágábúsaga Súría marákórápéqte tuwe. Manikáne Awanka iwíáh atowana wega wene ehweh irarerahúwe. ¹¹ Wega iteba séna Porane áréti pugeqme mewena minarate wewene aigará ayahnkara táhru táhruúwe. Táhru táhruéna mahraréna, Ínéga táhru táhruunserah Sarúsarama suwahpeqte Asiu kegá mah aréti abo moq táhru táhruigehe. Táhru táhruera nahnso kebá móatagéhe. Mah ehwéhme Manikáne Awanka aiq irarire úwe.

¹² Mi ehwéh irahwánaraq itereq mitaq míó kereqka Poransabé, Sarúsarama suwahpeq íre pokúno éq saiqnahwane. ¹³ Saiqnahwanana Poraga itensabé, Nirupipeq umehínehboq aneqsabé saiqnéq ibisaho? Karábúsiyabé íre áhreuge.

**21:8 Pírípínsabé éhwéhme Eqmaro 6.1-5, 8.5-6,26,40 tagáhno.

Itene Wahnah Sísane arambehri miraunsabé Sarúsarama suwahpeq nubiꝓ suaneherabowapómo. Anetaníbo úwe. ¹⁴ Anetaníbo úwaq wega itene ehweh íre ironsabe túbáh agéq, Maniká awabeh sansá mirainkehe ewane.

Poraga Sarúsarama suwahpeq pokú ehwehne.

¹⁵ Mi tanáhráq parabagúwaq ménsámehnsá sokahueq Sarúsarama suwahpeq pokowane. ¹⁶ Sésaría suwahpeqte Sísá tagariáh ké táhmaro kegá ite kie irówe. Wehukení wenáwíq Násónie. We Sáípára marákórápéqte áninéna íre wahto tanáhráq Sísá tagariowe. Kie iró kega Násónine nahtapeq kaigeheéra móítowe.

¹⁷ Itega Sarúsarama suwahpeq kowanaraq mibeqte Sísá tagariáh kegá sirupipeq eyoyóera mehweh aítowe. ¹⁸ Mó wehekáh Porareq itereqka Sémísiba pokowanara ómi Sísá tagariáh ábóáwáh wéh míowe. ¹⁹ Poraga sereq mehwehéna Sísá éhweh nahnso ke moke teriunsabe Manikánka miráú arámbéhrí sáhnshawe teriowe.

Aboawah wehwárinká Poransabé, Manikánsabe iwíáh íwíáho nahtápéq pokúno ato ehwehne.

²⁰ Poraga miráú arámbéhrí sáhnshawe teriuwara aboawah wehgá írótaq Manikánsabe iwíáh íwíáh atera we anotah aní míre íwíáhuwe. Segá Poransabé, Iteribáq móne. Áhnte, peh íregáritaꝓ Asiu kegá Sísansabé aiq pútare atáhwe. Segá Mósísiga sehgióro ú ehwehnsábé iwíáh íwíáh atáhwe. ²¹ Wene ehweh iwíáh íwíáh atáhwara arega miraurona sansámé mó kegá se péhepehe ehwéh teriátówara aiq írátowe.

Mi pehe éhwéh mahraréra, Arega nahnso ke míáhrabeqte Asiu keyábé, Mósísiga sehgióro ú ehwehnsábé anetaníbo. Itene aniné áú amurúruáhro ú sansánkákáq mó Asiu kené sánsánkákáq íre miraoro teri terinire ewe. ²² Itega tagarionawe arega aiq sire u ehwéh Asiu kegá iraneherawoe. Minayabe amahnága aneronehnikono?

²³ Aneronehnikono éra sega mó mahraréra, Asiu kega túbáh agigehboq itega teawéna ehwéh miráúno. Mahbeqte itaréitaré wéhúkégá Manikánsabe, Itene omasa éhwéh miraoneheqmúne teawéwe. ²⁴ Arereq mósosugéhboq mi animárí meriqme Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq mórito. Titironeherau ka paiqmaro. Anehe sene siyahra káúqsugéhe. Mirairataꝓ ómi kegá tagarianeheéra Mósísiga sehgióro ú ehweh anteruahnayabé íre aiq pútare atagéhe. Peh Mósísine ehweh kawerue seh-gione íwíáhigehe uwe.

²⁵ Sísá tagariáh ábóáwáh wéhgá mó mahraréra, Sísansabé aiq pútare atáh náhnsó ké páhsi iwíáhue sehiranue siátóne. Mi pahsígá mahraréna, Péhepehe manikánsábé iwíáh íwíáhoneheéra titirirataꝓ náíra naneq íre nahro. Korahq íre nahro. Wehukenínká awio páríkí náneq ka íre nahro. Mó kené ahrewé ahrariwe wehwe mahbiwe íre abarioro ire.

Peh miraué iwíáhue sehiranue teriátáúne uwe.

²⁶ Uwana Poraga kowe éna omasa éhwéh miraoneheqmúne u animárí móritowe. Mó wehekáh wereq sereqka sosúó sansa áhwáréra Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéq kibekuwe. Sosúó sansa parabagína tanáhráq mibeq mahbeq arítáh ké terieneheéra kibekuwe. Teriera, Mi tanáhráq parabagínaraq itega Manikánsabe iwíáh íwíáh ateq titironehe uwe.

Asiu kegá Pora saiqnarúó ehwehne.

²⁷ Sosúó sansamé abapete téhtaré wéhékáh parabaginaútaq Esia marákórápéqté Asiu kegá Pora tagowe. We Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq míowara tagéra abiahsanuwe. Segá Pora táhtoqme ²⁸ nahtapeq míó kega ehwehnabaéra mahraréra, Ísara keo, séhréh aítáhiro. Mah anínká ómi mah kehiná kéhínánsábé ite Asiu ke íre kawéq ke wóe síwáhnoréna Mósísiga sehgióro ú ehweh anterúáhro ue síwáhnorire. Mah nahnsábé anetaníbo ue síwáhnorire. Wega mó ahabáritéhmé Kárfki ke Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq móáritéhre. Móáritéh púana wega mah kawéq náhnsábé íre kaweratéhre uwe.

²⁹ Épésá suwahpeqte ání wenáwíq Tárópímae. Menah Asiu kegá wereq Porareq Sarúsarama suwahpeqte áhtápéq nogúyataq tagowe. Mitaq tagonsabe sega péhe iwíáhéra, Poraga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq nahso aní meqme surainsabe órira mire uwe. Meqme móátáraire ume péhe éhwéhne.

³⁰ Minayabe ehwehnabaéra ómiga abiahsanéra pehbeheráh seyeue sorupera Pora Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéqté táhtoqme abariuera máhpeq márunatera onsarí paiqsúówe.

Aroma sontiá kégá Pora táhtoró ehwehne.

³¹ Segá Pora suboneherautaq Aroma sontiá kéné anotah wahnáhnká ómi Sarúsarama suwahpeqte kégá aiq tobehowe u irowe. ³² Irena wega apubúue són-tiá keákáq sene wahnah animárinkákáq meriqmena pehbeheráh túwe. Túwara Pora subu kegá mi ke tagéra túbáh aguwe.

³³ Són-tiá kené wahnahnka Poraba tuena táhtoqme téhtaré séníraté táhrrááhro úwe. Táhrrááhro éna, We insebo? Aneq ahabábariwo kasenúwe. ³⁴ Kasenúwara áhnte kegá míó púara ehwehnabaéra mó kegá mó ehwéhnuwara mó kegá mó ehwéhnuwe. Áhnte ehwéhnu puara wega íre kawerue irahráhúnsabe són-tiá keyábé, Ite kaegaeo nahupéq móátááhro úwe.

³⁵⁻³⁶ Kaegaeo nahupéq kibekoneherautaq se kéro kega paentáwe kéra ehwehnabaéra, Subiq súáhro. Subiq súáhro uwe. Subiq súáhro unsabe Pora subíyehoéra són-tiá kegá we sawiwera nogúwe.

Poraga Asiu ke we éhweh teriu ehwehne.

³⁷ Segá we nahupeq móataneherautaq Poraga Kárfki ehwéhtáq són-tiá kené wahnánsabé, Ehweh teawinínkono kasenúwe. Kasenúwana mi anínká éhnehéna, Are Kárfki ehwéhme aiq írátiahne éna, ³⁸ Menah peh morá Ísipi marákórápéqté ánínká kámáhní ke ebekhehéna áhnte ke 400 subiq suahráho ke meriqmena uworapeq pokuraire. Íné iwíáhume, Arewe we wone iwíáhuge úwe.

³⁹ Úwana Poraga, Íné Asiu aní múge. Íné Sírisiá marákórápéq Tahsa suwahpeqte ání múge. Tahsa suwahpeq áhnte nahnsó ké míáhwe. Íné mahtaq míáh ké ehweh terinie úwe. ⁴⁰ Úwana, Terio únsabe Poraga awahsahniataq méwotate irigéna míó kega ehiansá agigeheéna ayahnkaratáté saiqnówe. Saiqnówara túbáh aguwana Poraga Asiu kené ehwehtaq mahraréna,

22 Nánibáqmari móe. Nániboreh wóe. Nánuwahraho, néne ehweh íráhro. Íné íre ahabáq anine ue iahtebagehboq néne ehweh íráhro úwe. ² Wega Asiu kené ehweh irarúwara irera ehiansá aguwe.

Ehiyansá aguwana Poraga mahraréna, ³Íné Asiu aní múge. Náinoga Sírísía marákórápéq Tahsa suwahpeq maqinténa Sarúsarama suwahpeq méintowana mah-taq anonúkowae. Anotah síwáhnori aní Kámáriaga iteriborehne sansá irankeheéna kawerue níwáhnoruraire. Ibora itega Manikáne arambehri mira onserah ínéga moq mira aruqarururaige.

⁴Menah ínéga Sísansabé aiq pútare atáh ké pukigeheéna síwíoqnaraige. Weh ahre táhtoqme táhru táhruena karábúsiipéq mórítáraige. ⁵Manikáne ehweh mibeq mah-beq arítáh kéné wahnahnseq abowah wehreqka minayabe tagéra teieráhowe. Segá Támákása suwahpeqte Asiu ke páhsi sinkeheéra sehiranue níátówe. Íné Támákása suwahpeq pokuraige. Mibeqté Sísá tagariáh ké táhru táhruue Sarúsarama suwahpeq mórítanieéna pokuraige. Se kamah ariníe íwíáhuraige úwe.

Poraga íópeqté téhreh naneq tagónsabe teriu ehwehne.

(Eqmaro 9.3-19, 26.12-18)

⁶Poraga mó mahraréna, Íné ahtapeq pokue Támákása suwahpeq kinauraige. Kin-auraugana wéhékáhnabubu íné kuraurabeq apubúue íópeqté anotahtaq téhragu-uraira. ⁷Téhragurairana marakóipeq márunsurahéna ehweh írátáuge. Mi ehwéhnká mahraréna, Sorao, Sorao, aneqsábé níwíoqnahno uraira.

⁸Uairana ínéga, Anotah aníno, are insebo uraige. Uraugana wega ínénsabe, Íné Sísá Néhsara suwahpeqte aní arega níwíoqnáhna aní múge uraira. ⁹Íné sénító kegá téhragurai tagéra peh teniátái ehwéh íre írátówe.

¹⁰Ínéga, Néne Wahnahno, anerininkono kasenuraige. Kasenuraugana wega ínénsabe, Irigue Támákása suwahpeq pokúno. Mitaq arega moke miraina arámbéhrí teawiníe uraira. ¹¹Anotah téhrrarainsabé íné íre tagahrahuraige. Íre tagahrahurau puara íné sénító kegá niyahtaq ahmboqmera Támákása suwahpeq móintárówe úwe.

¹²Poraga mó mahraréna, Mibeqté aní wenáwíq Ánáníásie. We Mósísiga sehgióro ú ehweh kawerue írátái aníne. Moke wenawahrah Asiu kegá, We aiq kaweq aníne íwíáhuwe. ¹³Ánáníásiga ínéba séna iriwe ména ínénsabe, Sorao, náníbáq móne. Arega tagahrahóne urairana niura apubúue kaweragurairana we tagaraige.

¹⁴We tagaraugana wega ínénsabe, Itene igaqnaréhne Manikánka wene sánsá ahte-bankeheéna are omaq atéhre. Wene kaweq ahnínkáwá tagé wene ehweh iranke-heéna are omaq atéhre. ¹⁵Arega wene ehweh ómi kehinánsabé terinkéhe. Arega tagé írátóna ehwéh terinkéhe. ¹⁶Amahnága túbáh aginehboq iriwe mé wání meyo. Arene ahbabáq kaqauwánkéhboq Sísansabé áhrabúno uraira úwe.

Manikánka Poransabé, Nahnso ke néne ehweh korerio ú ehwehne.

¹⁷Poraga mó mahraréna, Íné Sarúsarama suwahpeq seuwekuraige. Mibeqté Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq púrerurautaq néniwanka ¹⁸Sísá tagaraige. Tagaraugana wega ínénsabe, Mahtaqté kégá arene ehweh íre aiq pútare atéhra puah Sarúsarama suwahpeq apubúue sue móbeq pokúno uraira.

¹⁹Uairana ínéga wensabé, Néne Wahnahno, Asiu kené momiwí nahmárítápéq arensabé aiq pútare atáro ke subiqme karábúsiipéq sítáraige. Minayabe mahtaqté kégá tagariáhwe. ²⁰Sítíbéni arene ehweh teriátái anímé Asiu kegá ebahnsatate subitótaq ínéga wahtotaq iriwe ména we pukime aiq kawerire éna subitó kené káhq ambántámáritáq wahnahnuraige teawátáuge. ²¹Teawátáugana wega ínéns-

abe, Nahnso suwahpeq íre wahto marákórápéq eqmaraníe. Arega nahnso ke néne ehweh korerinkéhboq pokúno teniátáire úwe.

Aroma wahnáh ánínká Poransabé kasenú ehwehne.

²² Poraga teriu ehwéh sega kawerue írówe. Írówana Poraga nahnso keyábé irarútaq sega ehwehnabaéra mahraréra, We oga miéhmé anotah íre kawerire. Subiq súáhro uwe. ²³ Porane ehweh íre suwahbó púara sega ehwehnabaéra sene amban-tamarí ugurue tuperúpeéra tanahuqkakaq mewe tuperúpeuwe.

²⁴ Sega mirauwana sóntía kené wahnahnka, Mi aní nahupeq móátáhiro úwe. Móátáhiro éna, Asiu kegá aneqsabé abiahnsanéra áhnte ehwéhnoo íwíáhúwe. Iwíáhéna, Teninkéhboq mah aní árétí sahtáté subóro aritowe. ²⁵ Sega we subiq-maranehéera wene aiyah táhru táhruuwana Poraga weba wahtotaq iriwe mío wahnáh ánínsábé, Íné Aroma aní múge. Aneqsabé ehweh íre aintasa pehipi nuboneho? Mi sansá aiq mirao sansánoo úwe.

²⁶ Úwana kíápéténiga irotaq anotah wahnáh ánípá pokue wensabé, Itega subonehéú aní Aroma aní miéhnsábé anerinibo úwe. ²⁷ Úwana wega Poraba séna wensabé, Are Aroma anípo? Tenio úwana, Kowe úwe. ²⁸ Kowe úwana anotah wahnáh ánínká wensabé, Íné áhnte moné paiqmataunsabé Aroma aní úkurauge úwe. Úwana Poraga wensabé, Náinoga maqintotaq Aroma aní maqintowe úwe.

²⁹ Úwara Pora suboneherau kegá irera apubúue auwera peh tagowe. Anotah wahnáh ánínká iwíáhéna, Mah aní Aroma aní miéhrana táhru táhruéwómé íre kaweruge. Íre kaweruge éna wega moq áhreúwe.

Poraga momiwíurío ke teriu ehwehne.

³⁰ Áhreéna arupipeq iwíáhéna, Asiu kegá aneqsabébópoq we ehweh atáhwe. Iraníe iwíáhéna mó wehekáh wega, Pora táhrraró nahgáq pugeq áúwáhiro aritena, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq mó kaunsírí kéreqsabé, Momiwíoro aritowe. Momiwíoro aritena, Pora meqme momiwíurabeq móátáhiro aritowe.

23 Poraga kaunsírí ke ebitáwéna mahraréna, Nánuwahraho, Manikánka nirupipeq tagaríehre. Menahnkákákq amahnágaákákq kaweqtaq mía míauge úwe. ² Peh morá wáhnáh aní Ánánísiga Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké wahnahnúwe. Wega Poraba iriwe mío keyabé, Wene áwéh suranóro aritowe. ³ Aritowana Poraga wensabé, Awisúitagi wirá áwánká taberábe pentí abaq maráh-wara awisúitagi awánká íre tagahrahowe. Mina inserah are kaweq ambántá úbíg miahnawe arene arupipeq peh awisúitagi wirá áwánká tahnsane. Arega íné áwéh suranóro aritahnaga Manikánka are mina tahnsaninkehe. Arega mitaq tútuue Mósísiga sehgióro ú ehweh iwíáhé ehweh aintahne. Minayabe aneqsabé níwéh suranóro aritahno? Miraónaga Mósísine ehweh aiq anteruahne úwe.

⁴ Úwara Poraba iriwe mío kega wensabé, Manikáne ehweh mibeq mahbeq aítáh kéné wahnahnsabé aneqsabé ehweh atahno uwe. ⁵ Úwana Poraga sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna,

Itene wahnahnsabé abehq éhwéh atéhneho ire. (*Kisim Bek 22.28*)

We Manikáne ehweh mibeq mahbeq aítáh kéné wahnah tagaríótáq tahirímé mi ehwéh íre iraru irino úwe.

⁶ Kaunsírí kewé mó akáhtáq Sáyúsi ke míowara mó akáhtáq Péhrasi ke míowe. Minayabe Poraga se tagéna iwíáhue momiwíuríorabeqte keyábé anotahtaq mahraréna,

Nánuwahraho, íné Péhrasi aní múge. Nániboreh Péhrasi kené sánsá mirau ke míówe. Manikáne omasa éhwéhnsábé aiq pútare atena wega mókake pusa ké oganúq si-tankéhe iraruraunsabé ehweh aintáhwe úwe.

⁷Péhrasi kegá mó iwíáhuwara Sáyúsi kegá mó iwíáhuwe. Íre morá iwíáhunsabé seye ehwehuwe. ⁸Péhrasi kegá iwíáhéra, Mókake Manikánka pusa ké oganúq sitankéhe. Segá íópeqté kéreq Maniká míéhrabeqte kéreqsábé aiq pútaq míáhwe iwíáhuwe. Sáyúsi kegá minayabe íre aiq pútare arítówe. Segá iwíáhéra, Manikánka pusa ké íre oganúq sitanawire iwíáhuwe. Minayabe se mó iwíáh mó iwíáhu puara seye ehwehuwe.

⁹Anotah ehwéhutaq táhmaro Péhrasi sansá síwáhnoro kegá iriwe méra mahraréra, Itega iwíáhúnawe mah anímé íre ahbabáq anine. Íópeqté ké, Maniká míéhrabeqte kegá ehweh teawátówapómo. Itewe íre tagariahrahúne uwe. ¹⁰Unsabé seye áhnte ehwéhnaunsabe sóntía kené wahnahnka, Asiu kegá Pora abariwe subíyeho iwíáhéna, Sóntía keyábé, Mí aní tutáhtoqme sabiwe meqmeq itega kaegeorabeq móátáthro aritowe.

¹¹Mó penórábéq Sísaga Poraba sebatawe ména wensabé, Íre áhreúno. Íné éhweh arega Sarúsarama suwahpeq teriátónanserah mókake Aroma suwahpeq moq terinkéhe úwe.

Asiu kegá, Pora subiq suaneheqmúne u ehwéhne.

¹²Mó wehekáh Asiu kegá sío síóera moráénéra, Manikánka tagariéhre. Wáninkakaq táhutahuqkakáq pehipi íre naneheqmúne. Ebeq Pora subiq sueq anehe táhutahuq nanehe uwe. ¹³Áhnte weh 40 wehgá miraue sío síóera moráénue iwíáhuwe.

¹⁴Sega Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqpa pokue sensabé teriera, Manikánka tagariéhre. Itega wáninkakaq táhutahuqkakáq pehipi íre naneheqmúne. Ebeq Pora subiq sueq anehe táhutahuq nanehe. ¹⁵Minayabe itereq mó kaunsírí kéreqka sóntía kené wahnahnsabé péhe éhwéh mahrarero. Mahraréq, Itega Pora éhweh tábúsoqme iranéhboq iteba meqme súnó ero. Itega ahtapeq wahnahnurawéq wega sinaraq suboneheqmúne uwe.

¹⁶Uwana Porane anahnowáné ahninkáwágá mina mehwaró ehweh irowe. Irena sóntía kegá kaegaurabeq kibekue Pora teawuwe. ¹⁷Teawuwana Poraga kíápéténinsabé áhrabéna mahraréna, Mah mahbígá arene wahnah aní ehweh teawinkéhboq meqme móato úwe. ¹⁸Úwana wega meqmena anotah wahnáhpá móatena wensabé mahraréna, Mah mahbígá ehweh teawinkeheéna meqmena suge. Karábúsiipéqté ání wenáwíq Poraga níáhrabue we meqme areba móato teníre úwe.

¹⁹Úwana anotah wahnáh ánínká mahbine ayahtaq panantáwe meqmena kopípéq mógasenúwe. Kasenéna, Aneq ehwéh teniníbo úwana ²⁰mahbiga wensabé, Asiu kegá moráénéwáhwe. Segá arensabé, Ahbiah Porawe kaunsírí kebá meqme súnó teawigéhe. Pora éhweh tábúsoqme iranéhboq iteba meqme súnó teawigéhe. ²¹Minayabe aiq pútare aritéhnehboq 40 kegá mehwatíáhwe. Segá aiq mahraréra, Manikánka tagariéhre. Itega wáninkakaq táhutahuqkakáq pehipi íre naneheqmúne. Ebeq Pora subiq sueq anehe táhutahuq nanehe ewe. Segá amahnága sokah sokahue míáhwe. Peh arene ehwehnsabé áwénunowe úwe.

²²Úwana anotah wahnáhnká mi mahbíyábé, Arega tenienawe mó ke teríneho. Pehwehrue pokéwahnó éna eqmaq auwowe.

Pora kámáhni wahnáh ání wenáwíq Péríkiba móato u ehwehne.

²³ Eqmaq auwena téhtaré kíápéténi síáhrabúwe. Síáhrabéna sensabé, Inokáhpeq wehuke sugé tanahráq Pora Sésaría suwahpeq meqmeta móátáhtao. Áhnte sontiá ké 200 sontiá kéreq 70 oségá káhkókóawíáh sóntiá kéreq mó áhnte 200 sehsabekara matiáh sóntiá kéreq sokah sokah arítáhtao. ²⁴ Pora moq óseraq tútuue míahnarag anotah wahnáh ání Péríkiba kawerue meqmeta móátáhtao úwe.

²⁵ Móátáhtao éna Péríkine páhsi sehiranue mahraréna,

²⁶ Péríkio, are anotah kawéq wáhnáh ání móne. Íné Káróríúsa uge. Mó niwíqmé Árisiása uge. Néne páhsi sáhnshawe tagáhno. ²⁷ Asiu kegá mah aní táhtoqme subitótaq we Aroma aníne urairana írátáuge. Írátáútaq ínéreq sóntiá kereqka pehbeheráh tueq tumetáune.†† ²⁸ Wega aneq ahabárirapómo éna iraniceéna sene kaunsíri kebá móátáráuge. ²⁹ Sega seyene sánsánsabé ehweh atówana wega íre anotah ahabárire. Mi ahabábáqmé íre suboráhi ahabábáq míre. Íre karábúsiipéq móatahráhi ahabábáq míre. ³⁰ Asiu kegá mah aní suboneheqmúne uro irena apubúue areba eqmaq áúwóge. Wensabé ehweh atáh keyábé areba pokue mi ehwéh koreawéro atóge úwe.

Páhsiipéqté éhwéhnká aiq irarúwe.

³¹ Sene wahnahnka teriunserah sóntiá kegá Pora meqmera inokáhpeq Ántípáti suwahpeq móátówe. ³² Mó wehekáh óseakáq kégá Pora meqmera Sésaría suwahpeq pokuwe. Pokuwara mó sontiá kégá sene nahtapeq tuekuwe. ³³ Tuekuwara óseakáq sóntiá kégá pokue Sésaría suwahpeq kéra anotah wahnáh ání Péríkiba Pora móatera páhsiakáq móátówe.

³⁴ Móátówana wega páhsi sáhnshahena Poransabé, Are eheqte ánípo kasenúwana, Íné Sírísia marákórápéqté ání múge úwe. ³⁵ Úwana, Arensabé ehweh atéhra ke túírataq arene ehweh iraníe úwe. Wega sóntiá keyábé, Érótime anotah nahtápéq ateq mitaq wahnahnoro aritowe.

Asiu kegá Pora ehweh ató ehwehne.

24 Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah wenáwíq Anáníásie. Moberiáh wéhékáh parabagútaq wereq táhmaro Asiu kené aboawah wehreqka peh morá págegeue ehweh aritahráhi aní wenáwíq Tétúra meqmera túwe. Sega Aroma kené anotah kamáhni ání Péríki Pora éhweh teawanehe úwe.

² Péríkiga, Pora meqmeq sero úwara meqmera móátówe. Móátówana Tétúraga mahraréna, Péríkio, are anotah kawéq wáhnáh ání móne. Arega wahnahnónayabé ite Asiu ke pehwehrue mía míaorahúne. Arega kawerue iwíáhónawe séhréh aitaníe é itene marakó kaweritahne. ³ Minayabe itega iwíáh íwíáh ateq kaweróne atone úwe.

⁴ Tétúraga mó mahraréna, Áhnte ehwéh íre irarinie. Pehgáriq ehwéh teawiníboq iro. ⁵ Ite iwíáhúnawe mah anímé ahabábáq aruqaruri aníne. Wega mah marakó marákóipéq mó ke suwahpeq mó ke suwahperue Asiu keyábé pagu pagunurairara áhnte kegá tobéhéra ebhowe. Wega itene sánsá suena Néhsara suwahpeqte aníné sánsá meyáh ké wahnahnire. ⁶ Wahnahnéna wega Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh

††23:27 Eqmaro 21.30-33, 22.25-27, 24.7 tagáhno.

náhtápéq íre kawerina uraitaq itega táhtotiarauone. Itene sánsá anterutainsabé ehweh ateq parabaruaneehe íwíáhuraune.

⁷Iwíáhuraunaraq itega Pora ehweh atanéhe uraunaraq sóntía kené wahnah wenáwíq Árisíásarehga tuera ite págegeue iubera Pora meqmera móbeq móátárówe. Árisíásaga itensabé, Pora ehweh atagéhboq anotah aní míéhrabeq pokue mitaq ehweh atáhro uraire. ⁸Moke ehweh atéhra ehwéhnsábé wewega teawinkéhboq kaseninanao úwe. ⁹Úwara moke wereq su Asiú kégá wega irarú ehwéhnsábé kowe atera mi ehwéh aiq pútaq ehwéhne atówe.

Poraga Péríkínsabé we éhweh teawu ehwehne.

¹⁰Poraga ehwehninkeheéna anotah kamáhní ánínká ayahnkaratáté saiqnówe. Saiqnówana Poraga wensabé, Itene marakórapeq arega áhnte opéq wahnahnurone. Mina tagaríónsábé pahsuqme teawíníe. ¹¹Ínéga Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh íwíáh atanieéna kowíaraugana peh airápété téhtaré wéhékáh parabaguraire. Mó kegá mi ehwéh aiq pútaq ehwéhne teawigéhboq kaseninanao. ¹²Mi ke suwahpeq íné íre ehwehéna mó ke íre pagu pagunuraue. Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéqkákákq Asiu kené momiwí nahtápéqkákákq máhpeqkákákq peh túbáh aguraue. ¹³Sega ehweh aintáhsábé íre sokigi aintahráhowe.

¹⁴Pahsuqme teawíníboq írátíahno. Sega Sísane sánsámé íre suwahbeh puara áwáhnáh sánsáne ewe. Mi sansámé ínéga sehgiúge. Miraunsabé itereq itene igaq-naréhreqne Manikánsabe iwíáh íwíáh atóge. Mósísine ehwehnikákq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikákqsábé aiq pútare arítóge. ¹⁵Mókake Manikánka moke pusa kéwé kaweq kereq ahbabáq kereq iriritankéhe. Ehweh aintáh kéreq ínéreqka minayabe iwíáhue áwénunúne. ¹⁶Íné kaweqtaq méyabe nuwahbehre. Manikánseq ómi wehukéreqsabé íné íre ahbabárarítónsábé nirupipeq eyoyóire úwe.

¹⁷Poraga mó mahraréna, Táhmaro opéq nahnso kené marakórapeq ména nánuwahrahba seuwekuraue. Tabonah Asiu ke móne nárínieéna seuwekéna Manikánsabe iwíáh íwíáhue nawínieéna seuwekuraue. ¹⁸Itega sosueq miraurunaraq sega Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq ite tagarowe. Íre áhnte ke ínéba míarowana pehwehribeq míaraugara ¹⁹Esia marákórápéqté Asiu kegá tagarowe. Tagarowana ínéga ahbabárrurautaq tahirí sega aneqsábé areba íre séra ehweh aintáh iripo?

²⁰Ínéga kaunsíri ke ehwéh terítáugara areba suro kegá írátíarowe. Ahbabárrurautaq tahirí sega teawé irino. ²¹Se momiwíurorabeq peh morá éhwéh iraruraunsabé sega, Íné ahbabárruraire íwíáhurowamo. Mi tanáhráq ínéga anotah ehwéhne mahraréna, Manikánka pusa ké iriritankéhe. Ínéga mira íwíáhunsabé ibora itega ehweh aintáhwe uraue úwe.

²²Úwana Péríkiga irena Sísansabé aiq pútare atáh kéné sánsá ahtebonsabé, Pehitare aritowe. Pehitare aritena sensabé, Anotah sóntía kéné wahnah aní Árisíásaga mahtaq tuinaraq itene koti ehwéhnsábé iwíáhue teiníe úwe. ²³Teiníe éna wene kíápéténinsabé, Pora kawerue wahnahnato. Pehwehrue wahnahnúno. Wene iyahnabo animárínká séhréh atanehéera ménsámehnsánkakaq túírataq íre ahqáho arito úwe.

Pora téhtaré ópéq karábúsiipéq mío ehwéhne.

²⁴Táhmáro mó wehekáh parabagúwana Péríkiga wene ahre wenáwíq Tárúsíra meqmena súwe. Wene ahre Asiu iní míowe. Wega, Pora meqme súno atowana móatowana Poraga Sísansabé aiq pútare ate ehwéh teriuwe. ²⁵Poraga kaweqtaq méyabewé tabasiwe méyabewé Manikánka mókake ómi kehinánsábé ehweh aritah-nayabewé irarúwe. Irarútaq Péríkiga áhre agéna mahraréna, Pehitare. Amahnága pokúno. Mókake ahwimi íre kahnarag mó áhrabinie úwe.

²⁶Péríkiga iwíáhéna, Pugeq auwahnana Poraga móne náninabomo iwíáhuwe. Mira iwíáhúnsabé wega mó wehekáh mó wehekáhnue Pora meqme súno atowana Pora weba súwe. Wereq Porareqka ehwehnuaruruye.

²⁷Asiu kegá wensabé kaweróne atagehéna Péríkiga Pora íre pugeq auwowana peh téhtaré ópéq karábúsiipéq míowe. Mi tanáhráq parabagúwana mó anínká Péríkinie wahnah árámbéhrí meyowe. Mi aní wenáwíqtare Pósiúsa Pésátae.

Poraga, Anotah wahnáh ání Sísáhríba pokinie ú ehwehne.

25 Pésátaga Sésaría suwahpeq wahnahné arámbéhrí awaq mianieéna mitaq súwe. Apahtáróráq mitaq ména suena Sarúsarama suwahpeq pokúwe. ²Mibeqté Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnseq mó anotah Asiu kereqka Pésáta Poraga ahbabarurai ehwéh teawúwe. ³Sega moráénéwéra, Pora subonéhboq ahtapeq mehwaranéhe iwíáhuwe. Mira iwíáhúnsabé sega Pésátansabé, Pora mahtaq Sarúsarama suwahpeq ehweh atanéhboq meqmeq sero arito uwe.

⁴Uwana Pésátaga sensabé, Pora Sésaría suwahpeq karábúsiipéq míéhre. Mibeq áhnióbórá pokinie. ⁵Minayabe ite mionarabeqte anotah kegá séniragéhe. We ahbabáq kahnarag mitaq ehweh atagéhe úwe.

⁶Wega sensuwahpeq abapete apahtáro wéhékáhpópoq nayáhnkú wéhékáhpópoq mitaq ména suena Sésaría suwahpeq pokúwe. Pokéra mó wehekáh wega wahnahnúabeqte náhúpéq tútuue ména, Pora koweqme sero aritowe. ⁷Poraga sútaq Sarúsarama suwahpeqte su Asíu kegá seabugéqnáhnue iriwe míowe. Iriwe méra, Wega mira ahbabárire éra áhnte ehwéh atówe. Sene ehwehme aiq pútaq ehwéh íre sokigi aweráhuwe.

⁸Ehweh atówana Poraga mahraréna, Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqkákáq íre ahbabárarítaráuge. Itene anotah wahnáh Sísáhri moq íre ahbabárataráuge úwe.

⁹Úwana Pésátaga Poransabé, Asiu kegá ehweh aintagéhboq Sarúsarama suwahpeq inéreq arereq pokéyabe awahbehro úwe. Pésátaga Asiu kené sirupipeq eyoyó aritanieéna mi ehwéh irarúwe.

¹⁰Úwana Poraga wensabé, Ahqáho. Íné Asiu keyábé íre ahbabárarítaráume tagari-ahne. Minayabe ite Aroma kené anotah wahnáhné koti arítáh náhtápéq míóge. Mahtaq ehweh parabaruo. ¹¹Íné pukorahu sansá íre miraurauge. Miraurautaq tahirímé íné nubiq suo teawú irino. Segá ehweh aintáhmé íre aiq pútarowe. Minayabe arega íné Asiu kebá íre móintahráhone. Aroma wahnáh ání Sísáhri íné éhweh teawenana wewega iwíáhuwe tagankehe úwe.

¹²Úwara Pésátareq weba mía míau ahtébiá kéreqka sío síoéra iwíáhuwe. Pésátaga Poransabé, Sísáhri íné éhweh teawenana iwíáhuwe tagankehe ényabé weba pokinkehe úwe.

Ágárípaġa Pora éhweh iro ehwéhne.

¹³Táħmaro mó wehekáh parabagútaġ mó marákórápéqté wáhnáh ánínseq we-nanahnoreqka Sésaría suwahpeq suye. Wahnah aní wenáwíġ Ágárípaġe. Anahnová áwíġ Pénáisie. Sega Pésáta mehweh atayeheéra suye. ¹⁴Sega táħmaro wehekáh weba míóyana Pésátaga Pora éhweh Ágárípa teawuwe. Teawena Ágárípansabe mahraréna, Péríkine arambehri merautaġ wehukení karábúsiipéġ míaraire. ¹⁵Íné Sarúsarama suwahpeġ míarautaġ Manikáne ehweh mibeġ mahbeġ arítáh kéné wahnahmarínseq Asiu abóawáh wéhreqka we éhweh teniátówe. Teniera mahraréna, Itega we naho aiġ ehweh atáráúnayabé itene ehweh iro. We subiq suo teniátówe.

¹⁶Teniátówana ínégá ahqáho aritena sensabé, Ite Aroma keġá wehuke pehipi íre subiq suahráħúne. Ebeqme we ehweh átáh ké míahrabeġ wene ahbabáqsabe ehwehninkehe uraġe.

¹⁷Asiu keġá we ehweh ataneheéra ínéba tutotaġ íné íre túbáh aguraġe. Mó wehekáhtáġ mi ehwéh iranieéna wahnahnuraurabeqte náhúpéġ tútuue ména, Pora koweġme sero arítaráugara koweġme surowe. ¹⁸Wega aneġ ahkárágárá urairo íwíáhuraugara wensabé ehweh atáro keġá irigéra íre mi ehwéhnia peħ mó ehwéh irare atárowe. ¹⁹Peh seyene sánsánsabé ehwehurowe. Poraga, Putiarai aní wenáwíġ Sísá oġa míéħre urainsabé wereġ sereġ ehwehuwe. ²⁰Mi ehwéhme íre niahteboge. Aneġ ehwéhpoġo? Árahue kaweraritanínkono íwíáhuraġe. Íwíáhuraunsabé ínégá Pora kasenéna, Sarúsarama suwahpeġ pokue mitaġ mah ehwéh kobarabaru-anéħnkono uraġe. ²¹Uraugana Poraga, Ahqáho. Aroma wahnáh aní Sísáhri íné éhweh teawenana weġa iwíáhue tagéna teinkéhe uraire. Urainsabé, Ínéġa eqmaġ auwahráħonaraġ Sísáhriba pokinkehe. Amahnáġa karábúsiipéġ míahno atárauge úwe.

²²Úwana Ágárípaġa Pésátansabé, Ínénéġa mi aniné ehweh iraníe úwana, Ahbiaħ areġa irankéhe úwe.

²³Mó wehekáh Ágárípareġ wenanahno Pénáisireqka wahnah anité táħnsá si-wahriruerá suye. Sereġ sóntía kené wahnahnseq anotah wehwárinseqka momiwí nahtápéġ kibekuwe. Kibekuwana Pésátaga, Pora koweġme sero úwana koweġme suwe.

²⁴Pésátaga mahraréna, Ágárípareġ ómi itereġ momiwíúna kerero, mah aní tagahro. Moke Asiu keġá Sarúsarama suwahpeġkakáġ maħtaġkákáġ mah anínsabé teni teninurowe. Sega ínénsabe, Mi aní anotah ahbabáġ aní púah subiq suo ato éra pagu pagunaintárowe. ²⁵Ínéġa we kasenu tagéna pukorahi ahbabáġ íre tagaraġe. Wega, Aroma wahnáh aní Sísáhri íné éhweh teawenana wewega iwíáhue tagankehe uraire. Urainsabé ínégá weba eqmaraníe iwíáhuraġe.

²⁶Mah anínsabé kasenu tagéna wene ahbabáġ íre tagaraunsabé Sísáħrinsabé aneġ ehwéh páħsiipéġ sehiranue teawinínkono? Minayabe wene ehweh irageheéna iteba móátóġe. Ágárípaġo, wene ehweh iro. Itene anotah wahnáh Sísáhri wene ahbabáqsabe páħsi sehiraniniboġ itega mah aní kasenoro. ²⁷Karábúsiipéqté aní mó wahnáh ánípá pehipi eqmaġ áúwehnyabé íre kaweġ sansáne. Minayabe wene ahbabáġmari sehiraninie úwe.

Poraga we éhweh Ágárípa teawu ehwehne.

26 Ágárípa Poransabé, Are éhweh teio úwe. Úwana Poraga ayah pankeqme mahraréna, ²Ágárípa, are anotah wahnáh aní móne. Íné éhweh teawenayabé nirupipeq eyoyóire. Asiu kegá áhnte ehweh aintáronsabé amahnága tábúsoqme teawiníe. ³Arega moke Asiu kené sánsánkákáq sene ehwehnekákáq aiq ahtebáhne. Minayabe arega néne ehweh irahnayabé nirupipeq eyoyóire. Kawerue iwíáhinkehboq pehwehrué mé iro úwe.

⁴Poraga mó mahraréna, Ómi Asiu kegá Sarúsarama suwahpeq miraurau sansá tagaríáhwe. Íné animai míáhwataq nánuwahrah míórabeq miraowa sansá tagaríáhwe. ⁵Péhrasi kegá mirau sansá anotah pagégé sánsáne. Íné Péhrasi aní ména mi sansá kawerue miraurage. Minayabe Asiu kegá tagaríáhwe. Mi ehweh teaweyabe suwahbehtaq tahirímé sega aiq teawé irino.

⁶Naho naho Manikánka itene igaqnaréhyabe áhnte kawéq éhwéh teriúwe. Ínéga mi ehwéhnsábé aiq pútare atóge. Aiq pútare atena áwénunuraunsabé mó kegá ehweh aintárowana amahnága mahtaq míóge. ⁷Airápété téhtaré iteruwahrah kahnáhnká inokáhpeqkákáq wéhékáhnkakaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhwe. Sega kawerue iwíáh iwíáh atera, Manikánka omasa éhwéh sehginawire éra áwénunuwe. Ínéga moq miraue áwénururaage. Minayabe Asiu kegá ehweh aintárowe. ⁸Manikánka pusa ké iriritéhnsábé aneqsabé íre aiq pútare ataho úwe.

⁹Poraga mó mahraréna, Ínéga menah Sísa, Néhsara suwahpeqte ánínsábé aiq pútare atáh ké síwíoqnanaage iwíáhuraage. ¹⁰Iwíáhéna Sarúsarama suwahpeqte Sísa tagaríáh ké síwíoqnaraage. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnáh kegá, Miraúno aintárowana Sísa tagaríáh ké karábúsiipéq sitáráuge. Se subi suanéhe iwíáhurowana miraoro arítáráuge.

¹¹Sísa tagaríáh kégá sene sánsá suera Sísansabé íre kawéq ehwéh atageheéna ínéga moke Asiu kené momiwí nahmáritápéq anotahtaq kamah ariena síwíoqnaraage. Anotah abíáhnsá aritena wáhnaupeqté ké suwahpeqkákáq pokue síwíoqnaraage úwe.

Poraga Sísa tagó ehweh Ágárípa teawu ehwéhne.

(Eqmaro 9.3-19, 22.6-16)

¹²Poraga mó mahraréna, Ínéga mirauraunsabé Támákása suwahpeq pokinie iwíáhuraage. Iwíáhuraugara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnáh animárínká, Kaweróne éra, Komiraúno aintárowe. Komiraúno aintárowana ahtapeq pokuraage. ¹³Pokuraugana wéhékáhnabubu íopeqté anotahtaq téhraguraire. Mi teherehme pópoqnah kiotaiqme téhrrairana tagaraage. Ínéreq ahtapeq sénító kereq míaraunarabeq téhraguraire. ¹⁴Anotah téhraguraitaq moke itega marakóipeq márunsurahuraune. Íbaru ehwéh, Asiu kené ehwehinka iraréna, Sorao, Sorao, aneqsabé níwíoqnahno? Kirusa séhíkárátáq are peraq míáhnana érinserah amahnága arere érire uraire.

¹⁵Urairana ínéga, Anotah aníno, are insebo uraugana wega, Íné Sísa arega níwíoqnáhna aní múge. ¹⁶Iriwe míahno. Arega néne arambehri mirainkeheéna areba tuena omaq atóge. Amahnága tagáhna naneqkákáq mókake sokigi awéna naneqkákáq teri terininkehe.

¹⁷ Nahnsó kebá eqmaraníe. Mókake ínéga are séhréh atáhnaraq sereq Asiu kereqka íre subiq suagéhe. ¹⁸ Nahnsó kegá sirupipeqté síurá ebiqme tagéra sunkíkírabeqte sánsá suera téhrehabeqte sánsá miraigehboq kosíwáhnorúno. Owainawane págege sánsá suera Manikáne ahtapeq nogigéhboq kosíwáhnorúno. Sega arene ehweh íréhrataqmé sene ahbabáq kaweraritaníe. Kaweraritena sensabé, Ite ínénsabe aiq pútare aintáh púana ínéga omaq itó ánimárimíáhwe aitaníe urairana írátáuge úwe.

Poraga Ágáripa wene arambehriyabé teawu ehwehne.

¹⁹ Poraga mó mahraréna, Ágáripao, are anotah wahnáh ání míahna puah néne ehweh íro. Sísaga íopeqté teníatái ehwéh íre anterúoge. Írakaumo. ²⁰ Téhwe Támákása suwahpeq síwáhnoruraugé. Síwáhnoréna mitaqté keyábé, Itene ahbabáq sansa sueq Manikánsabe áhraboro. Áhrabirataq mó ahbabáq pehragéq peh kaweqtaq méq wene arambehri miraoro. Mirairataq mó kegá itene ahbabáq sansa aiq pútaq sutowe íwíáhigehe uraugé. Anehemé Sarúsarama suwahpeqkákáq moke Súría marákórápéqkákáq naruo ke míarorabeqkákáq mah ehwéh síwáhnoruraugé.

²¹ Mah ehwéh síwáhnoruraunsabé Asiu kegá Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq íné tagéra táhtoqme, Subiq suanéhe íwíáhurowe. ²² Manikánka menahnkákáq amahnágaákáq aiq séhréh aintéhre. Séhréh aintéh púana iriwe ména anotah kereq íre síwíqkakaq kéreqsabé ehweh teiúge. Manikáne ehweh iraru kereq Mósísireqka iraru ehwéhmé teiúge. Ínéga mó ehwéh íre teiasa peh mi ehwéh teiúge.

²³ Sega mahraréra,

Mókakewe Manikánka omaq ato aní, ite meirena kaweraitéh ani anotah erínana pukinkehe. Pukéna pusa ké míáhrarabeqte ebeq iriginkehe. Wega irigena Asiu kereq nahnsó kereq téhrorahi ehwéh terinkéhe uwe. (*Aisaia 42.6, 49.6*)

Mó ehwéh íre teiasa peh mi ehwéh teiúge úwe.

Poraga Ágáripansabé, Aiq pútare ato ú ehwehne.

²⁴ Pésátaga Porane ehweh saiqnarúena anotah ehwéhnéna, wensabé, Porao, are múguwahgu aní úkurone. Áhnte sehírania púkú sáhnzah sáhnzahuronaga múguwahgu aní úkurone úwe.

²⁵ Úwana Poraga wensabé, Pésátao, are anotah wahnáh ání móne. Íné íre múguwahgu aní ména peh aiq pútariahnsanuge. Íre pehipi irarúge. Peh tábúsoqme iwíáhéna iraruge. ²⁶ Ínéga teiú éhwéhmé Ágáripaga tagaríéh púana wensabé pahsuqme teawúge. Sísaga mirauraimé íre epéráhpéria peh wehuke míaropi miraurai puana Ágáripaga aiq moke írátíéhre. ²⁷ Ágáripao, arega Manikáne ehweh iraru kené ehweh aiq pútare aritahno? Íné tagaríómé arega aiq pútare aritahne úwe.

²⁸ Úwana Ágáripaga Poransabé, Arega tenienayabé ínéga mótaq Sísá kéraníe iwíáhonó úwe. ²⁹ Úwana Poraga wensabé, Mótaqpópoq mókakebopoq íné íre tagaríoge. Íre arebataq ómi amahnága néne ehweh íráh keyábé nirutaboirarítóge. Ite ómi íné tahnsa aní úkigeheéna púreraitóge. Íre íné tahnsa karábúsiipéq míageheéna peh Sísansabé aiq pútare atageheéna púreraitóge úwe.

³⁰ Úwara Ágáripah Pésátareh Pénáísireh sereq tútuue míó kereqka irigue ³¹ máhpeq tueyokuwe. Tueyokéra sebataq ehwehnéra, Mi anínká pukorahi ahbabáq íre mirauraire. Wega karábúsiipéq mía míarorahi ahbabáq íre mirauraire uwe.

³² Ágáripaga Pésátansabé, Mi anínká, Aroma wahnáh ání Sísáhriga íné éhweh íranawire íre iraruraitaq tahirímé soraq auwo ató irino úwe.

Pora Aroma suwahpeq pokinkeheéra sípiipéq móató éhwéhne.

27 Pora Ítári marákórápéq eqmarankeheéra sega wereq mó karábúsiipéq míó kereq wehukení wenáwíq Súríasaba mórítówe. Súríasawe we sóntía kené kíápéténi ména 100 sóntía ké wahnahnéna anotah wahnáh aní Sísáhrine arambehri aní míowe. ²Áramítíámi suwahpeqte sípígá mó ke suwahpeq mó ke suwahperue Esia marákórápéq pokinaútaq Súríasaga Porareq mó karábúsiipéq kéreq sípiipéq mórítówe. Mó aní wenáwíq Árisátáki sípiipéq míowe. We Tésárónáika suwahpeq Másérónía marákórápéqte áníne. Itega sípi kéweweq pokowane.†† ³Pokéq mó wehekáh Sáíróna suwahpeq sewane. Súríasaga Pora kaweratená arene, Arega mah-taq sewíéhnaq arene iyahnaboga kirabo atagéhe úwe.

⁴Mó wehekáh itega sípi kéweweq pokowane. Iuranabiahtapeq anotah soirírúnsabe marakó áwíq Sáipára ogehpeqtáq sótaikowane. ⁵Sótaikéq Sírísía marákórápéqkákák Pámbíría marákórápéqkákák anotah wanítábá sótaikéq Árisía marákórápéq Máíra suwahpeq kowane.

⁶Sóntía kené kíápéténiga mitaq mó sípi Ítári marákórápéq pokína sipí kabaruwe. Kabaréna wega Árékásántaría suwahpeqte sípi Ítári marákórápéq pokína sipí ábóraq marena ite meiqmena sípiipéq móitowe.

⁷Mitaq sípi kéweweq anotah soirírúnsabe táhmaro wehekáh pehwéhue pokowane. Pehwéhue kúwaq itega Níra suwahpeq kótaikowane. Mitaq anotah soirírúnsabe itega obaríqme íre korahowane. Itega Sárámóni marákórápéq kótaikéq Kíríti marákórápéqte áyéhrápéq kótaikéq mi marakó ogehpeq kowane. ⁸Sípiwarí segagairabeq áwíq Kaweqtapére. Mitaq Áráséa suwahpeq wahtotare. Sípiipéq pehwéhue mitaq kowane.

⁹Anotah soirírúnsabe koyabo seyabonue áhnte wehekáh sótaikúwe. Ópeq tanáhráq súwana anotah soirírúnsabe wánínka áhnte nonaburóróuwe. Minayabe Poraga sensabé, ¹⁰Sípiakák itenkakák wánínkoneho. Iné iwíáhume pokonaraq íre peh sípiakák kahgoakák ite moq wánínkoneheqmúne úwe.

¹¹Úwana sóntía kené kíápéténiga Porane ehweh íre irena peh sípi soberú anínseq sípi abowáreqne ehweh irowe. ¹²Sipwarí segagairabeq ópeq tanáhráq méyabe íre kaweqtapéq púara áhnte kegá, Sípi kéweweq pokoneheqmúne uwe. Kíríti marákórápéq mó sipí kagairabeq áwíq Píníkie. Segá iwíáhéra, Píníkiwe íre anotah soirírú marakóe. Minayabe sípi kéweweq pokue ópeq tanáhráq mitaq kowíanehe uwe.

Anotah soirírúnsabe wánínka anotah nonaburóróuwe.

¹³Pehgáriq soirírúnsabe sega iwíáhéra, Aiq kawerire iwíáhuwaq sípi kéweweq Kíríti marákórápéqte áyéhrápéq wahtotaq pokowane. ¹⁴Pokowanana marakóipeqte anotah soiríqká paentowe.

¹⁵Anotah soirírúnsabe sípi sóirirúabeq íre korahúwe. Íre korahúnsabe sípi soberú anínká sípi kéyabonkúwana sóiríqka anehepeq pagume meqmena kúwe. ¹⁶Itega Káúra marakó sótaikowanaraq pehgáriq sipí abariue pankeqme sípirapéq marahwáne. Anotah soirírú púana mi arámbéhrí anotah pagégé arámbéhríe.

---

††27:2 Árúka mah pahsí sehiranú aní moq mi sipíipéq kiwíowe.

¹⁷ Sípi pitegíneho éra págege nahgáqtaté ákáhnabubu táhru táhruuwe. Ápáríka marákórác sóiriqka sípi paentáwena arahwéraq móitehneho éra sega séri pugeq súówana sípiga pehipi pokúwe. ¹⁸ Mó wehekáh peh anotah soirírúwana sípi ume-húnsabe wánínkíneho éra sega kahgowarí mewe wánípipeq súówe.

¹⁹ Súówana mó wehekáh mónkakác anotah soirírúwara mó wehekáh anotahtaq áhreu puara sípi soberé mensáméhnsámárí mewe wánípipeq súówe. ²⁰ Áhnte wehekáh íónkakaq pópoqnahakác wehyoqkakác íre ábóraq kowana peh anotah ibón-súwana soirírúwe. Minayabe sega wánínkoneheqmúne íwíáhuwe.

²¹ Wánínkoneheqmúne íwíáhéra áhnte wehekáh táhutahuq awehriuwe. Awehriuwana Poraga se míórabeq séna sensabé mahraréna, Wehuqueo, néne ehweh ireq Kírítí marákórápéq íre súótaq tahirímé sípiipéqté ménsáméhnsá peh kéh irino. ²² Amahnága íre áhreoro. Moke itega íre pukoneheqmúne. Peh morá sípi airaiq piteginawire.

²³ Íné Manikáne aní ména wensabé iwíáh íwíáhata atauge. Inokáhpeq wene íópeqté ánínká ínéba iriwe ména ²⁴ mahrarue teniena, Porao, íre áhreúno. Aroma kené wannah Sísáhriga arene ehweh irankéhboq weba pokiniewóne. Minayabe Manikánka arereq moke sípiipéq míáh kéreq amahnága íre pukia peh oga míáhiro aitéhre. ²⁵ Manikánka tení éhwéhnsábé aiq pútare atóge. Wega teninsábé aiq pútaraginawire íwíáhuge. Minayabe íre áhreoro. ²⁶ Peh morá sóiriqka paentáwe sípi marakóipeq surahue piteginkehe úwe.

²⁷ Inokáhpeq 14 wehekáh parabagútaq anotah soiríqká íre parabagia peh sípi anotah soréq wání áwíq Mérítérénía paentowe. Paentowara inokáhnabubu sípiipéq arambhriou kegá, Marakó peh wahtotare íwíáhuwe. ²⁸ Iwíáhéra sega náhgáqtate wání agehga marówana peh ákáhtaq wahtótác 40 míta kowe. Konsabe sípiga mó kúwara sega mótaq mó agehga marówana peh wahtotaq 30 míta agúwe. ²⁹ Peh wahtotaq agú púara sípi marakóipeqté ébáhmárí paentáwe súnsabe pitegineho éra áhreuwe. Áhreéra itaréitaré náhgáqtác áhéni sarira mewe wánípipeq márówe. Mi ahénígá wánípipeq tuegáwagiwe ambubu aginkeheéra inokáhpeq sípi anehepeqte tuparúówe. Tuparuera apubúue ahyahbikerankeheéra púruewe.

³⁰ Sípiipéq arambhriu kegá seye náhenéra, Mahtaq pukonehboq sípiakác karábúsi keákác sueq káriq sipí kéweweq marakóipeq pokoneheqmúne uwe. Mira íwíáhunsabé sega mó ke péhe éhwéh teriera, Itega mó ahéní sípi abiahtapeq sariwe tuparuanéhe uwe. Tuparuanéhe éra káriq sipí wánípipeq márúmárówe. Mi káriq sipí kéwewera pokonehe éra márúmárówe. ³¹ Márúmárótaq Poraga sóntía kené kíápéténireq wene sóntía kereqsabé, Sípiipéq arambhriu kegá ite iuwera pokirataq wánínkoneheqmóe úwe. ³² Úwara sóntía kegá káriq sipí táhharó nahníác kiraq súówana mi sipí sóreq wanítác márunsurahéna pehipi pokúwe.

³³ Ahyahbinkiranotaq Poraga ómi míó keyabé, Táhutahuq nahro éna pagu pagunéna sensabé, Itega téhtaré wíki iwíáh kikiréq táhutahuq íre narutówe. ³⁴ Irupi pukiyehboq amahnága nahro. Ite íre wánínkoneheqmúne. Peh ite ómi áhkórapeq kéagorahúne úwe. ³⁵ Mi ehwéh iraréna se tagotaq táhutahuq mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme nówe.

³⁶ Keqme nówara sirupipeq moke eyoyóera táhutahuq nowe. ³⁷ Peh íregáritaq 276 wehuké mi sipíipéq míahwane. ³⁸ Se táhutahuq nowana siyahbankirowara sípi ume-híneho éra moke tahutáhúq wánípipeq súówe.

Sípi pitegú ehwehne.

³⁹ Ahbiahipaq marakó ábóraq kowara sípiipéq arambehriu kegá tagéra eheqte marákóbo iwíáhuwe. Iwíáhéra kaweq arahwé tagéra sípi korahonaraq mitaq kowíanehe iwíáhuwe. ⁴⁰ Mira iwíáhunsabé sega áhéni nahníaq kiraqme sóreq wanípípeq súówe. Sípi soberinkeheéra sega soberé kara pugeq súówe. Sóiriqka sípi paentáwe áhnopeq méitankeheéra sega séri pankeqmáówe.

⁴¹ Moke mirau puana sípiga peheráh kéna wánípipeqté arahwéraq móbegue kowíówe. Arahwéraq móbegúnsabe íre pokorahúwana anehepeq wánínka mésubiqmaq subiqmarúwe. Mésubiqmaq subiqmarúnsabe sípi piteginaúwe.

⁴² Sónťia kegá iwíáhéra, Karábúsi kegá wánípipeq súbimiue áhkórapeq keague taqnobagiyeho éq amahnága se subiq suanehe iwíáhuwe. ⁴³ Iwíáhuwana sene kíápéténiga, Pora subiq súého iwíáhéna ahqáho aritowe. Wega wánípipeq súbimi tagaríah kényábé, Ebeqme itega wánípipeq ahkuague súwímiue áhkórapeq pokoro. ⁴⁴ Anehe mó kegá sípi pitegia áyéhráqpópoq abaraqpópoq táhtoqme áhkórapeq kéagigehe úwe. Úwaq itega moke wega teiunserahnue kaweqtaq áhkórapeq kéagowane.

Wehenka Pora pó ehwehne.

28 Áhkórapeq kowéq mi marakó áwíq Márátae irahwáne. ² Mibeqté kegá ite mehweh aitera kaweraitówe. Ibonsúwana titirúnsabe sega ira paríówe. ³ Poraga irawarí kosiqme sesiqmeue ira pariowe. Ira pariotaq osoronsabe mipi mío wehenká ira kunkúnúwana tueyokéna Porane ayahnkara pówe. ⁴ Wehenka wene ayah péna pahtiwara mibeqté kegá tagéra seye náhenéra, Mi anímé wehuke subiq suo anípómo. Íre wánínkinsabé we ahbabáq ani púana amahnága pukinkehe uwe.

⁵ Uwana wene ayahnkara kóbiq kóbirúwana wehenka iraipéq megúwana Pora peh míowe. ⁶ Peh míowara sega áwénunéra iwíáhéra, Wene ayahnkara muinabomo. Aunúnkaq márunsurahéna pukinabirapómo iwíáhuwe. Íre wahto tanáhráq áwénnuwana sene iwíáh íre aiq pútaragúnsabe sega mó iwíáhéra, We manikápómo iwíáhuwe.

Awahre koré kaweragú ehwehne.

⁷ Mí marakórápéqté wáhnáh ání wenáwíq Púbiúsae. Mitaq wene marakó wáhtotare. Wega ite mehweh aintena wene nahtapeq apahtárórąq kawerue kirabo aitowe. ⁸ Wenabo osorosorú awahréena puriq puriqkakarúwe. Awahreúwana Poraga weba séna púreréna wene ayahnkaratáté táhtorowana kaweragúwe.

⁹ Kaweragúwara moke mi marakórápéqté kegá minayabe írówara moke awahre kegá Poraba suwana púrerarítowana kaweragúwe. ¹⁰ Mibeqté kegá ménsámehnsá pehipi náí náinuwe. Itega mi marakórąq apahtáro íó méq suanehe owanaraq moke iuwahbeh naneq ménsáméhnsá sípiipéq sáharageheéra náíúwe.

Poraga Aroma suwahpeq pokú ehwehne.

¹¹ Árékásántaría suwahpeqte sípi ópeq tanáhrąq mitaq sípi kagairabeq kowe. Sípi abiahtapeq se ábárahrené siyahqno tahnsa náneq píkisah kowe. Mí abárahrewé péhe máníká áwíq Súsine ahnínkawáráree. Apahtáro íó itega mi marakóipéq méq mi sípi kéweweq pokowane. ¹² Mó marakórápéq pokue Sírakíúsa suwahpeq apahtárórąq

kowíahwane. ¹³Mitaq sueq sípi kéweweq pokue Árégíuma suwahpeq pokowane. Mó wehekáh sípi anehepeqte sóírírúnsabe mitaq sueq apahtárórác sípiipéq Pútéóri suwahpeq kowíahwane.

¹⁴Mitaq Sísa tagariáh ké méra, Iteba kaegaeoro unsabe abapete téhtarérác seba kowíahwane. Mitaaq sueq ahtapeq pokue Aroma suwahpeq konehe íwíáhowane. ¹⁵Aroma suwahpeqte Sísa tagariáh kégá, Porarehga áhníbórá seneherawoe u ehwéh irera táhmaro kega ahtapeq sure máhkétirapéq áwíq Ápíusa séra mitaq íwénunuwe. Mitaaq kaegao nah apahtáro korabeq íwénunuwe. Poraga sutac se tagéna wene arupipeq eyoyóéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe.

¹⁶Itega Aroma suwahpeq kowíahwanaraq sega Pora íre karábúsiipéq móatera peh nahtapeq móátówe. Wereq peh morá we wahnahnú sontiá ánínseqka kaegaueye.

Poraga Aroma ke kaweq ehwéh teriu ehwéhne.

¹⁷Wega mitaq ména apahtárórác mibeqté Asiu kené wahnah keyábé síáhrabúwara suwe. Weba suwana sensabé, Nánuwahraho, Asiu ke íre ahabábq arítaráuge. Iteriborehne sansá íre anterutauge. Se íre ahabábararítáragarawe Sarúsarama suwahpeqte Asiu kegá íné táhtoqme Aroma keba móintárowe. ¹⁸Aroma kegá néne ahabábqasabe kabaréra kasenaintárowe. Kasenaintera se ahtebome íné íre pukorahi ahabáburarunsabé sega, Soraq auwanéhe urowe.

¹⁹Soraq auwanéhe urowara Asiu kegá anotah ahqáho arítárowe. Anotah ahqáho arítáronsabé ínéga mahraréna, Aroma wahnáh áni Sísiáhri íné éhweh teawenana iwíáhue tagéna teinkéhe urauge. Minayabe surauge. Séna nánuwahrah Asiú keyábé ehweh aritanieéna íre surauge. ²⁰Ite tagéna mah ehwéh teinieéna íáhrabuge. Marakóipeq tuina anímé ite Asiu kegá áwénunona anímé wensabé aiq pútare atóge. Minayabe karábúsiipéq míóge úwe.

²¹Úwara sega wensabé, Súría marákórápéqte kégá are éhweh pahsí íre sehiranue íátówe. Mahtaq suro Asiu kegá arega ahabábiré íre teíátówe. ²²Mah marákó marákórápéqte kégá Sísiáne sánsá íre kaweq sansáne tei teinurowe. Minayabe arega teiene ehwéh iraneheqmúne uwe.

²³Seyega iwíáhu wehekáh Porane nahtapeq áhnte kegá weba suwe. Suwana wega moke mi wehekáh Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teriuwe. Segá Sísa éhweh irageheéna wega Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákák Manikáne ehweh iraru kené sehirankakaq sáhnshawe síwáhnorúwe.

²⁴Síwáhnorúwara táhmaro író kega wene ehwehnsabé aiq pútare atówara mó kegá íre aiq pútare atówe. ²⁵Sega íre peh morá iwíáhuwana pokonehera utaq Poraga mahraréna, Manikáne Awanka wene ehweh irarú ani wenáwíq Áisáia iwíáh atowana wega itene igaqnaréhyabe mahraréna,

²⁶Mah ke korerio. Korerie, Itene íahrega áhnte tanáhrác ireqmé íre kawerue íahtebahwe. Itene iuranka áhnte tanáhrác tagéqmé íre kawerue íahtebahwe korerio.

²⁷Sene iwíáh págege agirara sene síahrerate ireyabe suwahrieh puara sene síahre parokirara sene siura aiq pigire. Segá ireyabe íre suwahrietaq tahirímé sene síahre íréra siura tagéra kawerue síahtebah irino. Íahtebahtaq tahirímé ínéba surowana kawerarító irino. Íné Manikánka aiq iraruge úwe teriuwe. (*Aisaiá 6.9-10*)

²⁸ Poraga Áísáíane ehweh teriena mó mahraréna, Ite mina tahnsano puana Manikáne Awanka iwíáh ato ehwéhniká aiq pútaragire. Minayabe Manikánka Sísans-abé aiq pútare atáh ké kawerarite ehwéh nahnsó ke korerio aintéhre. Nahnsó kegá kawerue iratiagehe. Minayabe ahtebahro úwe. ²⁹ Poraga Aroma suwahpeqte Asiu ke mi ehwéh aiq teriuwe. Teriuwara Asiu kegá seye ehwehéra pokuwe.

³⁰ Poraga mitaq téhtaré ópéq ména wewega mó iotáq mó iotárue paiqma paiqmaru nahtápéq míowe. Wene nahtapeq su keyábé kawerue mehweh aritena ³¹ Manikánka wahnahni ehwéh teri terinúwe. Teriena itene Wahnah Sísa Karáhé éhweh pahsuqme síwáhnorúwe. Síwáhnorúnsabe Aroma wahnáh kegá íre ahqáho atówe.

Aroma

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Poraga mah pahsí sehiranue mó aní awuwana wega Aroma suwahpeq mewena mibeq Sísá tagaríáh ké móriuwe. Mah pahsí áwahewé mahraréna, Ite moke ahbabáq ke míone. Mósísiga miraoro ú ehweh sehgiunaga ite íre kaweraitahráhire. Itega kaweq arámbéhríúnaga moq íre kaweraitahráhire. Peh morá Sísansabé aiq pútare atonaga wega ite kaweraitena oganúq itahráhire. Manikáne Awanka Sísansabé aiq pútare atáh ké séhréh aritena kaweq sansá miraoneheqmúne íwíáh aritena ahriahri sereq mía máire. Poraga mah ehwéh Aroma suwahpeq Sísá tagaríáh ké náriu pahsípéq sehiranúwe.

Aroma suwahpeqte ké siu pahsíce.

Poraga wene arambehriyabé teriu ehwéhne.

1 Íné, Pora Sísá Karáhéne arambehriu aní múge. Manikáne ehweh korerinkeheéna omaq intena eqmaq núwátáire.

²Naho naho Manikánka omasa éhwéh wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara áwahe pukúípéq sehiranuwe. ³Omasa éhwéhmé wenahni, itene Wahnah Sísá Karáhé éhwehne. Sísawe wehukení úkúnsabe anotah wahnáh aní, Tébiti kahnáh anínéna ⁴we pukútaq Manikánka págege sansánue iriwe oganúq atowe. Oganúq atonsabe Manikáne Awanka ite sokigi aitéhmé we Manikáne ahninkáwá wíre. We Sísá Karáhé itene Wahnahne.

⁵We nahnso kereqne Wahnah míankeheéna Manikánka ite meiqme Sísá Karáhéne ayahpi itena anotahtaq séhréh aitéhre. Wega íné nahnso kebá eqmaq núwátáire. Mó kehiná mó kehinánká Sísansabé aiq pútare atera wene ehweh sehgiheheéna kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire. ⁶Ite moq Sísá Karáhéne animári míageheéna omaq itena íahraburaire. Íahraburaira ite Sísá kэрáhwe.

⁷Aroma suwahpeqte Manikáne animárinó, íné Porane ehweh íráhro. Manikánka itensabé arutaboiraitena wene animári míageheéna íahraburaire. Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukíq itagéhe.

Poraga Aroma ke ehweh korerieyabe awahbo ehwéhne.

⁸Téhwe teiéna ehwéh íráhro. Itega Sísá Karáhéne ehweh kawerue sehgiómé áhnte kegá íráhwe. Minayabe ínega ite ómi niahreraq matawéna Sísá Karáhé áwirue Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge. ⁹Sísá Karáhé ehweh teri terinéna Manikáne arambehriyabé iwíáh iwíáhéna mirauge. Manikánka tagaríéhmé íné íre túbáh agia ¹⁰itensabé ahriahri púreraitóge. Ite tagéyabe nuwahbehre. Minayabe Manikánsabe págegeue púreruge. Púreréna mahraréna, Aroma kebá pokiniboq pokúno ainte séhréh ainto ue púreruge.

¹¹Itene irupipeq págegeinkeheéna Manikáne Awanka séhréh aitahráhire. Wega mirainkeheéna iteba sure séhréh aiteyabe nuwahbehre. ¹²Ínéga Sísane ehweh kawerue sehgiúnsabé itega íné tagehrataq itene iru kawerinae. Itega moq Sísane ehweh kawerue sehgiúnsabé tagahnaraq nirume kawerinae. Minayabe moke irupipeq eoyóinae.

¹³Néne iyahnabo anímárino, teiéna ehwéh iahtebagehboq íráhro. Áhntetaq iteba pokinieurataq íre pokorahuraage. Sísane ehweh teriátáutaq mó nahnsó kégá aiq pútare atera sehgiówe. Ite moq aiq pútare ateq sehgigeheéna teieyabe nuwahbehre. ¹⁴Manikánka ómi korerio urainsabé Káríki kereq íre Káríki kereq ahtebah kereq múguwahgu kereq teri terininie. ¹⁵Itega moq Sísá éhweh irageheéna ite Aroma suwahpeq míáh ké koreiyeyabe nuwahbehre.

Kaweq ehwéhme Manikáne págegeorahi sansánsabé teí éhwéhne.

¹⁶Manikánka Sísane kaweq ehwéhnsabé ómi aiq pútare atáh ké kawer-arítéhre. Minayabe mi ehwéh terieyabe íre niyehitehre. Maniká págege aní púana séhréh aitahráhinsabé ite koreiyeyabe nuwahbehre. Téhwé Asiu kegá mi ehwéh írówara anehe nahnsónka írówe. ¹⁷Wehukega Sísane ehwehnsabé aiq pútare atáhtáq Manikánka kaweraritena sensabé, Ite kaweqtaq míáhwe arítéhre. Íre wehukega arambhriónka peh morá wensabé aiq pútare atáhnká kawerarítéhre. Mi kawerarítéh sánsámé Manikánka aiq sokigi aitéhre. Minayabe Manikáne ehwehna aiq mahraréna, Manikánka wensabé aiq pútare atáh keyábé, Kaweqtaq míáhwe arítéh púara se oga mía míañoneherawoe ire. (*Habakuk 2.4*)

Maniká auwera múguwahgu ke úko ehwéhne.

¹⁸Manikánka íópeq ména wene áyáteh naneq sansá sokigi aíre. Ahbarera ahkaragára kené ahkaragáraga Manikáne aiq pútaq sansánsabé ahqáho atáhwe. Ahqáho atáh púana Manikánka anotahtaq abiahnsanéna kamah arinkéhe. ¹⁹Maniká wewega wene sánsá tábúsoqme sokigi ariátái puara wehukega tagariahrahowe. Tagariahrahonsabé wene sánsánsabé ahqáho atáh púana Manikánka anotahtaq kamah arinawire.

²⁰Naho naho Manikánka mah marákó marákó mirarowe. Wegá kaweqtaq mía míañéna moke miraro mensáméhnsá ábóraq marowe. Amahnága minawari kéhrara wehukega taga tagao puara wene sánsá tagariahrahowe. Tagéra iwíáhorahome Maniká webataq Manikánéna ahriahri págege aní mía míaire. Minayabe mi ahbábáq kégá Manikánsabe, Arene sánsá peh kopípeq kéhre íre irarerahowe. Írakaumo.

²¹Sega Maniká tagarawéra wensabé, Are Maniká Iteribo wóne íre owe. Arensabé iwíáh iwíáhonehqmune íre owe. Wensabé kaweróne íre atáhwe. Minayabe se múguwahgu agéra tábúsoqme iwíáh íre iwíáhia peh sunkíkírirabeq míáhwe. ²²Ite ahtebia ké úne éra saiyóéra múguwahgu ke úkowe.

²³Manikánka anotah aní ména ahriahri mía míairara wehuke íre mía míañowe. Maniká auwera abehq náneq wehukéní awankátate kuruqme mirarera minawarinsabé iwíáh iwíáh atáhwe. Kabarame ménkámehnkámé karahrabahme abehq náneq awankátate kuruqme mirarera, Itene manikáne éra minawarinsabé iwíáh iwíáh atáhwe.

Ómiga ahbabáq aruqaruro ke wóe i ehwéhne.

²⁴Sega mirao puana Manikánka se suena áwé tagehrara sene sirupipeq sirutaboiro ahbábáq mira aruqaruowe. Wahba sobaruqnahbaruronsabé ahbabárowe. ²⁵Manikáne aiq pútaq sansá suera péhepehe iwíáhéra wene sánsá íre sehgiówe. Maniká moke náneq miraro anínsabé íre iwíáh iwíáhia peh Manikánka mi-

raro naneqmarinsabé iwíáh íwíáhowe. Manikánka moke náneq miraro puaq wensabé iwíáh íwíáh atonawe kaweq sansáne. Aiq pútaq míre.

²⁶Sega mira áhbábáronsabé Manikánka se suena áwé tagehre. Áwé tagehrara sega áhnte íre mirao naneq miraéra ahabábáq aruqaruowe. Ahreronká sensuwehqsosuera síwáhu ahréróné sinonka sobaruqnahbaruowe. ²⁷Wehga moq sene ahroero suera síwáhu wehné sinonkansabé sirutaboiráera sobaruqnahbaruowe. Mi sansámé anotah siyehiteh sansánirara pehipi mira aruqaruowe. Sega mira áhbábáq aruqaru puana sene iwíáhwé sene sinonkame íre kaweragire.

²⁸Sega Manikánsabe iuwahriehre íwíáho puana Manikánka se suena áwé tagehrara sega ahabábáq iwíáhéra íre mirao naneq miraowe. ²⁹Sene sirupipeq áhnte ahkaragáraakák ahabábáqkakaq kéhre. Áhnte mensáméhnsánsábé sirutaboíro ke wóe. Íre tábúsoréh sánsáno ke wóe. Ebehyabé suwahbeh ke wóe. Mó kené ménsámehnsánsabe aigará pabeki ke wóe. Wehuke subiq sueyabe suwahbeh ke wóe. Se tobeh aruqaru ke wóe. Se péhe éhwéhnue mó kené ménsámehnsá mewe meweo ke wóe. Mó ke íre kaweraritáh ké wóe. Síéhruru aruqaru ke wóe.

³⁰Mó keyábé péhe éhwéh aritáh ké wóe. Manikánsabe suwahrieh ke wóe. Aboawah weh áhréyábé abehq éhwéh aritáh ké wóe. Se saiyoéra seye síwíq pankeráh ké wóe. Ahabábáq áhwárah ke wóe. Sinoibone ehweh anterúáh ké wóe. ³¹Se múguwahgu ke wóe. Itega miraoneheqmúne e ehwéh anterúáh ké wóe. Sensuwahrahyabé íre suwahbeh ke wóe. Mó keyábé iuwahriehre éra íre séhréh aritáh ké wóe.

³²Manikánka mina tahnsa pukorahi ahabábáq aruqaru ke kamah arinawire. Sega minayabe irera anetaníbo íwíáhowe. Anetaníbo íwíáhéra mira ahabábáq aruqaruréra mina tahnsa áhbábáro keyábé kawerowe aritera iwíáh íwíáh aritáhwe. Manikánka moke mina tahnsa áhbábáq ké anotahtaq kamah arinawire.

Manikánka ómi kené arambehri tagéna sainsuahna ehwéhne.

2 Néne iyahnabo anímáríno, ite iwíáhome mi ahabábáq ké íre kaweq ke wóe éq peh ite kaweqtaq mía míaúne íwíáhowe. Aneqsabé mira íwíáhoo? Itega moq mi ahabábáq mira aruqaruowe. Se ahabábáq ke woe eme iteitensabéákák mirarewe. Itega moq mi ahabábáq mirao puaq iteitensabéákák mirarewe. Minayabe, Ómi itega kaweqtaq mía míaúne íre irarerahowe.

²Ite tagarionawe Manikánka tábúsoqme iwíáhéna mina tahnsa áhbábáq ké ehweh aritena kamah arinawire. ³Se ahabábáq ke woe íwíáhéq itega moq mi ahabábáq mirao mino? Néne iyahnabo anímáríno, Manikánka ite íre kamah ainawire íwíáhoo? Ahqáho. Wega moke ahabábáq ke monseráhnue kamah ainawire.

⁴Manikánka itensabé arutaboíraitena íwénunire. Íwénunéna íre apubúue kamah aíre. Minayabe, Anetaníbo. Pehipi ahabábáronene íwíáhoo? Itene ahabábáq sansa sueq wene sánsá sehgegeheéna Manikánka itensabé arutaboíraitena íwénunire. Minawé íre ahtebaho?

⁵Itene ahabábáq sansa íre sueq peh píribahriéq, Ite iuwahbeh sansá miraoneheqmúne íwíáhonsabé itene ahabábáq áhnte aginae. Áhnte agirana Manikánka ehweh aítahna tanáhráq tábúsoqme iwíáhéna anotah kamáh ainawire. ⁶Wega wehukene arambehri agehmarena ehweh aritena sainsuanawire.

⁷Mó kegá Maniká míéhrabeq téhrehabeq pokéra we tahnsá méyabe suwahbehre. Manikánka sensabé, Kawerowe ariteyabe suwahbehre. Ahriahri oga mérapeq

pokéyabe suwahbehre. Mina tahnsa suwahbeh kegá kaweq sansá mira aruqarurirataq Manikánka oganúq sitankéhe. ⁸Mó kegá peh seyene iwíáh mira aruqaruowe. Sega aiq pútaq sansá íre sehgira peh ahabábq aruqaruro puana Manikánka mi keyábé anotah abíáhnsá aritena kamah arinawire.

⁹Manikánka moke ahabábq ke kamah arinara síérinayabé uwo uwo oneherawoe. Téhwe Manikánka ahabábq Asiú ké kamah ariena anehe ahabábq nahnsó kéákák kamah arinawire. ¹⁰Manikánka kaweq sansá mira aruqaruro keyábé, Kawerowe aritena siru ukíq sitena, Néne téhrehabeq kíoro. Anotah animári míagehe aritankéhe. Téhwe wega kaweqtaq míáh Ásíú keyábé mirareritena anehe kaweqtaq míáh náhnsó keyábé mirareritankéhe. ¹¹Manikánka moke mi kené arambehri agehmarena tábúsoqme iwíáhéna saraqmarena sainsuanawire.

¹²Nahnso kegá Mósísiga sehgióro ú ehweh siahrrate íre irera sega ahabáronsabé iraipéq pokigehe. Asiu kegá Mósísine ehweh irera ahabáronsabé Manikánka Mósísiga sehgióro ú ehwehkná irarúnserahnue ehweh aritena kamah arinawire. ¹³Asiu kegá Mósísine ehweh sene siahrrate íráhwe. Minayabe Manikánka mi keyábé, Ite kaweqtaq míáhwe pehipi irareritankéhbo? Ahqáho. Írakaumo. Peh morá moke mi ehwéh sehgió keyábé, Ite kaweqtaq míáhwe irareritankéhe.

¹⁴Nahnso kegá mi ehwéh siahrrate íre irera pehipi sehgiónsábé sirupipeq kaweq sansá ahtebahwe. ¹⁵⁻¹⁶Mi ehwéh íráhnsábé sehgió? Ahqáho. Manikánka sirupipeq kaweq sansá aritéhnsábé sehgiówe. Sega ahabárotaq sirupipeq umeh agirara kaweqtaq míáhtáq sirupipeq eyoyó agire. Ínéga kaweq ehwéh teiúme Manikánka Sísá Karáhénsabe, Wehukene sirupipeqté épéráhpéro sansánsábé sainsuo atéhre. Minayabe Sísá tuina tanáhráq wehukene sirupipeqté sánsánká seye sainsuankéhe.

Asiu kegá Mósísine ehwehnka séhréh aitankéhe iwíáho ehwéhne.

¹⁷Itewe árahoo? Ite Asiu animári múne éq Mósísine ehweh sehgiune éq ite Manikáne animári múne irare irareowe. ¹⁸Maniká awahbeh sansá tagarione éq Mósísine ehweh aiq irone éq minayabe ite tábúsoqme iwíáhorahúne ewe.

¹⁹Ite iwíáhóme itewe Manikáne ah íre tagariáh ké sokigiúna animári múne iwíáhowe. Sunkíkirirabeq míáh ké kawerue nogigeheéq ite sene kánéq tahnsa míone iwíáhowe. ²⁰Áhwára áhwára ke kaweraritone iwíáhéq káriq animárinseq íre íráh kéreq síwáhnorúne iwíáhowe. Mósísine ehweh matawéq aiq moke iahtebóna puaq mi arámbéhrí miraorahúne iwíáhowe.

²¹Itega mó ke síwáhnoréq mina síwáhnoro ehwéh aneqsabé itewe íre sehgió? Itega mó keyábé, Aebóiyeho eme aneqsabé itewe aebóo? ²²Itega mó keyábé, Mó kené ahre abariiyeho eme aneqsabé itewe mó kené ahre abarioo? Itega mó keyábé, Abehq náneqsabé manikáne ateq iwíáh iwíáh atého eme itewe aneqsabé péhepehe manikáne árótu nahtápéq kéh náneqmarí aebóo?

²³Itega iteitene íwíq pankereq Manikánka sehgióro i ehwéh teri terinome itewe aneqsabé mi ehwéh anteruaho? Mirairataqmé Manikánsabe éhruru atáhwe. ²⁴Manikáne ehwehnka mahraréna,

Itega ahabárirataq nahnso kegá tagéra Manikánsabe éhruruorahowe ire. (*Aisaia 52.2;*

Esekiel 36.20-23)

Mina onserah itega Manikáne ehweh anterúáhnsábé tagah kegá wensabé éhruruowe.

Íre síú amurúruáhnsábé Asiu keúrá míáhwe i ehwéhne.

²⁵ Ite Asiu kegá íú amurúruéq Manikánka sehgióro i ehwéh sehgiónaraq aiq kawerire. Wene ehweh anterúáh Ásíú kéwé nahnso ke síú íre amurúruáh ké tahnsa úkowe. ²⁶ Síú íre amurúruáh kegá Manikáne ehweh sehgiótáq wega sensabé, Ite Asiu keúrá tahnsa míáhwe arítáhwe.

²⁷ Ite Asiu kewé íú amurúruona kewé Manikáne ehweh kéhraq íre sehgiówe. Minayabe nahnso ke síú íre amurúruáh kegá wene ehweh sehgiótaraq ite Asiu kegá minayabe tagéq íre kawerurone íwíáhigehe. ²⁸ Asiu anínurame insebo? Peh morá wene áú amurúrutai aní Asiu anínura mire íwíáhoo? Írakaumo. Íre minayabe Asiu anínura míéhre. ²⁹ Íre peh síú amurúruáh sánsá miraonka Asiu keúrá úkowe. Íre púkuipéqté éhwéh íráhniká peh morá Manikáne Awanka wehukene sirupipeq sogiqtaté tahnsa amurúruéhniká sirupipeqkákqákq sene iwíáhipeqkákqákq kawerarítéh ké Asiu keúrá úku úkuowe. Íre wehukega peh Manikánka mina tahnsa keyábé, Kawerowe arítéhre.

Manikáne sansá peh kaweq sansáne i ehwéhne.

3 I te Asiu kené sánsánká nahnso kené sánsá kiotaikiro? Íú amurúrué sansa miraonsabé aneq kaweq naneq kanabo? ² Manikánka áhnte kawéq náneq ite Asiu ke náí nánínúwe. Téhwé Manikánka wene ehweh ite Asiu ke teiena, Néne sánsá auráq matíáhro aitowe.

³ Mó Ásíú kegá Manikáne ehwehnsabé íre aiq pútare atówe. Íre aiq pútare atónsabe Manikáne ehweh abehq úkiro? ⁴ Írakaumo. Peh aiq pútaq ehwéh kagaire. Minayabe Manikáne ehwehniká irarinserahnéna, Arega iraréna ehwéh aiq pútaraginkehe. Aiq pútaragínara wehukega tagagehe. Wehukega ehweh atéhraq arega se kiotaikinkehe ire. *(Buk Song 51.4)*

⁵ Wehukega iwíáhue iraréna, Itega ahababárúnaga Manikáne tábúsoréh sánsá ábóraq máréhre íwíáhowe. Mira íwíáhéra, Minayabe Manikánka kamah ainawe we áhwára áhwára iwíáhéna íre kawerire ewe. Mah iwíáhwé peh wehukene iwíáh wíre. Ite mina tahnsa iwíáhonehnikono? ⁶ Ahqáho. Írakaumo. Mi iwíáhwé peh abehq iwíáhe. Manikámé áhwára áhwára iwíáhi aní tahirímé wega mah kehiná kéhíná íre tábúsoqme ehweh aitéh irino.

⁷ Wehukéníká mó iwíáhue iraréna, Ínéga péhe éhwéh irarunka peh Maniká aiq pútari aní mire ue ábóraq máréhre íwíáhire. Iwíáhéna, Minayabe néne péhe éhwéh íráh kegá Manikánsabe iwíáh iwíáhigehe ewe. Mira íwíáhéna, Wega néne ahababáqsabe ehweh aintahnawe árahinsabébo? Ehweh aintéhmé we áhwára áhwára iwíáhéna íre kawerire ewe.

⁸ Mína tahnsa íwíáho kegá, Pehipi ahababáronene ewe. Ahqáho. Manikánka mina tahnsa íwíáho keyábé ehweh aritena kamah arinawire. Kamah arinawe áberanawire. Mó kegá péhenéra, Íné Poraga mahraréna, Itene ahababáqka kaweq sansá ábóraragire éna minayabe pehipi ahababároneneqmúne síwáhnorire ewe. Írakaumo. Mi kewé péhe éhwéh aintáhwe.

Mó morá kaweqtaq mía míai aní íre míéhre i ehwéhne.

⁹ Aneq iwíáhonehnikono? Nahnso kegá ahababárowaqme peh morá ite Asiu ke kaweqtaq míone iwíáhoo? Ahqáho. Írakaumo. Ahababáqka ite Asiu kereq nahnso

kereq ite ómi saiqnariéhre teiú mino? ¹⁰Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Kaweqtaq mía mía ke mía?ho

Írakaumo. Íre mía?hwe.

Mó morá kaweqtaq mía mía aní írakaunuránowe.

¹¹Maniká awahbeh sansá sega íre ahtebahwe.

Wensabé iuwahriehre éra we íre anebahrowe.

¹²Ómiga Manikáne ahme aiq súáhwe.

Suera moke abehq ke úkowe.

Kaweq sansá mirai anímé mó morá írakaunuránowe.

¹³Sirupipeqté éhwéh íre kaweq éhwéh púara

pusa ké karesa kúnkúninserah ke wóe.

Sene áwéhipeqté péhe éhwéh kisuq kisurowe.

Wehenka wehuke pehtaq pukorahi naneq wehukene sinonkapipéq sítéhnserah sene péhe éhwéhnká wehuke íre kawerarítéhre. (*Saveman 7.20; Buk Song 5.9, 14.1-3, 140.3*)

¹⁴Sega ehbo ehwéhnkákák tobek ehwéhnkákák

irare irareowara mó kené sirupipeq umeh arítáhwe. (*Buk Song 10.7*)

¹⁵Sega mó ke peheráhnue subiq suq subiq surowe.

¹⁶Pokorabeq mibeqté ké ahababáq aritera

íre kawerarítáhwe.

¹⁷Mó kereq morá íwíáhwe mé sansa íre miraowe.

¹⁸Manikánsabe íre áhreowe ire. (*Buk Song 36.1; Aisai 59.7-8*)

¹⁹Mósisine ehwehme ite Asiu kegá moke sehgegeheéna Manikánka mi ehwéh iuwe. Iuwaqme íre sehgoráhúne. Minayabe ite tábúsoqme sehgiune íre irarerahúne. Ite tagarionawe Manikánka itereq mah kehiná kéhínánseqne ahababáqsabe ehweh aitanawire.

²⁰Mósisine ehweh anteruonayabé Manikánka, Ite kaweqtaq mía?hwe íre ai-tankéhe. Minayabe wehukenínká, Íné Manikáne ehweh aiq tábúsoqme sehgiúge irarerahiro? Ahqáho. Írakaumo. Moke mah kehiná kéhínánká mi ehwéh anteruona puaq ite ahababáq animá?í múné tagarawéq mi ehwéh íre irarerahúne.

Sísa Karáhénsabe aiq pútare atéh anímé peh kaweqtaq míéh ánine i ehwéhne.

²¹Manikánka Mósisine ehweh sehgió keyábé, Ite aiq kaweqtaq mía?hwe teriro? Írakaumo. We mó sansánire. Amahnága mi sansá ábóraragirana wega itensabé, Ai? kaweqtaq mía?hwe irarerahire. Mi sansánsabé Mósisireq Manikáne ehweh iraru kereqka aiq iraruwe. ²²Mi sansámé mahraréna, Manikánka moke Sísansabé aiq pútare atáh ké kaweraritena aiq kaweqtaq mía?hwe arítéhre. Asiu kené mó ah, nahnso kené mó ah írakaumo. Manikánka Asiu kereq nahnso kereqsabé peh morá íwíáhéna peh aiq pútare atáh keyábé kaweraritena kaweqtaq mía?hwe ire.

²³Ite moke mah kehiná kéhínánká ahabárurauna puaq Manikánka kaweqtaq mía míainserah ite kaweqtaq íre mía míaorahúne. ²⁴Sísa Karáhéga itene ahababáq paiq-maró púana Manikánka séhréh aitena wáh insahwé aitena itensabé, Ite kaweqtaq mía?hwe aitéhre.

²⁵Naho naho Sísa íre tutaq Manikánka ahababáq ke síwénunéna mi tanáhráq íre apubúe kamah ariuwe. Wega wenahni eqmarowana Sísa pukútaq wene korahqtaté

wehukene ahabáqsabe paiqmarowe. Minayabe Manikánka Sísansabé aiq pútare atáh ké kawerarítéhre. Mina ireq Maniká anotah kawéq áníne íwíáhúne.

²⁶ Manikánka miraúnsabe amahnága itega, Maniká tábúsoréh áníne tagarione. Wega moke Sísansabé aiq pútare atáh ké kawerarítéhre. ²⁷ Minayabe iteitensabé iwíáh íwíáhonehknono? Írakaumo. Iteitega Mósísine ehweh tábúsoqme miraúnayabé Manikánka itensabé, Ite kaweqtaq míáhwe aitehro? Írakaumo. Peh morá Sísansabé aiq pútare atona puana itensabé, Ite kaweqtaq míáhwe aitéhre.

²⁸ Manikánka Mósísine ehweh tábúsoqme sehgi ánínsabé, Are kaweqtaq míahne aitehro? Írakaumo. Ite tagarionawe peh wenahnínsabé aiq pútare atéh ánínsabé, Are kaweqtaq míahne atéhre. ²⁹ Manikámé peh morá ite Asiu kené Manikápo? Írakaumo. We moke ite Asiu kereq nahnsó kereqne Maniká míre.

³⁰ Maniká peh morá ánínéna ite Asiu kereq nahnsó kereqsabé peh morá íwíáhíre. Ite Asiu kereq nahnsó kereqka wensabé aiq pútare atonayabé Manikánka itensabé, Ite kaweqtaq míáhwe aitéhre. ³¹ Minayabe Mósísine ehwehnsabé abehq éhwéh míre éq anetaníbo enehknono? Ahqáho. Íraukaumo. Manikáne ahninkáwánsabé aiq pútare atona puqa Mósísine ehweh kaweq éhwéhne págegeue iraríne.

Manikánka Ébárahma kaweqtaq míéh áníne ú ehwehne.

4 Ébárahmawe ite Asiu kené igaqna míowe. Wensabé aneq iwíáhonehknono? ² Ébárahmaga kaweq arámbéhriúnsabe Manikánka, Are kaweqtaq míahne atoo? Írakaumo. Wene arambehriyabé Ébárahma kaweqtaq míahne atotaq tahirímé wewensabé iwíáh íwíáhú irino. Íre wega arambehriúnsabe peh morá Manikánka miraúnsabe Ébárahmaga wewensabé íre iwíáh íwíáhorahúwe. ³ Manikáne ehwehna mahraréna,

Manikánka teawu ehwehnsabé Ébárahmaga aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Are kaweqtaq míahne atowe ire. (*Stat 15.6; Jeremia 2.23*)

⁴ Arambehri anínká ápeq pehipi íre meyéhre. Wega arambehrii puana wene wahnanka ápeq áwíre. ⁵ Wehukénká wewene arambehriyabé íre iwíáh íwíáhía peh ahabábq ke kaweraritahráhi anínsabé aiq pútare atéhra Manikánka mi anínsabé, Are kaweqtaq míahne atéhre.

⁶ Manikánka, Ite kaweqtaq míáhwe arito keyabé Tébitiga naho naho iraréna iwíáh íwíáhúwe. Íre sene kaweq arámbéhriyábé kaweraritowana iwíáh íwíáhúwe. ⁷ Minayabe Tébitiga Manikáne púkuipéq naho aiq sehiranue mahraréna, Manikánka sene ahabábq kaqsuena kaweraritéh kéwé sirupipeq eyoyói ke méra iwíáh íwíáhowe.

⁸ Itene Wahnanka sene ahabábqsabe íre ehweh aritéh kéwé sirupipeq eyoyói ke méra iwíáh íwíáhowe úwe. (*Buk Song 32.1-2*)

⁹ Manikánka kaweraritéhrara sirupipeq eyoyói kewe peh morá síu amurúráh Ásíu kébo? Ahqáho. Íre sebare. Manikánka síu íre amurúruó nahnsó kéreq moq kaweraritéhrara sirupipeq eyoyóire. Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Are kaweqtaq míahne atowe teiewóge. ¹⁰ Ébárahmane áú íre amurúruotaq kaweqtaq míahne atoo? Wene áú amurúruotaq kaweqtaq míahne atoo? Árahtaq kaweqtaq míahne atoo? Wene áú íre amurúruotaq kaweqtaq míahne atowe.

¹¹ Wene áú íre amurúruotaq Ébárahmaga Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atona puana wensabé, Are kaweqtaq míahne atowe. Kaweqtaq míahne atonsabe mó ke

sokigi arinkeheéna anehe Manikánka Ébárahmansabé, Áú amurúruo atowe. Minayabe Ébárahmaga Manikánsabe téh aiq pútare ato púana síú íre amurúrusa peh moke aiq pútare atáh kéné sinahbúwá úkirana Manikánka sensabé, Ite kaweqtaq míáhwe arítéhre.

¹² Asiu kegá pehipi síú amurúruáhmé Ébárahmawe sinahbúwábo? Írakaumo. Ébárahmane áú íre amurúruótaq wega Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atowe. Aiq pútare atowara wega aiq pútare atáhnserahno kewé Ébárahmawe sinahbúwá míéhre.

Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atéh éhwéhne.

¹³ Manikánka Ébárahmareq wene anahwaréhreqsabé, Mókakewe itega mah marákó márákó awaq miagéhe teriuwe. Segá Mósísine ehweh kawerue sehgiún-sabe teriuwo? Írakaumo. Segá Manikáne ehwehnsabé aiq pútare ató púana wega sensabé, Ite kaweqtaq míáhwe aritena awaq miagéhe teriuwe.

¹⁴ Peh Mósísine ehweh kawerue sehgió kegá awaq miáhtáq tahirímé Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atáh ké íre awaq miówana Manikánka mirainauge ú ehwehmé abehrúki irino. ¹⁵ Manikánka Mósísine ehweh anterúáh ké kamah arinkéhe. Nahnso kegá Mósísine ehweh sene siahrrerate íre írátíáhwe. Minayabe itega mi keyabé íre ehweh aritahráhuéne.

¹⁶ Manikánka Ébárahmareq moke wene anahwaréhreqsabé iwíáhéna, Séhréh ariteyabe níre éna ínéga mirainauge úwe. Mirainauge ú púana wensabé aiq pútare atáh ké kaweraritankéhe. Manikánka peh morá Mósísine ehweh sehgió ké kaweraritankéhbo? Írakaumo. Ébárahmaga wensabé aiq pútare atonserahno kereq moq kaweraritankéhe. Ébárahmawe ite Manikánsabe aiq pútare atona kené iteinabhúe.

¹⁷ Minayabe Manikáne ehweh nka aiq mahraréna,

Ínéga miraunka arewe áhnte nahnsó náhnsóné sigaqna míankehe ire. (*Stat 17.5; Aisaia 48.13*)

Ébárahmaga wensabé aiq pútare atotaq Manikánka tagéna wensabé aiq pútare atáh kéné sigaqna míankehe atowe. Ébárahmaga aiq pútare ato anímé we Manikánéna pusa ké oganúq sitena íre kéh náneq ábóraq kahno atéhrana ábóraragire.

Ébárahmaga Manikánsabe kawerue aiq pútare ato ehwéhne.

¹⁸ Manikánka wensabé, Arewe áhnte nahnsó náhnsóné sigaqna míankehe úwana Ébárahmaga aiq pútare atena áwénunúwe. Manikánka, Arenanahréh áhnte míagehe atonsabe Ébárahmaga mi ehwehnsabé aiq pútare atena áwénu aruqarurúwe.

¹⁹ Aiq pútare atena áwénu aruqaruréna peh íregáritaq ópéq 100 opéq míonsabe naho korééna wene anonka taropagúwe. Wene ahre Sárahe orení úkúnsabe wega ani íre maqmiahráhuéwe. Minawé Ébárahmaga tagéna, Manikánka tení éhwéh péhe éhwéhpómo íre iwíáhuéwe. Írakaumo. Mira íwíáh íre iwíáhia peh aiq pútaq aginawire éna áwénunúwe. ²⁰ Áwénunéna árahinabomo íwíáh íre iwíáhia peh teawu ehwehnsabé aiq pútare ato puana págegeue ambubu atawéna Manikánsabe iwíáh íwíáh atowe.

²¹ Iwíáh íwíáh atena, Manikánka moke miraorahi aní púana wega teniátái ehwéh aiq pútaraginawire íwíáhéna áwénunúwe. ²² Ébárahmaga Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Are kaweqtaq míáhne atowe.

²³ Manikánka wensabé, Are kaweqtaq míahne ato ehwéhmé íre peh morá Ébárah-mansabé sehiranúwe. Írakaumo. ²⁴ Itensabéákák teíre. Sísá itene Wahnah pukúwana Manikánka we iriwe oganúq atowe. Itega oganúq ato anínsabé aiq pútare atáhnaraq wega itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitankéhe.

²⁵ Sega Sísá subiq suaneherautaq Manikánka mi ke íre saiqnaritowara subiq súówana itene ahabábáqsabe putiowe. Ite kaweraitankeheéna Manikánka we iriwe oganúq atowe.

Manikánka itensabé, Ite kaweqtaq míáh ké wóe ú ehwehne.

5 Sísansabé aiq pútare ataráúna puana Manikánka kaweraitena, Kaweqtaq míáhwe aitáráire. Wega kaweraitaráinsabé ite insahwé aitena irunukiq ita itaire. Itene Wahnah Sísá Karáhénsabe miraurainka Manikánka irunukiq ita itaire. ² Sísansabé aiq pútare ataráúna puana Manikánka itensabé, Ínéba sero éna séhréh aita itaire. Séhréh aitéhraq Manikánka kaweqtaq míá míainserah itega mókake weba méq we tahnsánue kaweqtaq míá míaoneheqmúne íwíáhúnayabé itene iru eyoyóire.

³ Íre peh morá minayabe iru eyoyóire. Íre kaweragi tanáhráq ebeqme itene iru umeh agire. Mi tanáhráq iwíáhéq, Sísane sánsá íre sueq peh ambubu atione íwíáhúne. Míra íwíáhúnayabé itene iru eyoyóire. ⁴ Manikáne sánsá ambubu atíáh-naga ahabábáqsabe ahqáho atahráhúne. Ahqáho atáhnaraq wega séhréh aitanawire íwíáhéq wega ite kaweraitanawire éq áwénunúne. ⁵ Áwénunúnaraq íre pehipi áwénunúne. Írakaumo. Manikánka Wenawa iteba eqmaq áúwátáiraq ite mó keyábé irutaboirigeheéna wenawanka séhréh arite sansa sokigi áiraq ite íre pehipi áwénunúne.

⁶ Ite ahabábáq aruqaruréq kaweqtaq íre míahrahúnana awehraq tanáhráq Sísá Karáhéga ite meirena kaweraitanieéna putiowe. ⁷ Tábúsoréh ání séhréh atanieéna mó anínká pukinabo? Írakaumo. Minawé íre wehukene sánsáne. Anotah kawéq ání séhréh atanieéna mó anínká pukinabomo.

⁸ Ite ahabábáq animárí míaraunaraq Sísá Karáhéga ite kaweraitanieéna putiowe. Miráú púana Manikánka itensabé anotahtaq arutaboirire ue aiq sokigi áire. ⁹ Sísá Karáhé putiotaq wene korahq tunsabe Manikánka itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitéhre. Kaweqtaq míáhwe aitena ite anotah sehréh aita aitaéna mókake mó ke ehweh aríténa ite íre ehweh aitanawire.

¹⁰ Ite Manikáne naruo animárí míaraunaraq wenahni putionsabe Manikánka insahwé aitáráire. Amahnága Sísá oga míá míai anínká ite insahwé aitárái keba ména séhréh aita itaire. ¹¹ Minawé aiq pútaq ehwéhnsabé iwíáh íwíáhúne. Maniká Iteribonsabé moq iwíáh íwíáhúne. Itene Wahnah Sísá Karáhéga insahwé aitéhnsabé Maniká Iteribonsabé anotah iwíáh íwíáhúne.

Éhrámaga miraúnka puké sansa áhwárowana Sísaga miraúnka oga mé sansa áhwáro ehwehne.

¹² Itega tagarionawe naho naho mah marákó marákó ahabábáq íre kotaq peh morá anínká ahabábáq áhwárowe. Wega ahabárunka puké sansa áhwárowe. Moke anehe piah ké moq ahabárunonsabé puku pukuowe. ¹³ Mósísiga sehgióro ú ehweh íre irarútaq mah marákó marákóipéqté kégá ahabárowe. Sehgióro ú ehweh íre irarú púana Manikánka mó aniné ahabábáq mó aniné ahabáruwe íre iwíáhúwe.

¹⁴ Ahababáq íre iwíáhúwara Éhrámareq wene animárínseq puku pukuuwe. Mósísi mío tanahráqkákáq pukuwe. Éhrámaga Manikánka pehragáhno ú ehweh anteruowara anehe piah kégá moq ahababárera pukuwe.

Éhrámawe anehe sú aniné pikísah tahnsáne. ¹⁵ Éhráma peh morá ání ména o sansa áhwárówana we anehe sú anímé peh morá ánínká moq o sansa áhwárówana íre monseráh sánsátaré wíre. Ahqáho. Írakaumo. Sísane sánsánká Éhrámame sánsá kiotaikire. Éhrámaga ahababárúnsabe wereq moke mó kereq puku pukuowe. Sísá Karáhéga áhnte ke séhréh aitanieéna itene ahababáqsabe putiowe. Putionsabe Manikánka itensabé arutaboíréna séhréh aitena oganúq ítéhre.

¹⁶ Oganúq ítéh sánsámé Éhrámaga ahababáru sansámé íre peh morá sánsáne. Ahqáho. Írakaumo. Oganúq ítéh sánsánká ite kaweraitehrana Éhrámaga ahababáru sansánká ite anotahtaq íre kaweraitéhre. Éhrámaga peh morá ání ména ahababárúnsabe Manikánka ite ómi kamah aiuwaq pukorahúne. Áhnte ahabábárowana Manikánka o sansanue oganúq itena itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitéhre.

¹⁷ Peh morá ánínká ahababárúnsabe ahababáqka áhnte wehuké saiqnaríéhrara puku pukuowe. Puku pukuowana oganúq ítéh sánsánká Éhrámaga ahababáru sansa kiotaikire. Sísá Karáhéwé peh morá ánínká miraúnka Manikánka íné eqmaq núwátáirana iteba míarautaq págege arámbéhríéna ótaq sansá, itega íre tagariaro sansánurautaq pehwehrue míaraugaq tagarowe. Itega mina tagéq ahtebahme Manikánka íné eqmaq núwátái aní ména wene arambehri tábúsoqme mira aruqaruruge.

¹⁸ Kawerue íratíáhro. Éhrámaga ahababárúnka moke ahababáronsabé Manikánka ómi mah kehiná kéhíná ehweh aritahráhire. Sísá Karáhéga kaweq sansánúnka Manikánka ómi mah kehiná kéhínánsábé, Kaweqtaq míáhwe aitena oganúq itahráhire. ¹⁹ Éhráma peh morá ání ména wega Manikáne ehweh anteruonsabe áhnte wehuké ahababáq ke úkowe. Sísaga peh morá ání ména Wenabone ehweh tábúsoqme sehgiunsabe áhnte wehuké kawerai to púaq kaweqtaq mía míaoarahúne.

²⁰ Wehukega ahababáq áhnte kéhre siahtebageheéna Manikánka sehgióro ú ehweh náriuwe. Ahababáq áhnte agúwana Manikánka séhréh aitéh sánsánká ahababáq sansa kiotaikire. ²¹ Ahababáqka wehuke saiqnaríéhrara puku pukuowe. Itene Wahnah Sísá Karáhéga miraúnnsabe Manikánka itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitena oganúq itena áhntetaq séhréh aitena itensabé, Oga mía míaooro aitéhre.

Sísá pukútaq ite moq pukowana ehwéhne.

6 Minayabe aneq iwíáhonehknono? Mahra iwíáhonehknono? Manikánka ite áhntetaq peh íregáritaq séhréh aítankéhboq ahababáq aruqaruroneheqmúne iwíáhonehknono? ² Ahqáho. Írakaumo. Pusa ké ahababáq sansa súáhnserah ite moq pusa ké tahnsa méq ahababáq suone. Minayabe árahue ahababáq aruqaruronehknono? ³ Ite pusa ké tahnsa úkuna tanáhráq íre ahtebaho? Ite wání meraunaraq itereq Sísá Karáhéreq morá ání tahnsa úkuraunana we pukútaq ite moq pukowane.

⁴ Ite wání meraunawe itereq Sísá Karáhéreq pukuraune. Pukuraunara we maisarótaq itenkakákáq maisarówe. Maniká Iteribo págege aní ména Sísá Karáhé iriwe oganúq atotaq itenkakákáq iriwe oganúq itowe. Ite o sansanigeheéna iriwe oganúq itowe.

Ite Sísareq oga mía míaúne i ehwéhne.

⁵ Sísá Karáhé pukúwaq ite moráráq pukékéq wereq itereq morá ání tahnsa úkowane. Mina únserah Manikánka Sísá iriwe oganúq atotaq itereq moráráq iriwe oganúq

itowaq wereq itereq morá ání tahnsa mía míane. ⁶ Ite tagarionawe Manikánka itene irupipeqté áhbábáq íwiáh awankátaq táhparowe. Itene ahabábáq iwiáh parabaruanieéna Sísa awankátaq táhparótaq Manikánka itene ahabábáqkakaq mitaq táhparowe. Minayabe amahnága ahabábáqka ite íre saiqnariahrahire. ⁷ Itene ahabábáqka árahinsabé ite íre saiqnariahrahiro? Ahabábáqka pusa ké íre saiqnariahrahire. Itene pusa ké tahnsa úkúna puana íre saiqnariahrahire.

⁸ Sísa Karáhé pukútaq itereq pukowanayabé itereq wereq moráráq mía míaneheqmúne. Mina aiq pútaq ehwéhne íwiáhhúne. ⁹ Ite írátíonawe Sísa Karáhé mó íre pukinae. We pukúwana iriwe oganúq ato púana we mó íre pukinae. Mó íre pukorahi puana peh oga mía míainawire.

¹⁰ We peh morá tánáhráq pukú púana mó íre pukinae. Pukúnka ahabábáq sansa aiq saiqnariahre. Amahnága we oga mía míaine Maniká awahbeh sansá miraire. ¹¹ Mina inserahnoru. Itene naho áhbábáq sánsá aiq suto puag mó íre ahabábáronene íwiáhhoro. Itereq Sísa Karáhéreq moráráq oga méq Maniká awahbeh sansá miraoneheqmúne íwiáhhoro.

¹² Ahabábáqka itene pukorahi inónká saiqnariahnehboq ahabábáq apubúue súáhhoro. Itene irupipeqté íwiáhhgá ite áúgi ínehboq ahabábáq iwiáh apubúue súáhhoro. ¹³ Itega irutaboiro naneq meyanehéq itene aiayahnka ahabábáryehbo. Ahabábáryehboq ite mó anínká mó anínkáue Manikánsabe, Néne ninonka are áwúge. Wahnahnainto teawéro. Itega pusa ké tahnsa míarotaq Manikánka oganúq ítarái puag wensabé áhrabéq, Arene kaweq sansá miraoneheqmúne teawéro. ¹⁴ Manikánka séhréh aitéh púana Mósísiga sehgióro ú ehwehnká íre ehweh aitéhre. Minayabe ahabábáqka ite íre saiqnariéhre.

Sehgíra sansánká ite saiqnarawé ehwehne.

¹⁵ Minayabe aneq iwiáhhonehknono? Manikánka séhréh aitéhraq Mósísine ehwehnka íre ehweh aitéhnsabé ahabábáq aruqaruronehknono? Írakaumo. ¹⁶ Sehgióra sansánká saiqnariéhme íre iahtebaho? Ite ahabábáq aruqarurirataq ahabábáqka saiqnariahnaq pukoneheqmóe. Ite Manikáne sansá sehgiórataq kaweq sansánká ite saiqnariahnaq kaweqtaq mía míaneheqmóe.

¹⁷ Menah itega ahabábáq aruqarururotaq ahabábáqka ite saiqnariarairaire. Saiqnariaraitaq mó kegá aiq pútaq ehwéh íwáhhnoruowaq ireq iwiáh íwiáhhéq sehgirowana ahabábáqka saiqnariarairaire Manikánka sabi iuwátáire. Minayabe Manikánsabe iwiáh íwiáhh atone.

¹⁸ Kaweq sansánká ite saiqnariéhnsabé iwiáh íwiáhh atone. ¹⁹ Íre irasa ké míehboq kawerue irageheéna pahsuqme teíuge. Menah itega ahabábáqsabe irutaboírég mira aruqaruronserah amahnága peh kaweq sansánsabé irutaboírég kaweqtaq míáhhoro.

²⁰ Ahabábáqka ite saiqnariaraitaq itega kaweqtaq íre míahrahurowe. ²¹ Itega ahabábáruo sansánsabé amahnága iyehitehre. Itega ahabábáruotaqmé kaweq apéq meroo? Írakaumo. Mina onserahno kewé pukoneherawoe.

²² Ahabábáqka ite saiqnariarairana Manikánka sabirutairaq wene arambehri anímári úkurowe. Minayabe ite kaweqtaq méyabe iwiáh íwiáhhéq oga mérapeq mía míaneheqmóe.

²³ Ahabábáqka saiqnariéhknká aneq apéq wehuke siro? Ahabábáqka saiqnariéh ké pukoneherawoe. Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe aiq pútare atona kewé Manikánka wáhh kaweraitena oganúq itena, Sísaq ahriahri mía míaooro aitéhre.

Oganúq itonsabe kaweq sansánonehe i ehwéhne.

7 Néne iyahnabo anímárino, itega Mósísiga miraoro ú ehweh aiq ahtebahwe. Wehukene oga mé tanáhráq mah ehwéhmé anterúéhrrataq mi ehwéhniká ehweh aritahráhire. Se pukirataq mi ehwéhniká se íre ehweh aritahráhire. Minawé aiq írátíáh mino. ² Mi ehwéhniká, Arenawehqpa mía míaúno únsabe wenawehq oga míéh tánáhráq áúwéh áhréwé mi ehwéh aiq anterúéhre. Wenawehq aiq pukirana mó weh kéréhmé mi ehwéh íre anterúéhre. We puki puana mi ehwéh íre anterúéhre.

³ Wenawehq oga míéhtáq mó weh kéréhrana mi ehwéhniká, Are ahababáq ini móne atéhre. Wenawehq pukínaraqmé we mó weh kérahráhire. Wenawehq puki puana mó wehkinsabé mi ehwéhniká, Are ahababáq ini móne íre atahráhire.

⁴ Néne iyahnabo anímárino, ite mi iní tahnsa móe. Sísá Karáhé pukútaq ite moq pukunsabé Mósísine ehwehniká amahnága íre ehweh aitéhre. Manikánka wenahni iriwe oganúq atowaq Sísane animárrí ukéq wene arambehri miraoneheqmúne.

⁵ Iteitene ahababáq iwíáhgá saiqnariarai puaq Mósísine ehweh ireq mi ehwéhnsabé iuwahriehre éq pukorahúna ahababáq aruqarurúne. ⁶ Sísareq moráráq pukowanayabé ite saiqnariarai naneq soraq iuwena Mósísine ehweh moq soraq sueq amahnága Manikáne Awanka sokigi aí ó sánsánúne. Íre Mósísiga sehgióro ú sansa peh Manikáne Awanka sokigi aí ó sánsá sehgióneheqmúne.

Ahababáq sansanká ite ahabáraithehe i ehwéhne.

⁷ Ite ahabáronaraqmé aneq iwíáhonehnikono? Mósísine ehwehme ahababáq ehwehne íwíáhonehnikono? Írakaumo. Peh morá mi ehwéh írátáunsabé ahababáq ani múge íwíáhurage. Mi sehiránká mahraréna, Mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekíneho ire. Mi ehwéh írátáunsabé íné tagaríomé mó aniné ménsámehnsánsabe nigará pabekime ahababáq míre. ⁸ Mi ehwéh irena íre sehgiórahuraunsabé ahababáqka íné saiqnariarairana áhnte íre kaweq sansá néne nirupipeq áhwararaire. Mósísine ehweh íre kéhtáq tahirí ahababáq árahue ahtebóna iripo?

⁹ Mósísine ehweh íre írátáutaq, Íné kaweq aní múge íwíáhurage. Anehe mi ehwéh kawerue irena, Ahqáho. Íné ahababáq ani ¹⁰ púana pukorahuge íwíáhurage. Wehukega oga míageheéna Mósísiga mi ehwéh irarúwe. Mi ehwéh irena, Íné íre oga míahrahuge éna peh pukorahuge íwíáhurage. ¹¹ Mi ehwéh irena íre sehgiórahuraunsabé ahababáqka péhe sánsá aintena saiqnariarairana, Íné pukorahuge íwíáhurage.

¹² Minayabe anere enehnikono? Manikánka iwíáh atowana Mósísiga irarú ehwehmé Manikáne ehwehnéna tábúsoréh éhwéhnéna kaweq ehwéh míre. ¹³ Mi kawéq éhwéhnká íné íre kaweraintaráiro? Írakaumo. Mi ehwéh írátáugana ahababáqka saiqnarawéna íre kaweraitáaire. Íné áhnte ahababáq aní ména pukorahuge íwíáhinkeheéna mi ehwéhniká sokigi aníatáire.

Ahababáqka ite saiqnariéh éhwéhne.

¹⁴ Ite írátíonawe Manikánka iwíáh atowana Mósísiga mi ehwéh irarúwe. Minayabe mi ehwéh kaweq ehwéhnirana ahababáqka íné saiqnariéhhrana Maniká awahbeh sansá íre sehgiórahéna peh ahababáq aruqaruruge. ¹⁵ Íné nuwahbeh kawéq sánsá mirainie íwíáhume íre mira aruqaruruge. Peh íre nuwahbeh ahababáq sánsá mira aruqaruruge. Aneqsabé mira aruqaruruge? Minawé íre niahteboge.

¹⁶Íné nuwahrieh ahabábáq sánsá mira aruqarurugana Mósísine ehwehnka néne ahabábáq sokigi anírana mi ehwéhmé peh kaweq ehwéhne íwíáhuge. ¹⁷Minayabe íre ínénéga peh nirupipeqté áhbábáq íwíáhgá saiqnaríéhnká ahabábáq aruqaruruge.

¹⁸Kaweq sánsá mirainauge uganawe íre miraorahuge. Íre miraorahunsabé íné tagaríomé nirupipeq kaweq íwíáh íre kéhre. ¹⁹Íné nuwahbeh kawéq sánsá mirainie íwíáhume íre mira aruqaruruge. Peh nuwahrieh ahabábáq sánsá mira aruqaruruge.

²⁰Íné nuwahrieh ahabábáq sánsá mira aruqarurunsabé íre ínénéga peh nirupipeqté áhbábáq íwíáhgá saiqnaríéhnká ahabábáq aruqaruruge. ²¹Íné mahraue tagaríóge. Íné nuwahbeh kawéq sánsánsabé íwíáhutaq ahabábáqka saiqnaríéhnká íre miraorahuge.

²²Manikáne sánsá peh kaweq sánsáne íwíáhéna mi sánsánsabé íwíáh íwíáhuge.

²³Mirainauge íwíáhugana nirupipeq mó íwíáh kéhre. Ahabábáq íwíáhgá kaweq íwíáh kiotaiki puana ninonka nirutaboiru ahabábáqka saiqnaríéhana ahabábáq aruqaruruge.

²⁴Íné ahabábáq ani míó púana nirupipeq áhnte umehire. Insega séhréh aintena sabi nuwankéhbo? ²⁵Ahabábáqka saiqnaríéhnká pukorahuge. Manikáne sánsá sehgieyabe nírana peh nirutaboiru íwíáhgá saiqnaríéhana ahabábáq. Minayabe insega séhréh aintena sabi nuwankéhbo uge. Sísa Karáhé itene Wahnahnka miraúnka Manikánka séhréh aintena sabi nuwahráhire. Minayabe wensabé íwíáh íwíáh atóge.

Sísa Karáhéga itene ahabábáq kaqiuwena Manikáne Awa iteba eqmaro ehwehne.

8 Sehgióro ú ehwehnká Sísa Karáhéreq mía míaúna ke íre ehweh aitéhre. ²Aneqsabé íre ehweh aitehro? Ahabábáqka ite saiqnaríéhnká pukorahúnaraq Manikáne Awanka oganúq itena sabi íúwéhre. Sabi íúwéhana Sísa Karáhéreq mía míaúnayabé íre ehweh aitéhre.

³Mósísiga sehgióro ú ehwehnká itene ahabábáq íre kaqiuwahráhire. Árahinsabébo? Itega mi ehwéh íre sehgoráhúne. Minayabe mi ehwéhnká íre kaweraitahráhire. Íre kaweraitahráhnká Manikánka webataq wewega itene irupipeqté áhbábáq íwíáh kaqiuwankeheéna wenahni eqmarowe. Eqmarowana ite tahnsá wéhúkéní úkéna itene ahabábáqsabe putiowe.

Itene ahabábáqsabe putiotaq Manikánka mi ahabábáq kaqsuonsabe amahnága itene ahabábáq íwíáhgá ite íre saiqnariahrahire. ⁴Íre iteite íuwahbeh ahabábáq íwíáh peh Manikáne Awanka íwíáh aitehraq we awahbeh íwíáh miraonsabé kaweq sánsá Mósísine ehwehnka irari sánsá mira aruqarurúne.

⁵Sene sirupipeqté áhbábáq íwíáh mirao kegá ahabábáq sánsánsabé íwíáh íwíáhowe. Manikáne Awanka íwíáh aritéh árámbehrí mirao kegá wene sánsánsabé íwíáh íwíáhowe. ⁶Sene sirupipeqté áhbábáq sánsánsabé íwíáh íwíáho kegá pukoneherawoe. Manikáne Awanka awahbeh sánsánsabé íwíáh íwíáh atáh kegá oga mía míaowana sirunukiq sítéhre.

⁷Sene sirupipeqté áhbábáqsabé suwahbeh kegá Manikáne ehweh íre sehgoráhúne. ⁸Sene sirupipeqté áhbábáq íwíáh sehgió kegá Maniká awahbeh sánsá íre sehgoráhúne.

⁹Manikáne Awanka itene irupipeq mía míairaq itene irupipeqté áhbábáq íwíáh íre mirai peh Manikáne Awanka íwíáh aitéh íwíáh miraowe. Sísa Karáhéne Awanka wene arupipeq íre mía míai anímé we íre Sísa Karáhéne ani míre. ¹⁰Itega ah-

babáruonsabé itene inonka pukorahi naneq mire. Sísa Karáhéga itene irupipeq míhraq kaweqtaq míahrahéq iteyuwame oga mía míaoowe.

¹¹ Manikáne Awanka itene irupipeq mía míainaraq wega Sísa Karáhé iriwe oganúq atonserah itene pukorahi inónká moq mókake iriwe oganúq itankéhe. Manikáne Awanka itene irupipeq mía míai puana mirainawire.

**Manikáne Awanka séhréh aitéhraq ite
Manikáne animárí úkorahúna ehwéhne.**

¹² Minayabe ite anotah arámbéhrí kéhre. Mi arámbéhríwé íre itene irupipeqté áhbábáq sánsá miraé arámbéhrí wíre. Ahqáho. Írakaumo. Néne iyahnabo anímárfno, ¹³ itene irupipeqté áhbábáq íwíáh mirairataqmé pukoneheqmóe. Manikáne Awanka séhréh aitéhnsábé itene irupipeqté áhbábáq íwíáh kaqsueq íre mirairataq oga mía míaooneheqmóe.

¹⁴ Manikáne Awanka iwíáh arítéh íwíáh sehgió kéwé Manikáne animárfne. ¹⁵ Manikánka Wenawa iteba eqmarowana Wenawanka ite saiqnarawéna áhre aitanabo? Írakaumo. Wene animárf míageheéna eqmarowana Wenawanka ite págege aitéh púaq ite Manikánsabe, Iteriboe atone. ¹⁶ Manikáne Awanka itene irupipeq ména, Néne animárf móe tei teininsabé ite tagarionawe ite Manikáne animárf míne.

¹⁷ Ite Manikáne animárf míona puag ite mókake wega ina naneq kaweq naneq awaq mianeheqmúne. Sísa Karáhé, iteruwahga aiq awaq mionserah itega mókake moke kaweq naneq awaq mianeheqmúne. Segá Sísa áwíoqnonserah ite moq íwíoqnagehe. Íwíoqnehrataq Síssane sánsá kawerue sehgiónaraq mókake we tahnsá méq wereq mía míaooneheqmúne.

Kaweqtapéq awaq me ehwéhne.

¹⁸ Mah marákóipéq míona tanáhráq íerinka irupipeq umehire. Mókake téhrehrabeq míáhnaraq áhnte kawéqtápéq púana irupipeq anotah eyóyóinae. Anotah eyóyói naneqka umehi naneq kiotaikína puana umehinsabé anetaníbo íwíáhéq kaweqtapéqsábé áwénunonehe. ¹⁹ Ite Manikáne animárf púana wega mibeqté kaweraitahna sánsá sokigi ainaraq ahtebanehe. Mi tanáhráq sínaraqsábé moke Manikánka miraú naneqka arutaboirena áwénunire.

²⁰ Téhwe moke miraú naneq anotah kawerarowana anehe abehrúkúwe. Íre wewega abehrúkúwe. Írakaumo. Peh Manikánka abehrúkúno atowana mira agúwe. (Stat 3.17-19)

Amahnága mi naneqka Manikánka kawerarahna tanáhráqsábé áwénunire. ²¹ Mókakewe moke miraú naneq mó íre kárékinae. Manikánka omasa tánáhráq moke mi naneq kawerankéhe. Ahbabáqka ite wene animárf íre saiqnariahrah in-serah kareki sánsánká moke miraú naneq íre saiqnariahrahire.

²² Ahre inínká ani maqmianaitaq érinsabé uwo uwoire. Ite tagarionawe uwo uwoinserah moke miraú naneqka naho naho uwo uwoéna amahnágaákáq uwo uwoéna kaweq tanáhráq sínaraqsábé áwénunire. ²³ Uwo uwoéna kaweq tanáhráq sínaraqsábé áwénuniraq ite wehukega moq uwo uwoéq áwénunúne. Manikánka Wenawa téh iteba eqmarowana iteba mía míaeána séhréh aitéhre. Minayabe anehe wega itene inonkansabé, Kaweq inónká úkúno aitena néne animárf móe aitanawire. Mi tanáhráqsábé arutaboireq áwénunúne.

²⁴ Manikánka ite kaweraitena oganuq itaráirana amahnága inonka kaweraitahna tanáhráqsábé áwénunúne. Áwénunúna naneq tagónaraq tahiri íre áwénunúna irino. Aiq tageh anínká mó íre áwénunire. Wega aiq tageh puana aneqsábé mó áwénuninkehbo? ²⁵ Itene iuranka íre tagóna naneqsábé áwénunúne. Manikánka aiq mirainawire íwíáhéq pehwehrue áwénunúne.

²⁶ Íre págege ke mionana Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Manikánsabe, Aneq ehwéh púrerue teawenéhknono únana Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Wega itene irupipeq miéhraq itega íre ehwehnorahúna tanáhráq peh mukaq mukaqsúnana íre séhréh aitanieéna wene iwíáh Maniká teawena iteitene umehi naneqsábé púreraitéhre. ²⁷ Manikánka itene irupipeqté íwíáh tagaríéhre. Wenawanka Maniká awahbeh sansá tagaríéh púana ite wene animárínsábé púreraitéhrana Manikánka wene púreq ehwéh íréhre.

²⁸ Wenahni táhnsá míageheéna Manikánka omaq itowaq wensabé irutaboírúne. Ite tagarionawe ite meirena kaweraitanieéna Manikánka moke kaweq tanáhráqkákák moke íre kaweq tanáhráqkákák séhréh aitéhre. ²⁹ Téhwe Manikánka ite tagariowe. Tagarawéna wenahni táhnsá míageheéna ite omaq itowe. Sísá iteruwah ebeq kéna míowaq ite wenábáqmari mione. ³⁰ Manikánka ite omaq ito ke íáhrabéna itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitéhre. Kaweqtaq míáhwe aitéhnsábé wega itensabé, Ínéba méq kaweqtaq mía míaunderah míagehe aitowe.

Manikánka itensabé ahriahri arutaboíraitéh éhwéhne.

³¹ Manikánka itensabé, Ínéba méq kawetaq mía míaunderah míagehe aitonsabe aneq iwíáhonehknono? Wega ite íéhneh aitéhnsábé itene naruoga íre saiqnari-ahraho mino. ³² Manikánka wenahni íre saiqnatasapeh moke itene ahbabáqsabe pukinkeheéna eqmarowe. Wega íre saiqnato puana moke kaweq naneq náiena séhréh aitanawire.

³³ Wene animári míageheéna Manikánka ite omaq ito púana insega ite ehweh aitankéhbo? Írakaumo. Maniká wewega itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitéhre. ³⁴ Manikánka kaweraito púara inseréhga itene ahbabáqsabe ehweh aitera kamahigéhbo? Írakaumo. Sísá Karáhéga itene ahbabáqsabe putiowana iriwe oganuq atowana wega amahnága Maniká Iteribone ayah púpeq ména itensabé púreraitéhre.

³⁵ Sísá Karáhéga itensabé arutaboíraitéhre. Íre kaweq tanáhráq sínawe, íeri tanáhráq sínawe, íwíoqné tanáhráq sínawe, ehwehráhna tanáhráq sínawe, tabonah tanáhráq sínawe, pukorahúna tanáhráq sínawe, ite subiqme kamah áira tanáhráq sínawe Sísaga itensabé íre arutaboírira peh iuwankéhbo? Írakaumo. Moke mi tanáhráq moq arutaboíraitena iteba mía míainawire. ³⁶ Minayabe Manikáne ehwehna mahraréna,

Arene animári mionayabé sega ahkakebopoq iubiq suaneherawoe. Wehukega sip-ísipiq subiq súáhnderah ite moq iubiq suanehe íwíáhowe ire (*Buk Song 44.22*)

³⁷ Moke teíyú tánáhráqsábé áhreonehknono? Írakaumo. Sísaga itensabé mi tanáhráqkákák arutaboíraitena íéhnehi puaq itene naruo kiotaikorahúne.

³⁸ Mó kegá miraonsabé wega itensabé íre arutaboírira peh túbáh aginabo? Írakaumo. Ite pukonaraqmé oga mionaraqmé Manikánka itensabé íre arutaboírira peh túbáh aginabo? Írakaumo. Íopeqté kéwé owainawamarímé anotah wahnáh kéwé sega miraonsabé Manikánka itensabé íre arutaboírira peh túbáh aginabo?

Írakaumo. Amahnága íre kaweq tanáhráq kéhnsábé mókake íre kaweq tanáhráq sínaraqsábé Manikánka itensabé íre arutaboria peh túbáh aginabo? Írakaumo.

³⁹ Sehwerapeqté náneq kéhnsábéwé, maraipéqté náneq kéhnsábéwé, Manikánka moke miraro naneq kéhnsábéwé Manikánka itensabé íre arutaboria peh túbáh aginabo? Írakaumo. Itene Wahnah Sísa Karáhé kéronayabé Maniká Iteriboga íre túbáh agia peh ahriahri itensabé arutaboiritanawire. Minawé aiq tagaríóge.

Poraga Ísara keyábé arutaboírú ehwehne.

9 Íné Sísa Karáhéne ani mío púana péhe éhwéh íre teiasa peh aiq pútariahnsanuge. Manikáne Awanka nirupipeq ména aiq pútaróne aintéhre. ²Nánuwahrah Isará ké Sísa Karáhé íre tagaríáhnsábé nirupipeq umeh agu aguire. ³Nánuwahrah Isará kégá Sísa kéreera oga míáhtáq tahirímé íné iraipéq pokéyabe íre ahqáho u irino.

⁴Ísara ke Manikáne animárí míageheéna Manikánka naho omaq itowe. Omaq itowara igaqnaréhga Manikáne págege tehreh naneq tagowana wega omasa éhwéh teriuwe. Wega Mósísi iwíáh atowana sehgíóro ú ehweh teriuwe. Manikánsabe iwíáh iwíáh ató sansa sokigi ariena mókake awinauge ú ehweh teriuwe. ⁵Itene igaqnaréh anotah ke míówe. Sísa Karáhéga mah marákóipéq tutaq wenano Ísara iní míowe. Sísa Maniká ména moke miráú naneqkákáq wahnahniraq wensabé ahriahri iwíáh iwíáh atone. Aiq míre.

Manikánka Ísara kebá miraú sansansábé éhwéhne.

⁶Naho naho Manikánka Ísara keyábé, Néne animárí míageheéna omaq itóge úwe. Amahnága áhnte Ísara kegá Manikánsabe suwahriehre éra íre wene animárí míáhwe. Minayabe Manikánka teriu ehweh abehq úkiro? Írakaumo. Manikánka Ísara kené sinahwaréh wene animárí míageheéna ómi íre omaq sitowe. ⁷Minayabe wega íre moke Ébárahmane animárí omaq sitowe. Peh morá wenahni Áhísáhkine animárí Ísara kené sigaqnaréh míówe. Manikánka Ébárahma naho teawena, Arenahni Áhísáhkiwe itene igaqna míankehe úwe. (Stat 21.12)

⁸Mah ehwéh áwahewé íre Ébárahmane ahrega maqmaro animárinká Manikáne animárí úkowe. Írakaumo. Peh Manikáne ehwehnsabé aiq pútare ata atao kegá Ébárahma kahnáh kée ue síwírarítáwe. ⁹Mi ehwéhnúme Manikánka Ébárahmansabé naho mahraréna,

Mó opéq kouwekinaraq Sárach arene ahrega animai maqmarankéhe úwe. (Stat 18.10,14)

¹⁰Mó ehwéhnsábé iwíághoro. Áhísáhkine ahre wenáwíq Árébékaga morágáké téhraníté maqmíowe. Sibowáwé peh morá itene igaqna Áhísáhkíe. ¹¹Sinowagá maqmianaútaq sega kaweq sansánkákáq ahababáq sansankákáq íre miraorahuye. Minayabe íre seyene arambehriyabé peh morá Maniká awahbeh iwíághá aiq pútaragínkeheéna omaq sitowe. ¹²Mi tanáhráq Manikánka sinowansábé, Ebeq piah anínká anehe piah aní awahbeh arámbéhrí mirainkehe úwe. (Stat 25.23)

¹³Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Anehe piah aní Sékópansabé nirutaboíréna ebeq piah aní Ísonsabé nuwahriehre ire. (Lo 21.15)

¹⁴Manikánka aiq irarúnsabe aneq iwíáhonehnkono? Wega íre tábúsoq sitéhre iwíáhonehnkono? Ahqáho. Mira iwíáh íre orahúne. ¹⁵Manikánka Mósísinabé naho mahraréna,

Ínénéga iwíáhu aní séhréh ataníe. Ínénéga niruní ánínsábé nirutaboiritaníe úwe.
(*Kisim Bek 33.19*)

¹⁶ Manikánka wehukení omaq atáhn-sábé íre mi aniné íwíáh wíre. Íre wene arambehríga séhréh atéh-rana peh Manikánka wehukenínsábé arutaboiritána séhréh atéhre. ¹⁷ Mósísi Ísípi marárórápéq míotaq Manikáne ehwehnka mibeqté wáhnáhn-sábé mahraréna,

Néne págege sansá sokigi arinieéna wahnáhnúno atáráuge. Minayabe mah kehiná kéhínánká néne págege sansá ahtebagehe ire. (*Kisim Bek 9.16*)

¹⁸ Minayabe Manikánka wehuke tagéna iwíáhéna mó keyábé arutaboiritána séhréh aritena mó keyábé, Saiyo animá-rí méq mitaq míá-hro arítéhre.

¹⁹ Ite míáhrabeqte ánínká ínén-sabe, Maniká wewe awahbeh iwíáh mirainsabé árahinsabé itene ahbabáqsabe ehweh aitehro kasenire. Kasenéna, We awahbeh iwíáh mirainsabé wehukenínká we awahbeh iwíáh íre miraorahi mino ire. ²⁰ Itewe peh wehuke puaq Manikánsabe abehq éhwéh kaseniyeho. Kunubaga ehwehnitaq tahirímé miraréh ánínsábé, Aneqsabé mahna tahnsa miraintahno iripo? Írakaumo.

²¹ Kunuba miraréh ánínká peh morá áwánkátáté kawerue mirai kunúbáákáq íroke kunúbáákáq miraime ehweh atanabo? Írakaumo. Kunuba miraréh ánínká wewene arambehri puana we awahbeh iwíá-hue miraréhre.

²² Manikánka moq we awahbeh iwíá-hue miraréhre. Wehukega wene págege sansá tagagehéna Manikánka kamah arie sansa sokigi arítéhre. Wega ahbabáq keyábé síwénunéna peh mótaq mótarue ehweh aritena anotahtaq kamah arinkéhe. ²³ Wega wewe anotah aní mé sansánkákáq wewe págegeue séhréh aite sansánkákáq sokig-inieéna ite wene animá-rí arutaboiritana iwíáhéna, Mókake ite néne téhrehrebeq kaweqtaq míagehe úwe. Mi iwíá-hwé peh wewene iwíáhe.

²⁴ Manikánka íre peh morá ite Ísara keyábé arutaboiritana omaq itowe. Wega nahnso keyábé moq arutaboiritana omaq sitowe. ²⁵ Minayabe Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Óséaga púkuipéq sehiranéna Manikáne ehweh mahraréna, Nahnso keyábé, Menah ite íre nánuwahrah ke woe. Itensabé, Nánuwahrah kee aritaníe. Íre nirutaboiritana keyábé, Nirutaboiritana aritaníe úwe ire. (*Hosea 2.23*)

²⁶ Mi ehwehnká mó mahraréna,

Wega mi keyábé, Ite íre néne animá-rí móe arítáráurabeq, Ite íné oga mía míau Manikáne animá-rí móe aitaníe úwe ire. (*Hosea 1.10*)

²⁷ Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Áísáíaga naho Ísara keyábé iwíáhéna anotahtaq mahraréna,

Nahmbísibeq arahwé áhnte kéhre. Ísarane anahwaréh mina tahnsa áhnte agirana Manikánka peh táhmaro kawerarítankéhe. ²⁸ Wega mó mah kehiná kéhínánsábé ehweh aritena apubúue kamah arinawire úwe. (*Aisaia 10.22,23*)

²⁹ Minayabe Áísáíaga mó mahraréna,

Itene moke miraorahi Wahnáhnká anotahtaq kamah aiena íre túbáh agútaq tahirímé wega Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreq subipáhraruton-serah iteinahréh moq subipáhrarúéh irino úwe. (*Aisaia 1.9*)

Ísara kegá íre aiq pútare ató ehwehne.

³⁰ Mi ehwéh ireq aneq iwíáhonehnikono? Téhwe nahnso kegá kaweqtaq méyabe íre sirutaboiritana. Amahnága sega Manikáne ehweh irera aiq pútare atáhn-sábé Manikánka sensabé, Ite kaweqtaq míá-hwe arítéhre. ³¹ Ísara kegá Mósísi-ga sehgióro ú

ehweh sehgioneheqmúne éra mi ehwéh íre sehgoráhowe. Minayabe se kaweqtaq íre míahrahowe. ³² Aneqsabébo? Segá íre aiq pútare atera peh seyene arambehriyabé iwíáh íwíáhowe. Minayabe wehukega ahtate ébáh íre tagéra siyobetaq pegue inahnsubónserah sega íre aiq pútare atera peh áhwára áhwáraowe. ³³ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Tagaríáhro. Íné Sáióna sawéhrápéq[¶] Ísara kené ahtapeq siyobetaq pegue inahnsuboráhi ebáh máróge. Mitaq kéhnsábé wehukega surahoneherawoe. Wensabé aiq pútare atáh ké íre siyehitanawire ire. (*Aisaia 8.14, 28.16*)

Ísara kegá Manikáne sansa íre írátíáh éhwéhne.

10 Néne iyahnabo anímáríno, íné anotahtaq nuwahbehme Manikánka Ísara ke nánuwahrah merirena kaweraritankeheéna púreq aruqaruruge. ² Íné teiúmé sega Manikáne sansá sehgieyabe sírara peh mi sansá íre ahtebah puara áhwára áhwáraowe. ³ Manikánka wehuke kaweraitéh sánsá íre ahtebahwe. Peh seyene iwíáho sansá mira aruqaruronsabé Manikánka kaweraitéh sánsá íre sehgiówe.

⁴ Mósísine ehwehnka itensabé, Kaweqtaq míáhwe íre aitahráhirana peh morá Sísa Karáhéga itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitahráhire. Minayabe Manikánka moke Sísansabé aiq pútare atáh keyábé, Ite kaweqtaq míáhwe aitéhre.

⁵ Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgió keyábé wega naho sehiranue mahraréna, Néne ehweh kawerue sehgióra kegá oga mía míaiagehe úwe. (*Wok Pris 18.5*)

⁶ Manikánka Sísansabé aiq pútare atéh ánínsábé, Are kaweqtaq míahne atéhrana Manikáne ehweh sehgióra. Mi anínká iraréna, Insega íopeq pokinabo itene irupipeq iwíáhiyeho ire. Sísa Karáhé íopeqté kiweranehe íwíáho? Mira íwíáh íre oro. ⁷ Mi anínká mó mahraréna, Insega pusa ké míáhrabeq pokinabo kaseniyeho ire. Sísa Karáhé pusa ké míáhrabeqte tumeranéhe íwíáho? Mira íwíáh íre oro. ⁸ Mi kasé éhwéhnsábé Manikáne ehwehnka mahraréna, Néne ehweh peh wahtotaq kéna itene irupipeq kéhraq íwéhrate irarewe ire. (*Lo 30.12-14*)

Mi ehwéhmé aiq pútare atona ehwéhnsábé íwáhnorúne. ⁹ Íwáhnoréq mahraue teiune. Sísa néne Wahnah mire íwéhrate iraréq wega pukútaq Manikánka iriwe oganúq atonsabe irupipeq iwíáhirataq wega meirena kaweraitankéhe. ¹⁰ Manikánka irupipeq aiq pútare atáh ké insahwé aitená íwéhrate, Sísa néne Wahnah mire irare ke kaweraitéhre. ¹¹ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Wensabé aiq pútare atáh ké íre siyehitanawire ire. (*Aisaia 28.16*)

¹² Manikánka Ísara kereq nahnso kereqsabé peh morá íwíáhire. Itene Wahnahnka Ísara kereq nahnso kereq wahnahna itena wensabé áhrabo kené ehweh irena kaweraitena séhréh aitéhre. ¹³ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Are néne Wahnah míahno. Íné séhréh ainto ue áhrabira kewé Manikánka kaweraritanawire ire. (*Joel 2.32*)

¹⁴ Wehukega Sísansabé íre aiq pútare atéhrataqmé árahue néne Wahnah mé íné séhréh ainto ue áhrabigehbo? Sísa éhweh íre íréhrataqmé árahue aiq pútare atagéhbo? Sísa éhweh terí ání íre míahnaraqmé árahue iragéhbo? ¹⁵ Sísa éhweh terié

[¶]9:33 Sáióna sawéh Sarúsarama suwahpeq kéhre. Mó kegá Sarúsarama suwahpeqsabé Sáiónae ue áwíratówe.

ké íre eqmaq súéhrrataqmé árahue korerigéhbo? Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,
Kaweq ehwéh teríra ke sirara tagehrataq sene sirupipeq eyoyóinae ire. (*Aisaia 52.7*)

Áhnte Ísara kegá kaweq ehwéhnsábé íre aiq pútare ató ehwehne.

¹⁶ Moke kaweq ehwéh íráh kegá mi ehwéh sehgioo? Írakaumo. Minayabe Áísáíaga naho mahraréna,
Itene Wahnahno, itega teriuna ehwéhnsábé inseréhga aiq pútare aitaho úwe. (*Aisaia 53.1*)

¹⁷ Ite tagarionawe ite Manikáne ehweh ironaraq aiq pútare atone. Mah ehwéhme Sísá Karáhéga téh irarúwe.

¹⁸ Minayabe kasenuge. Ísara ke mi ehwéh íre írátóo? Sene ahrrerate mi ehwéh aiq írátówe. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,
Se míáhrabeq mi ehwéh aiq teriatowara íráhwe. Mi ehwéhnká mah marákó márákóipéq aiq abae agire ire. (*Buk Song 19.4*)

¹⁹ Mó kasenuge. Ísara kegá mi ehwéh áwahe íre ahteboo? Ahqáho. Segá aiq ahtebowe. Minayabe Mósísiga sehiranéna Manikánka irarú ehweh mahraréna,
Nahnso ke íre áwíqkakaq ké míáhwe. Se íre anotah ke míáhwe. Se íre ahteabah ke míáhwana ínégá mi ke kaweraritahnaraq itega abiahnsa ariteq taonsahonehe-qmóe úwe ire. (*Lo 32.21*)

²⁰ Áísáíaga íre áhreia Manikánka irarú ehweh pahsuqme mahraréna,
Ínénsabe íre ninebahrúro kegá ínéba sewe. Ínénsabe íre kabaruro kebá ábóraraguraue úwe.

²¹ Ísara keyábé Áísáíaga mó sehiranue Manikánka irarú ehweh mahraréna,
Ahriahri mi ke séhréh ariteyabe nírrara se saiyoéra néne ehweh anteruq anterurowe úwe. (*Aisaia 65.1-2*)

Manikánka Ísara keyabé arutaboirarito ehwehne.

11 Ísara kewe saiyo ke míáhnsábé kase ehweh kéhre. Manikánka sensabé anetaníbo éna kaqsuehro? Írakaumo. Ínéwé Ísara aní múge. Íné Ébárahmane anahwa úge. Íné Pénsámíni kahnáh aní múge.

² Manikánka naho íwíáhue omaq sito ke amahnága íre kaqsúéhre. Manikáne ehwehnka Éráisa éhweh irarime aiq ahteabaho? Éráisaga Ísara kené ahababáqsabe Maniká teawena,

³ Néne Wahnahno, sega arene ehweh irare ke aiq subiq sutowe. Arensabé iwíáh iwíáh atonarabeqte táhbé aiq sokorúáhwe. Ínébataq míónsábé sega íné ninebahrué nubiq suaneherawoe úwe. (*1 King 19.10,14*)

⁴ Mi ehwéh mirarúnsabe Manikánka aneq ehwéh teawuwo? Wega mahraréna,
Ínéga se omaq sitó púara áhnte wehuké 7 táhúséni (7,000) wehuké íné íre nuwera péhe mániká wenáwíq Páhrinsabé íre káuqmunue iwíáh iwíáh atáhwe úwe. (*1 King 19.18*)

⁵ Mína inserah ibora táhmaro ke Manikáne sansá íre susa peh kaweqtaq míáhwe. Manikánka ite arutaboirue séhréh aitená, Néne animarí móe ue omaq itéhre.

⁶ Íre itega arambehriúnayabé peh wewega arutaboirue séhréh aitená omaq itéhre. Manikánka itene arambehriúnayabé omaq itéhtáq tahirímé séhréh aite sansa íre kéh irino.

⁷Minayabe aneq iwíáhonehknono? Áhnte Ísara kegá, Kaweqtaq mé sansa seh-gioneheqmúne éra íre miraorahowe. Peh morá Manikánka omaq sito kega ahte-bowara mó kegá sirupipeq íre irahráhuwe. ⁸Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Manikánka múguwahgu iwíáh aritowara se súbó ke tahnsa úkéra pusa ké tahnsa úkuwe. Sene siuranka íre tagia sene siahrega íre irahráhuwe. Amahnágaákáq se mina tahnsa míáhwe íre. (*Lo 29.4; Aisaia 29.10*)

⁹Tébtígita minayabe aiq mahraréna,

Kahnkapi wah paríéhrena tahkapi póéráhq subitíéhrena ebahnka wehukeníne aigará subínserah sega wahba táhútáhúrorabeq anotah kamáh ariena subipáharuanawire.

¹⁰Sene siuranka íre tagahrahéna múguwahguigehe.

Se sibobiah antera ké tahnsa ahriahri nogigéhe úwe. (*Buk Song 69.22-23*)

Manikánka nahnso ke kawerarito ehwéhne.

¹¹Íné kase ehweh kéhre. Ísara kegá Manikánka kawerarítéh sánsá íre ahte bahns-abé ahriahri peh ahababáq ke míaneherabo? Ahqáho. Írakaumo. Segá Manikáne sansánsábé, Iuwahriehre ensabé we awahbeh sansánue nahnso ke kawerarítéhre. Ísara kegá mina tagéna iwíáhéna, Ite minayabe iuwahbehre. Ite moq kaweraito igeheéna nahnso ke kawerarítéhre.

¹²Ísara kegá Manikánka kawerarítéh sánsánsábé iuwahriehre ensabé Manikánka mah kehiná kéhiná séhréh arítéhre. Ísara kegá Manikáne sansá sinehepeq súónsabe wega nahnso ke séhréh arítéhre. Mókake áhnte Ísara kegá Maniká awahbeh sansánsábé suwahbáhnaraq ite tagarionawe mi kereq mó kereq áhnte kawerarítéhre.

¹³Nahnso keo, amahnága ite ehweh teiúge. Manikánka ínénsabe, Néne ehweh nahnso ke korerio éna eqmaq núwátái puana néne arambehri áhnte kaweq arám-béhrí wíre iwíáhuge. ¹⁴Mira iwíáhunsabé táhmaro nánuwahrah Isará kégá néne arambehri tagéna iwíáhéna, Manikánka ite moq meirena kaweraiteyabe iuwahbehre éra Manikápa kouwekirataq kawerarítéhre.

¹⁵Manikánka Ísara keyábé ahqáho aritonsabe nahnso ke insahwé aritena kawerarítéhre. Wega Ísara keyábé kowe aritahnaraq se pusa ké oga úkonserahnue míagehe.

¹⁶Asiu kegá sene sánsánéna ákáhtaq wíti paráwáh mewe páréti tírótaq peh morá páréti Maniká áwéwe. Maniká áwé puara mó ákáhtaq wíti paráwáh mewe tíró páréti moke Manikáne wíre. Manikánka awanká ánúq matiahnaraq moke ayahnaweakáq wewene úkire.

¹⁷Ísara kewé kaweq oríwí awánká tahnsa míáhwaq ite nahnso kewé abehq oríwí awánká tahnsa míáhwe. Manikánka kaweq oríwí awánká ayahnawe apiruena ite abehq oríwí awánká ayahnawe mitaq táhparena táhrowana kaweq awánká ano kéhnsábé kawerue kíréhre.^{§§}

¹⁸Ite amahnága kaweqtaq míáhnsábé Ísara ke kiotaikúne iwíáhiyehboq peh tabú-soqme iwíáho. Ite awanká ayahnawe tahnsá míáhwe. Awanká ayahnawe anonka ánúqtaq íre tuire. Írakaumo. Awanká ánúq anonka ayahnawerapeq kíre.

§§11:17 Ísara kegá sene sánsánéna oríwí awánká íre kaweq ayáhnáwé apiruera mó kaweq awánkátápéqté áyáhnáwé apiruqme mitaq táhparera táhrowana kirena kaweq oríwí sérá iyéhre.

¹⁹ Itega mahraréq, Manikánka ite awanká ayahnawe ákáhnababí táhparanieéna mibeqté áyáhnáwé apirutaire eme ²⁰ aiq pútaq ehwéhnowe. Ísara ke Sísansabé íre aiq pútare atáhnásabé apirúéhre. Ite nahnso ke Sísansabé aiq pútare atáhnásabé Manikánka ite kaweq awánká ákáhnababí táhparéhre. Minayabe ite píribahriye-hboq áhreue míáhro.

²¹ Manikánka téh kárái ayáhnáwé apirutainserah ite píribahri ke míéhrrataq ite moq apiruankéhe. ²² Kawerue iwíáhoro. Manikámé arutaboiri aní ména kamah aieráhi aní míéhre. Wega wene sánsánsabé suwahrieh ke kamah ariena ite wene ehwehnsabé suwahbeh keyabé arutaboirire. Wene ehweh íre sehgrataq ite moq apiruena kamah ainkéhe.

²³ Manikánka apiruo ayáhnáwéwé táhparena táhrawe kaweraraháhire. Ísara kegá sene píribahri sansá suera aiq pútare atéhrrataq wehukenínká apirúéh áyáhnáwé kaweraráhnserah Manikánka Ísara ke kaweraritaháhire. ²⁴ Wehukenínká abehq oríwí áwánká ayahnawe mewe kaweq oríwí áwánká ákáhnababí táhparena táhrawe kaweraráhre. Mina inserah Manikánka ite nahnso ke kaweraitáaire. Kaweq oríwí áwánká ayahnawe mewe seyene kaweq oríwí áwánká ákáhnababí táhparena táhrue kaweraráh sánsámé íre págege sansáne. Mina inserah Manikánka Ísara ke mókake kaweraritankéhe.

Manikánka nahnso kéreq Ísara kereqsabé arutaboiri ehwéhne.

²⁵ Néne iyahnabo animárino, itega kawerue ahtebageheéna menah Manikánka íre pahsutai ehwéh amahnága teiníe. Ite ahtebehrrataqmé píribahri animáirí íre míagehe. Amahnága Ísara kene sirupipeq págegeéra Manikáne sansá íre íráhwe. Mókake nahnso kegá awehraq wene sánsá sehgrataqmé Ísara kegá iragéhe.

²⁶ Mi tanáhráqmé Manikánka moke Ísara ke merirena kaweraritankéhe. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Kaweraritahna anínká Sarúsarama suwahpeq sínaraq wega Sékópane anahwaréhne ahbabáq kaqsuankéhe íre.

²⁷ Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Sigaqnaréh teriunserah sene anahwaréhne ahbabáq kaqsuaníe íre. (*Aisaia 59.20-21; Jeremaia 31.33*)

²⁸ Ísara kegá Sísá éhweh irera iuwahriehre ensabé Manikáne naruo úkurowaq ite nahnso kegá mi ehwéh ireq sehgríowe. Manikánka Ísara ke téh omaq sitena sigaqnaréhnyabe naho arutaboirú púana amahnága sinahwaréhnyabe moq arutaboirire. ²⁹ Manikámé íre mó iwíáh mó iwíáhi aní míre. Wega náwinie íwíáhinaraqmé náwinawire. Wega aiq omaq sitóge ínaraqmé anehemé íre kaqsuankéhe.

³⁰ Menah ite nahnso kegá Manikáne ehweh anterutowara amahnága Ísara kegá wene ehweh anterúáhnásabé wega itensabé arutaboiréna séhréh aitéhre. ³¹ Ísara kegá Manikáne ehweh anterúáhwana Manikánka itensabé arutaboiréna séhréh aitéhnserah mókake sensabé arutaboiréna séhréh aritankéhe. ³² Ómi kegá wene ehweh anterúónsabe Manikánka, Ahbabáqka ite saiqnariankehe aritéhre. Anehe wega mah kehiná kéhínásabé arutaboiréna séhréh aritankéhe.

Manikánsabe iwíáh iwíáh atanéhe i ehwéhne.

³³ Manikámé áhnte séhréh aitéh aní ména moke tagarawéna anotah ahtébiá aní míre. Ite peh wehuke míona puaq wega tábúsoqme iwíáhi sansámé itega íre ahte-

bahrahúne. Wega mirai sansámé itega íre ahtebahrahúne. ³⁴Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Wehukeníká itene Wahnahne iwíáhwe ahtebahrahiro? Írakaumo. Wehukeníká we áwáhnororahiro? Írakaumo. ire. (*Aisaia 40.13*)

³⁵Wene ehwehnka mó mahraréna,

Wehukeníká Maniká ebeq náwinana Manikánka íné nánino iwíáhhono? Írakaumo ire. (*Jop 35.7, 41.11*)

³⁶Manikánka wewega moke kéh náneq mirarowe. We moke kéh náneq áwahe wíre. Minayabe moke kéh náneq peh wewene wíre. We anotah aní púaq ahriahri wensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq míre.

Itene inónká Maniká awe ehwéhne.

12 Néne iyahnabo anímárinó, néne ehweh kawerue íráhro. Manikánka ite kaweraitena séhréh aitéh púaq itene inonka we áwéro. Ité oga míáhtáq itene inonka we náwíransabé kaweqtaq méq we awahbeh sansánoro. Mínawé Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh sánsáne. ²Itega Maniká awahbeh sansánigeheéna wega itene irupepeq o iwíáh aitéhre. Mah marákó marákóipéqté sánsá sehgiéhboq peh Manikánka iwíáh aitéh sánsánoro. Mirairataq Maniká awahbeh arámbéhrí miraéq wene kaweq tábúsoréh sánsámé we awahbeh sansámé ahtebahrahowe.

Manikánka náíátái pagégératé wene arambehri sehgióro i ehwéhne.

³Manikánka íné séhréh aintéhsabé ínéga teiéna ehwéh íráhro. Itega, Íné anotah aní múge éq arerensabé iwíáh iwíáhiyeho. Írakaumo. Arerensabé peh tábúsoqme iwíáhhoro. Manikánka aiq pútaq iwíáh aitéhnserah tábúsoqme iwíáhhoro. ⁴Wehukeníné anonka peh morá ánónkánirana áhnte naneq kéhre. Mi naneqmarínká íre peh morá arámbéhrí miraorahowe. ⁵Mina inserah moke ite Sísá Karáhé tagariona kewé áhnte méq Sísane anonka tahnsá míone. Ité íre peh morá arámbéhrí miraúne. Íre itebataq itebatarue mía ite peh morá ánónká tahnsa míone.

⁶Manikánka séhréh aitena wewega mó arámbéhrí mó arámbéhríue ítáaire. Minayabe ite íre peh morá arámbéhrí kéhre. Manikánka arensabé, Ínéga iwíáh atahna ehwéh irarúno atahnaraqmé arega aiq pútare atahnanserahnie pahsuo. ⁷Séhréh arito atahnaraqmé kawerue séhréh arito. Síwáhnorúno atahnaraqmé tábúsoqme síwáhnorúno.

⁸Mó kené iwíáh kawerarito atahnaraqmé tábúsoqme miraúno. Wehwehúno atahnaraqmé eyoyóue wehwehúno. Wahnahnúno atahnaraqmé tábúsoqme iwíáhhue wahnahnarito. Mó keyábé arutaboirarite séhréh arito atahnaraqmé eyoyóue séhréh arito.

Mó Sísá tagaríáh keyábé arutaboirarito i ehwéhne.

⁹Mó keyábé aiq pútaq irutaboirarítáhhro. Moke ahbabáqsabe anotahtaq ahqáho ato. Ahbabáq sansa pehragéq peh kaweq sansá ambubuue sehgióro. ¹⁰Iteruwahrahyabé irutaboiranserah moke Sísá tagaríáh keyábé moq irutaboiréq sensabé iwíáh iwíáhéq sensíwíq pankeráhhro. Íre arene áwíq peh mó ke síwíq pankeráhhro.

¹¹ Manikáne arambhriyabé taorahoiyehboq tauntahunue arambehrioro. Manikáne Awanka iwíáh aitéhnserah itene wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq wene arambhri kawerue sehgióro.

¹² Manikánka mirainawire iwíáhéq itene irupipeq eyoyóue míáthro. Íre kaweq sunúq sinaraq uwaresa ké méq kaweqtaq míáthro. Púreré sansa taorahoiyehboq ahriahri púreq aruqaruro. ¹³ Sísa tagaríáh ké tabonahirataq náriéro. Nahnsó ke sirataq mehwehue kawerariteq kirabo arítáthro.

¹⁴ Mó kegá ite íwíoqnehrataq Manikánsabe, Mi ke kamah ario íre oro peh kaweraritoue púrerarítáthro. ¹⁵ Mó kegá eyoyóue iwíáh iwíáhirataq ite moq eyoyóue iwíáh iwíáthro. Sirupipeq umehínaraq ibisehrataq ite moq irutaboairariteq ibisahro.

¹⁶ Ómi keyábé peh monseráh sánsánoro. Ite anotah ke úne éq píribahriyeho. Írakaumo. Ite anotah ke púaq íre áwíqkakaq keyábé iuwahriehre iyeho. Sereq méyabe iwíáh iwíáthro. Íre áwíqkakaq árámbehriyábé iuwahriehre iyeho. Itebataq ahtebone éq iteitsabé iwíáh iwíáhiyeho.

Ite ahabáraitéhra ke séhréh arítáthro i ehwéhne.

¹⁷ Mó kegá itensabé íwíoqnéra ahabáraitéhrataq itega moq sensabé mina tahnaniyehboq peh uwaresa ánímári míáthro. Ómi ite tagah kegá, Kaweq sansáne iwíáhigeheéq peh kaweq sansánoro.

¹⁸ Taonsah iwíáh tobek iwíáh iyehboq uwaresa ké míáthro. Árahue mó kereq iru ukiqme míanehnkono éq mina tahnsanue sereq iru ukiqme míáthro.

¹⁹ Néne iyahnabo ánímáрино, mó kegá ite ahabáraitéhrataq se íre ahabárarítáthro. Manikánka se kamah arieráhire. Wene ehwehnka aiq mahraréna, Ínénéne arambhri puana ínénéga kamah arinauge ire. (*Lo 32.35*)

²⁰ Wene ehwehnka mó mahraréna,

Are ahabáratatna anímé, arene naruo anímé arupinsabe ínaraq kirabo ato. We wání tahbobóire ínaraq wání náwo. Arega mirainaraq we ayehtanawire ire. (*Sindaun 25.21-22*)

²¹ Ahabábáqka are saiqnariehnbohq kaweq sansánúno. Arega mirainaraq arene kaweq sansánká ahabábáq sansa kiotaikinae.

Kámáhni kené ehweh sehgióro i ehwéhne.

13 Ite moke kámáhni kené ehweh kawerue sehgióro. Ite tagarionawe wahnah kegá pehipi íre wahnahnowe. Írakaumo. Manikánka wahnah sansá áhwárowe. Áhwárarowara amahnága kámáhni kegá wahnahnome webaqtáq Manikánka, Wahnahnoro arítéhre. ² Minayabe kámáhni kené ehweh anteruahnaraqmé se Manikánka wahnahnoro arítéh kéné ehweh anterúáhwe. Anterúáhnsábé ehweh aritena kamah arinkéhe.

³ Kaweqtaq mía míao kegá sene wahnah keyábé íre áhrewara peh ahabábáq kega sene wahnah keyábé áhrewowe. Ite íre áhreigehboq peh kaweqtaq méq itene wahnah kené ehweh sehgióro. Mirairataqmé wahnah kegá itensabé, Kawerowe aitagéhe.

⁴ Itega kaweqtaq míageheéna Manikánka wahnah keyabé, Néne arambhri miraigehboq wahnahnoro arítéhre. Ite ahabárirataq wahnah kegá kamah aieráho puáq sensabé áhreoro. Se ahabábáq ke kamah arirana Manikánka kawerowe aritankéhe.

⁵Itene wahnah kené ehweh anteruahnaragmé kamah aiyehboq sehgiónehe íwiáhoo? Íre peh morá mi iwíáhiransabé sehgióro. Wahnah kené ehweh irona san-sámé kaweq sansáne iwíáhéq irupipeq eyoyóue sehgióro.

⁶Manikánka wahnah keyabé, Wahnahnoró aritéhnsabé táhkísi moné síéro. Segá sene wahnah árámbéhrí kawerue miraigehboq síéro. ⁷Minayabe seyene arambehri kahna naneq síéro. Táhkísi moné meyhá ké táhkísi moné síéro. Áráhísínísi moné meyhá ké áráhínísi moné síéro. Wahnah keyabé siwiréh aritéhboq peh sensabé iwíáh íwíáhéq ayahmaq síéro.

Mó keyábé arutaboíro i ehwéhne.

⁸Arega mó anínsabé monebopoq aneqpopoq, Nánio. Mótaq náwiníe inaraqmé arene tínáhu túbáh aginehboq apubúue náwo. Itene tínáhu ahriahri apubúue parabarúáhro. Peh morá tínáhú ahriahri kagaire. Mi tináhuwé mó keyábé ahriahri irutaboíro. Mó keyábé sirutaboíro kegá Manikáne ehweh moke sehgiówe.

⁹Manikáne ehwehnka mahraréna,

Mó kené ahre weh abariiyeho. Mó aní subiq súého. Aebóiyeho. Mó aniné mén-sámehnsánsabe aigará pabekíneho ire. (*Kisim Bek 20.13-17; Lo 5.17-21*)

Anehe Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Arerensabé arutaboíronanserah mó keyábé moq arutaboírúno ire. (*Wok Pris 19.18*)

Mó keyábé arutaboíre ehweh sehgióratagmé ebeq teí éhwéhnkákák moke mó miraoro ú ehwehnkákák aiq sehgiówe. ¹⁰Mó anínsabé arutaboíri anínká mi aní íre ahbabáratéhre. Minayabe mó keyábé aiq pútaq sirutaboíro kegá moke Manikáne ehweh sehgiówe.

Tábúsoqme méq peh kaweq sansá tauntahunue sehgióro i ehwéhne.

¹¹Mah tanáhráq tagariona puaq kaweqtaq méq Manikáne ehweh sehgióro. Ite kaweraiteh aní tuina tanáhráq áhnbóráni puaq sugéhboq peh áwénunéq kawerue auráq matíáhro. Itega Sísansabé aiq pútare atárótaq we tue tanáhráq ákáhtaq wahto káráire. Amahnága we tuina tanáhráq peh wahtonagire.

¹²Inokáhpeq parabagina irana tuekína tanáhráq sinaire. Mina inserah mah tanáhráq áhnbórá parabagina irana Sísaga tuinaire. Minayabe itega sunkíkirirabeqte áhbábáq sánsá sueq téhrehrebeqte kaweq sansánoro.

¹³Uwoyansamé, píah néra múguwahgu agéwé, mó aniné ahre weh abariéwé, ahkaragárawe, tobehwé, mó keyábé aru págege atewé, mina tahnsa áhbábáq súáhro. Peh morá téhrehrebeqte kaweq sansá miraoro. ¹⁴Ahbábáq iwíáhiyehboq peh morá itene Wahnah Sísá Karáhéba wahtotaq méq wene sansánsabé iwíáh íwíáhue sehgióro.

Mó Sísá tagaríáh kéné sánsá íre saraqme tagahro i ehwéhne.

14 Sísansabé aiq pútare atéh ánínká Sísane sánsá íre kawerue ahtebéna iteba sínaraq mehweh ateq séhréh atáhro. We íre ahtebehnsabé ehweh atého. ²Mó Sísá tagaríéh ánínká moke táhutahuq nah nanere iwíáhéna pehipi nehraha mó Sísá tagaríéh aní íre págegeue aiq pútare atéh ánínká nah naneqpomo éna we awehrii naneq íre nehre.

³Neh anínká íre neh anínsábé awiréh atéhneho. Awehri anínká neh anínsábé ehweh atéhneho. Írakaumo. Manikánka moke táhutahuq neh anínsábé, We moq néne ani míre atéh púaq wega táhutahuq nehnsábé ehweh atéhneho.

⁴Mó aniné arambehri anínsábé aneqsábé ehweh ataho? Minawé íre itene arambehri wire. Wewene wahnahnka wene sánsá tagéna tábúsoq atahráhire. Maniká itene Wahnahnka arambehri aní séhréh atéh púana wene wahnahne arambehri kawerue mirainawire.

⁵Mó anínká ahrena ahrena wehekáhnká moke mó wehekáh kiotaikire íwíáhirana mó anínká moke wéhékáh peh monseráhnire íwíáhire. Minayabe itene irupipeq iwíáhue tagéq peh kaweq sánsá miraoro.

⁶Ahrena ahrena wehekáhmé Manikánsabe iwíáh iwíáh tanahráre íwíáhi anínká Manikánsabe iwíáhi puana mira íwíáhire. Moke táhutahuq neh anínká Manikánsabe iwíáh iwíáhéna moke táhutahuq nehnsabé Maniká awahbeh sánsáne iwíáhire. Íre neh anínká awehrime Maniká awahbeh sánsáne iwíáhéna we moq Manikánsabe iwíáh iwíáhire.

⁷Iteitene iwíáhúna sánsá miraúnayabé oga miono? Írakaumo. Ite pukonaraq iteitene mátaburapeq kowíanehnkono? Írakaumo. ⁸Peh Maniká itene Wahnah awahbeh sánsá miraoneheéq oga mione. Ite pukonaraq itene Wahnahne kaweq matábúrápéq kowíanehe. Ite oga mionaraqkákáq pukonaraqkákáq ite Maniká Iteribone animáří míaneheqmúne.

⁹Sísa Karáhéga oga míona kereq puko kereq wahnahnaitanieéna pukéna iriwe oganúkúwe. ¹⁰Mókake ite moke Manikánka wahnahnirabeq iriwe perehnehue míahnana wega itene oga mé sánsamé itene arambehriwe tagéna saraqmaranawire. Minayabe mó Sísa tagariéh ánínsábé, Are abehq sánsánóna aní móne atéhneho. Wega mirai sánsansábé awiréh atéhneho.

¹¹Manikánka saraqmarahna tanáhráqsábé wene ehwehnka aiq mahraréna, Íné oga mía míau Wahnáh aní míógara moke mah kehiná kehínánká ínéba séra sirehunserarq méra ínénsabe, Are aiq pútaq Maniká móne aintanehrawoe ire.

(Aisaia 45.23)

¹²Minayabe mi tanáhráq itega miraurauna sánsánsábé morá ánínká morá ánínkáue Maniká teaweneheqmúne.

Ahbabáq sansa mó aní insoq atéhnehboq suaníe i ehwéhne.

¹³Mó Sísa tagariéh ánínká miraínsabe, Abehq sánsánire atého. Ínéga mirau sánsámé wega tagéna ahbabárinehboq mi sánsá suena mó íre mirainie iwíáhoró. ¹⁴Sísa itene Wahnahnka néne iwíáh aiq kaweraintéhnabé íné tagariómé Manikánka moke táhutahuq nah nanere ire. Minayabe moke táhutahuq noge. Mó anínká mó naneq tahutáhúqsábé, Íre nah nanere ínaraq mina awehrinkehe.

¹⁵Itega nahwana mó Sísa tagariéh ánimé iwíáh kikiritaq wega itene táhutahuqsabé, Órira míre atéhnaraqmé mi tahutáhúq mó neho. Iwíáh kikiri anínsábé, Anetaníbo pehipi nanie i anínká we íre arutaboiratéh aní míre. Sísa Karáhéga iwíáh kikiri aniné ahbabáqsabe putionsabe itega nehranka ahbabáratého. ¹⁶Itega, Kaweq sánsáne iwíáhéq mirairara mó kegá tagéra, Íre kaweq sánsáne íyehboq mi sánsá mó íre miraoro.

¹⁷Manikánka ite wahnahnaitéhnabé itega táhutahuqsabé íre iwíáh iwíáhúne. Írakaumo. Peh kaweqtaq méyabewé, iru ukiq iteyabewé, iru eyoyó aiteyabewé

iwíáh iwíáhúne. Manikáne Awanka minawari iwíáh aitéhre. ¹⁸Manikánka Sísá Karáhéne arambhiri miraue sehgió kényábé, Kawerowe aritowara tagah kegá, Se kaweq ke wóe iwíáhigehé.

¹⁹Minayabe moráénue Sísane sánsá miraoneheeq we séhréh atéhonehe iwíáhoró. ²⁰Moke táhutahuqme nah nanere aiq pútaq ehwéhne. Peh táhutahuqsabé iwíáh iwíáhónaga Manikáne arambhiri íre kawerarúéhneho. Arega náhna tahutáhúqmé mó anínká tagéna, Órirane iwíáhéna wene órira sánsámári suena ahabárinaraqmé arega we aiq ahabáratáhne. ²¹Sísá tagaríéh ánínká are tagéna arega miraónaga ahabáratehnehboq mina íre miraúno. Minayabe órira tahutáhúqkákákq piahakákq náhnaga mó Sísá tagaríéh ání ahabáratehnehboq íre náhno.

²²Arega miraóna sánsámé, Kaweq sánsáne iwíáhé mó anínsábé, Ínéga mirau serahnúno ue teawíneho. Arega miraóna sánsá peh Maniká teawo. Kaweq sánsánuge iwíáhi anímé wene arupipeq íre umeh agínana wega iwíáh iwíáhinkehe. ²³Mó anínká iwíáhéna, Mah tahutáhúq nonka kaweq sánsánugapómo éna náhnaraqmé wega ahabárinae. Ai q pútaq kaweq sánsáne iwíáh íre kahnaraq wega ahabárinae. Moke itene sánsámé aiq kaweq sánsáne iwíáh íre kéhtáq mi sánsánúnawe itega aiq ahabárine.

Sísá Karáhéne sánsá sehgioneheqmúne i ehwéhne.

15 Ite Sísane sánsá ahtebóna kewé séhréh arite arámbéhrí kéhre. Sísane sánsá peh ákáhta q ahtebah kegá tábúsoqme sehgigeheeq séhréh aritanéhe. Íre peh iteitensabé iwíáhia peh séhréh arite iwíáhonehe. ²Itene iyahnabo anímári Sísane sánsá ahtebéra kawerue sehgigeheeq íre ite iuwahbeh iwíáh peh se séhréh arite iwíáhonehe. ³Sísá Karáhéga Wenabone arambhiri mirainiééna we awahbeh iwíáh suowe. Minayabe Manikáne ehwehnka irarinserah mó kegá Sísá awiréh atowe. Mi ehwéhnká mahraréna,

Sega arensabé awiréh atáhtáq ínénsabe moq niwiréh aintáhwe ire. (*Buk Song 69.9*)

⁴Manikánka iwíáh arito kegá wene ehweh pehipi íre sehiranuwe. Itega sáhnshawe ahtebageheéra naho sehiranuwe. Itega Manikáne sánsá kawerue ambubu atawéq sehgigeheéra sehiranuwe. Itega Manikáne sánsá íre sueq peh ite meirena kaweraitahna tanáhráqsábé áwénunigeheéra sehiranuwe. ⁵Itega Manikáne sánsá ambubu atawéq kawerue sehgigeheéna séhréh aitéhre. Ite Sísá Karáhéne sánsá sehgieq moráénue peh morá iwíáhigehééna wega séhréh aitéhre. ⁶Moráénue peh morá iwíáhirataq itene Wahnah Sísá Karáhéne Abowá Manikánsabe iwíáh iwíáh atagéhe.

Sísá Karáhéga Asiu kereq nahnsó kereq séhréh aritéh éhwéhne.

⁷Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atárótaq wega íre ahqáho aitasa peh séhréh aitáráire. Mina urainserah Sísá tagaríéh ánínká iteba sínaraq mehweh ateq séhréh atáhro. Mirairame Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh sánsá míre.

⁸Teiníboq írátíáthro. Naho Manikánka ite Asiu kené igaqnansabe omasa éhwéh teriwe. Sísá Karáhéga mah marákóipép míotaq we Asiu aní ména ite Asiu ke séhréh aitowe. Séhréh aitonka sokigi aitomé omasa éhwéh aiq pútaragire.

⁹Moke nahnsó ke moq séhréh ariteyabe áwíre. Sega wensabé iwíáh iwíáh aintageheéna séhréh ariteyabe áwíre. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Nahnsó ke miéhrarabeq arensabé iwíáh iwíáh ataníe. Arenáwíq pankerónsábé igonkónue iwíáh iwíáh ataníe ire. (*Buk Song 18.49*)

¹⁰ Wene ehwehnka mó mahraréna,

Nahnso keo, Asiu kereq itereqka moráráq iwíáh íwíághoro ire. (*Lo 32.43*)

¹¹ Mi ehwéhnká mó mahraréna,

Nahnso keo, ite ómiga itene Wahnahnsabé iwíáh íwíáh atághro. Mah kehiná kéhínánká wensabé iwíáh íwíáh atághro ire. (*Buk Song 117.1*)

¹² Áísáíaga mó mahraréna,

Sésine anahwa anotah aní míanawire. We anotah aní úkéna Asiu kereq nahnso kereq wahnah aritankéhe. Mi tanághráq nahnso kegá iwíáhéra, Wega ite kawerairitankéhe éra áwénunigehe úwe. (*Aisaia 11.10*)

¹³ Manikánka omasa éhwéhnéna, Áhnte kawéq náneq iníe únsabe ite amahnága áwénunúne. Wensabé aiq pútare atáh púana wega itene iru ukiq itena eyoyó aítankéhe. Manikáne Awanka kawerue séghréh aitéhnsabé ite iwíáhéq, Wene ehweh aiq pútaq ehwéhne. Wega aiq náina puaq áwénunúne ewe.

Poraga nahnso ke Sísa éhweh teri terinúnsabe éhwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo animárino, Íné tagaríomé ite kawéq sansá mira aruqaruroro ke wóe. Ité Sípane sánsá aiq ahtebah puaq wensabé wensabé íwághnoraréh orahowe.

¹⁵ Ité ibitarúého éna mah pahsí sehiranue iahrreraq ítóge. Manikánka séghréh aintéh púana págegeue teiena pagu pagunuge.

¹⁶ Nahnso kegá Manikáne sansá kawerue ahtebéra sehgegeheéna ehweh mibeq mahbeq arítéh aní tahnsanéna wene kawéq ehwéh teri terinuge. Nahnso ke séghréh aitanieéna Sísa Karáhéne arambehri mira aruqaruruge. Nahnso kegá Maniká awahbeh sansá sehgiara kaweqtaq mía míagegeheéna Manikáne Awanka séghréh aritena kawerarítéhre.

¹⁷ Sísa Karáhéba mía míanéna Manikáne arambehri kawerue miraunsabé iwíáh íwíághuge. ¹⁸ Mó kené arambehri íre teiúge. Peh morá Sísa Karáhéga séghréh aintáráirana miraurau arámbéhrí teiúge. Nahnso kegá mina tagéra Manikáne ehweh sehgiówe.

¹⁹ Manikáne Awanka séghréh aintaráinsabé ótaq sansá miraéna ehweh teríátáuge. Nahnso kegá tagéra teriu ehwéh sehgirówe. Sarúsarama suwahpeqkákáq Íríríkúma marákórápéqkákáq moke ákáhpeqte ké suwahpeqkákáq Sísa Karáhé éhweh teri terinuraage.

²⁰ Peh Sísa Karáhé éhweh íre írátíághraheq korerieyabe nuwahbehre. Mó anínká nahwiahnsanse pearahnararaq ínégé wene nahwiahnsanseraq abogéhue nah peyabe nuwahriehre. ²¹ Írakaumo. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

We éhweh íre teriu ke tagariagehe. We éhweh íre írátíáh ké siahtebagehe ire. (*Aisaia 52.15*)

Mi ehwéhnká irarinserah íre írátíáh ké korerieyabe nuwahbehre.

Poraga Aroma suwahpeq pokéyabe awahbó ehwehne.

²² Nahnso ke teri terinurau arámbéhrígá saiqnariarairana iteba íre korahuraage.

²³ Ínéwé áhnte opéq ite tagéyabe nuwahbaraire. Amahnága mahtaqté arámbéhrí aiq parabarúó púana ite koraganie íwíághuge. ²⁴ Sípéni marákórápéq pokonaraq iteruwahpeq kéraganie. Iteba pehgáriq tanághráq kowéna iuwena pokinieonaraq itega séghréh aintagéhe.

²⁵Téhwe Sarúsarama suwahpeq Manikáne animárí nárinieéna pokinie. ²⁶Táhamaro mibeqté ánimárí tabonah ke miáhnsábé Másérónía marákórápéqté kéreq Ákáia marákórápéqté kéreqka nárieneheéra mone soruparera níátówe.

²⁷Seyega nárienéhe íwiáhuronka sirupipeq eyoyóuraire. Sarúsarama suwahpeqte kéga Sísa éhweh téh írátówe. Segá irera nahnsó ke teríátówe. Minayabe amahnága nahnsó kéga nárienéhe íwiáhuronsabé aiq kaweruowe.

²⁸Níátáo moné Sarúsarama suwahpeqte ké aiq náriénaraq Sípéni marákórápéq pokonaraq iteba kéragéna kótaikinie. ²⁹Iteba konaraq Sísa Karáhéga íwiáh aintahna ehwéh teinfe. Wega íwiáh aintanawire íwiáhuge.

Poraga, Púreraintáhiro ú ehwehne.

³⁰Néne iyahnabo animáríno, itene Wahnah Sísa Karáhénsabe íwiáhoró. Manikáne Awanka ite íwiáh aítaráiraq itega mó keyábé irutaboirune íwiáhoró. Mira íwiáhortaq págege arámbéhrí ínéreq miraoro. Mi pagégé arámbéhríwé púreq arámbéhrí wíre. Púreréq ínensabeákáq púreraintáhiro. ³¹Sarúsarama suwahpeqte Sísa éhwehnsabé suwahrieh kéga nubíyehboq púreraintáhiro. Ínéga mibeqté Manikáne animárí kawerue séhréh aritankeheéq púreraintáhiro. Segá néne arambehri aiq ábérehre íwiáhigeheéq púreraintáhiro.

³²Mi ke séhréh arítáhnaraq Manikánka kowe aintahnaraq íwiáh íwiáhue iteba kinie. Mi tanáhráq itereq ínereqka ehwehnonaraq irupipeq eyoyóinaq íwiáh íwiáhonehe. ³³Manikánka ómi itene iru ukiq itena iteba mía míaire. Ai q míre.

Poraga áhnte keyábé iro-ro ú ehwehne.

16 Íné nuwahbehme Sísa tagaríéh íní wenáwíq Píbi séhréh atáhiro. We Sénkáría suwahpeqte íní ména mibeqté Sísa tagaríáh ké séhréh arítéhre. ²Áhnte ke séhréh aritena íné moq séhréh aintáráire. Minayabe wega iteba kínaq mehweh ateq we tabonah ína naneq séhréh atáhiro. Ite moke Manikáne animárinká itene Wahnahnsabé íwiáhéq mó ke séhréh aritonanserah mi íní séhréh atáhiro.

³Sísa Karáhéne arambehriurataq Ákúírraq Párisírraq mi akéqká moq moráráq arambehriuraune. Sensabé iratátao arítáhiro. ⁴Segá íné séhréh aintároyame pukorahuroye. Íre ínébataq moke Sísa tagaríáh náhnsó kéga moq mi anítéyábé íwiáh íwiáh arítáhwe. ⁵Mi akéqseq sene nahtapeq momiwío ke Sísa tagaríáh kéreqsabé iro-ro arítáhiro.

Esia marákórápéq Sísa Karáhé éhweh teríátáutaq mi ehwéhnsabé Épáinétúsaga téh aiq pútare atena sehgiarairé. We niruní ání míre. Iraúno atáhiro.

⁶Máhríaga ite séhréh aitanieéna anotah arámbéhríuraire. Wensabé iraúno atáhiro.

⁷Nánuwahrah Asíú ánité Ántaróníkureq Súniasareq míéhye. Íné karábúsiipéq míarautaq sega moq mitaq míaroye. Íné Sísa Karáhé íre tagariarautaq sega we tagariaroyara eqmaro kega sensabé íwiáh íwiáh arítárowe. Sensabé iratátao arítáhiro.

⁸Itene Wahnahne sánsá kawerue sehgi ání wenáwíq Ámbiátu míéhre. We niruní ání míre. Wensabé iraúno atáhiro.

⁹Sísa Karáhéne arambehri miraurataq Úrábánureq moq moráráq arambehriuraue. Wensabé iraúno atáhiro. Mó niruní ání Sítákísansabé iraúno atáhiro.

¹⁰Sísa Karáhéne sánsá tábúsoqme sehgi ání wenáwíq Ápérie. Wensabé iraúno atáhiro. Áritóbúru karíronáninseqsabé iro-ro arítáhiro.

¹¹ Nánuwahrah Asíú ání Éróríónansabé iraúno atáthro. Náhsísune nahtapeq kae-gaeo Sísa tagariáh káyábé iroso arítáthro.

¹² Itene Wahnahne arambehri kawerue miraóya anité sensíwíq Tárípínareq Tárípósareqsabé iraotao arítáthro. Itene Wahnahne arambehri áhnte miraurai inímé Pérísie. We niruní iní míre. We néne iyahnabo iní míre. Iraúno atáthro.

¹³ Itene Wahnahne sánsá tábúsoqme sehgi ání wenáwíq Árúpansabé iraúno atáthro. Wenanowé náino tahnsa ání úkurainsabé mi inínsábé moq iraúno atáthro.

¹⁴ Mó kewé Ásínkárítureq Pégónireq Érémsíreq Pátóbareq Érémásareq sereq moraráq Sísa tagariáh kéreqsabé iroso arítáthro.

¹⁵ Mó kewé Pírórógureq Súríhreq Néréúsareq wene anahnowáreq Órímbareq sereq miáh Sísa tagariáh kéreqsabé iroso arítáthro.

¹⁶ Iteite we mehweh atéhoru. Moke mahtaqté Sísa tagariáh kéga itensabé iroso ewe.

Ahbabáq aitahráho keyábé éhwéhne.

¹⁷ Néne iyahnabo anímáрино, ehgarogaro anímárinseq ahbabáq aitahráho anímárinseq tagariáthro. Íwáhnoruro ehwéhnsábé ahqáho aitáh ké tagariáthro. Sega míehrarabeq míehboq peh móbeq miáhro. ¹⁸ Mina tahnsa kéga itene Wahnah Sísa Karáhéne arambehri íre miraéra peh seyene sirupipeqté íwíáh mira aruqaruowe. Sega áhnte ehwéhnera ehnenehne arítéhrataq íre ahtebah kéga mi ehwéh irera kaweq ehwéhne íwíáhowe.

¹⁹ Itega Síssane ehweh kawerue sehgiónsábé ómiga íráhwe. Minayabe iwíáh íwíáhéna nirupipeq eyoyóire. Ahbabáq sansa ahtebahboq pehragéq peh kaweq sansá ahtebahro.

²⁰ Maniká iru ukiq itéh ánínká owainawa saiqnarianaire. Itene igaranka nogi-nairabeq saiqnarianaire.

Itene Wahnah Sísa Karáhéga séhréh aitéhre.

Porareq mió kega Aroma keyábé iroso u ehwehne.

²¹ Tímóti ínéreq arambehrii anínká itensabé iroso ire. Nánuwahrah Asíú kéwé Árúsíareq Sésónireq Sósípátereqka itensabé moq iroso ewe.

²² Mah ehwéh páhsiipéq sehiranu aní néníwíq Tétíae. Poraga tenínserrahnie pé-pahqtaq sehiranuge. Íné moq Síssane aninéna itensabé iroso uge.

²³⁻²⁴ Mahtaqté Sísa tagariáh kéga Káiúsine nahtapeq momiwíwana wega íné Pora kirabo aitéhre. Wega itensabé iroso ire.

Mah ke suwahpeqte táhkísi moné wahnahni aní wenáwíq Érásátie. Wereq itene iyahnabo aní wenáwíq Kúátúsareqka itensabé iroso éye.

Manikánsabe iwíáh íwíáh atanéhe i ehwéhne.

²⁵ Manikánsabe iwíáh íwíáh atone. Ínéwé kaweq ehwéh Sísa Karáhé éhweh teri terinuge. Itega mi ehwéh ireq sehgiheéna Manikánka págege aitéhre. Naho mi ehwéh íre ábóraragia peh kopípeq kowe.

²⁶ Kopípeq kowana Manikáne ehweh iraru kéga aiq sehiranuro puana amahná-gawe ábóraq kéhre. Mah kehiná kéhínánká mi ehwéhnsábé aiq pútare atera seh-gigeheéna Manikánka koreriéro aitéháire.

²⁷ Manikánka webataq mía míaéna aiq moke ahtebehre. Sísa Karáhéga miraúnsabe itega Maniká Iteribonsabé ahriahri iwíáh íwíáh atanéhe. Aiq míre.

1 Kórína

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Kórína suwahpeqme nahnso kene anotah matábú Káríki marákóráqpéq kowe. Poraga peh morá ópéq mó opéq ákáhtaq mitaq kowéna Sísá éhweh pahsuowe. Pahsuowara wehukega Sísansabé aiq pútare atówana wega mitaq suena mó ke suwahpeq Sísá éhweh pahsuanieéna pokúwe. Pora Kórína suwahpeq íre míotaq Sísá tagaríáh kégá sainkue táhmaroga íre kaweq sansánurowe. Mi tanáhráq wega mah pahsí sehiranue mó aní awuwana wega Kórína suwahpeqte Sísá tagaríáh ké móriuwe. Mibeqté Sísá tagaríáh kégá peh kaweq sansánigeheéna Poraga mah pahsí sehiranúwe.

Kórína suwahpeqte ké ebeq siu pahsíe.

1 Sísá Karáhé éhweh korerinkeheéna Manikánka íné Pora omaq intena eqmaq nuwowe. Ínéreq itene iyahnabo aní Sósáténireqka ² mah pahsí sehiranúye. Ite Kórína suahpeqte Sísá tagaríáh kéó, itega sehiranúya pahsí sáhnsahwe tagahro.

Wene kaweq animárí míageheéna Manikánka ite omaq itowaq wene sánsá sehgiówe. Itereq moke mó kehiná suwahpeqte ké itene Wahnah Sísá Karáhé tagaríáh kéreq omaq itowaq itega wensabé iwíáh íwíáhéq púrérúne. Púrérúnana ite kawerue wahnahnaitéhre. ³ Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé itene Wahnahnseqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itehye.

Poraga Manikánsabe iwíáh íwíáhú ehwehne.

⁴ Manikánka ite meiqme Sísá Karáhéne ayahpi itena anotahtaq séhréh aitéhre. Wega ite kaweraitena séhréh aita aitainsabé ahriahri wensabé iwíáh íwíáh atóge. ⁵ Wega séhréh aitéh púaq wene ehweh kawerue iraréq iahtebia ké úkowe. ⁶ Sísá Karáhé éhweh íwáhnoruraugaq kawerue írátó puana Manikáne Awanka págegeue séhréh aitéhre.

⁷ Págegeue séhréh aitéhnsabé itega Sísá Karáhé itene Wahnah tuina tanáhráq áwé-nunotaq Manikáne Awanka náina naneqsabé íre tabonahowe. ⁸ Wega ite págege aitena séhréh aitéh púaq ite oga mé tanáhráq kaweqtaq míahrahowe. Kaweqtaq míéhraqmé itene Wahnah Sísá Karáhé tuinagake íre ehweh aitankéhe. ⁹ Wenahni itene Wahnah Sísá Karáhéreq mía míageheéna Manikánka ite omaq itéhre. Omaq itena ite íre iuwasa peh mirainie i naneq aiq pútaq mirainawire.

Poraga, Peh morá íwíáhoró ú ehwehne.

¹⁰ Néne iyahnabo animáríno, itene Wahnah Sísá Karáhéga síwáhnorúno ain-taráinsabé págegeue teiníboq írátíáho. Ite mó iwíáh mó iwíáhiyehboq peh morá íwíáhoró. Sío síoue peh morá sánsánonehe íwíáhoró.

¹¹ Néne iyahnabo animáríno, ite tagaríáh ání wenáwíq Karoe. Karone awahrahga teniera, Itewe wensabé wensabé abiahnsanéq íre insahwéue míáhwe teniátówe. ¹² Itega mahna tahnsanue mó ehwéh mó ehwéhnowe. Ite mó anítógá, Porane sán-sánúne ewara ite mó anítógá, Ápórone sánsánúne ewara ite mó anítógá, Pítane sán-sánúne ewara ite mó anítógá, Karáhéne sansánúne ewe.

¹³ Aneqşabé mina tahnsa irareo? Sísá Karáhéne animárí mó aní mó anínue míone íwíáhoo? Írakaumo. Itene ahbabáq kaweraitanieéna íné Pora awankátaq táhpague putiaraugo? Írakaumo. Itega wání merotaq néníwírue meroo? Írakaumo. ¹⁴ Iteba míarautaq peh morá Kárisápareq Káiúsireq wání meriátáuge. ¹⁵ Minayabe mó kegá, Íné Pora néníwírue wání meriátóne iyehoéna mó ke wání íre meriátáunsabé iwíáh íwíáhuge.

¹⁶ Mó ke wání íre meriátáuge ume Sítépána karírónánínsábé nibitagire. Se moq wání meriátáuge. Mó kewé wání meriátáugamo íre niahreraq kéhre. ¹⁷ Íre wání merieyabe peh, Néne kaweq ehwéh koreri terinúno éna Sísá Karáhéga eqmaq núwátáire. Wega awankátaq táhpawe putio ehwehmé págege ehwéhne. Mi ehwéh abehq éhwéh úkínehoéna ahtebia ánínká teínserah ehwéh íre teiasa peh pahsuqme tei teinuge.

Sísá pukúme Manikánka págege aitahráhi ehwéhne.

¹⁸ Sísaga itene ahbabáqşabe awankátaq pukú ehwehmé iraipéq pokoneherao kegá iwíáhéra, Múguwahgu ehwéhne ewe. Maniká Iteriboga ite kaweritéh kéga Sísá awankátaq pukú ehweh iwíáhéq, Íre wehukene iwíáh peh Manikánka págegeue miraorahi ehwéhne úne. ¹⁹ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Íné ahtebia ání múge íwíáhi animé ínéga mi iwíáh kaqsuanie. Íné tábúsoqme íwíáhu aní múge íwíáhi animé mi iwíáh parabaruanie ire. (*Aisaia 29.14; Jeremaia 8.9*)

²⁰ Mah marákó marákóipéq míáh áhtébiá keyábé anere enehnkono? Púku sáhn-sahoráho keyábé anere enehnkono? Tobehue ehweho keyábé anere enehnkono? Manikánka mirainka ite iwíáhúnawe mi ahtébiá kéné ehwehme peh múguwahgu ehwéh úkire.

Manikáne sansánká wehukene sánsá kiotaiki ehwéhne.

²¹ Maniká áhnte ahtébiá ání míre. Mah marákóipéq míáh kéga íre seyene ahte-bahnka we tagariahrahowe. Itega teri terinúna ehwehmé mi kegá, Múguwahgu ehwéhne ewana Manikánka mi ehwehnsábé aiq pútare atáh ké kaweraritéhre.

²² Asiu kegá itensabé, Itene ehwehnsabé aiq pútare aitanéhboq ótaq sansá miraoro tei teinowara Kárfki kegá itensabé, Ahtebia éhwéh teíéro tei teinowe. ²³ Tei teinowaq itegawé peh Sísá Karáhé awankátaq táhpawe pukú ehweh teri terinúne. Asiu kegá mi ehwehnsábé, Iuwahrieh ehwéhne aítáhwara Kárfki kegá mi ehwehnsábé, Múguwahgu ehwéhne aítáhwe.

²⁴ Manikánka omaq itéh kéga pukú ehwehnsábé aiq pútare atone. Ité Asiu kereq nahnso kereqka mi ehwehnsábé aiq pútare atone. Ai q pútare ateq Sísá Karáhé pukú ehwehmé Manikáne págege sansáne éq wene ahtebia sánsáne aiq tagarione. ²⁵ Mó kegá, Manikáne sansámé peh múguwahgu mareqmareq sansáne atáhwana Manikáne sansánká wehukene ahtebia sánsá sene págege sansá aiq moke kiotaikire.

Wene animárí míageheéna Manikánka omaq ito ehwéhne.

²⁶ Néne iyahnabo animáríno, Manikánka ite íáhrabéna omaq itaráítaq aneq tahnsá animárí míaroo? Minayabe iwíáho. Ahtebia kéwé, tauntahu kéwé, anotah kéwé, ite íre áhnte míarowe. Mó kegá ite tagéra, Múguwahgu ke wóe aítáhwe. ²⁷ Ahtebia ké siyehitarinkeheéna Manikánka ite múguwahgu aítáh ké wene animárí míage-

heéna ite omaq itowe. Tauntahu ke siyehitarinkeheéna Manikánka ite mareqmareq aitáh ké wene animári míageheéna omaq itowe.

²⁸ Mah kehiná kéhínánká iwíáh iwíáho naneqsabé abehq úkinkeheéna Manikánka íre anotah anímárinseq mó kegá siwiréh arítáh kéreq omaq itowe. ²⁹ Minayabe wehukénká Manikánsabe, Íné anotah aní mío púah omaq intároné íre irarerahowe.

³⁰ Wega ite aiq omaq itarái puaq Sísá Karáhéreq mía míowe. Sísá Karáhéga kaweq iwíáh aitéh púaq tábúsoqme iwíáhorahúne. Wega itene ahabábáqsabe pukú púana kaweraitena insahwé aítana Manikánka wene kaweq anímári mía míageheéna Sísaga séhréh aitéhre. ³¹ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Iwíáh iwíáhi anínká peh morá itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atankéhe íre. (*Jeremaia 9.23-24*)

Kórína suwahpeqte kégá aiq pútare atówe ú ehwehne.

2 Néne iyahnabo anímáрино, iteba séna Manikáne kaweq ehwéh teiátáutaq mó ehwéh mó ehwéhnué ahtebia ánínká teínserah íre teiasa peh pahsuqme teiátáuge. ² Iteba míarautaq ínégá iwíáhéna, Mó aní éhweh íre teiníe. Írakaumo. Peh morá Sísá Karáhéga pukurai ehwéh teiníe iwíáhuraúge.

³ Iteba míarautaq néne ninonka íre págegeuraire. Írakaumo. Ninonka mareqmareréna áhreéna iransánuraúge. ⁴ Manikáne ehweh teiátáutaq ahtebia ánínká ehnenehne aítana teínserah íre teiasa Manikáne Awanka séhréh aintárai puana págegeue tei teinuraúge.

⁵ Peh íné wehukénká irarurau ehwéhniká íre awehraq káráirana Manikáne Awanka séhréh aintárai puana págegeue tei teinuraúgaq aiq pútare aintárówe.

Manikáne Awanka ite kaweq iwíáh aitéhraq ahtebia ké úkúne i ehwéhne.

⁶ Peh morá Sísane sánsá kawerue sehgió keyábé ahtebia éhwéh síwáhnno aruqarurúne. Mi ahtébiá éhwéhmé íre mah marákórác wahnahno kené ahtebia éhwéh tahnsane. Wahnah ke pukirataq sene ahtebia éhwéh parabaginae. ⁷ Itega íwáhnorúna ehwéhmé íre ínénéne iwíáh peh Manikáne iwíáh púana ahtebia éhwéh íwáhnorúne. Mah marákó marákó íre mirarotaq Manikánka iwíáhéna, Mókakewe wehuke ínéba íópeq kigeheéna kaweraritaníe iwíáhúwe. Iwíáhéna ite kaweraite ah sabarankeheéna omaq atowe. Naho naho mina omaq ato ahnsábé éhwéh íre pahsuqme teiuwana peh kopípeq kagaúwe.

⁸ Kopípeq kagaúwara mah marákórác wahnahno kegá mi ehwéh íre írátíarowe. Írakaumo. Segá írátíarotaq tahirímé itene íópeqte Wáhnáh aní íre subiqme awankátaq táhpato irino. ⁹ Manikáne ahtebia iwíáhýábé wene ehwehnka aiq mahraréna, Naho naho wehukene siuranka íre tagah naneq, sene siahrega íre íráh náneq, sene sirupipeq íre iwíáho naneqme, moke minawari Manikánka wensabé sirutaboiro keyábé kawerarowe íre. (*Aisaia 64.6*)

¹⁰ Minayabe mi ehwéh kopípeq kowana Manikánka Wenawa iteba eqmatairana aiq sokigi aíre. Manikáne Awanka moke tagéna Manikánka ite íre teí iwíáh aiq tagaríéhre.

¹¹ Wehukéníe arupipeqté iwíáhwé mó anínká tagariahrahíro? Írakaumo. Peh morá wehukení wewene awanka tagaríéhre. Mina inserah Manikáne arupipeqté iwíáhwé wehukénká íre tagaríéhrena peh morá Manikáne Awanka tagaríéhre. Minayabe wega Manikáne iwíáh aiq sokogi aíre. ¹² Itega mah marákóipéqté kégá

iwíáh onserah íre úne. Írakaumo. Manikánka Wenawa iteba eqmaq áúwátáirana itereq mía míaire. Wega náí náini naneqmarí ahtebageheéna Wenawa iteba eqmaq áúwéhre. ¹³ Manikáne Awanka iwíáh aitena wega náí náini naneq teiúge. Peh ahte-bia wéhúkégá teiénsERAH íre íwáhnoruge. Írakaumo. Manikáne Awanka iwíáh aintéh éhwéh íwáhnorugaq ahtebahrahowe.

¹⁴ Manikáne Awansabé awahrieh anínká wene ehweh íre ahtebéna wega náí náini naneqsabé, Peh múguwahgu ehwéhne éna nuwahriehre íwíáhire. Mira íwíáhins-abé Manikáne Awanka mi aní peh áwé tagehrana wega mi ehwéhnsabé íre ahte-bahrahire. Peh morá Manikáne Awanka weba mía míai anínká mi ehwéh iwíáhue tagéna ahtebehre.

¹⁵ Manikáne Awanka wene arupipeq mía míai anínká mó kené ehweh íréhtáq iwíáhue tagéna aiq pútaq ehwéhnikákáq péhe éhwéhnikákáq íwíáhue saraqme tagahráhire. Manikáne Awanka mía míai puana mó anínká mi aniné sánsá íre saraqme tagahráhire. ¹⁶ Manikáne ehwehka aiq mahraréna, Itene Wahnahne iwíáh tagarawéna wensabé áwáhnori anímé íre míéh mino ire.

(Aisaia 40.13)

Íre míéhraha Manikáne Awanka séhréh aitéh púana Sísá Karáhéga iwíáhinserah iwíáhorahúne.

Sísá tagariáh kéwé Manikáne arambehri ke wóe i ehwéhne.

3 Néne iyahnabo anímáríno, iteba míarautaq itega mah kehiná kéhínánká iwíáh onserahnurowe. Mira íwíáh onserahnuro puag ite pehgáriq anímárínká tahnsa íwíáhurowe. Minayabe Manikáne Awanka iwíáh aritéh ké síwáhnoruraunserah ite íre íwáhnorurauge. Írakaumo. ² Pehgáriq anímárínká tahnsa íwíáhuro puag ite peh náh néq awaq íre nahrahowe. Minayabe mi tanáhráq págege ehwéh íre íwáhnorurauge. Amahnága moq íre íwáhnoruge.

³ Amahnágaakák itene irupipeqté áhbábáq sánsánsabé irutaboiro puag págege ehwéh íre íwáhnorurauge. Itewe abiahsanéq tobeh ehweh aruqarurowe. Miraonsabé iteite iuwahbeh iwíáh miraéq peh wehukene sánsá sehgió mino. ⁴ Mó anínká, Íné Porane sánsánu aní múge irana mó anínká, Íné Ápórone sánsánu aní múge ire. Mira íwíáhsabé peh wehukene sánsá sehgiówe.

Sotápéq arambehrióya anitéyábé pabeqme ehwéhne.

⁵ Kawerue iwíáhoru. Ápórowe insebo? Íné Porawe insebugo? It peh Manikáne arambehri anité úye. Maniká itene Wahnahnka íné mó arámbéhrí niéna Ápóro mó arámbéhrí awena urairata mi arámbéhríruauyaq itega Sísansabé aiq pútare atárowe.

⁶ Wehukénínká ayu sotápéq uqmaréhnsERAH ínéga Sísá néhweh teiátáuge. Mó anínká wání sotápéq tuinkeheéna ubenah kíqmaréhnsERAH Ápóroga inehe íwáhnoruraire. Manikánka sotápéqté ménsáméhnsánsabé kiro atéhnsERAH wega itensabé, Aiq pútare ainteq néne sánsá sehgióro aitáaire. ⁷ Íné ayu uqmatau anínseq ubenah kíqmaréh ánínseqsabé íre iwíáh iwíáh aitáhiro. Írakaumo. Peh morá kiro atéh aní Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhiro.

⁸ Ayu uqmaréh ánínseq ubenah kíqmaréh ánínseqka monseráhnue arambehrióye. Manikánka sene arambehri agehgamarena ápeq nárínkéhe. ⁹ Itewe Manikáne so tahnsa móe. Ínéreq Ápóroreq moráráq Manikáne arambehrióya anité úye.

Nah peyabe pabeqme ehwéhne.

Itewe Manikáne nah tahnsa móe. ¹⁰ Íné Manikáne nah pe ani míankeheéna séhréh aintena omaq intáráire. Minayabe nah pe sansa tagaríéh ání tahnsanéna nahwiahnsanse pearógana abogéh tagaríéh ánínká abogéhire. Mi arámbéhrí Manikáne arambehri puaq ite mi arámbéhrí mirao ke tábúsoqme arambehrioro. ¹¹ Manikáne arambehriwe nah pe arámbéhrí tahnsane. Manikánka Sísá Karáhéwé nahwiahnsansee úwe. Mó aní nahwiahnsanse íre míahrahirana Sísá webataq awehrare.

¹² Manikáne arambehrio kegá abogéhotaq íre monseráh árámbehríowe. Wehukega pearáh náneqme itene arambehri tahnsáne. Kawerue arambehrio kegá kóraraté pearáhwara mó kegá págege moné tahnsa náneqtaté pearáhwara mó kegá kaweq ebáhtaté pearáhwara mó kegá awankátate pearáhwara mó kegá onerate pearáhwara mó kegá námúqtate pearáhwe. ¹³ Sísá tuinagake Manikánka ehweh arítahnaraq kaweq arámbéhríowamo éna mó aniné arambehri mó aniné arambehriue aghmarena íre kaweq arámbéhrí moke kekiruankéhe. Kekiruahnaraqmé uworapeqté náneq moke taginserah íre kaweq arámbéhrí moke taginawire.

¹⁴ Sano ebáh íre tagia peh kagainserah kaweq arámbéhrí aniné arambehri íre toráh agia peh kagainawire. Wene arambehri íre toráh agia peh kahnaraq mi arámbéhríyábé ápeq meyanæ. Mó aniné arambehri moke tagínaraqmé mi anímé ápeq íre meyanæ. ¹⁵ Ápeq íre meyéh anímé nahperehrabeqte ání tahnsane. Wehukéníné nah irarehtaq mó anínká mi aní nahupeqte koweqme máhpeq atahnana wene nahnkakaq wene ménsámehnsánkakaq moke taginawire. Mina inserah Sísansabé aiq pútare atéh ánínká íre ábéreh arámbéhríinaraq Manikánka we íópeq tumeiranae. Peh morá wene arambehri moke tagína puana ápeq íre meyanæ.

Itene inonka Manikáne nahne i ehwehne.

¹⁶ Manikáne Awanka itene irupipeq mía míai puaq itewe Manikáne nah moe. Minayabe aiq ahtebaho? ¹⁷ Itene inonka Manikáne nah mire. Wega, Néne nahne éna we mía míairabeq ahabábq íre kéhre. Minayabe wene nah ahabáratéh anímé kamah awinawire.

Itega peh wehuke síwíq pankerého i ehwéhne.

¹⁸ Itene irupipeqté péhé éhwéhnká iteite péhe éhwéh nuwíyého. Peh morá mah marákóipéqté sánsá ahtebeh anínká iwíáhéna, Íné anotah ahtébiá ání múge iwíáhínaraq íre kawerire. Wehukénínká iwíáhéna, Íné íre ahtebia ání múge iwíáhínaraq mókake ahtebia ání úkorahire. ¹⁹ Aneqsabé mira iwíáhinkehbo? Manikánka mah marákóipéqté áhtébiá iwíáhyábé múguwahgu iwíáh wíre arítéhre. Minayabe ahtebia kéyábéwé wene ehwehnka mahraréna,

Táhmáro kegá mó ke ahabárarite sansansábé iwíáhéra mó ahabábq sánsá mó ahabábq sánsá miraonehe iwíáhowe. Iwíáhowana Manikánka peh áwé tagehrana seyene ahabábq sansanká seye saiqnaríéhre íre. (*Jop 5.13*)

²⁰ Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Itene Wahnahnka ahtebia kéné iwíáh aiq tagehre.

Sega miraoneheqmúne iwíáh aiq tagehre.

Tagéna abehq iwíáhe arítéhrara íre miraorahowe íre. (*Buk Song 94.11*)

²¹ Abehq íwíáh arítéhnsábé wehukega miraoraho arámbéhríyábé íre iwíáh íwíáhoró. Manikánka séhréh aitéhnsábé ite moke wega í náneq matíáhwe.

²² Íné Porareq Ápóroreq Pítareqka ite séhréh aitaneehéq míone. Manikánka moke mah marákó marákó náiena itene oga mé tanahráqkákáq itene puké tanahráqkákáq omaq itéhre. Manikánka séhréh aitanieéna amahnága kéh náneqkákáq mókake kahna naneqkákáq matíáhro aitéhre. ²³ Ite Sísa Karáhé kahnáh míáhwana we Maniká Iteribone ahninkáwá míéhre.

Maniká wewega wene arambehri animárí agehmarena sainsue ehwéhne.

4 Itensabé iwíáhirataq, Ite Sísa Karáhéne arambehri miraúna kee íwíáhoró. Ite Manikáne kopipéqté éhwéh wahnahnúne íwíáhoró. ² Kaweq arámbéhrío kegá se arambehri arítéh aníné ehweh kawerue sehgiówe.

³ Íné kaweq arámbéhríu aní míogamo. Itereq mó kereqka néne arambehri iwíáhúwe tagéq tenírataq nirupipeq íre iwíáh kikirinie. Mó kegá néne arampheryabé koti irataq nirupipeq íre iwíáh kikirinie. Íné moq ínénéne arambehri íre agehgaqme tagaríóge. ⁴ Ínéga arambehriurataq áhwára áhwára arámbéhríuraume íre ni-ahreraq kéhre. Íre niahreraq kéhnsábé peh kawerue arambehriuraugamo? Árahu-raagamo? Íre ínégá iwíáhunka peh morá Manikánka agehgaqme sainuwankéhe.

⁵ Amahnága íre ehweh arite tanahráq púaq mó kené arambehri agehmareq ehweh arítého. Sísa itene Wahnahnka tuinagake moke sunkíkírirabeq kopéqsúáh náneqkákáq itene irupipeqté íwíáhákáq wene téhrehabeq marahnana ábóraragi-nae. Mí tanahráq Manikánka mah kehiná kéhíná agehmarena sainsuankéhe.

Anotah animárí múne íwíáhiyeho i ehwéhne.

⁶ Néne iyahnabo animáríno, Manikáne sansá ahtebageheéna ínereq Ápóroreqsabé teiewóge. Ite anitéyábé iwíáhéq Manikáne púkuga irarinserah tábúsoqme sehgióro. Manikáne anitéyábé peh morá ánínsábé iwíáh íwíáh ateq mó aní peh áwé tagahwe. Íre kawerowe. Manikáne ehweh anterúéhboq mina tahnsa íre oro.

⁷ Ite anotah animárí múne íwíáhoo? Manikánka íre náíátáitaq tahirímé ite peh tabonahéq mareqmareq ke mífáh iripo? Manikánka aiq náiena séhréh aítaráinsabé aneqsabé iteitensabé iwíáh íwíáhoo?

⁸ Itewe, Manikáne sansá aiq moke ahtebóne íwíáhowe. Itega íné, Pora kiotaikéq anotah animárí múne íwíáhoo? Itega aiq pútaq ahtebahtaq tahirí ínégá moq iwíáh íwíáhu irino. ⁹ Íné iwíáhume Manikánka ite, wega eqmaro keyabé, Moke mó ke ebeq nogirara ite sinehe sigewe íre. Wehukega wehukení subiq suaneheraotaq áhnte kegá taganeheéra sewe. Ite eqmaro kewe mina subiq suaneherao wehukení tahnsa múne. Íre peh wehukega ite iwahnkanowara íópeqté kéreqka moq iuwahnkanowe.

¹⁰ Ite eqmaro kegá Sísa Karáhéne arambehri miraúnayabé áhnte tagah kegá iwiréh aitera múguwahgu mareqmareq ke wóe aítáhwe. Itega iwíáhéq, Sísa Karáhéne sansá aiq ahtebóne éq págege animárí míone éq mó kegá itensabé iwíáh íwíáh aítáhwe ewe. ¹¹ Ite eqmaro ke menahnkákáq amahnágaákáq irupibiire. Tahbobóire. Itene korósi peh subankire. Mó kegá ite subiq máráhwag íre nahnkakaq ké wéq ahtapeq áhnte nogune.

¹² Itene iyahnkaratáté págegeue arambehriúne. Mó kegá ite íre kaweq ehwéh aítáhtáq itega kaweq ehwéh ayahqme teriune. Mó kegá íwíóqnahtaq peh míone.

¹³Mó kegá ite féhruruotaq se insahwé aritone. Mó kegá ite eqmaro keyabé, Ite atutu tahnsanéq abehq ké wóe aitáhwe.

Poraga, Ínéga iwíáhue mira aruqaruru serahnoro i ehwéhne.

¹⁴Iyehitankeheéna mah ehwéh sehiranue teiugo? Írakaumo. Itensabé nirutaboiru animárí míáh púana kaweq iwíáhigeheéna mah ehwéh sehiranue teiúge. ¹⁵Peh fregáritaq ke 10 táhúséni (10,000) íwáhnoro ke míáhtáq tahirí íre áhnte itéribóréh míáh iripo? Írakaumo. Téh koreiátáu animé peh morá ínébatare. Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atárótaq we éhweh ínébataq teiátáunsabé iteribo úkurauge.

¹⁶Iteribo úkuraunsabé ínéga iwíáhue mira aruqaruru serahnoro éna tei teinuge. ¹⁷Ínéga mira aruqaruru serahnigeheéna Tímóti iteba eqmaq áúwóge. Tímótiwe Sísá itene Wahnahne aninéna wene sánsá kawerue sehgienna nirutaboiru aninéna nénahni tahnsa míéhre. Sísá Karáhéne sansámé mó ke suwahpeq mó ke suwahperue momiwúriáhtáq síwáhno aruqaruruge. Mi sansá iahreraga itena íwáhnorinkeheéna Tímóti iteba eqmaq áúwóge.

¹⁸Táhmara itega píribahriéq, Poraga iteba íre sinkehe íwíáhowe. ¹⁹Itene anotah Wahnáhnká kowe aintahnaraq iteba apubúue kinie. Konaraq píribahri kené ehweh anetaníbo éna sene sánsá págege sansápómo éna taganie.

²⁰Manikánka wahnah wahnahnirabeqte sánsámé íre peh ehwehne. Mi sansámé págege aitahráhi sansá míre. ²¹Itaba konaraq abowágá wene ani kamah awínserah-nue págegeue kininkono? Iteba konaraq nirutaboiru pehwehne kininkono? Aneq sansánue kininkono? Teniéro.

Wenabone ahre abarii ehwéhne.

5 Ite míáhrabeqte ánínká anotah íre kaweq ahbabárire uro ehwéh írátáuge. Mi ahbábáqmé ahkaragára sansanéna anotah oríráne. Wehukega íre mirao sansá mi anínká mirauraire. Wenabone ahre abariurairaire urowe. ²Itewe anotah ke úne íwíáhéq mó ke kiotaikúne íwíáhoo? Aneqsabé itene irupipeq íre umehiro? Iyehitáhnag mi ahbábáq ání móbeq kaqsúáhro.

³Íné iteba míótaq tahirí itene iuranabiahapeq mi ahbábáq ání ehweh ató irino. Ninonka mahtaq míógana peh morá néniwa iteba míéhnsabé mi anínsabé aiq ehweh atóge. ⁴Itega momiwíéq Sísá áwíq áhrabirataq néniwa moq míanae.

Itene Wahnah Sísaga págege aitahnaq ⁵mi anínsabé ehweh atanéhe. Ahbabáq aniné anonka kamah awinkéhboq owainawapa kaqsúáhro. Itega miraonaraq wega iwíáhue wene ahbabáq suahnaraqmé Sísá itene Wahnah tuina tanáhráq íre kamah awinkéhe.

Ahbabáq ani móbeq kaqsúáhro i ehwéhne.

⁶Ita anotah ke úne irareme íre kawerowe. Ite míáhtáq anotah ahbábáq ání míéh mino. Páréti agíéh ánínká pehgáriq muoráhi naneq marahnaraq moke páréti mugue anotah úkinae. Mina inserah ite míáhrabeq ahbabáq íúgi ínehoéq mi ahbábáq ání kaqsúáhro.

⁷Muoráhi naneq páráwahipéq íre kahnaraqmé páráwah peh kanae. Íre muinae. Minayabe naho muoráhi naneq súáhro. Ite o paréti íre muoráhi paréti tahnsa míagehboq ahbabáq ani kaqsúáhro. Kaqsúéhraqmé wene ahbabáqka ite íre íúgi ínaq peh

kaweqtaq míagehe. Sótai kú iahreraq ko tánáhráq sokah sokahé^{*} sipisípiq áráh q subiq márónserah Sísa Karáhé subiq súówe.

⁸Iwíáh iwíáhé tanahráqsábé sokah sokahonehe. Sokah sokahé^{*} Asiu kegá sene nahtapeqté nahonáh muoráhi naneq súónserah ite Sísa tagariona animárinká itene ahbabáqkakaq moke íroke sansánkákáq suaneheqmúne. Wehukega o parétí íre muoráhi naneq kéh parétí tírúnserah itega peh tábúsoréh sánsámé aiq pútaq san-sámé sehgieneheqmúne.

⁹Mó animáriné ahre abari aruqaruro kereq íre mía míao^{ro} éna sehiranue teiewóge. ¹⁰Moke ahbabáq ké sueq móbeq míáhró íre uge. Se mah marákópéqté kééra mó kené ahre weh abariéra mó kené ménsámehnsá meyanehéera subiqme sabiwíáhwe. Sega Manikánsabe íre iwíáh iwíáhia peh mó naneqsabé iwíáh iwíáh aruqarurowe. Itega moke mina tahnsa ké súáhtáq tahirímé mah marákóráq íre míahraho irino.

¹¹Peh morá, Ite Sísa tagarione e kegá ahbabáriransabé sehiranue teiewóge. Mó kené ahre weh abariome, mó kené ménsámehnsánsabe aigará pabekime, Manikánsabe íre iwíáh iwíáhia peh mó naneqsabé iwíáh iwíáh atáhmé, mó keyábé péhe éhwéh aritewé, píah néra múguwahgu aruqarurome, aebówé mina tahnsano ke sueq móbeq míáhró. Ite Sísa tagarione e kegá mina tahnsa áhbábárirataq moráráq táhutihuriyehboq móbeq míáhró.

¹²Sísa íre tagariáh keyábé ehweh aritanínkono? Ahqáho. Írakaumo. Minawé íre néne arambehri wire. Sísa tagariáh ké ite momiwíuriáh kegá ahbabárirataq ehweh ariteyabe iteitene arambehri wire. ¹³Sísa íre tagariáh keyábé ehweh aritewé peh Maniká wewene arambehri wire. Ahbabáq aninsábé Manikáne ehwehna mahraréna,

Ite míáhrabeqte ahbabáq aruqaruri aní kaqsúáhró ire. (Lo 13.5, 17.7, 21.21, 22.21-24)

Sísa tagariáh ké koti arítéhneho i ehwéhne.

6 Sísa tagariéh áninká miráinayabé arega abiahnsa atéhnaraqmé anerinabo? Sísa íre tagariéh wáhnáh ánípá meqme móate koti atéhneho. Minawé ayeहितeh sansáne. Peh Sísa tagariáh kébá meqme kure koti ato. ²Mókakewe itega Sísa tagariáh kegá mah kehiná kéhínáné sánsánsábé iwíáhue tagéq sararaneheqmúne. Minawé aiq ahtebaho? Itega mókake mah kehiná kéhíná ehweh arítáhnayabé amahnága aneqs-abé pehgáriq ahbabáq náneq íre kaweraritahráho?

³Mókake itega íopeqté kéné sánsá moq saraqmaráhnawe íre ahtebaho? Minawé anotah arámbéhríe. Amahnága ahbabáq naneq kaweraritewé pehgáriq arámbéhríe. ⁴Minayabe ite Sísa tagariáh kegá koti ehwéh kahnaraq Sísa íre tagariáh kegá kaweraitageheéq aneqsabé seba pokoo?

⁵Seba pokonsabé aneqsabé íre iyehitehro? Ite Sísa tagariáh ké míáhrabeq ahtebia ánímé mi arámbéhrí miráorahi aní míéh mino? ⁶Sísa tagariéh áninká mó Sísa tagariéh aní ehweh atankeheéna Sísa íre tagariáh kegá tagahtaq meqmema móátéhmé íre kaweq sansáne.

⁷Sísa íre tagariáh ké míáhrabeq itega Sísa tagariáh keyábé ehweh aritéhrame ahbabáq sansanéq Sísa Karáhéne sansa íre sehgiowe. Sísa tagariáh kegá ite ahbabáraitéhraqmé itega túbáh agirataqmé íre ahbabárowe. Minayabe túbáh agina

^{*}5:7 Kisim Bek 12.3-21, 13.6-7 tagáhnó.

sansánká ehweh atahna sansá kiotaikire. Sísa tagariáh kégá arene ménsámehnsá aebóináraqmé arega túbáh aginawe mi sansánká ehweh atahna sansá kiotaikire.

⁸ Kiotaikiraq peh itewe íre túbáh agowe. Írakaumo. Íre túbáh agia peh mó Sísa tagariáh ké ahabáariteq sene ménsámehnsá aebóowe.

⁹ Ahabábáq kega Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre awaq míáhmé aiq ahtebah mino. Péhe éhwéhnká itene irupipeq péhe nuwíyéhboq íráhro. Ahrari mahbi abario kewé, Manikánsabe íre iwíáh íwíáhia peh mó naneqsabé iwíáh íwíáh atáh kéwé, mó aníné ahre weh abario kewé, wehga áwáhu weh sobaruqnahbaruro kewé Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre awaq mianeherawoe. ¹⁰ Aebó kéwé, mó kené ménsámehnsánsabe sigará pabeki kewé, píah néra múguwahgu aruqaruro kewé, mó keyábé péhe éhwéh arítáh kéwé, mó kené ménsámehnsá pehipi meyáh kéwé, mina tahnsa áhbábáq aruqaruro kewé Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre awaq mianeherawoe.

¹¹ Menahmé ite táhmaro mina tahnsa ké míarowe. Míarowana Manikánka ite pabeq paberaitena, Néne animárí míáhwe aitaráire. Itega itene Wahnah Sísa Karáhénsabe aiq pútare atárótaq Manikáne Awanka itene ahabábáq kaqiuwena itene irupipeq kaweraitaráitaq Manikánka itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitaráire.

Itene inonkame Manikáne Awane nah puaq mó kené ahre weh abariiyeho i ehwéhne.

¹² Manikánka íre ahqáho aitarái sansá aiq miraorahuge irareme aiq pútaq iwíáhowe. Peh moke miraorahúna sansánká íre séhréh aitaráhire. Minayabe mó sansánká íné saiqnariehnehoéna pehwehrue míanie.

¹³ Itega pabeqme ehwéh irareme, Táhutahuqme itene irupipeq iyahbankire nanere éq minayabe Manikánka itene ayahba mirarowe ewe. Itene ayahbame tópah mewe nanere éq minayabe Manikánka tópah kirahno atéhre ewe. Mi ehwéh aiq pútaq ehwéhnirana peh mókake Manikánka táhutahuqkakáq itene inonkankakáq parabaruankéhe. Mina inserah mó kené ahre weh abariigeheéna Manikánka itene inonka miraroo? Írakaumo. Itene inonkame itene Wahnahne anonka mire. Wene sánsá miraigeheéna itene inonka mirarowe. ¹⁴ Maniká págege aní púana itene Wahnah Sísa iriwe oganúq atonserah ite moq iriwe oganúq itankéhe.

¹⁵ Itene inonkataq moke kéh náneqmarí Sísa Karáhéne naneq mire. Minawé aiq ahtebaho? Itene inonkame moke inonkataq kéh náneqme Sípane naneq púaq árahue itene inonka ahabábáq ininsó sienéhnkono? Írakaumo. Anotahtaq ahqáho uge. ¹⁶ Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Weh ahre peh morá áú tahnsa úkigehe ire. (*Stat 2.14*)

Minayabe arega ahabábáq ini abariónaga wereq arereqne íú peh morá áú tahnsa úkire. Minawé aiq ahtebaho? ¹⁷ Itene Wahnah Sísa req mía míanonaraq arereq Sísa reqne iwa peh morá áwá tahnsa úkire.

¹⁸ Mó kené ahre weh abarié sansa pehragahro. Ahriahri mi sansánirarabeq móbeq míáhro. Moke mó ahabábáqmé íre wewene anonka ahabáruwiahráhire. Mó kené ahre weh abarii anímé wewene anonka ahabáruwíéhre.

¹⁹ Manikánka Wenawa iteba eqmatairana iteba mía míainsabé amahnága arene anonka wene nah mire. Minawé aiq ahtebaho? Arene anonkame íre arebataq arene wíre. Írakaumo. ²⁰ Insahwé aitanieéna Manikánka anotah apéqtáté paiqmarowe. Aiq paiqmaronsabe itene inonkankakáq Manikánsabe iwíáh íwíáhoró.

Poraga wehké sansánsábé irarú ehwehne.

7 Itega sehiranue kasenuro ehwéh teiníboq írátíáhro. Ahre íre mera peh míéh ánimé aiq kawerire. ²Íre ahreakáq ánínká mó kené ahre abariínehboq we ahre meyankehe. Ahrari wehkinkehe.

³Wehne anonkame íre webataq wene anonka mire. Minayabe arene ahrega, Máho ínah íre ahqáho ato. Ahrene anonka moq íre webataq wene anonka mire. Minayabe arenawehqka, Máho ínah íre ahqáho ato. ⁴Ahrega wewene anonka íre wahnahnire. Írakaumo. Peh wenawehqka wahnahnatéhre. Mina inserah awehkawagá wewene anonka íre wahnahnire. Írakaumo. Peh wene ahrega wahnah atéhre. Minayabe arene ahreyabé arenawehqsabe íre ahqáho ato.

⁵Ite weh ahre morá iwíáhéta kawerue púroyehe iwíáhéta awehriéta peh míayehe irataqmé aiq kawerire. Púrerira tanáhráq parabáginaraq mó íre ahqáho ato. Owainawanka mó aní abarié iwíáh atehnehboq íre ahqáho ato.

⁶Ahre meyo éhwéh íre teiúge. Ahreyabé awina anínká iwíáhue meyankehe. Séhréh aiteyabe mah ehwéh teiúge. ⁷Moke mó ke íné tahnsanue míáhtáq tahirí aiq kaweri irino. Peh Manikánka ahre meweyabe mó aní mó iwíáh atena mó aní mó iwíáh atena aruqarurire.

Íre túbáh agorahotaq ahre meyáthro i ehwéhne.

⁸Mahbigaunseq ahrarigaunseq kéweinínsónseqsabé mahraruge. Íné íre ahreakáq aní múge. Ite íné tahnsa míéhrataqmé aiq kawerire. ⁹Ite íre peh míahrahirataqmé ahre weh meyáthro. Mahbiga, Ahreyabé níre irana ahrariga, Weh kéreyabe níre ire. Mó kené ahre weh abariiyehboq arerene ahre weh airaiq meyáthro.

Arenawehq auwéhneho i ehwéhne.

¹⁰Ahreakáq wehakaq keyábé mahraruge. Ánáhkawagá awehkawa íre auwo atóge. Mahnawé íre ínénéne ehwehne. Írakaumo. Itene Wahnahnka aiq irarire.

¹¹Ánáhkawagá wenawehq auwahnarag mó wehkínehboq peh míankehe. Áúwátái wehbá kouwekue insahwé atahnarag aiq kawerire. Awehkawagá wene ahre airaiq áúwéhneho.

Nánuwehq kéranie ínaraq awehkawagá áúwéhneho i ehwéhne.

¹²Mó keyábé peh ínénéne iwíáhu ehwéh teinie. Íre itene Wahnahnka tení éhwéh peh ínénéga iwíáhéna mahraruge. Awehkawawé Sísá tagariéh ánírirana ánáhkawa Sísá íre tagariéh ínínká, Nánuwehq kéranie ínaraq awehkawagá áúwéhneho. ¹³Ánáhkawa Sísá tagariéh ínínirana awehkawa Sísá íre tagariéh wéhgá, Néne ahrrereq míanie ínaraq ánáhkawagá áúwéhneho.

¹⁴Ánáhkawagá Sísane sánsá sehgieyabe Sísá íre tagariéh áwéhkawagá wene ahre íre auwena wene sánsá tagéna kaweqtaq míahrahire. Awehkawagá Sísane sánsá sehgieyabe Sísá íre tagariéh ánáhkawagá wene weh íre auwena wene sánsá tagéna kaweqtaq míahrahire. Minayabe arene ahrega, Arereq míanie ínaraq áúwéhneho. Arenawehqka arereq míanie ínaraq áúwéhneho. Íre áúwéhrataq itene animárí moq kaweqtaq míahrahowe. Kaweqtaq míahrahi ehwéh péhe éhwéh tahirímé itene animárí Sísá íre tagariáh ké míáh irino.

¹⁵ Wehgabópoq ahregabópoq Sísa íre tagaríéh ánínéna wensabé nuwahriehre éna pokinie ínaraqmé peh áwé tagahro. Manikánka itensabé, Pehwehrue míáthro aitéhnsábé itene iru ukiq itankeheéq mi anínká pokinie ínaraqmé peh áwé tagehrataqmé aiq kawerinae. ¹⁶ Arenawehqka arereq míéhnsábé mókake wega Sísame sánsá sehginabirapómo. Arega íre tagariahne. Arene ahrega arereq míéhnsábé mókake wega Sísame sánsá sehginabirapómo. Arega íre tagariahne.

Manikánka ite saraq íátái arámbéhrí sehgióro i ehwéhne.

¹⁷ Maniká itene Wahnahnka ite omaq itena wene arambehri saraq íátáire. Saraq íátái arámbéhrí kawerue sehgióro. Sísa tagaríáh ké íwáhnorutaq mah ehwéh tei teinuge. ¹⁸ Manikánka are íre áhraburai tanáhráq mó kegá arene áu amurúrutonsabé ayeहितéhnehboq anetaníbo íwíáhúno. Manikánka are áhraburaitaq arene áu íre amurúrutonsabé amahnága mi sansánsábé arutaboirinehboq pehragáho. ¹⁹ Arene áu amurúrutonsabé peh abehq míre. Anetaníbo íwíáhúno. Arene áu íre amurúrutonsabéákáq anetaníbo íwíáhúno. Peh Manikánka sehgióro ú ehweh sehgiónsábé anotah sansá míre.

²⁰ Manikánka áhraburaitaq miraurona arámbéhrí miraúno. ²¹ Manikánka áhraburaitaq mó aniné arambehriga are saiqnariarairo? Minayabe iwíáh kikirineho. Arene marakóipeqté wáhnáhnká soraq auwena pokúno atahnaraq pokinkehe. ²² Maniká itene Wahnahnka are áhraburai tanáhráq mó aniné arambehriga are saiqnariarairana Sísa itene Wahnahnka arene ahbabáq kaqauwátáinsabé wega soraq áuwéh ání tahnsa míahne.

Wega áhraburaitaq pehipi míaronana Sísa Karáhéne arambehriga amahnága are aiq saiqnaríehre. ²³ Wene animárí míageheéna Sísa anotah apéqtáté paiqmarowe. Paiqmaronsabe peh wehuke suwahbeh sansá miraiyeho. Peh Maniká awahbeh sansá miraoro. ²⁴ Néne iyahnabo anímáríno, Manikánka ite íáhraburaitaq mirauro arámbéhrí miraéq Maniká Iteriboreq mía míaooro.

Poraga mahbigaunseq ahrarigaunseqsabé teriu ehwéhne.

²⁵ Mahbigaunseq ahrarigaunseqsabé mahraruge. Itene Wahnahnka mah ehwéh terio íre tenírana peh ínénéga aiq pútaq ehwéhnéna iwíáhue teiúge. Wega íné séhréh aintéhrana wene arambehri mira aruqaruruge. Minayabe néne ehweh íráhro. ²⁶ Íre kaweq sunúq áhníbórá sinainsabé ahre meyaníe íwíáh, wehkinie íwíáh súáthro. Mí iwíáh súéhrataqmé aiq kawerire íwíáhuge.

²⁷ Ahreakáq míéhnaqmé áuwéhneho. Íre ahreakáq míéhnaqmé ahre meyaníe íwíáhineho. ²⁸ Arega ahre meyéhnaq minawé íre ahbabáriniewóne. Arega wehkinaraq minawé íre ahbabáriniewóne. Ahre meyéhra kegá mah marákóráq mé tanahráq sirupipeq umeh aginawire. Itene irupipeq umeh agínehoéna teiúge.

²⁹ Néne iyahnabo anímáríno, mah marákóipéq mé tanahráq aiq parabaginaire. Sísa tuina tanáhráq áhníbórá sinaire. Minayabe ahre mero keo, íre ahreakáq ké tahnsa míáthro. ³⁰ Ibisah keo, íre ibisah ke tahnsa míáthro. Iru eyoyóo keo, iru íre eyoyóo ke tahnsa míáthro. Ménsámehnsá paiqmaq paiqmaro keo, íre ménsámehnsánkakaq ké tahnsa míáthro. ³¹ Mah marákóipéqté sánsá parabaginaire puaq áhnte ménsámehnsánkákáq ké, itene ménsámehnsánsabe irutaboiriyeho.

Iwíáh kikiriyeho i ehwéhne.

³²Ite iwíáh kikiriyeho éna mah ehwéh teiúge. Íre ahre merai ánínká Maniká wene Wahnahne arambehri kawerue sehgiyabe iwíáhíre. ³³Wene ahrega kaweróne atankeheéna ahre merai anínká mah marákóipéqté náneqsabé iwíáh íwíáhíre. ³⁴Minayabe we mó iwíáh mó iwíáhíre. Sísá tagariéh áhrárigá iwíáhéna, Néne ninonkakakaq néniwankakaqmé kaweqtaq míanieéna Maniká áwúge éna Maniká wene Wahnahne arambehriyabé iwíáh íwíáhíre. Wenawehqka kaweróne atankeheéna wehakaq ínínká mah marákóipéqté náneqsabé iwíáhíre. ³⁵Págege sansánká saiqnariankeheéna íre teiúge. Írakaumo. Peh séhréh aitanieéna mah ehwéh sehiranue teiúge. Maniká itene Wahnahnsabé webataq iwíáh íwíáh ateq wene sánsá kawerue sehgiyeheéna sehiranue teiúge.

Wene ahre aráryábé éhwéhne.

³⁶Wene ahre aráryábé arutaboirena abariinie iwíáh aruqaruri anímé ahbabáratehnehboq airaiq meyankehe. Wega airaiq meyhawé íre ahbabárinae. ³⁷Wewene anonkataq kawerue wahnahnorahi mahbígá, Ahre íre meyanie iwíáhí-naraq aiq kawerire. ³⁸Wene ahre aráryábé meyéh anímé kawerire. Ahre íre meyéh anímé anotah kawerire.

³⁹Wenawehq oga míahnaraqmé mi inínká awehkawareq mía míaiagehe. Sísá tagariéh íníné awehkawa pukínaraq we mó Sísá tagariéh aní kérankéhe. ⁴⁰We mó Sísá tagariéh aní kérahnaraqmé aiq kawerire. We peh kéweiní míahnaraqmé anotah kawerire. Mahnawé ínénéga iwíáhúge. Manikáne Awanka mah iwíáh aintehrámó. Wega mah iwíáh aintéhre íwíáhúge.

Poraga titirue nárie naneqsabé irarú ehwehne.

8 Péhepehe maníkánsábé titiro naneq nanehnkono éq ínénsabe kasenurowe. Mó aní mó anínkáue minayabe íné aiq ahtebóge eme aiq pútaq ehwéhnowe. Aiq ahteboge iwíáhíre saiyó sansane. Peh morá mó anínsábé irutaboírúnaga séhréh aitaíráhi sansáne. ²Íné moke ahteboge iwíáhí anínká íre anotahtaq ahtebhrana wene ahtebéh sansa íre awehrare. ³Maníkánsabe arutaboiri anímé Manikánka we tagariéhre.

⁴Péhepehe maníkánsábé titiro naneq nanehnkono ue kasenuronsabé teiúge. Ite tagarionawe péhepehe manikámé íre aiq pútaq nanere. Peh abehq píkísáh tahn-sane. Íre áhnte manikámáryí míáhwe. Írakaumo. Ite tagarionawe Manikámé peh morá anínéna webataq Maniká míre. ⁵Mó kegá mahraréra, Ílopeqkákákq mah marákó marákóipéqkákákq áhnte manikámáryínseq wahnah anímáryínseq míáhwe ewe. Ite tagarionawe mi ehwéhme íre aiq pútaq ehwéhne.

⁶Maniká Iteribo peh morá anínéna webataq Maniká míre. We moke mirarena wene animáryí míageheéna ite moq mirarowe. Sísá Karáhéwé we peh morá anínéna itene Wahnah mire. We moke mirarowaq amahnága séhréh aitéhnsábé oga míone.

⁷Mó kegá Maniká éhweh íre ahtebahwe. Segá Sísá íre tagariarotaq péhepehe manikáne sánsá aiq sehgirowe. Aiq sehgirowsabé amahnága mi naneqsabé titiro tahutáhúqmé íre nah nanere éra áhwára áhwára iwíáhíhowe. Mína tahnsa iwíáhíhowe kegá mi tahutáhúq nehrataq, Mi tahutáhúqká ite ahbabáraitéhre iwíáhíhowe.

⁸Itega táhutahuq nahnayabé Manikánka kaweraitankéhbo? Írakaumo. Wega awehrio keyábé íre ehweh arítéhre. Nah keyábé kawerowe íre arítéhre. ⁹Ite iuwah-beh tahutáhúq naneheqmúne irataqmé áhwára áhwára iwíáho kegá ite tagéra ahbabáryehyo. Itega nehrataq mó ke ahbabáryehboq kawerurero.

¹⁰Are ahtebehána anínká péhepehe maníkánsábé árótu nahtápéq míéhnaraq titiro tahutáhúq nehnana áhwára áhwára iwíáhi anínká are tagéna íné moq nanie iwíáhin-abomo. ¹¹Wega aiq pútaq sansá peh ákáhtaq ahtebehnsabé náhnaraq wene arupipeq íre kaweraginae. Are ahtebea ánínká miraónaga mina áhwára áhwára iwíáhi aní anotahtaq íre kaweratanæ. Sísá Karáhéga mi aníné ahbabáqsabeákák púkúwe.

¹²Áhwára áhwára iwíáhi aní ahbabáratahna puah Sísá Karáhé moq ahbabáq atahne. ¹³Ínéga nahnayabé mó Sísá tagaríéh ánínká íné tagéna ahbabárnaraq mina íre kawerinae. Minayabe mó Sísá tagaríéh aní ahbabáq atéhnehoéna mi tahutáhúq ahriahri awehrinie.

Poraga wene arambehriyabé móne íre meyonsabe iwíáh iwíáhú ehwehne.

9 Itega néne sansa aiq tagaríáhwe. Mó naneqka íné íre saiqnaríéhre. Írakaumo. Wene arambehri mirainkeheéna Manikánka eqmaq núwátái mino. Sísá itene Wahnah aiq tagarau mino. Sísá itene Wahnah éhweh teíátáutaq wensabé aiq pútare atáró mino. ²Mó kegá iwíáhóme, Manikánka íné íre eqmaq áúwátáire iwíáhowe. Peh itene Wahnah éhweh teíátáugaq aiq pútare atárónsabé ite tagaríáhmé Manikánka íné eqmaq núwátáire.

³Mó kegá ehweh aintéhrataq mahrarinie. ⁴Manikáne arambehri miraunsabé wehukega íné kirabo aintáhmé íre kaweq sansápo? Írakaumo. Kaweq sansáne. ⁵Manikáne arambehri miraoneheéra Sísá ábáqmarinseq Pítareq mó eqmaro kereqka ahtapeq nogótáq sene ahrronká se kíríráhwe. Ínéga moq mi sansá mirauta q tahirímé kaweq sansáne iwíáho irino.

⁶Mó kegá Manikáne arambehri miraome pehipi kiraboowe. Peh morá ínéreq Páhnábásareqka itene tópah paiqmarayeheéta arambehriúye. ⁷Sene kíápéténine arambehri miraoneheéra sóntía kegá ahtapeq nogótáq íre seyene mónératé peh wahba monératé tópah paiqmaq paiqmaro mino. So uqmatai anínká táhutahuq nera kéhtáq mewe naruq naruri mino. Sipisípiq wahnahni anínká mi kané náhnano naruq naruri mino.

Ite séhréh aitera iwáhnoro ke kirabooro i ehwéhne.

⁸Ínéga peh wehukene sansá iwíáhéna mi ehwéh mirarire iwíáhiyehyo. Írakaumo. Naho Manikánka Mósísi iwíáh atowana wega minayabe sehiranue mahraréna,

⁹Káhoga arambehriitaq wene áwéhipeq náhgáq táhrrareho. Mi kanká arambehrii puana arupibínaraqmé pehipi táhutahurinkehe úwe. (*Lo 25.4*)

Manikánka peh káhoyabé arutaboírénna mi ehwéh irarúwo? Írakaumo. ¹⁰Itensabé iwíáhéna irurú mino. Itega mina tahnsanigeheéna irarúwe.

Sonsoréh ánínká, Mókake sotápéqté táhútáhúq mewe nanieéna arambehriire. Wereq we séhréh atéh ánínseqka nayeherawoye. ¹¹Wehukega ayu uqmarera anehe mi sotápéqté tópah nahnserah itega Manikáne ehweh tei teinúye. Tei teinúyansabé itene ehweh íráh kégá kirabo aitéhrataqmé kaweq sansánoneheqmóe. ¹²Itega mó ke kirabouro puaq itenkakák kirabourotaq tahirímé anotahtaq kawerowe urauya irino.

Kirabo aitáhro íre teiátáúye. Iteba pehipi míarauye. Itensabé abiahnsanéq Sísa Karáhéne kaweq ehwéhnsábé anetaníbo íwíáhiyeho éta kirabo aitáhro íre teiátáúye. ¹³Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq arambehrio kegá mibeqté táhútáhúq mewe nahwe. Minawé tagariáh mino. Mitaq titiro tahberaq arambehrio kegá mi naneq pehgáriq mewe nah mino. ¹⁴Mina inserah Sísa itene Wahnahnka mahraréna, Kaweq ehwéh íráh kegá se síwáhnoro kené sinonka séhréhorahi naneq nárigéhe íre. ¹⁵Ínéga itene táhutahuq pehipi íre merauge. Mókake íné pehipi kirabo aintageheéna sehiranue teiugo? Írakaumo. Nirupinsabé pukonaraq íre ineh inehinie. Íné ineh inehutaq tahirímé ínéga pehipi íwáhnoru sansánsábé íre iwíáh iwíáhorahu irino. Mó kegá néne iwíáh iwíáhu sansá sabi núwého. ¹⁶Manikáne kaweq ehwéh tei teinunsabé kaweq aní múge éna iwíáh iwíáhininkono? Írakaumo. Manikánka koreri terinúno aintaráinsabé íné kaweq aní múge ue íre iwíáh iwíáhorahuge. Mi kawéq éhwéh íre teriasa ehiya míotáq tahirímé anotahtaq íre kaweru irino. Kaweq ehwéh teri terinu arámbéhrí íre suaníe.

¹⁷Ínénéga iwíáhue miraurataq tahirímé ápeq meyó irino. Íre ínénéga iwíáhu-rauge. Manikánka koreri terinúno aintaráinsabé pehipi mira aruqaruruge. ¹⁸Minayabe aneq apéq meyaninkono? Mó teri terino kegá ápeq meyhánserah íre uge. Kaweq ehwéh pehipi tei teinunsabé niru eyoyóue nirutaboírume néne ápeq míre.

Porawe áhnte ke séhréh arítéh áníne i ehwéhne.

¹⁹Mó kegá íné íre saiqnariáhwe. Áhnte kegá Síssane sánsá sehigigeheéna sene arambehri aní tahnsa míóge. ²⁰Asiu kegá Síssane ehweh kawerue irera sehigigeheéna seba míarautaq sene sánsánurauge. Mósísiga sehgióro ú ehwehkná íné íre saiqnariéhre. Íre saiqnariéhrra Asiu ke mi ehwéhnsábé iwíáh iwíáho puana seba míarautaq mi ehwéh íre anterutaugé. Asiu kegá Síssane ehweh kawerue irera sehigigeheéna mi ehwéh íre anterutaugé. ²¹Nahnso ke Mósísine ehweh íre sehgió ké wóe. Minayabe nahnso kereq míarautaq se tahnsá ména íné moq íre sehgirauge. Írakaumo. Manikáne ehweh íre susa Sísa Karáhéne ehweh sehgiúge. Nahnso kebá míarautaq sega Síssane ehweh kawerue irera sehigigeheéna Manikáne ehweh íre anteruena peh mi kené sánsánurauge.

²²Síssane sánsá áhwára áhwáraue sehgió kébá míarautaq sega órirane iwíáho sansá pehipi íre anterutaugé. Segá Síssane ehweh irera kawerue sehigigeheéna sene órira sansa pehipi íre anterutaugé. Mah kehiná kéhíná suwahpeq míarautaq mi sansá miraurauge. Segá Síssansabé aiq pútare atageheéna miraurauge. Manikáne kaweq ehwéh sehigigeheéna mi sansá mira aruqaruruge. ²³Mira aruqarurunsabé Síssansabé aiq pútare atáh kéreq ínéreqne irupepeq eyoyóire.

Kagai apéq náinkeheéq Manikáne sansá tauntahunue sehigioneheqmúne i ehwéhne.

²⁴Ábáhro tanahráq áhnte kegá árésísieue peheráhnnotaq peh morá kótaiki anínká ápeq meyéhre. Mina inserah Manikánka ápeq náinkeheéq wene sánsá tauntahunue sehgióro. ²⁵Kótaikoneheqmúne iwíáho kegá sene sinonka págegeinkeheéra túbáh aginie iwíáh suera peh ahriahri tauntahunue arambehri aruqarurowe. Peh kambaréki apéq meyanehéera tauntahunowana Manikánka náina apéqmé peh ahriahri kagainawire.

²⁶ Ínéwé Manikáne sansá íre múguwahguue sehgiúge. Árésisi kiotaiki anínká íre mibeq tagia móbeq tagéna pehbeheráh pokinserah tauntahunue sehgiúge. Tobehi anínká wene ayahnkara íre mobeq subisa peh tábúsoqme wehukéníné anonka subínserah Sísane arambehri tábúsoqme arambehriuge.

²⁷ Ínéga mó keyábé, Sísane sánsá tauntahunue sehgióro uraunsabé Manikánka íné nuwehnehboq íre túbáh aginie. Peh kaweq sansá tábúsoqme sehginieéna néne ninonka kawerue wahnah wahnahnuge. Néne ninonka págegeinieéna tauntahunue arambehriuge. Ínéga kagai apéq meanieéna tauntahunue arambehriuge.

Íre kaweq sunúq sínaraq ite Sísane sánsá súého i ehwéhne.

10 Naho itene igaqnaréhga Mósisi kérowe. Sega miraunsabé iahrerraq kankeheéna teiúge. Sega abatapi nogútaq írábúyá akariuriowe. Sega írábúyá anehe karageheéna Manikánka mi írábúyá omaq atowe. Manikánka iwíáh aritowara sega Káhtore Waní kéréwégue seberaebéq pokuwe. (*Kisim Bek 13.21-22, 14.21-29*)

² Sega írábúyá akariuriotaq nogútaqkákáq Káhtore Waní kéréwégue seberaebéq pokutaqkákáq sega wání meyonserahnéra mitaq nogera Mósisi kéréra wenkahnáh úkuwe.

³ Manikáne Awanka íopeqté tópáh náriuware ómiga nowe. ⁴ Wega ótaq sansánútaq wání arahno ebahpipéqté súwana náriuware nowe. Mi ebáhmé Sísá Karáhée. Sega pokutaq mi Ebáhnká sereq moráráq pokúwe. ⁵ Pokúwara Maniká sene sánsánsábé íre awahbó púara abatapi nogútaq puku pukuéra sene sinonka abatapinue mibeq móbeq kowe.

⁶ Sega ahabárunserah itega miraiyeho éna Manikáne ehwehnka tei teinire. Sega ahabábq naneqsabé sirutaboiru serahniyeho. ⁷ Táhmaro mi kegá péhepehe manikánsábé iwíáh íwíáh atónserahniyeho. Sega miraunsabé Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ísara kegá tútuue méra táhutahuréra irigéra ábáhréra nahnsó kené sansanéra mó kené weh ahre abariuwe ire. (*Kisim Bek 32.6*)

⁸ Sega mó tanáhráq ahabárára áhnte kegá mó kené ahre ahrari abariunsabe Manikánka abiahnsa aritena kamah ariuware peh íregárita q wehuké 23 táhúséni (23,000) wehuké peh morá wéhékáh pukuwe. Sega mirau serahniyeho. (*Namba 25.1-9*)

⁹ Mó tanáhráq táhmaro Ísara kegá sene wahnahnsabé, Árahono éra wensabé éhruunsabe Manikánka wehe omaq atowana éhruuru ke pówara pukuwe. Sega éhruuru serahniyeho. (*Namba 21.4-8*)

¹⁰ Mó tanáhráq táhmaroga Manikánsabe abiahnsa atera ehmuniq éhmúníruwana Manikánka íopeqté ánínsábé, Márunsubiq suo atowana mi ke márunsubiq suowe. Sega ahabáru serahniyeho. (*Kisim Bek 16.2*)

¹¹ Manikáne ehwehnka sene ahabábq teíre. Sega ahabárunserah itega moq miraiyeho éna teíre. Amahnága anehe tanáhráq sinainsabé itega kaweqtaq mía míaiageheéna teíre. ¹² Íné kaweqtaq ména págegeue iriwe míóge íwíáhóna aníno, inahsubínehboq áwéh panantagínah págegeue iriwe míahno. ¹³ Áhwáre naneqka íre arebataq areba sire. Írakaumo. Mah kehiná kéhínápá sire. Áhwáre naneqka ite íre saiqnariankeheéna Manikánka wene omasa éhwéh ahreraq matawéna ite séhréh aitankéhe. Wega séhréh aitená kaweq ah sokogi ainkéhe. Wegá ite págegeue míage-

heéna séhréh aitowana áhwáré naneqka ite íre saiqnarianawire. Ahbabáqka moq ite íre saiqnarianawire.

Owainawansabé titirue nárié náneqme pehrahgahro i ehwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo animárino, péhepehe maníkánsabé iwíáh iwíáh ate sansa pehrahgahro. ¹⁵ Itewe ahtebia ké míáhnshabé teiú éhwéhshabé iwíáhue tagahro. ¹⁶ Sísa itene ahababáqsabe pukúnsabe iahreraq kéh tánáhráq itega káhpúipéqté wánínsabé meyone. Mewe nahnayabé itene Wahnahnsabé kaweróne ateq Sísa Karáhéne korah tunsabe itene ahababáq kaweraitéhre iwíáhué. Mi tanáhráq itega tópah[†] keqme nahnayabé Síssane anonka kamahúnsabe itene ahababáq kaweraitéhre iwíáhué. ¹⁷ Mira iwíáhéq morá ké tahnsa míone. Itega keqme nóna topáhmé peh morá tópáh púaq ite áhnte wehuké méq morá ké tahnsa míone.

¹⁸ Asiu kené sánsánsabé iwíáhoró. Segá tahberapeqté titirue nárié náneq nahtaq Manikáne tahbe puara mi tanáhráq sega wensabé aiq pútaq iwíáh iwíáh atáhwe. ¹⁹ Teiú éhwéhshabé aneq iwíáhonehknono ewo? Péhepehe maníkámári íre oga míáh náneqmaríne. Mi naneqmarí titirue nárié náneq íre Maniká náwé náneq tahnsáne. ²⁰ Írakaumo. Nahnso kegá titirue nárié náneq Maniká íre náwasa peh owainawamarí náriéwe. Owainawansabé iwíáh iwíáh atéhboq sensabé titirue nárié náneq pehrahgahro.

²¹ Itene Wahnah pukú tanáhráq iahreraq kéh káhpúipéqté wánínkákáq owainawansabé iwíáh iwíáh atáh káhpúipéqté wánínkákáq moráráq neho. Itene Wahnah pukú tanáhráq iahreraq kéh tópáhnkákáq owainawansabé iwíáh iwíáh atáh tópáhnkákáq moráráq neho. ²² Mirairataq Sísa itene Wahnahnka, Aneqsabé íné nuweq owainawansabé iwíáh iwíáh ataho éna abiahnsa aitanawire. We anotah pagégé ání púaq itega we íre kiotaikorahúna mino.

Ahriahri itega Maniká áwíq pankeraneheqmúne i ehwéhne.

²³ Mó kegá, Ité moke miraona naneq aiq kawerire ewe. Peh moke miraona naneqka ite kaweqtaq méyabe íre séhréh aitahráhire. Moke miraona naneqka ite Sísa kawerue kéreyabe íre págege aitahráhire. ²⁴ Ité iuwahbeh sansá pehipi miraiyeho. Peh itene iyahnabo séhréh aritahráhi sansánoro.

²⁵ Máhkétirapéqté táhútáhúq paiqmaréhrataq mah tahutáhúq aneq sansánia táhútáhúqpo ue íre kasenoro.[‡] ²⁶ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Moke mah marákó marákóákáq mahtaq kéh náneqkakáq itene Wahnahne náneq mire íre. (*Lo 10.14; Buk Song 24.1*)

²⁷ Sísa íre tagariéh ánínká itensabé, Táhtutahuronehboq máhoro ínaraqmé ite iuwahbáhnaraq kowe nahro. Wensabé, Mah tahutáhúq eheqtepo ue íre kasenoro. Wega náwí náneq pehipi nahro. ²⁸ Mó anínká itensabé, Mah awáq owainawansabé titirúna naneq náwúge ínaraq íre nahro. Mi awáqkáwé ite íre ahababáq aitahráhire. Peh ite teí ání ahababáq atéhboq íre nahro. ²⁹ Itega ahababáq iwíáhowe íre iraruge. Írakaumo. Peh teí ánínká, Itega aiq ahababárowe iwíáhineho.

[†]10:16 Kárika ehwéhme tópahme íre kéhre. Páreti kéhre.

[‡]10:25 Mó tanáhráq mó tanáhrárué mó kegá ménkámehnkáne awaq titirue péhepehe maniká náwúwe. Náwera anehe máhkétirapéq mi awáq kobaiqmarówe. Mi awáqsabé Poraga Sísa tagariáh keyábé, Íre kasenék pehipi paiqme nahro úwe.

Mina tahnsa íwíáhi aní íre míahnaraq íné nuwahbeh naneq nahrahuge. Peh móbeq míéh ániné awehrii sansánká íné íre saiqnariahrahí mino. ³⁰Manikánsabe, Kaweróne atena mi tahutáhúq nahnara tagehra kegá árahue ehweh aintagéhbo?

³¹Itega tópahnkákáq wánínkákáq nehrataq mó naneq arámbéhrí mirairataq Maniká áwíq pankeraneheéq wensabé iwíáhue kawerue miraoro. ³²Itega miraonka Asiu kereq nahnso kereq Sísá tagaríáh kéreq ahbabáq arítéhboq iwíáhue peh kaweq sansánoro.

³³Ómi mó kegá moke ínéga mirau sansá kaweq sansáne íwíáhigeheéna mirauge. Íné nuwahbeh sansámé íre mira aruqaruruge. Íné tagah ke séhréh aritanieéna sensabé iwíáhéna peh kaweq sansá mirauge. Segá Sísane ehweh irera kawerue sehgigeheéna sensabé iwíáhéna mirauge.

11 Ínéga Sísá Karáhéne sansá sehgiúnserah ite moq néne sansá sehgióro.

Poraga ayahqonsabe irarú ehwehne.

²Itega íné iahreraq matawéq moke íwáhnorurau ehwéh kawerue sehgió púana itensabé iwíáh iwíáh aitóge. ³Mó ehwéh kawerue ahtebagehboq írátíáhro. Wehga wene ahre wahnahnirana Sísá Karáhéga moke weh wahnahnirana Maniká Iteriboga Sísá Karáhé wahnahnire.⁴

⁴Sísá Karáhé wene Wahnah puana wehga púrerínaraq wene ayahqno íre akari atiankehe. Manikáne Awanka iwíáh atahna ehweh irarínaraq wene ayahqno íre akari atiankehe. Mi tanáhráq wene ayahqno akariaráhnaraq Sísá Karáhé ayehitawinawire. ⁵Wenawehq wene wahnah puana ahrega púrerínaraq wene ayahqno akari atiankehe. Manikáne Awanka mi ahré iwíáh atahna ehweh irarínaraq wene ayahqno akari atiankehe. Mi tanáhráq wene ayahqno íre akariaráhnaraq wega wenawehq ayehitawinawire. Mi tanáhráq wene ayahqno íre akariaráh áhréwé ayahra káuqsúéh áhré tahnsane. ⁶Wene ayahqno íre akariaráhnaraq wene ayahra káuqsuankéhe. Ayahra moke káuqsue sansa ayehiteh sansáne íwíáhirataq ayahra pehragéq ayahqno akariaráhró.

⁷Manikánka weh mirarotaq wewe tahnsá mirarowara wehga Manikáne anotáh awíqkákáq Manikáne págege sansánkákáq sokigiowe. Minayabe wehga púrerínaraq wene ayahqno íre akariinkehe. Manikánka ahre mirarotaq wenawehqne awíqkákáq wene págege sansánkákáq sokiginieéna akariinkehe. ⁸Manikánka wehuke mirarotaq wega ahrene ayahnsatate weh miraroo? Írakaumo. Wega wehne ahwígara piruqme ahre mirarowe.

⁹Manikánka ahreyabé iwíáhéna wehga séhréh atankeheéna miraroo? Írakaumo. Wega wehyábé iwíáhéna ahrega wenawehq séhréh atankeheéna mirarowe. ¹⁰Ahreronká sensuwehqsone ehweh kawerue sehgiónsábé íópeqté kegá tagagehboq mi inínsónká púrerirataq sene siyahqno akari atiagehe.

¹¹Manikáne animárimé weh seбатаq ahre sebatarue mía míao sansámé Maniká íre awahbeh sansáne. Írakaumo. Ahrega wenawehq séhréh atahnana wehga moq wene ahre séhréh ato aitéhre.

⁴11:3 Písini ehwéh wahnahninsabéwé “het” kéhre. Písini ehwéh “het” téhtaré áwáhé kéhre. Mó morá áwáhé itene ehwehme ayahqnone. Mó morá áwáhéwé itene ehwehme wahnahne.

¹²Téhwe Manikánka wehne ahwígara mewe ahre mirarowara amahnága ahreronká ani maqmaq maqmarowara áhnte weh míáhwe. Manikánka moke kéh náneq áhwárarowe.

¹³Ahrega wene ayahqno íre akaria Manikánsabe pehipi púrerínaraqmé kaweq sansápo? Iteitega mi sansámé iwíáhue tagahro. ¹⁴Weh íre wahto ayáhrá kahnarag minaga we ayehitanae. Itene sánsánká minayabe aiq sokigi aí mino.

¹⁵Ahrene íre wahto ayáhrá kahnaragmé wene ayahrame wene awahriq nanere. Wene ayahqno akariinkeheéna Manikánka ayahra áwíre. ¹⁶Ayahqno akariare ehwéhnsábé suwahrieh keyábé mó íre teriníe. Mó sansá írakaunire. Itereq mó Sísá tagaríáh kéreqsabé peh morá mahna teiú sánsá kéhre.

Kórina kegá siahreraq ko táhútáhúq notaq íre kaweq sansánu ehwéhne.

¹⁷Amahnága mó ehwéh teiníboq írátíáhro. Itega momiwíotaq mó ke séhréh arítéh sánsá íre miraia peh ahababárowe. Minayabe itensabé íre iwíáh íwíáh aitóge. Írakaumo. ¹⁸Mó anínká tenímé itega Manikánsabe iwíáh íwíáh ataneheéq momiwíotaq íre morá iwíáhia peh mó iwíáh mó iwíáhéq mó keyábé abiahnsa arítáhwe teníre. Tení éhwéhmé aiq pútaq ehwéhpómo. Peh aiq pútaq ehwéhne iwíáhuge. ¹⁹Íre morá iwíáhirataq kaweq sansá ábórarinkeheéq sío síoéq iwíáhue tagéq, Insega aiq pútaq sansá sehgiramo éq ahtebahrahowe.

²⁰Itega momiwíotaq itene Wahnah pukúnsabe iahreraq kéh táhútáhúq íre tábúsoqme nahwe. ²¹Itega mó ke íre síwénunia peh apubúue wewene wewene táhutahuq nahwe. Miraonsabé pehgáriq tahutáhúq kéh kégá sirupibiirara mó kegá píah áhnte nahnsabé múguwahgu agowe. ²²Itene nahtapeq táhutahuréq naraho mino. Manikáne nahmé peh abehq nánere iwíáhoo? Itega mitaq séq tópah tabonah ke íre náriénsabé se siyehiteh mino. Aneq ehwéh teinínkono? Itega miraonsabé kawerowe aitanínkono? Ahqáho. Írakaumo. Itega mirao sansá íre kaweq sansáne.

Sísaga párétiakák sera anonkakaq we kéro ke náriu ehwéhne.

(Mátíyu 26.26-29; Máhka 14.22-25; Áríka 22.14-20)

²³Itene Wahnahnka níwáhnorurai ehwéh íwáhnoréna teiátáuge. Mahraue teiátáume Súrásaga Sísane naruo koweriro inókáhpéq itene Wahnahnka páréti mewena[§] ²⁴Manikánsabe kaweróne atena keqme mahraréna, Mahnawé ninonka mire. Ite kaweraitanieéna ninonka Maníka awena pukinie. Íné iahreraq matiagehboq amahnága mirau sansánoro úwe. ²⁵Úwara sega páréti nowana Sísaga káhpú mewena monseráh sánsánéna mahraréna, Mah nahníaq sérá anome néne korahq mire. Néne korahq tuinaga o sansa áhwárankehe. Itega nehrataq ahriahri íné iahreraq matíáhro úwe.

²⁶Itega mah ehwéh sehgíonká Sísá itene Wahnahnka itene ahababáqsabe pukúmé pahsúéhre. Itega mi parétiakák sera anonkakaq nahnka we pukúmé pahsúéhre. Wega tuina tanáhráq mah sansá parabaginae.

Itene irupipeqté iwíáh ebeq iwíáhue tagéq anehe nanehe i ehwéhne.

²⁷Sísá itene Wahnah pukúnsabe iahreraq kéh táhútáhúq neh anínká íre iwíáhue tagéna pehipi náhnaraqmé íre kawerinae. Mina tahnsa neh anínká itene Wahnahne

---

[§]11:23 Párétiwe Asiu kené tópahne.

anonkankakáq korahqkakáqsábé íre kaweratéh púana wega aiq mirainsabé anotahtaqa kamah awinkéhe. ²⁸Náhna anínká wene arupipeqté iwíáh ebeq iwíáhue tagéna anehe párétiakáq sera anonkakaq nankehe.

²⁹Náhna anínká itene Wahnahne anonkansabé kawerue íre iwíáhéna pehipi náhnaraq wega mirainsabé kamah awinkéhe. ³⁰Ite áhnte kegá mina tahnsa narutonsabé amahnága mareqmarerue awahreowe. Mó táhmaroga itene Wahnahne anonkansabé kawerue íre iwíáhia pehipi narutonsabé aiq pukurowe. ³¹Minayabe itega miraira sansá ebeq kawerue iwíáhue tagéq anehe nahnaraq Manikánka ite íre kamah ainkéhe.

³²Manikánka mah marákóipéqté sánsá sehgió ké ehweh aritena íre kaweqtapéq suankéhe. Itene Wahnahka itene sánsá tagéna íre ábéreh sansáne iwíáhéna kamah ainkéhe. Mókake íre kaweqtapéq eqmaq íúwéhnehoéna itega ahbabáro tanáhráq kamah ainainire.

³³Néne iyahnabo animárino, momiwíue méq Sísá pukúnsabe iahrreraq kéh táhútáhúq nehrataq mó naneheraira keyábé iwíáhue síwénunue moráráq nahro.

³⁴Manikánka kamah awinehboq arupibii anínká ebeq wene nahtapeq táhutahuraruena anehe momiwíorabeq pokinkehe.

Íné mó ehweh kéhre. Iteba konaraq mó áhwára áhwárao sansá kaweraitaníe.

Poraga Manikáne Awanka náina naneqsabé teí éhwéhne.

12 Néne iyahnabo animárino, Manikáne Awanka náina naneqsabé múguwahguéq áhwára áhwára iyehboq íwáhnorinie. ²Ite tagariáhmé itega Sísane sánsá íre tagariarotaq péhepehe maníká íre ehwehnorahi naneqsabé iwíáh iwíáhue mi sansá sehgirowe. ³Teiníboq kawerue írátíáhro. Manikáne Awanka iwíáh atéh ánínká Sísansabé íre éhruru atahráhire. Manikáne Awanseq íre mía míaí anínká, Sísá néne Wahnah mire. We awahbeh sansá sehginíe irarerahiro? Írakaumo. Wega íre irarerahire.

⁴Manikáne Awame we peh morá ánínéna wega í náneqme mó naneq mó naneq náíre. ⁵Maniká itene Wahnah peh morá ánínéna wene arambehriwe wega sainsúéh árámbehrí mó naneq mó naneq arámbehrí sainsúéhraq miraúne. ⁶Manikáne arambehri miraúnayabé mó aní mó arámbehrí mó aní mó arámbehríue miraúne. Maniká peh morá ánínéna wene arambehri kawerue mirageheéna séhréh aitéhre.

⁷Itega mó Sísá tagariáh ké séhréh aritageheéna Manikáne Awanka págege naneq ite mó aní mó anínue náíre. ⁸Wega mó aní iwíáh atéhra na peh Manikáne iwíáh púana ahtebia iwíáh pahuahráhire. Wega mó aní mó iwíáh atéhra na wene auranka íre tageh naneq wene arupipeq tagariahrahéna pahuahráhire. ⁹Wega mó aní iwíáh atéhra na mi anínká Manikánsabe anotahtaqa aiq pútare atéhre. Wega mó aní págegeue séhréh atéhra na awahre keyábé púreq aritéhrara kaweragowe.

¹⁰Wega mó aní págege atéhra na ótaq sansá miraorahire. Wega mó aní iwíáh atéhra na mi anínká íre wewene iwíáh peh Manikáne Awanka iwíáh atéh éhwéh irarerahire. Wega mó aní iwíáh atéhra na mi anínká owainawane awankakaq wehukene awankakaq saraqsuahráhire. Mó aní iwíáh atéhra na we kambare éhwéh irarerahire. Irarirana Manikáne Awanka mó aní iwíáh atéhra na mi kambaré éhwéh ahtebéna wewene ehwehtaqa pahuahráhire.

¹¹Manikáne Awa peh morá ánínéna mi pagégé náneqmarí náíre. Wewega iwíáhue mó aní mó naneq awena mó aní mó naneq awena ue náíre.

Ite Sísane anonka tahnsá míone i ehwéhne.

¹² Wehukeníne anonka peh morá ánónkánirana áhnte naneq kéhre. Mi naneq-marí kéhrana peh morá ánónká kéhre. Mina inserah moke ite Sísá tagariona kewé wene morá ánónká tahnsa míone. ¹³ Ambanta wánípipeq kéhtáq wánínka moke ambantáipeq kéhnserah Manikáne Awa peh morá ánínéna itene irupipeq séna mía máire. Wega iteba mía máiai puaq ite ómi Sísane morá ánónká tahnsa míone. Ite Asiu kereq nahnsó kereq arambéhriraq saiqnaríáh kéreq arambéhriyabé ápeq meyháh kéreq morá ánónká tahnsa míone. Ite págege animárí míageheéq wání ahriahri nó-nanserah Manikáne Awanseq mía máíune.

¹⁴ Ite tagarionawe wehukeníne anonka íre peh morá náneq kéhre. Írakaumo. Wene anonkataq áhnte naneq kék mino. ¹⁵ Aigáránká mahraréna, Íné íre ayahnkara púana íné íre mah anónkáné aigará múge itaq tahirímé anonkanka wene aigará súéh iripo? Írakaumo. Anonkanka wene aigará íre suahráhire.

¹⁶ Wehukeníne ayahqnotaq kék áhrégá mahraréna, Íné íre aura puana íné íre mah anónkáné ahre úge itaq tahirímé anonkanka wene ahre súéh iripo? Írakaumo. Anonkataq kék ahre íre suahráhire. ¹⁷ Anonka íre mó naneqkákáq peh aura kéhtáq tahirímé ehwehme árahue irahráh iripo? Anonka íre mó naneqkákáq peh ahre kéhtáq tahirímé árahue táhutahuq kaweq kunkúnire irari iripo?

¹⁸ Anonkame íre peh morá náneq kéhre. Írakaumo. Manikánka wehukeníne anonka mirarotaq we awahbónserah moke náneq mirarena kawerarowe. ¹⁹ Wehukeníne anonkataq peh morá náneq kéhtáq tahirímé íre anonkanurá kék irino. ²⁰ Wehukeníne anonkataq áhnte naneq kéhrana wene anonka peh moráe.

²¹ Wehukeníne auranka wene ayahnkaransábé, Are íre míahnaraq tahirímé kaweqtaq míó irino íre irarerahire. Írakaumo. Wehukeníne ayahqnonka wene aigaránsábé, Are íre míahnaraq tahirímé kaweqtaq míó irino irarerahiro? ²² Írakaumo. Wehukeníne anonkataq mó naneq págege naneq kéhrana mó naneq mareqmareq naneq kéhre. Mi maréqmáréq náneq íre kéhtáq tahirímé wene anonka kaweqtaq kék iripo? Írakaumo.

²³ Itene inonka mareqmareq naneqme sehikaranká peraq inehoéq mi maréqmáréq náneq kawerue wahnahnúne. Itene inonka iyehiteh naneq mó kegá tagehoéq kawerue aneranerue akari atione. ²⁴ Itene inonka iwíáh iwíáhúna naneq mina tahn-sanue íre akari atione. Itene inonka mareqmareq naneqkákáq iyehiteh naneqkákáq kawerue wahnahnigeheéna Maniká wewega iwíáhéna moke itene naneq mirarena kawerarowe.

²⁵ Kawerarowana íre webataq webatarue kéhre. Írakaumo. Mina inserah ite Sísane anonka méq mó iwíáh mó iwíáhiyehboq peh morá iwíáhoró. Ite Sísane anonka míáh púaq peh morá arerensabé iwíáh iwíáhinehboq mó keyábé iwíáhue we séhréh atéhoró. ²⁶ Wehukeníne anonkataq eheqpopoq érinaraq wene anonka moke érire. Mina inserah ite Sísane anonka míona puaq mó aní éritaq ite moq ómi férire. Mó kegá ite míonarabeqte ánínsábé iwíáh iwíáh atáhwaq itega moq wensabé iwíáh iwíáhúne.

Manikánka mó arámbéhrí mó arámbéhríue omaq sitéh éhwéhne.

²⁷ Ite Sísá Karáhé tagaríáh ké wene morá ánónká méq mó aní mó aníne wene anonkataté náneq míáhwe. ²⁸ Sísá tagaríáh kégá wene sánsá kawerue sehgeheéna

Manikánka mó arámbéhrí mó arámbéhríue omaq sitéhre. Téhwe wega eqmaro ke omaq sitéhre. Anehémé Manikáne Awanka sokigi arí éhwéh pahsúáh ké omaq sitéhre. Mó anéhémé síwáhnoro ke omaq sitéhre. Ótaq sansá mirao kewé, awahre ke kawerarítáh kéwé, séhréh arítáh kéwé, wahnahnarítáh kéwé, mó kehináné kambare éhwéh irare kewé, minawari Manikánka moke omaq sitéhre.

²⁹Sísa tagaríáh ké eqmaro kene arambehri ómiga íre mirao mino. Manikáne Awanka sokigiarí éhwéh ómiga íre pahsúáh mino. Síwáhnoré arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Ótaq sansá miráé arámbéhrí ómiga íre mirao mino. ³⁰Awahre ke kawerarite arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Kambare éhwéh iraré arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Kambare éhwéh ahtebéra seyene ehwehtaq pahsue arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Írakaumo. Ómi kegá mi arámbéhríarí moke íre mirao-rahowe. Peh Manikánka mó arámbéhrí mó arámbéhríue omaq sitéhnserah miraorahowe. ³¹Manikáne Awanka nái náneq iwíáhue tagéq kiotaiki naneqmarí meyanéhe iwíáhéq minayabe irutaboirono.

Moke mó keyábé irutaboironhe i éhwéhne.

13 Kiotaiki sansánsábé teinie.

¹Íné moke mó kehináné ehwehnikakáq íopeqté kéné ehwehnikakáq irarenaraqmé mó keyábé íre nirutaboitarítáhnaraqmé íné peh abehrání míanie. Táoyankakaq peroqkákáq subírana ehwehnirara íráh kégá anetaníbo iwíáhonserah ínéga mó keyábé íre nirutaboitarítáhnaraqmé sega néne ehwehnsabé moq anetaníbo iwíáhigehe.

²Manikáne Awanka iwíáh aintéh éhwéh irarenaraqmé mó keyábé íre nirutaboitarítáhnaraqmé íné peh abehrání míanie. Ínéga moke epéqté éhwéh ahtebahnaraqmé mó keyábé íre nirutaboitarítáhnaraqmé peh abehrání míanie. Ínéga Manikánsabe anotahtaq aiq pútare atónsábé sáwéhyabe, Móbeq agúno atáhnaraqmé mi sawéh móbeq agínaraq mó keyábé íre nirutaboitarítáhnaraqmé peh abehrání míanie.

³Moke néne ménsámehnsá tabonah ke náriénaraq sensabé íre nirutaboitarítáhnaraqmé tabonah ke náriénaga íre séhréh aintankéhe. Sípane sánsá sehígúnsábé mó kegá íné táhtoqme ninonka iraipéq nuehrana tabikonaraq sensabé íre nirutaboitarítáhnaraqmé ínéga miraonaga íre séhréh aintankéhe.

⁴Mó keyábé arutaboitarítéh ánínká íre áyátia peh uwarena áníne. Wega mó ke kaweraritena se matíáh náneqsabé aigará íre pabekire. Írakaumo. Wega, Íné anotah aní múge íre iwíáhíre. Wega wenáwíq íre pankeréhre.

⁵Arutaboitarítéh ánínká íre ahabábq saiyo aníne. Wega peh morá wewensabé íre iwíáh iwíáhíre. Wega íre apubúue abiahmáréh áníne. Mó kegá we ahabáratáhnásabé íre iwíáhí aníne. ⁶Arutaboitarítéh ánínká ahabábqqsabe íre iwíáh iwíáhí peh aiq pútaq sansá kaweq sansánsábé iwíáh iwíáhíre.

⁷Arutaboitarítéh ánínká íre kaweq sunúqkákáq kawerue arambehrire. Wega Manikáne ehwehnsabé ahriahri aiq pútare atéh áníne. Manikáne omasa éhwéhnsábé mirainawire iwíáhéna kawerue áwénunire. Wene arupipeq umehi tanáhráqkákáq íre túbáhagia Manikáne sansá peh tábúsoqme ambubu atawéna sehígíre.

⁸Itega mó keyábé irutaboitarite sansamé íre parabagorahire. Írakaumo. Manikáne Awanka iwíáh aitéh éhwéh irare sansá parabaginawire. Manikáne Awanka iwíáh

aitéhraq kambare ehwéh irare sansá parabaginawire. Kawerue ahtebé sansá parabaginawire. Peh morá mó keyábé irutaboairarite sansamé íre parabaginawire.

⁹ Amahnága ite peh ákáhtaq ahtebóne. Manikáne Awanka iwíáh aitéh éhwéh peh ákáhtaq ireq irarerahúne. ¹⁰ Aiq pútaq naneq sínaraq moke amahnága ahtebóna naneqmarí parabaginawire.

¹¹ Íné káriq aní míarautaq káriq anímárinká ehwehnéra iwíáhéra mira onserah sansánuraugé. Anotah aní úkurautaq káriq aniné sánsá sutaugé. ¹² Wehukenínká sunkíkíri nahupéqté timanopipéq tagéna awankuraq íre kawerue tagehnsERAH amahnága itega Manikáne naneqmarí peh ákáhtaq tagahrahúne. Wehukenínká mó aniné auranabiah tagehnsERAH mókake itega Manikáne naneqmarí kawerue taganeheqmúne. Manikánka amahnága ite moke tagaríéhnsERAH mi tanáhráq itega we moq taganeheqmúne.

¹³ Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atewé, Manikánka ite kaweraite tanahráqsabé áwénunéwé, mó keyábé arutaboairaritewé, mi sansátáro peh kagainae. Mó keyábé arutaboairarite sansanká mó sansátaré kiotaikire.

Manikáne Awanka iwíáh atéhрана pahsúéh éhwéhne.

14 Mó keyábé irutaboairarite sansansábé ahriahri anotahtaq irutaboioro. Manikáne Awanka náina naneqsabé anotahtaq iuwahbehre íwíáhoró. Wega iwíáh aitéhraq Manikáne ehweh irareraho sansánsábé anotahtaq irutaboioro. ² Manikáne Awanka iwíáh atéhрана kambare ehwéh irari anínká íre mó keyábé peh Manikánsabe irarire. Mó kegá mi kambaré éhwéh íre íráhwana peh Manikánsabe irarire. Manikáne Awanka iwíáh atéhрана kambare ehwéh irari anínká peh epéqté éhwéh Manikánsabe irarire.

³ Manikáne Awanka iwíáh atéhрана Manikáne ehweh pahsúéh ánínká wehukeyabé irarire. Wehuke séhréhue págege aritanieéna irarire. Íráh kegá peh kaweq sansá sehgihehéna irarire. Sirupipeq eyoyó aritanieéna irarire. ⁴ Manikáne Awanka iwíáh atéhрана kambare ehwéh irari anímé mi ehwéh irarinka peh morá wewene arupipeq kawerire. Manikáne Awanka iwíáh atéhрана Manikáne ehweh pahsúéhnká moke mibeqté Sísa tagaríáh ké séhréh arítéhre.

⁵ Manikáne Awanka iwíáh aitéhraq kambare ehwéh irarúnaraq kaweq sansánirana moke itega mirairansabé nuwahbehre. Manikáne Awanka iwíáh aitéhraq wene ehweh pahsúáhnaraq irare sansá anotah kawéq sánsá púana itega moke mirairansabé anotahtaq nuwahbehre. Wehukenínká kambare ehwéh irarínaraq mó anínká Sísa tagaríáh ké séhréh aitanieéna mi kambaré éhwéh áwahewé itene ehwehtaq pahsuankéhe. Itene ehwehtaq pahsuahna aní íre míáhnaraq Manikáne ehweh irarinka kambare ehwéh kiotaikire.

Kambare ehwéh irari anínsábé éhwéhne.

⁶ Ínéga iteba senaraq Manikáne Awanka íné iwíáh aintahnana kambare ehwéh irarenaraq árahue séhréh aitanínkono? Peh kambare ehwéh irarenaga ite íre séhréh aitaráhuge. Ínéga séhréh aitó iwíáh matíáhnaraqmé Manikáne Awanka sokigi aní náneq teiníe. Manikáne Awanka iwíáh aintéhрана wewene ahtebia iwíáh pahsuqme teiníe. Maniká Awanka iwíáh aintéh éhwéh pahsuaníe.

⁷ Táoyankakaq kíthakáq íre oga míéh náneqtaré wíre. Wehukega mi naneqtaré múguwahgue subirana íre kaweq ehwéhnínara íréhra kegá aneq igonkópómo

íwíáhigehe. ⁸ Sontía anínká pemiáh íre kawerue póbiahnaaqmé áwáhu sontía kégá ebehirabeqsabé árahue apubúue sokah sokahigebo? ⁹ Mina inserah itega kambare ehwéh irarirataq mó kégá árahue iragéhbo? Kambare ehwéh púara mó kégá íre íráhwana mi ehwéhmé peh abehraginae.

¹⁰ Mah marákó marákóipéq áhnte ehwéh kéhre. Moke mi ehwéhmárimé mó kégá mó kégáue íráh éhwéhne. ¹¹ Mó anínká íné íre írátíó éhwéh irarínana, Eheqte kambáré éhwéhpómo íwíáhugana wega moq ínensabe, Kambare ehwéh iraréna aní móne aintéhre. ¹² Mina inserah itega kambare ehwéh irarirataq mó kégá íre iragéhe. Manikáne Awanka náina naneqsabé irutaboírowe. Minayabe ite Sísá tagariáh kégá wene sánsá moráráq kawerue sehgióneheq Manikáne Awanka náina naneq mewe we séhréh atéhoró.

Poraga kambare ehwéh irare sansá teriu ehwehne.

¹³ Minayabe Manikáne Awanka iwíáh atéhraana kambare ehwéh irari anínká mi ehwéh ahtebé pahsuankéhboq púrerúno atóge. ¹⁴ Kawerue iwíáhoró. Kambare ehwéhtáté púrerutaq peh morá néniwanka púrerirana nirupipeqté iwíáhwé peh túbáh agire. ¹⁵ Minayabe anerininkono? Néniwanka púrerirana néne nirupipeqté iwíáhgá moq púrerinie. Néniwanka igonkónirana néne nirupipeqté iwíáhgá moq igonkóninie.

¹⁶ Arega mina tahnsa íre mirainaraqmé peh arenawanka Manikánsabe, Kaweróne atéhraana mó anínká mi kambáré éhwéh íre íréh púana Manikánsabe árahue moráráq kaweróne irarinkehbo? Írakaumo. Wega, Kaweróne íre irarinkehe. ¹⁷ Mi kambáré éhwéhmé íre íréhre. Minayabe arega kawerue púrerónaga we íre séhréh atéhre.

¹⁸ Ínéga kambare ehwéh irare irareunsabé Manikánsabe iwíáh íwíáhuge. Ínéga kambare ehwéh irarunka itene kambare ehwéh irare sansá kiotaikire. ¹⁹ Sísá tagariáh ké momiwíotaq ínéga wehuke síwáhnorinieéna pehgáriq irahráho ehwéh irarenaraq kawerire. Pehgáriq irahráho ehwéhnká áhnte kambáré éhwéh kiotaikire. Minayabe íwáhnorutaq kambare ehwéh íre iraruge.

²⁰ Néne iyahnabo anímárimó, káriq anímárimká iwíáho serahniyehboq peh ahtebia ábóawáh wéhgá iwíáho serahnoro. Inahunahnínká ahabáqsabe íre iwíáhi serahnoro. ²¹ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Wáhnaupeqté kambare ehwéhnkákáq ké iwíáh arítógara sega mahtaqté ké néne ehweh terigéhe. Terírataq néne ehwehnsabé, Ahqáho. Iuwahriehre igehe.

Maniká itene Wahnahnka aiq mahrarire ire. (*Isaia 28.11-12*)

²² Minayabe Manikáne Awanka iwíáh aritéhrara kambare ehwéh irare sansámé Manikánka mi sansá inseréhyabe iwíáhéna omaq sitehro? Wensabé aiq pútare atáh keyábé iwíáhéna mi sansá omaq sitehro? Írakaumo. Peh wensabé íre aiq pútare atáh kégá wensabé iwíáhigeheéna mi sansá omaq sitehre. Manikáne Awanka iwíáh aritéhrara wene ehweh pahsúáh sánsá wensabé íre aiq pútare atáh keyábé iwíáhéna mi sansá omaq sitehro? Írakaumo. Peh morá wensabé aiq pútare atáh ké séhréh aritageheéna mi sansá omaq sitehre.

²³ Ite Sísá tagariáh kégá momiwíirataq ite ómi kambare ehwéh irariyeho. Irarirataq mó ke Sísá íre tagariáh kégá séra mi kambáré éhwéh íréhrataq itensabé, Uwoyansa ke móe aitagéhe.

²⁴ Manikáne Awanka iwíáh aitahnaaq ite ómiga Manikáne ehweh pahsuqme irarenaraq Manikánsabe íre aiq pútare atéh ánípópoq mó ánípópoq sínaraq itene

ehwehnka wene arupipeq pankehe. Pahnaraq, Íné ahababáq ani múge íwíáhéna ²⁵wene arupipeqté íwíáh pahsúéhnsábé Manikánsabe áhtenéna káuqmunue iwíáh íwíáh atena, Manikánka iteba aiq pútaq míéhre inkehe.

Ite momiwíó arámbéhrí tábúsoqme miraoro i ehwéhne.

²⁶Néne iyahnabo anímáríno, itega momiwírataq aneq sansánonehknono ewo? Teiníboq írátíáhro. Itega Manikánsabe iwíáh íwíáh ataneheéq momiwírataq Sísa tagaríáh ké we séhréh atéhoró. Mó anínká itensabé, Mah igónkónonehe irarinkehe. Mó anínká íwáhnorinkehe. Mó anínká íre wega iwíáhi naneq peh Manikánka sokigi awí náneq teinkéhe. Manikáne Awanka iwíáh atéhrana mó anínká kambare ehwéh irarinkehe. Manikáne Awanka iwíáh atéhrana mó anínká kambare ehwéh áwahe itene ehwehtaq pahsuankéhe. Momiwírataq peh morá we séhréh atéhoró aitóge.

²⁷Kambare ehwéh irarirataq íre áhnte kegá irarigehe. Peh téhranítégábópoq apahránítógábópoq irarigehe. Moráraq irariyeho. Írakaumo. Peh mótaq mótarue irarero. Peh morá ánínká kambare ehwéh irarínaraq anehe ahtebeh anínká mi ehwéh áwahe itene ehwehtaq pahsuankéhe. ²⁸Kambare ehwéh áwahe pahsuahráhi anínká íre míahnaraq kambare ehwéh ábóraq irariyehboq peh itene irupipeq iwíáhue Maniká teawéro.

²⁹Manikáne Awanka iwíáh aitahnaq pahsúéhrataqmé peh téhranítégábópoq apahránítógábópoq pahsuagéhe. Pahsúéhrataq sene ehweh íráh kégá sirupipeq kawerue iwíáhue tagagehe. ³⁰Manikáne Awanka tútuue míéh ání iwíáh atahnana wega iriginkehe. Mi iwíáh atahna ehwéh pahsuankéhboq mó ehwéh irari anínká ehiya míankehe. ³¹Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh ite ómiga mótaq mótarue irarigehe. Ite ómiga ahtebeq itene irupipeq eyoyóinkheboq mótaq mótarue irarigehe.

³²Manikáne Awanka iwíáh aritahna kegá mi ehwéh pehipi íre irarigehe. Peh sene iraré tanahráqsábé áwénunigehe. ³³Manikánka moke wene arambehri tábúsoqme arambehriire. Wega íre áhwára áhwára sansánire. Minayabe itega momiwírataq ite moráénue we awahbeh sansánoro.

³⁴Mósísiga sehgióro ú ehwehnká mahraréna, Ahreronká weh wahnahniyeho ire. Minayabe Sísa tagaríáh kégá momiwírataq ahreronká ehweh irariyehboq peh ehiya méra kawerue iragéhe. ³⁵Sísa tagaríáh kégá momiwírataq ahre inínká mitaq ehweh irarínaraq íre ábéreh sansáne. Minayabe ahreronká íre kawerue íréhrataq mótaq sene nahtapeq sensuwehqsonsabé kasenigehe. ³⁶Teiú éhwéhnsábé ite íre iuwahbehro? Manikánka wene sánsá ite mionarabeq áhwárehre iwíáho? Íre itebataq wene sánsá iahtebóna wino.

³⁷Íné Manikáne ehweh iraru aní múge íwíáho kereq íné Manikánka iwíáh aintéhre íwíáho kerero, néne ehweh íráhro. Ínéga sehiranue teiú éhwéhmé Manikánka sehgióro i ehwéhne. Minayabe aiq pútare aintáhró. ³⁸Néne ehwehnsabé ahqáho aintéh ánimé we íre Manikáne ehweh irari aní míre atáhró.

³⁹Néne iyahnabo anímáríno, Manikáne Awanka iwíáh aitéhra q wene ehweh pahsúé sansánsábé irutaboiororo. Manikáne Awanka iwíáh atéhrana kambare ehwéh irare sansánsábé íre ahqáho atáhró teriéro. ⁴⁰Momiwírataq moke mira sánsánirataq peh kawerue tábúsoqme miraoro.

Sísa Karáhé pukúwana iriwe oganúq ato ehwéhne.

15 Néne iyahnabo anímárinó, kaweq ehwéh teiátáutaq ireq aiq pútare ainteq kawerue sehgirowe. Mi kawéq éhwéhnsábé iahreraq itóge. ²Itega kawerue sehgirowsabé Manikánka kaweraitéhre. Sísansabé aiq pútare atera anehe túbáh ago kewé peh abehragowe.

³Teníátái ehwéh teiátáuge. Mi ehwéhnká moke mó ehwéhmarí kiotaikire. Teiena mahraruraage. Manikáne ehwehnka aiq irarinserah Sísa Karáhéga itene ahbabáqs-abe kaweraitanieéna pukúwe. ⁴Sega we maisarówana Manikáne ehwehnka aiq irarinserah Manikánka apahtáro wéhékáhtáq iriwe oganúq atowana ⁵Sísaga ebeq Pítaba kéna anehe we kéro keba kúwara tagowe.

⁶Anehe áhnte ke, wensabé aiq pútare ató kega momiwúwe. Mi kewé sene náhm-bahq 500 kiotaikire. Momiwúwana Sísaga seba kúwara tagowe. Áhnte tago ke oga míáhwara mó tahmáro pukurowe. ⁷Anehe wega Sémisiba kéna anehe moke eqmaro keba kúwe.

⁸Moke eqmaro keba kúwana anehe íné íre kaweq aní míaraugana wega ínéba surairana tagaraage. Anowagá wene ani íre ábéreh tanáhráq maqmaréhnserah aní míóge. ⁹Sísa tagariáh ké síwíoqnaraunsabé niyehitehre. Miraurau puara mó kegá ínensabe, Manikánka eqmaréh aní míre íre irarerahowe. Moke mó eqmaro kega íné kiotaikowe.

¹⁰Manikánka ínensabe arutaboiraintáráinsabé amahnága wene kaweq arám-béhríu aní míóge. Wega séhréh aintaráítaq íné íre túbáh aguraage. Mó eqmaro kega kawerue arambehriurawana néne arambehriga moke sene arambehri kiotaikuraire. Ínériahriáh íre arambehriuge. Peh Manikánka séhréh aintéhnká kawerue arambehriuge. ¹¹Sereq ínéreqne arambehriyabé íre iwíáh íwíáhuge. Itega kaweq ehwéh teiátáúnaraq aiq pútare aitárónsabé iwíáh íwíáhuge.

Ite moke pukonana Manikánka anehe tanáhráq ite oganúq itahna ehwéhne.

¹²Sísa pukúwana Manikánka we iriwe oganúq atonsabe tei teinuge. Minayabe táhmaro itega, Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sitankéhe éhwéhmé aneqsábé irareo? ¹³Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sítéhtáq tahirímé wega Sísa Karáhé moq íre iriwe oganúq ato irino. ¹⁴Sísa Karáhé íre iriwe oganúq atotaq tahirímé itega tei teinúna ehwéh abehq éhwéh úki irino. Sísansabé aiq pútare atona sansá moq abehq sánsá úki irino.

¹⁵Manikánka Sísa Karáhé iriwe oganúq ato ehweh tei teinu puana Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sítéhtáq tahirímé wene ehweh múguwahguéq péhepehenúna irino. ¹⁶Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sítéhtáq tahirímé wega Sísa Karáhé moq íre iriwe oganúq ato irino.

¹⁷Íre iriwe oganúq atotaq tahirímé aiq pútare atáronka abehragirana itene ahbabáq peh kéh irino. ¹⁸Íre iriwe oganúq atotaq tahirímé wensabé aiq pútare atera pukuro ke iraipéq pokuro irino.

¹⁹Itega Sísansabé aiq pútare ateq wensabé áwénunúne. Ite peh marakóipeq míona tanáhráq Sísaga ite kaweraitéhre éq áwénunúnaraq tahirímé ite irupipeq umehi ke míona irino. Mó ke siru umehi ke míáhwe. Ite peh anotahtaq iru umehi ke míona irino.

²⁰ Manikánka Sísa Karáhé iriwe oganúq ato ehwehmé aiq pútaq ehwéhne. Manikánka Sísa Karáhé ebeq iriwe oganúq atena mó ke anehe iriwe oganúq itankéhe. ²¹ Wehukéninká puké sansa áhwárowana mó wehukéninká iriwe oganúqite sansa áhwárowe.

²² Éhrámaga téh ahababárena pukúnsabe moke anehete ke moq pukorahowe. Manikánka Sísa Karáhé téh iriwe oganúq atonserah we tagariona ke moq moke iriwe oganúq itankéhe. ²³ Ite oganúq itahna tanáhráq iriwe oganúq itankéhe. Sísa Karáhé téh iriwe oganúq atena wega tuina tanáhráq wensabé aiq pútare atona ke iriwe oganúq itankéhe.

²⁴ Iriwe oganúq itahnana moke náneqmarí parabaginae. Sísa Karáhéga moke íopeqté wáhnáh kéreq mah marákóípeqté wáhnáh kéreq págege kereq saiqnariankehe. Saiqnarawéna Wenabonsabé, Moke minawari arene ayahpi máróge irarinkehe.

²⁵ Sísa Karáhéga kawerue wahnahnéna wene naruo moke karegaráhuankéhe. ²⁶ Wega wene naruo moke saiqnaruenta anehe puké sansa moq parabarauankéhe.

²⁷ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Manikánka wensabé, Moke wahnahnúno atéhre ire. (*Buk Song 8.6*)

Manikánka moke wahnahnúno atéh éhwéhmé wensabé, Ínénkakaq wahnah ainto íre irarire. Wega Karáhénsabe, Peh moke mó naneqmarínkákákáq wahnahnúno atankéhe.

²⁸ Karáhéga moke wahnahnínagake wega Maniká Wenabonsabé, Ínénkakaq wahnahnainto atankéhe. Mi tanáhráq Manikánka Sísa req moke itereq wahnahnaitankéhe.

²⁹ Mó kegá pusa ké séhréh aritaneheéra wání meyháwe. Segá mi sansá aneqsabé miraoo? Segá, Manikánka pusa ké iriwe oganúq sitankéhe íwíáhowe. Mira íwíáh íre ome aneqsabé wání meyhá? ³⁰ Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq ítéhtáq tahirímé mó kegá nubi q suahráhorabeq arambehriu iripo? Írakaumo. ³¹ Néne iyahnabo anímárino, ahriahri nirupipeq iwíáhéna, Ibora nubi q suaneherabowamo éna iwíáh aruqaruruge. Itega Sísa Karáhé itene Wahnahne ehweh sehgiónsabé iwíáh iwíáhéna mah ehwéh teiúge.

³² Épésá suwahpeqte kegá áwéhq poeráhq tahnsa méra Sísa ne arambehri mitaq miraurataq níwioqnarowe. Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé mirau arámbéhríyábé ápeq meyo iripo? Írakaumo. Mó kegá mahraréra, Mókake pukona tanáhráqsabé íre iwíáh iwíáhia peh táhutahuréq ábáhroneheqmúne ewe. Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé sene ehweh sehgióro teiú irino.

³³ Mó kené péhe éhwéhnsabé aiq pútare arítého. Ahababáq kereq mía míairataq sega itene kaweq sansá íre kaweraragéhe. ³⁴ Itene múguwahgu sansá sueq tábúsoqme iwíáho. Ahababáq sansa íre oro. Táhmáro itewe Maniká íre tagaríahwe. Minayabe iyehitankeheéna teiúge.

Iriwe oganúq ite inónkámé áwáhnáh inónká úkínae i ehwéhne.

³⁵ Mó kegá kasená, Pusa ké árahue iriwe oganúq sitankéhbo éra aneq tahnsá sínónká úsitankéhbo ewe. ³⁶ Mina tahnsa káséno kewé peh múguwahgu iwíáho kee. Ayu uqmaráhtáq pehipi íre kíréhre. Ebeqme mi ayú mugurúqme anehe kiapoue kíréhre. ³⁷ Ite ayu úótáq ánáhaq íre uqmaráhowe. Peh sera uqmaráhwana kiapoue kíréhre.

³⁸ Manikánka mó ayúnsábé mó naneq kiro atena mó ayúnsábé mó naneq kiro atéhrana moke kíréh náneq íre monseráh náneq kéhre. ³⁹ Moke oga míáh náneq kamári íre monseráh sínónká kéhre. Írakaumo. Wehukeníné anonka mó tahnsánirana ménkámehnkáne sinonka mó tahnsánirana kabarane anonka mó tahnsánirana pahné anonka mó tahnsáne.

⁴⁰ Íópeqté náneq mó tahnsánirana mah marákó márakóípéqté náneq mó tahnsáne. Íópeqté náneq mó awáhríq náneq kéhrana mah marákó márakóípéqté náneq mó awáhríq náneq kéhre. ⁴¹ Pópoqnahga patahirana íónka íónitehrana wehyoqmarínká moq pehgáriq téhrehre. Minawarinká íre monseráh téhrehre. Mó wehyóqká ákáhtaq téhrehrana mó wehyóqká pehgáriq téhrehre.

⁴² Mina inserah pusa ké iriwe oganúq sitahnaraq mó tahnsá sínónká oganúq sitankéhe. Pusa ké maisaráhtáq kárékorahi sínónká maisaráhwana iriwe oganúq sitahnaraq peh kagaorahi sínónká kanae. ⁴³ Pusa ké maisaráhtáq íre kaweq mareqmareq sínónká maisaráhwana iriwe oganúq sitahnaraq kaweq págege sínónká úqkinae.

⁴⁴ Pusa ké maisaráhtáq awaqqakaaq sínónká maisaráhwana iriwe oganúq sitahnaraq íre awaqqakaaq sínónká peh wenawa tahnsá sínónká kanae. Amahnága awaqqakaaq sínónká kéh púana mókake peh wenawa tahnsá sínónká kanae.

⁴⁵ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Teh miraro wehukení Éhráma oga mío aní úkúwe ire. Mó Ehrámawé anehenura súwe. Wenawanka oganúq itahráhire.** ⁴⁶ Oganúq itahráhi wehukenínká ebeq íre súwe. Írakaumo. Peh tanahuqtate miraro wehukenínká ebeq súwana oganúq itahráhi wehukenínká anehe súwe.

⁴⁷ Manikánka mah marákóípéqté tánáhúq mewe ebeq Éhráma mirarowana anehe sú animé íópeqté tuwe. ⁴⁸ Mah marákóípéqté kéwé Éhráma tahnsá míáhwara íópeqsabé suwahbeh kéwé íópeqté tu ani tahnsa míáhwé. ⁴⁹ Amahnága ite tanahuqtate miraro ani tahnsa méq mókake ite íópeqté tu ani tahnsa míanehe.

⁵⁰ Néne iyahnabo anímárino, teiníboq írátíáhro. Mah marákóípéqté inónkánká Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre kioráhire. Itene kamarékorahi inónkánká kaweq naneq kagarabeq íre kioráhire.

⁵¹ Epéqté éhwéh teiníboq írátíáhro. Ite Sísá tagariona ke pukonaq mó táhmaro íre pukigehe. Itene inonkanka moke apubúue kagaorahi inónká úkinae. ⁵² Anehete pembíáhnká ehwehnína tanáhráq wehukenínká auwíkéh inserah puko kegá irigéra mó íre pukigehe. Ite íre pukira kegá apubúue irigéq kagaorahi inónká meyanheqmúne.

⁵³ Itene kárékorahi inónkámé peh kagaorahi inónká úkinae. Itene pukorahúna inónkámé peh oga mía míaé inónká úkinae. ⁵⁴ Itene kárékorahi inónkámé peh kagaorahi inónká úkinae. Itene pukorahúna inónkámé peh oga mía míaé inónká úkinae. Mi tanáhráq Manikáne ehwehme aiq pútaraginawire. Mi ehwéhnká mahraréna, Manikánka págegeue mirainka kiotaikéna puké sansa parabarúéhe ire. (*Aisaia 25.8*) Mahnawé peh aiq pútaq ehwéhne. ⁵⁵ Wene ehwehnka mó mahraréna, Puké sansanká amahnága ite íre saiqnaríéh mino. Puké sansanká ite íre kamah aí mino ire. (*Hosea 13.14*)

** 15:45 Mó Ehrámawé anehenura sú animé Sísá Karáhé wíre. Aroma 5.14-19 tagahno.

⁵⁶ Amahnága tanáhráq Mósísiga sehgióro ú ehweh íre sehgiórahúnayabé ahbabáruine. Itega ahbabáruinayabé puké sansanká ite kamah aife. ⁵⁷ Itene Wahnah Sísa Karáhéga miraúnka págege aitéhraq itega ebehúna naneq kiotaikorahúne. Minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atone.

⁵⁸ Néne iyahnabo animárino, kiotaikorahúnayabé Síssane sánsá íre túbáh agia peh ambubu atawéq sehgióro. Itega miraonayabé itene Wahnahnka aiq ahrreraq matíéh púaq itene kaweq arámbéhrí íre abehq úkorahire. Minayabe itene Wahnahne arambehri tauntahunue miraoro.

Poraga, Náríra moné sorupahro ú ehwehne.

16 Sarúsarama suwahpeqte Sísa tagaríáh ké nárigheéna teiníe. Kárétía marákórápéqté ké Sísa tagaríáh ké ínégá teríátáu serahnoro. ² Itene arambehriyabé meyáh monéwé itega ómi mó anínká mó anínkáue iwíáhue tagahro. Náríra moné tabanagínehboq o wikí ebeqte wéhékáhtáq ebeqte wéhékáhtáruue móbeq soruparáhro. Itega mirairataq ínégá iteba konaraq mi moné awehraq kanae. Awehraq kahnaraq ínégá iteba konaraq itega sorupare arámbéhrí íre kanae.

³ Iteba konaraq itega táhmaro ke omaq sitáhro. Segá Sarúsarama suwahpeq pokue mitaqté ké sorupato moné nárigheéq omaq sitáhro. Iteba konaraq Sarúsarama suwahpeqte ké páhsi sehiranue omaq sitéhra ke siníe. Néne páhsiakáq itene móneakáq Sarúsarama suwahpeqte ké nárigheéna eqmaq suaníe. ⁴ Inégá moq pokinie iwíáhonaraq itega omaq sitéhra kegá ínereq pokonehe.

Poraga Kórína suwahpeqte ké koragéyabe awahbó ehwehne.

⁵ Inégá Másérónía marákórápéqté ké kéragéna iteba kinie iwíáhuge. ⁶ Iteba konaraq ópeq tanáhráq mitaq míanabugamo. Iteba ména iuwena pokonaraq séhréh aintagéhe. ⁷ Amahnága iteba wahto tanáhráq méyabe íre nuwahbehre. Mókake itene Wahnahnka kowe aintahnaraqmé ákáhtaq íre wahto tanáhráq iteba míanie iwíáhuge.

⁸ Amahnága ínégá mahtaq Épésá suwahpeq ména mah ke séhréh aritaníe. Itene iahrreraq kéh tanáhráq Péntíkósi parabagínaraq mahtaq suena iteba kinie. ⁹ Manikánka séhréh aintéhra mahtaq áhnte arámbéhrírahunsabé amahnága mahtaq ména Síssane arambehri mirainie. Mahtaq néne naruo moq áhnte miáhwe.

Poraga, Tímótireq mó kereq séhréh arítáhro ú ehwehne.

¹⁰ Inégá itene Wahnahne arambehri miraunserah Tímótiga moq miraire. Minayabe wega iteba sínaraq pehwehruue ateq séhréh atáhro. ¹¹ Wensabé awiréh ateq inehepeq súého. Sísa tagaríáh kégá ínégá sirataq íne iwíáhume Tímótiga moq kouwekinkehe. Minayabe kouwekina ínaraq pehwehruue ateq kawerue séhréh atéhra inéba sinkehe.

¹² Inégá itene iyahnabo aní Ápóronsabé, Pokúno éna iteba koneherao ke Sísa tagaríáh kéreq are moq moráráq pokúno éna pagu pagunuraue. Pagu pagunurauwana wega amahnága pokéyabe íre awahbehra mókake wega iwíáhína tanáhráq iteba sinkehe.

Sísane sánsá ambubu atawéq sehgióro i ehwéhne.

¹³ Aiq pútare atáh sánsá ambubu atawéq sehgióro. Íre áhrea peh págegeue míáhro. Kawerurero. ¹⁴ Moke arambehri mirairataq Manikánseq moke mó kereqs-abé irutaboírue arambehrioro.

¹⁵ Néne iyahnabo anímárino, ite tagariáhmé Ákáia marákórápéq Sítépána karirónáninká Sísansabé téh aiq pútare atárówe. Aiq pútare atera Sísá tagariáh ké áhntetaq séhréh aritáhwe. ¹⁶ Mina tahnsa kene ehweh kawerue íráhro. Moke séhréh aritáh kéné ehweh kawerue íráhro.

¹⁷ Sítépánareq Pótúnátareq Ákáikásareqka ínéba suronsabé nirupipeq eyoyóire. Itega ínéba íre serahonsabé sega íné séhréh aintáhwe. ¹⁸ Mi kegá itene irupipeq eyoyó aitónserah nirupipeq moq eyoyó aintáhwe. Mina tahnsano keyábé iwíáh íwíáhoro.

Poraga, Iroro ú ehwehne.

¹⁹ Esia marákórápéqté Sísá tagariáh kegá itensabé, Iroro ewe. Mi akéq Ákúirareq Párisírareq sene nahtapeq momiwío kereqka itene Wahnah áwírue itensabé, Iroro ewe. ²⁰ Moke mahtaqté Sísá tagariáh kegá itensabé, Iroro ewe. Itega we kawerue mehweh atéhoro.

²¹ Íné Poraga mah anéhété séhírá ínénene niyahnkaratáté sehiranuge.

²² Itene Wahnahnsabé suwahrieh kewé íre kaweragoneherawoe. Itene Wahnahno, iteba mahbeq tuo.

²³ Itene Wahnah Sísaga itensabé arutaboíraitena séhréh aitéhre.

²⁴ Ite Sísá Karáhé tagariáhnsabé itensabé ahriahri nirutaboírue.

2 Kórína

Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Poraga Kórína suwahpeqte ké wega ebeq sehiranú pahsí náriuwara tagowe. Anehe mó tanáhráq Táitásaga Kórína suwahpeq suena Poraba séna Kórína ke éhweh teawuwe. Teawuwana mi tanáhráq Poraga mah pahsí 2 Kórína pahsí sehiranúwe. Wene ehweh sehgiro keyábé Poraga kawerowe aritena wene ehweh íre sehgiro keyábé, Manikánka aiq pútaq íné eqmaq núwátái puaq néne ehweh íráhro teriuwe. Sísa tagaríáh ké tabonah ke nárie sansá sokigi arinieéna anehe sehiranúwe.

Kórína suwahpeqte ké anehe siu pahsíe.

1 Íné Porane páhsi sáhnshawe tagahro. Maniká awahbehrana omaq intena Sísa Karáhé éhweh síwáhnorinkeheéna eqmaq nuwowe. Ite Kórína suwahpeqte kéreq moke Ákáia marákórápéqté Sísa tagaríáh kéreqsabé mah pahsí sehiranuge. Iteruwahrah aní Tímótiga ínéreq ména itensabé, Nirutaboiruge ire. ²Maniká Iteri-boreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera iru ukiq itagéhe.

Manikánka Porareh wahnahnue séhréh arito ehwéhne.

³Maniká Iteribo áwíq pankerone. We itene Wahnah Sísa Karáhéne abowá ména itensabé arutaboiritena irupipeq umehi tanáhráq eyoyó aitéhre. ⁴Moke íre kaweq sunúq irupipeq umehi tanáhráq kaweraitena eyoyó aitéhre. Maniká Iteriboga kaweraitena eyoyó aitéhnsábé mó kené sirupipeq umehi tanáhráq itega moq mi ke séhréh ariteq eyoyó aritahráhúne. ⁵Mó kegá Sísa Karáhé áwíoqnonserah ite moq íwíoqnahwana Sísa Karáhéga itene iru anotahtaq ukiq itéhre.

⁶Sísane ehweh teiúnsábé mó kegá níwíoqnahwe. Mi ehwéh teiúnká séhréh aintéhraq aiq pútare aitéhnká kaweraitéhre. Manikánka íné séhréh aintéhtáq ite moq séhréh aitéhre. Mó kegá íné níwíoqnahnserah ite moq íwíoqnagehe. Mi tanáhráq ite págegeue míageheéna Manikánka séhréh aitankéhe. ⁷Sega níwíoqnahnserah ite moq íwíoqnahwe. Itega aiq tagarionawe Manikánka ite séhréh aitéh púaq wene sansá kawerue sehgioneheqmóe.

⁸Néne iyahnabo anímárrino, ínéreq ínéba míaro kereqka Esia marákórápéq míaraunaraq anotah íre kaweq sunúq káráire. Minayabe iragéhboq teiníe. Íre kaweq sunúqká anotah kamáh aiátáinsabé ite pukorahúne íwíáhuraune. ⁹Mó kegá iu-biq iuwanehrawoe íwíáhuraune. Iteriahríáh íre miraorahuraune. Írakaumo. Íre miraorahuraunayabé Manikánka webataq séhréh aitankéhe íwíáhuraune. Manikánka pusa ké iriwe oganúq itahráhinsabé ite moq séhréh aitahráhire íwíáhuraune.

¹⁰Ite pukorahúne íwíáhuraunaraq séhréh aitena kaweraitárraire. Mókakeakáq séhréh aitena kaweraitankéhe. Íre kaweq sunúq sínaraq wega wahnahnue séhréh aitanawire íwíáhúne. ¹¹Itensabé púreraitáhro. Itensabé púreraitéhraq mókakeakáq wega wahnahnue séhréh aitankéhe. Miráinayabé áhnte kegá mina tagéra wensabé kaweróne atera iwíáh íwíáh ataneherawoe.

Sísawe kowe aruq ahqáho aruq íre i aníne i ehwéhne.

¹²Iteba míaraunaraq kaweqtaq méq Manikáne sansá tábúsoqme sehgiráúne. Ahtebia anínká íwáhnorinserah íre miraira peh Manikánka séhréh aitena iwíáh aitéráiraq

íwáhnoruraune. Itene irupipeqté íwíáhgá kawerúne íwíáhúnayabé iwíáh íwíáhhúne. ¹³Itega sáhnshawe irahráho ehwéh sehiranue teiúge. Mó naneq tahnsá éhwéh íre sehiranue teiúge.

¹⁴Itega sehiranú ehweh peh ákáhtaq íráhwe. Íné nuwahbehme ínéga sehiranu ehwéh áwahewé iragéhe. Itene Wahnah Sísaga tuinagake itega ínénsabe iwíáh íwíáh aintageheéna sehiranu ehwéh áwahewé írátíáhnsábé nuwahbehre. Íréhrataq wega tuinagake ínéga itensabé iwíáh íwíáh aitónserah itega ínénsabe moq iwíáh íwíáh aintagéhe.

¹⁵Itega néne sánsá ireq iwíáh íwíáhoneheqmóe éna téhwe iteba téhtaréráq ite koragéna séhréh aitanauge íwíáhurauge. ¹⁶Mira íwíáhuraume Másérónía marákórápéq pokonaraq ite kéraganie íwíáhéna mibeqté kouwekonaraq ite mó séraganie íwíáhu-rauge. Mi tanáhráq Súría marákórápéq pokinie onaraq itega íné séhréh ainteq eqmaq nuwagéhe íwíáhurauge. Minayabe téhtaréráq ite koraganie íwíáhurauge.

¹⁷Mira íwíáhuraunsabé, Aneqsabé mó iwíáhé iteba íre surono ewo? Íné mó iwíáh mó iwíáhóna anípo ewo? Ínéga kowe aruq ahqáho aruróna anípo ewo? Írakaumo.

¹⁸Maniká aiq pútari anínirana ínéga moq kowe aruq ahqáho aruq íre u aní múge.

¹⁹Tímótireq Sáírareq ínéreqka Manikáne ahninkáwá Sísá Karáhé éhweh tei teinuraune. Tei teinurauna anímé kowe aruq ahqáho aruq íre i aníne. Wega peh morá kowe ehwéh irari aníne.

²⁰Manikáne omasa éhwéhmé Sísá Karáhéga moke kowe éna sehگیرe. Minayabe aiq míre éq Maniká wenáwíq pankereq wensabé iwíáh íwíáh atone. ²¹Maniká Iteriboga séhréh aitéhkná itereq ínéreqka Sísá Karáhé tagéq wene sánsá sehgioneheqmúne.

²²Maniká Iteriboga ite aiq omaq itena néne arambehri miraoro aitowe. Manikáne Awanka itene irupipeq mía míaéna séhréh aitankeheéna iteba eqmataire. Wega Wenawa ebeq eqmaréh púana anehe áhnte kaweq naneq náí náininkehe.

Poraga Kórína suwahpeq íre apubúue pokú ehwehne.

²³Ite kamah aiénehoéna Kórína suwahpeq iteba íre surauge. Manikánka tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge. ²⁴Itega aiq pútare atah náneq ambubu atíáh púana peh morá néne ehweh sehگیرóro éna íre pagu pagunuge. Itene irupipeq eyoyóinkeheéna ite séhréh aiteyabe nuwahbehre.

2 Itene irupipeq mónkakáq umeh agínehoéna iteba íre koraganie íwíáhurauge. ²Ínéga kamah aiénaraq itene iru págegeirataq insega niru ukiq intankéhbo? Iteitega niru ukiq intahráhowe. ³Nirupipeq umeh aniyéhoéna iteba íre koragia peh páhsi sehiranue menah eqmatauge. Nirupipeq eyoyóínaraq itene irupipeq moq eyoyó aitahráhuge.

⁴Ebeqte páhsí sehiranurataq nirupipeq iwíáh kikiréna nirupipeq umeh agurairana ibiséna sehiranurauge. Itene irupipeq umeh aginkeheéna mi pahsí íre sehiranurauge. Írakaumo. Peh itensabé anotahtaq arutaboiraítéhre íwíáhigeheéna sehiranurauge.

Ahbabáq aniné ahababáqsabe mó íre iwíáhoró i ehwéhne.

⁵Ite míáhrabeqte ahababárurai anínká íre ínébataq néne nirupipeq umeh aníátáire. Itene irupipeq moq umeh aiátáire. ⁶Itebaté áhnte kegá kamah awátóme aiq awehraq káráire. ⁷Wene ahababáq sansa aiq sutainsabé amahnága wene ahababáqsabe íre

iwíáhero. Wene arupipeq mó umeh agínaga Sísane sánsá suehnehboq wene arupipeq eyoyóinkeheéq séhréh atáhro.

⁸Mónkakáq teiúmé mi anínká iwíáhéna, Ínénsabe irutaboirowe íwíáhinkeheéq séhréh atáhro. ⁹Itega néne ehweh aiq moke sehgiowámo taganieéna menah mi pahsí sehiranue eqmatauge.

¹⁰Ahbabáq ani kawerateq wene ahbabáqsabe íre iwíáhirataq íné moq wene ahbabáqsabe íre iwíáhinie. Wehukene ahbabáqsabe íre iwíáhonaraq ite séhréh aitanieéna Sísá Karáhé tagehta q mirauge.

¹¹Owainawamaríné wahnah wenáwíq Séténie. Wene sánsá tagaríó púana ite saiq-nariehnehoéq ahbabáq ani séhréh ateq wene ahbabáqsabe mó íre iwíáhonehe.

Poraga Táitása tagéyabe awahbó ehwehne.

¹²Sísá Karáhé éhweh teri terininieéna Tóása suwahpeq surautaq itene Wahnahne arambehri mirainkeheéna wega kowe aintena séhréh aintáaire. ¹³Néne iyahnabo aní wenáwíq Táitása mitaq íre míaraire. Minayabe niwa íre ukitáinsabé mibeqté ké iroro aritena mitaq suena Másérónía marákórápéq pokurauge.

Manikánka págege aitéhra q págege naneq kiotaikúne i ehwéhne.

¹⁴Manikánka ahriahri págegeue séhréh aitéhncá ite págege naneq kiotaikúne. Sóiriqka kaweq kunkúni naneq abae arúéhnserah Manikánka séhréh aitéhncá Sísá Karáhé éhweh mah kehiná kéhíná suwahpeq abae agire. Itega teri terinúnara íráh-wana abae agire. Minayabe Manikánsabe iwíáh íwíáh atóge.

¹⁵Ínéga Sísá Karáhéne arambehri miraunsabé Maniká Iteriboga ínénsabe, Kaweq kunkúni naneq tahnsá aní móne aitéhre. Kaweraritéhra kereq iraipéq pokoneherao kereqka kunkúni naneq monseráhnue aiki aikionserah kaweraritéhra kereq iraipéq pokoneherao kereq siahrega néne ehweh íráhwe. ¹⁶Iraipéq pokoneherao kegá néne ehweh irera, Pukorahi ehwéhne íwíáhowara kaweraritéhra kegá néne ehweh irera, Oga míahrahi ehwéhne íwíáhowe. Mi arámbéhríyábé iteriahriáh tábúsoqme íre miraorahune.

¹⁷Peh móne meaneheéra arambehrionserah mó kegá moq móne meaneheéra Manikáne ehweh teri terinowe. Ínéga moq mina tahnsanugo? Írakaumo. Manikánka íné eqmaq núwátái puana íné Sísá Karáhéne arambehriu anínéna tábúsoqme iwíáhéna we éhweh tei teinuge.

Poraga, Mó kegá ite tagéra néne arambehri ahtebahrahowe ú ehwehne.

3Neníwíq mónkakáq pankerogo? Arambehri aníné wahnahnka wene arambehriyahé pahsí sehiranue áwirana mewe nogíre. Itereq ínéreqka mi sansá miraonehknono? Írakaumo. ²Itewe néne arambehri pahsí tahnsa míáhwe. Mó kegá ite tagéra néne arambehri ahboeqme ahtebahrahowe.

³Néne arambehri pahsí Sísá Karáhéga itene irupipeq sehiranuraire. Mó kegá mi pahsí anereuwo éra néne sánsá tagéra mi pahsí sáhnahoráhowe. Sísaga mi pahsí pépahqtaq íre sehiranire. Manikánka oga mía míaéna Wenawa iteba eqmatairana wega itene irupipeq pahsí tahnsá sehira aruqarurire.

Manikánka áhnte séhréh aintéh éhwéhne.

⁴Íné iwíáhume Manikánka íné omaq intena séhréh ainta aintainsabé Sísá Karáhéne arambehri miraorahuge. ⁵Ínériahriáh Sísane arambehri íre miraorahuge. Peh morá Manikánka séhréh aintéhnká miraorahuge.

⁶Wega ínensabe o sansanúno éna séhréh aintéhnká miraorahuge. Naho sánsá sehgióro ú sehirá kéhrana o sansamé Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Sehgióro ú sehiránká mirainka pukorahúna sansánirana Manikáne Awanka mirainka oganúq itahráhi sansánire.

Sirupipeqté síurá akariuriéh náneqsabé éhwéhne.

⁷Iwíáhue tagahro. Miraoro ú ehweh ebah kanéhráq sehiranútaq Manikáne téhreh naneq Mósísine auranabiah tapeq ábóraragúwe. Anotahtaq téhrehnsabé Ísara kegá Mósísine auranabiah tapeq íre ebitiahrahuwe. Mi tehrehnka parabagina útaqkakáq íre ebitiahrahuwe.

⁸Miraoro ú sehiránká pukorahúna sansá áhwárótaq anotah tehrówe. Manikáne Awanka séhréh aitéh sánsá anotah kawéq sánsánéna miraoro ú sehirá sánsá anotahtaq kiotaikire. ⁹Miraoro ú sehirá sánsámé ehweh aitahráhi sansánirana anotahtaqaq téhrówe. Manikáne Awanka séhréh aitéhmé kaweqtaq míahrahúna sansánéna ehweh aitahráhi sansá kiotaikire.

¹⁰Aiq kiotaiki puqaq naho téhró naneq amahnága íre téhrehre. ¹¹Manikáne Awanka séhréh aitéh sánsánká peh kagai puana naho parabagurai sansá aiq kiotaikire.

¹²Manikáne Awanka séhréh aita aitai puqaq itega íre áhreéq peh págegeue Sísá éhweh teri terinorahúne. ¹³Mósísiga miraúnserah itega íre miraoneheqmúne. Mósísine auranabiah tapeq téhró naneq parabagina únsabe mó kegá tagehoéna wene auranabiah tapeq ambantataté akariuriowe.

¹⁴Ísara kegá miraoro ú sehirá sáhnshahera sirupipeqté síurá akarié naneq konsabe sega íre ahtebahrahuwe. Amahnágaákáq sega íre ahtebahrahowe. Wehukega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atéhranka sene sirupipeqté síurá akariuriéh náneq meruankéhe.

¹⁵Iborankákáq sega Mósísiga miraoro ú sehirá sáhnsháhótáq sirupipeqté síurá akariuriéh náneq kéhnsabé sega íre ahtebahrahowe. ¹⁶Maniká itene Wahnahnsabé áhrahirana sene siura akariuriéh náneq meruankéhe.

¹⁷Itene Wahnah Manikáne Awa míéhtáq sabirúéh náneqka ite mó íre saiqnariarahire. ¹⁸Itene iuranabiah íre akariuriéhre. Téhrehnka timanotaq sokaesqúéhrra wehukega tagahnserah Manikánka séhréh aitena kaweraitowara mó kegá ite tagéra Manikáne sansá tagahrahowe. Itene Wahnah Manikáne Awa ména we tahnsá míageheéna séhréh aitena kaweraita aitaire.

Owainawanka wehuke sunkíkírirabeq saiqnariéhre i éhwéhne.

4 Manikánka ínensabe arutaboairaintena mah arámbéhrí miraúno aintaráinsabé íre túbáh agia aiq mirainauge iwíáhuge. ²Kopípéqté niyehiteh sansánkákáq péhepehe sansánkákáq aiq suena íre mó éhwéh peh Manikáne aiq pútaq éhwéh iwáhnoruge. Peh moke tábúsoqme iwáhnoréna Manikánka tagariéhtáq ómi kegá, Íné kaweq sansá mirauge tagageheéna kaweqtaq ména Manikáne ehweh teri terinuge.

³ Mi kawéq éhwéhsábé, Íre irahráhuéne irare kewé peh iraipéq pokoneherao ke wóe. ⁴ Owainawame, mah marákóipéqté péhepehe wahnáhnká sunkíkírirabeq se saiqnaríéh púara kaweritahráhi éhwéhsábé íre aiq pútare atahráhowe. Kaweq éwhéhnká téhrehnka tahnsanéna sirupipeq téhragínehoéna owainawanka mi ke sunkíkírirabeq saiqnaríéhre. Sísá Karáhéwé téhreh anínéna Maniká tahnsa mía míaire.

⁵ Írátíáhiro. Íné éhweh íre tei teinuge. Sísá Karáhé webataq kaweq Wahnáh aní míéhrena tei teinuge. Sísane sánsá sehgiéna itene arambehriu aní tahnsa míóge. ⁶ Manikánka téh mahraréna, Sunkíkírirabeq téhráhnó úwe. Téhráhnó únserah menah itene irupipeq téhraitáránsabé itega Sísá Karáhé éhweh aiq pútare ateq, Manikánsabe anotah aní móne atone.

Poraga, Ite eqmaro ke Manikáne arambehri miraéq mi arámbehríraté pukorahúne ú ehwehne.

⁷ Itene inokame peh antehya tahnsanirana Manikánka wene kaweq naneq mi antéhyápépéq máréhre. Ite íre págege animárí miónana peh morá Maniká webataq págege aní míéhre. Ite tagah kegá mina iwíáhigeheéna Manikánka wene kaweq Awá itene irupipeq eqmaréhre. ⁸ Moke mó ke suwahpeq mó ke suwahperue íwíoqnah kegá ahbabáq aítáhwaq anetaníbo íwíáh íre úne. Árahiramo íwíáh íre iwíáhia itene arambehri suanehe íwíáh íre úne.

⁹ Íwíoqnahtaq Manikánka ite íre íúwéhre. Mó kegá iubówaq marakóipeq márún-surahéq irigue nogune. ¹⁰ Sísaga ite kaweritanieéna putiowe. Mina únserah itega mó ke séhréh aritaneheéq pukorahúne. Mó ke séhréh aritahnara ite tagah kegá iwíáhéra, Mi sánsá Sísane oga míéh sánsáne ewe.

¹¹ Itene oga míona tanáhráq Sísane sánsá sehgiunayabé mó kegá ite iubi q iuwahráhowe. Itega Sísane oga míéh sánsá tagageheéq wene arambehri sehgiune.

¹² Ite Sísá tagarawéq oga mía míaiageheéq pukorahúne.

¹³ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Íné aiq pútare ató púana iraruge íre. (*Buk Song 116.10*)

Mi éwhéhnká irarinserah itega moq aiq pútare atona puaq Sísá éhweh irarúne. ¹⁴ Ite tagarionawe Manikánka itene Wahnah Sísá iriwe oganúq ato púana ite moq iriwe oganúq itena meiqmena Sísaba moráráq móitankéhe.

¹⁵ Itega Sísansabé aiq pútare atageheéq we éhweh tei teinúnara mó kegá íwíoqnéra ahbabáq aítáhwe. Manikánka séhréh aítahnaga áhnate mó kegá Sísansabé aiq pútare ataneherawoe. Segá miraéra Manikánsabe kaweróne éra wensabé iwíáh iwíáh ataneherawoe.

Manikánka náina naneqsabé irutaboírúne i éhwéhne.

¹⁶ Minayabe Sísane sánsá íre sueq peh sehgioneheqmúne. Itene inonka ore orení úkonanawe Manikánka séhréh aita aitai puaq itene irupipeq peh o animárí tahnsa ahriahri mía míáuéne. ¹⁷ Mó kegá íwíoqnéra ahbabáq aítáhnabé peh wahto tanahráq kéhrana mókake kagai apéq náinaq kaweq matábúrápéq ahriahri míanehe. Amahnága íre kaweq sunúqmé peh wahto tanahráq kéh púana meáhna naneqka mi sunúq anotahtaq kiotaikinae.

¹⁸ Amahnága ábóraq kéh náneqmarínsabé íre irutaboiria peh Maniká míéhrebeq kopípéq kagai naneqsabé irutaboírúne. Amahnága ábóraq kéh náneq mókake

parabaginae. Maniká Iteribo míhrabeqte náneqme amahnága kopípéq kéh náneqme peh ahriahri kagaína puaq minayabe irutaboírúne. Minayabe amahnága íre kaweq sunúq kéhnsábé anetaníbo íwíáhéq peh Sísane sánsá kawerue sehgioneheqmúne íwíáhúne.

Kagai inónká awaq meyabe iuwahbeh ehwéhne.

5 Mah marákóipéq míona tanáhráq itene inonkame wéhuwehu nah tahnsane. Mi nah sokogínaraq íópeq kíónaraq Manikánka kaweraitéh náh awaq mianéhe. Mi nah wehukega íre pera peh ahriahri kagai inonká awaq mianéhe. Minayabe tagarione. ²Íópeqté náhnsábé anotahtaq irutaboírúna puaq iwéhinsah aruqarurúne. ³Mi nah awaq míáhnaraq kawerue kagai nahnsábé íre tabonahoneheqmúne.

⁴Itega mah wehuwéhú náhtápéq mía míáúnaraq irupipeq umehinka kamah áíraq iwéhinsah aruqarurúne. Itene inonka amahnága sueyabe íre iuwahbehre. Írakaumo. O korósí sukionanserah o inonká oga mérapeq awaq meyabe iuwahbehre. Mókake kagaína inónkánká amahnága kéh ínónká kiotaiki puaq minayabe irutaboírúne. ⁵Oga mérapeq awaq miageheéna Manikánka kaweraitáraire. Manikánka menah Wenawa aiq eqmaq áúwátáinsabé mókake wega moke mó kaweq naneqmarí náinkéhe tagarione.

Manikánka ite sainsuena awehraq apéq náinkéhe i ehwéhne.

⁶Wega mirainawire íwíáhéq íre áhreuúne. Itene inonkame iteyuwane nah tahn-sáne. Ite tagarionawe iteyuwanka inonkapipéq míhraq amahnága íópeqté itene Wahnahne nahtapeq íre míone. Írakaumo. ⁷Itene iuranka íre tagéq peh itene irupipeq aiq pútare ateq mira íwíáhúne.

⁸Wega mirainawire íwíáhéq íre áhreuúne. Itene inonka sueyabe iuwahbehraq itene o nahtápéq itene Wahnah míéhrabeq méyabe iuwahbehre. ⁹Mah marákóipéq míona tanáhráqkákáq itene Wahnahba míáhnarabeqkákáq we awahbeh iwíáh sehgiyabe iuwahbehre.

¹⁰Mókake ite ómi Sísa Karáhéga ehweh aitahnarabeq iriwe míahnana itega marakóipeq miraúna arámbéhrí iwíáhue tagankehe. Wega itene ahbabáqkakaq itene kaweq arámbéhríákáq iwíáhue tagéna sainsuena awehraq apéq náinkéhe. Minayabe we awahbeh iwíáh sehgioneheqmúne íwíáhúne.

Wensabé aiq pútare atáthro éna pagu pagunú ehwehne.

¹¹Itene anotah Wahnáhnsábé áhtenu puana mó keyábé, Wensabé aiq pútare atáthro éna pagu pagunuge. Manikánka néne nirupipeq tagaríehre. Ínénsabe, Aiq tábúsoqme iwíáhi aníne aintáhnsábé nuwahbehre. ¹²Ínéga ite íre ehnenuge. Itega ínénsabe, Tábúsoqme iwíáhi aní míéhre aintageheéna mah ehwéh teiugo? Írakaumo. Peh itega néne sansansábé iwíáh íwíáhigeheéna teiúge. Íre mó kené sirupipeqté íwíáhyábé peh seyene ábóraq kéh náneqsabé sirutaboiro keyábé ehweh ayahqme terigeheéna teiúge.

¹³Mó kegá íné uwoyansa aníne aitáhwana ínéga, Anetaníbo. Peh Manikáne arambehri mirainauge íwíáhuge. Íné peh tábúsoqme iwíáhu anínéna ite séhréh aita aitaugé. ¹⁴Sísa Karáhéga itensabé anotahtaq arutaboiritéhnká ite Wahnah aitéhraq wene sánsá sehgiune. Ite tagarionawe peh morá áninká mah kehiná kéhínánsábé pukú púaq ite moke pusa ké tahnsa míone.

¹⁵ Sísaga ómi itensabé putionsabe itene oga mé tanahráq peh iteite iuwahbeh iwíáh sehgionéhnkono? Írakaumo. We moke itensabé pukú púaq amahnága peh we awahbeh iwíáh sehgioneheqmúne. We putiowana iriwe ogranúq atowe.

Manikánka insahwé aitena insahwé arite arámbéhrí íátái ehwéhne.

¹⁶ Menah wehukega iwíáhuronserah itega mó kené sánsá iwíáhue agehgamatáúne. Sísá Karáhéne sansá moq menah mira íwíáhue agehgamatáúne. Amahnága itega agehgamare sansa aiq sutauna puaq mókake mó íre miraoneheqmúne. ¹⁷ Írátíáthro. Sísá Karáhé aiq pútaq tagaríéh ánimé o ani úkire. Wene naho sánsá aiq parabagurairana wega peh o sansanire.

¹⁸ Minawé Manikánka aiq moke mirauraire. Itega wene naruo míaraunara Sísá Karáhéga miraurainka Manikánka insahwé aitena mó ke insahwé arite arámbéhrí íátáire. ¹⁹ Itega mahraréq, Sísá Karáhéga miraurainka Manikánka mah kehíná kéhíná insahwé aitahráhire. Wegá ite insahwé aitéh kéné ahababáq íre ahreraq matawéna mó ke insahwé arite ehwéh koreriéro aítaráire teiune.

²⁰ Itewe Sísá Karáhéne ehweh mibeq mahbeq aritona anímáí méq itensabé, Manikánka ite insahwé aitankeheéq Sísá Karáhénsabe aiq pútare atáthro tei teinúne. Manikánka teriéro aítaráinsabé itensabé, Sísansabé aiq pútare atáthro pagu pagunue tei teinúne.

²¹ Sísá íre ahababáq ani míotaq itene ahababáqsabe pukinkeheéna Manikánka itene ahababáqmáí awuwe. Minayabe itega Sísareq mía míaonaraq Maniká Iteriboga kaweqtaq mía míainserahnue mía míaorahúne.

Túbáh agiyehboq Manikáne ehweh kawerue íráthro i ehwéhne.

6 Manikánka séhréh aintéhrana wene arambehri miraéna itensabé, Manikánka itensabé arutaboiraitena séhréh aitéh púaq wene ehweh sehgieyabe túbáh agiyehboq peh kawerue íráthro tei teinuge. ² Minayabe Manikánka mahraréna, Ínéga omaq atáráu tanáhráq arene ehweh írátáuge. Kaweratáráu tanáhráq séhréh atáráuge ire. (*Aisaia 49.8*)

Teiníboq írátíáthro. Amahnága awehraq tanáhrárirana iboramé Manikánka kaweraite tanáhráre.

Poraga Sísane arambehri miraúnsabe íre mareqmareq áhne i ehwéhne.

³ Mó kegá néne arambehri tagéra, Aneqpopoq íre kawerire iyehoéna moke áhwára áhwára sansá suena peh kaweq sansánuge. ⁴ Mó kegá ínénsabe, Manikáne kaweq arámbéhríóna aní móne igeheéna wene arambehri moke miraéna peh kaweq sansánuge. Néne nirupipeq moke umehi naneq si tanáhráqmé íné íre kaweraintahráhi tanáhráqmé Manikáne arambehri suaníe iwíáh íre urauge. Peh kawerue sehgiúge. ⁵ Kawerue sehgiúnsabé mó kegá nubiq marera karábúsipéq móintera momiwórabeq ehweh aintárowana ínéga anotah arámbéhríéna íre kawerue sugéna táhutahuq írakaunurainsabé nirupibiurairaire. ⁶ Manikáne arambehri kawerue sehginieéna íné peh kaweqtaq ména tábúsoqme iwíáhéna pehwehrué ména mó keyábé kaweq sansá aritena mó keyábé aiq pútaq nirutaboiruge. Manikáne Awanka séhréh aintéhnká mina tahnsanuge.

⁷ Aiq pútaq ehwéh tei teinugana Manikánka págege aintéh púana kaweq arám-béhrúge. Itene igaqnaréhga sene iqtate ebehunserah owainawansabé ahqáho atena kasuq kasuruge. Kaweqtaq mía míaéna kaqsuq kaqsuruge.

⁸ Mó kegá ínénsabe iwíáh iwíáh aintáhwara mó kegá níéhruru aintáhwe. Mó kegá ínénsabe, Kaweq sansánóne aintáhwara mó kegá ínénsabe, Abehq sánsánóne aintáhwe. Mó kegá ínénsabe, Péhenóna aní móne aintáhwana ínega peh ahriahri Manikáne ehweh sehgiúge.

⁹ Mah marákóipéqté sánsá mirao kegá íné íre tagaríáhwara peh áhnte Sísá tagaríáh kégá íné tagaríáhwara. Nubiq nuwahráho sánsá sehgiéna íre pukia peh oga mióge. Kamah aniera íre nubiq núáhwe. ¹⁰ Niru umehi tanáhráqkákák Manikánsabe iwíáh iwíáhuge. Íné tabonah aní ména áhnte ke kagai naneqmarí nári nárinuge. Mó kegá ínénsabe, Íre matiahna aní móne aintáhwana íné moke kaweq naneq matíóge.

¹¹ Kórína suwahpeqte kéó, ínega pahsuqme teiena itensabé anotahtaq nirutaboíruge. ¹² Itensabé nirutaboírume íre túbáh agia peh iteitega ínénsabe íre irutaboíraintáhwe. ¹³ Sibowaréhga sene animarí síwáhnorunserah ite íwáhnoréna itensabé nirutaboíraitónserah itega moq ínénsabe irutaboíraintáho.

Itene inonkame Manikáne nahne i ehwéhne.

¹⁴ Sísansabé awahrieh anínseq íre wahto tanáhráq moráráq arambehrinie iwíáhiyeho. Kaweqtaq míéh anínseq ahababáq aninseq moráráq íre mía míaorahóya mino. Téhrehnkakák sunkíkírinkakák moráráq íre kagaorahi mino.

¹⁵ Sísá Karáhéreq owainawanseqka íre morá iwíáhóya mino. Sísá tagaríéh anínseq Sísansabé awahrieh anínseqka íre morá iwíáhóya mino.

¹⁶ Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhnkákák péhepehe maníkánsabé iwíáh iwíáh atáh náhnkákák íre monseráh náh kéh mino. Maniká oga mía míairana itene inonka wene nah mire. Minayabe wene ehwehnka aiq mahraréna, Ínega seba kένα sereq mía míainie. Ínéreq sereq ahtapeq moraráq nogonéhe. Íné sene Maniká míanauge. Se néne animarí míagehe ire. (Lo 7.2-3)

¹⁷ Itene Wahnahnka mó mahraréna, Itega íre íráh ké míáhrabeq sueq móbeq míáho. Moke ahababáq naneq súéhrrataq iteba míanie ire. (Aisaia 52.11)

¹⁸ Itene Wahnahnka mó mahraréna, Iteribo míanie. Itewe nénahni nániyahu míagehe ire. (2 Samuel 7.14)
Itene págege Wahnáhnká aiq mahrarire.

7 Manikáne omasa éhwéh aiq írátíona puqa itene inonkankakák iteyuwankakák ahababáq aitéh náneq moke suaneheqmúne. Néne iyahnabo anímárinó, Manikánsabe áhtenéq kaweqtaq mía míaoneheqmúne.

Mi kegá Porane ehweh kawerue sehgiúnsabe wega iwíáh iwíáhú ehwehne.

² Ínénsabe irutaboíraintáho. Ínéwé íre ahababáq aitaráuge. Abehq sánsá íre aitaráuge. Mó naneq meyanieéna péhe éhwéh íre teiátáuge. ³ Peh ehweh aitanieéna íre teiúge. Métáqkakaq amahnágaakák itensabé nirutaboíruge teiúge. Ite oga míéhrrataqkák pukirataqkák iteba morábí méyabe nuwahbehre.

⁴ Itega Sísane sánsá kawerue sehgiéhe iwíáhéq itensabé iwíáh iwíáhuge. Nirupipeq umehi tanáhráqkákák itensabé iwíáhugana nirupipeq eyoyóirana iwíáh iwíáhuge.

⁵Ínéga Másérónía marákórápéq surautaq néne nirupipeq umehi naneq áhnte káráirana íre ahrenarauge. Írakaumo. Mó kegá ehweh aintera pagu pagunurowana nirupipeq umehurairana áhreurauge. ⁶Itene irupipeq umehína tanáhráq Manikánka itene irupipeq eyoyó aitahráhire. Wega Táítása ínéba eqmatairana surainka niru eyoyó aintáráirana Manikánka niru ukiq intáráire.

⁷Íre peh morá we surainka wega teniátái ehwéhkná moq néne niru eyoyó aintáráire. Táítása iteba mívaritaiq itega wene aru eyoyó atárowana wega minayabe teniátáirana nirupipeq eyoyó aguraire. Itega íné tagéyabe iuwahbarainsabé teniátáire. Ínésabe irutaboirume teniátáire. Itereq ínereq morá íwíáhonehe irarewe teniátáire. Moke mi ehwéh teniátáinka nirupipeq anotah eyoyóire.

⁸Ínéga téh sehiranue eqmatau pahsígá wahto tanáhráq iru umeh aitáráire. Iru umeh aitáráinka mi tanáhráq íné moq niru umeh aguraire. Mi pahsí sehiranuraunsabé menah íre kaweruge íwíáhéna amahnága peh kaweruraige íwíáhuge. Iru umeh aitáráinka ahbabáq sansa sueq sehiranurau pahsípéqté éhwéh sehgirowe. ⁹Amahnága nirupipeq eyoyóire. Itene iru págege aitáráinsabé nirupipeq eyoyóiro? Írakaumo. Itene ahbabáq sansa sueq kaweq sansá sehgirowsabé nirupipeq eyoyóire. Itene iru umeh aitáráinsabé Manikánka, Kamahoro aitáráire. Minayabe ahbabáq íre aitáráuge. Írakaumo.

¹⁰Manikánka ahbabáq ke kamah arinayabe sirupipeq umeh agire. Sega sene ahbabáq suagehéna wega kamah aríre. Sene ahbabáq súáhwana wega kawerarítéhre. Kawerarítérara mi kegá Irupipeq umeh kéwéhme amahnága aiq kaweragire ewe. Wega sene ahbabáq suehrana kaweraritanieéna kamah aríre. Kawerarítéhrra mi kegá, Irupipeq umeh aguraime aiq kaweruraire ewe. Mah marákóipéqté náneqsabé wehukene sirupipeq umeh agínara pukorahowe. ¹¹Manikánka kamah aiena itene irupipeq umeh aitáráire. Miraurainka ite séhréh aitáráire. Minayabe iwíáhue tagahro. Séhréh aitáráinsabé itene ehweh tábúsoqme kawerareq ahbabáq aninsabé ehweh atárowe. Séhréh aitáráinsabé Manikánsabe áhtenéq ínésabe irutaboiréq ahbabáq ani kamah awátówe. Sehiranurau ahbabáq kaweratotaq itega íre ahbabária peh kawerue miraurowe.

¹²Téh sehiranurau pahsíwé peh morá ahbabáq aninsabé iwíáhue sehiranuraugo? Írakaumo. Íre wereq wega ahbabáratárái anínseqsabé sehiranuraige. Itega néne ehweh sehgirowsabé Manikánka itensabé, Kawerowe aitáráire. Itega ínésabe aiq pútaq irutaboirúne íwíáhigeheéna mi pahsí sehiranue eqmatauge.

¹³Mira íwíáhuraunaq itega mirauronka nirupipeq pehwehrue aintáráire. Minayabe niru pehwehrue eyoyóire. Itega Táítása séhréh ateq wene aru eyoyó atáronsabé íné moq niru eyoyóire. ¹⁴Ínéga Táítása iteba eqmaq auwaníe urautaq wensabé, Mi kegá néne ehweh aiq sehgioneherawoe íwíáhuge teawátáuge. Itega aiq kawerue sehgiro puana mi ehwéhnsabé íre niyehitaraire. Írakaumo. Moke mi ehwéh aiq pútaragurairana Táításaga ahtebaraire.

¹⁵Wega iteba suraitaq itega áhreeq iransánéq mehweh atárowe. Itega wene ehweh sehgirowsabé Táításaga ahrraq matawéna itensabé anotahtaq arutaboiritéhre. Wega itene kaweq sansá iwíáhéna itensabé anotahtaq arutaboitarítéhre. ¹⁶Itega peh moke kaweq sansá sehgioneheqmóe íwíáhunsabé nirupipeq anotahtaq eyoyóire.

Sísa tagariáh ké séhréh aritagéhboq móne soruparáhro i ehwéhne.

8 Néne iyahnabo animárino, Manikánka Másérónia marákórápéqté Sísa tagariáh keyábé sirutaboirena séhréh arítarái ehwéh teiníe. ² Anotah íre kaweq sunúq káráitaq Másérónia marákórápéqté ké áhnte tabónáhéra sirupipeq íre umehia peh eyoyóera sega mó Sísa tagariáh ké séhréh aritageheéra áhnte moné soruparowe.

³ Minayabe teiníboq írátíáhro. Sega moke nárieráhi naneq náriátówe. Seyega iwíáhue áhnte mónkakáq pehipi náriátówe.

⁴ Sega Súría marákórápéqté Sísa tagariáh ké séhréh aritaneheqmúne íwíáhéra itensabé, Ite séhréh aritanéhe éra itega sorupóna moné meyháho págegeue teiátówe.

⁵ Teiátówana ínega iwíáhéna, Peh móne nárigéhe íwíáhurauge. Iwíáhuraugara téhwe Maniká itene Wahnahnsabé sirutaboirena sinonka náwéra wega awahbeh sansá sehgia anehemé móne náwátówe. Manikánka iwíáh aritowara ite moq irutaboiritárówe.

⁶ Menah Táitásaga náwe sansá ite Kórína ke íwáhnoruraire. Íwáhnorurainsabé ínega wensabé, Kórína kegá moq mina irútábóri sansá kawerue sehgegeheéna minayabe moke síwáhnoré séhréh arito éna teawátáuge. ⁷ Itega moke mirao sansá aiq kawerue miraowe. Itega Manikánsabe anotahtaq aiq pútare atáhwe. Wene ehweh teri terinoneheéq kawerue arambehrirowe. Itewe ahte bia ké méq Manikáne arambehri kawerue miraowe. Ínénsabe irutaboiritááhwe. Itega moke mó arámbéhrí kawerue mira onserah itewe iwíáhue tagéq itene móne Maniká náwenéhe íwíáhhoro.

⁸ Minayabe miraoro éhwéh íre aitóge. Másérónia kegá nárie sansansabé teiúge. Sega sirutaboiritara náriénserah itega moq irutaboiritateq nárigéhe íwíáhuge. Mó keyábé aiq pútaq irutaboitowapómo ite taganeheéna mah ehwéh teiúge. ⁹ Itene Wahnah Sísa Karáhéga íopeq áhnte kaweq naneq matiorabeq suena ite kawerai-tanieéna mah marákóipéq tuména tabonah ani míowe. Wega miraúnka itega áhnte kaweq naneq meyhárhúne. Meyárhúnayabé wega séhréh aitéh sánsámé tagarione.

¹⁰ Mahra íwíáhunsabé móne sorupé ehwéh teiníe. Itega inokáh opéq mi arámbéhrí áhwárarowe. Itega mi arámbéhrí pehipi íre áhwárareq téhwe miraoneheqmúne íwíáhéq áhwárarowe. ¹¹ Minayabe amahnága mi arámbéhrí parabarúáhro. Itega áhwárorotaq iwíáhhuronserahnéq náweráho moné soruqparáhhro.

¹² Wehukénká náwiníe íwíáh kahnaráqmé minawé Maniká awahbeh sansáne. Manikánka itega íre matíáh náneqsabé náníero aitehro? Írakaumo. Peh morá matíáh náneq náweráhowe. Manikánka peh morá itega náweráho naneq iwíáhéna itega náwíra naneq tagéna kawerowe aitéhre.

¹³ Mó ke kaweqtaq miéhraq ite tabonah ke míageheéna mah ehwéh teiugo? Írakaumo. Ite ómi monseráhnue awehraq matiageheéna teiúge. ¹⁴ Amahnága áhnte moné matíáh púaq móbeqte tabónáh ké séhréh aritagéhe. Mókake ite tabonahirataq se áhnte matiéhrataqmé sega ite séhréh aitagéhe. Mirairataq itewe íre tabonah ke míaneheqmóe. ¹⁵ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahrárena,

Mi topáh áhnte meyháh kegá arahq íre máráhhwe. Pehgáriq meyháh kegá awehraq matíáhwe ire. (*Kisim Bek 16.18*)

Poraga wehuke Kórína suwahpeq eqmaro ehwéhne.

¹⁶ Manikánka Táítása iwíáh atáráirana ínéga ite séhréh aitaníe iwíáhunserah Táításaga moq mira iwíáhíre. Manikánka mi iwíáh atáráinsabé wensabé iwíáh iwíáh atóge. ¹⁷ Táításaga néne ehweh irena iwíáh iwíáhuraire. Íre ínéga pagu pagunuraunsabé peh wewega ite, Koséhréh aitanauge iwíáhéna iteba sinie ire.

¹⁸ Mó anínká mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue nogena Manikáne kaweq ehwéh teri terinúwara mibeqté Sisa tagariáh kégá irera, Kaweq ehwéh tei teini aní míre atáhwe. Mi aní iteba eqmarahnana wega Táítása kérankéhe. ¹⁹ Sisa tagariáh kégá mi aní omaq atera ínéreq ínéba míáh kéreq moráráq nowe arambhriinkehéera eqmatowe. Maniká itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atagehéq mah kawéq árámbéhríúne. Sisa tagariáh tábónáh ké séhréh aitanéhe iwíáhúwara mó kegá mina tagagehe.

²⁰ Mó kegá iwíáhéra, Itega náríra naneq íre kawerue wahnahnowe iwíáhíyehoeq mó aní eqmarahnana wega moq mina náríra naneq wahnahninkehe. ²¹ Íre peh morá Maniká itene Wahnahnka tagariéhtáq kaweq sansánonehe. Wehukega tagah-taqkákáq kaweq sansánonaraq tagagehe.

²² Itega kaweq sansánowe iwíáhígehéq mó aní eqmaranéhe. Mi anínká métáq iraru aníté kérirankehéq eqmaranéhe. Mó arámbéhrí mó arámbéhríue awena taga-raugana wega aiq kawerue arambhriuraire. Kawerue arambhriéna, Itega Sísane sánsá kawerue sehgioneheqmóe iwíáhinsabé ite koséhréh aitaníe iwíáhinsabé iteba eqmaranéhe.

²³ Táításawe ite tagariáhwe. Ite séhréh aitayeheéta arambhriúye. We kéroya anítéwé Sisa tagariáh kégá aiq omaq sitówara mó kegá Sisa Karáhénsabe iwíáh iwíáh atagehéera sega kawerue arambhriigehe. ²⁴ Itega mi keyábé irutaboairariteq séhréh arítáhro. Mirairataq móbeqte Sisa tagariáh kégá mina irera néne ehweh aiq pútare aintagéhe. Itega kaweq sansáno ke wóe irarurauwara mi ehwéhnsabé aiq pútare aintagéhe.

Maniká tagariáh tábónáh ké nárie ehwéhne.

9 Maniká tagariáh ké nárie ehweh aiq ahtebahwe. Minayabe nárie ehwéhnsabé íre áhnte sehiraninie. ² Itega sorupawe nárienéhe iwíáh aiq tagarióge. Minayabe Másérónía marákórápéqté keyábé itega miraira ehwéh aiq teriena iteíwíq panke-tauge. Ínéga sensabé mahraréna, Ákáiá marákórápéqté kégá inokáh opéq tabonah ke nárienéhe iwíáh áhwárowe urauge. Uraugara irera mi kegá, Itega moq miraoneheqmúne iwíáhurowe.

³ Ínéga teriátáu ehwéh péhe éhwéh agínehoéq miraira arámbéhrí amahnága parabarugehéena mah anító siqmaraníe. ⁴ Itega moke náríra naneq aiq kawerareq íwénunowe iwíáhuge. Másérónía marákórápéqté kéreq ínéreqka iteba senaraq itega miraira arámbéhrí íre parabarúéhrrataq itereq ínéreq iyehitanawire.

⁵ Mira iwíáhéna itega miraira arámbéhrí parabarugehéena mah anító iteba ebeq siqmaraníe. Sega séhréh aitehraq náríra naneq sorupawe kaweraréhrataq ínéga iteba senaraq aiq awehraq kanae. Awehraq kahnaraq tagehra kegá iwíáhéra, Íre ínéga pagu pagununsabé peh iteitega nárienéhe iwíáhuraunayabé miraowe iwíáhígehe.

⁶ Wene sotápéq íre áhnte uqmaréh ánínká pehgáriq tahutáhúq meyanæ. Áhnte uqmaréh ánínká áhnte meyanæ. Minayabe iwíáhue tagahro. ⁷ Mó aní mó anínue itene

irupipeq iwíáhéq náríéro. Itega náríra naneqsabé itene irupipeq iwíáh kikiriyehe. Itega iwíáhéq, Mó kegá itensabé anah ke woe éra abiahnsa aitéhboq náríenéhe iwíáh íre oro. Peh Manikánka wehwehi anínsabé arutaboiri puag aru eyoyóue náríéro.

⁸Manikánka ite íre mationa naneq áhnte náieráhire. Ite moke awehraq kankeheéna náinkéhe. Itega mó ke séhréh ariteq moke kaweq arámbéhrí miraiageheéna Manikánka náinkéhe. ⁹Minayabe wene ehwehnka aiq mahraréna, We tabonah ke áhnte sinsinire. Wene tábúsoréh sánsá ahriahri kagaire ire. (*Buk Song 112.9*)

¹⁰Manikánka sonsoráh ké ayu nárírara uqmaráhsabé áhnte tahutáhúq nárírara nahwe. Mina inserah wega ite íre kéh náneq náinaq ite awehraq naneq matawéq mó ke wehwehue séhréh ariteq itega náríransabé Manikánka náina naneq anotah úkinawire. Itene kaweq sansámárrí moq anotah úkinae. ¹¹Manikánka ite áhnte náinaq itega moq tabonah ke ahriahri náríeráhowe. Itega miraúnayabé tabonah ke nárírataq meyéhra kegá minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atagéhe.

¹²Itega Manikáne tabonah ke nárírataq se tabonah ira naneq aiq awehrragínae. Itega náríransabé mi kegá Manikánsabe anotahtaq iwíáh iwíáh atagéhe. ¹³Itega mó ke séhréh ariteq nárírataq sega itega Sísa Karáhéne ehweh aiq kawerue sehgiówe iwíáhéra Maniká áwíq pankerera wensabé iwíáh iwíáh atagéhe.

¹⁴Itega eyoyóue nárírataq sega itensabé, Áhnte irutaboiro ke wóe aitera Manikánsabe, Ite kaweraritoue púreraitagéhe. Manikánka ite séhréh aitena mi iwíáh aitahnara náríra kegá itensabé anotahtaq sirutaboirá púreraitagéhe. ¹⁵Manikánka wenahni iteba eqmarowe. Anotah kawéq sánsá miráú púaq moke mó sansá kio-taikinsabé itene ehweh íre irarerahéq peh Manikánsabe iwíáh iwíáh ata ataúne.

Poraga wene arambehriyabé irarú ehwehne.

10 Íné Porane ehweh kawerue íráhro. Sísa Karáhé uwareasa ánínéna pehwehrué mionserahnue teiníe. Iteba mío tánáhráq wehukega ínénsabe, Uwareasa ání míahne ewe. Iteba íre mío tánáhráq peh móbeq ména páhsi sehiranue ehweh teiútáq ínénsabe, Págege ehwéh sehiranue iene aintáhwe. ²Iteba senaraq págege ehwéh aiteyabe nuwahriehre. Minayabe kawerurero.

Mó kegá ínénsabe, Mah marákóipéqté sánsánóne aintáhwe. Mina tahnsa éhwéhno keyábé págege ehwéh aritahráhuge. Ite mah marákóipéq mífone eme aiq pútarowe. ³Peh mah marákóipéqté kégá iwíáhue ebehonserah íre úne. ⁴Manikáne arambehri miraoneheéq iqtate íre ebehúne. Owainawane arambehri saiqnareq Manikánka náí náneq, págege naneqtaté ebehúne. ⁵Mó kené péhe éhwéh píribahri ehwéhniká Manikáne sansá taganeherao kené ah paitiehnehoéq saiqnarúone. Sísa Karáhéne ehweh sehgiégehéq moke mó iwíáh saiqnarúone. ⁶Itega néne ehweh sehgirataq itereq ínereqka néne ehweh anterúáh ké kamah arienéhe.

⁷Itega tagahna naneqsabé tábúsoqme iwíáhoró. Ite Sísa Karáhéne animárrí múne iwíáhoo? Íné moq wene ani mío púaq minayabe iwíáhoró. ⁸Ite saiqnariankeheéna Manikánka omaq intáráiro? Írakaumo. Manikánka ínénsabe, Ite séhréh arite kawerarito aitena omaq intáráire. Minayabe néne arambehriyabé iwíáh iwíáhéna néníwíq pehgárríq pankerónsábé íre niyehitehre. ⁹Néne páhsi tagéq anotah ahréigeheéna íre sehiranuge.

¹⁰Mó kegá mahraréra, Néne páhsiipéq págege ehwéh irarire éra peh iteba mívaritáq íné mareqmareq aní ména págege ehwéh íre iraruraire ewe. ¹¹Mira

íwíáho keo, íráhro. Ínéga sehiranue teiú éhwéhnkákáq iteba míáhnaraq teiéna éhwéhnkákáq peh monseráh éhwéhtaré wíre mókake ahtebagehe.

¹²Seyensabé iwíáh iwíáhéra, Ite moke mó ke kiotaikúne iwíáho kegá mira onserah íre úne. Segá seyene arambehri tagéra wene wene arambehri agehgamarera peh seyene arambehriyabé iwíáh iwíáhowe. Mi sansámé peh múguwahgu sansáne.

¹³Neníwíq pehipi pankereyabe íre nuwahbehre. Írakaumo. Peh morá Manikánka omaq intarái arámbéhrí miraunsabé iwíáh iwíáh éna iraruge. Wega ite séhréh arito aintarái puana mi arámbéhríyábé iwíáh iwíáhéna iraruge. ¹⁴Manikánka, Ite séhréh arito aintarái puana wene ehweh sehgiena iteba séna Sísá Karáhéne kaweq éhwéh teiátáuge.

¹⁵Mó kené arambehriéyabe, Ínénéne arambehrie éna néníwíq pankeranieéna iwíáh iwíáhugo? Írakaumo. Ínéga ite séhréh aitahnaq itega Sísane sánsá kawerue ambubu atawéq sehgírataq mó ite míáhrabeqte ké séhréh aritanie iwíáhuge. ¹⁶Ínéga ite seberiopéq pokue Sísane kaweq éhwéh mitaq teri mahtaq terininie. Miraonaraq íre mó kegá arambehriorabeq peh ínébataq néne arambehriyabé iwíáh iwíáhéna irarinie. ¹⁷Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Iwíáh iwíáhóna aníno, peh morá Manikánka mirainsabé iwíáh iwíáhé irarúno ire.

¹⁸Wewensabé iwíáh iwíáhéna wenáwíq pankeréh ánínká, Manikánka anotah aní móne íre atankéhe. Peh Manikánka wehukeníne áwíq pankeréh ánímé webataq anotah aní míankehe.

Porareq péhe éhwéh iwáhnoro kereqne sansá íre morá sánsáne i éhwéhne.

11 Ínéga irarena éhwéhnsábé itega, Múguwahgu éhwéhne aintagéhe. Pehipi teiníboq kawerue írátíáhro. ²Manikánka itensabé arutaboiri serahnuge. Itega peh morá Sísá Karáhénsabe irutaboirigeheéna ite aiq omaq itaráuge. Kaweq ahrárigá peh kaweqtaq ména mó weh máhbí íre tagehre. Írakaumo. Peh morá wega kérahna anínsabé áwénunue mókake webataq kéranie iwíáhire. Mina inserah itega Sísá Karáhénsabe irutaboiréq kéraneheqmúne iwíáhigeheéna séhréh aitóge.

³Éhrámáne ahre wenáwíq Íwie. Mi inínká wehene péhe éhwéhnsábé aiq pútare atena ahbabárúnserah itega moq péhe éhwéhnsábé aiq pútare atého. Minayabe nirupipeq iwíh kikiruge. Sísá Karáhénsabe irutaboiréq wene kaweq sansá súého.

⁴Mó kegá iteba séra íre ínégá Sísá Karáhéne ehweh teiúnserahnue peh mó éhwéh teiéwaq íráhwe. Segá íre Manikáne Awa éhweh peh mó éhwéh teiéwaq íráhwe. Íre Manikáne kaweq éhwéhnsábé peh mó éhwéh teiéwaq íráhwe. Itega iwíáhég, Mi éhwéhmé peh ahtebia éhwéhne éq mi éhwéhnsábé ireyabe iuwahbehre ewe.

⁵Írátíáhro. Mi kegá anotah ke wóe iwíáhoo? Segá íné íre kiotaikowe iwíáhuge.

⁶Ínéga ehweh teiútáq áhwára áhwáraume tagaríóge. Peh morá néne iwíáhwé íre áhwára áhwárauge. Ínéga tábúsoqme iwíáhuraume ehweh teiátáutaqkákáq iwáhnorurautaqkákáq páhsi sehiranurautaqkákáq néne kaweq iwíáh sokigi aiátáugaq írátíarómino.

⁷Ínéga Manikáne kaweq éhwéh teiátáutaq ápeq náníéro íre urauge. Ite anotah anímári míagehboq íné pehgáriq aní míanieéna mi sansánurauge. Mirauraume ínégá ahbabáruraone iwíáho? ⁸Ite séhréh aitanieéna iteba arambehriurautaq mó kehiná suwahpeqte Sísá tagaríáh kégá móne nání náninurowe. Íre se séhréh aritena peh iteite séhréh aitanieéna mó kené móne mewe meweurauge.

⁹ Iteba ména tabonahurautaq itensabé íre inehuraugara Másérónía marákórápéqté Sísá tagaríáh kégá íné íre matiarau naneq mewe náni náninurowe. Iteba míarautaq irupipeq umeh agínehoéna íre inehurauge. Mókakeakáq íre inehinie. ¹⁰ Sísá Karáhéne aiq pútaq ehwéh irena mókakeakáq ite íre ineh inehinie. Mi ehwéhmé ite Ákáia marákórápéq míáh kégá, Péhe éhwéhne íre aintahráhowe. ¹¹ Itensabé íre nirutaboírunsabé irarugo? Írakaumo. Manikánka tagaríéhtáq itensabé anotahtaq nirutaboíruge.

¹² Mó kegá, ínéga arambehriunserah arámbéhríúne éra seyene arambehriyabé iwíáh iwíáhhowe. Mó kegá sensíwíq pankerageheéra miraowe. Mó kegá mina miraigeheéna amahnága mirau sansá mókakeakáq miraéna néne arambehri tauntahunue tábúsoqme mirinauge. ¹³ Manikánka mi ke íre siqmatai puara péhe éhwéhnkákáq ké míáhwe. Sene arambehriyabé péhe éhwéh irarewe. Sísá Karáhéga se aiq pútaq siqmarowe iwíáhigeheéra mó kegá tagahtaq íre sene sánsá peh mó sansánowe.

¹⁴ Minayabe áhteniyehboq owainawanka moq mi pehe sánsánsabé aiq ahtebehre. Wehukega, Owainawa kaweq aníne iwíáhigeheéna owainawanka téhrehrabeqte íópeqté ání tahnsa úkorahire. ¹⁵ Owainawanka mi sansá aiq mirai puara wene arambehri kegá moq miraorahéra kaweqtaq mía míao ke tahnsa úkorahowe. Miraonsabé áhteniyeho. Mókake Manikánka sene arambehri sainsuena kamah arinkéhe.

Poraga arambehriúnsabe íre kaweq sunúq ábóraragú ehwehne.

¹⁶ Métáq teiú éhwéh mónkakáq teinie. Íné múguwahgu aníne iwíáh ainte-
hboq néne ehweh íráhro. Néníwíq pehgárita qpankeraníboq íráhro. ¹⁷ Néne arambehriyabé iwíáh iwíáhu ehwéh teinie. Amahnága teiú éhwéhmé íre Manikáne Awanka iwíáh aintéhрана iraruge. Peh ínénéga múguwahgu anínká mira inserahnéna néníwíq pehgárita qpankeróge. ¹⁸ Mó kegá mah marákóipéqté sánsánéra seyene arambehriyabé sensíwíq pankeráhowe. Ínéga moq mi sansánéna néníwíq pakeranie.

¹⁹ Itega iwíáhéq, Ite ahtebia ké úne éq múguwahgu kené ehweh íráhwe. ²⁰ Mó kegá miraoro e ehwéh apubúue íráhwe. Segá itene ménsámehnsá apubúue parabaruera péhe éhwéh irarensabé ite saiqnaruera ite píribahri aitera ite ahsuehwe iubówe. Segá miraurotaq itega túbáh agéq peh áwé tagahwe. ²¹ Segá miraunserah ínéga íre miraurotaq. Minayabe niyehitanabo? Írakaumo. Minayabe íre niyehitanawire.

Mó kegá seyene arambehriyabé iwíáh iwíáhéra teírataq íné moq múguwahgu aní tahnsanéna teinie. ²² Segá mahraréra, Ite Íbaru kahnáh múne eme íné moq Íbaru kahnáh múge. Segá mahraréra, Ite Ísara ke úne eme íné moq Ísara aní múge. Segá mahraréra, Ite Ébárahmane animári múne eme íné moq Ébárahmane ani múge.

²³ Segá mahraréra, Ite Sísá Karáhéne arambehriúna ke úne eme uwoyansa anínká irarinserahnowana néne arambehriga moke sene arambehri kiotaikire. Segá pehgáriq arámbéhríowana ínéga anotahtaq arambehri mira aruqaruruge. Sísane arambehri miraonsabé wensabé suwahrieh kegá karábúsiipéq móinta intaowe. Móintera nubi qmaq nubi qmarowana pukorah aruqaruruge. ²⁴ Asiu kegá moberíáh tánáhráq áréti sahtaté áhntetaq 39 tánáhráq nubitowe. ²⁵ Aroma kegá mó tánáhráq mó tánáhrárué apahtáróráq sahtaté nubitowara wáhnaupeqté kégá peh morá tánáhráq ebahnsa tuparuqme nubitowe. Apahtáro tánáhráq íné míarau sipí pitegue wánípipegauraire. Peh morá wéhékáhnkákáq inokáhpqkakáq wánípipeq mí-

rauge. ²⁶Mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue poku pokunsabé íre wahto ah nogúge. Wánípipeq tupekorahuge. Aebó kégá nubiq suahráhowe. Nánuwahrah Asíú kégá nubiq suahráhowe. Nahnso kegá moq nubiq suahráhowe. Mó ke suwahpeq míótáq abatapi míótáq sóreq wanípépéq míótáq nubiq suahráhowe. Ite néne iyahnabo animárimúne e kégá moq nubiq suahráhowe.

²⁷Íné áhnte págege arámbéhríurauge. Arambehriuraunsabé mó tanáhráq mó tanáhráruue inokáhpeq íre ahrenarauge. Nirupibiuraire. Wání tahbobóuraire. Áhnte tanáhráq tópah íre narauge. Néne korósi íre awehraq káráinsabé sóiriqka kamah aníátáire. ²⁸Íre peh morá mina teiú náneqmarínká kamah aníátáire. Sísá tagaríáh kégá wene ehweh kawerue sehgiowapómo íwíáhunka mó wehekáh mó wehekáhnue nirupipeq iwíáh kikirunka nirupipeq umeh agire. ²⁹Mó anínká, Sísane sánsá suanie iraritaq nirupipeq págege agire. Mó anínká ahabarítaq nirupipeq umeh agire.

³⁰Neníwíq árahue pankeranínkono? Íné peh mareqmareq aní míónsábé neníwíq pankerena iwíáh íwíáhéna teiúge. ³¹Manikámé itene Wahnah Sísane abowáe. Wensabé ahriahri iwíáh íwíáh atanéhe. Wega tagaríéhtáq peh aiq pútariahnsanuge.

³²Anotah wahnáh aní wenáwíq Árétae. Wega Támákása suwahpeqte márakóákáq wahnahnuraire. Íné Támákása suwahpeq míarautaq sóntía kené wahnahnka íné saiqnariankeheéna wene sóntía keyábé moke mibeqté kúrí méhpehtaq wahnahnoro aritaraire. ³³Wega miraurainsabé néne iyahnabo animárimínká séhréh aintera sehwerapeqté áwánkúrápéq páhsikétiipéq íné úsawe náhniáq iwe panantáwe kuri ogesáhue máhpeq núwátówara sega íné íre saiqnariarowe.

Porane awanka tagó naneq ehwéhne.

12 Ínéénsabe iwíáh íwíáhéna teiú éhwéhnká ite íre séhréh aitahráhire. Anetaníbo pehipi teiníe. Ínéniwanka tagaraitaq Manikánka sokigi aníátái ehwéh teiníe. ²Sísá Karáhé tagariarautate sure sure 14 opéq parabaguraitaq Manikánka íné kiotaikue íópipeq wéhuwa móintáráire. Néne ninonkankakáqpópoq peh morá néne niwankakáqpópoq móintáráirana ínéga íre tagaríógana peh morá Manikánka tagaríéhre. ³Íópeqté mátábúráq ména néne ninonkankakáqpópoq peh morá neniwapopoq móintáráirana ínéga íre tagaríógana peh morá Manikánka mina tagaríéhre.

⁴Kaweq iopéqté mátábúráq móintáráirana wehukega íre irareraho ehwéh írátáugana mó ke terieyabe ahqáho aintáráire. ⁵Néne niwanka tagaraitaq Manikánka sokigi aníátáinsabé iwíáh íwíáhéna teiúge. Peh amahnága miraunsabé neníwíq íre pankeraníe. Mareqmarerutaq Manikánka séhréh aintéhnsabé íné mareqmareq aní míónsábé iwíáh íwíáhéna teiúge.

⁶Ínéénsabe iwíáh íwíáhéna pahsiótáq tahirímé múguwahgu aní tahnsa íre mío irino. Peh aiq pútaq ehwéh teiéna puana múguwahgu aní tahnsa íre míanie. Mó kegá néne ehweh irera néne arambehriu sansá tagéra ínénsabe tábúsoqme iwíáhorahowe. Mirairataq aiq kawerinae. Ínéénsabe iwíáh íwíáhéna teiú éhwéhnsabé irera ínénsabe íre tábúsoqme iwíáhorahowe. Minayabe ínénsabe iwíáh íwíáhu ehwéh mó íre teiníe.

Pora mareqmarerútaq Manikánka págege ato ehwéhne.

⁷Neniwanka tagaraitaq Manikánka áhnte kaweq naneqmarí sokigi aníátáirana tagarauge. Mina tagaraunsabé ínénsabe iwíáh íwíáhéna píribahri agonehoéna se-

hikaranká peraq áwírana érinserah Manikánka níeri naneq níátáire. Owainawanka eqmaréh ánínká nubírana mina íeri naneq néne ninonkataq kéhre. Íné píribahri aní míéhnehoéna Manikánka náníátáire. ⁸ Íné apahtáro tánáhráq Manikánsabe púrerue mahraréna, Néne Wahnahno, níeri naneq kaqnuo urauge. ⁹ Kaqnuo urauganawe wega ínénsabe, Are mareqmareq aní míéhnaaq págege ataníe. Ínéga págegeue séhréh atónká aiq awehraq kanae uraire.

Aiq awehraq kanae urainka nirupipeq eyoyóena íné mareqmareq aní míónsábé Sísá Karáhéga págege aintéh púana iwíáh íwíáhéna nirupipeq eyoyóire. ¹⁰ Ínéga Sísá Karáhéne arambehri miraunsabé mareqmarerutaq mó kegá ínénsabe abehq éhwéh aintáhtáq íroke sunúq sitaq mó kegá íwíóqnahtaq mó kegá íre kawerain-táhtáq nirupipeq pehwérue míóge. Íné mareqmarerutaq Manikánka págege aintéhnká wene arambehri págegeue miraorahuge.

Poraga Kórína suwahpeqte ké séhréh ariteyabe irari ehwéhne.

¹¹ Itega miraonka ínéga múguwahgu anínká irarinserahnuge. Itega néne arambehriunsabé íre iwíáh íwíáhonsabé mi ehwéh iraruge. Íné íre anotah aní míónsábé niahtebohge. Iteba péhe éhwéh íwáhnoro kegá íné íre kiotaikowe. Minayabe mi keyábé aneqsábé iwíáh íwíáhoo? ¹² Manikánka eqmaq núwátáirana iteba míarautaq págege arámbéhriéna ótaq sansá itega íre tagariaro sansánurautaq pehwérue míarauqaq tagarowe. Itega mina tagéq Manikánka íné eqmaq núwátái aní ména wene arambehri tábúsoqme mira aruqaruruge ahtebahrahowe. ¹³ Mó kehiná suwahpeq Sísá tagariáh kegá íné kirabo aintera íné íre kárái naneq níátówana merauge. Iteba míarautaq mi sansá íre miraaurauge. Minayabe itega iwíáhéq, Ínéga íre kaweraitáráire íwíáhoo? Mira íwíáh kahnaraq mó mina tahnsa íwíáh íre oro.

¹⁴ Téhtaré tánáhráq iteba míaraunsabé íre ineh ineh aitaráuge. Mónkakáq iteba koragéyabe nuwahbehrana mi tanáhráqkákáq moq íre ineh inehinie. Itene ménsámehnsánsabe íre nirutaboirena peh morá itensabé nirutaboirena ite séhréh aiteyabe nuwahbehre. Káriq animárínká sinoibo íre kiraboowara peh morá sinoiboga sene animarí kiraboowe. Íné iteribo tahnsá míónsábé sinoiboga sene animarí kawerue séhréh arítáhnserah mirainie. ¹⁵ Ite séhréh aitanieéna moke matío náneq parabaruhráhuge. Ite séhréh aitanieéna pukorahuge. Itensabé anotahtaq nirutaboiru puaq itega ínénsabe pehgáritaq arutaboiraintahó?

¹⁶ Itega mahraréq, Ínéga itene ménsámehnsá ábóraq íre meraire ewe. Mó anínká mahraréna, Ínéga ehnenue péhe éhwéh teiátáitaq aneqpopoq kopípéq meraire ewe. ¹⁷ Árahuraugo? Ínéga iteba eqmatau kegá itene ménsámehnsá íre mero mino. ¹⁸ Táitásareq mó Sísá tagariéh ánínseq iteba eqmatautaq Táitásaga itene ménsámehnsá íre merai mino. Manikáne Awanka wereq ínereq peh morá íwíáh aitéh púata peh morá sánsánúya mino.

¹⁹ Itega ínénsabe, Kaweq aní móne íwíáhigeheéna mah ehwéh sehiranue teiugo? Írakaumo. Néne iyahnabo animaríno, peh morá ite séhréh aitanieéna moke mah ehwéh sehiranue teiúge. Manikánka tagariéhtáq Sísá Karáhéga iwíáh aintéhnserahnue teiena itega wensabé kawerue aiq pútare ateq wene sánsá págegeue sehgegeheéna séhréh aruqaruruge. ²⁰ Ínéga itensabé, Kaweqtaq míáhro aitaráuge. Aitaráunsabé iteba senaraq ite ahababáq animarí míého. Míéhrataq íné abiahnsa aní úkonehoéq íre kaweróne aintagéhe. Mira íwíáhunsabé nirupipeq iwíáh kikiruge. Tobehwé, mó anínsábé íre kaweq iwíáh atewé, mó anínsábé abiahnsa atewé, peh wewene

iwiáh sehgie sansamé, éhruruwe, péhe éhwéh atewé, príbahriwe, momiwíotaq íre tábúsoqme sansánome, iteba senaraq mahna tahnsa sánsá kehnehboq kawerurero.

²¹ Menah áhnte itega mó kené weh ahre abariéq mó ahbábáq sánsánuowe. Mi sansá airaiq sutaune iwíáh íre urowe. Iteba kowéna mina tagahnaraq nirupipeq págege agínana ite míéhrarabeq Manikánka, Íbisáhno aintahnana niyehitanawire. Mira iwíáhunsabé nirupipeq iwíáh kikiruge.

**Kórína kegá Sísane sánsá kawerue
sehgiheéna Poraga séhréh arito ehwéhne.**

13 Menah téhtaré tánáhráq iteba suraугe. Mónkakáq ite koragéyabe nuwah-behre. Manikáne ehwehnka mahraréna, Téhranitégábópoq apahránítógábópoq wehukeníne ahbabáqsabe morá éhwéh iririrataq itega mi ehwéh kaweratahráhowe ire. (*Lo 19.15*)

² Menah ahbabáruro kereq ómi itereq teiníboq írátíáthro. Ite anehe koragarautaq teiátáume amahnága móbeq míónsábé mónkakáq teiníe. Mó iteba konaraq ahbabáq ke íre peh áwé taganie. ³ Sísá Karáhéga íne séhréh aintehrámo iwíáhéq iteba konaraq Sísaga séhréh aintéhnká mirainawe taganeheqmóe. Sísá Karáhéga ite kamah aimé mareqmareq sansápo? Írakaumo. Peh págegeue miraire.

⁴ Segá Sísá awankátaq táhparótaq we mi tanáhráq mareqmareq aní míowana Manikánka págege atéh púana we amahnága págegeue mía míaire. Sísareq mía míausabé mareqmareq aní míógana Manikánka págegeue séhréh aintéhnká wereq oga mía míaéna ehweh teiena págegeue séhréh aitaníe.

⁵ Itega Sísansabé aiq pútare ateq wene sánsá kawerue sehgiowámo. Minayabe kawerue iwíáhue tagahro. Sísá Karáhé itene irupipeq íre míehro? Írakaumo irataq itega wensabé íre tábúsoqme aiq pútare atáhwe. Minawé aiq ahtebaho?

⁶ Ínéwé Sísá Karáhéne arambehri miraéyabe íre túbáh agire éq tagariagehe iwíáhuge.

⁷ Itega íre ahbabárigheéna itensabé púreraita aitaугe. Ínéga kaweq arámbéhríire iwíáhigheéna itensabé púreraitogo? Írakaumo. Mó kegá, Íné kaweq arámbéhríire iwíáhowamo. Anetaníbo. Peh iteitega kaweq sansánigheéna itensabé púreraita aitaугe. ⁸ Itega aiq ahtebahme Manikáne aiq pútaq ehwéh íre saiqnariahrahúne. Írakaumo. Mi ehwéhnsábé peh kowe ateq mó keyábé mi ehwéhnsábé aiq pútare atáthro arita aritaúne.

⁹ Ite mareqmareronaraq itewe págegeue míehransabé iwíáh iwíáhúne. Ite kaweqtaq méq aiq pútaq sansánigheéq itensabé púreraita aitaúne. ¹⁰ Iteba konaraq págegeue kamah aiénehoéna amahnága móbeq míótáq mah pagégé éhwéh sehiranue teiúge. Maniká Iteriboga wene arambehri mirainkeheéna págege aintéhre. Kamah ario éna íre págege aintéhre. Peh séhréh arito éna págege aintéhre.

Poraga iroro ú ehwehne.

¹¹ Néne iyahnabo anímárino, iroro. Néne ehweh ireq kaweq sansánoro. Peh morá iwíáhue uwaresa anímárí míáthro. Mirairataq Manikánka itensabé arutaboíréna itene irupipeq ukiq itankéhe. We itereq mía míainkehe.

¹² Iteite we mehweh atéhoro. Mahtaqté Maniká tagaríáh kegá itensabé iroro ewe. ¹³⁻¹⁴ Itene Wahnah Sísá Karáhéga ite séhréh aitéhrana Maniká Iteriboga itensabé arutaboiraitéhrana Manikáne Awanka ómi iteba mía míaire.

Kárétia

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Kárétiaawe marakó áwíre. Poraga mitaq Sísa éhweh síwáhnoréna mitaq suena mó ke suwahpeq pokúwe. Anehe péhe éhwéh síwáhnoro kegá Kárétia marakó séra mahraréra, Peh Sísansabé aiq pútare ate sansámé íre awehraq kéhre. Mósísiga miraoro ú ehweh moq sehgióro uwana Poraga mi ehwéh irena mi pehe éhwéhnú keyabé anotahtaq abiahnsanéna mah pahsí sehiranúwe. Wega sehiranéna, Mósísiga miraoro ú ehwehnká íre séhréh aitahráhire. Peh morá Sísansabé aiq pútare atera wene sánsá sehgiro kegá oga mérapeq awaq mianeherawoe. Minayabe Sísansé sánsá ambubu atawéq Manikáne Awanka iwíáh aitéh iwíáh sehgiратаq peh kaweq san-sánigehe úwe.

Poraga Kárétia marákórápéqté ké siu pahsíe.

1 Íné Pora eqmaq núwátóya aní múge. Íre wehukega omaq intera eqmaq núwátówe. Írakaumo. Sísa Karáhéreq we iriwe oganúq ato ani, Maniká Iteriboreqka omaq intera eqmaq núwátóye. ²Íné Porane páhsi sáhnsahwe tagahro. Ínéreq moke mahtaqté Sísa tagaríáh kéreqka ite Kárétia marákórápéqté Sísa tagaríáh kéné páhsi eqmaq suone.

³Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itagéhe. ⁴Maniká Iteriboga Sísa Karáhé iwíáh atowana amahnága ahababáq aruqaruro kegá mirao serahniyeho éna ite kaweraitanieéna itene ahababáqsabe putiowe. ⁵Minayabe Manikánsabe ahriahri iwíáh iwíáh atone. Aiq míre.

Kaweq ehwéhmé peh morá kéhre i ehwéhne.

⁶Wene animári míageheéna Manikánka omaq itaráirana Sísa Karáhéga séhréh aitaráiraq itega wensabé aiq pútare atárowe. Amahnága mó kené ehweh seh-gioneheéq ite omaq itarái aní apubúue áuwáhwe. Miraonsabé áhtenuge. ⁷Kaweq ehwéhmé peh morá kéhre. Mó ehwéhmé íre aiq pútaq ehwéhne. Mó kegá Sísa Karáhéne ehweh úbíráhbíq ehwehnue íwáhnoruro puaq ite íre tábúsoqme iwíáhurowe.

⁸Ínéga kaweq ehwéh teiátáutaq aiq pútaq ehwéh íwáhnoruraue. Amahnága iné-gabópoq íópeqté ánínkábópoq mó ehwéh teiýataq Manikánka, Iraipéq pokúno aitahnawe aiq kawerinae. ⁹Aiq teiúge. Mónkakák teiníe. Mó anínká itega téh írátó ehwéh íre teiasa peh mó ehwéh teinaraq Manikánka, Iraipéq pokúno atahnawe aiq ábéranæ.

¹⁰Wehukega ínensabe iwíáh iwíáhigeheéna mah ehwéh teiugo? Írakaumo. Manikánka kaweróne aintankeheéna iraruge. Wehukega ínensabe suwahbanke-heéna mah arámbéhríugo? Írakaumo. Wehukega ínensabe suwahbankeheéna aram-behriutaq tahirímé Sísa Karáhéne arambehriu aní íre míó irino.

Manikánka Pora eqmaq auwo ehwehne.

¹¹Néne iyahnabo animáriño, Teiníboq írátíáhro. Ínéga teiú káwéq ehwéhmé we-kukenínká íre áhwárarare. ¹²Mó kegá mi ehwéh íre teniátówe. Mó kegá mi sansá íre níwáhnorurowe. Sísa Karáhéga webataq mi sansá sokigi aintaráire.

¹³Ite íráhmé ínéga miraurau sansámé aiq íráhwe. Ite iwíáhhome ínéga Sísá íre tagariarautaq Asiu kené sánsánsábé iwíáh iwíáhéna tábúsoqme sehgirauge. Mi tanáhráq Sísá tagariáh keyábé íre nirutaboiria peh anotahtaq síwíoqnéna moke mi ke subiqme parabaruaníe iwíáhuraue. ¹⁴Íné nigaqane sansánsábé iwíáh iwíáhéna nánuwahrah Asíú kéné sánsá kawerue sehgirauge. Ínéga sehgiraunka moke néne wehgau kiotaikuraue.

¹⁵Náinoga íné íre maqintotaq Manikánka omaq intena séhréh aintena néne arambehri mirainkehe aintowe. ¹⁶Anehe wene kaweq ehwéh nahnsó ke korerinkehéna Manikánka wenahni Sísá sokigi aníátáire. Sokigi aníátáirana minayabe mó keyábé íre kasenuraue. ¹⁷Ínéga Sísá íre tagahwataq mó kegá wene arambehri miraihehéna Manikánka omaq sitena siqmarowara se Sarúsarama suwahpeq míówe. Anehe Manikánka Sísá sokigi aníátáirana mi kebá íre kiragaraue. Téhwé Árébía marákórápéq kowéna anehe Támákása suwahpeq kouwekuraue.

¹⁸Apahtáro ópéq parabaguraitaq Píta taganiéna Sarúsarama suwahpeq kiwéna 15 wehekáh weba míaraue. ¹⁹Mi tanáhráq ínéga mó ke Manikánka eqmaro kewe íre tagaraue. Peh morá Sémisi itene Wahnahne ábákawa tagaraue. ²⁰Ínéga sehíranue teiúmé aiq pútariahnsanuge. Manikánka tagariéh púana péhe éhwéh íre iraruge.

²¹Anehe Síría marákórápéqkákáq Sírísía marákórápéqkákáq kowara ²²Súría marákórápéqté Sísá tagariáh kegá ínéngu íre tagarowe. ²³Mó kegá sensabé, Íwíoqnarai anínká amahnága Sísane sánsá sehگیرé. Sísá tagariáh ké subiqme parabaruaníe urai anínká amahnága Sísá éhweh teri terinire uowara írátówe. ²⁴Manikánka íné aiq kaweraintaráinsabé sega wensabé iwíáh iwíáh atárówe.

Sísá tagariáh kéréq wahnahno kereq Porareq monseráh iwíáhu ehwéhne.

2 Áhnte opéq 14 opéq parabaguraitaq Sarúsarama suwahpeq mó kiraue. ¹Ínéreq Páhnábásareqka Táítása meqmeta móátaráúye. ²Ínéreq mibeqté Sísá tagariáh kéréq wahnahno kereqka momiwúraunaraq wahnahno ke sebatag ehweh teriátáuge. Nahnsó ke teri terinurau ehwéh teriátáuge. Manikánka mi iwíáh aintena, Kirerio aintaráirana kireriátáuge. Ínéga áhwára áhwára arámbéhríoneho éna sega néne ehweh iwíáhue tagariagehéna nahnsó ke teri terinurau ehwéh teriátáuge.

³Íné sénítái aní wenáwíq Táításawe íre Asiu anínéna peh Kárfki marákórápéqté áníne. Mibeqté kegá, Táításane áú amurúráhro ue íre pagu pagunurowe. ⁴Mó kegá ahboeranehéera séra itensabé, Ite moq Sísá tagariona animárí múne éra péhenururowe.

Itega Sísá Karáhéne sansá sehgiráúnayabé Mósísine ehwehnka ite íre saiqnariaraire. Mi ehwéhnká ite moq saiqnariankehéera ahboeréhra kegá ite tagéra Táításane áú amurúráhro éra pagu pagunurowe. ⁵Ite nahnsó kegá aiq pútaq sansá kawerue miraihehéq itega sensabé págegeue ahqáho arítaráúnara sega wene áú íre amurú auwahráhurowe.

⁶Manikánka wahnah kereq mó kereqsabé peh morá iwíáhi puana mibeqté wahnah keyábé íre áhtenuraue. Mi wahnáh kegá ínéga nahnsó ke teri terinurau ehwéh irera o ehwéh íre teniátówe. ⁷Sega néne ehweh irera iwíáhéna, Manikánka Pítansabé, Asiu ke kaweq ehwéh koreri terinúno ataráinserah wega ínénsabe, Nahnsó ke koreri terinúno aintaráire iwíáhurowe. ⁸Manikánka Píta omaq atena Asiu kebá eqmarena

págegeue séhréh atéhnserah wega íné omaq intena nahnso kebá eqmaq nuwena págegeue séhréh aintéhre.

⁹Manikánka mi arámbéhrírác intonsabe mibeqté kéné wahnahmarí sensíwíq Pítareh Sémísireh Sónirehga ahtebéra ínéreq Páhnábásareq mehweh aítárówe. Sereq itereq morá íwíáhéq, Ínéreq Páhnábásareq nahnso kebá arambehri kéhrara se Asiu kebá arambehri kéhre íwíáhuraune. ¹⁰Sega peh morá éhwéh teiera, Tabonah keyábé ahrreraq matawéq se nárie sansa síwáhnorotao aítárówe. Íné nárie sansa aiq sokigi aritena mókakeakác mirainie teriátáuge.

Poraga Pítane ahabábq pahsuo ehwehne.

¹¹Pítaga Ántióka suwahpeq míarairana ehweh atáráuge. Wega miraurai san-sámé íre kaweq sansáne. ¹²Pítaga Ántióka suwahpeq téh suraitaq Sísá tagariáh náhnso kéreq morárác táhutahururaire. Sémísiga eqmaq sútái Asíú kégá mitaq surowana Pítaga suro keyábé áhreéna nahnso kebá morárác íre táhutahururaire. Suro Asíú kégá mahra íwíáhéra, Nahnso kegá Sísansabé aiq pítare atehrara sene síú amurúruáhro íwíáhurowe. Mira íwíáhurowsabé abiahnsa atéhoéna Pítaga áhreéna nahnso kebá mónkakác morárác íre táhutahururaire.

¹³Pítaga mi ahabábq sánsá miraurainsabé mó Asiu kegá moq mina tahnsa urowe. Sene ahabábq Páhnábása insoq atárówe. ¹⁴Sega aiq pútaq ehwéh íre tábúsoqme sehgirowana tagéna ómi míarotaq Pítansabé wene ahabábqsabe ehweh atáráuge. Ínéga wensabé, Are Asiu anínéwé téh suronaraq Asiu kené sánsá íre sehgira peh nahnso kené sánsá mirarurone. Minayabe amahnága árahinsabé nahnso keyábé, Asiu kené sánsá sehgióro eno uraage.

Sísansabé aiq pútare atéh ánímé Manikánka kaweqtaq míahne atéh éhwéhne.

¹⁵Iteinoibo Asiu ke míáh púara ite maqitónsabe ite moq Asiu ke méq ahabábq nahnsó ké íre míone. Írakaumo. ¹⁶Manikánka Mósísine ehweh sehgi ánínsabé, Mi ehwéh kawerue sehgiona puah kaweqtaq míahne atehro? Írakaumo. Ite aiq iahtebónawe peh morá Sísá Karáhénsabe aiq pútare atéh ánínsabé, Kaweqtaq míahne atéhre. Minayabe Manikánka, Kaweqtaq míahwe aitankeheéq Sísá Karáhénsabe aiq pútare atone. Mó morá áh íre kéhre. Írakaumo. Peh morá Sísá Karáhénsabe aiq pútare atonayabé Manikánka, Kaweqtaq míahwe aitéhre. Mósísine ehweh sehgi ánínká moke mi ehwéh íre sehgiórahire. Írakaumo. Minayabe Manikánka wensabé, Kaweqtaq míahne íre atéhre.

¹⁷Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare aítárótaq Manikánka, Kaweqtaq míahwe aítáráraq anehemé nahnso kegá ahabáronserah Sísá Karáhéga ahabábq áhwáhrehro? Írakaumo. ¹⁸Íné saiqnariéh sánsá súáhnaraq anehe mi sansá mó sehgiónaraqmé ahabábq ani úkorahuge. ¹⁹Íné pusa ání tahnsa míógana Mósísine ehwehnka íné íre saiqnariéhre. Íre sehgiórahunka pusa ání tahnsa úkurauge. Manikánka, Oga míahno aintankeheéna pusa ání tahnsa úkurauge.

Sísá Karáhéga oganúq intowe. Awankátaq táhpawe putiotaq íné moq wereq morárác pukowana ²⁰ogánúq intowe. Oganúq intowana amahnága íné nuwahbeh iwíáh íre mirauge. Írakaumo. Sísá Karáhéga nirupipeq mía míai puana we awahbeh iwíáh sehgiúge. Manikáne ahninkáwágá ínensabe arutaboiréna néne ahabábqsabe pukú púana wensabé aiq pútare atena we awahbeh iwíáh sehgiúge. ²¹Mósísine

ehweh sehgió keyábé, Kaweqtaq míáhwe aritéhtáq tahirímé Sísá Karáhé pehipi pukú irino. Manikánka ínensabe arutaboiraíntéh púana inehepeq íre súóge.

Mósísine sánsánkákáq Sísansabé aiq pútare atona sansánkákáqsábé éhwéhne.

3 Kárétía marákórápéqté kéó, árahinsabé múguwahgu ke úkuroo? Sísá Karáhé awankátaq táhpawe putio ehwéh pahsuqme teiátáúnaq írátówe. Amahnága péhe éhwéhnsábé aiq pútare atáhnásabé itega múguwahgu iwíáhowe. Inserénga péhe éhwéh teiátóo? ² Peh morá kásé éhwéh teiníboq írátíáho. Mósísine ehweh sehgiroñsábé Manikánka Wenawa iteba eqmatairo? Írakaumo. Sísá éhweh ireq minayabe aiq pútare atároñsábé Manikánka Wenawa iteba eqmataire.

³ Téh Manikáne Awanka ite séhréh aítaráiraq kaweq sansánurowe. Amahnága mi sansá sueq, Iteriahríáh kaweqtaq míahrahúne iwíáhoo? Mina tahnsa múguwahgu iwíáhwé arah iwíáhoo? ⁴ Manikánka séhréh aítana sokigi aiátáime amahnága sueq anetaníbo iwíáhoo? Íné iwíáhume ite íre ibitagire. ⁵ Manikánka Wenawa iteba eqmatairana ótaq sansá mirauraire. Mósísine ehweh sehgiroñsábé Manikánka Wenawa iteba eqmatairo? Írakaumo. Sísá éhweh ireq minayabe aiq pútare atároñsábé Manikánka Wenawa iteba eqmataire.

⁶ Minayabe Manikáne ehwehnka Ébárahma éhweh mahraréna, Wega Manikánsabe aiq pútare ato púana Manikánka wensabé, Kaweqtaq míahne atowe ire. (*Stat 15.6*)

⁷ Manikánsabe aiq pútare atáh ké Ébárahma kahnáh ké tahnsa úkowe. Minawé iahtebaho? ⁸ Naho Manikánka iwíáhéna, Kaweq ehwéhnsábé aiq pútare atáh náhnso keyábé, Kaweqtaq míáhwe aritaníe úwe. Minayabe Manikánka Ébárahmansabé kaweq ehwéh teawuwe. Wene ehwehnka Ébárahmansabé mahraréna, Arega miraónayabé moke mah marákó marákóipéqté ké kaweraritaníe ire.†† (*Stat 12.3, 18.18, 22.18*)

⁹ Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atowana kaweratowe. Mina únserah Manikánsabe aiq pútare atáh ké moke kawerarítéhre.

¹⁰ Ínéga Mósísine ehweh sehgiúnsábé Manikánka aiq kaweraintankéhe iwíáho kewé wega kaweraritanabo? Írakaumo. Wega wene ehwehnka irarinserah mirainkehe. Wene ehwehnka mahraréna, Mósísine ehweh sehgió ké moke mi ehwéh íre sehgirataq Manikánka mi ke iraipéq eqmaq suanawire ire. (*Lo 27.26; Jeremaia 11.3*)

¹¹ Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Wensabé aiq pútare atéh ání Manikánka kaweratahnana oga mía míainkehe ire. (*Habakuk 2.4*)

Mi ehwéhká Mósísine ehweh sehgió keyábé aiq sokigi aiuwaq ite pahsuqme írátíonawe Manikánka mi ke íre kawerarítéhre. ¹² Mósísine ehweh sehgie sansamé aiq pútare ate sansamé peh morá sánsápo? Írakaumo. Sehgie sansa mó sansáne. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Mósísine ehweh peh moke mi ehwéh sehgió ké kaweqtaq míahrahowe ire. (*Wok Pris 18.5; Nehemia 9.29*)

---

††**3:8** Manikánka teawu ehwehnsabé Ébárahmaga aiq pútare atena we Sísane aigaqna úkúwe.

¹³Mósísine ehwehnka itereq moke wehukereq mi ehwéh íre sehگیراتاqsábé mahrarúwe. Mahraréna, Manikánka ite íre kaweraitanawire ire. Sísa Karáhéga ite séhréh aitanieéna awankátaq táhpagéna mah awíq meyomé Ahbabáq Anine. Mi awíq mewena itene ahbabáqsabe awankátaq táhpawe putawéna ite meirena kaweraitowe. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Awankátaq táhpawe putiéh ánimé Manikánka Ahbabáq Anine áwíratowe ire. (Lo 21.23)

¹⁴Manikánka Ébáráhma kaweratowe. Kaweratenana wensabé, Nahnso ke kaweraitaníe ú ehweh aiq pútaraginkeheéna Sísa Karáhéga itene ahbabáqsabe putiowe. Manikánka, Néniwa wehukeba eqmaraníe únsabe amahnága Sísa Karáhénsabe aiq pútare atáh kébá Wenawa eqmaréhre. (Esekiel 11.9; Jol 2.28-29; Sekaraia 12.10; Eqmaro 2.33)

Mósísine ehwehnka Manikánka mirainauge ú ehweh íre meruahráhire i ehwéhne.

¹⁵Néne iyahnabo animárinó, itene sansánsábé iahreraq itena teiníe. Téhranitégá omaq maréhra ehwéhme mó morá ánínká mi ehwéh íre meruahráhire. ¹⁶Naho Manikánka Ébáráhmareq wenanahreqsábé omasa éhwéh irarúwe. Íre ómi wene anahwaréhyabe peh morá ánínsábé irarúwe. Mi ánimé Sísa Karáhée.

¹⁷Teiú éhwéh áwahe íráhro. Ebeq Manikánka Ébáráhmansabé omasa éhwéh irarúwana anehe áhnte opéq 430 opéq parabagútaq Mósísine ehweh sehíranúwe. Manikánka Ébáráhma teawu ehwéhme Mósísiga sehíranú ehwehnká íre meruahráhire. ¹⁸Mósísine ehweh sehíronka Manikánka kaweraitéhtáq tahirímé wega Ébáráhma teawu ehweh abehrúki irino. Manikánka Ébáráhmansabé, Néne omasa éhwéh mirainauge ú púana Manikánka mi ehwéh aiq miraúwe.

¹⁹Aiq miraúnsabe Manikánka aneqsábé Mósísi iwíáh atowana wega sehgióro ú ehweh sehíranú? Wehukega, Ite ahbabáq animári múné iwíáhigeheéna Mósísinsabé sehíranúno iwíáh atowe. Ébáráhmane anahwa íre tutaq mi ehwéhkná wahnahnaritankeheéna Manikánka Mósísinsabé sehíranúno atowe. Manikánka mi ehwéh íopeqté ké teriuwara sega mibeq mahbeq arito aní teawúwana ómi mó kegá tagageheéna sehíranúwe. ²⁰Sehíranú ánimé Mósísiéna mibeq mahbeq arito ani míowe. Maniká peh morá ánínéna Ébáráhma ehweh teawutaq mibeq mahbeq arito aní íre teawasa peh Ébáráhma webataq teawuwe.

Mósísine ehwehnka ite íre saiqnarawéna wahnahnire i ehwéhne.

²¹Mósísiga sehgióro ú ehwehnká Manikánka mirainauge ú ehweh kiotaikiro? Írakaumo. Íre kiotaikire. Sehgióro ú ehweh sehگیرáúnaga oga mía míaúnaraq tahirímé mi ehwéhkná ite kaweraitéh irino. ²²Manikáne ehwehnka mahraréna, Ahbabáqka moke mah kehiná kéhíná saiqnaríehre (Aroma 3.9-19) ire.

Minayabe Sísa Karáhénsabe aiq pútare atona ke Manikánka kaweraitena Wenawa eqmaraníe ú púana iteba eqmaréhre.

²³Sísa Karáhénsabe aiq pútare ate tanáhráq íre suriotaq Mósísine ehwehnka moke wehuke saiqnariowe. Awehraq tanáhráq Sísansabé aiq pútare atageheéna mi ehwéhkná naho wehuke saiqnariowe. ²⁴Sísa Karáhé íre tutaq Mósísine ehwehnka wehuke wahnahnúwe. Sísansabé aiq pútare atonayabé Manikánka kaweraitankeheéna Mósísine ehwehnka wahnahnúwe. ²⁵Sísansabé aiq pútare ate

tanahráq aiq awehraq kéhnsábé Mósísine ehwehnka amahnága ite íre saiqnarawena wahnahnaitéhre.

Sísansabé aiq pútare atonaga Manikáne animárí úqítéhre i ehwéhne.

²⁶Sísa Karáhénsabe aiq pútare atonayabé Manikánka itensabé, Néne animárí míáhwe aitéhre. ²⁷Itega Sísa Karáhénsabe aiq pútare ateq wání meraunaraq itereq wereq morá ání tahnsa úkuraune. ²⁸Sísa Karáhénsabe aiq pútare ateq wereq mía míaéq peh morá ání tahnsa ké úne. Asiu kereq nahnsó kereq arambehriraq saiqnariáh kéreq arambehriyabé ápeq méyáh kéreq wehreq ahrereq Sísa mía míaéra íre mó ke mó kéera peh morá ké úne. ²⁹Ite Sísa Karáhé tagariáh ké púaq Ébárahma kahnáh ké úkowana Manikánka Ébárahma teawunserah ite kaweraitéhre.

Ite Manikáne animárí úkúne i ehwéhne.

4 Wenabo pukínaq káriq anínká wenabone marakó wene ménsámehnsá awaq mena mí tanáhráq íre meyahráhire. We káriq aní púana peh arambehri aní tahnsa míahnara mó kegá we wahnahnéna wene ménsámehnsánkakaq wahnahnatáhe. ²We anotah aní úkéna wenaboga omaq atéh tánáhráq wewega wahnahninkehe.

³Ite Sísa íre tagariaraunaraq pehgáriq animárí tahnsa méq mina onserahnuraune. Owainawanseq wahnsawarinseqka ite saiqnarawéra wahnahnuruwe. ⁴Awehraq tanáhráq Manikánka wenahni eqmarowana Asiu inínká we maqmarowana Asiu kené sánsánúwe. ⁵Mósísine ehwehnka saiqnario ke sabiruankeheéna Manikáne animárí míageheéna tumíowe.

⁶Amahnága wene animárí míona puana Manikánka wenahniné awa itene irupipeq eqmaréhre. Wenawanka iwíáh aitéhraq Manikánsabe, Iteriboe atone. ⁷Amahnága ite íre arambehriraq saiqnariáh ké tahnsa méq peh Manikáne animárí míone. Ite wene animárí míona puana Manikánka moke náina naneq náinkéhe.

Poraga Kárétía keyábé iwíáh kikirú ehwehne.

⁸Menah ite Maniká íre tagariarotaq owainawanseq wahnsawarinseqka ite saiqnarawéra íre Maniká Iteriboga tahnsanue wahnahnaitárowe. ⁹Amahnága itega Maniká tagariáhwana wega ite tagariéhre. Tagariéh púaq aneqsabé owainawanseq wahnsawarinseqne sánsá sehgieyabe iuwahbehro? Se íre págegeowe. Segá íre séhréh aitaráhowe. Segá ite mó saiqnariéhboq aneqsabé sene sánsá sehgieyabe iuwahbehro?

¹⁰Itega mó wehekáh mó tanáhráqsábé iwíáh iwíáhéq awehriowe. Itega mó íónkakaq ópeqkakáq sínaraqsábé sánsánowe. Íre kawerowe. ¹¹Mi sánsánsabé nirupipeq págege agire. Ínéga séhréh aitó árámbéhríwé abehrúkinabo?

¹²Néne iyahnabo animáríno, ínégá Asiu kené sánsánsabé iwíáhunserah iwíáhoró. Asiu kené sánsánká ínégá íre saiqnariéh púana ite menah míaronserahnue míarauge. Iteba téh surautaq néne ehweh ireq íre ahqáho aintárowe. ¹³Mi tanáhráq nuwahreuraunsabé mitaq iteruwahpeq íre kótaikorahu puana kaweq ehwéh téh teiátáuge. Mína ahreraq matiaho? ¹⁴Ite iuwahrieh nuwáhréuraugaq itega ínégá íre kaqnúwátówe. Írakaumo. Maniká míéhrabeqte íópeqté ánínseq Sísa Karáhéreqka iteba suroyataq tahirí itega se kawerue mehweh arítároró irino. Se kawerue mehweh arítáronserah ínégá moq mehweh aintárowe.

¹⁵ Mi tanáhráq itega iwíáh íwíáhurowe. Amahnága aneqsábé túbáh agoo? Néne niura awahreuraunsabé irutaboiraiteq itene iura meruqmaqme nienehe urotaq tahirímé níátó irino teniátówe. Mina iahreraq itena teiúge. ¹⁶ Amahnága ite aiq pútaq ehwéh teiúnsabé íné itene naruo aní úkugo?

¹⁷ Mó kegá itensabé ehnehe aitera ite kawerue séhréh aitanéhe íwíáh íre owe. Itega néne ehweh sueq sene ehweh sehgeheéra itensabé ehnehe aitáhwe. ¹⁸ Íné iteba míótáqkákáq íre míótáqkákáq wehukega ite aiq pútaq séhréh aitanéhe íwíáho-taq tahirímé aiq kaweri irino.

¹⁹ Néne iyahnabo anímáríno, kía míéh ínínká ani maqmianaitaq érinserah itensabé nirutaboirunka nirupipeq umehirana níerire. Sísá Karáhéga iwíáhinserah itene irupipeq tábúsoqme iwíáhirataq nirupipeq eyoyóinae. ²⁰ Itega miraonsabé nirupipeq áhnte iwíáh kikiruge. Ité mó iwíáhigheéna amahnága iteba méyabe nuwahbehre.

Maqmio inítéyábé pabeqme ehwéhne.

²¹ Mósísine ehweh sehgieyabe iuwahbeh keo, mi ehwéhmé aiq kawerue iahte-baho? ²² Manikáne sehiranka Ébárahma éhweh teíre. Ébárahmaga wene arambehri iní wenáwíq Égah abariúwana animai maqmarowe. Anehe Manikánka Ébárahma teawena, Arene ahreuré orenínéna animai maqmiankéhe úwe. (*Stat 16.15, 21.2*)

²³ Wega irarúnka mó opéq mi orénínká animai maqmio. Minayabe se abahnínáhnah míówana Manikáne ehwehnka aiq teíre.

²⁴ Mi inítéráq pabeqme ehwéhne. Mina maqmíóya inítéwé téhtaré éhwéh tahnsanéna mahraue kéhre. Égahwe ebeqte éhwéh tahnsane. Moke wene animárímé saiqnaríáh ké wóe. ²⁵ Árébía marákórápéqté sáwéh áwíq Sáínáie. [‡] Égahwe mi sawéh tahnsane. Wereq wene animárí saiqnaríáh ké púana we moq mah marákóipéqté Sarúsarama suwahpeq tahnsáne.

²⁶ Mó iní, wene ahreuré íópeqté Sárúsáramáwé iteruwahpeq mire. We iteino wíre. Wene animárí ite íre saiqnaríéh ké úne. ²⁷ Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Orahiníno, arupipeq eyoyóue miahno. Ani íre uwo uwoue maqmiahna iníno, arupipeq eyoyóue iwíáh íwíáhúno. Áúwéh íníné áhnte anímárinseq míankehe.

Wenawehqpa mía míai iníné peh táhmaro anímárinseq míagehe ire. (*Aisaia 54.1*)

²⁸ Néne iyahnabo anímáríno, Manikánka omasa éhwéh teawunka mi korénínká Áhísáhki maqmio. Mina inserah Manikánka omasa éhwéh teiátáinka ite wene animárí úkue míone. ²⁹ Mi tanáhráq wenanoga pehipi maqmio anímáigá Manikánka irarúnka maqmio anímái áwíoqnówe. Mina únserah amahnága peh sinowaréhga maqmíáh kégá ite Manikáne Awanka maqitéh ké íwíoqnahwe. ³⁰ Íwíoqnahnsabé Manikáne ehwehnka mahraréna,

Arambehri inínseq wenahnínseq kaqsuo. Mí anínká Ébárahmane ahreuréne ahninkáwáreq monseráhnue sibowáné náneq awaq miehneho. Awaq miehnehboq ebeq piah ahninkáwáreq wenanoreq kaqsuo ire. (*Stat 21.10; Sóni 8.35*)

³¹ Néne iyahnabo anímáríno, ite Sísá tagariona puq arambehri iníné ite íre wene animárí múne. Írakaumo. Ité wene ahreuréne animárí múne.

[‡]4:25 Manikánka sehgióro ú ehweh Sáínái sawéhrápéq Mósísi teawuwana sehiranúwe.

Wehukene sánsánká ite saiqnariéhneho i ehwéhne.

5 Mósísine ehwehnka saiqnariarairaq Sísa Karáhénsabe aiq pútare atáráúnaga ite sabi iuwátáire. Mi ehwéhniká mónkakáq saiqnariéhnehboq peh morá Sísansabé aiq pútare ate sansanoro.

²Íné Poraga teiníboq írátíáhro. Asiu kegá síú amurúrúáhnserah itega itene íú amurúrúáhnaraq Manikánka itensabé, Kawerowe aitankéhe íwíáhoo? Mira íwíáhirataq Sísa Karáhéga miráú arámbéhrígá ite íre séhréh aitahráhire. ³Mónkakáq teiníboq írátíáhro. Asiu kené síú amurúrúáh sánsá miraonehe íwíáhirataq moke Mósísine ehweh sehgióro aitankéhe. ⁴Mósísine ehweh sehgioneheqmúne íwíáho keo, mira íwíáhonka Sísa Karáhéga séhréh aitéh sánsá aiq súáhwana wega íre séhréh aitéhre.

⁵Sísa Karáhénsabe aiq pútare atonayabé Manikáne Awanka séhréh aitéhrana Manikánka, Kaweqtaq mía míaowe aitankéhe. Itega mira íwíáhéq áwénunúne. ⁶Sísa Karáhéreq mía míaó kegá síú amurúrúáh sánsánkáq síú íre amurúrúáh sánsánkáq monseráhnire. Mi sansátaré mirairanka íre séhréh aitahráhire. Peh morá Sísansabé aiq pútare ateq mó keyábé irutaboiro sansánká séhréh aitahráhire.

⁷Menahmé itega aiq pútaq sansá kawerue sehgirowe. Mi sansá súáhro insega teiena pagu pagunurairo? ⁸Minawé íre Maniká, ite omaq itárái anínká iwíáh aitárái ehwéhne. Mó iwíáhigeheéna aneq ehwéh teinínkono?

⁹Iteriborehga mah pabéqmé éhwéh iraréra, Páráwahipéq pehgáriq muoráhi naneq maréhrataq mi paráwáh moke muinae ewe.^f

¹⁰Péhe éhwéh irari anínká mó ehwéh teínsábé itene irupipeq iwíáh kikirowe. Mi pehe éhwéhni aní insebómo. Manikánka we tagéna kamah awinkéhe. Itene Wah-nahnka séhréh aitahna puaq péhe éhwéh sueq ínéga teiú éhwéh mónkakáq sehgioneheqmóe íwíáhuge.

¹¹Néne iyahnabo anímárino, Manikánka kawerowe aitankéhboq itene íú amurúrúáhro tei teinutaq tahirímé mó kegá íre níwíoqnah irino. Sísa Karáhéga itene ahbabáq kaqsuena ite kaweraitanieéna awankátaq táhpawe putio ehweh tei teinunsabé mó kegá abiahnsa aintera níwíoqnahwe. ¹²Itene íú amurúrúáhro tei teino kegá seyene áwáhnta pirúéhataq aiq kawerinae.

Mó keyábé irutaboiréq we séhréh atéhoro i ehwéhne.

¹³Néne iyahnabo anímárino, mó naneqka ite íre saiqnariankeheéna Manikánka itensabé, Ínéba sero ue omaq itáráire. Mó naneqka ite íre saiqnariéhnsábé ite iuwahbeh sansá íre kaweq sansá pehipi miraoneheqmúne íwíáhiyehboq peh mó keyábé irutaboiréq we séhréh atéhoro. ¹⁴Mósísiga sehgióro ú ehweh áwahewé Sísa aiq mahraréna, Arensabé iwíáhue arutaboirónanserah mó keyábé moq iwíáhue arutaboiroro. ¹⁵Póéráhqka tópah nehtaq mó áwáhu poeráhq pawe kaqsúéh serahniyeho. Mirairataq tobehue kobeq séberiyehboq kawerurero.

^f5:9 Mi pabéqmé éhwéh áwahe mahrarúwe. Mina inserah itene irupipeq pehgáriq íre kaweq iwíáh kahnaq mótaq anotah ahbabáq úkinae. Ahwa kené pabeqme ehwéhme mahna tahnsa kéhre. Uwaruntútaq pehgáriq irá kekiaráhtaq apubúue anotah irárehre.

Manikáne Awanka iwíáh aitéhnserahnorro i ehwéhne.

¹⁶Teiníboq írátíáhro. Manikáne Awanka iwíáh aitéh serahnoro. Manikáne Awanka iwíáh aitéh iwíáh sehگیرataq itene irupipeqté áhbábáq iwíáh íre sehگیرoneheqmóe. ¹⁷Itene irupipeqté áhbábáq iwíáhákáq Manikáne Awanka iwíáh aitéh iwíáhákáq íre monseráh púana tobehinonóye. Minayabe ite iuwahbeh sansá íre miraorahowe. ¹⁸Manikáne Awanka iwíáh aitéh iwíáh sehگیرataq Mósísine ehwehinka ite íre wahnahnaitahráhire.

Irupipeqté áhbábáq iwíáhgá miraúna sansánsábé éhwéhne.

¹⁹Itene irupipeqté áhbábáq iwíáhgá mirai sansá tagariáhwe. Mahna tahnsane. Mó aníné ahre weh abariéwé, íre kaweq iwíáhwé, ahabábáq sansámé, ²⁰péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáh atewé, ánéhgiéwé, ebehwe, tobehwé, ehwehwé, mó anínsábé aru págege atewé, ménsámehnsánsabe aigará pabekime, abiahnsa atewé, peh morá arerensábé iwíáh iwíáhéwé, sainkéwé, ²¹mó keyábé íre kaweq iwíáh aritewé, píah néra múguwahgu agéwé, píribahriwe, ahriahri ehwehwehéwé, irupipeqté áhbábáqká moke mahna tahnsa ahabábáq áhwárehre. Menah teiátáu ehwéh mónkakáq teiníe. Mina tahnsano ke Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre kioráhowe.

Manikáne Awanka iwíáh aitéhnsábé éhwéhne.

²²Manikáne Awanka iwíáh aitéh sánsámári teiníe. Mó keyábé arutaboiréwé, aru eyoyówé, aru ukiqme méwé, uwaréqme méwé, séhréh atewé, tábúsoqme ah no-gewé, tábúsoqme arámbéhríéwé, ²³mó ke suwahbeh sansá miraéwé, we awahbeh sansá suena kaweq sansánéwé, minawari moke Manikáne Awanka iwíáh aitéh sánsáne. Sehگیرóro i ehwehnká mah kawéq sánsá íre ahqáho aitahráhire.

²⁴Sísa Karáhé tagariáh kégá iwíáhéq Sísa pukú awánkátaq itene irupipeqté áhbábáqsábé iuwahbeh iwíáhwé, igará pabeki iwíáhwé aiq sutaune.

²⁵Manikáne Awanka oganúq ítarái puag wega iwíáh aitéhnsábé sehگیرoneheqmúne. ²⁶Mó ke kiotaikuge éq píribahriiyeho. Mó ke ahabábarítého. Mó kené mén-sámehnsánsabe igará pabekíneho.

Iteite we séhréh atéhorro i ehwéhne.

6 Néne iyahnabo anímárinó, Sísa tagariéh ánínká ahabábéna Síssane sánsá suena peh túbáh agínawe íre kawerire. Mi anínká mónkakáq Síssane sánsá kawerue sehگیرneheéq ite Manikáne Awane sansá tábúsoqme sehگیرó kégá mi aní pehwehrué séhréh atáhro. Owainawanka ite moq ahabábáq iwíáh aitehnehboq kawerurero. ²Iteite we séhréh atéhéq aru ukiq átéhorro. Mirairataqmé Sísa Karáhéga sehگیرóro i ehwéh kawerue sehگیرóhowe.

³Pehgáriq anínká iwíáhéna, Íné anotah aní múge ime wewensábé péhe iwíáhire. ⁴Ómiga wene wene arambéhri tagéra, Aiq kawerugapómo éra iwíáhue tagahro. Arerene arambéhriга mó aníné arambéhri kiotaikínayabé iwíáh iwíáhiyehboq peh morá arerene arambéhriyabé iwíáh iwíáhorro. ⁵Minayabe arerene arambéhri kawerue sehگیرo.

⁶Manikáne ehweh áwáhnorinana íréh ánínkáwé moke kaweq naneq áwáhnorri aní náwino.

Kaweq ayúnkákákáq íre kaweq ayúnkákáqsábé pabeqme ehwéhne.

⁷Péhe íwíáhiyehboq tábúsoqme íwíáhoró. Manikánsabe anetaníbo íwíáho ke kamah arinawire. Wehukéníká abehq náneq ayú uqmarahnaraq íre kaweq será iyanae. Kaweq naneq ayú uqmarahnaraq kaweq será iyanae. ⁸Mina inserah arene arupipeqté áhbábák íwíáh sehgínaraq kaweqtapéq íre awaqme iraipéq pokiniewóne. Manikáne Awanka íwíáh atéh íwíáh sehgínaraq oga mérapeq awaq miankéhe.

⁹Kaweq sansánéq arambehri túbáh agiyehboq mi sansá íre susa peh kawerue sehgírataq Manikánka sainsuahna tanáhráq kagai apéq náinkéhe. ¹⁰Minayabe séhréh arite tanáhráq kahnarq ómi kawerarítáho. Sísá tagaríáh ké anotahtaq séhréh ariteq kawerarítáho.

Poraga Sísá awankátaq táhpagúnsabe íwíáh íwíáh ú ehwehne.

¹¹Moke mahna parabarúó éhwéhmé ínégá peh ehweh teawúgana mó anínká sehíranéwéhre. Amahnága ínénégá sehírankara mewe mah pahsí sehíranue parabaruaníe. Néne anotah sehírá tagahro. ¹²Síú amurúrúáh kégá peh wehuke suwahbeh sansánsábé íwíáh íwíáhéra íú amurúrúáhro aitera pagu pagunowe. Pagu pagunéra peh morá Sísá awankátaq táhparó ehweh teri terinotaq tahírmé mó Asiu kégá síwíoqnah irino. ¹³Síú amurúrúáh kégá Mósísine ehweh moke íre sehgira peh ákáhtaq sehgirowe. Itega íú amurúrúáhro e ehwéh sehgírataq sega íwíáh íwíáhigehe. Itene ehweh kawerue sehgiówe éra íwíáh íwíáhigeheéra ite pagu pagunowe.

¹⁴Ínéga mirauraunsabé íre íwíáh íwíáhéna peh morá Sísaga miraúnsabe íwíáh íwíáhinauge. Sísá awankátaq táhpawe putionka mah marákóipéqté sánsánsábé néne íwíáhipeq aiq sutaugé. We putio tanáhráq íné moq pukuraunsabé mah marákóipéqté sánsá sehgieyabe íre nuwahbehre.

¹⁵Síú amurúrúáh sánsánsábé íre íwíáh íwíáhorahi naneq mire. Síú íre amurúrúáh sánsánsábé moq monserahnire. Peh Manikáne Awanka wehukéníné arupipeq kaweratéhra o aní úkinsabé minawé anotah íwíáh íwíáhorahi naneq mire. ¹⁶Manikánka mi íwíáh sehgió ké wene animárínsábé arutaboirena siru ukiq sitéhre. Mi ke aiq pútaq Ísara kahnáh móe.

¹⁷Mó kégá niru págege aintéhoéna ínégá Sísane arambehriu aní ména wene sánsá sehgiráuge. Mirauraunsabé mó kégá nubi q matowana ninonkataq náonabí kéhre.

¹⁸Néne iyahnabo anímáríno, itene Wahnah Sísá Karáhéga séhréh aitéhre. Ai q mire.

Épésa

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Poraga Épésa suwahpeq mó opéq mó opérué kosíwáhnorúwe. Anehe we Aroma suwahpeq karábúsiipéq míotaq wega mah pahsí sehiranéna Tíkíkúsi awuwana wega Épésa suwahpeq Sísa tagaríáh ké mewe móriuwe. Mah pahsí áwahewé Maniká tagaríáh ké moke morá íwíáhue peh morá ké tahnsa míagehe teíre. Manikánka wene kaweq sansá sokigi ariuwe teíre. Weh ahre kawerue míageheéna teíre. Anehete éh-wéhmé owainawa kiotaikorahúna ehwéh teíre.

Poraga Épésa suwahpeqte ké siu pahsíe.

1 Épésa suwahpeqte kéó, íné Poraga sehiranu pahsí sáhnsahwe tagahro. Ite Manikáne animári méq Sísa Karáhéne sansá kawerue sehgiówe. Sísa Karáhé éh-weh síwáhnorinkeheéna Manikánka we awahbeh sansánéna omaq intena eqmaq nuwowe. ²Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera iru ukiq itehye.

Manikánka ite Sísa tagariona ke áhnte kaweq naneq náí náini ehwéhne.

³Itene Wahnah Sísa Karáhéne abowá Manikánsabe iwíáh íwíáh atone. Ite Sísa Karáhéreq mía míaúnayabé Maniká Iteriboga ite págege aitankeheéna moke íopeqté kaweq naneq náí náinire. ⁴Manikánka mah marákó marákó íre mirarotaq wereq Sísa Karáhéreqne animári míageheéna omaq itowe. Wega tagehtaq íre ahbabáq ke méq peh kaweqtaq mía míageheéna omaq itowe.

⁵Mah marákó marákó íre mirarotaq Manikánka itensabé anotahtaq arutaboirena we awahbeh sansánéna iwíáhue omaq itowe. Wega iwíáhéna, Sísa Karáhéga miráinaga wensabé aiq pútare ataneherao ke néne animári úkigehe íwíáhuwe. ⁶Wene arutaboiri ahnínkawágá miraúnsabe Manikánka anotahtaq séhréh aitena wáh kaweraitowe. Minayabe Manikánsabe, Anotah aní móne ateq wenáwíq pankreq iwíáh íwíáh atone.

⁷Sísa Karáhéga ite meirena itene ahbabáq kaweraitanieéna putiotaq wene korahq tuwe. Wega miraúnsabe Manikánka anotahtaq arutaboiraitena itene ahbabáq sabi iuena insahwé aitowe. ⁸Insahwé aitena anotahtaq arutaboiraitena itensabé, Ahtebia ánimári méq tábúsoqme iwíáhoraho ke míáhro aitowe.

⁹Sísa Karáhéga miraúnsabe Manikánka naho mirainauge ú iwíáh we awahbeh iwíáh íre teiasa peh amahnága teíre. ¹⁰Awehraq tanáhráq sínaraq Manikánka moke miráú naneqmarí soruparankéhe. Moke íopeqté náneqkákáq mah marákó marákóípéqté náneqkákáq soruparena Sísa Karáhénsabe, Minawari moke wahnah-núno atankéhe.

¹¹Manikánka moke wene arambehri pehipi íre miraia ebeqme tábúsoqme iwíáhéna anehe miraire. Miraue tábúsoqme iwíáhéna ite Sísa Karáhéreq méq wene animári míageheéna Manikánka iwíáhue omaq itowe. ¹²Ite Asiu kegá Sísansabé téh aiq pútare ateq wene sánsá sehgiune. Itega, Maniká téhrehnka inserahni aní ména págege aní míéhre ateq wensabé iwíáh íwíáh atageheéna ite omaq itowe.

¹³ Itega moq aiq pútaq ehwéhmé ite kaweraitahráhi ehwéh írátótaq Sísa Karáhénsabe aiq pútare atárówana Manikánka Wenawa iteba eqmataire. Manikánka, Sísansabé aiq pútare atéhra kebá Néniwa eqmaraníe únsabe wene kaweq animárí míageheéna Wenawa iteba eqmataire. ¹⁴ Manikáne Awanka itereq mía míai puag Manikánka náiníe i naneq náinawire aiq tagarione. Wega kaweraitárái puag mókake weba mía míaeq moke kaweq naneq meyanehqmúne éq áwénunúne. Áwénunéq wensabé iwíáh iwíáh atone.

Poraga Épésa suwahpeqte kényábé púrerarito ehwéhne.

¹⁵ Ínéga írátíomé itega itene Wahnah Sísansabé aiq pútare ateq Maniká tagariáh kényábé irutaboírowe. Itega irutaboíro ehwéh irena ¹⁶ Manikánsabe kaweróne ata ataéna íre túbáh aguge. Púrerutaq itensabé niahreraq matawéna ite éhweh Maniká Iteribo teawa teawanuge. ¹⁷ Itene Wahnah Sísa Karáhéne Manikánsabe púrerue kaweq iwíáh arito teawúge. Itega Manikáne sansá kawerue ahtebageheéna wensabé, Arene sánsá sokigi ario teawúge. Maniká Iteribo kiotaiki aní ména anotah tehrehnkakák aní míehre.

¹⁸ Itega áwénunúna naneqme áhnte kaweq naneqme awaq miageheéna Manikánka ite omaq itowe. Minayabe kawerue tagariageheéna Manikánsabe, Itene irupipeqté íurá tagahro arito teawúge. ¹⁹ Itega Manikáne págege arámbéhrí íre agehgamarahráhu. Wensabé aiq pútare atona ke Manikánka anotahtaq págege aitená séhréh aita aitaire. Minayabe itega ahtebageheéna púreruge.

²⁰ Sísa Karáhé pukúwana Manikánka we iriwe oganúq atena págege atena íópeq wene ayah púpeq tútuue míahno atonserah ite moq págege aitená séhréh aita aitaire. ²¹ Sísa Karáhéga moke wahnah kereq anotah animárinseq íópeqté kéné wahnah kereq págege kereq kiotaikire. Wenáwíqka moke mó ke síwíq kiotaikire. Amahná-gaákák mókakeakák wenáwíqka peh kiotaikinae.

²² Manikánka Sísansabé, Moke wahnahnúno atena moke íné tagariáh ké auráq matawé wahnahnarito atowe. ²³ Moke we tagariona ke Sísa Karáhéne anonka tahnsá mionana we itene iyahqno tahnsa míehre. Wega Maniká tagariona ke auráq matawéna wahnahnaitéhre. Wega moke kéh náneq miraue náiena wahnahnire.

Manikánka ite iriwe oganúq itena Sísareq wahnahnoro aito ehwéhne.

2 Menah itega Manikáne ehweh anterueq ahabábq aruqarurowe. Itene ahabábqka ite subiq sutairaq ite pusa ké tahnsa míarowe. ² Mi tanáhráq itega mah marákóipéqté áhbábq sánsá sehgieq owainawamaríné wahnahne sánsá sehgirowe. Mi ahabábq wáhnáhnká moke Manikáne ehweh anterúáh ké aiq saiqnaríehre.

³ Menah itega moq Manikáne ehweh anterúáh kégá ahabáro serahnuraune. Itene irupipeqte iuwahbeh iwíáhga aiq saiqnaríéh púaq itega irutaboíro sansánkákák ite iuwahbeh iwíáhákák sehgirowe. Mi sansámári sehgieq Manikánka ahabábq ke kamah aritahna naneq ite moq meyahráhuraune.

⁴⁻⁵ Itega wene ehweh anterutauna puana itene ahabábqka ite iubiq sutainsabé ite pusa ké tahnsa míaraune. Peh pusa ké tahnsa míaraunaraq Manikánka itensabé anotahtaq arutaboíraitena kaweraitena oganúq ítáráire. Oganúq ítáráinsabé Sísa Karáhéreq mía míau. Manikánka séhréh aitowaq Sísansabé aiq pútare ataráúnayabé ite kaweraitáráire. Peh morá Manikánka arutaboíraitéh sánsánká ite meirena kaweraitáráire.

⁶Manikánka Sísá Karáhé iriwe oganúq atotaq ite moq wereq iriwe oganúq itena Sísá Karáhéreq íopeq tútuue wahnahnoro aitowe. ⁷Sísá Karáhéga miraúnsabe Manikánka ite iwíáhéna mi kawéq sánsá miraúwe. Manikánka árahinsabé miraúwo? Wega ite ómi keyábé anotahta arutaboira ito sansa pahsuanieéna miraúwe. Mókake mó tanáhráq mó tanáhrárué ahriahri mina aiq ahtebageheéna ite oganúq itena Sísá Karáhéreq íopeq tútuue wahnahnoro aitowe.

⁸Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atáronsabé Manikánka ite anotahta arutaboira itena ite meirena kaweraitáráire. Íre iteitega mirauronka kaweraitáráire. Írakaumo. Manikánka wáh kaweraitáráire. ⁹Íre iteitega arambehriuronka kaweraitáráire. Minayabe itewíq íre pankerahráhowe. Írakaumo. Itega mirauronsabé íre iwíáh iwíáhorahowe. ¹⁰Sísá Karáhéga miraúnsabe Manikánka ite oganúq itena we awahbeh arámbéhrí miraigeheéna omaq itena mi arámbéhrí kawerarowe.

Sísaga miraúnka ite morá ké tahnsa míone i ehwéhne.

¹¹Ite íre Asiu ke peh nahnso ke míáhwe. Asiu kegá sene síu amurúruera ite tagéra, Síu íre amurúruáh ké wóe aitárowe. Ite nahnso ke méq Sísá íre tagariaro ke míaro tanáhráqsábé iwíáhoró. ¹²Mi tanáhráq itega Sísá Karáhé íre tagariarowe. Asiu kené naruo méq Manikánka mirainauge ú ehweh, wene omasa éhwéh íre írátówe. Itega mah marákóípéqté sánsá sehgieq Maniká Iteribo íre tagariarowe. Mókake Manikánka kaweraitanawire iwíáh íre urowe. ¹³Ite wáhnaupéqté ké míarotaq Sísá Karáhéga ite kaweraitanieéna putiowana wene korahqka insahwé aitowaq amahnága ite Sísareq mía míaéq íre wáhnaupéqté ké míáhwe.

¹⁴Menah Asiu kegá nahnso keyábé, Iuwahriehre arítárowara nahnso kegá moq Asiu keyábé, Iuwahriehre arítárowe. Kuri ogirahrué kéhnserah Asiu kereq nahnso kereqne suwahrieh iwíáhgá kuri tahnsá ógíráhq kowana Sísá Karáhéga ómi itene ahbabáqsabe pukúnka mi kurí saweyuena iru ukiq itowe. ¹⁵Sísaga miraúnsabe ite morá ké míonana Mósísiga sehgióro ú ehwehnká wehuke íre saiqnariahrahire. Sísaga miraúnka Asiu kereq nahnso kereq insahwé aitena itensabé, Ínéreq mía míaéq morá ké míáhro aitowe. ¹⁶Wega itene ahbabáqsabe awankátaq táhpawe pukútaq itene iuwahrieh iwíáh kaqiuwena Asiu kereq nahnso kereq insahwé aitena Manikápa móitowe.

¹⁷Menah Asiu ke Manikánseq wahtotaq míarowaq ite nahnso ke íre wahtotaq míarowe. Sísá Karáhéga séna insahwé aite ehweh ite nahnso kereq Asiu kereq iru ukire ehweh tei teinuraire. ¹⁸Sísá Karáhéga nahnso kereq Asiu kereq kaweraitena Manikáne Awa iteba eqmaq áuwátáiraq ite Maniká Iteriboba kowíahrahúne.

Ite Manikáne nah tahnsa múne i ehwéhne.

¹⁹Minayabe ite nahnso ke íre wáhnaupéqté ké míáhwe. Írakaumo. Ite peh Manikáne animárí méq wenkahnáh míáhwe. ²⁰Ite Manikánka píéh náh tahnsa míáhwaq ite eqmaq iuwátái kereq Manikáne ehweh iraru kereq nahwiahnsanse tahnsá míonana Sísá Karáhé wahq tahnsa míéhre.

²¹Abogéh awanká wahqtáq kawerue táhpawe kéhnserah ite Sísareq mía míaonehe. Manikánka píéh náh púana anotah nah kanae. Peh wewene kaweq nahne. ²²Manikánka itereq moke mó we tagariáh kéreq moráráq sorupaitáráiraq ite wene kaweq nah míone. Wereq Wenawanseqka mi nahupéq mía míaóye.

Poraga Sísá éhweh nahnsó ke koreriu ehwéhne.

3 Íné Pora Sísá Karáhéne arambhriu anínéna ite nahnsó ke séhréh aitaráunsabé mó kegá karábúsiipéq móintárówe. ²Manikánka ite nahnsó ke séhréh aitankeheéna wega ínénsabe arutaboiraıntena omaq intena, Kosíwáhnorúno aintaráime írátówe. ³Asiu kereq nahnsó kereq morá ké úké ehwehmé nahomé kopípéq kowe. Menah Manikánka mi ehwéh teniátáirana minayabe métáq mah pahsíipéq pehgáriq ehwéh sehiranue aiq teiewóge.

⁴Sísá Karáhéga Asiu kereq nahnsó kereqsabé miraináú arámbéhrí nahomé kopípéq kowaq itega néne pehgáriq ehwéh kawerue sáhnshírataq íné Poraga Sísá Karáhéga miráú arambhri aiq kawerue ahtebehre íwíáhigehe. ⁵Naho Manikánka mi kopéqté éhwéh wehuke íre teiasa peh amahnága Manikáne Awanka mi iwíáh aitéhraq Manikánka eqmaro kereq wene ehweh irare kereqka irone.

⁶Naho kopípéq ko ehwéhme pahsuqme teiníboq íráhro. Amahnága Manikánka íre peh morá Asiu ke kaweraitéhre. Sísá Karáhé éhweh ireq wensabé aiq pútare atona kewé Manikánka moke kaweraitéhre. Moke kaweraitéh púaq Sísansabé aiq pútare atona kewé nahnsó kereq Asiu kereq peh morá ké míone. Sísá Karáhéga miraúnsabe Manikánka náinie i naneqmarí ite ómi morábí awaq mianéhe.

⁷Manikánka ínénsabe arutaboiraıntena omaq intena, Mah kawéq éhwéh kosíwáhnorúno aintowe. Mi arámbéhrí kawerue mirainkeheéna Manikánka págege aintena séhréh ainta aintaraire. ⁸Moke Manikáne arambhrió kegá íné kiotaikowana Manikánka ínénsabe arutaboiraıntena séhréh aintéhre. Íre ínénéga kawéq arámbéhríuraunka Manikánka o arámbéhrí níátáire. Írakaumo. Wewega iwíáhéna ínénsabe, Sísá Karáhé éhweh kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire. Sísawe áhnte matíéh aní míehrana mina matíéh náneqme íre sáhnshoráhíre.

⁹Manikánka moke ménsámehnsánkakaq wehukeakáq mirarena wega mirainauge ú iwíáh naho íre teiasa peh kopípéq kowe. Peh kopípéq kowana amahnága wehukega wene iwíáh ahtebageheéna kosíwáhnorúno aintaráire. ¹⁰Naho Manikáne iwíáh peh kopípéq kowara amahnága ite Asiu kereq nahnsó kereqka moráráq momiwíue wensabé iwíáh íwíáhúne. Iwíáh íwíáhúnara íopeqté anotah anímárínseq mibeqté wáhnáh kéreqka ite tagéra Manikáne ahtebeia iwíáh ahtebéra iwíáh íwíáhigehe.

¹¹Manikánka naho iwíáhéna, Mókake Sísá Karáhéga miráina arámbéhrígá wensabé aiq pútare atáh kéwé Asiu kereq nahnsó kereq peh morá ké míagehe úwe. Amahnága mi arámbéhrí aiq parabarúéhre. ¹²Itene Wahnah Sísá Karáhénsabe aiq pútare ateq wereq mía míáúne. Mía míáúnayabé we Maniká míehrabeqte áh púana Manikánsabe íre áhreia wensabé itene iwíáh teawa teawanúne. ¹³Amahnága teiúme ite séhréh aitónsabé mó kegá níwioqnahnsabé iwíáh kíkriyeho. Minayabe ireq túbáh agiyehboq ite séhréh aitó púaq Sísane sánsá kawerue sehgióro.

Épésá kegá Sísane sánsá kawerue sehgiheéna Poraga púrerarito ehwéhne.

¹⁴Manikánka áhnte miraurai naneqsabé iwíáhéna nirehunseraráq ména Maniká Iteribonsabé iwíáh íwíáhéna púreruge. ¹⁵Maniká Iteribowe moke Sísansabé aiq pútare atáh kéné Sibowá míéhre. We mah marákóipéqté kéreq íopeq poko kereqne Iteribo míéhre. Wega ite moke íwíraitéhre.

¹⁶Manikámé áhnte kaweq naneq matíéhre. Minayabe ínega wensabé, Arenawanka ite séhréh aitena págege aitankeheéna púreruge. ¹⁷Itega Sísa Karáhénsabe aiq pútare atáh púana wega itene irupipeq mía máire.

Awanká ánúqka marakóipeq íre wahto túirana mi awánká págegeue kéhnserah itega mó keyábé irutaboírataq Síssane sánsá ambubu atawéq kawerue sehgiórahówe. ¹⁸Sísa Karáhéga itensabé anotahtaq arutaboíraitéhre. Wega íre pehgárita arutaboíraitena peh anotahtaq arutaboíraitéhre. Itereq moke mó Maniká tagariáh kéreqka minayabe ahtebageheéna itensabé púreruge. ¹⁹Wega arutaboíraitéh sánsámé anotah sánsá púaq minayabe itega íre moke ahtebahrahúne. Mi sánsánkákáq wene moke mó sánsánkákáq ahtebageheéna itensabé púreruge.

²⁰Manikánka págegeue séhréh aitena áhnte miraorahire. Wega miraorahinka itega iwíáhue púrerona naneq kiotaikire. ²¹Sísa Karáhéga miraúnsabe ite we tagariona kegá momiwíéq amahnágaákáq mókakeakáq ahriahri Manikánsabe iwíáh íwíáh ataneheqmúne. Ai q míre.

Ite Maniká tagariona ke Sísa Karáhéne anonka tahnsá míone i ehwéhne.

4 Íné Poraga itene Wahnahne arambehri miraauraunsabé karábúsiipéq móín-tárówana mahta q míónsábé néne ehweh kawerue íráhro. Manikánka ite omaq itena kaweritáráinsabé we awahbeh sánsá tábúsoqme sehgióro. ²Píríbahri ke míéh-boq ahriahri peh uwaresa ké méq pehwehrue míáhro. Wensabé wensabé arutaboírég we séhréh atéhoró. ³Manikáne Awanka iru ukíq ítéhnsábé mó iwíáh mó iwíáhiye-hboq peh morá íwíáhoró.

⁴Manikánka omaq itowaq minayabe, Mókake moráráq kaweqtapéq awaq mi-anéhe íwíáhúne. Mira íwíáhúnayabé ite peh morá ké úkuraune. Manikáne Awame peh morá áníne. ⁵Itene Wahnah moq peh morá áníne. Wensabé aiq pútare ate sansa moq peh morá sánsáne. Wenáwírue wání meona sánsá peh moráe. ⁶Manikámé peh morá áníne. We mah kehiná kéhínáné Iteribo ména itetaq moke wahnahnéna ite míonarabeq arambehriéna moke itene irupipeq míéhre.

⁷Sísa Karáhéga wene arambehriraq ite sainsúéhnserah itega kawerue miraigeheéna wega ite mó aní mó anínue íópeqté náneq náiena págege aitéhre. ⁸Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Wega íópeq kiutaq áhnte saiqnarito ke meriqmena mórítene wehuke wene arambehriraq sainsuena íópeqté náneq náriena págege aritéhre ire. (*Buk Song 68.18*)

⁹Íópeq kiu ehweh áwahewé Sísa Karáhéga íre peh íópeq kiuwe sokigi áire. Írakaumo. Téhwé we marakóipeq tumíowe. ¹⁰Marakóipeq tumío anínká iriwe ména íópeq kiwéna moke íópeqkákáq mah marákó márákóákáq wahnahníneéna kiuwe.

¹¹Sísa Karáhéga wene arambehri sainsúéhre. Wega mó keyábé, Eqmaro kene arambehri miraoro aitena mó keyábé, Manikáne Awanka sokigi arí éhwéh pah-súáh ké míáhro aitena mó keyábé, Nahnso ke suwahpeq Manikáne ehweh koreri sererino aitena mó keyábé, Íné tagariáh kéráq wahnahné arámbéhríoro aitena mó keyábé, Manikáne ehweh síwáhnoré arámbéhríráq ítéhre. ¹²Ite Maniká tagariáh ké gá Sísa Karáhéne arambehri kawerue miraigehe aitéhre. Sísa Karáhé tagariáh ké págege aitena kaweqtaq mía míaiageheéna wega mi arámbéhríwáritáq wahnah ke sainsúéhre.

¹³Ite Sísa tagariona ke wene sánsá ahtebéq moráráq kawerue sehgiageheéna wega mi arámbéhríwáritáq wahnah ke sainsúéhre. Síssane arambehriwarítáq wahnah kegá

séhréh aitéhrataq moke ite Maniká tagariona ke morá ké méq anonani tahnsa míone. Anonani tahnsa méq wenahni Sísa Karáhéne sansá kawerue ahtebéq tábúsoqme sehgiioneheqmúne.

¹⁴ Wene sánsá tábúsoqme sehgiónaraq káriq anínká áhwára áhwára inserahni sansá íre oneheqmúne. Mi tanáhráq múguwahgu sansá íre sehgiionehe. Mó kegá péhe éhwéh íwáhnorirataq sensabé íre aiq pútare aritanehe. ¹⁵ Itega péhe éhwéh pehragéq mó keyábé irutaboírég aiq pútaq ehwéh pehwehrue irarero. Áhwára áhwára sansá sueq Sísa Karáhéne sansá tábúsoqme sehgiioneheqmúne. We itene iyahqno tahnsa miéhraq ite wene anonka tahnsá míone.

¹⁶ Wehukeníné arupipeqté íwíáhgá wene aigará, ayahnkara, aura mó arámbéhrí mó arámbéhríue sainsúéhnserah Sísa ite wene arambehriúna ke mó arámbéhríráq mó arámbéhríráue saíúwéhre. Wegá saíúwéh árámbehríúnayabé ite wene anonka tahnsánue kaweqtaq míone. Wegá saíúwéh árámbehrí tábúsoqme sehgiónaraq we séhréh atéhonehe. Wensabé wensabé irutaboírég iteite we séhréh atéhúnaga ite Sísa ite anonka kaweqtaq méq anonúkúne.

Ahbabáq kega mirao serahniyehboq kawerurero i ehwéhne.

¹⁷ Itene Wahnahne sánsá págegeue teiníboq írátíáthro. Maniká íre tagariáh náhnsó kégá mirao serahniyeho. Segá peh ahbabáq iwíáhéra ¹⁸ sirupipeq sunkíkirirara íre tábúsoqme iwíáhorahowe. Se múguwahguéra saiyoo puara Manikánka oganúq sitahráhi sansá íre ahtebahwe.

¹⁹ Segá kaweq sansá suera ahbabáq aruqaruowe. Segá íre mirao naneq sansá pehipi miraéra minayabe íre siyehitehre. Segá mirao serahniyehboq kawerurero.

²⁰⁻²¹ Segá mirao sansámé íre Sísa Karáhéne sansáne. Ite Sísa sánsá ahtebaro-taq mi ahbabáq sánsá íre ahtebarowe. Itega Sísa Karáhé éhweh ireq kéraneheqmúne íwíáhowaq ínereq mó kereqka wene aiq pútaq sansá íwáhnoruraune. ²² Itene irupipeqté áhbabáq íwíáhgá íre kaweq naneqmarínsábé arutaboírowana menah saiqnariarairaq ahbabáq sansa sehgirowe. Amahnága itene irupipeqté áhbabáq íwíáh súáthro.

²³ Itene irupipeq kaweq iwíáh kankehboq peh kaweq sansánsábé iwíáthro. Manikánka kaweqtaq ména iwíáhinserahnoro. ²⁴ Miraéq tábúsoqme iwíáhéq Maniká awahbeh sansá sehgieq kaweqtaq mía míao.

Abiahsaninaraq apubúue parabaruo i ehwéhne.

²⁵ Ite Sísa Karáhéne animárí méq peh morá káhnáh míáh púaq péhe éhwéh irariyehboq peh aiq pútaq ehwéh irarero. ²⁶ Mó anínsábé aru págegeue abiahsanéq ahbabáryehboq apubúue parabarúáthro. Abiahsanónawe ío tupekínaraq abiahsa peh kehnehboq apubúue parabarúáthro. ²⁷ Owainawanka iteba séna ahbabáq íúgi ínehboq abiahsanirataq apubúue parabarúáthro.

²⁸ Menah aebóuro kegá mókake mó aebóiyehboq ápeq meyagéhboq arambehrioro. Tabonah ke nárieq séhréh aritaneheéq arambehrioro.

²⁹ Ahbabáratahráhi ehwéh irariyehboq peh morá séhréh atahráhi ehwéh irarero. Séhréh atahráhi ehwéh irarirataq íréhra kegá tábúsoqme iwíáhéra kaweqtaq míagehe. ³⁰ Abehq éhwéh irarirataq Manikáne Awane aru págege agíneho. Manikáne Awanka iteba mía míai puaq ite wene animárí míonana Sísa ite tuina tanáhráq ite airaiq kaweraitankéhe.

³¹ Teiéna sansámé súáhiro. Abiahnsame, áyátéwé, taonsahwé, tobeh ehwehmé, éhruru ehwéhmé, ahbabáq atewé, moke mi sansámári súáhiro. ³² Mi ahbabáq sán-sámári sueq mó keyábé irutaboiréq we séhréh atéhoró. Sísá Karáhéga miraúnsabe Maniká Iteriboga itene ahbabáqsabe íre iwíáhue ahreraq matíéhre. Mina inserah mó anínká are ahbabáratahna mi ahbabáq íre iwíáhue ahreraq matiahno.

Wensabé wensabé irutaboiréq we séhréh atéhoró i ehwéhne.

5 Ite Manikáne arutaboiri animári míonayabé we awahbeh sansá sehgióro. ² Naho Asiu kegá Maniká titiratówana kaweq kunkúni naneq mire éna kawerowe aritowe. Sega titiratówana Manikánka, Kawerowe aritonserah Sísá Karáhé ite kawerai-tanieéna pukúwana Manikánka wensabé, kaweróne atowe. Sísaga pukútaq itensabé anotahtaq arutaboírúnserah itewe moq wensabé wensabé irutaboiréq we séhréh atéhoró.

³ Itewe Manikáne animári míáh púaq ahbabáq sansa miraome íre ábérehre. Mó aniné weh ahre abariéwé, íre kaweq sansámé, mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekime pehragahro. Ite Manikáne animári míáh púaq minawarinsábé íre ehwehno. ⁴ Ehbome, múguwahgu ehwéhmé, ogie ehwéhmé pehragahro. Minawari íre ábéreh sansáne. Írakaumo. Moke ahbabáq pehragéq peh Manikánsabe kaweróne ateq wensabé iwíáh íwíáh atáhiro.

⁵ Ménsámehnsánsabe arutaboiri animé owainawansabé titiratéh áni tahnsane. Minayabe ménsámehnsánsabe arutaboiro kewé, mó aniné weh ahre abario kewé, íre kaweq sansá mira aruqaruro kewé Sísá Karáhéreq Maniká Iteriboreqka wahnah wahnahnóyarabeq íre kioráhowe. Minayabe ahtebahro.

Peh téhrehrabeqte kaweq sansánoro i ehwéhne.

⁶ Manikánka mi sansáno ke íre kamah arinkéhe eme péhe éhwéhnowe. Sene múguwahgu ehwéhnsábé aiq pútare arítéhboq kawerurero. Manikánka mi ahbabáq sánsáno ke, wene ehweh íre sehgiro ke anotahtaq kamah arinkéhe. ⁷ Minayabe mi ahbabáq sánsáno kereq íre míáhiro. Sene ahbabáq insoqitéhboq sereq íre míáhiro.

⁸ Menah itewe mi ahbabáro ke tahnsanéq sunkíkírirabeq míarowe. Amahnága itene Wahnahne animári míáh púaq téhrehrabeq míáhwe. Ite téhrehrabeq míáh púaq sunkíkírirabeqte sánsá pehragéq peh morá téhrehrabeqte káwéq sánsánoro. ⁹ Téhrehrabeqte sánsá sehgiro kegá kaweq sansánóra tábúsoqme arámbéhriéra aiq pútaq ehwéh irarewe. ¹⁰ Itene Wahnah awahbeh sansá ahtebéq sehgióro.

¹¹ Sunkíkírirabeqte áhbabáq sánsáno kereq íre méq peh sene ahbabáq pahsúáhiro. Sene ahbabáq sansanká kaweq naneq íre áhwárahahire. ¹² Sega kopípéq mirao sansámé niyehiteh sansá púana minayabe móme íre irarinie.

¹³ Téhrehnka moke sansá áwahe sokigi ainieéna ábóraq marahráhire. ¹⁴ Téhrehnka moke sansá áwahe ábórararuahna puana mó íre kopéq suahráhire. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Sugahna aníno, irigúno. Pusa ké míáhrabeqte iriwe míahno. Iriwe míéhrataqmé Sísá Karáhéga téhrehme kaweq sansámé sokigi ainkéhe íre. (*Aisaiá 26.19*)

Píah nahnsabé múguwahgu agéra ahbabáq aitahráhi sansáne i ehwéhne.

¹⁵ Itega sehgió sánsá kawerue auráq matíáhiro. Múguwahgu kegá onserahniye-hboq peh ahtebia ké tahnsanue míáhiro. ¹⁶ Mah tanáhráq pehipi sotaikínehboq ahri-

ahri Manikáne arambehri miraoro. Mah tanáhráq íre kaweq tanáhráq púaq kawerue arambehrioro. ¹⁷ Múguwahgu sansániyehboq itene Wahnah awahbeh sansá ahtebéq sehgióro.

¹⁸ Píah nahnsabé múguwahgu iyeho. Ahqáho. Mi sansánká ahababáq aitahráhire. Manikáne Awanka itene sánsá moke wahnahninkehboq teaweq, Nirupipeq mía míaé auráq íntaríaño teawéro.

¹⁹ Itereq mó Sísá tagariáh kéreq moráráq méq itene Wahnahnsabé iwíáh íwíáh atanéhboq Sísansabé iwíáh íwíáh ígónkónoro. Moke Púkuipéqté ígónkómé momiwórabeqte ígónkómé Manikáne Awanka iwíáh aitarái ígónkómé wensabé iwíáh íwíáho. Itene irupipeq eyoyóue ígonkónéq itene Wahnahnsabé iwíáh íwíáho.

²⁰ Ahriahri Maniká Iteribonsabé moke mó naneqsabé, Kaweróne atáho. Itene Wahnah Sísá Karáhé áwirue kaweróne atáho.

Ahrerono, iteruwehqsone ehweh kawerue sehgióro i ehwéhne.

²¹ Itega Sísá Karáhénsabe irutaboírég áhteno puaq morání moránínue Sísá tagariáh kéné ehweh ireq sehgióro. ²² Ahrerono, Sísá itene Wahnahne ehweh kawerue sehgiónerah iteruwehqsone ehweh moq kawerue sehgióro.

²³ Sísá Karáhéga we tagariáh kéréq wahnahninserah awehkawagá wene ahrreraq wahnahninkehe. Sísá Karáhéga ite kaweraitéhnsabé ite we tagariona ke wene anonka tahnsá úkue míone. ²⁴ Minayabe ite Sísá tagariona kegá wene ehweh kawerue sehgiunanserah ahrerónká iteruwehqsone ehweh kawerue sehgióro.

Weho, itene ahreronsabé irutaboíro i ehwéhne.

²⁵ Sísá Karáhéga ite we tagariona ke arutaboíraitena ite kaweraitanieéna pukúwe. Weho, Sísaga itensabé arutaboírinerah itene ahreronsabé moq irutaboíro.

²⁶ Sísaga ite kaweraitanieéna pukúwaq wene kaweq ehwéh írátáúnaga kaweqtaq méq wání meraune. Mirauraunayabé amahnága kaweqtaq míahrahúne. ²⁷ Ité we tagariona ke íre ahababária peh kaweqtaq mía míaigeheéna Sísaga ite kaweraitanieéna pukúwe.

²⁸ Wehga wene anonka arutaboíréna kawerue wahnahninserah wene ahreyabé moq arutaboírue wahnahninkehe. Wene ahreyabé arutaboíri wehgá wewensabé moq arutaboírue. ²⁹ Wehukéníká wewene anonkansabé, Nuwahriehre íwíáh íre iwíáhire. Wewene anonkansabé arutaboíréna kawerue wahnahnéna táhutihire. Ité Sísá tagariona ke wene animarí púana wega ite kawerue wahnahnaitéhre. ³⁰ Ité Sísá Karáhéne anonka tahnsá púana wega wahnahnaitéhre. ³¹ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Wehga wenanoibone nahtapeq suena wene ahrrereq mía míainkehe. Se morá ání tahnsanue míagehe íre. (*Stat 2.24*)

³² Mi ehwéhíká íre peh morá weh ahreyabé irarire. Mi ehwéhíká Sísá Karáhéreq we tagariona kereqsabé moq irarire. ³³ Weho, morá ání tahnsanue míagehe irarinsabé arerene anonkansabé arutaboírú kawerue wahnahnónanserah arene ahreyabé moq arutaboírúno. Ahrega wenawehqne ehweh kawerue irena wensabé iwíáh íwíáhinkehe.

Iteinoibone ehweh íráhro i ehwéhne.

6 Animáríno, iteinoibone ehweh íráhro. Itene Wahnahka sene ehweh íráhro aitéhnsábé mina aiq kaweq sansáne. ²⁻³Manikánka sehgióro ú ehwehnká mahraréna, Iteinoibonsabé iwíáh íwíáhora. Mirairataq kaweqtaq méq mah marákórátq ore orení uragéhe ire. (Lo 5.16)

Wega sehgióro ú ehweh irarútaq wega mah omásá éhwéh téh irarúwe.

Itene animarí tábúsoqme síwáhnororo i ehwéhne.

⁴Sibowáreho, itene animarínsabé áhnte ehwéh aruqarurónka siwahsoreqsirara sega itensabé abiahnsa aitagéhe. Minayabe mi sansá sueq itene animarínká itene Wahnahne sánsá kawerue ahtebagehboq tábúsoqme síwáhnororo.

Itene Wahnahne ehweh kawerue sehgióro i ehwéhne.

⁵Mó kené arambehriq saiqnaríáh kéó, itene marakóipeqté wáhnáhmárinnsábé áhtenéq sene ehweh kawerue sehgióro. Sene arambehriq taoraho iyehboq Sísa Karáhéne arambehri kawerue miraonserah sene arambehri moq miraoro. ⁶Íre peh morá sega tagehrataq kawerue arambehrioro. Írakaumo. Segá íre míéh rataqkákáq kawerue arambehrioro. Ite Sísa Karáhéne arambehrio ke púaq moke mirao arám-béhrí kawerue arambehrioro. Minawé Maniká Iteribo awahbeh sansáne.

⁷Itene marakóipeqté wáhnáhné arambehri miraotaq íre peh morá sene arambehri miraowe. Mi arám-béhríwé Sísa itene Wahnahne arambehri úkire. ⁸Minayabe mi arám-béhrírataq iru eyoyóue kawerue arambehrioro. Sísa itene Wahnahka moke kaweq arám-béhrío ke ápeq náinkéhe. Arambehri saiqnaríáh kéreq sene arambehriyabé móne méyáh kéreq peh morá íwíáhéna mókake ápeq náinkéhe.

⁹Arambehriq wahnahno keo, iteba arambehrio keyábé peh kaweq sansánoro. Anotah ehwéh aritéhboq itene ehweh kawerue sehgrataq itega se pehwehrie arítáhro. Itereq sereqne íopeqté Wáhnáhnká íre mó iwíáh mó iwíáhire. Wega moke wehukeyabé peh morá íwíáhi puaq minayabe ahrreraq matawéq kawerurero.

Sísa tagaríáh kégá owainawamarínseq ebehúne i ehwéhne.

¹⁰Ínéga parabaruanau ehwéh íráhro. Itene Wahnahme ayahnsa kira anínéna págegeue mía míaire. Ite moq mina tahnsa míaneheéq wega séhréh aitéhnsábé weba wahtotaq mía míaéq págegeue mía míaoro. ¹¹Owainawanka ahbabáq aitehnehboq itega kaweqtaq míaneheéq Manikánka náí íq, póríáh, téhneké sokahue míáhro.

¹²Íre wehukereq ebehúne. Írakaumo. Owainawamarínseq sene wahnahmarínseq sunkíkírirabeqte wahnáhnseq áhnte íopeqté áhbábáq kéreq ebehúne. ¹³Minayabe Manikánka náí íq, póríáh, téhneké sokahue míáhro. Mirairataq owainawamarínká iteba siraq ebehirataq sega ite íre iubaráhowaq peh págegeue méq ebehorahowe. Ebeh parabarueq págegeue míahrahowe.

Owainawanseq ebehúna naneqsabé pabeqme ehwéhne.

¹⁴Owainawanseq kawerue ebehoneheéq teiú náneqmarí sokah sokahue míáhro. Aiq pútaq ehwéh irareme itene áréti tahnsáne. Kaweqtaq mía míaéwé káhpahraté

miraia síótí tahnsane. ¹⁵Manikáne kaweq ehwéh insahwé aite ehwéh teríémé itene igárápíté súde tahnsáne.

¹⁶Sísansabé aiq pútare atewé itene tehnke tahnsane. Mi tehnké mararaq pentabehrataq owainawane poriahga íre séuqmianae. ¹⁷Manikánka aiq kaweraitéhmé itene págege ayáhúq tahnsane. Manikáne púkuipéqté éhwéhmé itene poka tahnsane. Mi ehwéh irarirataq Manikáne Awanka séhréh aitanae. ¹⁸Manikáne Awanka iwíáh aitahna naneqsabé ahriahri púreroro. Mó naneq mó naneqsabé iwíáhue púreroro. Kawerue púreroneheéq túbáh agiyehboq áwéh panantáínaq tagéq moke Maniká tagaríáh keyábé púreroro.

¹⁹Ínénsabe moq púreraintáhro. Íné íre áhrea Manikáne kaweq ehwéh peh kawerue pahsuaníboq Manikánsabe, Íné págege ate séhréh ato ue teawéro. ²⁰Íné Manikáne ehweh koreri terinu aní múge. Teri terinunsabé mó kegá karábúsiipéq móíntáhwe. Kaweq ehwéh págegeue teri teriné sansamé kaweq sansáne. Ínéga íre áhrea peh tábúsoqme mirainiboq púreraintáhro.

Poraga Manikánsabe mi ke moke kawerarito ú ehwehne.

²¹Itene iruí iyáhnábó aní wenáwíq Tíkíkúsie. Wega itene Wahnahne arambehri kawerue mira aruqarurire. Wega íné éhweh teinkeheéna iteba eqmaróge. ²²Ínéwé árahue míéhre íwíáhoo? Íné aneq arámbéhríre íwíáhoo? Íné éhweh Tíkíkásaga moke teiena itene irupipeq eyoyó aitankéhe.

²³Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqka itene iru ukiq itehye. Itega kawerue aiq pútare ariteq mó keyábé irutaboirigeheéta séhréh aitehye. ²⁴Itene Wahnah Sísá Karáhénsabe anotahtaq irutaboiro kewé Manikánka séhréh aitéhre.

Pírípái

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Pírípái suwahpeqme Másérónía marákórápéq kowe. Poraga mibeqté keyábé anotahtaq arutaboíréná mah pahsí sehiranúwe. Mah pahsípéq wega mó naneq mó naneq ehwéh sehiranéna sega Sísane sánsá ambubu atawéq kawerue sehigigeheéna mah pahsí sehiranúwe. Segá mótaq mótarue Pora móne náuúwana wega sensabé kawerowe aritowe. Wega sensabé, Ahriahri iru eyoyóéq iwíáh iwíáho úwe.

Poraga Pírípái suwahpeqte ké siu pahsíce.

1 Pírípái suwahpeqte kéó, íné Porane páhsi sáhnsahwe tagahro. Moke Sísá Karáhéne animárínseq wahnahno kereq séhréh arító kéréro, mah pahsí kawerue tagahro. Ínéreq Tímótireqka Sísá Karáhéne arambehriúya anité úye. ²Maniká Iteri-boreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itagéhe.

Poraga Pírípái ke púrerarito ehwéhne.

³Itensabé niahreraq kéhtáq ahriahri Maniká Iteribonsabé kaweróne atena iwíáh iwíáh atóge. ⁴Itensabé púreraitótáq ahriahri nirupipeq eyoyóirana púreraitóge. ⁵Ínéga Sísane kaweq ehwéh téh teítátautaqkákákáq amahnágaákákáq séhréh aintáhwe. Séhréh aintáh púana itensabé púreraitótáq ahriahri nirupipeq eyoyóirana púreraitóge. ⁶Íné aiq tagaríomé Maniká Iteriboga itene irupipeq kaweq arámbéhrí áhwárraire. Mi arámbéhrí íre túbáh agia Sísá Karáhé tuinagake Manikánka parabaruanawire.

⁷Manikánka Sísane kaweq ehwéh koreri terinúno urairana tábúsoqme koreri terinuraage. Sísane kaweq sansánsábé ehweho kereq moq teri terinuraage. Teri terinurautaqkákákáq amahnága karábúsiipéq míótáqkákákáq mi arámbéhrí mirainkeheéq itega náni náninéq séhréh aintáhwe. Minayabe itensabé ahriahri nirutaboíraitóge. Mira iwíáh aitóme aiq tábúsoqme iwíáhuge. ⁸Manikánka aiq tagaríéhmé Sísá Karáhéga itensabé arutaboíraitena íné mira iwíáh aintéh púana ínéga itensabé moq nirutaboíraitóge.

⁹Itega mó keyábé anotahtaq irutaboíraritageheéna itensabé púreraitóge. Irutaboíréq ahtebia ké tábúsoqme iwíáho ke míageheéna itensabé púreraitóge. ¹⁰Mina tahná ké míehrataq ite peh kaweq sansá omaq itahráhire. Peh kaweq sansá omaq itahráhinsabé mirairataq Sísá Karáhé tuinagake ite íre ahabábáq ke méq peh kaweqtaq míagehe. ¹¹Sísá Karáhéga séhréh aitahnaga ite peh kaweq ke míagehe. Ite tagehra kegá Maniká Iteribo áwíq pankerera wensabé iwíáh iwíáh atagéhe.

Pora karábúsiipéq míó ehwehne.

¹²Néne iyahnabo animáríno, mah ehwéh iragéhboq kawerue írátíáhro. Ínéga Sísá Karáhéne arambehri mirauraunsabé saiqnaintera karábúsiipéq íntárówe. Íntáróme sega kaweq ehwéhme íre saiqnariahrahowe. Írakaumo. Segá íné karábúsiipéq íntáronka kaweq ehwéh íre saiqnaruto puana peh págegeue abae agurairaire. ¹³Minawé moke mahtaqté wáhnáhné sóntía kereq mó kereqka tagaríáhwe. ¹⁴Íné karábúsiipéq míónsábé kaweq ehwéh abae agurairara áhnite Sísá tagaríáh kegá íráhwe. Íráh-

wana itene Wahnahnka séhréh arítéhrrara sega moq íre áhreia Manikáne ehweh pahsúáhwe.

¹⁵Táhmáro kegá néne arambehri tagéra, Ite moq anotah anímárí míaneheqmúne íwíáhéra Sísá Karáhé éhweh teri terinowe. Mó kegá peh kawerue íwíáhéra mi ehwéh teri terinowe. ¹⁶Ínéga Sísá Karáhé éhweh pahsutaunsabé karábúsiipéq móintárowe. Minawé kaweq kegá tagéra ínénsabe sirutaboírera Sísá éhweh teri terinowe.

¹⁷Íre kaweq íwíáho kegá sensíwíq pankeranehe íwíáhéra, Amahnága Pora karábúsiipéq míéhnsábé we kamah aweneheéq Sísá éhweh teri terinonehe ewe. ¹⁸Minayabe abiahsanugo? Írakaumo. Nirupipeq eyoyóire. Mó terié ké kaweq íwíáhowara mó terié ké íre kaweq íwíáhowe. Moke sega Sísá Karáhé éhweh teri terinonsabé nirupipeq eyoyóire.

Poraga Sísareq méyabe awahbó ehwehne.

¹⁹Itega ínénsabe púreraintáhnká Sísá Karáhéne Awanka séhréh aintéhrrana karábúsiipéqté pugeq nuwagéhe íwíáhuge. Mira íwíáhunka nirupipeq eyoyóire.

²⁰Mókakeakáq peh eyoyóinae. Wega níátái arámbéhrí kawerue mirainiéna anotah nirútábóiruge. Niyehitegurégúonehoéna mi arámbéhríyábé kawerue mirainauge. Íné íre áhreia peh ahriahri Sísá Karáhé éhweh teri terinuraunserah amahnágaákáq pahsuqme terieyabe nuwahbehre. Miraonaraq oga míanabu pukinabugapómo néne arambehri tagehra kegá Sísá Karáhénsabe íwíáh íwíáh atagéhe.

²¹Íné oga mío tánáhráq peh Sísá Karáhéreq mía míainie. Íné pukonaraq weba mía míaonawe anotah kawerinawire. ²²Íné mah marákóipéq oga míáhnaraq mó kaweq arámbéhríéna áhnte ke séhréh aritahráhuge. Minayabe anerininkono? Íre tagaríóge. ²³Anerininkono íwíáhéna téhtaré íwíáhuge. Niru eyoyói sansámé néne ninonka suena Sísaba pokéyabe nuwahbehre íwíáhuge. Sísaba pokéyabe níranawe ²⁴peh mahtaq ména ite séhréh aitahráhuge íwíáhuge.

²⁵Ite séhréh aitahráhuge tagaríó púana mahtaq ména ite séhréh aitanauge. Ínéga ite séhréh aitáhnaga ite Sísane sánsá ambubu atíéhra puana itene irupipeq eyoyóinae. ²⁶Ínéga iteba konaraq íné tagéq Sísá Karáhénsabe íwíáh íwíáh atagéhe.

Itene naruoga íwíoqnah ehwéhne.

²⁷Anotah ehwéh teiníboq írátíáthro. Sísá Karáhéne kaweq ehwéh tábúsoqme sehgióro. Sehgirataq itega peh morá íwíáhue kaweqtaq mía míaiége. Kaweqtaq mía míaiéq moráénue Sísane sánsá ambubu atawéq wene ehweh teri terinigehe. Mirairataq iteba konaraqpópoq mahtaq míáhnaraqpópoq ite kaweqtaq mía míao ehwéh iraníe. ²⁸Itene naruoyabé íre áhreoro. Sensabé íre áhreirataq itene naruoga mina tagéra íwíáhéra, Ite pukoneheqmúne. Peh moró Manikánka Pírípái suwahpeqte ké séhréh arítéhnsábé kaweqtaq míaneheqmóe siahtebagehe.

²⁹Manikánka itensabé, Sísansabé aiq pútare atáthro éna néne arambehri miraoro. Miraéq wenáwíq pankeréhrrataqmé itensabé suwahrieh kegá íwíoqnagehe ire. ³⁰Menah ínéga Sísane arambehri mirauraunsabé níwíoqnarowaq tagarowe. Amahnágaákáq Sísane arambehri miraunsabé mó kegá níwíoqnah ehwéh itega íráhwe. Itereq ínéreqka ahababáq saiqnarueq peh morá arámbéhríúne. Minayabe Sísane ehwehnsabé suwahrieh kegá íwíoqnahwe.

Moráénue séhréh atéhora i ehwéhne.

2 Itega Sísá Karáhéreq mía míawana aiq págege aitehro? Wega itensabé arutaboiraitéhnsábé itene irupipeq eyoyóiro? Itereq Manikáne Awanseqka moráénoo? Itega mó ke séhréh ariteq sensabé irutaboירו? ² Kowe irataq moráénoro. Mó keyábé irutaboirariteq wensabé wensabé arutaboiratéhora. Peh morá iwíáhue miáhro. Ite mi ehwéh sehgranka nirupipeq eyoyóinkehe.

³ Itene arambehri mirairataq peh iteitensabé iwíáh iwíáhiyeho. Ite mó ke kiotaikuna ke úne iwíáhiyehboq íre píribahrioro. Írakaumo. Mó kegá ite kiotaikowe iwíáhéq uwaresa ké miáhro. ⁴ Íre peh morá iteitene arambehriyabé auráq matíáhro. Itene iyahnabone náneq moq iwíáhue séhréh arítáhro.

Sísaga, Íné anotah aní múge íre ú púana Manikánka wenáwíq pankero ehwéhne.

⁵ Sísá Karáhéga iwíáhúnserahnoro. ⁶ Wereq Manikánseq senahnáera monseráh-nuye. Minayabe Sísaga, Íné Nánibo míéhrabeq peh we tahnsá anotah Wahnáh aní míanauge iwíáhuwo? Írakaumo. ⁷ Ite kaweraitanieéna Wenabo míéhrabeq íópeq suena wehukení úkéna arambehri aní tahnsa úkúwe.

⁸ We wehukení úkéna mah marákóipép míotaq íre píribahri anínéna peh Wenabo awahbeh sansá ahriahri tábúsoqme miraúwe. Miraúnsabe awankátaq táhpague putiowe. ⁹ Minayabe Manikánka Sísá iriatena wega wahnahnirabeq móatowe. Móatena anotah aní míahno ato puana wenáwíqka moke mó ke síwíq kiotaikire.

¹⁰ Minayabe moke íópeqté kéreq mah marákó márakóipéqté kéreq iraipéqté kéreq sirehunseraráq méra Sísá áwíq pankeragéhe. ¹¹ Pankerera, Sísá Karáhé aiq pútaq anotah Wahnáh míre pahsuqme irarigehe. Irariranka Maniká Iteribo áwíq pankeragéhe.

Kaweqtaq méq eyoyóue arambehrioro i ehwéhne.

¹² Néne iyahnabo anímáríno, iteba míarautaq néne ehwehme kawerue sehgirowe. Amahnága iteba íre míótáqkákáq moq kawerue sehgióro. Oga mía míaonehéq wene ehwehnsabé áhreue iransánéq kawerue sehgióro. ¹³ Itega Maniká awahbeh sansá kawerue ireq tábúsoqme miraigeheéna wega itene irupipeq ména ahriahri séhréh aitéhre. Minayabe wene ehwehnsabé áhreue iransánéq kawerue sehgióro.

¹⁴ Itega arambehriirataq íre síéhruruoro. Íre síéhruruéq peh ahriahri eyoyóue arambehrioro. ¹⁵ Mah marákó márakóipép áhnte ahbábáq kéreq ahkaragára kereq miáhwe. Itewe se míáhtáq mirao serahniyehboq peh Manikáne kaweq anímáí miáhro. Wene kaweq anímáí méq ite íre ahbabária peh kaweqtaq mía míaonehéq eyoyóue arambehrioro. Wehyoqka íópeq téhréna ábóraq kéhnserah ahbabáq ke míáhrabeq itene kaweq arámbehri ábóraq kéhraq oga mía mía ehwéh teri terinowe. ¹⁶ Minayabe Sísá Karáhé tuinagake néne arambehriyabé kaweróne aintankéhe. Itega oga mía mía ehwéh kawerue pahsúáhnsábé néne arambehri íre abehq úkia peh ábóraq kéh púana iwíáh iwíáhinie.

¹⁷ Itega Sísane sánsá kawerue sehgiageheéna séhréh aitaráuge. Séhréh aitaráunsabé ahbabáq kega nubiq suaneherabowapómo. Anetaníbo. Itereq iwíáh iwíáhéna nirupipeq eyoyóire. ¹⁸ Ite moq iwíáh iwíáhora. Ínéreq iwíáh iwíáhéq itene irupipeq eyoyóue iwíáh iwíáhora.

Poraga Tímóti Pírípái suwahpeq eqmaraníe ú ehwehne.

¹⁹ Itene Wahnah Sísaga iwíáh aintahnana Tímóti mótaq iteba eqmaraníe. Wega itene arambehri tagéna ínéba kouwekue sereninkéhe. Íráhnaraq nirupipeq eyoyóinae. ²⁰ Tímótiga íné iwíáhunserahnéna ite kaweqtaq méyabe arutaboíréna, Árahue Pírípái ke séhréh aritanínkono iwíáhire. Mó mina tahnsa iwíáho kewé ínéreq íre miáhwe. ²¹ Segá íre Sísá Karáhéne arambehri peh seyene arambehriyabé sirutaboírowe.

²² Sísane kaweq ehwéh teri teri arámbéhríurautaq Tímóti nénahni tahnsanéna séhréh aintáráire. Séhréh aintáráinsabé itega wene sánsá tagaríahwe. ²³ Minayabe áwénunéna, Mahtaq ínéba aneqpopoq kanabirapómo éna Tímóti iteba eqmaraníe. ²⁴ Ínéga iwíáhume itene Wahnah Manikánka íné séhréh aintahnana ínéga moq iteba mótaq koraganie.

Poraga wehukení wenáwíq Épápóríta Pírípái suwahpeq eqmaraníe ú ehwehne.

²⁵ Épápórítaga íné séhréh aintankehéq itega ínéba eqmaq áúwátówe. Eqmaq áúwátówana we náníbáq tahnsa míarairata moráráq arambehriuraue. Wega itensabé anotah arútábóiri puana amahnága iteba eqmaraníe iwíáhuge. ²⁶ Wega itensabé anotah arútábóíréna ite tageyabe awahbehre. We awahreuraire uro ehwéh írátónsabe wene arupipeq iwíáh kikirire.

²⁷ We aiq pútaq awahreéna peh áura pukuraire. Manikánka wensabé arutaboírainsabé we kaweratáráire. We pukuraitaq tahirímé nirupipeq áhnte pagégéurai irino. Minayabe Manikánka íre peh wensabé arutaboíréna ínénsabe moq arutaboíraintáráire. ²⁸ Itega we tagéq itene irupipeq eyoyóinkehééna iteba eqmaraníe. Itene irupipeq eyoyóinayabé néne nirupipeq umehime moq eyoyóinae.

²⁹ We itene Wahnahne ani miéhnsábé eyoyóue mehweh atáhro. Mina tahnsa ké síwíq pankereq sensabé iwíáh iwíáhoró. ³⁰ Ite íre wahto miáh púaq íné íre séhréh aintahráhowe. Minayabe itega Épápórítansabé, Koséhréh ato éq ínéba eqmaq áúwátówana wewensabé íre iwíáhire. Írakaumo. Peh íné séhréh aintena Sísá Karáhéne arambehri miraurainsabé áura pukuraire. Minayabe ayahmaq aweq iwíáh iwíáhoró.

Sísansabé aiq pútare atáh kéwé kaweq ke wóe i ehwéhne.

3 Néne iyahnabo animárino, mó ehwéh kéhre. Itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq itene irupipeq eyoyó ke miáhro. Métáq sehiranue teí éhwéh mónkakáq séhréh aitanieéna teinie. ² Ahababáq aruqaruro ke, úrinsi iánká tahnsa sánsáno kegá péhe sánsá aitehboq auráq matíáhro. Segá, Ite Asiu kené sánsánéq íú amurúrúáhro ue pagu paguno ke wóe. ³ Manikáne Awanka séhréh aitéhraq itega Manikánsabe iwíáh iwíáh ateq Sísá Karáhé áwíq pankerone. Minayabe ite Manikáne animári míone. Ite tagarionawe síú amurúrúáh sánsánká wehuke íre séhréh aritahráhire.

⁴ Teiníboq írátíáhro. Wehukega mirao sansánká kaweraritéhtáq tahirímé ínéga miraurau sansánká íné aiq kaweraintárái irino. Ínéga miraurau sansánká áhnte mó kegá mirauro sansá aiq kiotaikuraire. ⁵ Náinoibo akéq Pénsámíni kahnáh akéq Asiu anité wóye. Náinoga íné maqmarotaq abapeqte apahtáro wéhékáh sótaikútaq níú amurúrúówe. Náinoibo akéqká Íbaru ehwéh Asiu kené ehwehnóyansabé ínéga moq

Íbaru kené ehwehnuge. Anonútáutaq Mósísiga sehgióro ú ehwehnsábé Péhrasi kené sánsá kawerue miraurage. ⁶ Manikáne arambehri págegeue mirauge íwíáhéna Sísá tagariáh ké síwíoqnarage. Mósísiga sehgióro ú ehweh íre anterusa peh kawerue sehgiarage. Wehukega néne sánsá íwíáhue tagéra ahbabáq anine íre orahurawe. ⁷ Minayabe ínéga íwíáhuraume, íné kaweqtaq móoge urage.

Amahnága Sísá Karáhéne sánsá miraunsabé néne naho kiotaikurai sánsá abehq náneq úkire íwíáhuge. ⁸ Íre peh morá néne naho sánsá abehq náneq úkire. Írakaumo. Moke mó sánsá abehq náneq úkire íwíáhuge. Itene Wahnah Sísá Karáhé tagarió sán-sánká moke mó sánsá kiotaikirana moke mó sánsá abehq náneq úkire. Sísá Karáhéne sánsá sehgiónsábé moke mó sánsá abehq náneq tahnsáne íwíáhéna sutauge. Peh morá Sísá Karáhénsabe nirutaboíréná mó sánsá sutauge. Peh wereq mía míainieéna sutauge. ⁹ Suená amahnága íné Sísareq mía míaéyabe nuwahbehre.

Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgiúnká, Kaweqtaq míahne aintahráhiro? Írakaumo. Peh Sísá Karáhénsabe aiq pútare ataráunsabé Manikánka, Kaweqtaq míahne aintaráire. ¹⁰ Sísá Karáhé tagarawéyabe nuwahbehre. Manikánka Sísá iriato púana wega págege aintahráhire. Págege aintahnayabé níre. Íné wene iyahnabo aní míó púara mó kegá Sísá áwíoqnonserah níwíoqnagehe. Sísaga we puké tanahráqsábé íwíáhurainserah íné moq mina tahnsa íwíáhinie. ¹¹ Ínéga íwíáhume mókake íné moq iriintena oga mérapeq móintanawire íwíáhuge.

Poraga, Tauntahu arámbéhrínie ú ehwehne.

¹² Sísá Karáhé tahnsa amahnága íre úkuge. Ahriahri kaweqtaq mía míau aní amahnága íre úkuge. Peh kaweqtaq méyabe nuwahbehre. Sísá Karáhéga omaq intena kaweraintarái puana ínéga págegeue arambehriuge. ¹³ Néne iyahnabo anímárino, amahnága Sísá tahnsa íre úkuge. Íné peh morá íwíáh kéhre. Menah tanáhráqsábé anetaníbo íwíáhéna peh morá mókakeyabé íwíáhue págege arámbéhríuge. ¹⁴ Sísá Karáhéne sánsá kawerue sehgiónsábé Manikánka ínénsabe, Kaweróne. Íópeq mahbeq kio. Ínéba mía míaúno aintanawire. Mi tanáhráq nina apéqsábé íwíáhue págege arámbéhríuge.

¹⁵ Tábúsoqme íwíáhoraho keo, itega moq mina tahnsa íwíáhoró. Itega mó íwíáhirataq minayabe Manikánka sokigi aitankéhe. ¹⁶ Itega kaweqtaq mía míaurau-nanserah mókakeakák kawerue mía míaoneheqmúne íwíáhoró.

¹⁷ Néne iyahnabo anímárino, iteba míarautaq néne sánsá tagarowe. Mitaq ínéga mía míaurauanserahnue míáhiro. Miraurau sánsá miraira ke kawerue tagarawéq sene ehweh íráhro. ¹⁸ Sísá Karáhéga itene ahbabáqsabe awankátaq táhpawe pukú ehweh áhnte kegá íre irera peh ahbabáq aruqaruowe. Minayabe sega Sísá Karáhéne naruo úkowe. Mi ehwéh menah teiena amahnágaakák nirupipeq umehirana mónkákáq teiúge. ¹⁹ Sinonkanka suwahbeh naneq mira aruqaruro puana minawé sene maniká tahnsa úkire. Mah marákóipéqté náneqmarínsábé íwíáh íwíáhéra sene siyehiteh sánsánsábé íwíáh íwíáh atáhwe. Mi sánsáno kega iraipéq pokoneherawoe. ²⁰ Iteitene irutaboiri matábúwé íópeq kéhraq mitaqté sánsánúne. Mibeqté ite kaweraitéh aní, itene Wahnah Sísá Karáhéga tuinawire. Wega tuina tanáhráqsábé irutaboírég áwénunúne. ²¹ Itene mareqmareq pukorahi inónká wene págegeue kagai anonká tahnsa úqitankéhe. Sísá Karáhéga moke wehukeakák ménsámehnsánkakaq págegeue wahnahnorahi puana wega itene mareqmareq inónká págegeue kagai anonká úqitankéhe.

Itega peh morá íwíáhéq iru eyoyóue iahtebahro i ehwéhne.

4 Néne niruní íyáhnábó ánimáríno, itensabé nirutaboiruge. Itega Sísane sánsá kawerue sehgió púana nirupipeq iwíáh íwíáhue eyoyóire. Néne niruní íyáhnábó ánimáríno, mókakeakák kawerue sehgióro.

²Íyúóriareq Síntíkireq korenítéo, néne ehweh íráhtao. Itene Wahnah peh morá ání mire. Minayabe uwareasa ínité méta peh morá íwíáhotao. ³Néne weho, mi ínité kawerue séhréh arito. Segá íné séhréh aintároye. Sísane kaweq ehwéh teri terinurautaq sereq Kéménareq ínereq arambehrio kereqka séhréh aintárowe. Oga mía míañeherao kené síwíq kéh púkúípéq Manikánka sensíwíq aiq sehiranaréhre.

Iwíáh kikiriyehboq Manikánsabe teawéro i ehwéhne.

⁴Ahriahri itene Wahnahnsabé iwíáh íwíáh ateq itene irupipeq eyoyóo ke míáhiro. Mónkakák teiníboq írátíáhiro. Itene irupipeq eyoyóo ke míáhiro. ⁵Ómiga tagagehboq uwareasa ánimárí mía míaoro. Itene Wahnah tuina tanáhráqmé peh áh-níboránire. ⁶Itene irupipeq iwíáh kikiriyehboq moke aru págegeorahi naneqsabé Maniká teawéro. Wensabé iwíáh íwíáh ateq ite iwíáho naneqsabé teawéro. ⁷Mirairataq Manikánka itene iru ukiq itankéhe. Iru ukiqite sansa áwahewé íre iahtebahrahúne. Manikánka itene iru ukiq itahnaga ite Sísá Karáhéreq mía míaúnana itene irupipeq íre iwíáh kikirúne. Írakaumo. Peh iru ukiréhraq míone.

Peh kaweq naneqsabé iwíáhoró i ehwehne.

⁸Néne iyahnabo ánimáríno, mó ehwéh kéhre. Teina kawéq náneqmarínsabé iwíáhoró. Aiq pútaq ehwéhme, séhréh arite sansámé, kaweqtaq mía míaome, tabasiwe mía míaome, kaweq naneqmarínsabéwé, kiotaiki sansámé, uwaréqme, mía míaome, minawarínsabé iwíáhoró. ⁹Íwáhnoruraugaq írátó ehwéh sehgióro. Ínéga miraurau serahnoro. Mirairataq Manikánka iteba mía míaéna itene iru ukiq itankéhe.

Poraga Pírípái kegá we náwa náwanunsabé iwíáh íwíáh ú ehwehne.

¹⁰Itene Wahnahne arambehri mirainkeheéq mónkakák níátówe. Minayabe nirupipeq eyoyóue itene Wahnahnsabé iwíáh íwíáh atóge. Menah moq itega ínénsabe irutaboirainteq peh mi tanáhráq íre nieráhurowe. ¹¹Íne tabonah aní míónsábé mi ehwéh irarugo? Írakaumo. Íné tabonah aní míarautaqkákákq nirupipeq íre umehire. Ahriahri niru eyoyóire.

¹²Íné tabonah aní míarautaqkákákq áhnte káráitqkákákq monseráhnue niru pehwehrué eyoyóire. Niyahbankiréh sánsánkákákq nirupibi sansánkákákq tagaríóge. Áhnte kéh tánáhráqkákákq tabonah tanáhráqkákákq tagaríóge. Moke mi tanáhráq monseráhnue niru pehwehribeq eyoyóire. Minayabe niahtebarauge. ¹³Sísaga págege aintahráhire. Peh wewega págege aintéhnká ínéga moke miraorahuge.

¹⁴Íre kaweq sunúq káráitq itega íné séhréh aintaronsabé kawerurowe. ¹⁵Másérónía suwahpeq suena Sísane kaweq ehwéh téh teri terinurautaq itega nání náninurowe. Ite Pírípái suwahpeqte kegá tagaríáhmé mó Sísá tagaríáh kegá íre náníátówe. Írakaumo. Peh itebataq nání náninurowe. ¹⁶Íné Tésarónáika suwahpeq ména tabonah aní míarautaq itega séhréh ainteq mótaq mótarue nání náninurowe.

¹⁷ Íre peh íné nání náninuro naneqsabé nirutaboiruge. Írakaumo. Peh morá itega nání náninuronsabé kagai apéq mókake meyagéhe. Minayabe iwíáhume nuwah-behre. ¹⁸ Épápóritaga itega eqmato naneq níatáinsabé amahnága áhnte matíoge. Itega Manikánsabe iruí púaq áhnte náníátówe. Minawé Maniká awahbeh sansáne. Itega mirauronsabé wega kawerowe aitéhre.

¹⁹ Sísá Karáhé áhnte matíéh ání mía míaire. Minayabe Maniká Nániboga ite íre kéh náneq moke náinkéhe. ²⁰ Maniká Iteribonsabé ahriahri iwíáh íwíáh atanéhe. Aiq míre.

Poraga Pírípái keyábé iroro arito ehwehne.

²¹ Ínéga moke mibeqté Sísá Karáhé tagariáh keyábé iroro uge. Moke ínéreq mahtaqté Manikáne animárínká moq itensabé iroro ewe. ²² Mahtaq anotah wahnáh ání Sísáhrine nahtapeq méra wene arambehri mirao kereqka íné pagunera itensabé iroro terio ewe. Ómi mahtaqté Sísá tagariáh kégá itensabé iroro ewe.

²³ Itene Wahnah Sísá Karáhéga itensabé arutaboiréna itene irupipeq mía míaéna séhréh aitéhre.

Kórósia

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Kórósia suwahpeqme Esia marákórápéq kowe. Mó kegá Kórósia suwahpeqte ké Sísá éhweh teriuwara mibeqté kegá Sísansabé aiq pútare atówe. Anehe mó kegá péhe éhwéh síwáhnoruwana Poraga mina irena mah pahsípéq ahqáho aritena aiq pútaq ehwéh síwáhnorúwe. Wega mahraue síwáhnoréna, Sísá Karáhéga moke kéh náneq mirarena webataq ite kaweraitena ite kiotaiki Wahnáh mía míaire. Minayabe wene aiq pútaq sansá ambubu atawéq tábúsoqme sehgióro éna Poraga mah pahsí sehiranúwe.

Poraga Kórósia suwahpeqte ké siu pahsie.

1 Kórósia suwahpeqte kéó, íné Porane páhsi sáhnsahwe tagahro. Sísá Karáhé éhweh kosíwáhnorinkeheéna Manikánka omaq intena eqmaq núwátáire. Ínéreq Tímótireqka Sísá Karáhéne arambehriúya anité úye. ²Itewe Sísá Karáhéne sansá aiq kawerue ambubu atíáhwe. Maniká Iteriboga ite séhréh aitena iru ukiq itankéhe.

Kórósia kegá Sísansabé aiq pútare atera kéro ehwehne.

³Maniká we Sísá Karáhé itene Wahnahne abowáe. Itensabé púreraitoyataq Manikánsabe kaweróne ateta ahriahri iwíáh iwíáh atoye. ⁴Sísá Karáhéne sansá aiq kawerue ahtebéq tábúsoqme sehgieq ómi Manikáne animárínsabé irutaborowe. Minayabe ireta itensabé púreraitoyataq Manikánsabe kaweróne ateta ahriahri iwíáh iwíáh atoye.

⁵Aiq pútaq ehwéhme kaweq ehwéh téh írótaq íópeq oga mérapeq awaq mianeheqmúne iwíáhéq irutaborowe. Irutaboironsabé itega Sísane sansá miraéq we tagariáh keyábé irutaborowe. ⁶Manikánka séhréh aitahráhi ehwéh írátótaq aiq pútare atera ahtebarowe. Minayabe mi tanáhráq Manikánka kaweraitáaire. Sísá tagariáh kegá mah kehiná kéhíná mah kawéq ehwéh teri terinowana Manikánka íráh ké moq kawerarítéhre.

⁷Mi kawéq ehwéhme ite Kórósia ke íwáhnorurai anímé Épárási Sísá Karáhéne arambehri aní ména itereq arambehrire. Arambehriraq wensabé irutaboírúne. Iteba íre pokorahúyansabé Épárásigá Sísá Karáhéne sansá kawerue íwáhnoruraire. ⁸Wega teiena, Manikáne Awanka séhréh aitaráí puaq itega mó keyábé áhnte írútábóírowe uraire.

⁹Wega teiátáitaqkákáq menahnkákáq amahnágaákáq itensabé púreraitaráúye. Ite íre túbáh agia peh ahriahri púreraitaráúye. Manikáne Awanka awahbeh iwíáh wene sansá iahtebageheéta púreraitoye. ¹⁰Manikáne Awanka miraínaraq ite ahtebia ké tábúsoqme íráh ké míagehe. Minayabe wega mirainkeheéta itensabé púreraitoye. Iahtebhrataq Maniká awahbeh sansá miraéq kaweqtaq mía míaorahowe. Itega áhnte kawéq árámbehri miraorahéq Maniká tábúsoqme tagariagehe.

¹¹Íre kaweq sunúq sínaraq ite uwarena anímári tabasíwe míageheéna Maniká págege aní púana wega ite págege aitéhre. Wega ite séhréh aitena págege aitankeheéta itensabé púreraitoye. ¹²Ite págege anímári méq itene irupipeq eyoyóue Maniká Iteribonsabé kaweróne atáhro. Manikánka wahnahnirabeq téhrehrebeqme

áhn̄te kawéq náneq kéhre. Mókake ite wene animári mibeq méq mi kawéq náneq meyageheéna Manikánka aiq kaweraitáaire.

¹³Sunkíkirirabeq owainawanka saiqnariarabeqte Manikánka ite meiqmena wene arunáwí áhnínkáwágá wahnahnirabeq móítáaire. ¹⁴Sísaga miraúnsabe Manikánka itene ahabábq kaqiuwena insahwé aitéhre.

Poraga Sísá Karáhé éhweh pahqsuo ehwéhne.

¹⁵Wehukega Maniká íre tagahrahúne. Sísá Karáhéwé Maniká tahnsa aní míéhre. Téhwe Sísá Karáhé ména moke miraro naneqmarí kiotaikéna wahnahnire. ¹⁶Wega moke íópeqté náneqkakáq mah marákóipéqté náneqmarínkákáq mirarowe. Moke ábóraq kéh náneqmarínkákáq kopípéq kéh náneqmarínkákáq mirarowe. Wega moke íópeqté kéné wahnahmarínkákáq moke anotah wahnáh ánimárínkákáq moke págege naneqkakáq omaq sitowe. Wenahninká moke kéh náneqmarínkákáq wahnahninkeheéna Manikánka, Miraúno atowana mirarowe.

¹⁷Moke miraro naneqmarínkákáq íre kotaq Sísá Karáhé míowe. We íre míéhtáq tahirímé moke kéh náneqmarínkákáq apubúue taqnobagi irino. ¹⁸Sísá tagariona ke moráénue wene anonka tahnsá míonana wega wahnahnaitena itene iyahqno tahnsa míéhre. Sísá Karáhé mía míainsabé moke ite we tagariona ke oga mía míaorahúne. Sísá pukéna we ebeq oganúkú púaq anehe ite moq oganúkoneheqmúne. Oganúkúnsabe moke ite kiotaiqme ména wahnah wahnahnire.

¹⁹Manikánka iwíáhúnka abowá mía míainserah wenahni moq mía míaire. ²⁰We-nahninká miraúnsabe Manikánka, Íné moke kéh náneqkakáq kaweraritanauge iwíáhúwe. Sísá awankátaq táhpague pukútaq wene korahq tunsabe Manikánka itene iru ukiq itéhre. Iru ukiq itena moke mah marákóipéqté náneqkakáq íópeqté náneqkakáq kaweraraníe iwíáhúwe.

²¹Menah ite Manikáne naruo animári méq wensabé iuwahriehre iwíáhéq ahabábq iwíáhue ahabábq aruqaruruowe. ²²Sísaga itene ahabábqsabe awankátaq pukúnsabe Manikánka amahnága ite insahwé aitéhái. Wega ite íre ehweh aitanieéna insahwé aitéhái. Ite íre ahabária peh weba kaweqtaq mía míaiageheéna insahwé aitéhái.

²³Sísane kaweq ehwéh teri terininkeheéna íné Pora eqmaq núwátáire. Mah kawéq éhwéhmé mah kehíná kéhíná teri terinúne. Mah ehwéhmé ambubu atawéq sehgióro. Kaweq nahnká íre míu míuia peh págegeue kagainserah mó ehwéhnsábé itene irupipeq iwíáh kikiriyehboq Sísá éhweh ambubu atíáhro. Mah kawéq éhwéh írátótaq itega, Oga mía míaonehe iwíáhowe.

Poraga Kórósía ke séhréh arito ehwehne.

²⁴Ite séhréh aitéháiunsabé níwíoqnahwe. Minayabe nirupipeq íre umehia peh eyoyóire. Sísá tagaríáh ké áhn̄te úkéq kaweqtaq míageheéna arambehriunsabé níwíoqnahwe. Ite Sísá tagariona ke moráénéq wene anonka tahnsá míone. Wene anonka tahnsá míonayabé wehukega níwíoqnahtaq Sísá Karáhé moq áwíoqnahwe. ²⁵Ite kaweqtaq míageheéna Manikánka, Sísá tagaríáh ké séhréh arito aitéhái. Aitéhái-rana arambehriéna Manikáne ehweh moke pahsuqme teri terinuge.

²⁶Naho naho Manikánka wene epéqté éhwéh íre teriasa peh amahnága wene animári teíre. ²⁷We awahbeh sansánéna naho íre teriasa éhwéh amahnága ite nahnsokereq itereq teíre. Mi epéqté éhwéhmé mahraréna, Sísá Karáhé itene irupipeq

míéhraha moke Manikánka wahnahnirabeq áhnte kawéq náneq kéhrabeq senehera-woe ire. Mi ehwéhmé anotah kawéq éhwéhnká ite ómi kehiná séhréh aitahráhi ehwéhne.

²⁸ Moke mah kehiná kéhínánká irageheéna we éhweh ómi teri terinuge. Ómi íráh kégá Sísá Karáhéne sansá ahtebéra kawerue miraigeheéna tábúsoqme síwáhnoréna kawerue miraoro éna pagu pagunuge. ²⁹ Ínéga kawerue mirainkeheéna Manikánka anotahtaq págege aintéhre. Págege aintéhnká áhntetaq arambehri aruqaruruge.

Manikánsabe aiq pútare ateq péhe éhwéh saiqnaruanéhe i ehwéhne

2 Itereq Áráórísia suwahpeqte kéreq mó Sísá tagaríah kéreqka néne niuranabiah-tapeq íre tagarowe. Itega Sísane sansá ahtebéq kawerue miraigeheéna áhntetaq arambehriuge. Minawé íráhro. ² Manikánka itene irupipeq kaweq iwíah aitankeheéna arambehriuge. Mó kereq iteitereqsabé wensabé wensabé irutaboirigeheéna ite aiq pútaq ehwéh kawerue ahtebageheéna arambehriuge. Manikánka naho íre teiasa peh amahnága teí éhwéhmé Sísá Karáhé éhwehne. Minayabeákák Sísaga miraorahi sansánkákáqsabé ahtebageheéna teiúge.

³ Késiipéq kaweq mensáméhnásá kopípéq kéhnserah Manikáne ahtebia sansámé Sísaba kéhre. ⁴ Mó kégá péhe éhwéh kawerue teiraq aiq pútare aritéhoéna teiúge. ⁵ Ínéga iteba íre mía míaugana peh néne iwíah iteba kagaire. Sísá Karáhéne sansá ambubu atawéq moraráq kawerue miraonsabé irena nirupipeq eyoyóire.

Sísareq mía míaéq oga mérapeq awaqme ehwehne.

⁶ Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare ateq we itene Wahnah mía mái puag we kéraneheqmúne iwíáhurowe. Itega mira iwíáhuronserahnoro. Ahriahri wereq mía míaoro. ⁷ Íwáhnoruro sansá kawerue iahtebahro. Anotah awánkánká áhnte anúq kéna págegeue kagainserah itega Sísá kawerue tagariagehboq weba mía míaoro. Págege marákórác piéhra nahnká íre míu míuia peh kaweqtaq kagainserah mi sansá ambubu atawéq mira aruqaruroro. Mira aruqarurirataq Manikánsabe iwíah iwíáhoro.

⁸ Péhe éhwéhnásabé aiq pútare aritéhboq kawerue iwíáhue tagaríahro. Íre Sísá Karáhéne sansá peh wehukene iwíah ehwehmé, abehq éhwéhmé, itene igaqnaréhne sansánsabé éhwéhmé, owainawamaríné sánsánsabé éhwéhmé teírataq mi ehwéhn-sabé aiq pútare aritého.

⁹ Sísá Karáhéwé wehukení úkéna Maniká Wenabo tahnsanéna abowágá inserah moke miraorahire. ¹⁰ Ite wereq mía míáuina puag kaweqtaq míahrahéq oga mía míáuine. Wega moke mó wahnáhmári kiotaqime wahnahnire.

¹¹ Itega Sísá tagaríah púaq Manikáne aiq pútaq sansá miraorahowe. Íre itene inonka amurúreyabe peh itene irupipeqté áhbábáqkákák abehq iwíáhákák sueq kaweq sansá miraorahowe. ¹² Ite Sísaba mía míaéq wání merowe. Itega weba mía míáonsabé sega Sísá maisatotaq ite moq maisatowe. Manikánka Sísá iriwe oganúq atonsabe aiq pútare atáronsabé Manikánka ite moq iriwe oganúq ítáráire.

¹³ Manikáne ehweh íre írátótaq ahabábáqka ite saiqnariaraire. Saiqnariaraireq peh ahabábáq aruqarururonsabé ite pusa ké tahnsa míarowe. Ite Sísaba mía míáuínayabé Manikánka itene ahabábáqsabe moke insahwé aitena oganúq ítáráire.

¹⁴ Wega sehgióro ú sansa itega íre sehgiráúnayabé itene ahabábáq áhnte káráire. Manikánka mina sehgióro ú sansa Sísá pukú awánkátác táhparó púana mi sansá

parabaruowe. ¹⁵Mitaq Manikánka moke owainawamarínseq sene wahnahmarínseq kiotaíqme ména se saiqnaruowe. Saiqnéna anotah wahnáh ánínká karábúsiipéq mórítéhra ke sabironserahnue sabirúwe. Sabirúwara we míorabeq se abehq náneq tahnsá úkuwara ómiga tagowe.

Itega Sísareq pukowanana sehgióro ú ehwehnká íre séhréh aitahráhire i ehwéhne.

¹⁶Minayabe itega táhutaquqkákáq wánínkakaq íre awehrionsabé mó kegá ehweh aitého. Ábáhré tanahráqmé, ío serariéh tánáhráqmé, ahrena ahrena wehekáhmé sega miraoro ira sansá íre mirairataqmé ehweh aitého. ¹⁷Minawé peh mókake sína naneqsabé peh mánkánah tahnsá míre. Sísá Karáhéwé aiq pútaq aní miéh púaq tagagehe.

¹⁸Mó kegá itensabé, Peh morá awehrio kewé íópeqté keyábé iwíáh íwíáh arítáh kéwé sensiwanka áhntetaq tagah kewé mó ke kiotaikowe teigéhe. Sega mi ehwéh aitéhansabé íre iwíáho. Mi ehwéhmé peh wehukéniné ehweh puaq íre aiq pútare arítáho. Mi ehwéh irare kegá seyega iwíáhéra ite ahtebia ké úne éra píribahriowe.

¹⁹Sewe Sísane sánsá íre ambubu atíahwe. Sísá tagariona kewé wene anonka tahnsá mionana wega wahnahnaitena itene iyahqno tahnsa miéhre. Itene inonka onkakaq onunkakaq kéh púana itene inonka págegeue kéhre. Minayabe Manikánka séhréh aitéhraq ite Sísá tagariona ke wene anonka tahnsá méq anonúkúne.

²⁰Sísá Karáhéga itene ahababáqsabe pukútaq owainawamarí kiotaikú púana sega ite saiqnariórabeqte sabiiuowe. Minayabe itega mah marákóipéqté abehq sánsámé aneqsabé miraoo? Aneqsabé wehukega teié sánsámári sehgiio? ²¹Peh wehukega itensabé, Mahna íre táhtoro. Mina íre nahro. Mó naneq pehragahro eme aneqsabé sene ehweh iraho?

²²Sega irare naneqme íre kagaorahi naneq puana parabaginawire. Minawé peh wehukega iwíáhue sehgióro e sansáne. ²³Mi ehwéh sehgió kegá, Kaweq sansáne íwíáhowe. Mi sansá sehgió kegá iwíáhéra, Mó sansámé kaweq iwíáh íwíáhé sansa míre. Mó sansámé uwareasa sánsá míre. Mó sansámárimé inonka kaweq wahnahnorahi sansámári míre ewe. Mina pehragahro e ehwéhnikáwé, mah marákóipéqté abehq sánsámé íre séhréh aitena saiqnaruahráhire.

Sísareq moraráq irigowana ehwéhne.

3 Ite Sísá Karáhéba mía míaonsabé Manikánka we iriwe oganúq atotaq ite moq iriwe oganúq itowe. Minayabe Sísá Karáhé miéhabeqte sánsánsábé irutaboíro. We íópeq Manikáne ayah púpeq tútuue ména wahnah wahnahnire. ²Mah marákóipéqté sánsánsábé iwíáhéq irutaboíriyehboq peh Sísá miéhabeqte sánsánsábé iwíáh íwíáhue irutaboíro.

³Sísá pukútaq ite moq wereq pukéq amahnága wereq Maniká Iteriboreq kopípeq moraráq miáhwe. Minayabe Sísá miéhabeqte sánsánsábé iwíáh íwíáhue irutaboíro. ⁴Sísá Karáhéwé itene ogamé áwahe wíre. Wega kaweq tehreh naneqkákáq tuinagake itega moq wereq tuigéhe.

Ite o ke úkurauna ehwéhne.

⁵Minayabe itene irupipeqté áhbábárorahi iwíáh súáho. Mó aniné ahre ahrari weh mahbi abarié iwíáhwé, íre kaweq iwíáhwé, ahababáq sansa sehgie iwíáhwé, mó

aniné ménsámehnsánsabe aigará pabeki iwíáhwe súáhro. Mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekime, minawé péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáh atáh sánsáne.

⁶ Mina tahnsa ahabáronsabé Manikánka anotah abíáhnsá aritena kamah arinawire. ⁷ Menah iteitega mina tahnsa áhbábáq mira aruqaruruowe.

⁸ Amahnágawé mina tahnsa áhbábáq sánsá moke súáhro. Taonsahwé, abiahnsa atewé, mó aní ahabábáq atewé, mó anínsábé péhepehe ehwéh atewé, ehbome, mina tahnsa áhbábáq sánsá moke súáhro. ⁹ Itene irupipeqté áhbábáq iwíáhwe, ahabábáq sánsámé airaiq súáhnsábé wensabé wensabé péhe éhwéh teawíiyeho. ¹⁰ Itega o ke úkurowe. Manikánka ite kaweq iwíáh aitowaq itega we tahnsá kaweq ke mía míaiagehe.

¹¹ Sísane sánsá mirao kewé peh morá ké tahnsane. Kárki kewé, Asiu kewé, síu amurúrúáh kéwé, síu íre amurúrúáh kéwé, mó ehwéhnikákáq irare kewé, mó sánsá mirao kewé, mó kené arambehriraq saiqnaríáh kéwé, arambehriyabé ápeq meyáh kéwé, moke mina tahnsa ké Sísane ehweh sehgiówe. Sísá Karáhéga moke mina tahnsa kéné sirupipeq mía míaire. Segá wereq mía míaconsabé sene sirupipeq mía míaire.

Moke mó keyábé irutaboiré sansa sehgióro i ehwéhne.

¹² Manikánka itensabé arutaboiréna wene kaweq anímáí míageheéna omaq itáráire. Minayabe teínserah sánsánue míáhro. Mó keyábé irutaboirue séhréh arítáhro. Ite iuwahbeh naneq iwíáh sueq mó keyábé siru ukisiteq uwaresa anímáí míáhro.

¹³ Mó kegá íre kaweraitéh rataqmé peh uwaresa ké míáhro. Itene Wahnahnka itene ahabábáqsabe íre iwíáhue ahrreraq matíéhre. Mina inserah itebaqté áninká are ahabáratahnaraq wene ahabábáqsabe íre iwíáhue ahrreraq matiahno. Mó keyábé irutaboiro sánsánká moke mó kawéq sánsámáí kiotaikire. ¹⁴ Moke mó keyábé irutaboiroro. Mah sánsánká moke mó sánsá kiotaikéna moke mó sánsá págege atena séhréh atéhre.

¹⁵ Sísá Karáhéga itene iru ukiq itena peh morá iwíáh aitáráire. Minayabe ite iru ukiqme míáhro. Iru ukiqme méq peh morá ké tahnsa míageheéna omaq itáráire. Minayabe ite iru ukiqme mía míaooro. Manikánsabe ahriahri iwíáh iwíáhue kaweróne átáhro. ¹⁶ Sísá Karáhéne ehweh itene irupipeq ambubu atawéq iwíáhue tagahro. Ite morání moránínue Sísane sánsá ahtebagehboq we kawerue teawíéq síwáhnororo. Ite igonkónirataq itene irupipeq Manikánsabe iwíáh iwíáhororo. Buk Songipéqté ígónkónkákáq áróturapeqté ígónkónkákáq Manikáne Awanka iwíáh atahna ígónkónkákáq igonkónéq itene irupipeq Manikánsabe iwíáh iwíáhororo.

¹⁷ Sísá itene Wahnah míéh púaq moke miraira arámbéhrí kawerue miraéq moke irarira ehwéh kawerue irarero. Mirairataq Sísá itene Wahnah áwírue Maniká Iteribonsabé kaweróne ateq wensabé iwíáh iwíáh atáhro.

Poraga Sísá tagaríáh káríró ánínsábé irari ehwéhne.

¹⁸ Ahrrerono, iteruwehqzone ehweh kawerue íráhro. Minawé Maniká itene Wahnah awahbeh sánsáne.

¹⁹ Weho, itene ahrreronsábé irutaboiroro. Íre áyátehreh sah subóro.

²⁰ Animáríno, ite inoibone ehweh saiyoiyehboq kawerue íráhro. Minawé Maniká awahbeh sánsáne.

²¹ Sibowárého, itene animárínká itene ehwehnsabé abiahnsanue anetaníbo íwíáhiyehboq pehipi íre ehweh arítáhiro.

Wannah kené ehweh kawerue íráhro i ehwéhne.

²² Mó kené arambehri keo, itene marakóipeqté wáhnáh kéné ehweh moke kawerue íráhro. Itene wannah kegá ite kaweq arámbéhrí ánimárimóe íwíáhige-heéq peh morá se míáhtáq tauntahunue arámbéhríéwé kaweq sansápo? Írakaumo. Maniká itene Wannahka tagaríéhnsábé wensabé áhreeq íwíáhue ahriahri kawerue arambehrioro.

²³ Moke miraira arámbéhríwé tauntahunue arambehrioro. Íre peh morá wehukega wahnahnonsabé Manikánka moq wahnahni puaq kawerue arambehrioro. ²⁴ Ite kiotaiqme wahnáhmé Sísá Karáhé wíre. Itewe peh wene arambehriúna ánimárimúne. Wega mókake kaweq naneq oga mé apéq náinkéhe. Minawé tagaríáhwe. ²⁵ Manikánka ahabbáq ani kamah awinawire. Wega moke wehuke peh morá sán-sánéna tábúsoqme sainsuanawire.

4 Wannah keo, itene arambehri ke tábúsoqme wahnahnéq pehwehrué kawerue arítáhiro. Iteitene Wannah íopeq ména tagaríéhre. Minawé aiq írátíáhwe.

Itega págegeue púreréq kaweq sansánoro i ehwéhne.

² Púreré sansa túbáh agiyehboq ahriahri púreroro. Púrerirataq itene irupipeq tao-rahoiyehboq kawerue iwíáhue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhiro. ³ Itensabéákáq púreraitáhiro. Manikánka naho íre teiasa éhwéh amahnága íróge. Mó ke Sísá Karáhé éhweh koreriniboq Manikánka mi ahtápéqté ónsá sinkehboq púreraintáhiro. Mi ehwéh teri terinuraunsabé suwahriarai kegá íné karábúsiipéq méintárowana míóge. ⁴ Sísá éhweh tábúsoqme teri terime kaweq sansáne. Ínéga kawerue mirainkeheéq púreraintáhiro.

⁵ Sísá íre tagaríáh kegá itene sánsá tagahnsabé kawerue iwíáhéq tabasíwe míáhiro. Seba míéhrataq ahtebawe ánimáriméq Sísane sánsá kawerue sokigioro. ⁶ Ehweh irarirataq iwíáhue tábúsoqme ehwéhnoro. Mó kegá itene ehwehnsabé kasenirataq iwíáhue tábúsoqme teríero. Minayabe iahtebahro.

Poraga téhranité Kórósia kebá eqmaqsuo ehwéhne.

⁷ Ínéreq Tíkíkúsireqme Sísá itene Wannahne arambehri moráráq miraurauye. Wega mi arámbéhrí kawerue mira aruqarurire. We áhnte niruní ání míre. Wega néne sánsá teinkéhe. ⁸ Ite págege aitena mahtaq miraúna sansá teinkeheéna eqmaramíne. ⁹ Ónésímaga moq Sísane arambehri kawerue mira aruqarurire. We iruí ání ména iteruwahrah aní míre. Wereq Tíkíkúsireq iteba moráráq konaraq itega mahtaq moke miraúna sansá sega teigéhe.

Poraga Kórósia suwahpeqte keyábé iroso i ehwéhne.

¹⁰ Ínéreq karábúsiipéq míoya aní Árisátákiga itensabé iroso ire. Páhnábásane anahnowané ani Máhkaga moq itensabé iroso ire. Menah ehweh teiátáunserah wega iteba kínaraq mehweh ateq kirabooro. ¹¹ Mahtaqte ání Sísása we mó awíq Sásátaga moq itensabé iroso ire. Mi ánimárimóe Asiú ánimárimóe. Ínéga Manikánka wannah-nirabeqte árámbéhrí mirautaq sebataq ínéreq arambehriowe. Segá anotahtaq séhréh aintáhwe.

¹²Épárásiwe iteruwahrah aní ména Sísá Karáhéne arambehri mira aruqaruréna itensabé iroro ire. Wega ahriahri itensabé áhntetaq púreraitéhre. Itega Maniká awahbeh sánsá iahtebéq ambubu atawéq kawerue sehgeheéna púreraitéhre. ¹³Áráórísía suwahpeqte kéreq Íérápórísá suwahpeqte kéreq itereq séhréh aitanieéna wega págegeue arambehrire. Minawé tagarawéna teiúge.

¹⁴Árúkawe niruní sótéh áníne. Wereq Témásireqka itensabé iroro éye. ¹⁵Áráórísía suwahpeqte Sísá tagariáh kéreq Nímbareq wene nahtapeq momiwí aruqaruro kereqsabé iroro teriéro.

¹⁶Mah pahsí sáhnsahwe parabarúehrataq Áráórísía suwahpeqte Sísá tagariáh kégá sáhnsahigéhboq síero. Áráórísía suwahpeqte Sísá tagariáh ké síú pahsí kiwewe sáhnsahwe tagahro.

¹⁷Áhkípúsansabé, Itene Wahnahnka omaq atárái arámbéhrí kawerue miraué parabaruo teawéro.

¹⁸Íné Poraga amahnága ínénéne niyahnkaratáté mah anéhété éhwéh sehiranuge. Karábúsiipéq míónsábé ahreraq matíáhro. Manikánka ite séhréh aitahráhire. Mírainkeheéna itensabé púreraitóge.

1 Tésárónáika

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Tésárónáika suwahpeqme Másérónía marákórápéq kowe. Poraga mitaq Sísa éhweh síwáhnorúwara mitaqté kegá Sísansabé aiq pútare atónsabe mó kegá Poransabé abiahnsa atera kaqsúówana wega mó ke suwahpeq pokúwe. Anehe tanahráq Asiu kegá Tésárónáika suwahpeqte Sísa tagaríáh ké síwíoqnowana Poraga irena mah pahsí sehiranúwe. Wega sensabé, túbáh agiyehboq Sísansane ehweh tauntahunue sehgióro úwe. Wega Sísa tuina tanáhráqsábéákáq mah pahsípeq sehiranue teriwe.

Poraga Tésárónáika ke ebeq siu pahsíe.

1 Ite apáhránító íwíq Pora, Sáira, Tímóti, míone. Itene pahsi sáhnsahwe tagahro. Tésárónáika suwahpeqte Sísa tagaríáh kéo, itewe Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreq moraráq mía míaoowe. Mía míaconsabé sega ite séhréh aitera itene iru ukiq itagéhe.

Tésárónáika kegá aiq pútare atónsabe Poraga iwíáh íwíáhú ehwehne.

²Ahriahri itensabé ahrreraq matawéq púreréq Manikánsabe iwíáh íwíáh ata ataúne. ³Itega púrerúnaraq itensabé ahriahri púreraitone. Itega Sísansabé kawerue aiq pútare atáh púaq anotah arámbéhríowe. Itega mó keyábé irutaboiro puaq séhréh arítáhwe. Itene Wahnah Sísa Karáhéga aiq tuinawire iwíáhonsabé itega wene kaweq sansá ambubu atawéq sehgiówe. ⁴Itene iyahnabo animáríno, Manikánka itensabé arutaboiréna wene animarí míageheéna omaq itaráire. Minayabe tagarione.

⁵Itega Manikáne kaweq ehwéh teiátáúnaraq íre peh ehweh teiátáúne. Írakaumo. Manikáne Awanka séhréh aitaráiraq mah ehwéh aiq pútaq ehwéhne tagariona puaq págegeue teiátáúne. Iteba míaraunaraq séhréh aiteq kaweqtaq mía míaurau-naq tagaríáhwe. ⁶Itega miraurauanserah itega moq mirauowe. Itene Wahnahne sánsá kawerue mirauowe. Manikáne ehweh írátótaq aiq pútare atárówara mó kegá íwíoqnarowe. Íwíoqnarowaq itega, Manikáne ehweh peh aiq pútaq ehwéhne íwíáhurowana Manikáne Awanka irupipeq anotah eyóyó aitaráire.

⁷Itega kaweqtaq mía míaconsabé moke Másérónía marákórápéqte Sísa tagaríáh kéreq Ákáia marákórápéqte Sísa tagaríáh kéreqka irera, Mina tahnsanonehe íwíáhowe. ⁸Itega itene Wahnah éhweh Másérónía marákórápéqte kéreq Ákáia marákórápéqte kéreq teriátówe. Íre peh morá mi kegá írátówe. Írakaumo. Itega Manikánsabe aiq pútare ató ehweh mah kehiná kéhínánká írátówe. Moke aiq írátó puaq itega mónkakáq íre teriátáúne.

⁹Iteba suraunaraq itega kawerue mehweh aitarówe. Itega péhepehe maniká aiq sueq aiq pútaq Maniká kétówe. Webataq aiq pútaq Maniká ména oga mía míai aníne íwíáhéq wene arambehri miraowe. Seyega mi ehwéh tei teinowe. ¹⁰Manikáne ahninkáwá íópeqte tuina tanáhráqsábé áwénunowe. Mókakewe Manikánka ahbabáq ke kamah arinawire. Sísa itene ahbabáqsabe pukúwana Manikánka we oganúq atowe. Oganúq atowana wega ite kaweraito púana mókake Manikánka ite íre kamah ainkéhe.

Poraga Tésárónáika suwahpeq miráú arámbéhríyábé éhwéhne.

2 Nánuwahrah Sísa tagaríáh kéó, iteba míarauna arámbéhrí íre abehq árambéhríuraage. Minawé ite tagaríáhwe. ² Iteba íre surautaq Pírípái suwahpeq míaraunara mó kegá iubiq marera íwíoqnarowe. Minawé ite írátíáhwe. Iteba surautaq Maniká Iteriboga págege aitarái puaq itene ehwehnsabé suwahrieh keyábé íre áhreaia peh wene kaweq ehwéh págegeue íwáhnoruraune. ³ Itega íwáhnoruraunawe áhwára áhwára ehwéh íre teiátáúne. Ahbabáq ehwehmé péhe éhwéhmé íre teiasa peh tábúsoqme íwáhnoruraune.

⁴ Manikánka itene irupipeqté íwíáh tagéna kawerowe éna itensabé, Néne kaweq ehwéh koreriéro urainsabé íwáhnoruraune. Íwáhnoréq íre wehukega ehnenehne aítáhnsábé irutaboírúne. Manikánka itene irupipeq tagaríéhnsábé peh morá wega kawerowe aitéhnsábé iuwahbehre. ⁵ Itega ehweh teiátáúnaraq íre ehnenehne aítaráúne. Minawé ite tagaríáhwe. Itene ménsámehnsánsabe ehnenehnenue meyanéhe íwíáh íre uraune. Minawé Manikánka tagaríéhre. ⁶ Iteq mó kereqka ite iwíáh íwíáh aitarónsabéwé íre iuwahbaraire.

⁷ Sísa Karáhéga ite eqmaq íúwátái puaq itega séhréh aito teiátáúnaraq tahirí kaweri irino. Anowagá wene animarí wahnahnéna kawerue auráq matíéhnserah iteba míaraunaraq pehwehrue íwáhnoruraune. ⁸ Itensabé anotah iruí púaq Manikáne kaweq ehwéh teiátáúne. Itega íre peh teiátáúnayabé itensabé anotahtaq irutaboíruuna puaq séhréh aitanehéq iubiq suahráhi arámbéhríuraune.

⁹ Itene iyahnabo animaríno, itega Manikáne kaweq ehwéh teiátáúnaraq itene táhutahuq paiqmaranehéq arambehriuraune. Ineh inehonehoéq itega wéhékáhnkakaq inokáhpeqkakák anotah págegeue arambehriuraune. Minawé ite iahrerag kéhre. ¹⁰ Ite Sísansabé aiq pútare atáro kebá míaraunaraq itega íre ahbabária peh kaweqtaq mía míauraune. Minawé iteq Manikánseq tagaríáhwe.

¹¹ Sibowágá wene animarí kawerue síwáhnorinserah itega pehwehrue íwáhnoruraune. Minawé tagaríáhwe. ¹² Ite kaweq iwíáh aiteq itene irupipeq eyoyóinkehéq íwáhnoruraune. Itensabé teiunawe Manikánka wahnah wahnahnirabeq áhnte kawéq mápére. Wega ite mitaq míageheéna omaq itéhre. Minayabe, Wega kaweqtaq mía míainserahnue mía míaooro ue pagunéq teiátáúne.

Mó kegá Sísa tagaríáh ké síwíoqnarowara peh kaweqtaq míaro ehwéhne.

¹³ Itega Manikáne ehweh teiátáúnaraq írátówe. Írátótaq peh wehukene ehwehne íre iwíáhurowe. Írakaumo. Peh Manikáne ehweh mire íwíáhurowe. Mira íwíáhuronsabé itega púrerúnaraq Manikánsabe iwíáh íwíáh atone. Mi ehwéhmé aiq pútaq Manikáne ehwehne. Itega Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atarónsabé mi ehwéhnká séhréh aitaráire. ¹⁴ Itene iyahnabo animaríno, itega Súría marákórápéqté Maniká tagaríáh ké tahnsa úkurowe. Asiu kegá mitaq Sísa Karáhé tagaríáh ké síwíoqnarowe. Sega síwíoqnaronserah iteruwahrahga moq íwíoqnarowe.

¹⁵ Asiu kegá Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Sega itene Wahnah Sísa subiq suera ite íwíoqnéra kaqíúwówe. Sega Maniká awahbeh sansá anteruera mah kehíná kéhínané naruo úkurowe. ¹⁶ Nahnsó kegá Sísansabé aiq pútare atera oga mía míaiagehéq itega Manikáne ehweh teriátáúne. Teriátáúnaraq Asiu kegá itensabé ahqáho aitera íwíoqnarowe. Minayabe sene ahbabáq kagaéna áhnte káráire. Amahnága Manikánka sensabé anotah abíáhnsá aritéhre.

Poraga Tésárónáika kebá koragéyabe awahbó ehwehne.

¹⁷ Itene iyahnabo animárino, menah Asiu kegá kaqíúwátótaq iteba íre méq si-bowágá wene animárinsábé sirutaboirinserah itensabé anotahtaq irutaboiruraune. Itensabé íre ibitarusa peh iteba kouwekue tagéyabe iuwahbaraire. Iteba pokoneheéq mótaq mótarue ah kabaréq iwíáh kikiruraune. ¹⁸ Ite koragéyabe iuwahbarairana íné Poraga mónkakáq mónkakárue ah kabaruraage. Kabaruraugana owainawanka ite saiqnaiúwátáire.

¹⁹ Itega Sísá kawerue kéréhwe. Minayabe itene Wahnah Sísá tuinagake itene irupipeq eyoyóinae. ²⁰ Itega Sísá kawerue kéréhnsábé iwíáh íwíáhéq itene irupipeq anotahtaq eyoyóire.

Poraga Tímóti Tésárónáika ke séhréh aritankeheéna eqmaq auwo ehwéhne.

3 Itensabé iwíáh kikiréq iteba moke íre korahúnayabé itega Tímóti eqmaretá ínereq Sáírareqka itebataq Áténi suwahpeq míarauye. ² Tímótiwe Manikáne arambhiri aní míre. Itereq wereq moráráq arambhiriuraune. We Sísá Karáhéne ehweh síwáhnori aní míre. Wega ite íwáhnorinkeheéta eqmatáúye. Itega Sísane sánsá kawerue miraigeheéna págege aitena íwáhnorinkehe. ³ Mó kegá ite íwíoqnehrataq ite iwíáh kikiréta Sísane sánsá súéhoéta Tímótiga séhréh aitankeheéta iteba eqmatáúye. Sísane sánsá mirao puara mó kegá ite íwíoqnaneherawoe. Minawé ite aiq tagaríáhwe.

⁴ Iteba míaraunaraq, Mó kegá ite íwíoqnaneherawoe aiq teiátáúne. Itega aiq teiátáúnanserah menah íwíoqnarowe. Minawé tagaríáhwe. ⁵ Minayabe ínega mó íre áwénunorahinsabé Tímóti eqmatáuge. Owainawanka áhwárawe tagéna túbáh agoro téraq wene ehweh sehgiowámo. Sísane sánsá ambubu atiahwamo íwíáhu-rauge. Itene arambhiri abehq náneq úkíneho. Minayabe Tímótiga koragéna teinkeheéna eqmatáuge.

Tímótiga kaweq ehwéh Pora teawuwana iwíáh íwíáhú ehwehne.

⁶ Amahnága Tímótiga kouwekuraitaq ite éhweh teiátáire. Itewe Sísansabé aiq pútare atáro sansá ambubu atawéq mó keyábé irutaboirarítáhwe uraire. Ínereq mahtaq míáh kéreqka itensabé iwíáhue irutaboiréq ite tagéyabe iuwahbehre. Mira únanserah itega moq ite tagéyabe iuwahbehre urairaq írátáúnaraq irupipeq eyoyóuraire. ⁷ Itene iyahnabo animárino, mó kegá ínereq mahtaq míáh kéreq íwíoqnarowana íéruraitaq itega Sísansabé aiq pútare ateq kéréhnsábé itene iru eyoyóire.

⁸ Itene Wahnahne sánsá kawerue sehgiónsábé iru anotah kawériré. ⁹ Minayabe itene kaweq sansánsábé iwíáhéq Manikánsabe kaweróne ateq wensabé iwíáh íwíáhúne. ¹⁰ Ite koragéyabe iuwahbehre. Itega íre tábúsoqme íráh éhwéh íwáhnoréyabe iuwahbehre. Minayabe ahriahri wehekáhnkákáq inokáhpqkakákáq púreq aruqarurúne.

Poraga se koragéyabe Manikánka séhréh atankeheéna púrerú ehwehne.

¹¹ Iteba konayabé Maniká Iteriboreq Sísá itene Wahnahnseqsabé, Séhréh aitáhta-
tao ue púrerúne. ¹² Itensabé anotah írútábóirúne. Mina únanserah iteitereq ómi ke-
hinánseqsabé anotah írútábóirigeheéq itensabé púreraitone.

¹³ Itega mirairataqmé Manikánka págege aitahnaraqmé kaweqtaq mía míaiagehe. Mókake itene Wahnah Sísareq ómi wensabé aiq pútare atáh kéreqka kiwekue tuigéhe. Mitaqkake ite Maniká Iteriboba míanehe irataq íre ahababária peh kaweqtaq míagehe.

Mó kené ahre weh abariiyehboq pehragahro i ehwéhne.

4 Itene iyahnabo anímárino, itega Manikáne kaweq sansá íwáhnoruraunaq ahte-béq mira aruqaruowe. Itene Wahnah Sísa áwírue teiníe. Mina onserah ahriahri kawerue miraigeheéq pagu pagunéq teiátáúne.

² Sísa itene anotah wahnáhnká teriéro urainsabé wene sánsá íwáhnoruraunaq ahtebarowe. ³ Mó kené ahre weh abariiyehboq pehragéq peh kaweqtaq mía míao. Minawé Manikáne sansáne.

⁴ Itene ahabábq iwiáh sueq tabasiwe méq Maniká awahbeh sansánoro. ⁵ Maniká íre tagaríéh ánínká ahre ahrari tagéna, Pehipi abariinie íwíáhire. Itega mina tahn-saniyeho. ⁶ Mó aniné ahre abari anímé mi ininé awehkawa moq ahabáratéhre. Itene Wahnah Sísaga mina tahnsa áhbábáq ké kamah arinawire. Minayabe menahmé págegeue teiátáuge.

⁷ Mína tahnsa áhbábárigheéna Manikánka ite íáhrabéna omaq itáráiro? Ahqáho. Írakaumo. Peh kaweqtaq mía míaiageheéna íáhrabéna omaq itáráire. ⁸ Mi ehwéhnsábé anetaníbo íwíáho kegá íre peh wehukene ehweh anterúáhwe. Írakaumo. Segá Manikáne ehweh anterúáhwe. Manikánka ite séhréh aitankeheéna Wenawa iteba eqmataire.

Peh kaweq sansánoro i ehwéhne.

⁹ Sísa tagaríáh keyábé irutaboire ehwehmé Manikánka aiq íwáhnori puaq itega mi ehwéh íre sehiranue teienéhe. ¹⁰ Itewe Másérónía marákórápéq Sísa tagaríáh keyábé irutaboirowe. Itene iyahnabo anímárino, ahriahri irutaboioro éq pagu pagunúne.

¹¹ Pehwehrue mía míao. Íre itereq wehgaq naneqme pehragéq peh iteitene naneq auráq matíáhro. Taoraho iyehboq ibobiah taebewe arambhioro. Mi ehwéh aiq teiátáuge. ¹² Mirairataq Sísa íre tagaríáh kegá itene sánsá tagéra kaweq ke wóe éra itensabé íwíáh íwíáh aitagéhe. Mirairataq ite tabonah ke íre míagehe.

Itene Wahnahka kiwekue ite tumeirankéhe i ehwéhne.

¹³ Itene iyahnabo anímárino, itega kawerue iragéhboq pukia ké éhweh teienéhe. Íre ahtebeh kegá pusa keyábé ibitunatúnáno serahniyehboq teienéhe. ¹⁴ Sísa pukéna oga úkúnsabe aiq pútare atone. Ai q pútare ateq ite tagarionawe wensabé aiq pútare ató ke pukotaq Manikánka oganúq sitankéhe. Sísa tuinagake wereq sereq morárq tuoneherawoe.

¹⁵ Itene Wahnahka íwáhnorurai ehwéh teienéhe. Itene Wahnah Sísa tuinagake ite oga míona kegá pukia ké íre kiotaikorahúne. Írakaumo. ¹⁶ Mitaqkake Manikánka anotahta q sawaiinae. Íopeqte kéné wahnahnka moq sawaiinae. Manikáne pembíáhnka anotahta q ehwehinae. Ehwehnínaraq itene anotah wahnáhnká íopeqte tuinawire. Tuínaraq wensabé aiq pútare atera pukuro kewé ebeq irigigehe.

¹⁷ Anehe íopeqte kegá ite oga míona ke tumeiqmera itene Wahnahpa móitagéhe. Íopeq írábúyá kéhrabeq irigira kereq morárq kie kiuqmianéhe. Mitaq itene Wah-

nahnseq piehgionéhe. Piehgiónaraq weba ahriahri mía míaoonehe. ¹⁸Itereq íréhra kereqne irupipeq eyoyóinkehboq mah ehwéh terieq morárq iwíáh iwíáhoró.

Sísa tuina tanáhráqsábé kawerue sokahue méq áwénunonehe i ehwéhne.

5 Itene iyahnabo anímáríno, wega tuina wehekáhmé itega íre sehiranue teieráhúne. ²Inokáhpeq wehukega sene ménsámehnsá íre wahnahno tanáhráq aebó ánínká sire. Mina inserah itene Wahnah tuina tanáhráq sinawire. Minawé ite tagaríáhwe.

³Mitaqkake wehukega mahra íwíáhéra, Amahnága peh kaweq tanáhráre. Ité peh kaweqtaq míone íwíáhigehe. Iwíáhirataq íre kaweq sunúqká seba apubúue séna kamah arinkéhe. Kía míéh ínínká ani maqmianaitaq apubúue érire. Mina inserah mí tanáhráq apubúue sinawire. Apubúue sína puara wehukega íre pehbeheráh pokorahowe.

⁴Itene iyahnabo anímáríno, aebó ánínká apubúue sinserah Sísa apubúue tuinawire. Ité íre sunkíkírirabeqte ké míáhwe. Minayabe mí wehekáh sína tanáhráq íre áhtenigehe. ⁵Ité wéhékáh peh téhrehrabeq kaweqtaq mía míao ke wóe. Ité íre inokáhpeq sunkíkírirabeq míona ke úne.

⁶Minayabe íre irasa kégá sugáhnserahniyehboq peh tótuqméq uqmatianehe. ⁷Suga sugao kegá inokáhpeq sugáhwe. Píah nah kegá inokáhpeq múguwahgu agowe. ⁸Ité wéhékáh nogó ké tahnsa ké míona puag tabasíwe míaneheqmúne. Itega Sísansabé aiq pútare ateq mó keyábé irutaboironene. Minawé itene tehnke tahnsane. Sísa ite kaweritáráinsabé mókake ite tumeirankéhe íwíáhúne. Mira íwíáhwé itene káhpahraté miraiá ayáhúq tahnsane.

⁹Manikánka ite anotah kamáh ainieéna íre omaq itáráire. Írakaumo. Itene Wahnah Sísa Karáhéga ite kaweritena mókake tumeirankeheéna omaq itáráire. ¹⁰Ité oga míáhnaraq Sísa tuinabirapómo. Ité pukonaraq tuinabirapómo. Wega itene ahbabáqsabe pukú púana tuinagake weba oga mía míaooneheqmúne. ¹¹Ité itene irupipeq eyoyóinkehboq mí ehwéh we teawíoro. Menah itega aiq mirauronserah mókakeakáq moq mira aruqaruroro.

Ité moke kaweq sansá miraigeheéna Manikánka séhréh aítáhráhi ehwéhne.

¹²Itene iyahnabo anímáríno, ité íwáhnorigeheéna Manikánka itetaq wahnah ke omaq sitáráire. Ité Sísa sánsá ahtebéq kawerue sehgegeheéra arambehriue íwáhnorowe. Sensíwíq pankereq sensabé iwíáh iwíáh arítáhiro. ¹³Sega mí arámbéhrí miraonsabé irutaboirue sensabé iwíáh iwíáh arítáhiro. Ité ite peh morá íwíáhéq pehwehrué míáhiro.

¹⁴Itene iyahnabo anímáríno, teiéna ehwéh írátíáhiro. Taoraho keyábé, Kawerue arambehriuro arítáhiro. Áhre keyábé Manikáne ehweh ahrreraq sitáhiro. Mareqmarero ke séhréh arítáhiro. Ómi mí kebá méq uwaréqme ke míáhiro. ¹⁵Ité ahbabáraitéhra kewé íre ahbabárarítáhiro. Peh ahriahri Manikáne animarí we séhréh atéhéq pehrápeqte ké moq séhréh arítáhiro.

¹⁶Ahriahri iru eyoyó ke míáhiro. ¹⁷Púreq aruqaruroro. ¹⁸Kaweq sunúq íre kaweq sunúq ahriahri Manikánsabe, Kaweróne ateq iwíáh iwíáh atáhiro. Minawé Maniká awahbeh sansáne. Ité Sísa Karáhé tagaríáh púaq mina tahnsanoro.

¹⁹Manikáne Awanka iwíáh aítana miraoro ínawe ahqáho atého. ²⁰Manikáne ehweh irare kené ehwehnsabé siwiréh ariteq anetaníbo íwíáhiyeho.

²¹ Moke íréhra ehwéhnkákákáq wehukene sansánkákákáq íwíáhue tagéq peh kaweq ehwéh sehgieq kaweq sansá ambubu atíáhro. ²² Moke ahbabáq sansa pehragahro.

Páhsi parabaginai ehwéhne.

²³ Maniká aru ukiréh ánínká wewega itene iru ukiq itena kaweq iwíáh aitankéhe. Wega iteiuwankakákáq itene irupipeqkákákáq itene inonkankakákáq wahnahnaitankéhe. Itene Wahnah Sísa Karáhéga tuinagake ite íre ahbabária peh kaweqtaq míagehe. ²⁴ Omaq itárái anínká séhréh aitankéhe. Wega irari ehwéhmé ahriahri sehgi áni púana séhréh aitena mirainawire.

²⁵ Itene iyahnabo anímáríno, itensabé púreraitáhro. ²⁶ Ómi mitaq Sísa tagaríáh ké mehweh arítáhro. ²⁷ Sísa tagaríáh ké moke iragéhboq mah pahsí sáhnsáhóro. Itene Wahnah áwírue sáhnsáhóro teíúge. ²⁸ Itene Wahnah Sísa Karáhéga ite arutaboiréna séhréh aitéhre.

2 Tésárónáika

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Táhmáro Tésárónáika suwahpeqte kégá Sísaga tuina tanáhráqsábé múguwahgu iwíáhéra, Wega aiq kowekuraire ue síwáhnoruwe. Poraga mi ehwéh irena mi kegá aiq pútaq ehwéh siahtebageheéna mah pahsí sehiranúwe. Wega sensabé, Péhe éhwéh pehragég taorahoiyehboq Sísaga itene Wahnahne sánsá tauntahunue sehgióro ue mah pahsí sehiranúwe.

Poraga Tésárónáika suwahpeqte ké anehe siu pahsíe.

1 Ite apáhránító íwíq Pora, Sáira, Tímóti, míone. Itene pahsí sáhnsahwe tagahro. Tésárónáika suwahpeqte Sísaga tagaríáh kéó, itewe Maniká Iteriboreq Sísaga Karáhé itene Wahnahneq moráráq mía míaoowe.

²Mía míaconsabé Maniká Iteriboreq Sísaga Karéhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itagéhe.

Íre kaweq sunúqkákáq Sísaga tagaríáh kégá wene sánsá kawerue sehgiro ehwéhne.

³Itene iyahnabo anímáríno, Sísane sánsá aiq kawerue ahtebéq tábúsoqme sehgirowe. Itega wensabé wensabé arutaboiratéhowe. Menah peh ákáhtaq ahtebéq irutaboirurowe. Amahnága anotahtaq ahtebéq irutaboirurowe. Minayabe itensabé ahreraq matawéq Manikánsabe kaweróne ateq iwíáh iwíáhúne.

⁴Íre kaweq sunúq mó kegá íwíoqnarotaq itega Sísane sánsá kawerue ambubu atawéq sehgirowe. Anetaníbo iwíáh íre iwíáhia peh Sísansabé aiq pútare ateq wene sánsá tábúsoqme miraowe. Minayabe ite mó kehiná suwahpeq Maniká tagaríáh kéreq míonaraq itene kaweq sansá teri terinúne.

Sísaga tuinagake we íre tagaríáh ké kamah arie ehwéhne.

⁵Sísane sánsá sehgiro puara mó kegá íwíoqnahwe. Minayabe Manikánka itensabé, Kawerowe aitahtaq mókake wega wahnahnirabeq awaq miagéhe. Wega wehuke saraqme sainsuahnaq peh tábúsoqme mirainkehe. ⁶Manikánka peh tábúsoqme sansánue ite íwíoqnah ke ehweh págegeue kamah arinkéhe.

⁷Sísaga íopeqté tuinagake itereq itereqne íérime parabaruankéhe. Mitaqkake itene Wahnah Sísareq wene págege íopeqté kéreqka anotah iróbínánínaakáq tuoneherawoe. ⁸Túirataq ite Manikánsabe iuwahriehre éra Sísaga itene Wahnahne ehweh íre sehgió ké anotahtaq kamah arinawire.

⁹Kamah arinara se itene Wahnah míéhrebeq ahriahri íre míaneherawoe. Wega téhrehrabeq págegeue arambehriirabeq íre míaneherawoe. Se peh iraipéq ahriahri méra síérínayabé kamah oneherawoe. ¹⁰Sísaga tuina wehekáh we tagariona ke, wensabé aiq pútare atona kegá wensabé anotahtaq iwíáh iwíáh atanéhe. Itega teiátáuna ehwéh Sísaga éhwehnsabé aiq pútare uro puqaq ite moq mitaq méq wensabé iwíáh iwíáh atagéhe.

Sísa tagariáh kéga wene ehweh kawerue sehgeheéra púreru ehwéhne.

¹¹Mókake sína tanáhráqté naneqsabé iwíáhéq itensabé púreréq, Séhréh arito ue púreraita aitaúne. Manikánka ite omaq itena, Kaweq sansánoro aitaráire. Ite Manikánsabe aiq pútare ateq kaweq arámbéhríoneheqmúne urowe. Itega moke wega teiu naneq kawerue miraigeheéna págege aito ue púreraitone.

¹²Itene anotah Wahnáh Sísa áwíq pankereq wensabé iwíáh íwíáh atagehehéq púreraitone. Wene sánsá kawerue mirairataqmé Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka iteíwíq pankerera kawerowe aitera ite séhréh aitagéhe.

Manikáne ehwehnsabé awahrieh aní éhwéhne.

2 Itene iyahnabo anímárinó, itene Wahnah Sísa Karáhéga tuinagake itereq míageheéna tumeirankéhe. Mi tanáhráq múguwahgu iwíáhiyehoéna kawerue irageheéna teiníe. ²Mi wehekáh aiq sótaikuraire e ke míahwe. Mó anínká iwíáhéna, Manikáne Awanka iwíáh aintaráime aiq sótaikuraire uraire. Mó anínká Manikáne ehweh síwáhnoréna, Ai q sótaikuraire uraire. Mó anínká péhenéna, Ite Porarehga páhsiipéq mi wehekáh aiq sótaikurai ehwéh aiq sehiranurowe uraire. Sene ehweh írátíówana iwíáh kikirirana irupipeq íre kawerínehboq Sísa aiq tutaire uro ehwéhnsabé íre aiq pútare arítáthro.

³Péhe éhwéhnsabé aiq pútare arítéthroq írátíáthro. Sísa tuina wehekáhmé íre pehipi tuinawire. Írakaumo. Ebeqme áhnte saiyo kegá Sísa sánsá suera wensabé ahqáho ataneherawoe. Mitaqkake Manikáne ehwehnsabé awahrieh anímé, iraipéq míanaína anímé ábóraraginawire.

⁴Áhnte kegá, Mina itene maniká míre éra iwíáh íwíáh atáhwe. Ábóraragína anínká moke mi naneqsabé ahqáho inawire. Minawarimé abehq nánere éna wenáwíq pankerena ínébataq anotah aní múge inawire. Manikánsabe iwíáh íwíáh atona nahtápéq kiwéna, Íné Maniká múge inawire.

⁵Iteba míarautaq mah ehwéh aiq teiátáuge. Minawé aiq ibitagiro? ⁶Mi aní amahnága íre ábóraq míahrahinsabé tagariáhwe. Manikánka mi tanáhráq aiq awehra q mire íwíáhínaraqmé we ábóraraginawire.

⁷Amahnága ahkaragára sansámárimé peh kopípéq kéhre. Ahkaragáraga saiqnaríéh ánínká pokínaraq mi sansá ábóraraginawire. ⁸Téhwe Manikáne ehwehnsabé awahrieh anínká ábóraragínana anehe Sísa tuinae. Itene anotah Wahnáh téhreh naneqkakáq tuinaraq wene áwéhipeqté éúqká mi aní tabiqsuankéhe. Téhreh naneqka mi aní íre kaweraruanawire.

⁹Manikáne ehwehnsabé awahrieh aní sínaraq owainawanka págege atahna puana wega péhe ótáq sánsánkákáq íre miraorahi sansánkákáq mirainawire. ¹⁰Mi anínká áhnte ahbábáq sánsá miraéna iraipéq pokira keyábé wene péhe sánsánsabé, Ai q pútare aintáthro aritanawire. Segá aiq pútaq ehwéh Manikáne kawerarite ehwehnsabé suwahríáhna puara mi aniné péhe sánsánsabé aiq pútare atera iraipéq pokigehe.

¹¹Minayabe Manikánka sene iwíáh íre kaweraritanae. Segá aiq pútaq sansánsabé, Ite iuwahriehre ira puana Manikánka péhe sánsánsabé aiq pútare atáthro inae. Minayabe se péhe sánsánsabé aiq pútare atagéhe. ¹²Segá aiq pútaq ehwéhnsabé íre aiq pútare atera peh ahbabáqsabe suwahbáhna puana Manikánka anotah ehwéh aritena sainsuanawire.

Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna aiq omaq ito ehwéhne.

¹³ Itene iyahnabo anímárino, Manikánka itensabé arutaboiritéhre. Itega íre ibitarusa peh itensabé iwíáhéq wensabé iwíáh íwíáh atone. Wega ite meirena kaweraitankeheéna téh omaq itowana Wenawanka ite kaweqtaq míageheéna moq omaq itowe. Itega wene ehwehnsabé aiq pútare atáro puana Manikánka kaweraitáaire.

¹⁴ Itega teiátáúna ehwéh aiq pútare aitarónsabé itene Wahnah Sísa Karáhé téhrehnkakák míehrebeq pokigeheéna omaq itowe. ¹⁵ Minayabe íwáhnorurauna sansá ambubu atíáhiro. Itene iyahnabo anímárino, mi sansá íwéhipeqté éhwéhnkákák páhsiipeqté éhwéhnkákák íwáhnoruraune. Mi ehwéh kawerue ambubu atíáhiro.

¹⁶ Itene Wahnah Sísa Karáhéreq Maniká Iteriboreqka itensabé sirutaboirióye. Segá itene irupipeq aiq kaweraitároyansabé itene irupipeq ahriahri eyoyóinae. Ite séhréh aitera oga mía míaoneheqmúne íwíáh aitaráóye. ¹⁷ Itega kaweq arámbehriéq kaweq ehwéh irarigeheéra sega ite kawerue séhréh aitera págege aitagéhe.

Manikánka ite séhréh aitankéhboq púreraitáhiro i ehwéhne.

3 Itene iyahnabo anímárino, mó ehwéh kéhre. Sísa itene Wahnahne ehweh abae aginkehboq itensabé púreraitáhiro. Itega mi ehwéh téh írátótaq kawerue ireq ambubu atiarowe. Mó kegá mina onserahnigehboq púrerarítáhiro. ² Síssane ehweh teriunaraq mi ehwéhnsabé mó kegá aiq pútare atáhwara mó kegá íre aiq pútare atáhwe. Íre aiq pútare atáh ké ahkaragára ahabábq kega iubíyehboq púreraitáhiro.

³ Itene anotah Wahnáhnká anetaníbo íwíáh íre iwíáhia peh kawerue wahnahnaitankéhe. Owainawanka ite ahabáraitehnehoéna itene anotah Wahnáhnká séhréh aitena págege aitankéhe. ⁴ Sehgióro urauna ehwéh aiq kawerue sehgiówe. Itega iwíáhúnawe, Mókakeakák kawerue sehgigéhe íwíáhúne. Itene Wahnahnka mi iwíáh aitéhrauna irupipeq kawerire.

⁵ Itene anotah Wahnáhnká iwíáh aitahnaq Manikánka arutaboiri sansá iahtebagehe. Sísa Karáhéga wene arambehri ambubu atawéna kawerue sehgiunserah miraiagehe.

Ómiga arambehrioro i ehwéhne.

⁶ Itene iyahnabo anímárino, itene anotah Wahnáh Sísa Karáhé áwirue teiníe. Táhamaro Sísa tagaríáh kegá taorahoéra íwáhnorurauna ehwéh anterúáhwe. Mina tahnsa kéreq íre míáhiro. ⁷ Ite tagaríáhmé iteba míaraunaraq íre taorahourane. Itega míarauna serahnoro.

⁸ Iteba míaraunaraq itene tópah pehipi íre naraune. Írakaumo. Inokáhpeqkakák wéhékáhnkakaq págegeue arambehriuraune. Iru págege aitéhoéq íre ineh inehia itene táhutahuqsabé arambehriuraune. ⁹ Íwáhnorúnayabé itega táhutahuq náiéro irarurauno? Írakaumo. Náiéro íre iraruraune. Itega arambehriurauna sansá tagéq mina tahnsanigeheq mirauraune.

¹⁰ Iteba míaraunaraq mahraréq, Arambehriyabé taorahoi aní tópah íre náiéro uraune. ¹¹ Amahnága ite táhamaro peh taorahoéq íre arambehriowe. Peh íre itereq wehgariraq irare irareowe. Minayabe mó kegá teiátówaq írátáúne.

¹² Itene anotah Wahnáh Sísa Karáhé áwírue taoraho keyabé mah ehwéh teriéro aitone. Mahraréq, Itene táhutahuq mewe nagehboq tabasíwe méq kawerue aram-behriero teriéro.

¹³ Itene iyahnabo anímárino, kaweq sansá miraéyabe taorahoiyehboq peh ahriahri mira aruqaruroro. ¹⁴ Mah pahsípéqté éhwéh anteruahna aní peh áwé tagahro. We ayehitawiankéhboq pehragéq weba íre kowíáhro. ¹⁵ We naruo aní míre íwíáhiyeho. We iteruwahrah aní púana wega tábúsoqme iwíáhinkehboq peh kaweq sansánúno págegeue teawéro.

Iru ukiq itahráhi ehwéhne.

¹⁶ Itene anotah Wahnáhmé iru ukiq itahráhi aníne. Kaweq sunúqkákáq íre kaweq sunúqkákáq ahriahri wega itene iru ukiq itahráhire. Wega itene iru ukiq itena iteba mía míainkeheéq púrerúne.

Porane páhsi parabagínai ehwéhne.

¹⁷ Íné Poraga amahnága ínénéne niahtate mahna parabagínai ehwéh sehiranuge. Moke ínéga ítátu pahsí mahna tahnsa séhírá káráire. Mahna tahnsa séhírámé peh ínénéne sehirá míre. ¹⁸ Itene anotah Wahnáh Sísa Karáhéga ite moke séhréh aitéhre.

1 Tímóti

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Tímótime anowawé Asiu iní míowana wenabowe nahnsó aní míowe. Poraga Tímóti áwáhnorúwana wega Porane ehweh tábúsoqme sehgiuwe. Mah pahsípéq Poraga Tímótinsabé mahrarue teawena, Péhe éhwéh irare keyábéwé, Manikánsabe iwíáh íwíáh ate sansánsábéwé, Sísá tagariáh kéréq wahnahno keyábéwé, Sísá tagariáh ké síwáhnoréna kaweq sansá sehgieyabewé, orenínsó kéweinínsó séhréh ariteyabewé, tauntahunue arambehriéyabewé, móneyabé kawerue iwíáhéyabewé, áwáhnorúwe. Poraga mah ehwéhnkákák mó ehwéhnkákák mah pahsípéq sehiranúwe.

Poraga Tímóti ebeq awu pahsíce.

1 Tímóti, iné Porane páhsi sáhnsahwe tagáho. Sísá Karáhéreq Maniká ite kaweritéh ánínseqka, Sísá éhweh kosíwáhnorúno aintera eqmaq núwátóye. Mókake Sísá Karáhéba kaweq matábúrápéq oga mía míaohe iwíáhúne. ²Ínéga Sísá éhweh áwáhnorurataq ahtebarona puah are nénahni úkurone. Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé itene Wahnahnseqka are séhréh atera sirutaboiraatera arene aru ukiq atagéhe.

Péhe éhwéhnsábé ahqáho ataneheqmúne i ehwéhne.

³Íné Másérónía marákórápéq pokinaurataq arensabé, Épésá suwahpeq míahno éna amahnága moq mitaq míahno teawúge. Táhmaro areba míáh kéga péhe éhwéh síwáhnorowe. Arega mi keyábé, Itene péhe éhwéh mó síwáhnoriyehboq túbáh agoro terio. ⁴Áwahe ehwehnikákák sigaqnaréh síwíqmari iwíáho ehwéhnkákák síwáhnorowara íráh kéga ehwehowe. Mina tahnsa éhwéhnkákáwé peh múguwahgu iwíáh aritahnara Manikáne sansá íre ahtebahrahowe. Minayabe, Túbáh agoro terio. Sísansabé aiq pútare atéhranka ahtebahrahowe.

⁵Kawerue síwáhnorinaraq íréhra kéga ahbabáq íre miraia sirupipeq mó keyábé sirutaboiraaritagéhe. Sirupipeqté áhbábáq sánsánsábé íre sirutaboiraera peh kaweqtaq míéhransabe sirupipeq pehwéhue míagehe. Sísansabé aiq pútare atéhra puara mó keyábé sirutaboiraaritagéhe.

⁶Táhmaro kéga mi kawéq sánsá sinehepeq suera peh seyene iwíáhéra peh abehq éhwéhmárinowe. ⁷Sega Manikánka sehgióro ú ehweh síwáhnoréyabe suwahbówe. Ite aiq ahtebóne iwíáhéra síwáhnoro ehwéh sirupipeq íre irasa pehipi irare irareowe.

⁸Ite tagarionawe Mósísiga sehgióro ú ehwehniká wehukene ahbabáq sansa sokigiorahi ehwéhne. Mi ehwéhnká ahbabáq sansa sokigi inkeheéna Manikánka mi ehwéh omaq atowe. Mi ehwéhnká miráinaraq aiq kaweq ehwéhne atone.

⁹Mósísiga sehgióro ú ehwehmé íre peh morá kaweq keyábé sehgióro irarúwe. Írakaumo. Wene ehweh anterúáh kéwé, píribahri kéwé, Manikánsabe suwahrieh kéwé, ahbabáq kewe Manikáne sansánsábé suwahriehre éra peh mah marákóipéqté sánsá sehgió kéwé sinoibo subiq súáh kéwé mó ke subiq súáh kéwé moke mina tahnsa kéyábéwé mi ehwéh irarúwe.

¹⁰ Mó kené ahre weh abariira kewé wehukenínká mó áwáhu wehukéní ahkaragára sansá mirao kewé mó kené animári aebóo kewé péhe éhwéh irare kewé mó keyábé péhepehe aritewé moke mó íre kaweq sansá mirao keyábé Mósísiga sehgióro ú ehweh teriuwe. Moke mina tahnsa ahbábáq kegá aiq pútaq ehwéh anterúáhwe.

¹¹ Aiq pútaq ehwéhmé íre mó ehwéhne. Írakaumo. Peh morá Manikánka kore-rio teniátái ehwéhne. Ínéga wene kaweq ehwéhmé teriú aní múge. Mi ehwéhnká, Maniká págege anínéna anotah tehrehrebeq mía míai aníne teíre. Minayabe iwíáhéna wensabé iwíáh iwíáh atóge.

Manikánka wensabé arutaboírúnsabe Poraga kaweróne ato ehwéhne.

¹² Itene Wahnah Sísa Karáhéga wene arambehri mirainkeheéna eqmaq núwátáire. Ínéga kawerue arambehrinawire iwíáhéna págege aintaráire. Minayabe kaweróne atóge. ¹³ Íné Sísa íre tagariarautaq íné wene naruo aní míarauge. Wene naruo aní ména wensabé áwioqnéna éhruru ataráuge. Wensabé íre aiq pútare atena peh múguwahgu aní ména mi ahbábáruraugana wega ínensabe arutaboíraintena in-sahwé aintaráire. ¹⁴ Itene Wahnah Sísa Karáhéga iwíáh aintena íné anotah sehréh aintarái puana wensabé aiq pútare atena nirutaboíruraage.

¹⁵ Ahbabáqka ite saiqnariaraitaq Sísa Karáhéga ite meirena kaweraitanieéna mah marakóipéq tumíowe. Tumío ehwéhmé anotah kawéq éhwéh púaq ómiga aiq ahte-bahrahúne. Ahtebéq aiq pútaq ehwéhne irarúne. Ahnte ahbábáq ké míáhwana ínéga ahbabáq aní míaraugana néne ahbabáqka moke mó kené ahbabáq kiotaikurairaire. ¹⁶ Kiotaikurairara mah kehíná kéhínánká, Sísa ahriahri uwareasa aní míéhre tagageheéna wega ínensabe arutaboíréna kaweraintaráire. Kaweraintaráirara wehukega íné tagéra iwíáhéra, Ite moq kaweraitahráhire éra aiq pútare atéhransabé oga mérapeq awaq miagéhe.

¹⁷ Manikámé we mía míai Wahnáh míre. We íre pukorahi aníne. Wehukene siuranka Maniká íre tagahrahowe. Webataq Manikáne. Ahriahri we anotah Wahnáh míéhre éq wenáwíq pankereq wensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq mire.

Ahbabáq sansansábé ahqáho ate peh kaweq sansá sehgio i ehwéhne.

¹⁸ Tímótio, are nénahni úkurone. Manikáne ehweh iraruro kegá are éhweh irarurowe. Minayabe sehgie sansa teawíníe. Segá iraruro ehwéh ahreraq matawé ahbabáq sansansánsábé anotahtaq ahqáho ate Manikáne arambehri tauntahunue sehgio. ¹⁹ Manikáne sansá ambubu atawé kaweqtaq míéhnraqm ére are aru ukiqme míaniewóne.

Táhmáro kegá ahbabárára siru págegeuronsabé anetaníbo iwíáhéra Síssane sánsá sinehepeq sutowe. Sinehepeq sutonsabé abehq úkurowe. ²⁰ Mina tahnsanuya anité sensíwíq Íménéúsireq Árékásántareq míéhye. Segá Manikánsabe éhruruuyansabé owainawanka anotahtaq kamah arinara siahtebageheéna owainawapa míáhtao arítóge.

Ómi keyábé púrerarítáho i ehwéhne.

2 Téhwe sehgie ehwéh teawíníe. Ómi keyábé mahraoro terio. Manikánsabe kaweróne ue iwíáh iwíáh ateq mah kehíná kéhínánsábé iwíáhue púrerarítáho. Manikánka sehréh aritankéhbóq púrerarítáho terio. ² Ite pehwehrué méq tabasíwe méq kaweqtaq míanehbóq wahnah kereq anotah anímárinseqsabé púrerarítáho

terio. ³Minawé kaweq sansáne. Manikámé ite kaweraitéh áni púana mi sansá miraúna keyábé awahbehre.

⁴Wega moke mah kehiná kéhínánká aiq pútaq ehwéh ahtebéyabe awahbehre. Ahtebehrataq wega kaweraitahráhire. ⁵Manikámé peh morá áníne. Wehukega Maniká tagariageheéna mibeq mahbeq arítéh ánímé peh morá Sísá Karáhé míéhre. ⁶Ómi ite insahwé aitanieéna awehraq tanáhráq itene ahbabáqsabe pukúwe. Pukúnsabe Manikánka ite sokigiéna, Moke mah kehiná kéhíná kaweraiteyabe nuwahbehre uraire.

⁷Mi ehwéh síwáhnorinkeheéna Manikánka eqmaq núwátáire. Íné íre péhenia peh aiq pútaqrahnsanuge. Nahnso kegá aiq pútaq ehwéh irera Manikáne sansá ahtebageheéna koreri terinúno éna eqmaq núwátáire.

⁸Íné nuwahbeh sansá teawiníe. Arega ómi kehiná suwahpeqte wéhyábé síwáhnoré mahraré, Weho, ibiahnsanome ehwehome pehragéq peh kaweqtaq méq iyahnkara pankeqme púreroro ue síwáhnorúno.

Ahreronsábé kaweqtaq míáhiro arito i ehwéhne.

⁹Mó ahréro síwáhnoro ahrérono, tabasíwe méq kawerue inerinerue míáhiro. Áhnte awahriq naneq pehragéq peh ábéráhna korósi sukiwe míáhiro. Pásésuqme áhnte moné tahnsa korósiwé awahriq naneqmarínsábé íre iwíáh iwíáhora. ¹⁰Íre iwíáhéq peh Manikáne ehweh sehgieq mó naneq mó naneq kaweq arámbéhríoro. Íre korósi peh itega kaweq arámbéhríome itene awahriq naneq tahnsa kéhre. Íné Manikáne sansá tagaríoge irari inínká miráinaraq aiq kawerinae.

¹¹Momiwíorabeq ahreronká íre ehwehnia peh ehiya méra Manikáne ehweh kawerue irera ahtebagehe. ¹²Momiwíorabeq ahre inínká weh wahnahnue síwáhnorineho. Írakaumo. Síwáhnorinehboq peh ehiyamé ehweh irankéhe.

¹³Ahrerono, írátíáhiro. Téhwe Manikánka Éhráma mirarena anehe wene ahre Íwi mirarowe. ¹⁴Éhrámaga owainawane péhe éhwéh íre aiq pútare atowe. Írakaumo. Peh wene ahrega owainawane péhe éhwéh irena Manikáne ehweh anteruowe.

¹⁵Ahre inínká Sísane sánsá ambubu atawéna mó keyábé arutaboiréna kaweqtaq ména tabasíwe míahnaraqmé aiq kaweq sansáne. Mina tahnsa inínsónká ani maqmaréhtrataq Manikánka kaweraritankéhe.

Peh kaweqtaq míáh kégá Sísá tagaríáh kéréq wahnahnoraho ehwéhne.

3 Sísá tagaríáh kéréq wahnahnéyabe awahbeh anímé anotah kawéq arámbéhrí miraéyabe awahbehre. Minawé aiq pútaq ehwéhne. ²Sísá tagaríáh kéréq wahnahné arambéhrí miraéyabe awahbeh anímé peh kaweqtaq mía míai anínká wahnahnorahire. Peh morá áhré matíéh anímé, tabasíwe míéh anímé, uwaresa anímé, tábúsoqme iwíáhi anímé, nahnso mehwehue kiraboi anímé, Maniká awahbeh sansá kawerue síwáhnororahi anímé, peh mina tahnsa anínká Sísá tagaríáh kéréq wahnahnorahire.

³Mi arámbéhrí íre wahnahnorahi anínsábé teawiníe. Píah néna múguwahgu aruqaruri anímé, mónéyabé arutaboiri anímé, tobeh aruqaruri anímé, ehweh aruqaruri anímé íre wahnahnorahire. Peh uwaresa anímé wahnahnorahire. ⁴Wene ani ahre kawerue wahnahni anínká Sísá tagaríáh kéréq wahnahni aní míahrahire. Sibowáné ehweh íre irasa pehipi anterúáh anímáriné sibowáwé íre wahnahnorahire.

⁵ Wene ani ahre íre kawerue auráq matiahnaraqmé Sísá tagariáh kéréq árahue kawerue wahnahnorahiro?

⁶ Peh amahnága Sísansabé aiq pútare atéh ánínká íre wahnahnorahire. Peh amahnága aiq pútare atéh ánínká wahnahnínaraq píribahriéna, Íné anotah aní múge íwíáhinabomo. Iwíáhínaraqmé Manikánka naho owainawa kamah awunserah kamah awinawire.

⁷ Sísá íre tagariáh kégá, Peh kaweq aníne atáh ánímé Sísá tagariáh kéréq wahnahni aní míahrahire. We íre kaweq aní míre íwíáhirataq sega éhruruirana owainawanka mí aní saiqnarianawire.

**Peh morá kaweq sansáno ke Sísá tagariáh kéné morábí
matíáh ménsáméhnsátáq wahnahnoraho ehwéhne.**

⁸ Peh kaweqtaq méra kaweq iwíáho kegá Sísá tagariáh kéné morábí matéáh ménsáméhnsátáq wahnahnorahowe. Píah naruqnaruro kewé, mó kené ménsámehnsánsabe aigará pabeki kewé íre wahnahnorahowe. ⁹ Siru ukiqme méra peh Manikáne sansá kawerue ambubu atíáh kégá wahnahnorahowe.

¹⁰ Téhwe pehgáriq arámbéhrí sieq áhwárawe tagahro. Tagehrataq kawerue arambehriéra kaweqtaq mía míairataq morábí matééhra ménsáméhnsátáq wahnahnorahowe.

¹¹ Sene ahrero moq peh kaweqtaq mía míao inínsó míéh rataqmé sensuwéhqsonka wahnahnorahowe. Sene ahreronká péhe éhwéh íre aritera peh tabasíwe míéh rataqmé sensuwéhqsonka wahnahnorahowe. Sene ahreronká íre sibitarusa peh kaweq arámbéhríéra mó ke séhréh arítéh rataqmé sensuwéhqsonka wahnahnorahowe.

¹² Peh morá áhré matéáh kéwé sene ani ahre kawerue wahnahno kewé mí arámbéhrírátáq wahnahnorahowe. ¹³ Sísá tagariáh kéné wahnahnka kawerue wahnahnotaq tagah kegá sensíwíq pankeráhwe. Sensíwíq pankeráhwara kawerue wahnahnéra íre áhrea Sísá Karáhé éhweh pahsuqme teriéwe.

Manikáne sansá áwahewé anotah naneq mire i ehwéhne.

¹⁴ Pehgáriq tanáhrátáq areba koraganie íwíáhéna mah pahsí sehiranue áwúge. ¹⁵ Areba íre apubúue konaraq arega Sísá tagariáh kégá momiwíirabeqte sán-sámé Manikáne animárínsábé ahreraq matiankeheéna mah pahsí sehiranue áwúge. Maniká oga mía míaira q ite Sísá tagariona ke wene animárí míone. Awankátate nah pegiqmáráhnserah ite Sísá tagariona kegá momiwíorabeq aiq pútaq ehwéh pankerone.

¹⁶ Ite kawerue tagarionawe Manikáne kaweq sansá nahomé kopéq kowana Sísá tutai puana amahnága ábóraragire. Wene sánsá áwahewé anotah nanere. Minayabe mah igónkónká aiq mahraréna,

We wehukení úkúwara wehukega we tagowana

Manikáne Awanka wene sánsá peh kaweq sansáne atowe. Íópeqté kégá moq we tagowe.

Manikánka wene kaweq matábúrápéq tumerena,

Mahtaq anotah Wahnáh aní míahno atowe.

Mó kegá we éhweh mah kehiná kéhíná míáhrabeq teriéwara mah marákó marákóipéqté íráh kégá wensabé aiq pútare átáhwe ire.

Péhe éhwéhnká wehukene iwíáh íre kawerarítéhre i ehwéhne.

4 Anehe tanáhráqmé táhmaro kegá wahnsane péhe éhwéh irera sehigéhe. Mó kegá owainawamariné ehweh síwáhnorirara irera Sísane sánsá suagéhe. Minayabe Manikáne Awanka aiq pahsuqme iraruraire. ²Péhe éhwéh irera sirupipeq múguwahgu agéra ahbabáq sansansábé íre siyehitáhnara peh péhe éhwéh síwáhnorigehe.

³Péhe éhwéh síwáhnoréra, Mahbiga ahre mewe weh úkiyehboq peh ítaq mahbigáú mía míaoro éra mó naneq tahutáhúq órira míre ahriahri awehrioro éra síwáhnorigehe.

Moke táhutahuqme Manikánka aiq mirarowe. Minayabe wensabé aiq pútare atera aiq pútaq ehwéh írátíáh kegá wensabé kaweróne atera mi tahutáhúq pehipi nahwe.

⁴Moke Manikánka miraro naneqme aiq kaweq nanere. Minayabe itega íre awehria peh wensabé kaweróne ateq pehipi nanehe. ⁵Manikánka moke táhutahuq nah naneq mire insabé itega wensabé kaweróne atona puaq íre awehria pehipi nóne.

Poraga Tímótinsabé Sísane kaweq arámbéhrí ání míahno ato ehwéhne.

⁶Arega mah ehwéh Sísá tagaríáh ké síwáhnorinaraq Sísá Karáhéne kaweq arám-béhrí ání míankehe. Aiq pútare atahna ehwéhnká are págege atáráirah kaweq sánsá ambubu atiarone. ⁷Ahbabáq áwahe ehwehmé, múguwahgu ehwéhmé pehragáhnno. Peh Manikáne kaweq sánsá miraúno.

⁸Wehukene ayahnsa págege arite sansamé ákáhtaq kaweq sansáne. Manikáne kaweqtaq mé sansámé anotah kawéq sánsáne. Wene sánsá sehgió kegá amahnága oga míáh tánáhráqkákákq mókakeakákq oga mía míaoneherawoe. ⁹Mah ehwéhmé aiq pútaq ehwéh míre. Ómiga irera aiq pútare atéhrataqmé aiq kawerinae.

¹⁰Maniká oga mía mía anínéna moke mah kehiná kéhiná merirena kawerari-tahráhire. Wensabé aiq pútare atáh ké aiq kawerarítéhre. Minayabe aiq pútare ateq págegeue arambehriúne.

¹¹Mah ehwéhmé síwáhnoré, Kawerue sehgióro terio. ¹²Are íre anonani míah-nayabé mó kegá awiréh atéhrataq ahqáho arito. Peh kaweq ehwéh iraré kaweqtaq mía míaé mó keyábé arutaboírúno. Aiq pútare atahna sánsá ambubu atawé peh kaweq sánsá miraúno. Sísá tagaríáh kegá are tagéra arene sánsá miraigehboq teawú éhwéh sehgio.

¹³Areba íre apubúue konaraq wehuke míáhtáq Manikáne ehweh sáhnsahwe pahsuqme kawerue síwáhnorúno. ¹⁴Aboawah wehgá siyahnkaratáté arenaneq táhtoréra Manikáne Awanka iwíáh arítarái ehwéh irarurotaq Manikánka págege ataráire. Segá iraruro ehwéhmé kawerue ahreraq matawé sehgio.

¹⁵Arene arambehri kawerue miraúno. Ómiga tagéra kaweq sansáne íwíáhigehboq teawú éhwéh ambubu atawé sehgio. ¹⁶Arerensabéákákq arega síwáhnoróna ehwéhnkákákq auráq matiahno. Teawú ehweh ambubu atawé sehgio. Mirainaraqmé íre arebataq áhnnte arene ehweh íráh kéreq moq oga mérapeq awaq miagéhe.

Poraga kaweq siwáhnoré sansa Tímóti teawu ehwéhne.

5 Arega aboawah wehreq orerónseq ehweh terínaraq píribahriinehboq aren-abouránsábé tábúsoqme ehwéh teawenanserah pehwehrie terio. Mahbireq o menáhwéneqqsabé arenábáq áwáhnorónanserahnue kawerue síwáhnorúno.

²Aboawah ahrérónseq orenínsónseq arenanoura auráq matawé séhréh atahnanserahnúno. Ahre ahrariyabé arenanahno auráq matawé séhréh atahnanserahnúno. Sene sinonkataq táhtoréhnehboq pehragé séhréh arito.

Kéweinínsó kiraboé ehwehne.

³Íre aninkákáq óréní kéweinínsábé kaweq sansánúno. ⁴Kéweiní wene aninseq anahwareq miéhrataq sega auráq matawéra kiraboigehe. Sinoiboga sene animárí ebeq kirabouronsabé se ore orení úkirataq sene animárinká se kiraboigehe. Sene káironaní kiraboéyabe seyene arambehrie. Minawé Maniká awahbeh sansáne.

⁵Íre aninkákáq anahwankákáq kéwéinímé orení úkínaraq wega iwíáhéna, Manikánka séhréh aintankéhe ire. Minayabe wega wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq Manikánsabe, Íné séhréh ainto éna púreq aruqarurire. ⁶Mah marákóipéqté náneqsabé arutaboíréna peh we awahbeh naneq sehgi kéwéinímé pusa aní tahnsa mífhre. ⁷Minayabe kéweinínsónsábé mah ehwéh kawerue síwáhnorúno. Sega kaweqtaq mía míairataq mó kegá se íre síéhruruigehe.

⁸Wehga wenawahraheq wene káironanínseq íre auráq matawéna kiraboífnaraq Sísane sánsá aiq anterúéh púana anotah ahabábáq sánsánire. Mi ahabábáqká Sísá íre tagaríáh kéné ahabábáq aiq kiotaikire.

⁹Sísá tagaríáh kégá morábí kiraboigeheboq kéweinínsó síwíq sehiranúno. Orenímé 60 opéq sotaiki orenímé peh morá wéhráq míarai inímé wenáwíq sehiranare kirabooro arito. ¹⁰Mó kegá, We kaweq arámbéhrí mira aruqarururai iní míre atáh inímé kirabooro arito. Wene animárí kawerue sóránkirai inímé, nahnsa mehweh aritena kirabourai inímé, Sísá tagaríáh kégá íre wahtopeqte surowana sigára pabeq pabeq arítarái inímé, suwahre ke soberurai inímé, mó ke kawerarítarái inímé mina tahnsa kaweq arámbéhrí mira aruqarururo kewéinínsó síwíq sehiranúno. Mina tahnsa inímé orení úkínaraq Sísá tagaríáh kégá morábí kiraboigehe.

¹¹Kiraboírataqmé o ahré kéwéinínsó síwíq íre sehiranúno. Téhwe Sísá Karáhéne arambehri miraoneheqmúne iraréra anehe mi arámbéhrí sinehepeq suera wehkigehe. ¹²Mirairataqmé seyene ehweh anterúáhnásábé itene Wahnahnka ehweh aritankéhe. ¹³Sega taoraho ke úkéra mó kené nahtapeq poku pokuéra íre sereq wehgaq naneq mire éra éhruruirataq sensíwíq pehragáhnno. Mina tahnsa kewéinínsó síwíq íre sehiranúno.

¹⁴Íné teríúmé o ahré kéwéinínsónká mó wehkéra ani maqmarera kawerue sóránkírataqmé kaweq sansá míre. Kaweq sansánowara itene naruoga sene kaweq sansá tagéra íre íéhruruorahowe. ¹⁵Táhmáro kewéinínsónká Sísane sánsá sinehepeq suera owainawa kérowe. Minayabe tagaríáhwe.

¹⁶Sísá tagaríéh inínká wenawahrah kewéinínsó kirabo arito ato. Sísá tagaríáh kégá kéweiní kóréní wene iyahnabo íre miéhrataq wahba kirabo atahro arito. Peh morá sensuwahrah íre míáh kéwéinínsómé Sísá tagaríáh kégá wahba kirabo aritahro arito.

Sísá tagaríáh kéréq wahnahno ke séhréh ariteq náriéro i ehwéhne.

¹⁷Sísá tagaríáh kéréq wahnahno kegá kawerue wahnahnirataq sensíwíq pankereq awehraq apéq nári nárinoro terio. Sega Sísá éhweh tei teinéra íwáhnorirataqmé anotah iwíáh íwíáh ariteq awehraq apéq nári nárinoro terio. ¹⁸Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Káhoga sera sombirah arámbéhríinaraq wene áwéhraq íre músú atáhro. Pehipi nankehe ire.

Wene ehwehnka mó mahraréna,

Ite séhréh aitéh aní awehraq apéq náwéro ire. (Lo 25.4; Mátíyu 10.10; 1 Kórína 7.9)

Mina onserah Sísa tagariáh kéréq wahnahno kegá kaweruwe arambehriirataq awehraq apéq nári nárinoro terio. ¹⁹Peh morá ánínká Sísa tagariáh kéréq wahnahni anínsábé ehweh atahnaraq mi ehwéhmé íre iro. Téhranítégábópoq apahránítógábópoq ehweh atéhrataq sene ehweh iwíáhue tagáhnó. ²⁰Wahnah anímárínká ahabábárirataq áhnite wehuké momiwíorabeq mó wahnáh aní mó wahnáh áninue ehweh arítáhro terio. Mó wahnáh kegá irera áhreéra kaweqtaq mía míaigehboq ehweh arítáhro terio.

Poraga Tímótinsabé miraúno i ehwéhne.

²¹Peh morá sánsá ómi keyábé miraúno. Anotah anínseq arenawahrahreq mó sansá miraé moke mó ke mó sansá miraé anotah íre kawerinae. Ómi keyábé peh monseráhnue iwíáhue saraqmaro. Manikánseq Sísa Karáhéreq Manikánka omaq sito íópeqté kéreqka tagariáhwe. Segá tagariáhtáq mahna teawú éhwéh sehgio pahsuqme teiúge. ²²Sísa tagariáh kéréq wahnahni aní míankeheé íre apubúue ayahnkara táhtoqme omaq ato. Mó anínká ahabábárinaraq arega moq mina tahnsaninehboq peh kaweqtaq mía míaúno.

²³Are awahreé arupipeq érinšabé íre peh morá wání náhnó. Náhníaq sera anonkakaq pehgáriq náhnó. ²⁴Mó kené ahabábáq ábóraq kéhrara tagah kegá ehweh arítáhwe. Mó kené ahabábáq amahnága íre ábóraq kéh púana peh mókake ábóraq kanawire. ²⁵Mina inserah wehukene kaweq arámbéhrí ábóraq kéhre. Kaweq arám-béhrí íre apubúue ábóraq kahnarraq minaakaq mókake ábóraq kanawire.

Arambehrio keyábé kawerue arambehrioro i ehwéhne.

6 Sísa tagariáh ké arambehri keyábé mahraré, Itene wahnah kené ehweh kawerue ireq sensíwíq pankeráhro arito. Itene wahnah kegá itene sánsá tagéra Manikáne ehwehnsabé ahqáho atera wenáwíqsabe éhruruiyehboq kawerue arambehrioro arito. ²Arambehriaraq atéh ánínká Sísa tagariahnarraq wene arambehri ánínká iwíáhéna, Íné arambehriaraq intéh ánímé nánuwah tahnsá míéh púana peh taoraho arámbéhríinie íwíáhineho. Írakauomo. Kawerue iwíáhinkehboq mi aní áwáhnoruno. Mi anínká arambehriaraq atéh aní arutaboírue séhréh atena kawerue arambehriinkehboq áwáhnoruno. Arambehrio kegá mira íwíáhirataq sega anotah kawéq arám-béhrí ke míagehe.

Móneyabé arutaboírome ahabábáq áwahe wíre i ehwéhne.

Wehukega kaweq sansá miraighboq teawú éhwéhmé ahriahri síwáhnoré kawerue sehgióro arito. ³Itene Wahnah Sísa Karáhéne aiq pútaq ehwéhnká Manikáne sansá kawerue íwáhnorire. Mi ehwéh suena peh mó ehwéh áwáhnori animé ⁴we píribahri aní ména peh íre íréh aní míéhre. Peh ehwehéyabe awahbeh aní míre. Wega síwáhnorirara wene ehweh íráh kegá mó keyábé íre kaweq iwíáhéra ehwehéra síéhruruéra ⁵tobehéra ahabábáq iwíáhowe. Ahabábáq iwíáhéra aiq pútaq ehwéh íre irera peh múguwahguowe. Múguwahguonsabé péhe íwíáhéra,

Ite Manikáne sansá sehgiunayabé áhnte mensáméhnsá pehipi meyanehemúne íwíáhowe.

⁶Manikáne sansá sehgiunaraq wega áhnte kaweq naneq náí náinire. Ménsámehnsánsabe íre irutaboiria peh wega náí naneq awehraq kéhre íwíáhúnaraq itene iru ukiréhre. ⁷Iteinoréhga maqitáhtáq íre мэnsámehnsánkakaq maqitáhwe. Ite pukonaraq íre itene мэnsámehnsánkakaq meweq pukoneheqmúne. ⁸Minayabe táhutahuqkákáq korósiakákáq kahnaraq, Aiq awehraq kéhre íwíáhoneheqmúne.

⁹Áhnte moné meyanéhe íwíáho kéwé мэnsámehnsánsabe sirutaboiro kewé ahbabárorahowe. Sirutaboiro naneqka kahnkapi wah paríéhnserahnire. Se sirutaboiro naneqka ahbabárarítéhre. ¹⁰Móneyabé arutaboiré sansamé ahbabáq áwahe wíre. Móneyabé sirutaboiro puara táhmaro kegá móne meyanehéera Sísane sánsá sinehepeq sutowe. Minayabe sirupipeq anotah uméh meyáhwe.

Oga mía mía sansá ambubu atawé sehgio i ehwéhne.

¹¹Are Manikáne ani móne. Wene ani míahnayabé мэnsámehnsánsabe arutaboirineho. Moke íre kaweq sansá anehepeq suo. Kaweqtaq mé Maniká awahbeh sansá sehgio. Manikáne ehwehnsabé aiq pútare ate mó keyábé arutaboirúno. Kaweq sansá págegeue sehgie uwareasa aní míahnó. Mi sansámárinisábé arutaboiré sehgio.

¹²Árésísii anínká, Íné kiotaikinauge íwíáhéna pehbeheráh pokire. Mina inserah arega Sísane sánsá ambubu atawé mahraue iwíáhé, Íné kiotaikéna oga mérapeq awaq mianaugé iwíáhuño. Arega, Íné Sísansabé aiq pútare atena wene sánsá sehginauge iraruronaraq áhnte kegá írátówe. Mi tanáhráq oga mérapeq awaq miankeheéna Manikánka omaq atáráire. Minayabe oga mía mía sansá ambubu atawé sehgio.

¹³Moke oga míona naneqmarí Manikánka oga míáhiro aitéhre. Manikánseq Sísá Karáhéreqka tagariehyataq teawú éhwéh iro. Wahnah aní wenáwíqtare Póntiása Páiraga Sísá ehweh atotaq Sísaga íre áhreia pahsuqme teawuwe. Manikánseq Sísá Karáhéreqka tagariehyataq Sísaga pahsuqme teawunserah ínégá are teawúge. ¹⁴Sísaga íre áhreia pahsutaínserah ínégá teawú éhwéh kawerue tábúsoqme sehgio. Peh morá áhwára áhwára sansá íre miraúno. Amahnágaákáq mókakeakákáq itene Wahnah Sísá Karáhéga tuina tanáhráqkákáq kawerue sehgio.

¹⁵Manikánka webataq omaq atárái tanáhráq Sísá tuinawire. Maniká webataq moke mó wahnáhmári kiotaqme aní púaq wensabé iwíáh iwíáh atone. ¹⁶Webataq íre pukorahi anínéna peh ahriahri mía míáéna wehukega íre pokorahi téhrehrebeq mía míaire. Wehukega sene siuratate we íre tagahwe. Sega we íre tagahrahowe. Wega ahriahri wahnahninkehe. Wensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq miraoneheqmúne.

Áhnte мэnsáméhnsá matíáh keyábé éhwéhne.

¹⁷Mah marákóipéq méra áhnte monéakákáq мэnsámehnsánkakaq matíáh keyábé píribahri iyehboq sene мэnsámehnsánsabe íre iwíáh iwíáhoró terio. Ménsámehnsánkakaq móneakákáq apubúue taqnobagína nanere. Minayabe iwíáh iwíáhiyehó terio. Itene irupipeq eyoyóinkeheéna Manikánka áhnte kaweq naneq náí náinire. Minayabe peh wensabé aiq pútare ateq iwíáh iwíáh atáhiro terio.

¹⁸Kaweq sansá miraoro terio. Mó ke séhréh ariteq kawerarítáhiro terio. Anah ke míéhboq wehweh ke míáhiro terio. ¹⁹Mirairataqmé sene ogamé tanáhráq peh kaweq tanáhráq kanae. Mókake oga mérapeq awaq mera peh kagaorahi apéq meyagéhe.

²⁰Tímótio, teawú éhwéh auráq matawé ambubu atiahno. Íre Manikáne iwíáh peh wehukene iwíáh ehwehmé pehragáhno. Abehq múguwahgu ehwéh pehragáhno. Mi ehwéhnsábé táhmaro kegá ahtebia éhwéhne atáhwe. Ahtebia éhwéhne atáh kégá péhe íwíáhowe. ²¹Mi ehwéhnsábé iwíáh íwíáho kegá Sísane sánsá sinehepeq súáhwe. Manikánka itensabé arutaboiréna séhréh aitéhre.

2 Tímóti

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Pora karábúsiipéq míotaq wega iwíáhéna, Ínéga pukinauge éna mah pahsí sehiranúwe. Mah pahsíipéq Poraga Tímótinsabé, Manikáne kaweq arámbéhrí aní míankehboq wene arampehri miraé tauntahunue arambehriúno teawuwe. Wega ahababáq sansa anehe tanáhráhq sínaraqsábé sehiranéna we pukinaú ehwéhnkákák moq sehiranue Tímóti teawuwe.

Poraga Tímóti anehe awu pahsíe.

1 Tímótió, íné Porane páhsi sáhnsahwe tagáhno. Sísá Karáhé éhweh síwáhnorinkeheéna Manikánka iwíáhue eqmaq núwátáire. Wensabé aiq pútare atáh kégá oga mérapeq awaq mianeherawoe. Mi ehwéh wehuke terinkeheéna eqmaq núwátáire. ² Arewe nirutaboiru aní móne. Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé itene Wahahnseqka arensabé sirutaboirára séhréh atera arene aru ukiq atagéhe.

Sísá éhweh ayehitegurégúinehboq teri terinúno ú ehwehne.

³ Náinahbúréhga Manikánka sehgióro ú ehweh kawerue sehgiúwe. Ínéga moq kawerue sehgiúsabé nirupipeq íre umehia peh kawerire. Wéhékáhnkakaq inokáhqqeqkakák ínéga púreq aruqarurutaq arensabé ahrreraq matawéna púreratena Manikánsabe kaweróne ata atauge. ⁴ Are áuwátáutaq ibisaronayabé niahrreraq matawéna arensabé nirutaboiratóge. Nirupipeq eyoyóinkehboq are tagéyabe níre. ⁵ Arega Manikánsabe kawerue aiq pútare atahnawe niahrreraq kéhre. Íné aiq tagaríomé arenanahrá Áróisireq arenano Íyúnísireqka ebeqme Sísansabé aiq pútare atároyah anehe arega moq wensabé aiq pútare atároné.

⁶ Néne niyahnkaratáté arenaneq táhtoqme púreratáráutaq Manikánka miraúno urai arámbéhrí teawena págege atáráire. Teawátái arámbéhríwé tauntahunue mira aruqarurúno. ⁷ Manikánka áhree sansa íre sokigi aiátáire. Peh págegeue mé sansamé, mó keyábé irutaboíré sansamé, tabasíwe mé sansamé sokigi aiátáire.

⁸ Itene Wahnah Sísá éhweh teri terinéyabe íre ayehitegurégúúno. Karábúsiipéq míónsábé ínénsabe moq íre ayehitegurégúúno. Sísá éhweh teri terinónayabé mó kégá áwioqnaneherawoe. Áwioqnehransabé íre áhreia Manikánka págege atahnah teri terinúno.

⁹ Wewene kaweq anímári míageheéna Manikánka omaq itena kaweraitáráire. Íre itega kawerue arambehriuraunayabé kaweraitáráire. Írakaumo. Peh wewe awahbeh iwíáhue séhréh aitena kaweraitáráire. Naho naho mah marákó marákó íre kotaq Manikánka iwíáhéna, Sísá Karáhéga mirainayabé wehuke arutaboírana kaweraritanauge úwe.

¹⁰ Arutaboírana, Kaweraritanauge úwana Sísá Karáhé, ite kaweritéh ánínká marakóipeq tunsabe Manikánka arutaboíraitéh sánsá sokigi aitowe. Marakóipeq tuena pukéna oga úkúnsabe amahnága ite pukéyabe íre áhreúne. Írakaumo. Itega tagarionawe Manikáne kaweq ehwéh irona puaq oga mía míaoneheqmúne.

¹¹ Manikánka ínénsabe, Sísá éhweh koreri teriné íné nuwahbeh ehwéh kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire. ¹² Eqmaq núwátáirana teniátái ehwéh sehgiún-

sábé níwioqnahwe. Aiq pútare atáráu animé aiq tagaríó púana wensabé íre niyehitegurégúge. Írakaumo. Manikánka teniátái arámbéhrí mókakeakák Sísá tuina tanáhráqkákák wahnahnaintahráhire. Íné tagaríómé wega kawerue wahnahnaintanawire.

¹³Ínéga peh aiq pútaq ehwéh áwáhnoruraage. Moke áwáhnorurau ehwéh ambubu atiahno. Ínéga áwáhnoruraunserah mó ke síwáhnorúno. Sísá Karáhénsabe ahriahri aiq pútare ateq wensabé anotahtaq arutaboírúno. Wereq mía mía síwáhnorúno. ¹⁴Manikánka áwáhnorurai ehwéh áhnte kaweq ehwéhnirah kawerue ahrreraq matawé ambubu atiahno. Kawerue mirainkeheéna Manikáne Awanka itene irupipeq mía míaeña séhréh aitahráhire.

¹⁵Are tagariahnawe Pígérúsireq Érámógénireq moke Esia marákórápéqté kéreqka íné nuwera pokurowe.

¹⁶Íné karábúsiipéq míonsábé Ónésíma íre ayeहितegurégúia séhréh aintaráinsabé nirupipeq eyoyóuraire. Minayabe itene Wahnahnka mi karírónánínsabé arutaboíréna séhréh aritankeheéna púreruge. ¹⁷Ónésíma Aroma suwahpeq suraitaq ínensabe áhnte ninebahréna íné tagaraitaq séhréh aintaráire. ¹⁸Are aiq tagariahnawe íné Épésá suwahpeq míarautaq wega áhntetaq séhréh aintaráire. Séhréh aintaráinsabé itene Wahnahnka tuinağake Ónésímansabé arutaboíréna kaweróne atankeheéna púreruge.

Sísane arambehri sehgieyabe pabeqme ehwéhtáróe.

2 Tímótio, are nénahni úkuro. Are Sísá Karáhéne ani míahnana wega arensabé arutaboíréna séhréh atéhnsabé págege aní míahno. ²Áhnte kegá míarotaq are áwáhnoruraage. Manikáne ehweh kawerue sehgiara mó ke síwáhnororaho ke síwáhnorúno.

³Págege sontiá ánínká éreyabe íre áhreise. Mina inserah arega Sísá Karáhéne arambehri miraónayabé áwioqnehrataqmé íre áhreia peh kawerue mira aruqarurúno. ⁴Sóntiá anínká wene kíápéténine arambehri kawerue mirainieéna wenawahpeqte árámbéhrí moq íre miraire. Írakaumo. Kíápéténiga kaweróne atankeheéna kawerue arambehrire.

⁵Árésisiéna pehbeheráh poki anínká ápeq pehipi íre meyéhre. Árésisi sansá tábúsoqme sehgi ánínká kiotaikínaraq ápeq meyéhre.

⁶Wahba só uqmarera náwe soráhwé. Ménsámehnsá nera kahnarq abobiah taebewe arambehrii anínká ebeq koawaq miankéhe.

⁷Mah pabéqmé éhwéhtáró iwíáhue iro. Itene Wahnahnka tábúsoqme iwíáh atahnarq moke ahtebankehe.

Áwioqnehrataq Sísane sánsá sehgieneheqmúne ú ehwehne.

⁸Kaweq ehwéh teawátáume ahrreraq matiahno. Teawátáu ehwéhmé Sísá Karáhéwé Tébitine anahwa míowe. We wehukení ména pukéna mó oga úkúwe. ⁹Mah kawéq éhwéh teri terinuraunsabé níwioqnéra ahababáq ani tahnsa séniraté táhrarera meniqlmera karábúsiipéq móintówe. Karábúsiipéq móintera Manikáne ehweh íre saiqnaruhráhowe.

¹⁰Níwioqnéyabewé, karábúsiipéq méyabewé, séniraté táhrareyabewé, minawarinsabé íre áhreuge. Manikánka omaq sitéh kegá Sísá Karáhénsabe aiq pútare atera oga mérapeq awaq miageheéna mi ke séhréh aritanauge. Segá wene kaweq

matábúrápéq pokue mitaq ahriahri weba mía míaiageheéna séhréh aritanauge.

¹¹ Teawéna ehwéh peh aiq pútaq ehwéhéna mahraréna,

We pukútaq ite moq pukowane. Minayabe wereq oga mía míaoneheqmúne. ¹² Áwíoqnehrataq wene sánsá ambubu atíáhnaraqmé wereq moráráq wahnahnoneheqmúne. Áwíoqnehrataq wensabé ahqáho atáhnaraq mókake wega itensabé moq ahqáho aitanawire. ¹³ Wene sánsá sehgióneheqmúne íwíáho kegá íre mirairataq Manikánka mirainauge urai ehwéh sehginawire. Wene sánsá íre anteruahráhire. Írakaumo. Íre anteruahráhi puana sehginawire íre.

Manikáne arambehri tauntahunue miraúno teawu ehwéhne.

¹⁴ Mah ehwéh ahrreraq sito. Manikánka tagariéhtáq pehgáriq naneqsabé íre ehwehoro terio. Pehgáriq naneqsabé ehwehonka íre séhréh aritahráhire. Írakaumo. Íre séhréh aritasa peh íráh ké ahbabáq aritéhre.

¹⁵ Manikánka arensabé kaweróne atankéhboq wene arambehri kawerue miraúno. Mirainaraq arerene arambehriyabé íre ayehitáhnah peh Manikáne ehweh kawerue ahtebé tábúsoqme síwáhnorinkehe. ¹⁶ Íre Manikáne iwíáh peh wehukene iwíáh ehwehmé, abehq múguwahgu ehwéhme pehragáhnno. Abehq múguwahgu ehwéh íráh kéwé mi ehwéhnká íre kaweq iwíáh aritéhrara Manikáne sánsá sinehepeq súáhwe.

¹⁷ Náonka wehukeníne anonka íre kaweratéhra anotah naonkákáq míéhre. Mina inserah abehq éhwéhnká wehukeníne iwíáh íre kaweruaranawire. Mina tahnsa abehq éhwéh iraréya anité Íménéúsireq Pírétúsireq míehye. ¹⁸ Sega aiq pútaq ehwéh suera péhe éhwéh mahraréra, Ite pukérapeq iriwe oga úkuraunayabé mókake mó íre irigonehe óye. Sene ehwehnka táhmaro íráh kéné iwíáh íre kaweraritehye.

¹⁹ Anotah ebáhnabaga íre kúrugúruia peh págegeue kagainserah Manikánka miraú naneq áwahewé peh págegeue kagaire. Manikáne ehwehnka mahraréna, Itene Wahnahnka moke wene animári tagariéhre íre.

Wene ehwehnka mó mahraréna,

Itene Wahnah tagarione irare keo, ahbabáq pehragéq peh kaweqtaq mía míaooro íre.

²⁰ Anotah nahtápéq áhnte kunúbawárinákákáq antehyamárinákákáq kéhre. Mó antéhyámárimé áhnte moné tahnsa antéhyámárine. Mó antéhyámárimé peh awankátate miraia antéhyámárine. Mó antéhyámárimé peh marakórate miraia antéhyámárine. Abehq arámbéhriyabewé íroke antéhyámé awehrare. Kaweq arámbéhriyabewé peh morá kaweq antéhyá ábérehre. ²¹ Wehukenínká íre kaweq sánsá suena kaweqtaq mía míaeána we kaweq antéhyá tahnsanire. We aiq pútaq Manikáne ani ména itene Wahnahne arambehriire. Wega moke kaweq arámbéhri mirarahire.

²² Ahrrari abarié iwíáh kahnahwe mi iwíáh sue móbeq míahno. Peh kaweqtaq méwé, aiq pútaq ehwéh ambubu atawéwé, mó keyábé arutaboiréwé, aru ukiqme méwé, mah sánsámári sehgio. Sirupipeq ahbabáq íre kéh kegá mi sánsámári miraiagehe. Sega itene Wahnahnsabé áhrabue mahraréra, Séhréh aito éra mi sánsámári miraiagehe.

²³ Abehq múguwahgu ehwéhme pehragáhnno. Are tagariahnawe múguwahgu ehwéhme tobhorahi naneq mire. ²⁴ Itene Wahnahne arambehri ani teawe, Íre ehwehúno. Írakaumo. Peh mó ke míéhrarabeq áyáteh sánsá sue uwaresa ání mé kawerue síwáhnorúno ato.

²⁵Wene ehwehnsabé íre kowe atáh ké pehwehrue mónkakák síwáhnorínana Manikánka séhréh aritahnara sene ahbabáq sansa suera aiq pútaq ehwéh iragéhe. ²⁶Wene arambehri miraigeheéna owainawanka ahbabáq ke saiqnariéhre. Saiqnariéhrra aiq pútaq ehwéh íréhrataq sega tábúsoqme iwíáhéra owainawane ahbabáq sansa suera kaweqtaq míagehe.

Anehe tanáhráq wehukega áhnte ahbabáq sansan neherawoe i ehwéhne.

3 Anehe tanáhráq anotah íre kaweq sunúq sinae. Minawé iro. ²Mi tanáhráq wehukega peh seyensabé suwahbanae. Móneyabé sirutaboiro ke méra píribahri saiyo ke míaneherawoe. Mó ke áhnte ehwéh aritera sinoibone ehweh anteruaneherawoe. Mó keyábé kawerowe íre arítáh ké míaneherawoe. Maniká awahbeh sansánsábé íre suwahbáhna ke míaneherawoe.

³Mó keyábé íre sirutaboironerawoe. Íre insahwé arítáh ké míaneherawoe. Íre insahwé aritera síéhruruo ke míaneherawoe. Íre tabasiwe mía aisobuya ké míaneherawoe. Kaweqtaq méyabe suwahrieh ke méra ⁴owinahwino ke míaneherawoe. Apubúue íre kaweq sansánoneherawoe. Ite anotah ke úne íwíáho ke méra Manikánsabe iuwahriehre oneherawoe. Mah marákóipéqté náneqsabé sirutaboiro ke míaneherawoe.

⁵Sega peh ábóraqsabé Manikáne sansá miraéra peh Manikánka págege aritahráhi sansánsábé ahqáho atera íre miraowe. Moke mina tahnsano ké sueq móbeq míáhro.

⁶Mina tahnsa kégá múguwahgu ahrroné nahtapeq pokue ehnenenue síwáhnorowara sene péhe éhwéh íráhwe. Mi ahrérónká áhnte ahbabáruronsabé sirupipeq umehire. Íre kaweq naneqmarínsábé sigará pabeku pabekuire. ⁷Sigará pabekirara sega mó síwáhnori aní mó síwáhnori aniné ehweh irera peh Manikáne aiq pútaq ehwéh íre íráhwe.

⁸Wehukénité sensíwíq Sánésireq Sámbarésireqka Mósísinsabé ahqáho atóyanserah mi sansáno wehgá aiq pútaq ehwéhnsábé ahqáho atáhwe. Manikáne ehwehnsabé ahqáho atáh púara peh múguwahgu iwíáhurowe. ⁹Mi aníténé ahbabáq ábóraq konserah ómiga mi kené ahbabáq mókake tagagehe. Minayabe mó kégá sene ehwehnsabé íre aiq pútare arítáh púara sene arambehri íre anotah úkorahire.

Manikáne ehweh ambubu atawé sehgio i ehwéhne.

¹⁰Arega menah ínéba míarona puah néne sánsá aiq tagariahne. Maniká awahbeh sansá síwáhnoréna kaweq sansánuraue. Moke néne sánsámé arega áwahe aiq tagariahne. Manikánsabe aiq pútare atena wene sansá ambubu atawéna uwareasa aní ména mó keyábé nirutaboiruge. Tabasiwe aní míóge.

¹¹Are tagariahna mó kégá íné níwíoqnarowana níeruraire. Antíóka suwahpeqkakák Áikónía suwahpeqkakák Árisáta suwahpeqkakák míarautaq anotahtaq níwíoqnarowah tagariahne. Níwíoqnarotaq itene Wahnahka séhréh aintarái puana íné kaweqtaq míóge. Segá íné íre nubiq suahráhurowe.

¹²Ite tagarionawe Sísa Karáhéreq méra kaweqtaq méyabe suwahbeh kewé mó kégá síwíoqnaneherawoe. ¹³Ahhbabáq kereq péhe éhwéh síwáhnoro kereqka mó kené péhe éhwéhnsábé aiq pútare arítáhwe. Segá múguwahgu agéra síwáhnorirataq íréhra kégá moq péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritaneherawoe. Segá amahnága ahbabárára mókakewe anotah ahbabároneherawoe.

¹⁴ Arewe aiq pútare ate ahtebarona sansá kawerue sehgio. Are tagariahnaewe itega kaweq ehwéh are áwáhnoruraunayabé kawerue sehgio. ¹⁵ Are animai míaronaraq Manikáne ehweh sáhnsahe sansa áhwárarone. Áhwárawe wene ehweh ahriahri sáhnsahonaga ahtebé Sísá Karáhénsabe aiq pútare atárónana kaweratáráire.

¹⁶ Manikáne ehweh sehiranutaq Manikáne Awanka iwíáh aritena séhréh aritowe. Manikáne ehweh ahtebáhnaga síwáhnoronaraq múguwahgu ehwéh tábúsoq sitahráhone. Ahbabáq sansa tábúsoq sitahráhone. Manikáne ehweh ahtebáhnaga aiq pútaq ehwéhmé kaweqtaq mé sansamé terienawe kawerue síwáhnororahone. ¹⁷ Wene ehwehka ite Sísá tagariona kegá kaweq sansánéq moke kaweq arámbéhrí miraorahúne.

Manikáne ehweh págegeue pahsuo i ehwéhne.

4 Sísá Karáhéga tuinagake moke oga míáh kéreq pukia kéreq sainsuankéhe. Wega tuinaraq ahriahri wahnahnaitanawire. Minayabe wereq Manikánseq tagariehya puah teawéna ehwéh kawerue iro. ² Manikáne ehwehnsabé suwahbeh kereq íre suwahbeh kereq teri terinúno. Se iragéhboq kawerue síwáhnorúno. Wene ehwehka sirupipeq pankehboq págegeue síwáhnorúno. Sísansabé aiq pútare atera wene sánsá kawerue sehigigéhbog kawerue síwáhnorúno. Maniká awahbeh sansá síwáhnorinaraq uwareasa ání míahno.

³ Írátíahno. Mókake wehukega aiq pútaq ehwéhmé íre irera peh seye suwahbeh naneqsabé sirutaboironerawoe. Seye suwahbeh ehwéh síwáhnoro keyábé, Íwáhnorigehboq máhoro aritanerawoe. ⁴ Sega aiq pútaq ehwéh sinehepeq suera wehukene áwahe ehwehnsabé aiq pútare aritanerawoe.

⁵ Ahriahri peh kaweq iwíáhúno. Kaweq sunúqkákák íre kaweq sunúqkákák ahriahri Sísane sánsá sehgio. Áhnte kegá Sísá éhweh iragéhboq teri terinúno. Manikáne Awanka teawátái arámbéhrí miraue parabaruo.

Poraga, Kagai apéq náninkéhe i ehwéhne.

⁶ Íné pukona tanáhráq aiq sinaire. Mi tanáhráqmé aiq wahtonire. Asiu kegá sene sánsánéra náhníaq sera ano Manikánsabe titiréra ahkiónserah íné moke néne arambehriyabé moq Manikánsabe titiruge. ⁷ Manikánka níátái arámbéhrí kawerue mira aruqaruruge. Mi arámbéhrí aiq parabarúoge. Sísane sánsá íre susa peh kawerue sehgiúge.

⁸ Wehukénká árésisiéna kiotaiki aní awahriq ayáhúq áwínserah Manikánka kaweqtaq kagai apéq náninkéhe. Minayabe itene Wahnahnka ínénsabe, Kaweqtaq míahne aintankéhe. Mi apéq íopeq intena we tuinagake náninkéhe. Wega tábúsoqme iwíáhue sainsuahnarag íre ínébataq náninkéhe. Írakaumo. Ómi we tuina tanáhráqsábé áwénuno ke ápeq siena kawerowe aritankéhe.

Poraga Tímótinsabé, Ínéba apubúue súno ato ehwéhne.

⁹ Arega miraorahinarag iwíáhue tagé ínéba apubúue súno. ¹⁰ Témásiga mah marákóipéqté náneqsabé arutaboirena íné nuwena Tésarónáika suwahpeq pokuraire. Káreséniga Kárétía marákórápéq pokurairana Táításaga Támésía marákórápéq pokuraire.

¹¹ Áruká webataq ínereq mioye. Néne arambehriwe Máhkaga kawerue séhréh aintaráhi aní míre. Séhréh aintankéhboq meqme súno. ¹² Tíkíkúsiwe Épésá suwahpeq eqmaq áúwátáuge.

¹³ Néne káhq ambántá Tóása suwahpeq Kápúsine nahtapeq matauge. Ínéba sínaraq minakaq púkuwarínkákáq sehirania kanéhwárínkákáq mewe súno.

¹⁴ Káhpah kaweraqari aní wenáwíq Árékásántaga anotahtaq íre kaweraintáaire. Minayabe itene Wahnahnka kamah awinkéhe. ¹⁵ Wegá itene ehwehnsabé págegeue ahqáho aítaráinsabé arega we auráq matiahno.

¹⁶ Téhwe sega ehweh aintárotaq ómiga íné íre níéhnehia nuwera pokurowe. Minayabe Manikánka kamah arinehoéna sensabé púrerarítárauge. ¹⁷ Nahnsónka itene Wahnahne ehweh irageheéna tábúsoqme terítátautaq itene Wahnahnka íné séhréh aintena págege aintáaire. Segá nubi q suaneheraurotaq wega séhréh aintarái puara túbáh agurowe. ¹⁸ Ahbabáq aintéhrakake Manikánka séhréh aintankéhe. Wegá wahnahnirabeq íópeq míankeheéna tumeiqmena móintankéhe. Ahriahri wensabé iwíáh íwíáh atanéhe. Aiq míre.

¹⁹ Ákúirareq wene ahre Párisírareq Ónésíma karirónánínseqsabé iroero terio. ²⁰ Érásátiga Kórína suwahpeq míéhre. Tárópíma awahreuirana Mírétúsi suwahpeq áúwátáuge. ²¹ Ópeq íre sínaraq ínéba súno. Mahtaqté ánimári sensíwíq Íyúbúrúsi, Púrénísi, Árinúsi, Káróríarehga arensabé iraúno atáhwe. Sereq ómi mahtaqté Sísa tagaríáh kéreqka arensabé iraúno ewe.

²² Itene Wahnahnka arereq mía míaire. Wegá arensabé arutaboiréna séhréh atéhre.

Táitása

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Táitásawe íre Asiu anínéna Porane ehweh kawerue sehgienna Kírítí marákórápéqté ké, Sísá tagariáh ké séhréh aritena kawerue wahnahnúwe. Poraga karábúsiipéq míotaq mah pahsí sehiranúwe. Wega Táitásansabé Sísá tagariáh kéréq wahnahno ke omaq site sansánsábé, síwáhnoré sansánsábé, kawetaq mé sansánsábé ue mah ehwéhmarí sehiranue Táitása teawuwe.

Poraga Táitása awu pahsíe.

1 Táitásao, íné Porane páhsi sáhnsahwe tagáhnó. Íné Manikáne arambehriu aní múge. Sísá Karáhéga we éhweh kosíwáhnorúno aintena eqmaq núwátáire. Manikánka omaq sito ke séhréh aritankeheéna eqmaq núwátáire. Segá aiq pútaq sansá Manikáne kaweq sansá ahtebagehboq kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire.

² Itega Sísansabé aiq pútare ateq oga mérapeq kiwíanehe iwíáhúne. Naho Maniká, íre péhenorahi anínká mahraréna, Ínéga omaq sitáhna kegá oga mérapeq awaq miagéhe úwe. ³ Oga mérapeq awaq miagéhe éna wewega iwíáhi tanáhráq mah kawéq éhwéh itene irupipeq iwíáh aítaráire. Maniká, ite kaweraitéh ánínká ínénsabe, Mah kawéq éhwéh koreri terinúno aintaráirana teri terinuge.

⁴ Táitásao, néne páhsi sáhnsahwe tagáhnó. Itega morá íwíáhue Sísansabé aiq pútare atoyansabé are nénahni úkurone. Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé, ite kaweraitarái anínseqka are séhréh atera arene aru ukiq atéhye.

Sísá tagariáh kéréq wahnahno ke omaq siteyabe éhwéhne.

⁵ Ite íre parabaruoaya arámbéhrí arega mirainkeheéna Kírítí marákóráq áúwátáuge. Mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue Sísá tagariáh kéréq wahnah anímáí míagehboq omaq sito. Teawátáunserahnue omaq sito.

⁶ Peh kaweqtaq mía míai anímé peh morá áhré matíéh anímé Sísá tagariáh kéréq wahnah aní míahrahire. Peh morá Sísansabé aiq pútare atáh anímáíné sibowáwé wahnah aní míahrahire. Wene animáírnká ahbabáréra sibowáné ehweh anterúáh anímáíné sibowáwé wahnah aní íre míahrahire.

⁷ Sísá tagariáh kéréq wahnah arítéh ánínká Manikáne arambehri auráq matíéh púana peh kaweqtaq mía míai anínká wahnah aní míahrahire. Píribahri anímé, áyáteh anímé, píah néna múguwahgu aruqaruri anímé, tobek aruqaruri anímé, móneyabé arutaboiri anímé íre wahnahnorahire. Írakaumo.

⁸ Nahnsó ke kawerue kirabo arítéh anímé, kaweqtaq méyabe arutaboiri anímé, tabasíwe míéh anímé, kaweq iwíáhue arambehri anímé, Maniká awahbeh sansá sehgi anímé, wewene kaweq iwíáh ambubu atíéh anímé Sísá tagariáh kéréq wahnahnorahire.

⁹ Áwáhnoro ehwéh kawerue ambubu atíéh ánínká mó ke kawerue síwáhnororahire. Wega aiq pútaq ehwéhnsábé suwahrieh ke síwáhnoréna sene iwíáh kawerarítankéhe.

Péhe éhwéh síwáhnoro keyábé éhwéhne.

¹⁰ Kíríti marákórápéqté ké auráq matíáhro. Píribahri ke méra sega abehq éhwéh-néra péhe éhwéhnuwe. Asiu kené síú amurúrué sansa sehgióro e kewé áhnte mina tahnsa míáhwe. ¹¹ Sega mó kené móne meyaneheéra áhnte mi karíronánínsábé péhe éhwéh síwáhnorowe. Mi karíronání aiq pútaq sansá súéhboq péhe kéné ehwehnsabé ehiya míáhro arito.

¹² Kíríti marákórápéqté ání Kíríti ke seyene ehweh irari anínká mahraréna, Kíríti marákórápéqté kégá péhe éhwéh irare irareo ke wóe. Se áwéh keropia póeráhq tahnsa ké méra taorahoue kobukahburo ke wóe ire. ¹³ Wega irari ehwéh aiq pútaq ehwéhne. Minayabe Kíríti keyábé págegeue síwáhnorúno. ¹⁴ Aiq pútaq ehwéhnsábé suwahrieh kégá sehgióro e ehwéhnkákákq Asiu kené péhe áwahe ehwéhnkákákq suera Sípane sánsá kawerue sehgiéhbog págegeue síwáhnorúno.

¹⁵ Kaweqtaq mía míaog kégá moke táhutahuq íre órirane éra peh nah naneq mire éra nahwe. Sísansabé íre aiq pútare atáh áhbárérá kéwé moke mah marákóipéq kéh náneq tagéra íre kaweq nanere iwíáhowe. Sene sirupipeq ahabábq áhwáréra kaweq sansá íre írátíáh púara sega kaweq iwíáh íre orahowe.

¹⁶ Sega mahraréra, Itega Maniká tagarione irarewe. Iraréra Manikáne ehweh anteruera ahabáréra kaweq arámbéhrí íre miraorahowe. Minayabe ite tagarionawe se Maniká íre tagaríáhwe.

Aboawah wehyábé síwáhnoré ehwehne.

2 Arerega peh tábúsoqme aiq pútaq ehwéh síwáhnorúno. ² Aboawah wehyábé mahraré, Múguwahgu iyehboq áhnte piáh né pehragahro. Peh tábúsoqme iwíáhoru. Tabasíwe mía míaoro. Aiq pútaq sansá ahtebawe sehgióro. Manikánsabe irutaboírég wehukeyabé irutaboíro. Sípane sánsá kawerue sehgióro terio.

Aboawah ahréyábé síwáhnoré ehwehne.

³ Aboawah ahrérónsábé mahraré, Manikánsabe áhtenéq kaweqtaq mía míaoro. Mó keyábé péhe éhwéh arítého. Píahyabé irutaboíriyeho. Peh kaweq sansá síwáhnororo terio.

⁴ Sega ibehinínsónsábé mahraue síwáhnororo arito. Iteruwehqsonseq itene anímárinseqsabé kawerue irutaboíro teriéro terio. ⁵ Iteitene kaweq iwíáh ambubu atawéq sehgióro teriéro terio. Mó weh pehragéq peh morá arenawehq kéro teriéro terio. Íre itereq morábí náneq pehragéq peh iteitene arambehriue areqnahreq ahréró míáhro teriéro terio. Peh kaweqtaq mía míaéq iteruwehqsonse ehweh kawerue íráhro teriéro terio. Sega mah ehwéh sehgiórataq mó kégá Manikáne ehwehnsabé íre awiréh atahráhowe.

Mahbigaunsábé síwáhnoré ehwehne.

⁶ Mahbigaunsábé iteitene kaweq iwíáh ambubu atawéq sehgióro terio. ⁷ Sega are tagéra ahtebagehbog arega peh kaweq sansánúno. Síwáhnoróna tanáhráq ogiogi pehragé peh kawerue tábúsoqme síwáhnorúno. ⁸ Mirainaraq are áwíoqnah kégá tagéra siyehitáhnayabé íre ehwehia peh túbáh agigehe.

Mó kené arambehri keyábé síwáhnoré ehwehne.

⁹Mó kené arambehri arítáh keyábé mahraré, Píribahri sansá sueq ite arambehri-raq ítéh áníné ehweh kawerue ireq itene arambehri tábúsoqme miraoro terio. ¹⁰Sene ménsámehnsá aebóiyeho. Peh kawerue auráq sítáriáhro terio. Mirairara tagehra kegá Maniká ite kaweraitéh áníné sánsá aiq kaweq sansáne iwíáhigehé.

Sísa tuina tanáhráqsábé éhwéhne.

¹¹Manikánka mah kehiná kéhínánsábé arutaboirena aiq sokigi aintéhre. Arutaboirena ómi kaweraritahrahire. ¹²Itensabé arutaboirena mahraréna, Ínéns-abe íre aiq pútare aintáh kégá onserahniyeho. Mah marákóipéqte sánsánsábé irutaboiriye. Mah tanáhráq peh kaweq iwíáhue tabasíwe méq ínega unserah kaweqtaq mía míaoro ire.

¹³Sísa Karáhé itene Maniká míre. We ite meirena kaweraitéh ání míre. Mókake we téhreh naneqkakák tuina tanáhráqsábé iwíáh iwíáhéq kaweqtaq mía míaéq áwénunúne.

¹⁴Webataq wene kaweq anímáí mía míaiageheéna Sísa itene ahababáqsabe wene korahqtaté paiqmaranieéna putiowe. Minayabe itene ahababáq sansa moke sueq peh kaweq arámbéhríyábé irutaboironene.

¹⁵Teawewó éhwéh síwáhnorúno. Peh kaweq sansá sehgióro arito. Ahababáq sansa miraiyeho arito. Segá arene ehwehnsabé anetaníbo iwíáhiyehboq págegeue síwáhnorúno.

Manikánka kaweraitáráinsabé kaweq sansánonehe i éhwéhne.

3Arega síwáhnorina keyábé mahraré, Kámáhni kereq sene wahnah kereqne ehweh kawerue íráhro arito. Mi kegá kaweq arámbéhrí miraoro irataq apub-úue miraoro arito. ²Síéhuruiyeho terio. Ehweh aruqaruriyehboq pehwehribeq méq uwaresa anímáí méq kaweraritáhro terio.

³Naho iteitega saiyoéq ehweh anterueq péhe éhwéhnsábé aiq pútare ataráúnana ahababáqsabe iuwahbaraire. Ahababáqsabe iuwahbarainsabé ahkaragáraga ite saiq-nariaraire. Saiqnariarairaq ahriahri ahababáq aruqaruréq mó kené ménsámehnsáns-abe igará pabekuraire. Mó kegá itensabé iuwahriehre ewaq itega moq wensabé wensabé iuwahriehre iwíáhuraune.

⁴Maniká, ite kaweraitéh ánínká itensabé arutaboirena kaweq sansá aitená arutaboire sansa sokigi aiíre. ⁵Sokigi aiena kawetaq míáhwe aitááire. Íre iteitega kaweq arámbéhríyábé kaweraitááire. Peh wewega arutaboiritena itene ahababáq sabi íúátáire. Sabi iuena itene irupipeq pabeq paberaitááire. Pabeq paberaitáái puana Manikáne Awanka o awá maqmarena oganúq ítááire.

⁶Wenawanka oganúq ítááirana iteba mía míainkeheéna Manikánka Wenawa eqmaq áúwátáire. Sísa Karáhéga ite kaweraitáráinsabé eqmaq áúwátáire. ⁷Sísa Karáhéga itensabé arutaboirena kaweraitáráinsabé Manikánka ite oganúq ítááire. Oganúq ítááiraraq oga mía míaéq oga mérapeq awaq meyabe áwénunúne. ⁸Teawú éhwéhnsábé aiq pútare atone.

Manikánsabe aiq pútare atáh kégá, Tábúsoqme kaweq arámbéhrí miraonehe iwíáhigehboq mótaq mótarue mah éhwéh págegeue síwáhnorúno. Wehukega kawerue ahtebagehboq mah éhwéh síwáhnorúno. Mah éhwéh aiq pútaq éhwéh-

néna ómi ke séhréh aritahráhire. ⁹Táhmáro kegá abehq éhwéhnéra sigaqnaréh síwíq pankerera tobewehwe. Mi kegá Mósísiga sehgióro ú ehwehnsábé moq tobewehwe. Síwáhnorinaraq mi tobého ehwéh pehragáhno. Minawarimé íre iahtebahrahi naneq mire. Pehragáhno.

¹⁰Sísa tagariáh kegá ehwehiyehboq abehq éhwéh aruqaruri aniné iwíáh tábúsoq ato. Mó tanáhráq mó tanáhrárue teawinana íre irahnaraq auwe móbeq míahno.

¹¹Wene arupipeq ahababáq áhwáreh puana wega íre kaweq iwíáhorahire. Wewene ahababáqka kamah awinkéhe.

Páhsi parabaginai ehwéhne.

¹²Wehukeníté sensíwíq Átémásareq Tíkíkúsireq míéhye. Mótaq mi anité areba eqmaraní. Areba sirataq arega mitaq sue Níkópórísi suwahpeq ínéba peheráh súno. Moke sóiriri tanáhráq Níkópórísi suwahpeq kowíanie iwíáhuge. ¹³Sehgióro ú ehweh ahtebeh aní wenáwíq Sénási wereq wene iyahnabo aní Ápóroreq itega mi anité séhréh arito. Segá mó ke apubúue korerigéhboq se íre kéh náneqmarí nario.

¹⁴Itega wahnahno kegá séhrého sansá ahtebagehboq kaweq arámbéhrí miraoro terio. Túbáh agiyehboq Síssane arambéhrio ke nárieq séhréh arítáthro terio.

¹⁵Moke ínereq míáh kegá itensabé iroero ewe. Mibeqté Sísa tagariáh ké, itensabé sirutaboiro keyábé iroero terio. Manikánka ite ómi séhréh aitéhre.

Pírémóna

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Pírémónawe anotah weh ména Sísansabé aiq pútare ato anínéna Porane iyahnabo aní míowe. Pírémónane arambehri aní wenáwíq Ónésímae. Poraga Pírémónansabé, Arene arambehri anínsábé arutaboíre pehwehrue wahnahnato ue mah pahs sehíranúwe.

Poraga Pírémóna awu pahsíc.

1 Pírémónao, íné Porareq Tímótireqne páhsi sáhnsahwe tagáhno. Ínéreq iteríbáq Tímótireqka miraúya arámbéhríwé arega moq mira aruqaruróne. Arewe itene kaweq iyáhnábó aní móné. Íné Sísá Karáhéne ehweh teri terinunsabé karábúsiipéq míóge. ²Ápíao, are iteinahno wone. Áhkípúsao, arereq itereqka Manikáne kaweq sansá págegeue sehgiune. Arene nahtapeq momiwío keo, ite Sísá tagaríah ké wóe.

³Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq aitehye.

Poraga Pírémónane kaweq sansánsábé iwíáh iwíáhú ehwehne.

⁴Ínéga púrerutaq ahriahri arensabé niahreraq matawéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge. ⁵Mó kegá are éhweh teniera, Itene Wahnah Sísansabé aiq pútare ate arutaboíróne éra moke Manikáne animárínsábé arutaboíróne ewe. Minayabe púrerutaq ahriahri arensabé niahreraq matawéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge.

⁶Arereq itereqka monseráhnue Sísá Karáhénsabe aiq pútare atone. Wega ite séhréh aitena kaweraitéhre. Minayabe arereq itereqka kawerue iahtebanehéna púreraita aitaue.

⁷Pírémónao, are náníbáq móné. Arega Manikáne animárínsábé arutaboírarite sene sirupipeq eyoyóinkehé séhréh aritahne. Minayabe nirupipeq anotahta eyoyóire.

Poraga Pírémónansabé, Ónésíma pehragé mehweh ato ú ehwehne.

⁸Arega íné Pora nuwahbeh arámbéhrí mirainkehéna Sísá Karáhé áwírué teaweráhuge. ⁹Arega ínénsabe arutaboíraintahna puana págege ehwéh íre teawiníe. Íné Porawe Sísá Karáhéne ani ména wene arambehri mirauraunsabé karábúsiipéq míóge.

¹⁰Íné karábúsiipéq míarautaq arene arambehri aní Ónésímaga surairana Sísá éhweh teawátáugana irena aiq pútare ataráire. Minayabe néne ani úkurona puah we séhréh ato. ¹¹Menah Ónésímaga arene arambehri aní ména íre kawerue séhréh ataráire. Amahnága wega arereq ínéreq kawerue séhréh aitaahráhire.

¹²Ínéga wensabé anotahtaq nirutaboíratena areba eqmaraníe. ¹³Sísane kaweq ehwéh teríatáunsabé karábúsiipéq míóge. Minayabe arega íné séhréh aintarónanserah Ónésímaga séhréh aitaahráhire. Wega íné séhréh aintankehéna ínéreq méyabe nuwahbehre.

¹⁴Arensabé, Íné nuwahbeh ehwéh sehgio éna págegeue íre teawiníe. Írakaumo. Íre néne iwíáhga peh arerega iwíáhue miraúno. Arega, Íné Pora séhréh atanaue iwíáhnaraqmé peh arerega iwíáhue miraúno.

¹⁵ Menah Ónésímaga are auwena ínéba suraire. Ínéba séna Sísa Karáhéne ani úkú-rainsabé mókake areba ahriahri míankehe. ¹⁶ Amahnága we íre peh morá arene arambehri aní míankehe. Írakaumo. We arene arambehri aní ména amahnága itene Wahnah tagaríéh púana arenábáq tahnsa ména are kawerue séhréh atankéhe. Minayabe arega wensabé anotahtaq arutaboirinkehe. Ínéga wensabé nirutaboiruge. We náníbáq tahnsa míéhre iwíáhéna nirutaboiruge.

¹⁷ Ínéreq arereq morá árámbehri ánité úye iwíáhono? Mira iwíáhinaraqmé arega íné mehweh aintahnanserah Ónésíma moq mehweh ato. ¹⁸ Menah wega are ahbabáq ataráiro? Wegá arene ménsámehnsá merairo? Wegá merai naneqsabé ínéga are náwiníe. ¹⁹ Ínénéga awinauge. Íné Poraga aiq iraruge.

Mah pahsí néne niyahnkaratáté sehiranaróge. Ínéga Sísa éhweh are teawátáutaq arega wensabé aiq pútare atáróne. Minayabe ápeq nánio íre ataráuge. Mókakeakáq ápeq nánio íre ataníe. ²⁰ Náníbáro, arereq ínéreq Sísa Karáhé itene Wahnahne anité míoye. Minayabe íné séhréh ainte nirupipeq eyoyó ainto.

²¹ Íné tagaríómé arega íre peh morá ínéga sehiranue teawú éhwéh mirainkehe. Arega mó kaweq sansánkákáq mirainkehe. ²² Wahnah anínká íné pugeq nuwankéh-boq púrerainto. Pugeq nuwahnaraq areba kinauge. Minayabe arene nahtapeq máhriq kaweraintewahno.

Porareq morá árámbehri ánímárinká Pírémónansabé iraúno ató ehwehne.

²³ Wehukení wenáwíq Épárasi mahtaq míéhre. Wegá Sísa Karáhé éhweh teri terinurainsabé ínéreq karábúsiipéq míoye. Arensabé iraúno ire. ²⁴ Ínéba arambehrio ke Máhkareq Árisátákireq Témásireq Árukareqka moq arensabé iraúno ewe.

²⁵ Itene Wahnah Sísa Karáhéga iteba mía míaéna arutaboiréna séhréh aitéhre.

Íbaru Ke

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Íbaru ke, Asiu ke, Ísara kewé se peh morá ké miáhwe. Se apahtáro áwíq kéhre. Mah pahsí sehiranú ani áwíq íre kéhrana peh anehete ehwéh Porane ehweh tahnsá púara áhnte kegá, Poraga sehiranúwe iwíáhowe. Mó kegá Sísá tagariáh Íbárú ké síwíoqnowe. Mi tanáhráq mah pahsí sehiranú aninká sensabé, Ite túbáh agiyehboq peh tábúsoqme iwíáhoru ue Sísane sánsá ambubu atiageheéna mah pahsí sehiranúwe. Sísawe aiq pútaq Manikáne ahninkáwáéna íópeqté kéreq Manikáne ehweh iraru kereq Mósísireq kiotaikúwe. Manikánka Sísá mibeq mahbeq aritéh áni míankeheéna omaq atowe. Sísaga miraúnsabe Manikánka o moráéné ehweh áhwárówe. Minayabe íre kaweq sunúq sínaraq túbáh agiyehboq peh Sísane sánsá ambubu atawéq tauntahunue sehgióro ue Íbaru Ke sehiranue teriuwe.

Íbaru ke siu pahsíe.

1 Naho Manikánka mó tanáhráq mó tanáhráruwe wene ehweh iraru ke iwíáh ar-itowara mó sansá mó sansánue itene igaqnaréh ehweh teríúwe. ²Teríúwana amahnága anehe tanáhráq wenahni iwíáh atowana wega Wenabone sánsá teiena sokigi aiíre. Manikánka irarúwana wenahninká moke mah marákó marákóákáq íópeqkákáq mirarowe. Wenahninká mókake moke wahnahninkeheéna omaq atowe.

³Maniká téhrehnka inserahni aní míéhhrana wenahni moq téhrehnka inserahni aní míéhre. Maniká mía míainserah wenahni moq monseráh áníne. Wega págege ehwéh irarinka moke mah marákó marákóákáq íópeqkákáq kaweqtaq kagaire. Wega wehukene ahbabáq aiq kaweraitena íópeq Maniká Iteribone ayah púpeq tútuue mía máaire.

Manikáne ahninkáwágá íópeqté ké kiotaikire i ehwéhne.

⁴Manikánka wenahni áwíratowana mi awíqká moke íópeqté ké síwíq kiotaikire. Mina inserah wenahninká moke íópeqté ké kiotaikire. ⁵Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Are nénahni móne. Amahnága íné Arenabo míóge ire. (*Buk Song 2.7*)

Mi sehiránká mó mahraréna,

Íné Wenabo míahnana we nénahni míankehe ire. (*2 Samuel 7.14*)

Manikánka íópeqté keyábé mah ehwéh irarúwo? Írakaumo. Peh morá wenahninsábé irarúwe. ⁶Manikánka wene ebeq piah aní mah marákóipéq eqmaq auwanaútaqsabé wene ehwehnka mahraréna,

Íópeqté kéó, ite ómiga nénahninsábé iwíáh iwíáh atáhro ire. (*Lo 32.43*)

⁷Íópeqté keyábé Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Wega íópeqté ké sóiriq tahnsá mirarena

se wene arambehri ke irobina tahnsá mirarowe ire. (*Buk Song 104.4*)

⁸Wenahninsábé Manikáne ehwehnka mahraréna,

Manikáno, arega wahnah wahnahnóna tanáhráq peh ahriahri kagainawire.

Arega wahnah wahnahnónawe tábúsoqme iwíáhue mirainewóne.

⁹ Are moke ahbabáq sansansábé awahriehrana
peh kaweq sansánsábé awahbehre.

Awahbeh puana íné Maniká Arenaboga are anotah aní mé moke wahnahnúno atóge.
Arene wehgauné sirupipeq eyoyó aritena
arene arupipeq anotah eyoyó atóge ire. (*Aisaia 61.1*)

¹⁰ Wenahninsábé Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Itene Wahnahno, téhwe arega mah marákó márákó mirarónana págegeue kéhre.
Moke íopeq kéh náneq arerene ayahtate miraróne.

¹¹ Mókake moke mah mensáméhnsá tabanagínaraq
are peh mía míainiewóne.

Ambanta nahonáh úkinserah mah marákó márákóákákq íopeqkákákq nahonáh úkéna
íre kaweraginawire.

¹² Wehukenínká wene máhti sabaréhnserah

arega mah marákó márákóákákq íopeqkákákq sabaráruankéhe.

Wehga wene nahonáh kórósí ugurúruena
o korósí sukiwíéhnserah mirainkehe.

Arewe ahriahri monseráhnue mía míainiewóne.

Arene oga mé tanahráq íre parabaginawire ire. (*Buk Song 104.4*)

¹³ Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Arega niyah púpeq tútuue míahno.

Moke arene naruo arene aigúnúbá tahnsa méra

arene ehweh sehgióro aritaníe ire. (*Buk Song 110.1*)

Manikánka íopeqté kényábé mah ehwéh irarúwo? Írakaumo. Peh morá wenahnin-
sábé irarúwe. ¹⁴ Minayabe íopeqté kéwé aneq kebo? Íopeqté kéwé wehukene siwa
tahnsá méra Manikáne arambehri miraowe. Manikánka kawerarítéh ké séhréh ar-
itageheéna íopeqté ké siqmaréhre.

Manikánka ite meirena kaweratárái ehwéhne.

2 Manikáne ahninkáwá anotah Wahnáh mía míainsabé itega írátáuna ehwéh am-
bubu atawéq sehgiónehe. Itega íre túbáh agia peh wene ehweh sehgiónehe-
qmúne. ² Naho Manikánka íopeqté ké iwíáh aritowara sega iraruwara itene igaq-
naréhga írówe. Manikánka mi ehwéh íre sehgiú ke kamah ariuwe. ³ Minayabe
itega Manikánka kaweraitéh éhwéhnsábé anetaníbo íwíáhonaraq kaweqtaq mía
míañehnkono? Írakaumo. Wene ehwehnsabé anetaníbo íwíáhonaraq Manikánka
ite moq kamah ainawire.

Téhwe itene Wahnahnka wene kaweraitéh éhwéh teriuwara mi ehwéh író kega,
Aiq pútaq ehwéhne teiúwe. ⁴ Író kega kaweraitéh éhwéh teiútáq Manikánka págege
aritonka sega págege sansánéra ótaq sansánéra íre tagarío sansanuwe. Manikánka
miraúnsabe, Mi ehwéhmé peh aiq pútaq ehwéhne ue pahsuowe. Wene arambehri
kawerue miraigeheéna Manikánka iwíáhue Wenawanka náí náneq náiuwe.

Sísaga webataq ite meirena kaweraitahráhi aníne i ehwéhne.

⁵ Manikánka íopeqté kényábé, O marákó márákórátq wahnahnoro aritanabo?
Írakaumo. ⁶ Minayabe wene Púkuipéq wehukenínká mahraréna,
Manikáno, arega ite wehukeyabé iwíáhnawe
ite aneq tahnsá kéabuno?

Ite we peh abehq naneq mune.

Aneqsabé kawerue wahnahnaitahno?

⁷ Peh wahto tanahráq íopeqté kégá ite kiotaikowe.

Arega ite pankere omaq ite iteíwíq pankerahne.

⁸ Arega moke miraóna naneqsabé wahnahnoro aitahne ire. *(Buk Song 8.4-6)*

Ite tagónawe amahnága tánáhráq wehukenínká moke kéh náneq íre wahnahnatíehre. Írakaumo. ⁹ Itega peh Sísaga tagónana we anotah aní míehre. Menah wahto tanahráq we arambehri aní úkurairara íopeqté ké síwíqka wenáwíq kiotaikuraire. Manikánka séhréh aitowana Sísaga mah kehíná kéhínané ahabábq kaweraitanieéna putiowe. Wega itene ahabábq kaweraitanieéna éruwana pukúnsabe Manikánka we iriatena wenáwíq pankeq atena, Anotah aní mé wahnahnúno atowe.

¹⁰ Manikánka moke kéh náneq mirarena wahnahnatíehre. Minayabe áhnte kegá wenahnimáhq úkéra wene kaweq téhrehabeq míageheéna Manikánka Sísaga eqmarowana éruwe pukúwe. Manikánka miraúnsabe Sísawe iteruwah úkéna áhnte ke séhréh aitena kaweraitíehre.

¹¹ Sísaga itene ahabábq aiq kaweraitéhnásabé wereq ite kaweraitéh kéreqne Iteribito peh morá aní míehre. Minayabe Sísaga itensabé, Nánuwahrah woe aiteyabe íre ayehitehre. ¹² Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Are éhweh nánuwahrah teriníe.

Are tagaríáh ké momiwíotaq

arenáwíq pankeranieéna

arensabé igonkónue iwíáh íwíáh ataníe ire. *(Buk Song 22.22)*

¹³ Mi ehwéhnká mó mahraréna,

Wega omasa éhwéh sehginawire íwíáhuge ire. *(Aisaia 8.17)*

Mi ehwéhnká mó mahraréna,

Ínéreq moke Manikánka nání ánímárinseq aiq míone ire. *(Aisaia 8.18)*

Sísaga wehuke séhréh aitanieéna wehukení úkú ehwehne.

¹⁴ Ite Manikáne animárimé peh wehuke míone. Peh wehuke míona puana Sísaga ite kaweraitanieéna wehukení úkéna ite tahnsá míowe. Owainawanka puké sansatáq wahnahnatíehre. Sísaga owainawa anehinsaruanieéna putiowe. ¹⁵ Sísaga miraúnka wehuke puké tanahráqsábé anotah áhreo ke sabirúehrara amahnága íre áhreowe. ¹⁶ Minawé wega íopeqté ké séhréh aritehro? Írakaumo. Wega ite Ébárahma kahnáh séhréh aitéhre.

¹⁷ Sísaga wehukene ahabábq kawerarena insahwé aitanieéna wehukení úkéna wehukene sánsánúwe. Manikáne arambehri mirainieéna itene mibeq mahbeq aitéh aní míanieéna wehukení úkéna wehukene sánsánúwe. ¹⁸ Áhwaré naneqka weba sítaq Sísaga anotahtaq éruwana íre ahabárúwe. Minayabe amahnága áhwaré naneq iteba sitaq wega ite séhréh aitahráhire.

Sísaga miraúnka Mósísine arambehri kiotaikú ehwehne.

3 Néne iyahnabo animárimo, Sísansabé iwíáhue tagahro. Manikánka ite omaq itena íahraburainsabé itega Sísansabé aiq pútare ateq we tagaríáhwe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní míankeheéna Manikánka Sísaga eqmarowaq itega we éhweh teri terinúne. ² Wene arambehri mirainkeheéna Manikánka Sísaga omaq atena

eqmarowe. Mósísiga Ísara ke séhréh aritena Manikáne arambehri kawerue sehgiunserah Sísaga moq Manikáne arambehri tábúsoqme sehگیر.

³Wehukeníká kaweq nah pearéhrara tagah kegá mi nahnsábé ákáhtaq iwíáh iwíáhéra mi nah pearéh ánínsábé anotah iwíáh iwíáhowe. Mina inserah Manikánka Mósísinsabé ákáhtaq iwíáh iwíáhéna Sísansabé anotahtaq iwíáh iwíáhíre. ⁴Nah pehipi íre kéhrara peh wehukega pearáhnserah moke mah marákó marákó kéh náneqme Manikánka mirarowe.

⁵Mósísi Manikáne arambehri anínéna Ísara ke míótaq moke Manikáne arambehri kawerue sehgiuwe. Naho Manikánka we iwíáh atowana Mósísiga mókake sína naneqsabé irarúwe. ⁶Minayabe Sísá Karáhéwé Manikáne ahninkáwá ména moke Manikáne animáří kawerue wahnahnire. Itene wahnahnsabé aiq pútare ateq wega mirainie ú ehweh mirainawire iwíáhonaraq we kahnáh míaneheqmúne.

Manikáne ehweh anterúáh kegá ahrenérapeq íre serahowe i ehwéhne.

⁷Ite Manikáne animáří méq Wenawane ehweh irone. Minayabe Wenawanka Púkuipéq mahraréna,

Iboramé itega íné Manikáne ehweh íréhrataq

⁸saiyoiyehboq kawerue íráhro.

Naho itene igaqnaréhga abatapi míótaq

sega néne ehweh íre irera peh saiyoéra níwíoqnowe.

Sega mirau serahniyeho.

⁹Mitaq ínéga itene igaqnaréh 40 opéq séhréh arítáhwara sega néne ótaq sansá tagéra minayabe íre iwíáhía peh saiyoéra níwíoqnowe.

¹⁰Saiyoéra níwíoqno puana

mi keyábé nibiahnsa arítáhwae.

Minayabe ínéga mahraréna,

Mi kegá néne sansá íre ahtebera

peh ahriahri ahbabáq aruqarurowe ewae.

¹¹Ínéga abiahsanéna sensabé pahsuena,

Ahrenérapeq ínéba íre seneheqmóe ewae íre. (*Buk Song 95.7-11*)

¹²Néne iyahnabo animáríno, itene irupipeq ahbabáq iwíáhéq túbáh agiyeho.

Maniká Iteribowe oga mía máí aní míre. Wene sansá inehpeq súéhboq kawerurero.

¹³Ahbabáq sansanká ite míáhrabeqte aní saiqnarienehboq Sísá kawerue kéraneheq mó wehekáh mó wehekáhnue kaweq ehwéh we teawíeq we séhréh atéhoró.

¹⁴Itega Sísansabé téh kawerue aiq pútare ataráúnanserah mókakeakáq pukona tanáhráqkákáq wene sansá íre túbáh agía peh kawerue ambubu atíáhnaraq Sísá Karáhéreq moraráq mía míaoneheqmúne. ¹⁵Métáq sehiranue teiewónserah

mónkakáq sehiraninie. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Iboramé itega íné Manikáne ehweh íréhrataq

saiyoiyehboq kawerue íráhro.

Naho itene igaqnaréhga néne ehweh íre irera

peh saiyoéra níwíoqnowe.

Sega mitaq mirau serahniyeho íre. (*Buk Song 95.7-8*)

¹⁶Manikáne ehweh írótaq íre sehگیرa peh saiyoue míó kewe inseréhbo? Mósísiga Ísípi marákórápéqté meriqmena móríto kewe moke mi ke saiyo kée. ¹⁷Áhnte opéq

40 opéq Manikánka abiahnsa arito kewe inseréhbo? Ahbabáq aruqaruro keyábé abiahnsa aritowara abatapi pukuwe.

¹⁸ Manikánka abiahnsanéna iwíáhéna, Ahrenérapeq ínéba íre seneheqmóe úm inseréhyabe irarúwo? Wene ehweh anteruera anetaníbo iwíáho keyábé irarúwe. ¹⁹ Segá Manikáne ehwehnsabé anetaníbo iwíáho puara sega ahrenérapeq weba íre korahuwe. Minayabe ireq iwíáhue tagarione.

Maniká tagariáh kégá ahrenérapeq kioraho ehwéhne.

4 Naho Manikánka itensabé, Ínéba sirataq ahrenagehe úwe. Túbáh aginie iwíáho keo, Manikáne ahrenérapeq íre kíyehboq áhreo. ² Ísara kégá Manikáne kaweq ehwéh írówaq itega moq írátáúne. Segá írótaq mi ehwéhnsábé íre aiq pútare atówe. Minayabe mi ehwéhnká íre séhréh aritahráhuwe. ³ Wene ehwehnsabé aiq pútare atona kégá Manikáne ahrenérapeq kiorahúne. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ínéga abiahnsanéna sensabé pahsuena,

Ahrenérapeq ínéba íre kioneheqmóe ewae ire. *(Buk Song 95.7-11)*

Wega mah marákó marákó mirarena wene arambehri parabarauwe. ⁴ Abapeqte téhtaré wéhékáhnsabé Manikáne ehwehnka mahraréna,

Manikánka moke wene arambehri parabarauena abapete téhtaréráq ahrenówe ire.

(Buk Song 95.11)

⁵ Ahrenónsabe wene ehwehnka mó mahraréna,

Ahrenérapeq ínéba íre kioneherawoe ewae ire. *(Buk Song 95.11)*

⁶ Kaweq ehwéh téh író kega mi ehwéhnsábé íre aiq pútare atónsabe sega Manikáne ahrenérapeq íre kioráhuwe. Íre kioráhuwara kaweq ehwéh sehgió kégá ahrenérapeq kioráhowe. ⁷ Minayabe Manikánka mó tanáhráq omaq atena mi tanáhráqsabé, Iborane atowe. Iborane atowana áhnte opéq parabagúwana Manikánka Tébíti iwíáh atowana sehiranue mahraréna,

Iboramé itega íné Manikáne ehweh íréhrataq

saiyoiyehboq kawerue íráhro úwe. *(Buk Song 95.7-8)*

⁸ Minayabe Sósúaga itene igaqnaréh meriqmena ahrenérapeq mórítotaq tahirímé mó tanáhráq Manikánka mó wehekáhnsábé íre irarú irino. ⁹ Minayabe Manikáne animarí ahrenahraho tanáhráq peh kagainae.

¹⁰ Manikánka wene arambehri abapete morá wéhékáh parabarauena abapete téhtaré wéhékáhtáq ahrenónserah weba séra mía míao kégá moq sene ahwimi parabarauera ahrenahrahowe. ¹¹ Manikáne ahrenérapeq kioneheéq págegeue arambehronehe iwíáhéq miraoro. Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh anteruera ahrenérapeq íre kíú serahniyeho.

¹² Manikáne ehwehme oganúq itahráhi naneréna págegeue arambehrire. Págegeue arambehriéna áwéhreh sogíq tahnsane. Sogiqme peh ákáhtaq áwéhrehrana Manikáne ehweh anotah áwéhrehre. Manikáne ehwehnka wehukeníné arupipeq amurúruéhre. Wene iwíáhákáq wenawapipeqkákáq mi ehwéhnká amurúruena sainsúéhre. Wehukeníné ayahnsankakaq ayahnsapeqté ábíqnónkákáq mi ehwéhnká amurúruena sainsúéhre. Mi ehwéhnká wehukení awahbeh iwíáhákáq moke mó iwíáhákáq sokigi aife.

¹³Manikánka moke miraú naneq tagehtaq wehukega kopéq suahráho? Írakaumo. Moke minawari Manikánka tagehtaq ábóraq kéhrana taga tagaire. Minayabe mókake Manikánka moke itene sánsá saraqmarankéhe.

Sísawe itene ehweh mibeq mahbeq aitéh ání míre i ehwéhne.

¹⁴Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání íópeq Manikáne auranabiahtapeq míéhre. Mi anímé Sísá Manikáne ahninkáwáe. Minayabe itega aiq pútare atona ehwéh ambubu atianeheqmúne íwíáhéq miraoro. ¹⁵Ahbabáq iwíáh sínaraq iteri-ahríáh íre kaqsuahráhué. Owainawanka ite íwíoqnehtaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká anetaníbo íre iwíáhia peh arutaboiraitena séhréh aitéhre. Owainawanka amahnága ite íwíoqnehnserah Sísá marakóipeq míotaq áwíoqnówana Sísaga íre ahbabárúwe.

¹⁶Minayabe itega Manikánsabe íre áhreia wega ite séhréh aitankeheéq weba wahtotaq kowíaneheqmúne íwíáhoró. Mitaq kowíáhnaraq irupipeq umeh agínaraq Manikánka itensabé arutaboiraitena séhréh aitankehe.

Sísá itene mibeq mahbeq aitéh ánínká ite kaweraitéh éhwéhne.

5 Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká ite Asiu ke séhréh aitankeheéq ite mionarabeqte ání mó tanáhráq mó aní mó tanáhráq mó anínue omaq sitáhwe. Manikánka itene ahbabáq kaweraitankeheéna wene ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká mó naneq mó nanerue Maniká titirátéhre. ²Titiratena we peh wehukení púana kaweqtaq íre mía míarahire. Minayabe wega múguwahguo kereq áhwára áhwárraro kereq pehwehrué arítéhre.

³Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká mó kené ahbabáqsabe Manikánsabe ménkámehnkáne korahqtaté titirátéhre. Íre peh morá mó kené ahbabáqsabe titirátéhre. We moq ahbabárorahi aní púana wewene ahbabáqsabeákq Maniká titirátéhre.

⁴Mibeq mahbeq aitéh árámbehríwé anotah árámbehrí wíre. Minayabe wehukenínká, Íné mi arámbehrí mirainie íre orahire. Mi arámbehrí mirainkeheéna Manikánka wehukení omaq atena naho Áróni omaq atonserah omaq atéhre.

⁵Wehukenínká, Íné mi arámbehrí mirainie íre orahúnserah Sísá Karáhéga, Néníwíq pankerena Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh ání míanie íre úwe. Írakaumo. Manikánka wensabé omaq atena minayabe wene ehwehnka mahraréna, Are nénahni móne. Ibora íné Arenabo ména anotah aní míahno atóge íre. *(Buk Song 2.7)*

⁶Wene ehwehnka mó mahraréna,

Are néne ehweh mibeq mahbeq aritahna aní ahriahri mía míainiewóne. Wehukení wenáwíq Mékíséréki néne ehweh mibeq mahbeq arítéh ání mía míáúnserah are moq mína tahnsa mía míainiewóne íre. *(Buk Song 110.4)*

⁷Sísá marakóipeq míotaq wega Maniká ehweh teawena púrerúwe. Manikánka Sísá puké tanahráq ahqáho atahráhu púana Sísaga anotahtaq púreréna áhnte íbisówe. We awahbeh iwíáh íre sehgiira peh Maniká awahbeh iwíáh sehgiuwana Manikánka Sísaga púrerú ehweh irowe. ⁸Sísawe Manikáne ahninkáwá ména áhnte erúnsabe Wenabone ehweh sehgiu sansa ahtebówe. ⁹Sísaga Wenabone ehweh tábúsoqme sehgiunsabe amahnága Sísaga wene ehweh sehgió ké kaweraritena oganúq sitahnara oga mérapeq mía míañehrawoe. ¹⁰Minayabe Manikánka wensabé, Are

néne ehweh mibeq mahbeq aritahna aní mía míainiewóne. Mékíséréki néne ehweh mibeq mahbeq arito ani mía míauñserah are moq mina tahnsa mía míainiewóne atowe.

Káriq anínká mía míai serahniyeho i ehwéhne.

¹¹ Minayabe áhnte mó ehwéh kéhre. Itega íre apubúue ahtebahraho puana mah ehwéh teieyabe págege arámbéhríe. ¹² Ite íre wahto tanáhráq Sísane ehweh íráh púaq wene sánsá ahtebahtaq tahirímé mó ke síwáhnoro irino. Itega íre kawerue ahtebarsabé Manikáne ehweh áwahewé mó anínká ite íwáhnorire. Inahunah ánínká págege tahutáhúq íre nahrahéna peh náh nehñserahnowe.

¹³ Náh neh anínká pehgáriq aní púana tábúsoqmaréh sánsá íre ahtebahrahire.

¹⁴ Págege tahutáhúqmé peh morá anonanínká nahrahire. Págege tahutáhúq nahraho kegá tábúsoqme iwíáhorahowe. Minayabe sega kaweq sansánkákáq íre kaweq sansánkákáq saraqmarera kawerue ahtebahrahowe.

Tauntahu ke méq Manikánka ite náina naneqsabé áwénunoro i ehwéhne.

6 Sísá Karáhéne ehweh peh morá áwahewé mónkakáq íre íwáhnorinie. Págege ehwéh iragéhboq anehete ehwéhnikákáq íwáhnorinie. Nah pe anínká íre peh morá nahwiahnsanse pearéhre. Mina inserah áwahe ehwéh mitaq mareq anehete ehwéhnikákáq íráhro. Itene abehq árámbehrí inehepeq sueq Manikánsabe aiq pútare ate ehwéh aiq írátówe.

² Wání mewe ehweh aiq írátówe. Wehukéniné ayahqnotaq táhtoqme púerate ehwehmé aiq írátówe. Pusa ké iriwe oganúq site ehwehnikákáq mi tanáhráq Manikánka kaweqtapéqkákáq iraipéqkákáq sainsue ehwéhnikákáq aiq írátówe. Mina tahnsa áwahe ehwéh aiq írátó puaq mitaq mareq anehete ehwéh íráhro. ³ Manikánka kowe aitahnaraq itega miraoneheqmúne.

Sísane ehweh sinehepeq súáh kegá weba íre kouwekoraho ehwéhne.

⁴ Sísane sánsá ahtebéra sehgiro kegá mi sánsá sinehepeq súáhmé árahue mónkakáq sehigéhbo? Segá íópeqté Manikáne téhreh naneq merowana Manikáne Awanka seba kowíaraire. ⁵ Segá Manikáne ehweh irera sehgironsabé aiq pútaq ehwéhne íwíáhurowe. Mókake sína tanáhráqsábé ahtebéra, Mi tanáhráq Manikánka págegeue arambehinkehe íwíáhurowe.

⁶ Mira íwíáhéra Sísane sánsá sinehepeq súáhmé sega mónkakáq íre sehgoráhowe. Segá Sísansabé, Iuwahriehre íwíáhonsabé Manikáne ahninkáwá awankátaq mónkakáq táhparáhnserahnowe. Segá miraotaq Sísá íre tagaríáh kegá tagéra Sísansabé awiréh atáhwe. Minayabe wene sánsá sinehepeq súáh kegá Sísaba mó íre kouwekorahowe.

⁷ Ibonsirana marakó tantanirana mitaq kaweq tahutáhúq kírérhara wehukega nahwe. Minayabe Manikánka, Ai q kaweq marákóe atéhre. ⁸ Marakóraq peh abehq náhgáqkákáq tahwenkaránkakaq kíréhtáq peh abehq marákóe. Minayabe Manikánka, Íre kaweq marákóe atena kekiranawire.

⁹ Néne iyahnabo anímáríno, mah pagégé éhwéh teiúnsabé itega mi marákó tahnsa ké úkigehe íwíáhugo? Íraukaumo. Itene Wahnahne sánsá kawerue sehigigehe íwíáhuge. Sísaga meirena kaweraitena séhréh aitéh púaq itega wene sánsá sehgiówe.

¹⁰ Manikánka pehipi íre ehweh aitankéhe. Itega mirauro arámbéhrí íre abitaginae.

Írakaumo. Menahnkákáq amahnágaákáq Manikáne animarí kawerue séhréh aritena Manikánsabe irutaboiorowe. Minayabe wega íre abitaginae.

¹¹ Íné nuwahbehme itega amahnága tauntahunue mira onserah mókakeakáq ahriahriakáq miraoro. Minayabe nuwahbehre. Mirairataq itega áwénuno naneqmarí mókake náinkéhe. ¹² Ite taoraho agiyeho. Peh abobiah taebera ké méq Manikánka mirainawire íwíáhéq wega náina naneqsabé kawerue áwénunoro. Mirairataq wega náinawire.

Manikáne omasa náneqsabé aiq pútare atanéhe i ehwéhne.

¹³ Manikánka Ébáráhma ehweh teawutaq wega omasa éhwéh teawena, Aiq mirainauge úwe. Mó anínká Maniká íre kiotaiki puana wega mi ehwéh irarútaq wewenáwíruwe irarúwe. ¹⁴ Manikánka Ébáráhmansabé mahraréna, Are séhréh atanauge. Mókake ínega séhréh atáhnaga arenanahréh íregáritaq úkigehe úwe. (*Stat 22.17*)

¹⁵ Ébáráhmaga árahinabomo íre iwíáhia peh kawerue áwénunúwana Manikánka teawu ehwéh aiq pútaragúwe.

¹⁶ Wehukenínká omasa éhwéh iraritaq wega mó aní anotah aniné áwíruwe mi ehwéh irarire. Minawé Asiu kené sánsáne. Wehukenínká mi sansáninaraq wensabé ehweh atáh ké túbáh agorahowe. ¹⁷ Manikánka omasa éhwéh irarútaq író kega, Wega mó iwíáhinabomo íwíáhiyeho éna Manikánka wewenáwíruwe mi ehwéh irarúwe.

¹⁸ Minayabe Manikánka téhtaré págégé éhwéh aiq irarú púana wega mó iwíáh íre orahire. Wega péhe éhwéh íre orahinsabé ite Manikápa kowía míaúna ke iwíáh íwíáhunayabé irupipeq eyoyóire. Irupipeq eyoyóinaq Manikáne ehwehnka aiq pútaraginawire íwíáhéq minawé áwénunoneheqmúne. ¹⁹ Anotah awánká kaweq anúq kéhrana sóiriqka mi awánká íre pankonoráhire. Mina inserah itega Manikáne ehweh aiq pútaraginawire íwíáhúnaga irupipeq kaweq awánká anúq tahsaniraq kaweq-taq mía míaúne. Itega kawerue áwénunúnayabé mókake Manikánka wene íopeqté páqnáhipéq móitankéhe.

²⁰ Ite séhréh aitanieéna Sísaga mitaq ebeq kiena ite mibeq mahbeq aitéh aní úkéna ahriahri mía mfaínawire. Wehukení wenáwíq Mékíséréki Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh aní mía mfaúnserah Sísá moq mina tahnsa ahriahri mía míaire.

Mékíséréki anotah aníne i ehwéhne.

7 Manikámé anotah aní míowana Mékísérékiga Sáréma suwahpeqte ké wahnahnéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito ani míowe. Ébáráhmareq we kéro kereqka mó wahnáh kéreq se kéréro kereqka ebehéra mi ke subiq súówe. Segá kouwekutaq Mékísérékireq Ébáráhmareqka piehgíuye. Mitaq wega Ébáráhmansabé kaweq ehwéh teawuwe.

² Kaweq ehwéh atowana Ébáráhmaga moke ebehurabeqte meyo mensáméhnásá nayáhnkú saraqmarena Mékíséréki peh morá awuwe. Mékísérékiwe mi awíq áwahewé kaweq sansá mirai wahnáhne. We Sáréma suwahpeqte kéné wahnah aní ména we mó awíqmé áwahewé aru ukíqme sansani wahnáh aníne.

³ Wenanoibonkakáq wene aigaqnaréhakaq we maqmio tanahráqkákáq we pukú tanahráqkákáqsabé éhwéhmé íre kéhre. We Manikáne ahninkáwá tahnsanéna ahriahri wene ehweh mibeq mahbeq arito aní mía míaúwe.

⁴Mékíséréki anotah aní míonsabe we éhweh ahtebagehboq íráhro. Itene igaqna Ébáráhmaga moke ebehurabeqte meyo mensáméhnásá nayáhnkú saraqmarena we peh morá awuwe. ⁵Ébáráhmane anahwa wenáwíq Áríwáie. Mi anímé we kahnáh Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito ke míówe. Mósísiga sehgióro ú ehwehnká mahraréna, Ísara kegá sene meyháh ménsáméhnásá nayáhnkú saraqmahwara Áríwái kahnáhnká peh morá pehipi meyówe. Áríwái kahnáh kéreq moke mó Ísara kereqne sigaqnawé Ébáráhmae. Sensuwahrah Isará kéqá sene meyo mensáméhnásá nayáhnkú saraqmárowara Áríwái kahnáhnká peh morá pehipi meweowe.

⁶Manikánka omasa éhwéh Ébáráhma teawéna, Miranauge teawuwana Mékísérékiwe íre Áríwái kahnáh aní míowe. Ébáráhmaga mi mensáméhnásá nayáhnkú saraqmarena Mékíséréki peh morá awuwana Ébáráhmansabé kaweq éhwéh atowe. ⁷Ite ahtebónawe ahriahri kaweq éhwéh atéh ánínká mi éhwéh teawí aní kiotaikire.

⁸Áríwái kahnáhnká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh árámbéhrí mirautaq sega Ísara kegá sene saraqmáro mensáméhnásá peh morá pehipi meweowe. Áríwái kahnáh mótaq mótarue pukuwana Mékíséréki oga mía míai aníne uwana wega peh morá saraqmaro naneq pehipi meyowe.

⁹Itega mahraue irarerahúne. Áríwái kahnáhnká Ísara kegá saraqmáro mensáméhnásá peh morá pehipi meweoo kee. Téhwé Ébáráhmaga Mékíséréki ahtapeq tagéna peh morá saraqmaro naneq awutaq wenanah Áríwáiga moq Mékíséréki awuwe. ¹⁰Mi tanáhráq Áríwáine anowagá we íre maqmio púana wega Mékíséréki árahue awuwo? Ébáráhmawe Áríwáine aigaqna púana minayabe wega Mékíséréki peh morá saraqmaro naneq awutaq wenanah Áríwáiga moq awuwe.

Sísawe Manikáne o mibeq mahbeq arítéh anímé kiotaiki aníne i éhwéhne.

¹¹Mósísiga sehgióro ú ehweh Ísara ke teriena peh morá Áríwái kahnáhnká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh árámbéhrí mirauwe. Mi arámbéhrí miráé sansa wehuke kawerarotaq tahirímé mó aní Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh aní íre sú irino. Sú anínká íre Áríwáireq Áronireq kahnáh anínéna peh Mékíséréki tahnsánéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní míehre.

¹²Mó anínká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné arambehri awaq mionsabe miraira sansá o sansa úkinae. ¹³Manikánka omaq ato anímé íre Áríwái kahnáh anínéna we Súra kahnáh aní ména mi kegá tahberaq Maniká titirue náwe arámbéhrí íre mirauwe.

¹⁴Ite ahtebómé Súra kahnáhnká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké míagehe éhwéh Mósísiga íre irarúwe. Sísá itene Wahnahme we Súra kahnáh aníne. Minayabe ite aiq ahtebóne. ¹⁵Íre Áríwái kahnáh aní peh mó aní Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní ábóraragéna we Mékíséréki tahnsá aní mía míaire.

¹⁶Omaq ato anímé we kahnáh aiq awehraq kéhre íwíáhúnsabe omaq atoo? Írakaumo. Itene Wahnah ahriahri págegeue mía míai puana we Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní úkúwe. ¹⁷Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Are Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritahna aní mé ahriahri mía míainiewóne.

Mékíséréki Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito ani mía míauñserah are moq mina tahnsa mía míainiewóne íre. (*Buk Song 110.4*)

¹⁸Naho sehgióro ú ehwehmé íre págege aitahráhi éhwéhne. Mi éhwéhnká ite íre séhréh aitahráhinsabé Manikánka mi éhwéh aiq meruowe. ¹⁹Mósísiga sehgióro ú

ehwehnká itereq mó naneqkakaq íre airaiq kaweritahráhire. Manikánka o sansa omaq atowana mi sansánká Mósísiga sehgióro ú sansa kiotaikiraq itega Maniká Iteriboba wahtotaq kowíahrahúne.

²⁰ Wene ehweh mibeq mahbeq aitéh ání míankeheéna Manikánka Sísá omaq atotaq íre pehipi omaq atowe. Írakaumo. Peh págege ehwehnue omaq atowe. Téhwe mó kegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké úkutaq wehukenínká pehipi omaq sitena íre págege ehwehnúwe. ²¹ Peh morá Sísá Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání míankeheéna Manikánka omaq atotaq págege ehwehnue omaq atowe. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Itene Wahnahnka págege ehwehni puana wega mó iwíáh íre inawire. Are wene ehweh mibeq mahbeq arítéh ání ahriahri mía míainewóne íre. (*Buk Song 110.4*)

²² Sísaga omasa éhwéhmé áhnte kawéq éhwéhne. Mi ehwehnká naho éhwéh kiotaikire. Minayabe itega aiq irone.

Sísá ite mibeq mahbeq aitéh ání mía míaire i ehwéhne.

²³ Téhwe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító ke áhnte míówe. Se peh wehuke puara mótaq mótarue puku pukuunsabé peh morá ánínká mi arámbéhrí ahriahri íre sehgiórahúwe. ²⁴ Sísaga íre mina tahnsa miraire. We peh mía míai aní púana Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh arámbéhrí ahriahri sehgióre.

²⁵ Minayabe amahnágaakákq mókakeakákq Sísaga wensabé aiq pútare atáh ké kaweraritena Manikápa mórítahnara oga mía míaoneherawoe. Sísá ahriahri mía míaéna itene ehweh Maniká teawí púana ite séhréh aita aitaire.

²⁶ Sísawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání mía míainsabé peh ábérehrana ite séhréh aitéhre. Wega íre ahbabária peh Maniká awahbeh sansanéna kaweqtaq mía míaire. We tábúsoréh ánínéna ahbabáq kega mira onserah íre mirairana Manikánka we iriatena íopeq móatowe.

²⁷ Téhwe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító kega mó wehekáh mó wehekáhnue ménkámehnkáne korahqtaté Manikánsabe titiratówe. Ebeqme sega seyene ahbabáqsabe kaweritankeheéra Manikánsabe titiratówe. Anehemé sega mó kené ahbabáqsabe kaweritankeheéra titiratówe. Sísaga íre mina tahnsanire. We awankátaq táhpawe pukú tanahráq itene ahbabáqsabe peh morá tánáhráq wene anonkataté Manikánsabe titiratowe. Wega mi arámbéhrí aiq parabaruo púana wega mónkakákq íre mirainawire.

²⁸ Téhwe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító ke míageheéra Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgiro kegá kaweqtaq íre míahraho ke omaq sitowe. Anehemé Manikánka págege ehwehnue mi arámbéhrí mirainkeheéna wenahni omaq atowana we ahriahri kaweqtaq mía míaire.

Sísawe íopeq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh áníne i ehwéhne.

8 Ínéga teiú éhwéhmé áwahe ahtebagehboq íráhro. Sísawe kaweqtaq mía míai puana ite séhréh aitéhre. We Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání mía míaéna amahnága íopeq ména mibeqté anotah wahnáh Maniká Iteribone ayah púpeq tútuue míéhre. ² Sísaga Maniká Iteribone kaweq nahtápéq ména wene ehweh mibeq mahbeq aitéh arámbéhrí mira aruqarurire. Mi nahmé wehukega íre pera peh morá Maniká itene Wahnahnka pearowe.

³ Mah marákóipéq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá Maniká titiréra mó naneq mó nanerue awigeheéra omaq sitówe. Segá miraunserah Sísa ite séhréh aitéh ánínká moq aiq áwíre. ⁴ Mósísiga sehgióro ú ehwehniká mahraréna, Peh morá Áriwái kahnáh wéhgá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné arambehri miraorahire ire. Peh mi kahnáh wéhgá mó naneq mó naneqtaté Manikánsabe titiratáhe. Minayabe amahnága Sísa máh marákóipéq míéhtáq tahirímé mi arámbéhrí íre mirai irino.

⁵ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínúrá ména wega íópeqté náhtápéq arambehrire. Mah marákóipéq mibeq mahbeq arítáh kégá arambehrio nahmé peh íópeqté náhné mánkánah tahnsáne. Mánkánah tahnsá púana Mósísiga Manikáne wéhuwehu nah sériraté pianaútaq Manikánka wensabé, Ínéga sáwéhrapeq sokigi awátáu serahnue tábúsoqme pearo úwe.

⁶ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh áni míankeheéna Manikánka Sísa omaq atowana wene arambehriga moke mó mibeq mahbeq aítáh kéné arambehri kiotaikire. Mi arámbéhrí miraútaq Sísa Manikánseq wehukereq moráéné ehweh áhwárowe. Sísa moráénia éhwéhnká naho moráénia éwéh kiotaikire. Sísa mirainauge ú ehweh áhnte kawéq ómásá éwéh púana mi éhwéhnká téh ko ehweh kiotaikire.

⁷ Wehukega téh ko moráéné ehweh sehgiórahutáq tahirímé mó moráéné ehweh íre áhwáro irino. ⁸ Manikánka wehukene ahababáq tagéna mahraréna, Írátíáhro. Íné itene Wahnahnka mahraréna, Mókake ínéreq Ísara kereq o moráéné ehweh áhwáranehe. Súra kahnáh kéreq ínéreq o moráéné ehweh áhwáranehe.

⁹ Mi éhwéhmé íre sigaqnaréhreq ínéreq moráénowana tahnsá éwéhne. Ínéga Ísipi marákórápéqté meriqmena mórítáhwataq sereq ínéreq moráénowane. Segá ite moraéno éwéh anterúo púana ínéga se peh áwé tagahwae.

¹⁰ Íné itene Wahnahnka mó mahraréna, Mi tanáhráq parabagínaraq Ísara kereq ínéreq o moráéné ehweh áhwáranehe. Ínéga sehgióro ú ehweh sene iwíáhipeq sitena sene sirupipeq sehiranaraníe. Íné sene Maniká míahnara se néne animarí míagehe.

¹¹ Anotah awíqkákákq kéreq íre anotah awíqkákákq kéreq ómiga íné tagariagehe. Ómiga íné aiq tagaríéhra puara sene iyahnaboreq sensuwahrahreqsabé íre síwáhnorigehe. Itene Wahnah tagaríáhro íre terigéhe.

¹² Ómiga íné aiq tagaríéhra puana ínéga sensabé nirutaboararitena sene ahababáq kaweraraníe. Sene ahababáqsabé mó íre iwíáhue niahreraq matianie uge úwe. *(Jeremaia 31.31-34)*

¹³ Manikánka, O moráéné ehweh áhwáranehe insabé téh ko ehweh nahonáh úkire. Nahonáh úki naneq apubúue parabaginae.

Korahq titiré sansánká wehuke íre airaiq kaweraritahráhu ehwehne.

9 Téh ko éhwéhnká Manikánsabe iwíáh iwíáh ate sansa sokigi aíre. Mi tanáhráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh kowe. ² Segá mi nah sériraté pearówe. Ébeq paqnáhipéq árahmuwe, tahbewe, Maniká áwú parétíwé kowara mitaqsábé Kaweqtapére áwíratówe. ³ Mi nahupéq mó mapéq kowana ákáhpi parahneq tahnsá ónsá kowe. Mó mapéq Anotah Kawéqtápére áwíratówe.

⁴ Mitaq kaweq kunkúni naneq pariageheéra kóraraté akariaró tahbé kowe. Moráéneu sehíránia ebáh kánéhwé pókísiipéq kowe. Mi pokísiwé kóraraté akari-

aró pokísíe. Mi pokísíipéq íópeqté tópáhnkákáq Árónine pegiqnáhnkarankákáq sehirania ébáh kánéhráréákáq kowe. Íópeqté tópáhmé kóraraté akariaró motórépéq kowe. Mi pegiqnáhnkárámé Áróniga matiotaq anáh aunúwe.

⁵ Mi pokísí maraipéq kowana Maniká míéhrabeqte ánité tahnsa náneqtaré sehwarepeq kowe. Manikáne téhreh naneq tagageheéna mitaq kowe. Sene oe awenahpeqté wehukene ahabábq kawerorahirabeq kowe. Amahnága mah ehwéh áwahewé íre íwáhnorinie.

⁶ Teiú ménsáméhnsá kawerarówara mó wehekáh mó wehekáhnue Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéqá Kaweqtapéq kibekéra sene arambehri mira aruqarurowe. ⁷ Peh morá mitaq arambehrio kené wahnahnka webataq Anotah Kawéqtápéq morá ópéqmé peh morá tánáhráq kiena tueyokúwe. Wega mibeq pehipi íre kiuwe. Írakaumo. Wega mibeq kiutaq korahq mewena wene ahabábqkakaq mó kéqá áhwára áhwáraue mirau ahabábqkákáq kaweraritankeheéna mi koráhq Maniká nawuwe.

⁸ Kaweqtapéq arambehri peh kéhnsábé itega Maniká míéhrabeqte áh íre ábóraq kéhre. Minayabe Manikáne Awanka aiq sokigi aíre. ⁹ Maniká míéhrabeqte áh íre ábóraq kéhnsábé mi seriráté pearó nahnká amahnága míáh ké sokigi aíre. Mi nahtápéq wehukega mó naneq mó naneq Maniká titirue náuúwe. Segá mi sansánunka sirupipeq íre kaweraritahráhuwe.

¹⁰ Mi sansámé peh táhutahuq awehrié sánsánkákáq sosue sansánkákáq kowe. Mi sansánká íre sirupipeq peh morá sinonka kawerarite sansane. Sísá Karáhéga o sansa íre áhwáriorotaq Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgiageheéna mi tanáhráq kowe.

Sísaga wewene korahqtaté titirúnka wehuke kaweraritahráhi ehwehne.

¹¹ Sísá Karáhéga tuena kaweq sansá áhwárena íre wehukega pearó nahtápéq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání mía míaéna mitaq arambehriúwe. Mi nah áhnte kawéq náhnéna moke mó iwíáh íwíáh atáh séri náh kiotaikire. Mi nahmé íre mah marákó márakópéqté náh tahnsane.

¹² Sísá Karáhéga mi nahtápéq kiena Anotah Kawéqtápéqté paqnahipeq ménkámehnkáne korahq íre mewena kiuwe. Kiena wewene korahq mewena Maniká titirue náuúwe. Ite oga mérapeq awaq miageheéna wene korahqtaté paiqitowe. ¹³ Wehukene sinonka soqsuaneherautaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéqá káho áráhqne anonka iraipéq agera mibeqté tánáhákáq ménkámehnkáne korahqkákáq mewera mó ke soqsuageheéra káqsuahuwe.

¹⁴ Segá miraunsabé Sísane korahqka mi sansá kiotaikire. Sísaga íre ahabábria peh kaweqtaq mía míaire. Manikáne Awame mía míai anínéna Sísá págege atowana wene korahq Maniká titirue náuúwe. Wene korahqtaté soqsuqme kaweritéh púaq abehq árámbéhríyábé íre iwíáh íwíáhia peh Maniká itene oga mía míai Wahnáhné sánsá sehgionehqmúne íwíáhúne.

Sísaga wene korahqtaté o moráéné sansa áhwáraro ehwéhne.

¹⁵ Minayabe Sísá Karáhéga o moráéné sansa áhwárowe. Téh ko moráéné sansa kottaq wehukene ahabábq kaweraritanieéna Sísá pukúwe. Sísá pukútaq wega miraúnka Manikánka omaq itena íáhrabi kéqá oga mérapeq awaq miageheéna Sísá Karáhéga o moráéné sansa áhwárowe. Áhwárowana Manikánka náinie ú naneq awaq miagéhe.

¹⁶Wehukení oga miéhtáq wenawahrahga wene ménsámehnsá íre awaq mi-ahráhowe. Peh morá we pukínaraq wenawahrahga tagéra aiq pukire éra awaq miagéhe. ¹⁷Puki anínká sehiranurai pepáhqtáq tagéra sehiranka irarinserahnue wene ménsámehnsá saraqmarera awaq miáhwe. We oga miéhtáq wenawahrahga mi pepáhqtáq kéh éhwéh íre sehgoráhowe. ¹⁸Ebeqte ko moráéné sansa áhwárotaq pehipi íre áhwárera peh korahqkákáq áhwárowe.

¹⁹Téhwe Mósísiga mi sansá págegeinkeheéna ménkámehnká subiqme mi kané korahqtaté titirúwe. Titirinaútaq téhwe Mósísiga moke Manikánka sehgióro ú ehweh teriena anehe káho áráhqe korahqkákáq wánínkakaq peh morá ántéhyápípeq ahkiuwe. Ahkiwena awanká ánáhakaq tautáúq nahníáqkákáq mewena mi koráhq pámbáhue sehgióro ú ehweh ko pukúákáq moke míó keakáq sensineq káqsuahrúwe.

²⁰Mósísiga káqsuahréna míó keyabé,

Itega Manikánka sehgióro i ehwéh págegeue sehgeheéna korahqtaté káqsuahrue úwe. (*Kisim Bek 24.8*)

²¹Manikánsabe iwíáh iwíáh ató nah sériraté pearó nahnkákáq moke mibeqté ménsáméhnsánkákáq Mósísiga mi koráhqtaté káqsuahrúwe. ²²Mósísiga sehgióro ú ehwehkná teiena,

Peh morá korahqka moke kéh náneq kawerorahire. Peh morá korahq túínsábé Manikánka wehukene ahbabáq kawerarítéhre íre. (*Wok Pris 17.11*)

Sísaga peh morá tánáhráq Maniká titirue náwena pukú ehwehne.

²³Wehukega ménkámenkáne korahq titiré sansanká íopeqté titiré sansa sokigi aíre. Mah marákóípéq titiré sansa sehgió kégá peh ménkámehnkáne korahq titirowe. Íopeq titiré sansanútaq Sísaga wewene korahq titirúwe. Minayabe íopeq titirú sansa anotah kaweq sansá púana mi sansánká ménkámenkáne korahq titiré sansa kiotaikire.

²⁴Sísa Karáhéga Manikánsabe iwíáh iwíáh ató nahmé wehukega sériraté pearó nahupéqmé íre kibekia peh íopeq kibekúwe. Mina pearó nahmé wéhuwehu nah-nirana íopeqté náh ahriahri kéh náhne. Minayabe Sísaga íopeq kéh náh Maniká Iteribone auranabiah tapeq mía míaéna ite séhréh aita aitaire.

²⁵Mó opéq mó opérué mah marákóípéq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh ánínká Maniká titirinieéna nahupeqte Kaweqtapéq ménkámehnkáne korahq mewena kibekúwe. Mina únserah Sísa Karáhéga mó opéq mó opérué Maniká íre titirúwe. ²⁶Miraútaq tahirímé mó tanáhráq mó tanáhrárué mah marákó marákó miraútaqkákáq amahnágaákáq áhnte tanáhráq Sísa éri irino. Mah tanáhráq parabagina uraitaq Sísaga peh morágáké tuena wehukene ahbabáqsabe kaweraritanieéna pukúwe. Sísaga Maniká titirue náwunka ite kaweritahráhire.

²⁷Wehukení mónkákáq mónkákárué íre pukia peh morá tánáhráq pukinawire. Mina inserah Sísa moq peh morá tánáhráq pukúwe. Wehuke pukirataq anehe Manikánka ehweh aritena sainsuankéhe. ²⁸Minayabe áhnte kené ahbabáqsabe Sísa Karáhéga peh morá tánáhráq Maniká titiratena pukúwe. Itene ahbabáqsabe aiq kawerairaito púana mókake we tuinaraq mi arámbéhrí mónkákáq íre mirainawire. Wensabé aiq pútare ateq áwénunúna ke airaiq kaweritanieéna tuinkéhe.

Ménkámehnkáne korahqka titirorahi naneqme íre awehrare i ehwéhne.

10 Mósísiga sehgióro ú ehwehnká mókake sína naneqmarínsábé peh píkísah tahnsá púana mi ehwéhnká áwahe íre tábúsoqme sokigi aieráhire. Mi ehwéh irarúnka mó opéq mó opérué wehukega titiraruqaruowe. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq se kegá titiré sansa sehgiónká kaweraritahráhiro? Írakaumo. Mi san-sánká wehuke íre airaiq kaweraritahráhire.

² Titiré sansa sehgiónká kaweraritéhtáq tahirímé sega mó opéq mó opérué íre titiraruqaruro irino. Kaweraritéhtáq tahirímé sene ahababáqsabe mónkakáq íre iwíáhia titiré sansa aiq súáh irino. ³ Segá mó opéq mó opérué titirotaq sene ahababáqsabe íre kawerorahia peh iwíáh aruqaruowe. ⁴ Mémene korahqkakáq káhone korahqkakáqká wehukene ahababáq íre kaweraritahráhi puara sene ahababáqsabe iwíáh aruqaruowe.

⁵ Minayabe Sísa Karáhéga marakóipeq tuinaútaq wega Manikánsabe mahraréna, Are ménkámehnkáne korahqtaté titiré sansansábé íre awahbehre. Arene arambehri mirainkeheé arega ninonka aiq kaweraintahne.

⁶ Wehukene ahababáq kawerarityeabe ménkámehnká arene tahberapeq age san-sánkáq sene korahqtaté titiré sansankákáqsábé íre awahbehre.

⁷ Minayabe ínégá arensabé mahraréna, Maniká Nániboo, are awahbeh arámbéhrí mirainieéna aiq tutaue. Púkuipéqté éhwéhnká íné ehweh aiq irarinserah sehginauge uge úwe. (*Buk Song 40.6-8*)

⁸ Téhwe Sísa Karáhéga mahraréna, Are ménkámehnkáne korahqtaté titiré sansansábé íre awahbehre. Wehukene ahababáq kawerarityeabe ménkámehnká arene tahberapeq age sansankákáq sene korahqtaté titiré sansánkákáqsábé íre awahbehre úwe. Wehukega mi titiré sansa pehipi íre miraia peh Mósísine ehweh sehgióro únsabe mirauwe. ⁹ Anehe Sísa mó mahraréna, Are awahbeh arámbéhrí mirainieéna tumíoge úwe. Minayabe wega naho titiré sansa suena itene ahababáqsabe kaweraitanieéna o sansa áhwárowe. ¹⁰ Sísa Karáhéga Maniká awahbó arámbéhrí kawerue miraéna peh morá tánáhráq pukéna wene anonkataté Maniká titiratowe. Wega miráunka itene ahababáq kaweraitowaq amahnága ite kaweqtaq mía míaúne.

Sísaga titirúnka itene ahababáq airaiq kaweraitéhre i ehwéhne.

¹¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kegá mó wehekáh mó wehekáhnue iriwe méra peh morá mi titiré arámbéhrí aruqaruowe. Mi titiré arámbéhrionka wehukene ahababáq íre kaweraritahráhire. ¹² Sísa Karáhéga peh morágáké itene ahababáqsabe peh morá tánáhráq titirúnka ahriahri peh awehraq kagaire. Wega titirarena Manikáne ayah púpeq tútuue mía míaire.

¹³ Tútuue mía míaéna áwénunire. Mókake Manikánka, Arene naruo págegeue wahnahnarito teawinkeheéna áwénunire. ¹⁴ Wega morágáké titirúnka ite ahriahri kaweqtaq mía míaigeheéna itene ahababáqsabe airaiq kaweraitowe.

¹⁵ Minayabe Manikáne Awanka teíre. Wega Púkuipéq ebeq mahraréna,

¹⁶ Itene Wahnahnka mahraréna, Mi tanáhráq parabagínaraq ínégá o moráéné sansa áhwáranie. Néne ehweh kawerue siahtebagehboq sirupipeq mi ehwéh siahte-

baritaníe. Néne ehweh kawerue siahrreraq matiagehboq mi ehwéh iwíáh aritaníe úwe ire. (*Jeremaia 31.33*)

¹⁷ Púkuipéq anehe mó mahraréna,

Sene ahabábáqkakaq sene ahkaragáraakáq mó íre niahrreraq matianie ire. (*Jeremaia 31.34*)

¹⁸ Wehukene ahabábáq airaiq kaweraitena mó íre ahrreraq matíéh púara wehukega mónkakáq titirigehboq? Ahqáho. Írakaumo. Mó íre titirorahowe.

Itega Manikánsabe aiq pútare ateq weba wahtotaq kowíanehe i ehwéhne.

¹⁹ Néne iyahnabo anímárinó, Sísa pukútaq wene korahq tunsabe itega íre áhreia peh Kaweqtapéq Maniká míéhrameq kioráhúne. ²⁰ Sísaqa kaweq o ah sabaro púaq itega oga mérapeq Maniká míéhrameq kioráhúne. Sísa pukútaq Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté parahneq tahnsá ónsá senahpeqté subame tuwe. Miraúmé mi paráhnkéq Síssane anonkansabé sokigi aiíre. ²¹ Sísa Karáhéwé amahnága Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání anotah anínéna Manikáne animárí wahnah aitéhre.

²² Wega kaweq wanítáté itene inonka aiq pabeq paberaitéhre. Síssane korahqtaté itene irupipeq káqsuahrítéh púaq itene ahabábáq peh kéhre íwíáh íre úne. Minayabe itene irupipeq kaweq iwíáhéq, Manikánsabe aiq pútare ateq weba wahtotaq kowíanehe íwíáho. ²³ Manikánka mirainauge ú ehweh aiq pútaraginawire íwíáhúne. Minayabe itega íre túbáh agia peh wega mirainawire íwíáhéq ambubu atianeheqmúne íwíáho.

²⁴ Mó Sísa tagariáh keyábé iwíáhéq sensabé irutaboírég we séhréh atéhonehe íwíáho. ²⁵ Sísa tagariáh ké momiwíé sansa súého. Táhmaro mó kegá aiq suto serahniyeho. Írakaumo. Itene Wahnah tuina tanáhráq aiq wahtonagi puaq itene irupipeq kaweq iwíáh kankehboq síwáhnorég we séhréh atého.

Manikáne ahninkáwáné ehweh inehepeq súého i ehwéhne.

²⁶ Írátíáho. Téhwé Síssane sánsá aiq ahtebeq anehe iteitene iuwahbeh iwíáh miraéq ahabábáq aruqarurirataq mi ahabábáq kaweraiteyabe mó íre titirorahire. Írakaumo. ²⁷ Mó íre titirorahi puaq peh áhreeq iransánéq Manikánka ehweh aítahna tanáhráqsábé áwénunoneheqmóe. Manikánsabe ahqáho atáh ké tabikira iráipéqsábé áwénunoneheqmóe. ²⁸ Wehukénká Mósísiga sehgióro ú ehweh anteruowara téhranítégábópoq apahránítógábópoq tagéra wene ahabábáq pahsutowara író kega ahabábáq aninsábé íre sirutaboíratasa subiq súówe.

²⁹ Ite kaweqtaq mía míaiageheéna Síssane korahqka kaweraitowana anehe mó anínká mi koráhqkákáq Sísaqa o moráéné sansankákáqsábé abehq náneq mire éna anetaníbo íwíáhéna Manikáne ahninkáwá anehepeq súéhre. Mósísine ehweh anteruo anímé wehukega íre sirutaboíratasa peh kamah awera subiq súówe. Subiq súónsabe Manikáne Awanka séhréh atéh sánsá anehepeq súéh ánímé Manikánka mi aní aneratankéhbo? Mókake wega mi aní anotahtaq kamah awinawire. ³⁰ Maniká ite tagariona anínká púkuipéq aiq mahraréna,

Ahabábáqsabe ayahqmarewé ínénéne arambehri wire ire. (*Lo 32.35*)

Wene ehwehnka mó mahraréna,

Itene Wahnahnka wene animárí sainsuena ehweh aritanawire ire. (*Lo 32.36*)

³¹ Maniká oga mía míai anínéna ahbabáq ke sainsuena ehweh aritahna puaq áhreeq wene sánsá anehepeq súéhneho íwíáhoru.

Sísansabé aiq pútare ateq wene sánsá págegeue sehgióro i ehwéhne.

³² Itega Sísansabé téh aiq pútare atáro tanáhráqsábé iahreraq matíáhro. Manikáne sánsá téhreh tahsánirara mó kegá íwíoqnarowaq wene sánsá íre susa peh ambubu atiarowe. ³³ Wehuke míópi ite iriitárówara íre kaweq ehwéh aitera íwíoqnarowe. Segá mó tanáhráq mó ke moq síwíoqnarowaq mi keyábé irutaboireq kosíéhnehurowe.

³⁴ Segá Sísá tagaríáh ké karábúsiipéq mórítárówaq sensabé irutaboireq séhréh arítárówe. Mó kegá itene ménsámehnsá moke pehipi meraotaq ite íre abiahnsania peh irupipeq eyoyói ke míarowe. Oganúq ítéh náneq mó kegá íre meyahráhowe íwíáhuro puaq irupipeq eyoyó ke míarowe.

³⁵ Menah itega Sísane sánsá kawerue sehgirowe. Ahriahri sehgioneheqmúne íwíáh íre súáhro. Írakaumo. Itega íre súéhraqmé Manikánka anotah apéq náinkehe.

³⁶ Mi apéq náinkeheeq Maniká awahbeh arámbéhrí págegeue sehgióro. Ahriahri mirairataqmé Manikánka náina apéq aiq náinawire. ³⁷ Mínyabe wene ehwehna mahraréna,

Pehgáriq tanáhráq parabagínaraq tuinie i anímé tuinawire. We íre túbáh agia peh apubúue tuinawire.

³⁸ Néne ani kaweqtaq mía míai anínká ínénsabe aiq pútare ainta aintai puana kaweqtaq mía míainkehe. Peh néne sánsá suena túbáh agi ánínsábé íre nuwahanawire ire. (*Habakuk 2.3-4*)

³⁹ Itega wene sánsá ambubu atawéq íre kugeqnáhnúne. Ahqáho. Iraipéq pokoneherao ke tahnsa ké íre míone. Írakaumo. Sísansabé aiq pútare ateq oga mérapeq awaq miona ke úne.

Manikánsabe aiq pútare ateyabe áwahe ehwéhne.

11 Manikánsabe aiq pútare atona sánsá sehgiunawe Manikánka irarú ehweh aiq pútaraginawire íwíáhéq minayabe áwénunúne. Itene iuranka mi naneqsabé íre tagónayabé anetaníbo. Peh ite iahtebónawe wega irarú ehweh peh aiq pútaraginawire. ² Naho naho itene igaqnarénga Manikánsabe aiq pútare atówana wega sensabé kawerowe aritowe.

³ Manikánka irarúnka mah marákó márakóákáq íópeqkákáq miraro ehwéhnsábé aiq pútare atone. Amahnága moke tagóna naneqme íre tagahrahúna naneqtaté Manikánka mirarowe.

Ábérireh Ínókureh Nóahrenga Manikánsabe aiq pútare ato ehwéhne.

⁴ Ábériga Maniká titirútaq wensabé aiq pútare ato púana wene arambehriga wenawah Kéínine arambehri kiotaikúwe. Wega Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atowe. Ábéri naho pukúwe. We oga míotaq Manikánsabe kawerue aiq pútare ato ehweh amahnágaákáq teíre. (*Stat 4.3-10*)

⁵ Ínókuga Manikánsabe aiq pútare atowana Manikánka we tumero púana íre pukúwe. We tabanagútaq mó kegá we kabaruwana Manikánka we tumero púana

íre ábóraq marówe. Púkuipéqté éhwéhnká mahraréna, Manikánka we íre tumero tanáhráq Ínókuga Maniká awahbeh sansánúwe ire. (Stat 5.21-24)

⁶Peh morá Manikánsabe aiq pútare atáh kégá we awahbeh sansá sehgiórahowe. Wehukeníká Manikápa pehipi íre kioráhire. Ebeqme wega, Maniká aiq míéhre íwíáhéna, We anebahrúna ke mókake kaweraitanawire íwíáhínaraqmé weba kioráhire.

⁷Nóahga Manikánsabe aiq pútare atowana Manikánka sinaú tanáhráqsábé teawuwe. Teawuwana Nóahga mi tanáhráqsábé íre tagótaq mi éhwéhnsábé aiq pútare atena Manikáne ehweh sehgiuwe. Wega mi éhwéh sehgiena anotah sipí mirarowe. Nóahreh karíronánínká sípiipéq kibekue méra wání piotaq íre pukuwe. Nóahga Manikánsabe aiq pútare atonserah mah marákó marákóipéq míó kega íre aiq pútare atówe. Minayabe Manikánka mi keyábé ehweh aritena kamah ariuwe. Nóahga Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka, Are kaweqtaq míahne atowe. (Stat 6.13-22)

Ébárahmareq Sáraheqka Manikánsabe aiq pútare atóya éhwéhne.

⁸Manikánka Ébárahma téh áhrabútaq Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atena wene ehweh sehgiena wenawahpeq suena wega íre tagario marákórápéq, Manikánka náwiníe ú marákórápéq pokúwe.^{§§} ⁹Wega Manikánsabe aiq pútare atena náwiníe ue omasa marákórápéq pokéna wáhnaupeqté kéné marakórapeq kowíowe. Wega peh úqnapipéq seri nahtápéq kaegaeúwara wenahnité Áhísáhkireq Sékópareqka moq úqnapipéq kaegaeuye. Mi anítégá Manikánka Ébárahma teawu éhwéhnsábé moq aiq pútare atera mi éhwéh aiq pútaraginawire éra áwénunuye. ¹⁰Ébárahmaga Manikánka webataq áhwáraro mapéq kagai mapéq kibekinie íwíáhúwe. Mitaq kibekéyabe arutaboirena áwénunúwe.

¹¹Ébárahmane ahre Sárah orenínéna inahupeq mó íre kaegaeútaq Ébárahmaga iwíáhéna, Manikánka, We animai maqmiankéhe ue omasa éhwéh aiq pútaraginawire ú púana Manikánka Sárah séhréh atowana animai maqmiowe. ¹²Ébárahma pukorahú koré míotaq wene ahrega animai maqmiowe. Mi aní anonurowara wenanahréh peh íregárita q úkue míówe. Íopeq wehyoq áhnte kéhnserah wenanahréh peh íregárita q úkue míówe. Náhmbísibe q arahwé áhnte kéhrara wehukega íre sáhn-sahoráhonserah wenanahréh peh íregárita q úkue míówe.

¹³Moke teiú ánímárf Manikánsabe aiq pútare atera sene marakóipeq mé tanahráq parabagútaq pukuwe. Segá marakóipeq oga míó tanahráq Manikánka mókake náiníe ú naneqmarí íre meyówe. Írakaumo. Wehukeníká áwénuni naneq íre wahtote tagehnserah mi kegá áwénunu naneqmarí sirupipeq tagéra iwíáh iwíáhéna, Ite marakóipeq míonaraq peh wáhnaupeqté ké tahnsa míone éra pahsúowe. ¹⁴Mahna tahnsa éhwéh pahsúo kega íre mah marakóipéqsábé peh kaweq matábúrápéqsábé sirutaboiruwe.

¹⁵Ébárahmarehga suto marakóyábé íre sirutaboiruwe. Írakaumo. Mitaq sirutaboirutaq tahirímé kouwekorahu irino. ¹⁶Suto marakóyábé íre sirutaboiruwe. Írakaumo. Peh íopeq kiotaiki mapéqsábé sirutaboiruwe. Segá Manikánsabe, Arebataq Maniká Iteribo wone atónsabe Manikánka sene ehwehnsabé íre

---

§§11:8 Ébárahma wenáwíq áwahewé áhnte kehinané sibowáe. Stat 17.5 tagáhno. Moke we éhweh Stat sapta 12-23 kéhre.

ayehitówe. Írakaumo. Peh sega awaq miageheéna wega íópipeq kaweq matábúrápéq kawerarowe.

¹⁷⁻¹⁸ Manikánka Ébárahmansabé, Mókake arenahni Áhísáhkine animárí arenanahréh míagehe úwe. Anehe wega Ébárahmansabé, Arene mahbi Áhísáhkiwe subiqme titirainto teawuwe. Teawena, Ébárahmaga mi ehwéh sehginabomo éna áh-wárawe tagówe. Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atena, Wene ehweh sehgin-auge íwíáhéna wenahni subiq suanaúwe. ¹⁹ Subiq suanaútaq íwíáhéna, Ínéga we subiq súáhnaaq Manikánka oganúq atahráhire úwe. Puki anínká oga úkue Wenaboba mía míainserah Áhísáhki áura pukéna we moq wenaboba mía míauwe.

Áhísáhkireh Sékópareh Sóséparehga Manikánsabe aiq pútare ató ehwehne.

²⁰ Áhísáhkiga Manikánsabe aiq pútare atena orerague pukinaútaq wenahnité Sékópareq Ísoreqsabé kaweq ehwéh teríuwe. Wegá anehe sína naneqsabé irarúwe. (*Stat 27.27-29,39-40*)

²¹ Sékópaga moq Manikánsabe aiq pútare atena orerague pukinaútaq wenahni Sósépane anitéyábé kaweq ehwéh aritena wene pegiqnáhnkarataq káuqmunue saq-matawéna Manikánsabe íwíáh íwíáh atowe. (*Stat 47.31-48.20*)

²² Sósépara moq Manikánsabe aiq pútare atena orerague pukinaútaq Ísara kegá Ísípi marákórápéq súéhra ehwéhnkákákáq wene ayahnsa kiroqmera pokira ehwéhnkákákáq irarúwe. (*Stat 50.24-25; Kisim Bek 13.19*)

Mósísiga Manikánsabe aiq pútare ato ehwéhne.

²³ Mósísine anoiboga Ísípi marákórápéq méra Manikánsabe aiq pútare atera Mósísi maqmaróyataq sene naruoga subíyehoéra apahtáro íótáq sene ani kopéq átóye. Mibeqté wáhnáhnká Ísara keyabé, Animai maqmaréhrataq subiq súáhro úwara Mósísine anoiboga sene animai tagéra, Kaweq mai wíre íwíáhéra íre áhreja subiq súáhro ú ehweh anterúoye. (*Kisim Bek 1.22, 2.2*)

²⁴ Mósísi inahunahni míotaq mibeqté kéné wahnahne ayahunkawagá meyowe. Mósísiga Manikánsabe aiq pútare atena anonúkútaq, Íné íre mi iné ahninkáwá úge. Írakaumo úwe. ²⁵ Írakaumo íwíáhéna, Ahbabáq miraonawe pehgáriq tanáhráq íwíáh íwíáhé sansa púana íre mirainauge úwe. Minayabe Ísípi kegá wenawahrah Isará ké síwíoqnotaq Mósísiga mina tagéna, Ísípi aní míanie íre íwíáhia peh, Nánuwahrah Manikáne animárinseq míanie íwíáhúwe. ²⁶ Manikáne animárinseq míanie íwíáhéna, Sína anímé Karáhéne sánsá sehgiónsábé Ísípi kegá níwíoqnagehe. Anetaníbo. Manikáne sansá sehginíe. Wegá nánina naneqmarínká Ísípi marákórápéq moke móneakákáq kaweq awáhríq náneqmarínkákákáq kiotaikinae íwíáhúwe. (*Kisim Bek 1.22, 2.2,10-12*)

²⁷ Mibeqté wáhnáh ánínká Mósísinsabé abiahnsa atowana wega Manikánsabe aiq pútare atena íre áhreja Ísípi marákórápéq suena pokúwe. Wehukega sene siuratate Maniká íre tagahrahuwana Mósísiga wene arupipeqté íwíáhgá Maniká tagówe. We tagó púana págege atowana wene kaweq sansá ambubu atawéna sehgiuwe. ²⁸ Wegá Manikánsabe aiq pútare atena wene ehweh irena sótaikú siahreraq ko sansa áh-wárowe. Áhwárena Ísara keyabé, Sipisípiq subiqme mi kané korahq itene méhpehtapéq abaq máráhro aritowe. Mirairataq íópeqté ánínká sótaikéna itene ebeq piah animárí íre subiq suankéhe teríuwe. (*Kisim Bek 2.15, 12.21-30*)

Áhnte Ísara kegá Manikáne sansá ambubu atawéra sehgiú ehwehne.

²⁹ Ísara kegá Manikánsabe aiq pútare atera anotah waní kéréwéguwe. Mi waní áwíqmé Káhtore Soréq Wáníne. Ísara kegá mi wanítáq kéréwégonehera utaq mi waní taraqnágúwara sega awaho marákóráq nogónserahnue kéaguwe. Ísípi ebehu kegá sinehe kaqme kéra Ísara kegá onserahnoneheqmúne íwíáhéra mitaq kéréwégonehera utaq mi waní anotah waní piowara wánínkue pukuwe.

³⁰ Mó tanáhráq Ísara kegá Manikánsabe aiq pútare atera wene ehweh sehgiú púara Séríko suwahpeq ebah kurí pera áhtápéq abapete téhtaré wéhékáh abugeqnáhnuríowana mi ebáh kurí sokogúwe. ³¹ Séríko suwahpeqte weh aebó íní wenáwíq Áráhpa míowe. Mi ebáh kurí íre sokogútaq mi inínká Manikánsabe aiq pútare atena téhtaré Ísará ánitégá ahboerayeheéra suyataq mehweh aritena séhréh aritowe. Séríko suwahpeqte kegá Manikánsabe íre aiq pútare atówana peh morá mi inínká wensabé aiq pútare atowe. Minayabe mi ebáh kurí sokogútaq Ísara kegá moke Séríko suwahpeqte ké subiqme oraruera peh morá mina séhréh arito íní íre subiq susa pehragatówe.

³² Manikánsabe aiq pútare ató ke éhweh mó teinínkono? Wehuke síwíqmarí Kíréóni, Páráki, Sáh músóni, Sépáta, Tébiti, Sáh múériereh mó Manikáne ehweh iraru kereqne ehweh áhnte kéh púana moke íre teieráhuge. ³³ Segá Manikánsabe aiq pútare atówe. Mibeqté táhmaro kegá mó marákórápéqté kéreq ebehutaq kiotaikuwe. Mibeqté táhmaro kegá kaweq sansánéra Manikánka náníne ú naneq meyówe. Mibeqté táhmaro kegá Manikánsabe aiq pútare atonka úrinsi iá tahnsa kane áwéh músúriowe.

³⁴ Mibeqté táhmaro kegá anotah iraró puinsúówe. Mibeqté táhmaro kegá sene naruoga pokatate kiraranehera utaq íre subiq súówara sabigue pehbeheráh pokuwe. Mibeqté táhmaro ké mareqmareq kéra Manikánsabe aiq pútare atónsabe tauntahu ke úkuwe. Mibeqté táhmaro kegá ebehutaq tauntahunéra wáhnaupéqté ké subipáhrarúówe. ³⁵ Mibeqté táhmaro ahrérónká Manikánsabe aiq pútare ató púara sensuwehqso pukutaq mó oganúkuwe. Mibeqté táhmaro kegá Manikánsabe aiq pútare atówara sene naruoga se saiqnaríówe. Saiqnaríówara sega Manikáne sansá sinehepeq súótaq tahirímé sene naruoga soraq súó irino. Sene sinonkansabé íre sirutaboiria peh oga mérapeqsábé sirutaboiru puara Manikáne sansá ambubu atíó púara sene naruoga subiq súówara pukuwe.

³⁶ Maniká íre tagaríó kega mó táhmaro ke siwiréh aritera sahtáté subiqmarera séniraté táhru táhruue karábúsiipéq mórítówe. ³⁷ Mó kegá táhmaro ebahnsatate tuparuqme subiq súówe. Segá mó táhmaro ke sóraté ákáh kiraq súówe. Segá mó táhmaro ke pokatate kiraq suqme subiq súówe. Manikánsabe aiq pútare ató ke tabonahuwara sene naruoga síwíoqnéra íre kawerarítówara korósi tabónáhunsabé sipisípiqne áúakaq mémene áúakaqtáté aneranerue míówe. ³⁸ Aneranerue méra abatapi pokéra sáwéhrapeqkákákq ónapipéqkákákq kaegaeuwe. Se kaweq ke míówara mó mah marákóipéqté kegá íre kaweq ke míówana sensabé siyehitówe.

³⁹ Segá Manikánsabe aiq pútare ató púana wega sensabé kawerowe aritowe. Se marakóipeq míótaq Manikánka náníne ue omasa náneqmarí íre meyówe. ⁴⁰ Manikánka wensabé aiq pútare atona ke kaweq ah sabaitowe. Naho míó kega mi ahtápéq ebeq íre kíúwe. Írakaumo. Íre kíúwana Manikánka, Sereq itereq moráráq kigehe aitowe.

Itega Sísa tagéq iwíáh iwíáh atanéhe i ehwéhne.

12 Mina teiú kégá Manikánsabe kawerue aiq pútare atera amahnága sensuwanka ite abugeqnáhnurawéra iwahnkanowe. Segá Manikánsabe kawerue aiq pútare atónsabe itega iwíáhue tagéq kaweq ahtápéq korahúne. Manikáne ahtapeq tauntahunue nogonéhboq moke umehi naneq sueq ahabárorahi naneqmarí inehepeq suaneheqmúne.

² Sísansabé ahriahri tagéq iwíáh iwíáh atanéhe. Itega wensabé téh aiq pútare atáráunaraq séhréh aitena mókakeakáq séhréh aitankéhe. Minayabe wene sánsánsábé iwíáhue taganehe. Segá Sísa awankátaq táhpawe subiq suanehera utaq wega, Mókake nirupipeq eyoyó aintanawire iwíáhúwe. Minayabe awankátaq táhpawe puké sansa ayehiteh sansansábé íre iwíáhia amahnága Manikáne ayah púpeq tútue mía míaire.

Wene animárí ahabárirataq Manikánka kaweraritanieéna kamah arinkéhe i ehwéhne.

³ Ahabábq kega Sísansabé anotah abíáhnúsá atera áwíoqnotaq wega págegeue ména íre túbáh agúwe. Minayabe iwíáhéq túbáh agiyehboq wene sánsá peh kawerue sehgióro.

⁴ Itega ahabábq saiqnaruaneheéq págegeue arambehriowe. Miraonsabé ahabábq kega íwíoqnahtaq itene korahq íre túíraq peh oga míáhwe. Minayabe iwíáhue tagahro. ⁵ Wene púkuipéqté éhwéh págegeue ehwéh iahreraq kehro? Mi ehwéhniká mahraréna,

Nénahníno, itene Wahnahnka are kaweratanieéna kamah awinah ahtebáhnno. Wega arensabé, Íre kaweróne atahnaraq arega wene sánsá sehgieyabe anetaníbo iwíáhineho. Íakaumo. ⁶ Arutaboiri anínká ahabárinaraq itene Wahnahnka kaweratanieéna kamah awinkéhe. Wega moke wene animárí úko ke wahnahnatawéna se ahabárirataq kamah arinkéhe íre. (*Sindaun 3.11-12*)

⁷ Wene kaweq animárí míageheéna itega ahabárunaraq Maniká Iteriboga kaweraitanieéna kamah aíre. Wega kamah aina tanáhráq minayabe iwíáhéq pehwehrué méq wega sokigi aina naneq ahtebéq págegeue míáhrro. Sene animárí kaweqtaq míageheéra kaweq sibówárehga wahnahnaritera kawerue kamah aríe míno.

⁸ Ite ahabárotaq Maniká Iteriboga peh áwé tagehtaq tahirímé ite íre wene animárí pehipéqté ánimárí míáh irino. ⁹ Iteriborehga ite kaweraitaneheéra kamah aiéwaq sene ehweh ireq sensabé kowe ariteq iwíáh iwíáhúne. Minayabe Maniká Iteribonsabé anotahtaq kowe atáhrro. Wega iteiúwa auráq matawéna kamah ainaraq kowe atáhrro. Kowe atáhnaraq oga mía míaoneheqmúne.

¹⁰ Iteriborehga ite káriq animárí míarauna tanáhráq seyega iwíáhuronserah íwáhnoréra kamah aiátówe. Ite we kaweqtaq mía mía inserahnigeheéna Manikánka íwáhnoréna kawerue kamah ainainire. ¹¹ Wega kamah aí tánáhráq itene irupipeq íre eyoyóia peh umeh agire. Téhwe itene irupipeq umeh agiraq sokigi aí náneq ahtebónaraq anehe ite kaweqtaq méq itene iru ukiqme míahrahúne.

Tauntahu ke méq Sísave arambehrioro i ehwéhne.

¹² Mareqmaraq ayáhnkáránkákáq ké míéhboq tauntahu ke méq Sísave arambehrioro. Mareqmaraq aréhúnkákáq ké míéhboq tauntahu ke méq ¹³ wene obarisa

áhtápéq nogóro. Mirairataq itene igará íre mareqmarerinae. Írakaumo. Peh kawetaq kagainae.

¹⁴Moke mó kereq kaweqtaq méq uwaresa ké méq arambehriero. Manikánka kaweqtaq mía mía inserahnigeheéq arambehriero. Ahbabáq kega itene Wahnah íre tagagehe. ¹⁵Manikánka séhréh aitéh sánsá sehgiónsábé túbáh agiye-hboq kawerurero. Kítahéh awanká sera tahnsá úkéq mó ke ahbabáq aritéhboq kawerurero.

¹⁶Mó aníné weh ahre abarie sansá pehragahro. Wehukení wenáwíq Ísoe. Wega arupibiútaq tira táhútáhúq meyanieéna moke awaqmiahráhi naneq paiqmarowe. Wega Manikánka ebeq piah aní aweráhi naneqsabé anetaníbo íwíáhúwe. Wega miráuí serahniyehboq kawerurero. ¹⁷Téhwe Ísoga awaq miahráhi naneq paiqmarena anehe minayabe arutaboíréná wenabonsabé, Kawerainto éna ibisówe. Téhwe wega mi naneqsabé anetaníbo íwíáhéna aiq paiqmaro púana anehe mónkakáq íre meyhárhíre.

Itega o Sarúsarama suwahpeq íópipeq kéhrabeq aiq sewe i ehwéhne.

¹⁸Itega íre tagahraho mapéq sewe. Íre táhtorahráho mapéq sewe. Ísara kegá tagahraho sawéh áwíq Sáínái suwe. Táhtorahráho sawéhrápéq suwe. Itega Ísara kegá íre mirau serahnowe. Itega mina tahnsa tagahraho sawéhrápéq íre koragarowe. Segá mi sawéhráq koragéra anotah irobina tagéra anehe anotah sunkíkírú tagéra anotah soírírú tagowe. ¹⁹Tagowana pembíáhnúwara irera mó aníné ehweh írówe. Segá mi ehwéh téh írótaq áhreéra Mósísinsabé, Mi ehwéh mó ireyabe iuwahriehre éra mó íre irarúno teawo éra pagu pagunuwe.

²⁰Manikánka sensabé, Wehukéníkáboq ménkámehnkánkábópoq mah sawéhráq abasáhnaraq ebahnserá tuparuqme subiq súáhro aritonsabe áhreéra Mósísinsabé, Mó íre irarúno teawo éra pagu pagunuwe. ²¹Segá tago naneqsabé áhreorahi naneq puana anotahtaq áhreuwe. Minayabe Mósísiga mahraréna, Íné áhreéna iransánuge úwe. (*Kisim Bek 19.12-13,16*)

²²Ísara kegá áhreú naneqsabé suronserah itega íre sewe. Írakaumo. Sáíóna sawéhrápéqmé Maniká oga mía míairabeq we kahnáh suwahpeq mire. Íópeq o Sarúsarama suwahpeq mire. Itega mitaq sewe. Mitaq peh íregáritaq íópeqté kégá iwíáh íwíáh orabeq sewe. ²³Manikánka ite omaq sito kene sensíwíqmarí sehiranue íópeq marowe. Marowaq téh omaq sito kegá íópeq momiwíorabeq sewe. Manikánka moke mah kehiná kéhíná ehweh aítana saiuwankéhe. Weba aiq sewe. Manikánka kaweqtaq mía míao ke aiq kaweraritowara sensiwamarí míáhrabeq sewe. ²⁴Itega Sísaba sewe. Sísaga o moráéné ehweh áhwárótaq wene korahq tunka mi ehwéh págege arowe. Sísane korahqka íre Ábérine korahqka irarú serahnuwe. Írakaumo. Sísane korahqka Ábérine korahq kiotaikéna peh kaweq ehwéh iraríre.

Manikánka teí éhwéh anterúéhboq kawerurero i ehwéhne.

²⁵Jahre parosa ké méq Manikánka teí éhwéh anterúéhboq kawerurero. Naho mah marákóipéq míó keyabé págege ehwéh teriuwara anterúówe. Segá anterúónsabe Manikánka kamah ariu púara sega íre kopéragorahuwe. Itega moq íre kopéragorahúne. Írakaumo. Amahnága Manikánka íópeqté éhwéh teí púaq itega mi ehwéh inehepeq súáhnaraq wega ite anotahtaq kamahinkéhe. ²⁶Naho Manikánka ehweh teriutaq mah marákó marákó máríúwe. Amahnága wega mahraréna,

Mókake íre peh morá mah marákó marákóyábé mónkakáq máriúno atanauge. Íópe-
qkákáqsábé moq, Máriúno atanauge íre. (*Hagai 2.6*)

²⁷Wega, Mónkakáq máriúno atanauge insabé mah ehwéh irahráhuine. Wega mi-
raro naneqmarí kúrugúruorahi naneqmarínsábé, Kúrugúruúno atahnana tabanagi-
nae. Peh morá íre kúrugúruorahi naneqmarí kagainawire.

²⁸Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre kúrugúruorahire. Wega itensabé, Awaq
míáhro aitéhnsábé wensabé áhtenéq we awahbeh sansánéq wensabé iwíáh íwíáh
atone. ²⁹Manikámé moke toráh agorahi irá tahnsane. Minayabe wensabé áhtenéq
iwíáh íwíáh atone.

Wensabé wensabé arutaboiratéhora i ehwéhne.

13 Sísá tagaríáh kéó, wensabé wensabé arutaboiratéhora. ²Wáhnaupéqté kégá
iteba sirataq kawerue mehweh ariteq kirabo arítáhró. Menah mó kégá seba
suro ke mehweh aritera kirabo aritera suro ke peh wáhnaupéqté kée íwíáhurowe.
Írakaumo. Peh íópeqté ké mehweh aritera kirabo arítárówe.

³Sísá tagaríáh ké karábúsiipéq míehrataq sensabé iwíáhoró. Sensabé iwíáhéq
sirutaboiriranka sereq moráráq karábúsiipéq mé tahnsa íwíáhoró. Sísá tagaríáh
ké síwíoqnehrataq sensabé iwíáhoró. Iteitene inonka moq íéríre íwíáhéq sensabé
iwíáhoró.

⁴Ahre mewe sansamé wehké sansamé kaweq sansáne. Minayabe wehga mó aníné
ahre abariíneho. Ahrega mó aníné weh abariíneho. Mó aníné ahre weh abario ke
Manikánka ehweh aritena kamah arinkéhe.

Móneyabé irutaboiriyeboq i ehwéhne.

⁵Móneyabé irutaboiriyeboq peh matíéhra naneqsabé aiq awehraq mire
íwíáhoró. Minayabe Manikánka aiq mahraréna,
Are íre auwaníe. Inehepeq íre auwaníe. Írakaumo íre. (*Lo 31.6*)

⁶Minayabe árahinabomo íwíáh íre oro. Peh págegeue Manikáne ehwehnka irarin-
serah irarenehe. Wene ehwehnka mahraréna,
Néne Wahnahnka séhréh aintéh púana íre áhreinie. Wega séhréh aintéh púara mó
kegá pehipi íre kamah anigéhe íre. (*Buk Song 118.6*)

Sísá kéreyabe íre iyehitegurégúia peh kéranehe i ehwéhne.

⁷Ite Sísá tagaríáh kéráq wahnahno kegá Manikáne ehweh íwáhnorurowaq sensabé
iwíáhoró. Segá kaweq arámbéhríera Manikánsabe kawerue aiq pútare atáronserah-
noro. ⁸Sísá Karáhéwé menahnkákáq amahnágaákáq mókakeakáq ahriahri peh mon-
seráhnue mía míaire.

⁹Mó kégá áwánáh éhwéh teírataq mi ehwéhnsábé aiq pútare aritéhranka
Manikáne sansá súého. Wega séhréh aitéhnsábé iteyuwa págegeue míahrahúne.
Mó naneq tahutáhúq awehrié sansa sehgiönka iteyuwa íre págege aitahráhire. Mina
tahnsa sánsá sehgiönka wehuke íre séhréh aitahráhire.

¹⁰Peh ite Sísá tagariona kené o tahbé kéhre. Manikáne mibeq mahbeq
arítáh ké naho táhbérápéqté mewe nah kegá o tahbérapéqté táhútáhúq íre

mewe nahwe. Írakaumo.* ¹¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá Anotah Kawéqtápéq pokotaq wehukene ahbabáqsabe kaweraritankeheéra ménkámehnkáne korahq mewera titirowe. Peh korahq mewera titiréra mi kamáriné sinonka mewera ahnansahrapeq ira paríáhwe. ¹² Mira onserah itene ahbabáqsabe kawerairanieéna Sísaga ahnansahrapeq awankátaq táhpawe pukéna wene korahq tunka kaweraitéhre.

¹³ Minayabe ite iuwahbeh sansá sueq ahnansahrapeq Sísaba kowíanehe. Mó kegá Sísá áwíoqnowe. Itega weba wahtotaq kowíáhnaraq sega ite moq íwíoq-naneherawoe. Íwíoqnehransabé anetaníbo éq weba kowíanehe íwíáhoró. ¹⁴ Mah marákó márakóipéq ite mía míaona matábúrápéq íre kéhre. Minayabe peh kagaína matábúrápéqsábé áwénunúne.

¹⁵ Áwénunéq amahnága ite ménkámehnkátate íre titiria peh ahriahri Manikánsabe Sísá áwírue kaweróne ateq itene íwéhrate iwíáh íwíáh atanéhe. ¹⁶ Kaweq sansá súéhboq ahriahri kaweq sansánoro. Ite matíéhra naneq wenáwíoro. Mí sansátaré Maniká awahbeh sansá púaq ibitagínehboq kawerue miraoro.

Itetaq wahnahno kené ehweh sehgióro i ehwéhne.

¹⁷ Ite Sísá tagaríáh kéráq wahnahno kegá ite séhréh aitaneheéra ite auráq matíáhwe. Moke sene arámbéhríyábé Maniká teawigéhe. Minayabe itetaq wahnahno kené ehweh ireq kawerue sehgióro. Sehgrataq sene arambehri eyoyóue miraorahowe. Sirupipeq umeh agínaraq sega ite íre séhréh aitahráhowe.

¹⁸ Itensabé ahriahri púreraitáthro. Itega kaweq sansánuraunayabé irupipeq eyoyóire. Mókakeakáq ahriahri itega kaweq sansányabe iuwahbehre. ¹⁹ Iteba apubúue kouwekiniboq Manikánsabe íné séhréh ainto ue púreraintáthro.

²⁰ Sísá itene Wahnah pukútaq Manikánka iriwe oganúq atowe. Sísaga itene ahbabáqsabe pukúwana wene korahq tunka moráéné ehweh kawerarowana kagaire. Minayabe Sísaga ite Manikáne sipisípiq wahnahnaita aitaire. Manikánka iru ukiq itena ²¹ wene arambehri kawerue miraigeheéna séhréh aitéhre. Itene irupipeq we awahbeh sansá aitahnana kagainkehe. Sísá Karáhé anotah aní méq wensabé ahriahri iwíáh íwíáh atanéhe. Aiq miraoneheqmúne.

Páhsi parabagainai ehwéhne.

²² Néne iyahnabo animárino, itene irupipeq kawerairanieéna mah pahsí sehiranuge. Mah pahsí peh wahtotaq ehwéh púaq kawerue sáhnshawe íráthro. ²³ Iterífbáq Tímóti karábúsiipéqté pugeq áúwátówe. Wega ínéba apubúue sínaraq iteba moráráq koragayehetauye.

²⁴ Moke itene wahnahmarínseq Manikáne animárínseqsabé iroro teriéro. Moke Ítári marákórápéqté Sísá tagaríáh kégá itensabé iroro ewe. ²⁵ Manikánka ite ómiyabé arutaboiraitena séhréh aitéhre.

---

*13:10 Mí o tahbé áwahewé mahraréna, Sísá Karáhé tahpato awanká itene o tahbé tahnsane. We pukúnka ite oga mé topáh o tahbérápéqté tópáh nóne ire.

Sémisi

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Áhnte ahtébiá kégá, Sémisiwe Sísane ábákawae íwiáhowe. Sémisiwe Sarúsarama suwahpeqte Sísá tagariáh kéréq wahnahnú aninéna mah pahsí Sísá tagariáh Ásíú ké séhréh aritanieéna sehiranúwe. Wega íwiáhéna, Sísansabé aiq pútare atáh kégá íre túbáh agia peh kaweq sansá miraiqehe. Mirairataqmé sene kaweq sansá tagah kégá íwiáhéra, Mah kégá aiq pútaq Sísá tagariáh ké wóe íwiáhigehe. Mah pahsí sáhnsáho kégá Sísane sánsá tábúsoqme sehigeheéna Manikánka Sémisi íwiáh atowana mah pahsí sehiranúwe.

Sémisiga mah pahsí sehiranúwe.

1 Ínéwé Sémisi Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhereqne arambehri aní múge. Néne páhsi sáhnsahwe tagahro. Ite Ísara ke airápété téhtaré káhnáh míone. Itene igaqnaréhga wáhnaupeqté kéné marakórapeq abae agunsabé mó ke suwahpeq miáhwe. Ite ómiga néne ehweh sáhnsahwe íráhro.

Moke ite áhwáreh naneqka págege aitéh éhwéhne.

²Néne iyahnabo anímáрино, moke áhwáre naneq sínaraq iru ukiqme miáhro. ³Íre kaweq sunúq sínaq Manikánsabe aiq pútare ateq wene sánsá íre susa peh kawerue sehírataq págegeue miáhrahowe. Minawé aiq tagariáhwe. ⁴Wene sánsá íre susa peh kawerue sehírataq ite kaweqtaq míagehe. Ite kaweqtaq míhrataqmé Manikánka séhréh aitena wega náina naneq íre tabonahigehe.

Ahtebé íwiáh tabonahi anínká púrerinkehe i ehwéhne.

⁵Íre ahtebéh anínká Manikánsabe, Ahtebé íwiáh nánio ue púrerínaraq Manikánka ahtebé íwiáh atankéhe. ⁶Manikánsabe, Nánio ue púrerirataq náninabomo árahinabomo íwiáhiyehboq peh aiq pútaq náninawire íwiáhoró. Wánínka mó kantoq mé kantorinserah árahinabomo íwiáhi anínká mó íwiáh mó íwiáhire. ⁷Manikánka náninabomo árahinabomo íwiáhi anímé wega íre náwinawire. ⁸Mó íwiáh mó íwiáhi anínká tábúsoqme arámbéhrí íre miraia peh áhwára áhwáaire. Wega náninabomo árahinabomo íwiáhinsabé Manikánka íre náwinawire.

Tabonah kereq áhnte mensáméhnsánkákáq kéreqsabé irari ehwéhne.

⁹Sísá tagariéh aní tabonahínaraq Manikánka wensabé, Anotah aní miáhno atahana íwiáh íwiáhinkehe. ¹⁰Uworaqpeqté náneq kirena áraniwe eh yataginserah áhnte monéákáq мэnsáméhnsánkakaq sorupeh aní pukinae. Minayabe Manikánka áhnte moné matíéh ánínsabé, Pehgáriq aní miáhno atahana íwiáh íwiáhinkehe. ¹¹Ehbiehbeq anotah patáhitaraq uworaqpeqté náneq eh yatague ára megínaraq íre kaweq naneq úkinae. Mina inserah áhnte monéákáq anínká áhnte ahwímí arám-béhríínaraq pukinawire.

Manikánka ite ahabáqtaqpeq íre móitahráhi ehwéhne.

¹² Menah Manikánka mahraréna, Ínénsabe arutaboiri anínká mókake kagai apéq nánwénaraq oga mía míainkehe íre. Minayabe ahabárorahi tanáhráq sínaraq mi ahabáqsábé ahqáho atéh ánínká kaweqtaq míahnaraq wega kagai apéq awaq mena iwíáh íwíáhinkehe. ¹³ Mó aniné arupipeqté íwíáhgá we abarirana wega, Ahabárinie íwíáhínaraq, Manikánka mi iwíáh aintéhre íwíáhineho. Írakaumo. Ahabáqka Maniká íre sabirorahi puana wega mó ke ahabáqtaqpeq íre móitahráhire.

¹⁴ Téhwe itene irupipeqté íwíáhgá morání morániné iwíáh abarire. Minayabe ite ahabárighehéna iteitene íre kaweq naneqsabé irutaboírúnaga ite ehnenhenéna péhe éhwéh aitéhre. ¹⁵ Kía míéh íníné arupipeq káriq aní míéhra na mina inserah itene irupipeq ahabáq iwíáh kéhre. Kía míéh ínínká ani maqmaréhnserah itene irupipeqté íwíáhgá ahabáq áhwárehre. Áhwárehrana ahabáqka ite saiqnariahnaq áhnte ahabáq aruqarurirataq pukoneheqmóe.

¹⁶ Néne iyahnabo animáríno, péhe éhwéhnsábé aiq pútare arítého. ¹⁷ Moke kaweq naneqmarí íopeqté Ítéribógá aiq náíre. We peh ahriahri téhrehrebeq mía míai anínéna moke kaweq naneqmarí náí náinire. Mánkánahnka ebeq íre wahtonagéna anehe pehgáriragire. Manikánka íre mina tahnsanire. We íre mó sansá mó sansáni aní míre. We peh ahriahri téhrehrebeq mía míai aníne.

¹⁸ Maniká Iteribo wewega iwíáhéna ite omaq itowe. Omaq itonsabe wene aiq pútaq ehwéh írátáúnaraq aiq pútare ataráúnana wega, Néne animárí móe aitena kawerairáire. Téhwe ite kaweraitena anehe mó ke kawerairánkéhe.

Manikáne ehweh ireq sehgióro i ehwéhne.

¹⁹ Néne iyahnabo animáríno, kawerue íráhro. Mó kegá ehwehnirataq ahkabaqme ireq kawerue iwíáhoró. Sene ehweh ireq pehwehrue iwíáhue ehwehnoro. Íre apubúue abiahsanoro. ²⁰ Apubúue abiahsano kegá Manikáne kaweq sansá íre mirao-rahowe. ²¹ Íre mirao naneq sansánkákáq moke ahabáq sansánkákáq áhnte kagaire. Moke mi sansá itene irupipeqté súáhro. Manikánka wene ehweh ayu tahnsa itene irupipeq uqmataire. Minayabe iteite iuwahbeh sansá sueq wene ehweh kawerue sehgirataq itene iru kawerairánkéhe.

²² Minayabe Manikáne ehweh kawerue sehgióro. Íre peh iahrega íráhro. Írakaumo. Peh iahrega íráhnaraqmé peh iteitene péhe íwíáhyábé aiq pútare atagéhe. ²³ Wehukénínká Manikáne ehweh peh ahrega irena íre sehginaraq we timanopipéq tageh aní tahnsane. ²⁴ Mi aní wene náníqkakaq auranabiah timanopipéq tagéna timano mitaq marena pokéna wene auranabiah apubúue abitagire.

²⁵ Manikáne ehwehme anotah kawéq éhwéhne. Mi ehwéh irena kawerue sehgióro anímé ahabáqka íre saiqnariahrahire. Mi ehwéh íre abitarusa peh timanopipéq taga tagainserah sáhnshahena kawerue sehginaraq Manikánka, Kaweróne atánkéhe.

²⁶ Wehukénínká iwíáhéna, Ínéwé Sísansabé aiq pútare atóge éna Manikánsabe kawerue iwíáh íwíáh atóge éna ahriahri abehq éhwéh iraréna wene péhe éhwéhniká wewe péhenuwíéhre. Mi anínká, Ínéwé Sísansabé aiq pútare atóge éna Manikánsabe iwíáh íwíáh atóge ime íre awehraq kéh púana peh abehq íwíáhire. ²⁷ Manikáne ehweh sehgiro kegá ehneranimárínseq kéweinínsónseq íre kaweq sunúq séhréh aritera mah marákóipéqté áhbábáq sánsá íre miraia peh kaweqtaq mía míaoowe. Minawé Maniká awahbeh sansáne.

Peh morá sánsá ómi kehinánsábé miraoro i ehwéhne.

2 Néne iyahnabo animáríno, itene Wahnah Sísa Karáhé íópeq wahnahni anín-sábé aiq pútare atáhwe. Minayabe anotah keyábé iwíáh íwíáhéq kawerariteq pehrápeqte ké inehepeq súého. ²Ite momiwíorabeq kaweq korósiákák kaweq awáhríq náneqkákák ánínseq tabonah aní subankia korósiákák ánínseqka iteba sirataq mó anínsábé mó iwíáh mó anínsábé mó iwíáhiyeho. ³Itega kaweq korósiákák ánínsábé, Kaweqtapéq tútuue míahno ateq tabonah anínsábé mobeq koiriwe míahno. Mahtaq igárápí tútuue míahno atého. ⁴Mira íwíáhóme itega korósi tagahnsabé mó ke kaweq kee íwíáhariteq mó ke abehq kée iwíáh arítáhwe. Mira íwíáhóme itega saraqmáráh wáhnáhmárínká íre kawerue saraqmáráhnserah iwíáhówe.

⁵Néne iyahnabo animáríno, néne ehweh íráhro. Manikánka mahraréna, Ínénsabe sirutaboiro kegá wahnah wahnahnurabeq awaq miagéhe ire. Wensabé aiq pútare at-era kaweqtapéq awaq miageheéna Manikánka mah marákóipéqte tábónáh ké omaq sitéhre.

⁶Itewe aneqsabé tabonah keyábé síéhruruo? Áhnte mensáméhnánsánkákák kégá ite íre kaweraitáh mino. Ite meiqmera ehwehorabeq móítáh mino. ⁷Manikánka itensabé, Sísa Karáhéne animári móe aitéhre. Aitéhrara мэnsámehnsánkakaq kégá Sísa Karáhéne kaweq awíqsábé abehq éhwéh atáhwe. Segá mina tahnsa áhbábárowe.

⁸Maniká itene Wahnahne ehwehnka mahraréna, Arerensabé arutaboirónanserah mó keyábéákák arutaboirúno ire. (*Wok Pris 19.18*) Minayabe itega mó keyábé irutaboiro ehwéh sehgiómé kaweq sansánowe. ⁹Itega anotah keyábé iwíáh íwíáhéq pehrápeqte ke inehepeq súáhmé mina íre kaweq sansánowe. Manikáne ehweh anterúáh púana mi ehwéhnká itensabé ahababáq ke woe aitéhre. ¹⁰Minayabe Mósísiga sehgióro ú ehweh áhnte kawerue sehgi ánínká peh morá éhwéh antehrúéhmé wegá moke mi ehwéh aiq anterúéhre. ¹¹Manikánka mahraréna,

Mó aniné ahre weh abariiyeho ire.

Wegá mó mahraréna,

Mó aní subiq súého ire. (*Kisim Bek 20.13-14; Lo 5.17-18*)

Minayabe aregá mó aniné ahre weh íre abariia peh mó aní subiq suahnawe aregá mi ehwéh aiq anteruahne. ¹²Manikánka sehgióro ú ehwehnká ahababáq saiqnar-iahnaraq wehuke soraq suahráhire. Wegá mi ehwéhnásabé iwíáhéna mah kehiná kéhínáné sánsá saraqmarankéhe. Minayabe iwíáhúe kaweq ehwéh iraréq kaweq sansánoro. ¹³Wehúkenínká mó keyábé íre arutaboirínaraq Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi aní kamah awinkéhe. Mi tanáhráq mó keyábé arutaboiro anínsábé, Kaweróne atankéhe.

Íné aiq pútare atóge i anínká íre kaweq sansanéna abehq íwíáhi ehwéhne.

¹⁴Néne iyahnabo animáríno, peh morá ánínká mahraréna, Ínéga Sísansabé aiq pútare atóge ire. Wegá iraréna Sísane sánsá íre sehgiomé wene ehwehme peh abehq úkire. Ínéga Sísansabé aiq pútare atóge irarínka we kaweratahráhiro? Írakaumo. Peh wewene ehwehnka íre kaweratahráhire. ¹⁵Aregá Sísa tagaríáh wéh áhré tagé korósiákák táhutahuqkákák tabonahotaq ¹⁶íre náriasa peh ehweh teawenawe arene ehweh peh abehq náneq úkire. Aregá wensabé, Tototaq mé ayahbankikitaq mé

pehwehrue pokéwahno teawenawe íre náriasa arene ehwehnka árahue séhréh atankéhbo? Írakaumo. Arene ehweh peh abehq náneq úkire. ¹⁷ Arega Sísansabé aiq pútare atóge íwíáhé mó ke íre séhréh aritahnawe arene iwíáh peh abehq náneq úkire.

¹⁸ Mó morá ánínká mahraréna, Mó kegá peh Sísansabé aiq pútare atáhwara mó kegá peh kaweq sansá miraowe ire. Mi ehwéhnsabé teiníe. Arega Sísansabé aiq pútare ate kaweq sansá íre miraónawe ínégá are tagéna arensabé, Árahue Sísa tagari-ahna aní móne atanínkono? Ínégá kaweq sansá miraonayabé arega tagé ínénsabe, Sísa aiq pútare atahna aní móne ue ahtebahrahóne.

¹⁹ Manikámé peh morá áníne aiq pútare atóge éname aiq kaweróne. Peh morá mina irarénaga íre awehraq mire. Owainawamarínká moq minayabe aiq pútare atera áhreéra iransánowe. ²⁰ Aiq pútare atahnayabé aiq awehraq mire íwíáhono? Aneqsabé kaweq arámbéhríininkono íwíáhono? Múguwahgu aní móne. Peh morá aiq pútare atóge éname íre awehraq mire. Mahnayabe áwahewé teiníe.

²¹ Itene igagna Ébárahmaga Manikáne ehweh sehginieéna wenahni Áhísáhki subiqme titirinaúwe. Wega íre túbáh agia peh Manikáne ehweh segiunsabe Manikánka wensabé, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atóge úwe. (*Stat 22.1-14*)

²² Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atena págegeue sehgoráhi ehwéh teawu-taq túbáh aginie íre úwe. Wega peh Manikánsabe aiq pútare atóge éna wene ehweh sehginauge íwíáhuwe. Sehgiunka wega Manikánsabe aiq pútare atowe sokigi awuwe. Minawé aiq ahtebaho? ²³ Manikáne ehwehnka mahraréna, Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Kaweróne.

Kaweqtaq míahne atóge úwe ire.

Manikánka Ébárahmansabé mó mahraréna,

Arewe néne iyahnabo aní móne atowe úwe. (*Stat 15.6; Aisaia 41.8*)

Ébárahmaga Manikáne ehweh kawerue sehgiunsabe mah pukúipéqté éhwéhniká aiq pútaragúwe. ²⁴ Manikánsabe aiq pútare atóge irarime íre awehraq mire. Írakaumo. Peh Manikánsabe aiq pútare atena wene ehweh sehgi ánínsabé Manikánka, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atéhre. Minawé aiq ahtebaho?

²⁵ Weh aebó íní wenáwíq Áráhpa. Téhtaré Ísará ánitégá nahnso kené marakó ah-boerageheéna Sósúaga eqmarowe. Eqmarowana Áráhpane nahtaqqeq suyana wega mí anité mehwehue kirabo aritena wenawahpeqte kégá subíyehoéna mó ahtápéq sokigi ariuwe. Wega miraúnsabe Manikánka, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atowe. (*Josua 2.1-21; Íbaru Ke 11.31*)

²⁶ Wehukéniné awanka wene anonka suena airaiq pokitaq we pusa aní míéhre. Mina inserah Manikánsabe aiq pútare atóge irari anínká wene kaweq sansá íre seh-gímé we pusa aní tahnsa míéhre.

Itene ehwehme iwíáhue tagéq pehwehrue irarero i ehwéhne.

3 Néne iyahnabo anímárinó, Manikánka ite síwáhnorúna kené arambehri iwíáhue tagéna págegeue ehweh aitahráhire. Minayabe tagariáhwé. Wega mó Sísa tagariáh kéné arambehri pehwehrue iwíáhue tagehre. Minayabe wehukega momiwíorabeq síwáhnoro ke áhnte úkiyeho. ² Ité ómiga mótaq mótarue áhwára áhwáraúne. Ehweh iraré tanahráq ahriahri áhwára áhwára ehwéh íre irari anímé kaweqtaq mía míaire. Wene áwéhipeqté éhwéh kawerue wahnahni puana wega wene moke anonka kawerue wahnahnatiahrahire.

³Anotah ka wenáwíq ósiga itene ehweh kawerue irankeheéq áwéhipeq áhíniraté iyarone. Miraonaga ite iuwahbehrabeq ósiga meiqmena móitéhre. ⁴Sípi soberi sansánsábé iwíáhoró. Sípiwe anotah nanere. Anotah soirírinka sípi tauntahunue pagunoráhire. Sípi soberi anínká pehgáriq awánkátáté miraia náneq paberéhra náneq sípiga wehukeníká pokinie irabeq pokire. ⁵Mina inserah anehbíwé pehgáriq naneréna peh anotah arámbéhrí kéhre. Anehbíga mó ke ahabáratáhráhire.

Ité tagarionawe pehgáriq irágá anotah irárawe abae ague uworapeqté áhnté awánká tahráhire. ⁶Ahabábáq ehwéhme ira tahnsáne. Pehgáriq irágá anotah irárawe abae aginserah ahabábáq ehwéhmká moq abaeue anotah agirana mó ahabábáq áhwárehre. Iraipéqté éhwéhmká ahabábáq iwíáh áhwárehra ahabábáq anotah agoráhire.

⁷Moke ménkámehnkámé, kabarame, weheme sóreq wanípípeqté páhme wehukene kirabo kamarí úkorahowara wahnahnarítáhwé. ⁸Mó morá ánínká wewene ahabábáq ehweh íre saiqnarena wahnahnatiahrahire. Wehenka wehuke pehrana pukoráhire. Ahabábáq ehwéhmká apubúue abae agéna wehenka wehukení pehnseráhnire.

⁹Itene íwéhipeqté éhwéhmká itene Wahnah Maniká Iteribonsabé iwíáh íwíáh ateq anehe mó ke Manikánka we tahnsá miraro keyabé abehq éhwéh arítáhwé. ¹⁰Iwíáh íwíáh ate éhwéhmkákákq abehq éhwéhmkákákq peh morá áwéhipeqté sire. Minawé íre kaweq sansáne. ¹¹Néne iyahnabo anímárinó, arahnome kaweq né wanínkáq abiqnóno wanínkáq morábíté íre sire. ¹²Pópo awánkátáq inunara será íre iyahráhire. Párúq nahníáqtáq pópo será íre iyahráhire. Abiqnóno wanínká né waní íre úkoráhire. Minayabe kaweq éhwéhmkákákq ahabábáq ehwehmkákákq peh morá áwéhipeqté sime anotah íre kaweq sansáne.

Kaweq iwíáhi anínká kaweq sansáninkehe i ehwéhne.

¹³Ité miónarabeqte ahtebia ání kaweq iwíáhi anímé insebo? Ahtebia ánínká íre saiyoi anínéna wewene áwíq íre pankeréhre. Peh ahtebia sánsánéna kaweqtaq mía máirara mó kegá we tagéra, Ahtebia áníne igehe. ¹⁴Itéga irupipeq mó keyábé anotah abíáhnánéq ahriahri iteitene íwíq árahue pankeranéhkonó iwíáhirataqmé ite ahtebia ké méq kaweq iwíáhúna ke mione iwíáhiyeho. Péhe iwíáhiyeho. Aiq pútaq ehwéhnsábé péhe éhwéhne atého. ¹⁵Íópeqté Ítéribógá mina tahnsa iwíáh íre áhwárehre. Írakaumo. Mi iwíáhwé mah marákóipéqté iwíáh wíre. Itene irupipeqté iwíáhggá mina tahnsa iwíáh aitéhrana owainawanka moq mi iwíáh aitéhre. ¹⁶Írátíáthro. Sirupipeq mó keyábé abiahnsanéra ahriahri seyene síwíq pankeráh kegá íre kaweqtaq mía míaoe. Íre kaweqtaq mía míáera áhnté ahabárowe.

¹⁷Íópeqté Ítéribógá iwíáh aitéh iwíáhwé ahriahri kaweq iwíáhe. Manikáne Awanka iwíáh aitéh kegá pehwehrue méq uwaréqme méq mó kené ehweh ireq mó keyábé sirutaboírég kaweq sansá ariteq anotah anínseq íre áwíqkakaq anínseqsabé peh morá iwíáhég ehweh pehipi íre iraria miraonehe e ehweh mira aruqaruowe. ¹⁸Itéga uwaréqme peh morá iwíáh kahnaraq minawé sotápéq ayu uqmaráhnserah mire. Uwaréqme peh morá iwíáh kahnaraq peh kaweq sansámári miraorahúne. Minawé sotápéqté ménsáméhnásá kawerue kíréhnserah mire.

**Mah marákóipéqté sánsánsábé awahbeh
anímé Manikáne naruo aní míre i ehwéhne.**

4 Itega ehwehéq tobehíratq mi sansámé aneq áwahe kehro? Itene irupipeqté iuwahbeh iwíáhga moke mi iré káwéq sánsá áhwáreh mino. ²Ite iuwahbeh naneqmarí íre meyhárhonsabé meyanehéq mó ke subiq súáhwe. Mó kené mén-sámehnsánsabe aigará pabekiraq íre meyhárhonsabé meyanehéq ehwehue tobehowe. Ite iuwahbeh naneq Manikánsabe, Náio ue íre teawéwe. Minayabe mi naneq íre matiáhwe. ³Itega wensabé, Náio urome wega aneqsabé íre náiasa túbáh agiro? Itega íre tábúsoqme iwíáhue, Náio urowe. Íre Manikáne arambehri miraonehéq peh iteitene iuwahbeh naneq náio uronsabé túbáh agire.

⁴Ahbabáq inínká wenawehq auwena mó weh kéréhnserah itega Maniká auweq mah marákóipéqté sánsá sehgiówe. Mah marákóipéqté sánsá sehgi ánimé Maniká Iteribone naruo aní míehre. Minawé aiq iahtebaho? Mah marákóipéqté náneqsabé arutaboiri anínká Manikáne naruo aní úkire. ⁵Manikáne ehwehna mahraréna, Manikánka Wenawa eqmaréhra irupipeq tumíehre. Itega Manikánsabe kawerue irutaboirigeheéna wega págegeue wahnahnaitéhre íre.

Aiq irarinsabé itega, Mi ehwéh peh abehq éhwéhne iwíáhiyeho.

⁶Manikánka ite anotahtaq séhréh aita aitaire. Minayabe wene ehwehna mahraréna,

Sensíwíq pankeráh kéwé Manikánka íre séhréhia peh ahqáho arítéhre.

Sensíwíq íre pankeráh kéwé Manikánka séhréh arítéhre íre. (*Sindaun 3.34*)

⁷Minayabe iteitene píribahri iwíáh sueq Maniká Iteriboga teí éhwéh kawerue sehgióro. Owainawansabé ahqáho atéhrataq wega iuwena pokinkehe. ⁸Maniká Iteriboba séq wene ehweh kawerue íráhro. Mirairataq wega iteba séna séhréh aitankéhe. Wehukenínká ayahnkara pabeq paberitaq ayahnkara aiq kawerire. Ahbabáq keo, mina inserah itene irupipeqté áhbábáq sueq kawerurero. Mó iwíáh mó iwíáho keo, itene irupipeq kaweq iwíáhigehboq mah marákóipéqté náneqsabé íre irutaboiroro. ⁹Itene ahbabáqsabe iwíáhéq wíréh wíréh ehweh sueq ibisahro. Itene irupipeqté eyoyói iwíáh sueq íre kaweruraue iwíáho. ¹⁰Itega Manikánsabe, Íné pehgáriq aní púana ínériahriáh íre awehra q aní míóge teawéro. Teawenana wega séhréh aitená ite moraní moranínue, Anotah aní míahno aitankéhe.

Mó keyábé ehweh aritého i ehwéhne.

¹¹Néne iyahnabo animárinó, itega mó ke Manikáne animárinásabé íre kaweq ehwéh ariteq abehq ánimári móe ariteho. Mirairataqmé Manikáne ehwehnsabé moq mina tahnsanowe. Wene ehwehnsabé awahrieh anínká mi ehwéh íre sehgiena, Peh abehq éhwéhne atéhre. ¹²Manikánka webataq sehgióro ú ehweh teí púana wewega ite sainsuena ehweh aitahráhire. Webataq mó ke kaweraritena mó ke íre kawer-arítéhre. Minayabe itewe peh wehuke míáh púaq mó keyábé ehweh aritého. Minawé peh Manikáne arambehri wire.

Ite píribahriéq saiyo ke míyeho i ehwéhne.

¹³Táhmáro itega mahraréq, Ahbiah mó ke suwahpeq pokue mitaq peh morá ópéq méq arambehriue áhnte moné meyanéhe ewe. ¹⁴Mira iwíáho keo, teiníboq irátíáhro. Mókakeyabé ite íre tagariáhwe. Mi tanáhráq ite oga míaneherabowamo.

Itene oga mé tanahráq nonahweyah tahnsáne. Nonahweyahnka pehgáriq tanáhráq kéna apubúue sawekinserah itene ogamé tanahráq moq apubúue parabagorahire. ¹⁵Minayabe itega iwíáhona ehwéh sueq mahraréq, Itene Wahnahnka kowe aita-naraq ite oga méq mahraue arambehrionehe ero.

¹⁶Amahnágawé iteitensabé iwíáh iwíáhéq ite iwíq pankereq, Iteriahríáh miraoneheqmúne ewe. Mina tahnsa píribahri sansámé íre kaweq sansáne. ¹⁷Kawerue iwíáhúno. Are kaweq sansá miraéyabe ahtebehnaraqmé mi sansá miraúno. Íre mirainaraqmé aiq ahababáriniewóne.

Áhnnte mensáméhnshánkákáq keyábé irari ehwéhne.

5 Áhnnte mensáméhnshánkákáq kéo, minayabe ehweh teiníboq írátíáthro. Itene mén-sámehnsá pehipi kéhnsábé íre kaweq sunúq sína puaq uwo uwo éq ibisahro. ²Itega áhnnte mitaq sáhato mensáméhnshá sósahbahrankírana itene kaweq korósiákáq wenuqka narúéhre. ³Itene móne ebáhmárí íregáritaq pehipi kagairana awehgárogárorirara mó kegá tagéra are anah ani móne iwíáhigehe. Itega móneyabé irutaboírég amahnága áhnnte soruparáh púana mókake kamah aina tanáhráq íerinawire. Wehukení osoq míéhraana érinserah íerinawire.

⁴Kawerue írátíáthro. Itene sotápéq arambehrio ke íre awehraq apéq náriéwara sega itensabé abiahnsa aitera, Íre kawerowe aítáhwe. Maniká itene págege Wahnáhnká sene ehweh aiq íréhre. ⁵Ite mah marákóipéq méq áhnnte kaweq naneq mewe q ite iuwahbeh sansánowe. Minayabe wehga mayawenkakaq póéráhq subiqme kahnrinserah Manikánka ite anotahta q kamah ainkéhe. ⁶Itega kaweqta q míáh ké, itene ehwehnsabé íre ahqáho aítáh kéwé ehweh ariteq subiq súáhwe.

Itega págegeue méq Sísa tuina tanáhráqsábé áwénunoro i ehwéhne.

⁷Néne iyahnabo anímárinó, itene Wahnah tuina tanáhráqsábé kawerue áwénunoro. Sónsoréh ánínká wene so uqmarena ibonsi tanáhráqsábé áwénunire. Mén-sámehnsá kíréhtáq mó ibonsi tanáhráq áwénunéna nera kankeheéna mó áwénunire. ⁸Sónsoréh ánínká áwénuninserah ite moq itene Wahnah sína tanáhráqsábé kawerue áwénunoro. Wega tuina tanáhráq aiq wahto agi puaq aiq sinawire iwíáhéq áwénunoro.

⁹Néne iyahnabo anímárinó, mó Sísa tagaríáh keyábé wensabé wensabé abiahnsa ariteq séhruruirataq itene Wahnahnka moq itensabé ehweh aitanawire. Ehweh aítana tuina tanáhráqmé áhnbóránire. ¹⁰Néne iyahnabo anímárinó, Manikáne ehweh iraru kegá wenáwírue wene ehweh pahsúónsabe iwíáthoro. Sene naruoga síwíoqno-taq sene arambehri íre susa peh págegeue sehgiúwe. Segá mirau serahnoro.

¹¹Segá Manikáne arambehri íre susa peh págegeue sehgiúnsabé se kaweq ke wóe aritone. Naho naho wehukení wenáwíq Sóba míowe. Íre kaweq sunúq weba sútaq wega Manikáne sansá sehgiena, Maniká kaweq aní mía míaire iwíáhéna pehwehrué míowe. Minayabe Manikánka we séhréh atowaq tagaríáhwe. Manikánka itensabé moq anotahta q arutaboíréna ahriahri séhréh aitéhre.

Íónka tagaríéhtáq aiq pútaruge íre irarero i ehwéhne.

¹²Néne iyahnabo anímárinó, mó kegá itene ehwehnsabé aiq pútare aitageheéq mó naneq áwírue íre irarero. Pópoqnahga tagaríéhtáq aiq pútariahnsanuge íre irarero. Íónka tagaríéhtáq aiq pútariahnsanuge íre irarero. Moke mó mina tahnsa éhwéh íre

irarero. Itega mina tahnsa éhwéh irarirataq Manikánka ehweh aitankéhe. Ite kowe iwíáhirataq peh kowe ero. Ahqáho iwíáhirataq peh ahqáho ero.

Manikánka kaweqtaq mía míai aniné púreq ehwéh íréhre i ehwéhne.

¹³ Ite míáhrabeqte ániné arupipeq umeh agínaraq wensabé púrerúno atóge. Wene arupipeq eyoyói anínsábé igonkónue Manikánsabe iwíáh iwíáhúno atóge. ¹⁴ Awahre anínsábé Sisa tagariáh kéráq wahnahno abóáwáh wéhyábé síáhrabúno atóge. Segá awahre anípá séra itene Wahnah áwírue wéri abaq atera wene awahreyabé púreratagéhe.

¹⁵ Manikánka mah awáhré ání kaweratanawire íwíáhue púrerirataq Manikánka mi aniné ahabábáq kaqsuena wene awahre kaweratankéhe. Kaweratahnana awaho ani míankehe. ¹⁶ Minayabe itene ahabábáqmari we teawíoro. Awaho animári míaneheéq we púreratéhoró. Kaweqtaq mía míai anínká Manikánsabe púrerínaraq wega irena págegeue mirainkehe.

¹⁷ Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Éráisae. We peh wehukení ména ite tahnsá míowe. Wegá Manikánsabe íre ibonsinkeheéna anotahtaq púrerúwana apahtáro ópéqkákáq mó akáhtáq ópéqkákáq íre ibonsúwe. ¹⁸ Anehe wega mó púrerúwana íopeqté áhnte ibónsúwana mah marákóipéqté ménsáméhnsá kawerue kirowe.

Túbáh agí anínká ehweh mónkakáq sehginkeheéq koséhréh atáthro i ehwéhne.

¹⁹ Néne iyahnabo animáрино, ite míáhrabeqte ání aiq pútaq ehwéh suena túbáh agínaraq mi ehwéh mónkakáq sehginkeheéq koséhréh atáthro. ²⁰ Mi ahabábáq anínká abehq sánsániraraq ite séhréh atáhnsábé wene ahabábáq sansa súéhrana Manikánka wene áhnte ahabábáq kaqsúéh púana wenawa iraipéq íre pokinkehe. Minawé ahreraq matíáthro.

1 Píta

Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Sísa tagariáh ké mó mapéq mó mapérué abae aguwana Pítaga mi keyábé iwíáhéna mah pahsí sehiranúwe. Mah ebéqté páhsípéq sehiranéna, Íre kaweq sunúq iteba sínaraq Síssane sánsá ambubu atawéq kawerue sehgióro. Sísa tagariáh kéréq wahnahno kegá mi keyábé arutaboirué pehwehrué wahnahnarítáthro. Manikánka pírib-ahri ke íre séhréhia peh ahqáho arítéhre. Owainawansabé anotahta q ahqáho atáthro ue sehiranúwe. Sísa tagariáh kegá wene sánsá kawerue sehgiégeéna Pítaga mah pahsí sehiranúwe.

Pítaga ebeq sehiranú pahsíc.

1 Íné Pítane páhsi sáhnshawe tagahro. Sísa Karáhéga íné omaq intena eqmaq nuwowe. Ite Sísa tagariáh ké méq Asiu ke méq wáhnaupeqté kéné marakórapeq mía mía ke wóe. Ite Póntúsa marakórapéq Kárétia marakórapéq Kápárosía marakórapéq Esia marakórapéq Pítinia marakórapéq mía míaowe.

²Maniká Iteriboga iwíáhue ite omaq itowana Sísa Karáhéga wene korahqtaté itene irupipeq kaweraitáráire. Kaweraitáráirana wene ehweh sehgieq wene kaweq animári míageheéna Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Maniká Iteriboga itene iru ukiq itena anotahta séhréh aitéhre.

Ílopeq oga mérapeqsábé áwénuné ehwehne.

³Itene Wahnah Sísa Karáhéne Abowá, itene Manikánsabe iwíáh íwíáh atone. Manikánka itensabé anotah arútábóiri puana Sísa Karáhé pukúwana iriwe oganúq atotaq ite moq oganúq itowe. Minayabe ite oga mía míaoneheqmúne iwíáhué.

⁴Ílopeq pokona tanáhráq Maniká Iteriboga omaq itena áhnte kaweq naneqmarí náinkéhe. Wega mi naneqmarí ílopeq sáharéhra na mitaq íre kamarékia peh kaweq-taq kagaire. Minawari awaq meyabe itene iru eyoyóue áwénunúne. ⁵Itega Síssansabé aiq pútare atona puana Manikánka amahnága págegeue wahnahnaitahnaq mókake kaweqtapéq awaq mianéhe. Anehe tanáhráq Manikánka ite airaiq kaweraitahna tanáhráqsábé áwénunúne.

⁶Mókake ite airaiq kaweraitahnayabé iru eyoyóue míáhwe. Amahnága pehgáriq tanáhráq íre kaweq sunúqká ite áhwárawe tagéna kamah aíre. ⁷Minayabe íre kaweq sunúq iteba sínaraq itega Síssane sánsá ambubu atawéq peh kawerue sehgirataqme minawé kaweq sansáne.

Minawé wehukega eba h moné mirao sansá tahnsane. Móne mirao naneq ebáh áwíq kórae. Wehukega mi ebáh kaweraranehéera iraipéq parearáhwana abehq náneq tagirana anehe peh kaweq koráwé kéhre. Itega Síssansabé kawerue aiq pútare atáhnká mi kawéq ébáh kiota iqme peh kagaire. Kórawe íre kagaorahi nanere. Íre kaweq sunúqká áhwárawe tagáhnaraq itega Síssane sánsá ambubu atawéq peh kawerue sehgirataq mókake Sísa Karáhéga tuinagake itensabé, Kawerowe éna anotah animári míáhro aitankéhe.

⁸Itene iuranka Sísa íre tagéq pehipi wensabé irutaboirué. Amahnága itene iuranka Sísa íre tagia pehipi wensabé aiq pútare ateq anotahta iru eyoyóue iwíáh

íwíáhowe. Iru eyoyóinsabé irareyabe itene ehweh íre awehraq kéhre. ⁹ Itega Sísansabé aiq pútare atáh púana Manikánka iteiuwa kaweraitéhre.

¹⁰ Manikáne Awanka sokigi ariu ehweh pahsuq pahsuro kégá ite kaweraitéhra ehwéh naho iraruwe. Iraréra, Wegá árahue kaweraitehrámo íwíáhéra áwahe kabarára kasenuwe. ¹¹ Sísá Karáhéne Awanka iwíáh aritowara sega Karáhé ehweh iraréra we érinana anehe anotah aní úkína ehwéh iraruwe. Iraréra, Ite meirahna anínká aneq tanáhráq tuinabomo? Mi tanáhráq aneq ábórarinabomo iwíáhéra,

¹² Itega irarúna ehwéhme íre ite oga mé tanáhráq peh mó tanáhráq aiq pútaragínara mó kegá tagagehe uwe. Naho sega aiq pútaq ehwéh iraréra sehiranurowaq itega amahnága írátíáhwe. Manikánka Wenawa íopeqté eqmaréhrana kaweq ehwéh tei teino ke págege arítéhrara aiq pútaq ehwéh tei teinowe. Mah ehwéh íopeqté kégá moq ahtebéyabe suwahbehre.

Manikánka ite kaweqtaq míageheéna omaq itéh éhwéhne.

¹³ Minayabe itewe tábúsoqme iwíáhue kaweq sansánoro. Sísá Karáhéga tuina tanáhráq anotahtaq séhréh aitankéhe. Minayabe iwíáhue áwénunoro. ¹⁴ Ite múguwahguue míarotaq itene ahababáq iwíáhégá saiqnariaraire. Amahnága mi ahbábáq íwíáh sueq ¹⁵ Manikáne animarí míáh púaq wene sánsá kawerue sehgióro. Ite omaq itéh aní ahriahri kaweqtaq mía míainserah ite moq kaweqtaq méq moke mirao sansá kaweq sansánoro. ¹⁶ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Íné kaweqtaq mía míau puaq ite moq kaweqtaq mía míaooro ire. (*Wok Pris 11.44-45*)

Manikánka anotah apéqtáté ite paiqmaro ehwéhne.

¹⁷ Itega Manikánsabe, Iteriboe atahwe. Wegá peh morá íwíáhue ómi wehukene arambehri agehgaqme tagéna sainsúéhre. Minayabe itega mah marákóipéq míáh tánáhráq wensabé áhtenoro. ¹⁸ Itega itene igaqnaréhne abehq sánsá sehgironka saiqnariowe. Manikánka anotah apéqtáté paiqmaronka saiqnariomé sabiruowe. Ite aiq tagaríáhmé móneakáq ménsámehnsánkakaq abehq úkorahi naneq puana wegá minarate íre paiqmarowe. Írakaumo. ¹⁹ Sísá Karáhéga itene ahababáqsabe pukúwana Manikánka Sísane kaweq koráhqqtáté ite sabiruanieéna paiqmarowe. Sísawe awaho sipísípíq áráhq tahnsa ména itene ahababáqsabe pukúwe.†

²⁰ Manikánka mah marákó marákó íre mirarotaq ite meirankeheéna Sísá omaq atowe. Ite séhréh aitankeheéna marakóipeq ábóraraginkehe úwana ábórarúwe. ²¹ Wegá ite séhréh aitaráinsabé Manikánsabe aiq pútare atáhwe. Sísá pukútaq Manikánka iriwe oganúq atena wensabé, Anotah aní míahno atowe. Miraúnsabe itega Manikánsabe aiq pútare ateq wene omasa éhwéh moke mirainkéhe íwíáhég minayabe áwénunowe.

Sísá tagaríáh keyábé kawerue irutaboirono i ehwéhne.

²² Itega aiq pútaq ehwéh ireq kawerue sehgiroinsabé kaweqtaq míáhwe. Kaweqtaq méq mó Sísá tagaríáh keyábé kawerue irutaboirono. Sensabé pehgáriqtaq irutaboiriyeboq anotahtaq irutaboirono. ²³ Manikáne ehwehme oganúq itahráhi

†1:19 Manikánka sene ahababáqsabe kaweritankeheéra Ísara kegá sipísípiqtaté Maniká titiratówe. Awahreéna soriqnahnú sipísípíq íre subisa peh awaho mío sipísípiqtáté titiruwe. *Wok Pris 22.17-25* tagáhno. Pítaga mi sansá iwíáhéna, Sísawe awaho sipísípíq áráhq tahnsa míéhre ue sehiranúwe.

ehwéhnéna ahriahri kagainawire. Itega mi ehwéh ireq aiq pútare atáh púana Manikánka irupipeq o awá maqítaráire. Iteiuwa íre pukorahiraq peh ahriahri mía míaoneheqmóe. Manikáne ehweh kagainsabé ²⁴wene ehwehnka mahraréna, Mah kehiná kéhíná peh wahto tanahráq mah marákóipéq míáhwe. Se uworapeqté náneq tahnsá míáhwe. Sega iwíáh íwíáho naneqme peh uworapeqté wéhgánáh ára tahnsáne. Uworapeq kíréh náneq ehyatagirana árame pururuqna-gire. ²⁵Itene Wahnahne ehweh mina tahnsa íre miraiá peh ahriahri kagainawire íre. (*Aisaia 40.6-8*)

Mah ehwéhme aiq tei teino kaweq ehwéhne.

Ite sunkíkírirabeqte meiqmena téhrehrabeq móito ehwéhne.

2 Manikánka o awá maqítarái puáq moke íre kaweq sansá súáhro. Péhe éhwéh irareme, moke péhe sánsámé, mó kené ménsámehnsánsabe igará pabekime, éhruru ehwéhme, mi sansámári moke súáhro. ²Inahunah anínká náhnsabe arutaboíréná nehnserah Manikáne ehwehnsabé irutaboíroro. Itega mi ehwéh ireq sehgírataq págegeue míahrahowe. ³Mínayabe itene Wahnahnka kaweráitéhmé ahtebeq iwíáh íwíáhowe.

⁴Sísa itene Wahnah oga mía mía wahq tahnsa míre. Weba sero. Áhnnte kegá wensabé, Iuwahriehre atówana Manikánka wensabé, Are omaq atóge éna, Arega moke mó ke kiotaikóna aní móne úwe. ⁵We itene oga mía mía wahq tahnsaniraq weba séq wene nahwiahnsanse tahnsá míagehe. Mínayabe Maniká Iteriboga mi nahwíáhnsánséráté wene nah pearankéhe. Ite mitaq Manikáne mibeq mahbeq arítáh ké méq Sísa Karáhéga miraúnsabe Manikánsabe kaweróne ateq wensabé iwíáh íwíááh ataneheqmóe.

⁶Mínayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Írátíáhro. Sáióna sawéhrápéq néne nah pearaníe. Omaq ato anínká mitaq kaweq wahq táhnsá míankehe. [‡]Wensabé aiq pútare atáh kégá anehe íre siyehitanawire íre. (*Aisaia 28.16*)

⁷Wensabé aiq pútare atáh kégá, We anotah kawéq áníne íwíáhowe. Wensabé íre aiq pútare atáh keyábé Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Nah píáh kégá suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire íre. (*Buk Song 118.22*)

⁸Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Mi wahqmé wehuke siyobeq patame inahnsuaboráhowe. Wehukega wahqtáq siyobeq patame surahoneherawoe íre. (*Aisaia 8.14-15*)

Wahqtáq siyobeq patame inahnsuónserah Manikáne ehwehnsabé iuwahriehre e kewé ahabárowe. Naho Manikánka iwíáhéna, Mókake mi kegá néne ehwehnsabé suwahríáhnaraq ahabárighe úwe.

⁹Itewe mina tahnsa íre owe. Manikáne kaweq animári wenkahnáh míageheéna omaq itowe. Itene Wahnahne mibeq mahbeq arítáh ké míageheéna ite omaq itowe. Wega séhréh aitéh árámbehrí teri terinigeheéna ite omaq itowe. Menah ite sunkíkírirabeq míarowana Manikánka itensabé, Máhoru urairaq itega mitaq sueq wene kaweq téhrehrabeq kowíarowe. ¹⁰Menah íre kaweq ke méq amahnága ite Manikáne animári míáhwe. Menah wega kamah aieráhuraire. Amahnága wene animári míáhnsabé íre kamah ainkéhe.

[‡]2:6 Káríki ehwéhme íre wahqtáq pabeqme peh ebahtaq pabeqme ehwéh mirarire.

Peh kaweq sansá sehgioneheqmúne i ehwéhne.

¹¹ Néne iyahnabo animárino, néne ehweh teiníboq kawerue íráhro. Ite wáhnaupeqté ké suwahpeq tahnsá míáhtáq sene ahbabáq íre sehgiówe. Mina onserah itene irupipeqté áhbábáq íwíáhgá iteuwa áúgi ínehoéq íre sehgira peh ahqáho atáhro. ¹² Sísá íre tagaríáh ké míáhrabeq tábúsoqme sansánéq kaweqtaq mía míaooro. Sega itensabé, Ahbabáq ke woe aitéhrataq itene kaweq sansá tagéra mó iwíáhéra itensabé, Peh kaweq sansáno ke wóe aitagéhe. Mira íwíáhirataq Sísá tuinagake sega Manikánsabe iwíáh iwíáh atagéhe.

Wahnahno kené ehweh íráhro i ehwéhne.

¹³ Itene íopeqté Wáhnánsabé iwíáhéq mah marákóipéq wahnahno kené ehweh íráhro. Kámáhni wahnáh áninseq wega eqmaréh wáhnáh kéreqne ehweh íráhro. ¹⁴ Kámáhni kegá ahbabáq ke kamah ariera kaweq sansáno keyábé, Kawerowe arítáhwe. ¹⁵ Maniká awahbeh sansá sehgióro. Kaweq sansá sehgionka múguwahgu kené íehruru ehwéh saiqnaruaagéhe.

¹⁶ Umehga íre saiqnaríéh ké tahnsa míáhro. Mó naneqka ite íre saiqnaríéh púaq, Pehipi ahbabáronene iwíáhiyehboq Manikáne arambehrio ke míáhro. ¹⁷ Moke ómiyabé iwíáh iwíáhoró. Sísá tagaríáh keyábé irutaboiororo. Manikánsabe áhtenoro. Mah marákóipeqté wáhnáh keyábé iwíáh iwíáhoró.

Sísaga kaweq sansánúnserah itega moq miraoro i ehwéhne.

¹⁸ Mó kené arambehri arítáh kéó, itene marakóipeqté wáhnánsabé iwíáh iwíáhéq wene ehweh kawerue íráhro. Íre peh morá kawerue séhréh aítáh wáhnáh kéné ehweh íráhro. Írakaumo. Págegeue wahnahno keyábé áhtenéq sene ehweh moq íráhro. ¹⁹ Mó kegá kamah airaq kaweq sansánirataq Manikánka itensabé, Kawerowe aítankéhe. We awahbeh sansá mirao puana wega itensabé, Kawerowe aítankéhe. ²⁰ Itega ahbabáriransabé mó kegá iubiqme kamah aírataq kawerowe íre aítahráhi mino. Kaweq sansánirara mó kegá kamah aírataq Manikánka itensabé, Kawerowe aítankéhe.

²¹ Itega kaweq sansá miraigeheéna Manikánka omaq itowe. Sísá Karáhéga itene ahbabáqsabe putiotaq wene arupipeq umeh ague wene anonka éruwe. Wegá kaweq sansánúnserah itega moq miraoro. ²² Sísaga íre ahbabáruwe. Wegá péhe éhwéh íre irarúwe.

²³ Sega we abehq éhwéh atótaq wega sensabé íre síwíwiowe. Sega we áwíóqnowana éruítaq wega sensabé, Mókake kamah ainauge íre irarúwe. Írakaumo. Manikánka tábúsoqme agehmarena sainsuanawire éna, Wegá íné kawerue wahnahnaintankéhe iwíáhuwe.

²⁴ Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq mía míaiageheéna Sísá Karáhé awankátaq táhpawe pukútaq itene ahbabáqmari wene anonkataq moke meyowe. Sísane anonkataq purambura agúnka ite kaweraitowe.

²⁵ Itewe sipisípiqka wene ah suena peh tanahraipéq móbuq mahbuq inserahnurowe. Amahnága itene Wahnahpa kouwekowana wega iteuwa kawerue wahnahnaitéhre.

Weh ahreyabé éhwéhne.

3 Ahrrerono, iteruwehqsona ehweh kawerue íráhro. Iteruwehqsonka Manikáne ehweh íre aiq pútare atéhrataq itene kaweq sansá tagagehboq sene ehweh íráhro. Íre itega teríra ehwéhnsábé peh itega kaweq sansánira tagéra, Íné moq Sísá kéranie íwíáhigehe. ²Iwíáhéra, Néne ahrega kaweqtaq mé sansáni púana, Íné moq Sísá kéranie íwíáhigehe.

³Ahrrerono, awahriq naneqsabé íre irutaboירו. Kaweq korósfyábé itene iyahra kaweré náneqsabé moke awahriq naneqsabé íre irutaboירו. Íre arene anonkataq awahriq naneqsabé ⁴peh morá itene irupipeqté kaweq iwíáhyábé irutaboירו. Kaweq iwíáhirataq iru pehwehrue mía míaorahowe. Minawé Maniká awahbeh sansáne.

⁵Naho Manikánsabe aiq pútare atera wensabé iwíáh iwíáh ató ininsónká mi sansánéra sensuwehqsona ehweh írówe. ⁶Ébárahmane ahre Sáraha wenawehqne ehweh sehgiena wensabé, Néne wannah mone atowe. Ahrrerono, itega kaweq sansánéq mó naneqsabé íre áhreizataq Sárahe ayahunkawa tahnsa míagehe.

⁷Weho, itene ahrreronsábé iwíáhéq sereq kaweqtaq mía míaoro. Itereq itene ahrreronseq oga mérapeq moráráq awaq miagéhe. Ahrreroné sinonkame íre págege wehne sinonka tahnsáne. Minayabe itene ahrreronsábé iwíáh iwíáhéq pehwehrue arítáhro. Mirairataq Manikánka itene púreq ehwéh irankéhe.

Ahriahri mó ke kaweq sansá aritanéhe i ehwéhne.

⁸Amahnága teiú éhwéhnikákáq kawerue íráhro. Ite ómiga peh morá iwíáhoró. Moke Sísá tagaríáh keyábé irutaboírég we séhréh atéhoro. Píribahri iyehboq uwaresa ké míáhro. ⁹Are ahbabárahna aní ahbabáratéhneho. Arensabé ehbonawi anínsábé íre kaweq ehwéh atéhneho. Ahbabáq sansa pehragé are ahbabárahna anímé Manikánsabe, Séhréh ate kawerato ue púrerúno. Miraigeheéna Manikánka ite omaq itena íáhrabúwe. Itega mó ke séhréh ariteq kawerarítéhataq Maniká Iteriboga itensabé, Kawerówe aitena séhréh aitankéhe. ¹⁰Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Oga méyabe irutaboírég kaweqtaq méyabe irutaboירו keo, ahbabáq ehweh sueq péhe éhwéh íre teríéro. ¹¹Ahbabáq sansa sueq kaweq sansánoro. Peh morá iwíáhéq iru ukiq itahráhi sansánsábé irutaboírég sehgióro. ¹²Itene Wahnahnka kaweqtaq mía míao ke tagéna sega púrero ehwéh ahriahri irena peh ahbabáq sansano keyábé abiahnsa arítéhre ire. *(Buk Song 34.12-16)*

Kaweq sansánirataq iru eyoyóue míahrahi ehwéhne.

¹³Itega kaweq sansánsábé irutaboírég sehgirataq inseréhga kamah aigéhbo?

¹⁴Itega kaweq sansánirara mó kegá íwíoqnehataq iru eyoyóue míáhro. Íwíoqnehra keyábé áhreeq itene irupipeq iwíáh kikiriyeho. Írakauomo. ¹⁵Itene irupipeq Sísá Karáhénsabe iwíáh iwíáhéq, We itene Wannah mire íwíáhoró.

Mó kegá itensabé, Itega oga mía míaonehequmúne iwíáhome aneqsabé mira iwíáhoo éra ahkakebopoq kasenigehe. Kasenirataqmé tábúsoqme terienehéq iwíáhue mi ehwéh kaweroro. ¹⁶Kaseno keyabé ehweh ayahqmarahnaq mi keyábé iwíáh iwíáhéq pehwehrue terio. Kaweq sansánúne iwíáhonehboq kaweqtaq mía míaoro. Kaweqtaq mía míaeq Sísane kaweq sansá sehgiónsábé mó kegá

íehruru aitéhrataq sega anehe iwíáhirame siyehitanae. ¹⁷Itega kaweq sansánúnaraq Manikánka kowe aritahnara mó kegá íwíoqnehrataq itega kaweq sansánúna puana aiq kawerire. Itega ahbabáq sansanúnaraq mó kegá kamah áfataq ahbabáq sansanúna puana íre kawerire.

Sísaga itene ahbabáqsabe pukéna irigue oganúkú ehwehne.

¹⁸Sísa Karáhéga miraúnsabe iwíáhoru. We ahriahi kaweqtaq mía míairaq itewe íre kaweqtaq mía míaúne. Wega Manikánseq itereq insahwé aitanieéna peh morá tánáhráq itene ahbabáqsabe pukúwe. We mónkakáq íre pukinae. We pukútaq wene anonka pukúwana Wenawame íopeq peh oga míéhre. ¹⁹Oga ména pokue wene ehweh íre sehgíú kene siwamarí karábúsiipéq míótaq kosíwáhnorúwe.

²⁰Mi ke oga míótaq wehukení wenáwíq Nóah marakóipeq míowe. Nóah míotaq mi kené ahbabáq áhnte agúwe. Áhnte agúwana Manikánka íre apubúue kamah ariuwe. Írakaumo. Peh síwénunúwe. Síwénunúwana Nóahga sípi aiq mirarowana antah ibónsúnka mi ke wánínkuwe. Wánínkuwara peh Nóahreh karífrónání abapete apahtáro ké méra sípiipéq kibekuwe. Kibekuwana wání piotaq íre pukia peh kaweqtaq míówe. (*Stat 6.1–7.24, 8.18*)

²¹Pio wanímé píkisah tahnsáne. Itega meweúna wanímé naho Nóah míotaq pio wání tahnsane. Íre itene inonkataté náwíq sorahrueyabe wání meyone. Írakaumo. Ite wání meyonaraq iwíáhéq, Sísa Karáhé iriwe oganúkúnsabe ahriahi wene sánsá sehginauge íwíáhúne. ²²Sísa Karáhéga íopeq pokéna Maniká Iteribone ayah púpeq ména moke íopeqté kéreq mibeqté wáhnáh kéreq wahnahnarítéhre.

Itene irupeqte áhbábáq iwíáh moke súáho i ehwéhne.

4 Sísa Karáhéne anonka éruítaq wega iwíáhú serahnoro. Wene anonka éri anínká íre ahbabáq aruqarurire. ²Wega mah marákóipéq míéh tánáhráq wene ahbabáq iwíáh íre sehgíre. Írakaumo. Wene ahbabáq suena Maniká awahbeh sansánire. ³Menahmé itega Sísa íre tagaríáh kégá ahbabáro serahnuowe. Menah itega mó kené ahre weh abariéq íre kaweq iwíáhéq píah narotaq múguwahgu agéq Manikáne ehweh anterueq péhepehe manikánsábé iwíáh íwíáh arítárowe.

⁴Amahnága Sísa íre tagaríáh kégá mi ahbabáq sánsámárí miraotaq itega sereq moráráq íre miraonsabé sega áhtená itensabé íéhruruowe. ⁵Mókake Maniká antah sáhsi anínká ehweh aritahnaraq sega irigue sene ahbabáqmari pahsuagéhe. Wega moke oga míáh kéreq pusa kéreq ehweh aitena sainsuanawire. ⁶Mínayabe moke pukuro ke oga míáhtáq mó kegá Manikáne ehweh teri terinuwara írówe. Maniká oga mía mía inserahniagehéera teriuwara írówe. Irera ahbabáq kega onserahnéra sinonka pukuwe.

We séhréh atéhoru i ehwéhne.

⁷Moke náneq parabagína tanáhráq aiq wahtonire. Kawerue púreronehboq tabasíwe méq tábúsoqme iwíáhoru. ⁸Kiotaiki sansá teiníboq íráhro. Moke Sísa tagaríáh ánimarí wensabé wensabé irutaboiratéhoru. Irutaboirinaraqmé mó anínká are ahbabáq atahnaraqmé arega íre iwíáhue ahrreraq matiankehe.

⁹Maniká tagaríáh kégá iteba sirataq kawerue séhréh ariteq iru eyoyóue wenáwíoro. Mirairataqmé mi keyabé íre síéhruru arítáho. ¹⁰We tagaríáh ké séhréh

aritageheéna Manikánka itensabé arutaboiréna morání moránínue kaweq naneq íátáire. Kaweq naneq íátáinsabé wene sánsá kawerue sehgieq we séhréh atéhoro.

¹¹ Manikánka, Néne ehweh terio atéh anínká wene ehweh tábúsoqme irarinkehe. Séhréh aritech anínká Manikánka págege atahnana séhréh aritankéhe. Mirairataq tagehra kegá iwíáhéra, Sísá Karáhéne sánsá aiq kaweq sánsáne éra Manikánsabe iwíáh íwíáh atagéhe. We anotah anínéna áhnte págege aní mía míai puaq wensabé ahriahri iwíáh íwíáh atanéhe. Aiq miraoneheqmúne.

Sísá áwíoqnonserah ite moq íwíoqnagehe i ehwéhne.

¹² Néne iyahnabo anímárinó, itensabé nirutaboiruge. Íre kaweq sunúq ite áh-wáre tanahráq sínaraq áhteniyeho. Íre kaweq sunúq áhwáreh naneqka peh morá ínéba sire íwíáhiyeho. Írakaumo. ¹³ Mó kegá Sísá Karáhé áwíoqnonserah ite íwío-qnehrataq iwíáh íwíáhoro. Minayabe wega tuinaraq itene irupipeq eyoyóinaq iwíáh íwíáhigehe. ¹⁴ Itega Sísá Karáhéne sánsá sehgiónsábé mó kegá íre kaweq ehwéh aitéhrataq iru ukiqme míáhro. Manikáne Awa págege kiotaiki anínéna iteba mía míai puaq iru eyoyóue míáhro.

¹⁵ Mó aní subiq suewé, aebówé, ahkaragárawe, mina tahnsa ahbabáq íre miraoro. Íre itereq wehgaq mire pehragahro. Itega mina tahnsa ahbábárotaq mó kegá kamah aiémé minawé áhnte iyehiteh sánsáne. ¹⁶ Ite Sísá tagaríáh ké míáhnsábé mó kegá íwíoqnehrataq minawé íre iyehiteh sánsáne. Mó kegá ite Sísá Karáhéne animári móe aitéhnsábé iyehitegurégúiyehboq peh Manikánsabe iwíáh íwíáh atáhro.

¹⁷ Ehweh aite tanahráq aiq sire. Mi tanáhráq ite Manikáne animáripá ebeq áh-wáranáe. Anehemé Manikánka wene kaweq ehwéh anterúáh ké ehweh aritena anotahtaq kamah arí mino. ¹⁸ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Tábúsoráh ké kawerariteyabe págege sánsáne. Manikánsabe suwahrieh ahbabáq kéwé árahiro? Árahue kaweraritankéhbo úwe. (*Sindaun 11.31*)

¹⁹ Manikánka kowe aritahnara mó kegá íwíoqnehrataq peh kaweq sánsá miraéq Manikánsabe, Arensabé aiq pútare ateq arene sánsá sehgioneheqmúne teawéro. Teawirataqmé wega kawerue wahnahnaitankéhe.

Sísá tagaríáh kéréq wahnahnarite ehwéhne.

5 Sísá tagaríáh kéréq wahnahno keo, ehweh teinfbóq írátíáhro. Íné moq Sísá tagaríáh kéréq wahnahnu aní múge. Sísá Karáhé awankátaq éruwana pukútaq niuranka tagahwae. Wegá tuina tanáhráq kaweq naneq náiena anotah aní ména kawerue wahnahninkehe. Minayabe Sísá tagaríáh ké kawerue wahnahnarítáhro. ² Sipisípiq wahnáhnká wene kamári wahnahninserah ite moq Maniká tagaríáh kéréq kawerue wahnahnarítáhro. Wehukega pagu pagunonsabé mi arámbéhrí mirainie íwíáhiyeho. Peh Manikánka miraoro aitéhnsábé we tagaríáh kéréq kawerue wahnahninie íwíáhoro. Mi arámbéhríunsabé ápeq meyanie íwíáhiyehboq peh mi arám-béhríyábé irutaboirue miraoro.

³ Mah marákóipéqté wáhnáh kégá págegeue wahnahno serahninyehboq pehwehrué méq kaweq sánsánirataq itega wahnahnarítáh kégá tagéra sega moq pehwehrué méra kaweq sánsánigehe. ⁴ Mirairataq kiotaiqme wahnáh tuinaraq wega itensabé, Kawerowe aitankéhe. Mi tanáhráq wega náina naneq íre parabagia peh ahriahri kagainawire.

Manikánka píribahri ke íre séhréh aritankéhe i ehwéhne.

⁵ Mahbigaunseq o menahwénsónsero, Sísá tagaríáh kéréq wahnahno kené ehweh íráhro. Ite ómi píribahri sansá sueq mó kené ehweh ireq we séhréh atéhoro. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Sensíwíq pankeráh kéwé Manikánka íre séhréhia peh ahqáho aritéhre. Sensíwíq íre pankeráh kéwé Manikánka séhréh aritéhre ire. (*Sindaun 3.34*)

⁶ Minayabe iteitene iuwahbeh iwíáh sueq Manikánsabe, Wahnahnainte séhréh ainto teawírataq wewega iwíáhína tanáhráq anotah aní míahto aitankéhe. ⁷ Wega itensabé arutaboíraitéh púaq moke ite iwíáh kikiro naneq teawéro.

Owainawansabé anotahtaq ahqáho atáhro i ehwéhne.

⁸ Itene naruo anímé owainawane. Anotah pusí tahnsa kanká wah pawe nanieéna ahkabaqmena nogínserah wega wehuke ahbabáq aitanieéna ahkabaqmena nogíre. Minayabe áwéh panantágínaq tagaríáhro. ⁹ Sísansabé aiq pútare ateq owainawansabé anotahtaq ahqáho atáhro. Ite tagarionawe íre itebataq moke mah marákóipéq Sísá tagaríáh ké moq síwíoqnehrara siru umehire. Owainawanka íwíoqnáhnaraq minayabe iwíáhéq wensabé ahqáho ata ataoro.

¹⁰ Ahriahri Sísá Karáhéreq oga mérapeq mía míaiageheéna Manikánka itensabé arutaboíréna omaq itowe. Manikámé áhnte séhréh aitéh áníne. Minayabe wahto tanahráq iru umeh agínana Manikánka ite kaweqtaq míageheéna anotahtaq págege aitankéhe. ¹¹ We ahriahri págegeue kiotaqme aní mía míaire. Ai q pútaq ehwehne.

Páhsi parabagínai ehwéhne.

¹² Sísá tagaríéh aní wenáwíq Sáírae. Íné tagaríómé wega Sísane sansá kawerue sehgíre. Mah kariq páhsí sehiraninie ugana wega íné séhréh aintéhre. Ite kaweq iwíáh aitanieéna Manikánka séhréh aitéh éhwéh sehiranue teiúge. Wene aiq pútaq sansá kawerue sehgíro.

¹³ Pábíróni suwahpeqte Sísá tagaríáh kégá itensabé iroero ewe. Manikánka se moq omaq sitowe. Náníbbáq Máhkaga moq itensabé iroero ire. ¹⁴ Moke mibeqté Sísá tagaríáh keyábé irutaboíréq we mehweh atéhoro.

Ite Sísá Karáhéreq mía míao puana Manikánka iru ukiq itéhre.

2 Píta

Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Pítağa wene anehete pahsí sehiranútaq péhe éhwéh síwáhnoro kegá Sísansabé aiq pútare atáh ké síwáhnorúwe. Péhe kegá íre kaweq iwíáh aritehoéna Pítağa mah pahsí sehiranúwe. Sísá itene Wahnah tuína tanahráqsábé kawerue siahtebageheéna mah pahsí sehiranue teriuwe.

Pítağa anehe sehiranú pahsíe.

1 Íné Pítane pahsí sáhnshawe tagahro. Sísá Karáhéga íné omaq intena eqmaq nuwowana wene arambehri mira aruqaruruge. Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé ite meirena kaweraitéh ánínseq kaweqtaq mía míaéra ite séhréh aitehye. Séhréh aitehya puq Sísansabé aiq pútare ataráúnanserah itega moq aiq pútare atáhwé. ²Itega Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreq tagariáh púara sega ite áhntetaq séhréh aitera iru ukiq itagéhe.

Manikáne animáři míageheéna wega ite omaq ito ehwéhne.

³Sísá Karáhéwé anotáh anínéna kaweqtaq mía míaíre. Wega inserahnue mía míageheéna ite omaq itowe. We Maniká ména págegeue séhréh aitéh púağ ite wene ehweh ireq kaweqtaq míahrahúne. ⁴Wega kaweqtaq ména séhréh aitanauge i ehwéh teíre. Mi ehwéhme áhnte kawéq éhwéhne. Itega mi ehwéhnsábé aiq pútare atéhrataq wega séhréh aitanawire. Wega séhréh aitéhnká mah marákóipéqté áhbábáqká ite íre saiqnariahrahire. Íre saiqnariahrahi puq Manikánka inserah kaweqtaq mía míaorahowe.

⁵Minayabe iwíáhéq Sísansabé aiq pútare ateq kaweq sansánoro. Kaweq sansánéq ahtebahro. ⁶Ahtebéq tabasíwe míáhro. Tabasíwe méq Sísane sánsámé íre túbáh agia peh ahriahri sehgióro. Sísane sánsánsábé íre túbáh agia peh ahriahri sehgieq Manikánka kaweqtaq mía mía inserahnoro. ⁷Manikánka kaweqtaq mía mía inserahnéq we séhréh atéhoro. Séhréh atéheéq mó keyábé irutaboíroro.

⁸Itega kawerue mirairataq itene Wahnah Sísá Karáhéne sansá ahtebéq kawerue sehgióneheqmóe. ⁹Mi kawéq sánsá íre sehgióra kewé sirupipeqté aúra pira ké tahnsa móe. Manikánka sene ahabábq kawerarítaráime aiq sibitagire.

¹⁰Néne iyahnabo anímářino, Manikánka ite omaq itena íahraburairaq we kétówe. Sísane sánsá ambubu atawéq kawerue kéréhro. Kawerue kéréhrataq mókake wene sánsá íre suagéhe. ¹¹Itega wene sánsá íre susa peh kawerue sehgiórataq itene Wahnah Sísá Karáhé, ite meirena kaweraitéh ánínká ahriahri wahnah wahnahnirabeqte ónsá siitena itensabé, Mahbeq kíóro aitankéhe.

¹²Teiú éhwéh ireq kawerue iwíáhigehéna ahriahri teiena iahrerag itaníe. Mi ehwéh ireq aiq pútağ sansá sehgiuruq sehgiuruowe. ¹³Teiú éhwéh kawerue iwíáhigehéna amahnága oga míó tánáhráq mónkakáq iahrerag itóge. Iahrerag itómé kaweq sansáne íwíáhuge.

¹⁴Íné írátíómé pehgářiğ mókake íné pukéna ninonka suanauge. Minawé itene Wahnah Sísá Karáhéga pahsuqme teniátáire. ¹⁵Amahnága mah ehwéh tei teinunsabé pukonaraq iahrerag matawéq iwíáhigehé.

Manikánka Sísá téhreh awuwara eqmaro kega tago ehwéhne.

¹⁶ Itene Wahnah Sísá Karáhéga págege sansá miraúnsabe teiune. Wega mó tu-inaraqsbé teiune. Mah ehwéhme íre wehukene áwahe ehwehne. Írakaumo. Íre wehukega iwíáhue áhwárawe iranserah ehwéhne. Manikánka Sísá págege atena téhreh awuwaq itene iuranka tagahwane. ¹⁷ Maniká Iteriboga sáwéhrapeq Sísansabé iwíáh iwíáh atena kaweq téhreh naneqkakákáq ábóraragéna mahraréna, Mah anímé niruní nénáhní míre. Wensabé nirutaboíréna wega miraime íné nuwahbeh arámbéhrfí aní míre úwe. ¹⁸ Itega mi sawéhrápéq méq íópeqté éhwéh irarútaq itene iahrega irahwáne.

¹⁹ Mi ehwéh aiq íráhwansabé Manikáne ehweh iraru kené ehwehme aiq pútaq ehwéhne iwíáhuge. Manikáne ehweh iraru kené ehweh kawerue íráhro. Sunkíkírabeq áráhmuga téhreh rara tagahnserah Manikáne ehweh iraru kené ehweh ireq ahtebahrahowe. Tuembíná kiembogirana áhñfbórá téhrehre. Mína in-serah itega Sísá tagaríáhnsabé irupipeq téhrehre.

Manikáne Awanka iwíáh aritowara Manikáne ehweh pahsúó ehwéhne.

²⁰ Téhwe teiéna ehwéh kawerue ahtebagehboq íráfíáhro. Manikáne ehweh iraru kené sehiramé wehukega seriahriáh íre ahtebahrahowe. ²¹ Manikáne ehweh iraru kegá íre seyega iwíáhue Manikáne púku sehiranuwe. Manikáne Awanka mi ke iwíáh aritowara sega Manikáne ehweh pahsúówe.

Manikánka ahabábq ke kamah arinawire i ehwéhne.

(Súta 4-13)

2 Naho mó kegá péhenéra, Itewe Manikáne ehweh irarúna ke úne éra peh seyene péhe éhwéh irare irareuwe. Segá miraunserah mókake iteba péhe éhwéh iwáhnorira ke méra íre kawerorahi ehwéh mótaq mótarue iwáhnorigehe. Itene Wah-nahnka sene ahabábqasabe paiqmarowara sega wensabé ahqáho atéhra puana wega apubúue kamah arinkéhe.

² Segá íre kaweq sansá sehgirataq tagehra kegá aiq pútaq sansánsabé éhru-ruiqehe. ³ Íwáhnorira kegá mónega sigará pabekína puara itene móné meyaneheéra ehnenehnenue péhe éhwéh teigéhe. Sene ahabábqasabe sáhnsáhí ánínká íre peh áwé tagehre. Sene ahabábqmari moke aiq tagaríéh púana we tábúsoqme ehweh aritena kamah arinkéhe.

⁴ Íópeqté kegá ahabábutaq Manikánka anetaníbo íre iwíáhia peh iraipéq sitowe. Se sunkíkíri matáipéq méra ehweh aritahna tanáhráqsabé áwénunowe. ⁵ Naho naho Nóahga ahabábq keyabé, Kaweqtaq míáhro teri terinúwana Manikánka mi ah-bábábq ké íre peh áwé tagówe. Wega, Wání pio atowana wání pionka moke wehuke subipáhraruowe. Subipáhraruowara peh morá Nóahreq abapete téhraníteq kaweqtaq míówe.

⁶ Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreqka áhnte ahabábutawana Manikánka ehweh aritena ira kekíarowana mi anótáh matábúraré moke irarawe tabipáhraguwana peh tanah úkúwe. Miraúnsabe mókake ahabábuta kegá mi ehwéh irera iwíáhue tagagehe. Itene ahabábq sansa íre súáhnaraqmé ite moq kamah ainawire iwíáhigehe.

⁷Sóróma suwahpeq iraranaútaq kaweqtaq mía míaú ani wenáwíq Áróta mitaq míowe. Mibeqté kégá áhnte ahbabáruue ahkaragáruwana Árótaga kaweqtaq mía míaúnsabe tagéna wene arupipeq umehúwana Manikánka mi ke subipáhraruanaútaq Áróta meqména móbeq móatowe. ⁸Áróta ahbabáq keba mía míaútaq mó wehekáh mó wehekáhnue sene ahbabáq sansa tagéna sene ahbabáq ehweh irena sega Manikáne ehweh anterúónsabe wene arupipeq umeh agu aguúwe.

⁹Íre kaweq sunúq sínaraq Manikánka Nóahreq Árótareq séhréh aritonserah ite kaweqtaq mía míaúna ke moq séhréh aitahráhire. Anotah ehwéh aritahna tanáhráq íre suriahnaraq Manikánka ahbabáq ke auráq matawéna kamah arinawire. ¹⁰Ahbabáq kene sirupipeqté íwíáh sehgiara mó kené weh ahre abariéra Manikáne ehwehnsabé abehq éhwéhne íwíáhira kewé Manikánka anotahtaq kamah arinkéhe.

Mi ahbabáq kéwé píribahri saiyo ke méra íre áhreia peh íópeqté kiotaiko keyábé abehq éhwéh arítáhwe. ¹¹Íópeqté kégá mi píribáhrí ké kiotaikéra anotah pagégé ké méra mó íópeqté ké Maniká míéhrebeq kiotaiko keyábé íre ehweh arítáhwe. ¹²Íre ehweh arítáhwara ahbabáq kega áwéhq poeráhq tahnsa méra peh se suwahbeh sansánowe. Wehukega áwéhq poeráhq pahwana pukinserah mi kené ahbabáqka kamah arinara íre kaweragoneherawoe. Segá íre ahtebah naneqsabé éhruruowe.

¹³Sega mó ke ahbabárarítónsabe mi kegá moq ahbabáraritagéhe. Segá íre peh inokáhpeq ahbabáre wéhékáhnkakaq suwahbeh ahbabáq miraéra minayabe iwíáh íwíáhowe. Itega táhutahurorabeq sega sene siyehiteh sansánonsabé ite íre kaweraitera sene péhe sánsánsabé iwíáh íwíáhowe.

¹⁴Sega ahbabároneheéra mó kené ahreero siwahnkanéra, Abariinie íwíáhowe. Se ahriahri ahbabáqsabe suwahbehre. Sípane sánsá íre moke ahtebah ke ahbabárigheéra péhe éhwéh síwáhnoro kegá ehnenenue pagu pagunarítáhwe. Mó kené ménsámehnsánsabe aigará pabeki iwíáh sirupipeq ahriahri kagaire. Mókake Manikánka mi ahbabáq ké anotahtaq kamah arinkéhe. ¹⁵Sega aiq pútaq sansá suera aura pira kánká tanahraipéq móbuq mahburue nogínserah mi kegá ahbabárowe.

Wehukení wenáwíq Péóri míowana wenahni wenáwíq Péráma míowe. Pérámaga iwíáhéna, Ahbabáq sansanonaraq ápeq náninkéhe éna móneyabé arutaboirena ahbabáruwe. Teiú kéwé mina tahnsanowe. ¹⁶Tónkiwarí íre ehwehnorahi kamári míowana peh morá Pérámáne tónkiga wehukene ehwehnie Pérámansabé, Íre kaweróne atowana wega mi kané ehweh irena múguwahgu sansá suena túbáh agúwe.

¹⁷Ahbabáq kewe wání arahno taraqnáginserah ké tahnsa móe. Mi kewé sóiririrana sabona abae agínserah ké tahnsa móe. Se anotah sunkíkírabeq míageheéna Manikánka sunkíkírabeq omaq marowe. ¹⁸Sega píribahri saiyo ehwehnowe. Mó kegá sene ahbabáq suera peh míáhwe. Peh míáhwara teiú áhbábáq ké síúgio ke méra mó ke ahbabáraritageheéra sensabé, Mó kené weh ahre abarioro éra ehnenenue pagu pagunarítáhwe.

¹⁹Pagu pagunaritera síúgira keyábé, Itene sánsá mirairataqmé mó naneqka itene iru íre umehinawire. Mó naneqka ite íre saiqnarianawire éra iuwahbáhnna sansámé pehipi miraigehe ewe.

Mi ehwéhmé mó ke teriutaq seyene ahbabáq sansánká se saiqnariéhre. Aneq sansápópoq wehukení saiqnariahnaaqmé wewe awahbeh sansá íre miraarahire. Íraukaumo. Mi sansánká we aiq saiqnariéh púana peh mi sansá sehgiere.

²⁰Mah marákóipéqté áhbábáq sánsánká wehuke saiqnariéhtáq itene Wahnah Sísa Karáhé éhweh irera wensabé aiq pútare atáhwe. Aiq pútare atáhwana sene ah-

babáqka saiqnaríéhtáq Sísá ite kaweraitéh ánínká sabiruena kawerarítéhre. Kawerarítéhra sene ahababáqka mó saiqnaríéhrra anotahtaq íre kaweqtaq míaneherawoe. Téhwe sega Sísane sánsánsábé iuwahriehre íwíáhurotaq se íre kaweqtaq míarowe. Segá, Ahababáq sansa sueq Sísane sánsá sehgionehqumúne íwíáhéra anehe sene ahababáqka mó saiqnaríéhrra se anotahtaq íre kaweqtaq míáhwe. ²¹ Mi kegá kaweqtaq míáh sánsá íre tagaríáhtáq tahirímé peh ákáhtaq kamah arí irino. Kaweqtaq míáh sánsá aiq tagaríáh púara anehe kaweq ehwéh sinehepeq súéhrrataq anotahtaq kamah arinkéhe.

²² Itene igaqnaréhga pabeqme ehwéh mahraréra, Ianká mugiq suena kouwekue mina mugiq súéh náneq mó sewe nanae uwe. Mó pabéqmé éhwéh mahraréra, Póéráhqne abowágá wene ka pabeq paberatéhra mi kanká apubúue segarúpépéq kaboririre uwe. Mina inserah wehukega Sísane sánsá sinehepeq suera sega suto ahababáq mó sehgíratáqmé mah pabéqmé éhwéhtaré aiq pútaragire.

Itene Wahnah tuina tanáhráqsábé éhwéhne.

3 Néne iyahnabo animáríno, mah pahsíwé anehete pahsí sehiranue íúge. Itega kaweq íwíáhigeheéna mah pahsíréré sehiranue iahreraq ítóge. ² Manikáne ehweh iraru kegá anehe sína naneqsabé púkuipépéq teiúwe. Sene ehweh íwíáhigeheéna ínégá iahreraq ítóge. Itene Wahnah ite kaweraitéh áníné éhwéh moq iahreraq ítóge. Wega eqmaro ke teriátáirara sega iteba séra teiátówaq itega írátárówe.

³ Téhwe teiú éhwéh íráhro. Anehe tanahráq sene sirupipeqté áhbábáq íwíáhgá saiqnariahna kegá iteba sigewe. Segá itensabé iwiréh aitera ⁴ mahraréra, Ínéga kiwekinauge ú animé eheq míehro? Wega íre tuinkéhe. Itene igaqnaréh pukutaqkákáq amahnágaákáq Manikánka moke ménsámehnsá téh miraronserahnue peh kagai mino igehe.

⁵ Segá mirariransabé Manikánka irarú ehweh áhwára áhwáraue iragéhe. Naho naho Manikánka irarútaq ío miraréna anehe sóreq waní ákáhpipeq mah marákó marákó mirarowe. ⁶ Manikánka mó irarúwana anotah waní pionka moke mah marákó marákó íre kawerarowe. ⁷ Manikánka aiq irarúnka íopeqkákáq mah marákó marákóákáq amahnága kagaire. Ehweh aritahna tanáhráq wega moke ahababáq ke ehweh aritena mah marákó marákó iraragúno atahnana moke toráh aginawire.

⁸ Itene iyahnabo animáríno, teiú éhwéh ibitarúéhboq írátíáhro. Maniká itene Wahnahna, Peh morá wéhékáhnkákáq 1 táhúséni (1,000) opéqkákáqsábé peh monseráh tánáhráre íwíáhíre. ⁹ Manikánka omasa éhwéh íre miraurainsabé aiq túbáh agire íwíáhoo? Írakaumo. Ite iraipépéq pokiyehoéna íwénunire. Itene ahababáq sueq wene ehweh sehgigeheéna íwénunire.

Mah marákó marákóákáq íónkakaq parabaginae i éhwéhne.

¹⁰ Itene Wahnah tuina tanáhráqmé aebói anínká sinserahnue mi tanáhráq sinae. Mi tanáhráq íopeqté anotah ehwéhnéna íopeq tabanaginae. Moke mibeq kéh náneqmarí toráh aginae. Mah marákó marákóákáq moke mitaq kéh náneqmarínkákáq parabaginae. ¹¹ Moke minawari apubúue toráh agína puaq itene sánsánsábé íwíáhue tagahro. Ite kaweqtaq mía míaéq Manikáne sansá moke kawerue sehgióro.

¹² Mirairataq Manikánka tuina tanáhráqsábé áwénunoro. Mi tanáhráq apubúue sinkeheéq wene sánsá kawerue sehgióro. Mi tanáhráq íomé toráh ague parabaginae. Anotah irágá púana íopeqté náneqmarí moke toráh aginae. ¹³ Manikánka o

marakóákáq o ionkákáq miraraníe úwe. Mitaq peh tábúsoqme kaweqtaq mía míaira kegá míagehe úwe. Minayabe áwénunúne.

Itene Wahnah tuina tanáhráqsábé kawerue áwénunoro i ehwéhne.

¹⁴Néne iyahnabo anímárino, mi tanáhráq áwénunúnayabé wega itensabé, Kawerowe aitankeheéq moke itene ahababáq sueq kaweqtaq méq we awahbeh san-sánoro. ¹⁵Itene Wahnahnka íre apubúue kamah aiasa pehwehrue íwénuni tanáhráq wensabé áhrabo ke kaweraritankéhe. Minayabe iteruwah, itene iyahnabo aní Pora Manikánka ahtebia íwíáh atowana sehiranue teiátáire.

¹⁶Ínéga teiú éhwéh Poraga moq moke wene páhsi sehiranue teiátáire. Wene ehweh mó ehwéhme pahsuqme ehwéh kéhrana mó ehwéhme págege ehwéh kéhre. Mi pagégé éhwéhme íre tábúsoqme iwíáhoraho kegá múguwahguéra úbíráhbíq ehweh síwáhnorowe. Íre peh morá Porane sehira mó Manikáne púkuipéqté éhwéhnkákáq moq úbíráhbíq ehweh síwáhnorowe. Segá miraonsabé anotah kamáh arinkéhe.

¹⁷Néne iyahnabo anímárino, ite anehe sína tanáhráqsábé tagaríáhwe. Manikáne ehweh anterúáh kegá péhe éhwéh íwáhnorotaq sene ehwehnsabé aiq pútare ariteq kaweq sansá súéhboq kawerurero. ¹⁸Itene Wahnah, ite kaweritéh ání, Sísa Karáhéga séhréh aitaqnaq wene sánsá kawerue ahtebahro. Amahnágaákáq wensabé iwíáh íwíáh ateq ahriahri wensabé iwíáh íwíáh atanéhe. Ai q mire.

1 Sóni

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Sóniga mah pahsíákáq 2 Sóni pahsíákáq 3 Sóni pahsíákáq Sokigi pukúákáq mó wenáwíq kéh pukúákáq sehiranúwe. Mah pahsíépéq sehiranue mahraréna, Sunkíkírirabeqte kéné péhe éhwéh sehgyehboq peh téhrehrabeq nogóro. Itega morání moránínkáue moke mó keyábé irutaboíro. Peh morá Manikáne ahninkáwáreq mía míao kegá oga mérapeq awaq miagehé ue sehiranúwe. Áhnte kegá oga mérapeq awaq miagehéna mah pahsí sehiranúwe.

Sóniga ebeq sehiranú pahsíc.

Sísa Karáhéwé oga mía míai Ehwéhne i ehwéhne.

(Sóni 1.1-14)

1 Oga mía míai Ehwéh¹ ánínsábé teiúge. Mi Ehwéh téh mío anínsábé teiúge. Wene ehweh irahwáne. Itene iuranka we tagahwane. Itega we tagéq itene iyahnkaratáté wenaneq táhtorahwáne. ²Oga mía míai aní tuerígútaq itega tagéq teiune. Oga mía míai anímé Maniká Iteriboreq mía míáena tuerígútaq we tagahwanayabé teiune.

³Itega we tagéq wene ehweh ireq minayabe teiune. Itereq itereq morá íwíáhonehéq teiune. Maniká Iteriboreq wenahni Sísa Karáhéreq itereqka morá íwíáhonehe.

⁴Itega moráráq itene irupipeq anotah iwíáh íwíáhonehéq mahnawé sehiranue teiune.

Itega peh téhrehrabeq mía míaoneheqmúne i ehwéhne.

⁵Sísa Karáhéga irarú ehweh ireq teiune. Manikámé téhrehnserahni aní míre. Wene arupipeq pehgáriq sunkíkíq íre kéhre. Peh téhrehnka inserahni aní míre. ⁶Itereq Sísa req morá íwíáhúne irarúna kegá sunkíkírirabeq míáhnaraq itega péhenéq aiq pútaq sansá íre sehgiune. ⁷Wega téhrehrabeq mía míainserah itega mía míaúnawe itega morá íwíáhúnana wenahni Sísa Karáhéne korahqtaté itene ahbabáqsabe moke kaweraita aitaire.

⁸Itega iraréq, Ite íre ahbabáq animárí múne irarúnaga itene irupipeqte péhe éhwéhnká péhe aitéhre. Péhe aitéhrana aiq pútaq ehwéh itene irupipeq íre kéhre. ⁹Itene ahbabáqsabe Maniká pahsuqme teawunawe we kawerue tábúsoqme iwíáhéna itene ahbabáqsabe insahwé aitena itene irupipeqté áhbábáq íwíáh moke kaqíúwéhre. ¹⁰Ite íre ahbabáru ne irarúnaga Manikánsabe, Péhe aní móne atonana itene irupipeq wene ehweh íre kéhre.

Sísaga íéhnehéna insahwé aitéhre i ehwéhne.

2 Néne animáríno, ite íre ahbabárighehéna mahnawé sehiranue teiúge. Ahbabáru naraqmé Sísa Karáhéga Maniká Iteribone auranabiahtapeq ména íéhnehire. Sísa Karáhéwé peh kaweqtaq mía míai aníne. ²Manikánka itene ahbabáqsabe abiahnsa

¹1:1 Ehwehme Sísa Karáhé. Sóni 1.1-5,14 tagáho.

aitéh púana insahwé aitankeheéna Sísaga wene korahqtaté paiqmarowe. Íre itebataq itene ahabábqsabe, moke mah kehiná kéhínáné ahabábqsabe insahwé aitéhre.

Maniká tagariéh áninká wene sánsá sehگیرe i ehwéhne.

³ Itega ahtebahrahúnawe Manikánka sehگیرóro ú ehweh sehگیرónaraqmé itega we aiq tagarione. ⁴ Wega sehگیرóro ú ehweh anetaníbo éna, Ínéga we tagarióge irari anínká péhenéna wene arupipeq aiq pútaq ehwéh íre kéhre. ⁵ Wega sehگیرóro ú ehweh sehگیر ánínká Manikánsabe aiq pútaq arutaboiratéhre. Itega iahtebahrahúnawe mi sánsá miraonaraqmé itereq wereq moráráq mía míáuine.

⁶ Wereq mía míauge iraréna aníno, Sísaga kaweqtaq mía míainserah are moq kaweqtaq mía míáuino. ⁷ Néne iyahnabo anímáríno, o sehگیرóro i ehwéh íre sehiranue teiúge. Írakaumo. Mah ehwéh itega téhwe író ehweh míre. Wega naho sehگیرóro ú ehwehmé itene iahrega író ehweh míre. (*Sóni 13.34*)

⁸ Sunkíkíqmqé parabagirana amahnága aiq téhrehre. Ai q téhreh puana Sísaga wene animárínsábé arutaboinserah itega moq sensabé irutaboiorowe. Itega sensabé irutaboionsabé wega naho sehگیرóro ú ehweh peh o ehweh tahnsa úkire. Mi ehwéhnsábé sehiranue teiúge.

⁹ Ínéga téhrehrebeq míóge irari anínká Sísaga tagariéh ánínsábé, Nuwahriehre ime we peh sunkíkírirabeq mía míaire. ¹⁰ Wenawahrah anínsábé arutaboiri anínká téhrehrebeq nogíre. Téhrabeq nogírana mitaq mó morá inahnsaboráhi naneq íre kéhre.

¹¹ Sísaga tagariéh ánínsábé nuwahriehre íwíáhi anínká sunkíkírirabeq míéhre. Sunkíkírirabeq nogí púana, Eheq pokugamo éna sunkíkírinka we saiqnariéh puana wene auranka íre tagahrahere.

¹² Néne animáríno, Sísaga wenáwírue itene ahabábqsabe insahwé aitéh púana sehiranue teiúge.

¹³ Nániboreho, téh mío ani tagariáh púana sehiranue teiúge.

Náníbáqmarino, itega ahabábq ani kaqsuq kaqsuro puana sehiranue teiúge.

¹⁴ Néne animáríno, itega Maniká Iteribo tagariáh púana sehiranue teiúge.

Nániboreho, téh mío aní tagariáh púana aiq sehiranue teiúge.

Náníbáqmarino, ite págegeue míáh púana aiq sehiranue teiúge. Manikáne ehweh itene irupipeq kagairaq ahabábq ani kaqsuq kaqsuro puana aiq sehiranue teiúge.

Mah marákóipéqté sánsánsábé íre irutaboioro i ehwéhne.

¹⁵ Mah marákóipéqté sánsánkákáq mahtaqté náneqkákáqsábé íre irutaboioro. Mah marákóipéqté sánsánsábé arutaboiri anínká Maniká Iteribonsabé íre arutaboiorahire. ¹⁶ Sirupipeqté áhbábáq íwíáhgá sirutaboiorome, auranka tageh mensáméhnsánsábé aigará pabekime, píribahri saiyo sansámé, moke mah marákóipéqté sánsámé, Maniká Iteriboga íre áhwárehre. Írakaumo. Mina moke peh mah marákóipéqté áhbábáq sánsá míre.

¹⁷ Mah marákó marákó parabaginawire. Moke mah marákóipéqté sánsánkákáq moq parabaginawire. Parabagínana mah marákóipéqté aigará pabeki naneqkákáq íwíáh íwíáhúna naneqkákáq moq parabaginawire. Parabagínara Maniká awahbeh arámbéhrí mira aruqaruro kewé ahriahri mía míaoneherawoe.

Sísa Karáhéne naruo ábórarago ehwéhne.

¹⁸Néne animárino, amahnága aneche tanahráre. Mó kegá, Sísa Karáhénsabe ahqáho atahna anínká sinae uowaq aiq írátáúne. Írátáúnara amahnága wensabé áhnte ahqáho atáh ké aiq míáhwe. Aiq míáh púaq amahnága aneche tanahráq aiq sime tagarione. ¹⁹Mi kegá itereq méra íre ite tahnsá íwíáho ke míáh púara ite iuwera pokowe. Ité tahnsá íwíáho ke míáhtáq tahirímé itereq mía míaúna irino. Segá ite iuwera pokonsabé se íre ite kahnáh móe íwíáhorahúne.

²⁰Manikánka Wenawa iteba eqmatairana íwíáh aitéh púaq itega moke aiq iahtebahwe. ²¹Aiq pútaq ehwéh íre írátíáhsábé sehiranue teiugo? Írakaumo. Aiq pútaq ehwéh aiq írátíáh púana sehiranue teiúge. Aiq pútaq ehwéhnká péhe éhwéh íre úkorahi puana sehiranue teiúge.

²²Péhe ánimé insebo? Manikánka itene ahababáqsabe kaweraitena tumeirankeheéna omaq ato aní íre Sísa wire irari ánimé wewe péhe aní míre. Maniká Iteriboreq wenahninseqsabé íre aiq pútare aritéh anínká wewe Sísa Karáhéne naruo aní míre. ²³Sísa sinehepeq súáh kegá Maniká Iteribo moq sinehepeq súáhwe. Sísansabé aiq pútare atáh kegá Maniká Iteribonsabé moq aiq pútare atáhwe.

Manikáne Awanka moke aiq pútaq ehwéh íwáhnorire i ehwéhne.

²⁴Itega téh író ehweh kawerue ambubu atawéq sehgióro. Mirairataq Maniká Iteriboreq wenahninseq itereq moráráq mía míaigehe. ²⁵Sísa Karáhéga itensabé, Oga mérapeq awaq miagéhe éna ínénéga irarúnsabe aiq awaq miagéhe teiátáire.

²⁶Péhe éhwéh tei teino keyábé sehiranue teiúge. ²⁷Sísa Karáhéga Manikáne Awa iteba eqmatairana itereq mía míaéna ite moke íwáhnori puaq, Mó íwáhnori aní insebo íwíáhiyehboq Manikáne Awanka moke íwáhnorinkehe. Wega íre péhenia peh aiq pútaq ehwéh íwáhnorire. Wega íwáhnorinserah Sísareq mía míaoro.

Amahnága ite Manikáne animárí múne i ehwéhne.

²⁸Néne animárino, wega tuinagake itega íre iyehitegurégúia peh kawerire íwíáhigehboq Sísareq mía míaoro. ²⁹We kaweqtaq mía míai aní míre íwíáhéq moke kaweqtaq mía míao ke wene animárí úkurowe íwíáhorahowe.

3 Maniká Iteriboga itensabé anotahtaq arutaboiraitéhre. Arutaboiraitéhnsábé wega, Néne animárí móe aitéhre. Ité aiq pútaq wene animárí múne. Ahababáq kehíná kehínánká Manikánsabe, Iuwahriehre atáh púara itensabé moq, Iuwahriehre aitáhwe.

²Néne iyahnabo animárino, ite amahnága Manikáne animárí múne. Mókake ite aneq tahnsánue míanehnkono? Amahnága mina íre ahtebóne. Sísaga tuinagake itega we kawerue tagéq we tahnsánue míaneheqmúne. Mina aiq ahtebóne. ³Sísaga kaweqtaq mía míaire. Minayabe wensabé áwénuno kegá moq kaweqtaq méyabe suwahbehrara kaweqtaq mía míaowe.

Ahababáqsabe teí éhwéhne.

⁴Ahababáro kegá Manikánka sehgióro ú ehweh aiq anterúáhwe. Ahababáqmé aneqpomo? Manikánka sehgióro ú ehweh anterúáhmé minawé ahababáq míre. ⁵Sísaga itene ahababáq meyanieéna wehukení úkue tuména ahriahri íre ahababáq ani

mía míaire. Mina aiq ahtebahwe. ⁶Sísareq mía míai anínká íre ahabábáq aruqarurire. Ahabábáq aruqaruri aninká Sísa íre ahtebéna we íre tagaríéhre.

Sísaga owainawane arambehri sabiruanieéna tumío ehwéhne.

⁷Néne animáríno, mó kené péhe éhwéhnsábé, Aiq pútaq ehwéhne arítého. Sísaga kaweqtaq mía mía inserahnue kaweq sansá mira aruqaruri anínká kaweqtaq mía míaire. ⁸Téhwe owainawanka ahabábáq aruqarurú púana amahnága ahabábáq aruqaruro kewé owainawane animárí móe. Owainawane arambehri sabiruanieéna Manikáne ahnikáwágá wehukení úkue tumíowe.

⁹Manikánka oganúq atéh ánínká íre ahabábáq aruqarurire. Manikáne Awanka wene arupipeq mía míai puana we íre ahabábáq aruqarurire. Manikánka oganúq atéh púana we íre ahabábáq aruqarurorahire. ¹⁰Manikáne animárí inseréhbo? Owainawane animárí inseréhbo? Mahraue tagahrahúne. Ahabábáq aruqaruro kewé íre Manikáne animárí móe. Manikáne animárínsábé suwahrieh kewé íre Manikáne animárí móe.

Wensabé wensabé arutaboiratéhoró i ehwéhne.

¹¹Wensabé wensabé arutaboiratéhoró. Mi ehwéhme naho naho aiq író ehwehne.

¹²Wehukení wenáwíq Kéinie. Wega miráú serahniyeho. We owainawane aninéna wenábáq subiq suowe. Aneqsabé subiq suoo? Wenábáqka kaweq sansánúwana we ahabábáq sansanéna wenábáq subiq suowe.

¹³Nánuwahraho, mah marákóipéqté áhbábáq kégá itensabé suwahriehre eme íre áhtenoro. ¹⁴Menah itewe pusa ké tahnsa míaraune. Amahnága itega Sísa tagaríáh keyábé irutaboírúnayabé oga míone ue tagariahrahúne. Mó keyábé íre sirutaboiro kewé peh pusa ké tahnsa míáhwe. ¹⁵Mó Sísa tagaríéh ánínsábé awahrieh anínká wehukení subiq súéh ání tahnsa míéhre. Wehukení subiq súéh ánime oga mérapeq íre awaq miahrahire. Minawé aiq ahtebahwe.

¹⁶Sísaga itensabé anotahtaq arutaboiri puana itene ahabábáqsabe pukúwe. Wega aiq miraúnsabe irutaboireq sansa ahtebóne. Wega miraúnserah itega moq Sísa tagaríáh keyábé irutaboireq séhréh aritanéhe. ¹⁷Wehukenínká áhnte mah marákóipéqté ménsáméhnsá matawéna Sísa tagaríéh ání tabonah aní tagéna wensabé ayaqnehnsabé mi anínká Manikáne arutaboireq sansa íre sehgiíre. Minawé aiq tagarione. ¹⁸Néne animáríno, ínégá mó keyábé nirutaboiruge pehipi irariyehboq séhréh arítáhro. Peh morá séhréh arítáh kégá aiq pútaq sirutaboiro ke míáhwe. Minayabe itega séhréh aritaneheqmúne.

Moke Sísa tagaríáh kégá siru eyoyóue míahrahowe i ehwéhne.

¹⁹⁻²⁰Itega Sísa tagaríáh keyábé irutaboireq séhréh arítáhnaraqmé itega aiq pútaq wene ehweh sehgiune íwíáhorahúne. Itene irupipeqté íwíáhgá ite ehweh aitahnaraq itene iru págegeue umeh agirana Manikánka moke tagaríéhre. Wene iwíáhgawé itene irupipeqté íwíáh kiotaikire. Minayabe iwíáhég Manikánseq mía míaeq iru eyoyó agorahire.

²¹Néne iyahnabo animáríno, itene irupipeqté íwíáhgá íre koti aitahnaraqmé ite Manikáne auranabiahapeq iriwe méq págege ke míone. ²²Wega sehgióro i ehwéh sehgiq we awahbeh sansá miraúnawe wega itene púreq ehwéh irena náire.

²³Manikánka sehgióro i ehwéhnká teímé wenahni Sísá Karáhénsabe aiq pútare ateq wega teínserah wensabé wensabé arutaboiratéhoró. ²⁴Manikánka sehgióro i ehwéh sehgió kéwé wereq mía míawana wega sereq mía míaire. Wega Wenawa iteba eqmaréhrana itereq mía míaire. Itereq mía míaeána we sokigi aímé itereq Manikánseq moráráq mía míáuine.

Péhe éhwéhnká aiq pútare arítéhboq iwíáhue tagahro i ehwéhne.

4 Néne iyahnabo anímárino, áhnte péhe éhwéh teri terino ke mah marákóipéq miáhwe. Sega, Manikáne Awanka itensabé iwíáh aitéhre éra péhenowe. Sene ehwehnsabé aiq pútare arítéhboq kawerue iwíáhue tagahro. Wehukega ite íwáhnorirataq Manikáne Awanka iwíáh aritehrápómo. Mó anínká iwíáh aritehrápómo éq iwíáhue tagahro. ²Sísá Karáhé wehukení úkue tumíowe irari anímé aiq pútaq iwíáhowana Manikáne Awanka mi iwíáh arítéhre. Minayabe itega, Manikáne Awapomo íwíahirataq áhwárawe tagéq ahtebagehe.

³Sísá Karáhé íre wehukení úkue tumíowe irari anímé péhe íwíahirana Sísá Karáhéne naruo anínká mi iwíáh atéhre. Manikáne Awanka mi iwíáh íre atéhrana peh owainawanka mi iwíáh atéhre. Mira íwíáho kegá peh Sísá Karáhéne naruo miáhwe. Mi péhe éhwéh irare kegá seneherawoe éhwéh írátówe. Sega amahnága mah marákó marákóipéq aiq miáhwe.

⁴Néne animárino, ite Manikáne animarí móe. Itega péhe kéné ehweh íre irasa se saiqnarúáhwe. Árahue saiqnaruahó? Péhe éhwéh irari awánká mah marákóipéqté kéné sirupipeq míéhrana Manikáne Awanka mi awá aiq kiotaikire. Manikáne Awanka itene irupipeq miéh púana itega moq péhe kéné ehweh aiq saiqnarúáhwe. ⁵Péhenó ke mah marákóipéqté ké púara peh marakóipeqté éhwéh irarirara mó marákóipéqté kegá sene ehweh irera sehgiówe.

⁶Itewe íre mina tahnsanéq peh Manikáne animarí múne. Maniká tagaríáh kegá itene ehweh írátíáhwe. Manikánsabe suwahrieh kegá itene ehweh íre írátíáhwe. Minayabe itega íwáhnori éhwéh ireq iwíáhue tagéq aiq pútaq ehwéhnkákák péhe éhwéhnkákák saraqmaráhráhowe.

Manikánsabe arutaboiri anínká mó keyábé moq arutaboirinkehe i ehwéhne.

⁷Néne iyahnabo anímárino, Manikánka ahriahri arutaboiri aní miéh púaq wensabé wensabé arutaboiratéhoró. Sirutaboiro kewé Manikáne animarí méra Maniká aiq tagaríáhwe. ⁸Manikánka ahriahri arutaboiri aní miéh púara mó ke séhréh ariteyabe suwahrieh kegá Maniká íre tagaríáhwe.

⁹Ite oga mía míaiageheéna Manikánka webataq wenahni mah marákóipéq eqmarowe. Eqmaronsabe ite tagarionawe Maniká anotahtaq arutaboiritéh aní miéhre. ¹⁰Itega naho Manikánsabe íre irutaboírowane. Téhwé wega itensabé arutaboiritena itene ahbabáqsabe insahwé aitanieéna wenahni eqmarowe. Sísaga wene korahqtaté paiqmarankeheéna eqmarowe.

¹¹Néne iyahnabo anímárino, Manikánka itensabé anotah arútábóiraitéh púaq itega wensabé wensabé arutaboiratéhoró. ¹²Itene iuranka Maniká íre tagarione. Íre tagéq itega wensabé wensabé arutaboironaraqmé we itereq mía míaire. Mía míaeána séhréh aitéhraq itega mó keyábé kawerue irutaboírúne.

¹³Ite tagarionawe Manikánka Wenawa iteba eqmaréh púaq Manikánseq itereq moráráq mía míaúne. ¹⁴Mah kehíná kéhíná oga mía míaigeheéna Maniká Iteriboga wenahninká insahwé aitankeheéna eqmarowe. Minayabe tagéq teiune.

¹⁵Sísa aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wíre atéh ánímé wereq Manikánseq moráráq mía míaóye. ¹⁶Aiq pútare ateq ite tagarionawe Manikánka itensabé anotahtaq arutaboiritéhre. Itensabé arutaboiritéhnsábé mó keyábé irutaboirúne.

Manikánka arutaboiré sansa áhwárehre. Áhwárehraq mó keyábé irutaboirúnaraq ite Manikánseq mía máunana we itereq mía máire. ¹⁷Maniká arutaboiri aní mía máinserah ite mah marákóipéq mé tanahráq mó keyábé anotahtaq irutaboiritone. Minayabe wega ehweh aitahna tanáhráqsábé íre áhreuéne. ¹⁸Arutaboiri anínká íre áhreuéne. Arutaboiré sansanká áhreué sansa kaqsuahráhire. Ahbabáq anínká, Kamah aníneho éna áhre aruqaruréna arutaboiri aní íre máfrahire.

¹⁹Manikánka itensabé téh arutaboiraito púaq itega amahnága mó keyábé irutaboirúne. ²⁰Manikánsabe nirutaboiruge i anínká mó Sísa tagariéh ánínsábé awahriehre éna anetaníbo íwíáhime wega péhe íwíáhire. Wega Sísa tagariéh aní tagéna Maniká íre tagehre. Minayabe wega tageh anínsábé awahrieh puana Manikánsabe íre arutaboiratéhre. ²¹Sísaga sehgióro ú ehwehniká mahraréna, Manikánsabe arutaboiratéh anínká íné tagariáh kéreq moq arutaboiritahro uraire.

(Sóni 13.34)

Sísa tagariáh kéga mah marákóipéqté áhbabáq sánsá suqsuro ehwéhne.

5 Manikánka itene ahbabáqsabe kaweraitena tumeirankeheéna omaq ato animé Sísa wíre íwíáho kewé se Manikáne animárí móe. Maniká Iteribonsabé sirutaboiro kewé wene animárínsábéákákáq moq sirutaboirowe. ²Itega tagarionawe itega Manikánsabe irutaboiréq wega sehgióro i ehwéh sehgiunayabé Manikáne animárínsábé moq irutaboirúne.

³Ite we Manikánsabe irutaboirúna kegá wega sehgióro i ehwéh kawerue sehgiune. Wega sehgióro i ehwéh sehgiyabe itene irupipeq íre umehi naneq mire. Írakaumo.

⁴Manikáne animárínká mah marákóipéqté áhbabáq sánsá suqsurowe. Wensabé aiq pútare atonaga ahbabáq sansa kiotaikéq mi sansámárí suahráhuéne.

Manikánka wenahni éhweh pahsúéh éhwéhne.

⁵Insega mah marákóipéqté áhbabáq sánsá kiotaikéna suahráhiro? Sísa aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wíre atéh anínká mah marákóipéqté áhbabáq sánsá kiotaikéna suahráhire. ⁶Sísa Karáhéga wání meanieéna Sóniba súwe. Íre peh morá wání meanieéna mah marákóipéq tuwe. Írakaumo. Itene ahbabáqsabe pukinieéna tuwe. Itene ahbabáqsabe pukúwana wene korahq tuwe. Manikáne Awanka aiq pútari aní púana wega Sísa éhweh peh aiq pútaq ehwéh tei teinire. ⁷Apahtáro éhwéhniká wene sánsá teíre. ⁸Manikáne Awanka teí éhwéhnikákákáq wání meawu ehwehnikákákáq korahq tu ehwehnikákákáq mi ehwéhtarógá peh morá éhwéh teíre.

⁹Wehukene ehweh ireq aiq pútaq ehwéhne irarúne. Manikáne ehwehniká wehukene ehweh anotahtaq kiotaikire. Manikánka wenahni éhweh teímé íráhro.

¹⁰Manikáne ahninkáwánsábé aiq pútare atéh anínká Manikáne ehweh wene arupipeq aiq íréhre. Wene ehwehnsabé íre aiq pútare atéh anínká Manikánsabe péhe aní móne atéhre. Wene ahninkáwá éhwehnsabé íre aiq pútare atéh púana wega Manikánsabe péhe aní móne atéhre.

¹¹ Manikánka teí éhwéhmé oga mérapeq awaq miageheéna wega oganúq ítéhre. Wenahninká miraúnsabe oganúq ítéhre. ¹² Manikáne ahninkáwáreq mía míai anímé oga mérapeq awaq míéhre. Manikáne ahninkáwáreq íre mía míai anímé oga mérapeq awaq miehro? Írakaumo. Oga mérapeq íre awaq míéhre.

Itega oga mérapeq awaq míone éq aiq irona ehwéhne.

¹³ Manikáne ahninkáwánsábé aiq pútare atáh kéo, itega oga mérapeq aiq awaq míone éq ahtebageheéna sehiranue teiúge. ¹⁴ Itega Maniká awahbeh iwíáh sehgieq wensabé, Miraúno únana itene ehweh íréhre. Wensabé íre áhreeq peh weba kúnana itene ehweh íréhre. Minawé aiq tagarione. ¹⁵ Ite tagarionawe itega púrerúna ehwéh wega moke íréhre. Minayabe itega wensabé, Náio teawénaraqmé wega náinawire tagarione.

¹⁶ Sísá tagaríéh ánínká we íre pukorahi ahabárínaq tagéq Manikánsabe kawerato ue púreroro. Púrerirana Manikánka kaweratankéhe. Íre pukorahi ahabáqsábé sehiranue teiúge. Pukorahi ahabáqsábé púreroro íre teiúge. ¹⁷ Moke íre tábúsoréh sán-sámárimé aiq ahabáq míre. Mó ahabáqmé pukorahi ahabárirana mó ahabáqmé íre pukorahi ahabábare.

¹⁸ Itega tagarionawe Manikáne animárínká íre ahabáq aruqarurowe. Írakaumo. Manikáne ahninkáwágá wene animárfí wahnah wahnahni puana owainawanka íre saiqnariahrahéna se pehragarítéhre. ¹⁹ Moke mah marákó marákó owainawane ayahpeq kéhrana peh itewe Manikáne animárfí míone. Minawé aiq tagarione.

²⁰ Mahraue tagarionawe Manikáne ahninkáwágá séna Manikáne iwíáh aitéhraq minayabe aiq pútari aní tagariahrahúne. Aiq pútari anínseq wenahni Sísá Karáhéreq itereq moráraq mía míaúne. Sísá Karáhéwé aiq pútaq Maniká ména ahriahri mía míai aníne.

²¹ Néne animárfíno, péhepehe maníká pehragéq peh móbeq míáhro.

2 Sóni

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Mah pahnípeq Sóni áwíq íre kéhrara peh ahtebia kégá Sóniga aiq sehiranúwe íwíáhowe. Segá iwíáhome wene naruoyabé áhreu púana wenáwíq íre sehiranúwe. Mina únserah wega Sísá tagaríáh kée íwíáhéna omaq atéh ínínseq wene animárínseqsabé pabeqme ehwéhne sehiranúwe. Áhnte ahtébíá kégá mira íwíáhowe. Ite íre tagarione. Páhsi sehiranú aninká mahraréna, Mó keyábé irutaboíroro. Péhe éhwéh tei teino kégá Sísá Karáhé wehukení úkue tumíonsabe íre aiq pútare atáhowe. Mi kewé Sísá Karáhéne naruo woe ue sehiranúwe.

Sóniga ákáhpi sehiranú pahsíe.

1 Manikánka omaq atéh ínínseq arene animárínseqsabé íné Sóni abowah wehéna teiúge. Itega aiq pútaq sansá sehgiónsábé itensabé nirutaboíruge. Íre ínébataq ínégá peh ómí aiq pútaq ehwéh sehgió kéreqka itensabé irutaboírúne. ²Aiq pútaq ehwéh itene irupipeq kagaéna ahriahri mitaq kagai puaq itensabé irutaboírúne. ³Maniká Iteriboreq wenahni Sísá Karáhéreqka ite séhréh aitera sirutaboiraitera iru ukiq itehye. Segá aiq pútaq sansánéra itensabé sirutaboiraitehye.

Mó keyábé irutaboíré sansa kawerue sehgióro i ehwéhne.

⁴Itene animarí aiq pútaq ehwéh sehgiónsábé iwíáh íwíáhuge. Segá Maniká Iteriboga sehgióro ú ehweh aiq íráhwe. ⁵Ínéga teiú éhwéhmé kawerue íráhro. Íre o sehgióro i ehwéh sehiranue teiúge. Mah ehwéhmé itega téh aiq írátó ehwéhne. Wensabé wensabé arutaboiratéhoró éhwéh teiúge. ⁶Irutaboíré sansamé mahraue kéhre. Manikáne sansá sehgióro ire. Wega sehgióro ú ehweh téh írátówe. Mi ehwéhmé mahraréna, Irutaboíré sansa kawerue sehgióro ire.

Sísá Karáhéne ehwehme ambubu atawéq sehgióneheqmúne i ehwéhne.

⁷Áhnte péhe éhwéh irare ke mah marákóipéq míáhowe. Segá Sísá Karáhé wehukení úkue tumíonsabe íre aiq pútare atáhowe. Mina tahnsa kéwé péhe íwíáh aitahráho ke méra sewe Sísá Karáhéne naruo woe. ⁸Itega kaweq arámbéhríurónsabé ápeq tabanagínehboq kawerurero. Itene ápeq moke meyagéhboq kaweroro.

⁹Sísá Karáhéne ehweh suena mó ehwéh sehgió ánímé Maniká moq aiq áuwéhre. Sísá Karáhéne ehweh ambubu atawéna sehgió ánímé Manikánseq wenahnínseqka wreqq mía míaóye. ¹⁰Íre Sísá Karáhéne ehweh peh mó ehwéh íwáhnori aninká iteba sínaraq we mehweh atého. Itene nahupeq móátéhboq peh áwérághro. ¹¹Péhe éhwéh íwáhnori aní mehweh atéh ánínká wene ahbabáq sansa séhréh atéhre.

Sóniga mi ke koragéyabe awahbeh ehwéhne.

¹²Íné áhnte mó ehwéh kéhranawe amahnága pépahqtaq sehiranéyabe nuwahriehre. Iteba koragéyabe nuwahbehre. Iteba konaraq itereq moráráq ehwehnéq mi tanáhráq iwíáh íwíáhonehe. ¹³Manikánka omaq atéh ínín arenanahnone animarínká itensabé iroro ewe.

3 Sóni

Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Mah pahnípeq Sóni áwíq íre kéhrara peh ahtebia kégá Sóniga sehiranúwe íwíáhowe. Páhsi sehiranú aninká wene iyahnabo aní aboawah wehgá sáhnshahinke-heéna sehiranúwe. Wega mahraréna, Ahbabáq sansa pehragé peh kaweq sansánúno. Ahbabáq aruqaruri anímé Maniká íre tagaríéhre ue sehiranúwe.

Sóniga anehe sehiranú pahníe.

1 Káfúsio, íné aboawah wehne páhsi sáhnshawe tagáhno. Ínéga arensabé aiq pú-taq nirutaboiruge. ²Néne iyahnabo aníno, arenawa kaweqtaq mía míaime aiq tagaríóge. Mina ónanserah are kaweqtaq mé awaho ani mía míainkeheéna púr-eratóge. ³Arega aiq pútaq ehwéh sehgiona puah arewe kaweqtaq mía míáóne. Mó Sísá tagaríáh kégá séra mi ehwéh teníátónsabé nirupipeq anotahta q eyoyóuraire. ⁴Ínéga Sísá éhweh síwáhnorurau kégá wene sánsá kawerue sehgiónsabé nirupipeq anotahta q eyoyóire.

Sísá tagaríáh ké séhréh arite ehwéhne.

⁵Néne iyahnabo aníno, arega mó Sísá tagaríáh ké séhréh aritahne. Arega nahnso suwahpeqte Sísá tagaríáh ké moq mehweh arite séhréh aritahnawe kaweróne. Mina kaweq sansáne. ⁶Arega kaweraritahna kégá mahta q Sísá tagaríáh ké teriera, Káfúsiwe anotah arútábóiri aní míre ewe. Segá Manikáne arambehri miraonsabé sega are auwera pokonehairata q séhréh arite se íre matíáh náneq nário. Maniká Iteribo awahbehnserah séhréh arite nário.

⁷Segá Sísane arambehri miraonehe íwíáhéra Sísá íre tagaríáh kéné ménsámehnsá íre mewera pehipi pokuwe. ⁸Mínayabe mina tahnsa pokonehaira ke íre matíáh náneq nário. Mó ke aiq pútaq ehwéh iragéhboq miraue séhréh arito. Miraue sereq itereq moráráq arambehriéq Manikáne aiq pútaq ehwéh terienéhe.

Saiyo píribahri aninká íre kaweq sansánú ehwehne.

⁹Ínéga arenawahrah Sísá tagaríáh ké páhsi sehiranue síátáuge. Wehukení wenáwíq Tíótárépésá seba míéhre. Wega píribahriéna, Ínébata q mahtaqté kéné wahnah muge íwíáhinsabé itene ehweh íre irasa peh anehepeq sutaire. ¹⁰Iteba konaraq wene ahbabáqmé pahsuqme ehweh ataníe. Wega íre kaweq ehwéh aintena péhe éh-wéh aintaráire. Péhe éhwéh aintena íre peh morá mi ahbábáruaire. Sísá tagaríáh kégá mita q surowana wega íre mehweh arítaráire. Íre mehweh aritena mitaqté Sísá tagaríáh kégá mi ke mehweh aritého éna momiwí nahtápéqté kaqsutaire.

¹¹Néne iyahnabo aníno, ahbabáq sansa pehragé peh kaweq sansánúno. Kaweq sansá mira aruqaruri anímé Manikáne anine. Ahbabáq aruqaruri anímé Maniká íre tagaríéhre.

¹²Wehukení wenáwíq Témítúsiga Manikáne arambehri kawerue mira aruqaruri puara ómiga we kaweq aníne íwíáhowe. Manikáne aiq pútaq ehwéhniká moq wene kaweq sansá pahsúéhre. Ínéga moq, We kaweq aníne teawúgah are tagariahnawe, Néne ehwehme peh aiq pútaq ehwéhne.

Sóniga we koragáyabe awahbó ehwehne.

¹³Íné áhnte mó ehwéh kéhranawe peh pépahqtaq sehiranáyabe nuwahriehre.

¹⁴Pehgáriq tanáhráq are koraganie íwíáhuge. Mitaqkake pehipi ehwehnoyehe.

¹⁵Manikánka arene aru ukiq atéhre. Mahtaqté arene iyahnaboga arensabé iraúno ewe. Mibeqté itene iyahnaboyabé iroero terio.

Súta

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Áhnte ahtébiá kégá, Sútawe Sísareq Sémísireqne síbákawa wíre íwíáhowe. Sútaga íre peh morá ánínsábé iwíáhéna mah pahsí sehiranéna peh moke Maniká Iteriboga omaq sito keyabé sehiranúwe. Wega mahraréna, Anehe tanahráqmé seye suwahbeh ahabábáq miraira kegá aiq pútaq ehwéhnsábé awiréh atagéhe. Mi kegá Sísá tagaríáh ké saiqnaritaneheéra péhe éhwéh terigéhe. Itene Wahnah Sísá Karáhéga itensabé arutaboíréna mókake oga mía míorabeq móitankéhe. Mi tanáhráqsábé áwénunéq wene ehweh kawerue ireq sehgióro ue Sútaga sehiranúwe.

Sútaga sehiranú pahsíe.

1 Moke Maniká Iteriboga omaq itarái keo, íné Sútane páhsi sáhnsahwe tagahro. Maniká Iteriboga itensabé arutaboíraitéhrana Sísá Karáhéga kawerue wahnahnaitéhre. Íné Sémísine ábákawa ména Sísá Karáhéne arambehriu aní múge. ²Maniká Iteriboreq Sísá Karáhéreqka séhréh aitehyanka iruí sánsámé iru ukiqite sansamé mó keyábé irutaboíré sansamé itene irupipeq anotah úkinkehe.

Kaweq ehwéhnsábé íre suwahbeh kegá Sísá tagaríáh kébá sewe i ehwéhne.

(2 Píta 2.1-18)

³Néne iyahnabo anímárino, Manikánka ite meirena kaweraitaráinsabé ite wene animári méq peh morá ké tahnsa míone. Minayabe sehiranue teinieutaq mó ehwéh niahrreraq kéhre. Mina niahrreraq kéh éhwéh teiníe. Manikánka Sísá tagaríáh ké wene sánsá aiq teiátáire. Minayabe péhe éhwéh aiq pútare atehboq peh morá wega teiátái ehwéh ambubu atawéq sehgióro.

⁴Manikáne sansá íre sehgió ké táhmaroga iteba epéráhpérué miáhwe. Segá péhenéra, Manikánka ite séhréh aitéh púana itega ahababáronaraq wega itensabé íre abiahnsa aitankehe ewe. Mira íwíáhéra ahabábáq aruqaruowe. Mi sansá mirao puara itene Wahnah Sísá Karáhénsabe ahqáho atáhwe. Mi kewé iraipéq pokoneherawoe. Minayabe Manikánka naho aiq irarúwe.

⁵Téhwe Manikánka Ísara ke Ísípi marákórápéqté koweriqmena méritowe. Anehe áhnte mérito kega wene ehwehnsabé íre aiq pútare atónsabe wega se oraruowe. Itega mi ehwéh aiq irátówana mónkakák ahrreraq itahnaq iwíáhigehe. ⁶Manikánka íopeqté ké omaq sito arámbéhrí arítówara táhmaroga wene ehweh anterúónsabe Manikánka se táhru táhruarena sunkíkírirabeq márunsitowe. Se amahnága mitaq peh mía míawana mókake ehweh aritahna tanáhráq sínaraq Manikánka ehweh aritena kamah arinkéhe. Minayabe iwíáhue tagahro. ⁷Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreq wahtotaq kehiná suwahpeqte kéreqka moq ahababárára ahkaragára sansánuwe. Ahkaragára sansánuwana Manikánka kagai iráráté kamah ariuwe.

Manikánka ahabáru ke kamah ariunsabe iwíáhue tagéq mi kegá ahabárunserah íre oro. ⁸Amahnága teiú ké ite péhe éhwéh aitáh kégá moq ahabárowe. Segá múguwahguéra peh aónáho ke tahnsa méra seyene sinonka ahabárawíáhwe. Ahabáruera Manikáne ehwehnsabé suwahriehre. Segá téhreh naneqkakák íopeqté keyábé síhrruowe. ⁹Anotah íopeqté aní wenáwíq Máhíkérie. Wereq

owainawanseqka Mósisine anonkansabé ehwehuye. Ehwehuyataq Máhíkériga owainawansabé íre éhruruúwe. Írakaumo. Wega owainawansabé, Manikánka ehweh atankéhe teawuwe.

¹⁰ Mi pehe kégá íre mina tahnsanéra sega íre tagaríáh náneqmarí síéhruruowe. Áwéhq poeráhqká íre iwíáhéna peh wene anonkanka awahbeh sansá pehipi mirainserah sega aiq miraowe. Sega miraonka seye kamah aríre. ¹¹ Naho kegá ahbabáru serahnowe. Kéíniga ahbabáru serahnowe. Pérámaga móneyabé wene aigará pabekúwara ahbabáru serahnowe. Kórahga saiyoéna wene wahnahne ehweh anteruo serahnéna mi ke airaiq tabanagowe. (*Stat 4.3-8; Namba 16.1-35, 22.1-35*)

¹² Itega moraráq nahtaq mi pehe kégá ábóraq ahbabárowe. Sega peh seyensabé sirutaboírera seye suwahbeh sansá sehgirowe. Se íre ibonkakáq írábúyá tahnsanéra peh sóiriqka paentariééh írábúyá tahnsa míáhwe. Sera íyéh tánáhráq awanká sera íre íyéhnserahnowe. Se ánúqkakaq pagogi awánká aiq eh yatagi awánká tahnsa míáhwe. ¹³ Wání períéhraha áhnte atútú kéhnserah sega áhnte ahbabáq kéhre. Wání períéhraha nonarehya ábóraq kéhnserah sene ahbabáq ábóraq kéhre. Wehyoqka ah íre nora peh wewega túbíginserah mi kegá kaweq ahmé íre nogówe. Sega ahriahri anotah sunkíkírirabeq mía míaiagehéna Manikánka mitaq sene máhriq arítáráire.

¹⁴ Éhrámataaté áhwárawe mó mitaqté sínáhbúwá mó mahtaqté sínáhbúwá sure sure abapete téhtaré ání wenáwíq Ínókutaaq seawehrarúwe. Manikánka mi aní iwíáh atowana wega teiu keyabé naho naho mahraréna, Tagaríáhhro. Itene Wahnahnseq we míéhrabeqte íópeqté kéreqka áhnte kereq tuoneherawoe. ¹⁵ Sega túírataq Manikánka ómi keyábé ehweh aritena sainsuena moke ahbabáq ke Manikánsabe ahqáho atáh kéwé kamah arinkéhe. Mi kegá Manikánsabe ahqáho atera ahbabáq aruqaruréra Manikánsabe íre kaweq ahbabáq éhwéh éhruruonsabé wega anotahtaq kamah arinkéhe. ¹⁶ Teiú ké sirupipeq umehi ke méra, Íre kawerire irare irareo ke míáhwe. Seye suwahbeh ahbabáq miraéra seyensabé iwíáh iwíáh éra píribahriéra seye síwíq pankerera seyene iwíáh miraigeheéra mó keyábé ehnenehne arítáhwe.

Anehe tanahráqsábé irari ehwéhne.

¹⁷ Néne iyahnabo anímáráno, itene Wahnah Sísa Karáhéga wene ehweh teri terinigeheéna wehuke eqmarowe. Manikáne Awanka mina eqmaro ke iwíáh aritowara anehe tanahráqsábé teiátówe. Sene ehweh ahrraq matíáhhro. ¹⁸ Eqmaro kega aiq mahraréra, Anehe tanahráqmé seye suwahbeh ahbabáq miraira kegá aiq pútaq ehwéhnsábé awiréh atagéhe urowe. ¹⁹ Urowara amahnága mina tahnsa ke míáhwana sene péhe éhwéhnká Sísa tagaríáh ké sainkowe. Manikáne Awanka mi ke íre iwíáh aritahnara peh wehukene iwíáh íwáhnorigehe.

²⁰ Néne iyahnabo anímáráno, Iteitega Sípane kaweq sansá ambubu atawéq tábúsoqme sehgióro. Manikáne Awanka séhréh aitahtaaq púreq aruqaruroro. ²¹ Maniká Iteriboga itensabé arutaboiri puqa wene ehweh kawerue ireq sehgióro. Itene Wahnah Sísa Karáhéga itensabé arutaboírera mókake oga mía míaorabeq móitankéhe. Mi tanáhráqsábé áwénunéq wene ehweh kawerue ireq sehgióro.

²² Manikáne ehwehnsabé aiq pútaq ehwehpómo iwíáho ke séhréh ariteq tábúsoqme síwáhnororo. ²³ Itega toráh aginai topáh sokaráhnserah árahnabomo iwíáho ke iraipéq pokiyehboq apubúue séhréh ariteq síwáhnororo. Mó ke ahbabáq keyabé áhreeq irutaboiroro. Wehukenínká náwíbagi korósí sukíeyabe awahriehnserah mi

kené ahababáq sansa iuwahríáhnaq pehragahro. Sene ahababáq sansa iuwahríáhnaq pehragéq peh seyensabé irutaboiroro.

Manikánsabe iwíáh íwíáh ateq wenáwíq pankerone i ehwéhne.

²⁴Ahababáqka ite saiqnariehnehboq Maniká Iteriboga kawerue wahnahnaitahráhire. Ité wereq méq mó oga míáhna tanáhráq peh kaweqtaq méq irupipeq eyoyóigeheéna Maniká Iteriboga wahnahnaitankéhe.

²⁵Maniká Iteribo webataq Manikáne. Wereq itene Wahnah Sísa Karáhereqka ite meirera aiq kaweraitehye. Wega nahomé, amahnágawé, mókakewe, ahriahri kio-taiki Wahnáh áninéna págegeue wahnah wahnahnire. Wensabé iwíáh íwíáh ateq wenáwíq pankerone. Ahriahri pankeraneheqmúne. Aiq mire.

Sokigi

Ebeq sáhnsehwe ahtebé ehwehne.

Sónine naruoga we Pátímósi marákórápéq saiqnariotaq wenawanka tagówana Sísaga áhnte naneqmarí sokigi awuwana tagówe. Mi tanáhráqmé Sísansabé aiq pútare ató kene naruoga se anotahtaq síwíoqnowe. Sóniga sehiranú ehweh áwahewé Sísá Karáhé anotah Wahnáh ánínéna moke wene naruoreq owainawanseq saiqnari- ankehe. Wega mi arámbéhrí parabarúéhrena moke Sísansabé aiq pútare atera wene sánsá íre susa peh ambubu atíéhra kewe Manikánka síwíq pankerena wereq ahriahri mía míageheéna kaweraritankéhe.

Sísá Karáhéga Sóni sokigi awu ehwehne.

1 Naho kopípéq ko ehwéh Sísá Karáhéga amahnága ábóraq maréhre. Téhwe Manikánka mah ehwéh Sísá teawena wene arambehrio ke sokigi arinkeheéna mókake ábóraragína naneq teawátáire.

Íné Sóni Sísane arambehriu aní múge. Sísá Karáhéga wene íopeqté aní eqmaréhrena mah ehwéh sokigi anírana sehiranuge. ²Íné Sóniga Manikáne ehwehnikakáq Sísá Karáhéga sokigi aní éhwéhnkákák moke sehiranue teiníe.

³Manikánka wene ehweh iwíáh aintéhrena sehiranuge. Mah ehwéh mó kegá irageheéna sáhnsehwe terí ánínsábé Manikánka, Kawerone atéhrena iwíáh íwíáhire. Mah ehwéh irera sehgiro kereqsabé Manikánka, Kawerowe aritéhrara iwíáh íwíáhowe. Mah ehwéh aiq pútaragína tanáhráq áhníbórání puara iwíáh íwíáhowe.

Sóniga abapete téhtaré Sísá tagaríáh kéhíná suwahpeq siu pahsí sehiranú ehwehne.

⁴Ite Esia marákórápéqté ké abapete téhtaré Sísá tagaríáh ké iteruwahpeq iteruwahperue míáhwe. Itega irageheéna íné Sóniga mah pahsí sehiranue íúge.

Manikámé naho mía míáu anínéna amahnága moq ména mókakeakák peh mía míaina tuinawire. Wega wahnah wahnahniatq íopeqté ké abapete téhranítégá wene auranabiahapeq mía míaowe. Sereq Sísá Karáhéreq Maniká Iteriboreqka itensabé sirutaboí aitera séhréh aitera itene iru ukiq ítáhowe. ⁵Sísá Karáhé marakóipeq míotaq Wenabone sánsá sokigi aiena Wenabone ehweh pahsuowe. Manikánka Sísá ebeq iriwe oganúq atowana Sísaga moke mah marákóipéqté wáhnáhmári kiotaikéna wahnahnarítéhre.

Wega itensabé arutaboiraitena itene ahbabáqka ite saiqnariaraitaq wene korahq tunka ite kaweraitáaire. ⁶Maniká anotah Wahnáh ánínéna Sísane Abowá míéhre. Wene animarí méq wene ehweh mibeq mahbeq aritona ke míageheéna Sísaga ite kaweraitáaire. Sísá Karáhéwé anotah anínéna págege sansá mira aruqarurinsabé ahriahri iwíáh íwíáh atone. Aiq mire.

⁷Tagaríáhro. Wega íopeqté piribirioyahnkakaq tuinawire. Tuinaraq ómi mah kehiná kéhínánká we tagagehe. We sehsabíó kega moq tagagehe. Mah kehiná kéhínánká we tagéra áhreéra ibisaneherawoe. Teiúnserah ábóraraginawire. Aiq mire.

⁸Maniká, moke miraorahi anínká mahraréna,

Íné ebeqte aní ména

íné moq anehete aní múge ire.

Webataq Maniká míre. We naho mía míau anínéna amahnága moq ména mókakeakáq peh mía míaina tuinawire.

Sóniga Sísá Karáhé tagó ehwehne.

⁹Íné Sóni iteruwah uge. Sísane sánsá sehgiunayabé mó kegá itereq ínereq íwíoq-nahwe. Sísá itene Wahnahne arambehri kawerue miraéq áwénunúne. Mókake wega wahnah wahnahnirabeq moráráq mía míaoneheqmúne. Manikáne ehwehnikakáq Sísá Karáhéga sokigi aní éhwéhnkákáq teri terinuraunsabé sega íné kaqme wáhnaupeqté kéné marakórapeq, Pátámósa marákórápéq móíntárówe.[§] ¹⁰Manikáne wéhékáhtáq Wenawanka iwíáh aintehrana néniwanka tagehrana inehpeqte anotah éhwéh íróge. Író éhwéhmé pembíáhnka tahnsa éhwéhne. ¹¹Mi éhwéhnká mahraréna,

Arenawanka tageh naneqsabé púkuipéq sehiranue abapete téhtaré kéhíná suwahpeq Sísá tagaríáh ké momiwíuríáhrabeq nário. Épésá suwahpeq, Síména suwahpeq, Pégámúma suwahpeq, Táíyátáira suwahpeq, Sáhrisi suwahpeq, Pírárépía suwahpeq, Áráórísía suwahpeq, miraue mi kehiná suwahpeq Sísá tagaríáh ké momiwíuríáhrabeq nário ire.

¹²Nário irana íné tení aní taganieéna pabeqme tagéna abapete téhtaré kaweq aráhmú, kóraraté miraia aráhmú tagoge. ¹³Áráhmuwarí kéhrabeq ákáhpi wehukení úkú ani iriwe ména íre wahto korósí sukiwe míéhre. Kaweq aretí, kóraraté miraia aretí wene ákáhnababí kéhrana tagoge.

¹⁴Wene ayahqnonkakaq ayahrankakáq anotah tabérábééna sipisípiqne áyó tahn-sanéna piribirioyah tahnsane. Wene aurame anotah irárehnserahne. ¹⁵Wene aigáramé káhpahga aurehtehrinsrahne. Wene ehwehme anotah wanínká ahkuaq ahkuarinsrahne. ¹⁶Wene ayah púpeq abapete téhtaré wéhyóq táhtotíéhre. Éberiopeq éberiopeúe áwéhria póká wene áwéhipeq kéhrana auranabiah pópoqnahga anotah tehréna wéhékáhnabubu anotah patáhgá téhrehnserahnire.

¹⁷Téhreh serahnirana íné Sóniga we tagéna wene aigárápí inahnsubena pusa aní tahnsa míóge. Pusa aní tahnsa míógana wene púpeqte áyáhtáté íné táhtorena ínénsabe, Íre áhreúno. Íné ebeqte aní múge. Íné anehete aní múge. ¹⁸Ínéwé oga mía míau aní múge. Íné pukéna amahnága oga mía míaugah tagááhne. Mókakeakáq oga mía míainauge. Púkerapeqté kíákáq irapeqté kíákáq matíóge.

¹⁹Amahnága tagááhna naneqme mókake anehe tanahráq sína naneq moke sehiranúno. ²⁰Niyah púpeq abapete téhtaré wéhyóq matíógah tagááhne. Abapete téhtaré kóraraté miraia aráhmú tagááhne. Minawarimé áwahe teawiníe. Abapete téhtaré aráhmúe ume abapete téhtaré kéhíná suwahpeqte Sísá tagaríáh keyábé iraruge. Abapete téhtaré wéhyóre ume íópeqté kegá abapete téhtaré kéhíná suwahpeqte Sísá tagaríáh kéréq auráq matíáhwe ire.

---

§1:9 Pátámósa marákówé pehgáriq marákóéna sóreq waní ákáhpi kéhre. Aroma kegá iwíáhéra, Mi marákówé peh karábúsi kené matabue uwe.

Épésa suwahpeqte Sísa tagaríáh ké teriu ehwéhne.

2 Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Ílopeqté ánínká Épésa suwahpeqte Sísa tagaríáh kéréq auráq matíéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo. **

Niyah púpeq abapete téhtaré wéhyóq matawéna kaweq aráhmú, kóraraté miraia aráhmú kéhtáq nogena mah ehwéh teawiníboq iro. ² Arega miraona sansá aiq tagaríóge. Are abobiah taebewe arambehrióna sansá aiq tagaríóge. Arega néne sansá íre susa peh kawerue sehgiónana tagaríóge. Arega ahabábq keyabé íre awahbehme aiq tagaríóge. Péhepehenéra, Manikánka ite aiq eqmaq íwéhnsábé itene ehweh íráhro uro keyabé sene ehweh áhwárawe tagé sene péhe sansá pahsuahne. ³ Néne arambehri miráónayabé mó kegá áwíoqnarowah arega anetaníbo íre iwíáhia peh néne sansá ambubu atawé kawerue sehgiónana tagaríóge.

⁴ Peh morá íre tábúsoq marahna naneq teawiníe. Arega ínénsabe téh aiq pútare aintáronaraq anotahtaq arutaboiraíntaróne. Amahnága túbáh ague írakaunóne.

⁵ Arega ínénsabe téh anotahtaq arutaboiraíntarónayabé iwíáhue tagáhnó. Amahnága arega peh ákáhtaq arutaboiraíntahnayabé íre kaweróne. Minayabe iwíáhue tagé téh miraurónanserah mónkakáq miraúno. Arega mó iwíáh íre inaraq areba kure areba kéh aráhmú sabiwianaúge. ⁶ Mó kawéq sansá matiahne. Níkóra kéréh kéné sansá sehgió kegá ahabábq miraonsabé awahriehrana íné moq mi sansánsábé nuwahriehre. ††

⁷ Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísa tagaríáh ké teí éhwéhmé kawerue iro. Ahabábq kiotaikina anínsábé, Íné Manikáne kaweq matábúrápéqté áwánká ara oga mía míao-rahi será náhnó ataníe íre.

Síména suwahpeqte Sísa tagaríáh ké teriu ehwéhne.

⁸ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Ílopeqté ánínká Síména suwahpeqte Sísa tagaríáh kéréq auráq matíéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Íné ebeqte aní múge. Íné anehete aní múge. Íné pukéna iriwe oga úkurau aní múge. Mah ehwéh teawiníboq iro. ⁹ Íre kaweq sunúq surainsabé arene arupipeq umehirana tagoge. Are tabonah aní míahnana tagoge. Móneakáq ménsámehnsánkakaq íre kéhre ényabé peh morá ínéga náwú náneqmarí áhnte matiahne.

Péhenéra, Asiu anímá-rí múne irare kegá are éhruruowana íróge. Se íre Asiu kah-náhnéra peh owainawa kahnáh míáhwe. ¹⁰ Segá are áwíoqnehrataqmé íre áhreúno. Owainawanka mirainaga mó kegá ite táhmaro karábúsiipéq itagéhe. Mi tanáhráq wega áhwárawe tagáhnana nayáhnkú wéhékáh íre kaweq sunúq kanawire. Are pukina tanáhráqkákáq néne sansá íre susa peh kawerue sehginaraq oga mía mía apéq awiníe.

¹¹ Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísa tagaríáh ké teí éhwéhmé kawerue iro. Ahabábq kiotaikina anímé ane-he puké tanahráq iraipéq íre kaqauwankéhe. Írakaumo íre.

****2:1** Sísa Sóninsabé, Néne ehweh ílopeqté ké terio éna íre mi kéné sansá peh mibeqté síosipeqté kéné sansánsábé iwíáhéna pahsuowe.

††**2:6** Níkóra kéro kegá síwáhnoréra, Péhepehe maníkánsábé iwíáh íwíáhoró aritera, Mó kéné weh ahre abarioro éra síwáhnorúwe.

Pégámúma suwahpeqte Sísa tagaríáh ké teriu ehwéhne.

¹² Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íopeqté ánínká Pégámúma suwahpeqte Sísa tagaríáh kéréq auráq matíéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Éberiopeq éberiopeúe áwéhria poká néne níwéhipeq kéhre. Mah ehwéh teiníboq írátíáhro. ¹³ Owainawanka arenawahpeq wahnah wahnahnime aiq tagoge. Néníwíqsabe íre ayeHITEGURÉGUÍA peh néne ehweh teri terinurone. Arenawahpeqte mátábúwé aiq tagaríóge. Owainawanka arene mátaburapeq mía míairara ínénsabe suwahrieh kegá néne ehweh pahsutai aní Ántípa subiq sutotaq arega néne sánsá íre susa peh kawerue sehgonana tagoge.

¹⁴ Arega íre tábúsoq marahna sansá teawiníe. Are míahnarabeqte mó táhmaro kegá Pérámáne sansá sehgiówe. Ísara kegá ahbabárigheéna Pérámaga naho Péráki péhe sánsá sokigi awuwe. Sokigi awuwana Pérákiga Ísara ke ahbabáq sansa sokigi ariuwara sega péhepehe manikánsábé titirue náwú tahutáhúq néra mó kené weh ahre pehipi abariowe. ¹⁵ Are míahnarabeqte mó táhmaro kegá Níkóra kéréh kéné sánsá ahbabáq sansa sehgiówe. ¹⁶ Mi ahbabáq sánsá sue peh kaweq sansánúno. Íre mirainaraqmé mótaq areba kure níwéhipeqté pókaráté mi ahbabáq ké apiwe kamah ariníe.

¹⁷ Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísa tagaríáh ké teí éhwéhmé kawerue iro. Ahbabáq kiotaikina anímé íopeqté tópáh, kopésúo tópáh náwiníe. Ínéga o awíq taberábe ebáhtáq sehiranarena náwiníe. Wehukega mi awíq íre ahtabahwana peh morá matíéh ánínká ahtebankehe íre.

Táiyátáira suwahpeqte Sísa tagaríáh ké teriu ehwéhne.

¹⁸ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íopeqté ánínká Táiyátáira suwahpeqte Sísa tagaríáh kéréq auráq matíéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Íné Manikáne ahninkáwáéna néne niurame ira tahnsáne. Néne nigáramé káhpahga aurehtehrinsrahne. Mah ehwéh teiníboq írátíáhno. ¹⁹ Arene sánsá moke tagaríóge. Arega ínénsabe aiq pútare ainte mó keyábé arutaboire séhréh aritahne. Arega néne sánsá íre susa peh kawerue sehgonana tagaríóge. Arega anehepeqte arámbéhríonaga arene ebeqte arámbéhrí kiotaikirana tagoge.

²⁰ Peh morá íre tábúsoq marahna naneq teawiníe. Mó ahré íní wenáwíq Séséberie. Wega areba ména néne arambehri ke péhe éhwéh síwáhnorire. Wega péhenéna, Íné Manikáne ehweh iraru íní múge éna Manikáne arambehrio keyábé síwáhnoréna, Itega mó kené weh ahre pehipi abarioro. Péhepehe manikánsábé titirue nárie tahutáhúq nahro síwáhnorire. Mi pehe sánsá síwáhnoriraq arega íre ahqáho atahne.

²¹ Wene ahbabáq sansa suankeheéna peh áwé tagogana wega mi ahbabáq sánsá sueyabe íre awahbehre. ²² Minayabe mi inínseq we abario kereqsabé, Awahreoro aritena anotahtaq kamah ariníe. Sene ahbabáq sansa íre susa peh mirairataq kamah ariníe. ²³ Mi íní kéréh ánímári subiq suaníe. Subiq suahnaq ite Sísa tagaríáh kegá tagéq Manikánka wehukene sirupipeq sene iwíáhipeq aiq tagaríéhre ahtebagehe. Itega miraira sansá tagéna morání moráníue saime náiníe.

²⁴ Ite Táiyátáira suwahpeqte Sísa tagaríáh ké táhmaro itega mi ahbabáq íníné sánsá íre sehgiówe. Mó kegá mi ahbabáq sánsánsábé íraréra, Owainawane kopésúéh

éhwéh íráhro ewaq itega ahqáho aritahwe. Itensabé mó págege ehwéh íre aitaníe. ²⁵ Peh morá itega írátíáh sánsá íné túóna tanáhráqkákákáw kawerue sehgióro.

²⁶ Ahbabáq kiotaikéna néne sánsá anehe tanáhráqkákákáw kawerue sehgina anínsábé, Mah kehiná kéhíná wahnahnarito ataníe. ²⁷ Nániboga ínénsabe, Wahnah arito aintéhnserah wensabé moq, Wahnah arito ataníe. Wehukeníká anotah sahtáté kunuba subiqme piteruéhnserah ahbabáq keraq wahnahnaritankéhe. ²⁸ Wahnahnarítéh ání anotah wehyóq tuembíná náwiníe. ²⁹ Íre parosa áhréákákáw ánino, Manikáne Awanka Sísá tagaríáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

Sáhrísi suwahpeqte Sísá tagaríáh ké teriu ehwéhne.

3 Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íópeqté ánínká Sáhrísi suwahpeqte Sísá tagaríáh kéréq auráq matíéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Abapete téhtaré íópeqté kégá ínéba mía míawana abapete téhtaré wéhyóq táhtotawéna mah ehwéh teawiníboq iro. Arene sánsámé moke tagaríóge. Mó kégá are tagéra, Kaweq ogamé sansanóna aní móne atáhwana ínégá mó iwíáhéna, Are pusa aní míahne uge. ² Minayabe irigue arega moke matiahna sansá, íre soraq suahna sansá ambubu atawé tábúsoqme sehgio. Arene sánsá aiq tagaríóge. Moke arene sánsánsábé Manikánka, Íre tábúsoq marahne íwíáhíre. ³ Arega írátóna ehwéhnkákákáw ahtebarona ehwéhnkákákáw mónkákákáw iwíáhíre tagé kawerue sehgio. Ahbabáq sansa sue kaweq sansánúno. Arega íre mirainaraq areba séna kamah awinauge. Aebó ánínká iwíáhíre sinserah are íre tagariahna tanáhráq areba sinauge.

⁴ Ite Sáhrísi suwahpeqte Sísá tagaríáh ké ite mó táhmaro íre ahbabária peh kaweqtaq míáh púaq taberábe korósí aneranerarueq ínereq moráráq nogigéhe.

⁵ Ahbabáq kiotaiki aní taberábe korósí sukiwe míahno atena oga mérapeq awaq míéhra ke síwíq kéhrabeq wenáwíq íre sorahrúaníe. Írakaumo. Peh Nániboreq íópeqté kéreqpa wenáwíq pahsuaníe. ⁶ Íre parosa áhréákákáw ánino, Manikáne Awanka Sísá tagaríáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

Pírárépía suwahpeqte Sísá tagaríáh ké teriu ehwéhne.

⁷ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íópeqté ánínká Pírárépía suwahpeqte Sísá tagaríáh kéréq auráq matíéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Íné kaweqtaq mía míau anínéna aiq pútaq sansá áwahe aní múge. Tébtíga naho wahnahnúnserah ínégá págegeue wahnah wahnahnuge. Ínéga síú ónsá mó kégá íre paiqmarahráhowe. Ínéga paiqmaró ónsá mó kégá íre sioráhowe. Mah ehwéh teawiníboq írátíahnó.

⁸ Arene sánsá moke tagaríóge. Are peh ákáhtaq págege aní míahnana tagaríóge. Arega néníwíq anehepeq íre susa peh néne sánsá kawerue sehgionana tagaríóge. Minayabe arene auranabiahtapeqté ónsá siatógara mó kégá íre paiqmarahráhowe.

⁹ Owainawansabé iwíáh íwíáh atanehéera momiwío kégá péhepehenéra, Ite Asiu ke úne ewe. Ínéga miraoro unka mi kégá areba séra arene aigárátáq káuqmunue arensabé iwíáh íwíáhéra ínégá arensabé nirutaboírume ahtebagehe. ¹⁰ Mah kehiná kéhíná áhwarawe taganieéna íre kaweq sunúq mah marákó marákó sinawire. Arega néne ehweh peh kawerue sehgiona puana are auráq matíáhnaga mi sunúqkákáw are íre áwíoqnankehe. ¹¹ Ínéga apubúue sinauge. Arega arambéhriuronayabé merona apéq mó kégá meyéhboq ambubu atawé arega ahteabáhná sansá kawerue sehgio.

¹² Ínéga ahababáq kiotaikina anínsábé Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté náhwíáhsánsé tahnsa míahno ataníe. Wega mi nahupéqté ahriahri íre tueyokinkehe. Írakaumo. Maniká Nánibone mátabu o Sarúsarama suwahpeq íópeqté tuinawire. Mahna teawú mátábú áwíqkakaq Maniká Nánibo wenáwíqkakaq néne o niwíqkákáq ahababáq sansa kiotaikina aníné anonkataq sehiranaraníe. ¹³ Íre parosa áhréákáq áníno, Manikáne Awanka Sísá tagaríáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

Áráórísía suwahpeqte Sísá tagaríáh ké teriu ehwéhne.

¹⁴ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íópeqté ánínká Áráórísía suwahpeqte Sísá tagaríáh kéréq auráq matíéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Ínéwé aiq pútaq ehwéh áhwáro anínéna Manikáne ehweh tábúsoqme teri terinu anínéna peh aiq pútaru aní múge. Ínéwé moke Manikánka miraro naneqmarí áhwáro aní múge. Mah ehwéh teawiníboq iro. ¹⁵ Arene sánsá moke tagaríóge. Arewe íre tui-tuiragire. Are íre osoréhre. Írakaumo. Are peh ákáhtaq osoréhnsábé íre nuwahbehre. ¹⁶ Arewe peh ákáhtaq osoréh púana wehukénínká wene áwéhipeqté kahqmuri topáh kisúéhnserah are níwéhipeqté kisuanauge.

¹⁷ Arega mahraré, Íné áhnte moné matawéna áhnte mensáméhsá kéhre ene. Mó naneqsabé íre tabonahuge ene. Írakaumo. Arewe íre kaweqtaq míahne. Ahtebah kegá are tagéra, Múguwahgu aníne iwíáhowe. Are tabonah aura pira aní mé pehrákora aní míahne. ¹⁸ Minayabe teawiníboq iro. Are íre tabonah aní míankehboq áhnte kaweq naneq, kóra moné ínéba sebaiqmaro. Are pehrákora aní míahnana mó kegá tagehranka ayehitéhnehoé taberábe korósí úbíq miankéhboq sebaiqmaro. Arene auranka kawerue tagankehboq máráhsíni sebaiqme aurapi abaqmaro.

¹⁹ Ínéga nirutaboiru kegá ahababárotaq sensabé ehweh aritena kamah aríúge. Miraunsabé arene ahababáq apubúue sue néne kaweq sansá sehgio. ²⁰ Tagariahno. Ínéga onsaraq iriwe ména pakobakoéna áhrabuge. Néne ehweh írén ánínká onsa siintah-nana kibekue weba míanie. Wereq kiwéta táhutahuroyehe.

²¹ Ínéga kiotaikéna Nániboga wahnah wahnahnirabeq wereq tútuue míóge. Ahababáq sansa kiotaikína anínsábé, Máho teawiníe. Ínéga wahnah wahnahnurabeq tútuue míónserah arega moq ínereq mahtaq wahnah wahnahnurabeq tútuue míahno ataníe. ²² Íre parosa áhréákáq áníno, Manikáne Awanka Sísá tagaríáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

Sega íópeq Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh éhwéhne.

4 Anehe íné Sóniga mó tagogana íópeqté ónsá sírana tagoge. Írátáu ehwéh pem-bíáh tahnsa ehwéhnká mó mahraréna, Anehe sína naneqsabé sokigi awiníboq íópeq kio ire. ² Íópeq kio irana Manikáne Awanka págege aintéhrana néniwanka tagéna wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh aní tagoge. ³ Apahtáro ébáh síwíq sásípa, kóníríáni, éméra kéhre. Kóníríáni ebáhmé tautáúq ebáhne. Éméra ebáhmé sehenáh ebáhne. Patahga sásípa ebáhtáq patahirana téhrehnserah mitaq tútuue míéh aní wenaneq téhrehre. Tautáúq ebáh, kóníríáni ebáhnká tautáúrinserah mi aní wenaneq tautáúrire. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq ora pewe abugeqnáh atawéna sehenáh ebáh, éméra ebáhnká tahnsanue téhrehre.

⁴ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq mó síáhwári abugeqnáh atiehrara 24 abóawáh wéhgá mitaq tútuue míáhwe. Se taberábe korósí úbíqme méra kaweq

ayáhúq, kóraraté miraia áyáhúq sukiwe míáhwe. ⁵Wahnah wahnahnirabeqte síáhráqté sokaesquena ehwehnéna puruburuire. Mi síáh abiahtapeq abapete téhtaré kánéqkáká téhrehre. Mi kanéqmárimé Manikáne Awane. ⁶Mi síáh abiahtapeq anotah kawéhú tahnsa náneq, timano tahnsá náneq kéhre.

Itaréítaré oga míáh ká wahnah wahnahnirabeq abugeqnáh atawéna siuranabiah-tapeqkákáká sinehepeqkákáká áhnte aurá kéhre. ⁷Ebeq oga míéh ká úrinsi iá tahnsa káne. Anehe oga míéh kámé awehq kaho tahnsane. Mó anehe oga míéh kámé wehukeníné auranabiah masa káne. Mó sinehe oga míéh kámé kúpapaqka puahmbuahninserah tahnsá káne. ⁸Mi itaréítaré oga míáh kámárí mó ka mó kanue abapete morá óé kéna moke sinonkataq áhnte aurá kéhre. Sene oe awenahpeq moq áhnte aurá kéhre. Sega wéhékáhnkakaq inokáhpqkákáká ahriahri mahraréra, Maniká itene Wahnahnka moke miraorahire.

We peh kaweqtaq mía míai aníne.

We peh kaweqtaq mía míai aníne.

We peh kaweqtaq mía míai aníne.

We naho mía míai anínéna

amahnága moq ména

mókakeakáká peh mía míaina tuinawire ewe.

⁹Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh ánínká ahriahri mía míaire. Mina oga míáh kámárinká wenáwíq pankerera wensabé, Kaweróne atera iwíáh íwíáh atáhwe. ¹⁰Sega iwíáh íwíáh atáhták 24 abóáwáh wéhgá wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh áníbá sewe. Sega ahriahri mía míai aníné auranabiahapeq séra sene kaweq ayáhúq mitaq marera káuqmunue, Arebataq anotah aní móne éra wensabé iwíáh íwíáh atáhwe. ¹¹Iwíáh íwíáh atera igonkónue mahraréra, Arewe Maniká itene Wahnah mone.

Are anotah kawéq aní móne.

Arensabé iwíáh íwíáh ateq arenáwíq pankerone.

Anotah Wahnáh aní móne.

Arega moke miraorahóne.

Arega moke kéh náneq miraróne.

Are awahbeh sansámé mirarónana

amahnágaákáká kagaire.

Minayabe arensabé iwíáh íwíáh atone éra igonkónowe.

Wehukega íre pugerahráhi pukú éhwéhne.

5 Íné Sóniga tagogana wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh áníné ayah púpeq sehirankakaq pukú táhtotíéhana tagoge. Mi pukú abapete téhtaré únkúméhrraté táhpatainsabé pehipi íre pugerahráhire. ²Pehipi íre pugerahráhinsabé íópeqté págege anínká anotah ehwéhnué mahraréna, Peh kaweqtaq mía míai anínká mi unkúméh kéhsuena mi pukú pugerahráhire. Ahriahri kaweqtaq mía míai anímé insega pugerahráhiro ue kasenire. ³Insega pugerahráhiro irana íópeqkákáká mah marákó marákóipéqkákáká pusa ké míáhrabeqkákáká púku pugeqme tagahrahi aní írakaunire.

⁴Mi pukú pugeqme tagahrahi aní írakauninsabé ínégá áhnte ibisoge. ⁵Áhnte ibisogana peh morá ábóáwáh wéhgá ínénsabe, Íre ibisáhno. Tagáhno. Súra kah-

náh aní míéhre.‡ We úrinsi iá tahnsa aní míéhre. We Tébtine anahwa ména kio-taiki aní púana mi abápété téhtaré únkúméh awehra q kéhsuahráhéna mi pukúipéq tagahrahire ire.

Sóniga Sipisípiq Áráhq tagó ehwehne.

⁶ Ínéga tagome subiq suto Sipisípiq Áráhq míéhra tagoge. Wahnah wahnah-nirabeq oga míáh kámári míáhrabeq ákáhpi iriwe míéhra aboawah wehgá abuge-qnáh atíáhwana tagoge. Sipisípiq Áráhqne ayahqnopeq abapete téhtaré pówéh kéna abapete téhtaré áúra kéhre. Mi aurámárimé Manikáne íópeqté ké wóe. Wega mi ke mah marákó marákóipéq eqmaq suowe.

⁷ Mi Sipisípiq Áráhqka kure wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh áníné ayah púpeqte púkú meyéhre. ⁸ Wega meyéhtáq itaréitaré oga míáh kámárinseq 24 abóáwáh wéhreqa Sipisípiq Áráhqne auranabiahtapeq arehunseraráq méra káuqmunowe. Segá moke morá moránue kítah tahnsá náneqkákáq kóraraté miraia párétáhákáq matawéra káuqmunue igonkónowe. Kaweq kunkúni naneq párétahipéq kéhre. Minawé Sísá tagaríáh kégá púrero ehwéhne. ⁹ Káuqmunue igonkóno kégá o igonkónéra mahraréra,

Arega miraónaga mi pukú mewe kéhsuahráhóne.

Are subiq sutotaq Manikáne animárimé míageheé arene korahqtaté wehuke insahwé aritahne.

Arega íre peh morá kéhíná insahwé aritahne.

Mó kehiná suwahpeqte kéákáq

mó ehwéhnikákáq kéákáq

mó kuasa mó kuasa kéákáq

mah marákó marákóipéqté kéákáq insahwé aritahne.

¹⁰ Arega insahwé aritahna kégá

Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké úkéra

wahnahnéra mókake mah marákó marákóipéq wahnahnaritagéhe éra igonkónowana írátíóge.

Sipisípiq Áráhqsave iwíáh iwíáh ate ehwéhne.

¹¹ Íné Sóniga mó tagogara áhnte peh íregárita q íópeqté kégá igonkónowana íróge. Peh áhnte tahuséní kégá igonkónéra míáhwe. Wahnah wahnahnirabeq itaréitaré oga míáh ká iriwe míáhrabeq 24 abóáwáh wéh míáhrabeq íópeqté kégá abugeqnáh atawéra iriwe méra igonkónowe. ¹² Segá anotahta q igonkónéra mahraréra, Subiq suto Sipisípiq Áráhqmé anotah aníne.

Minayabe wega págegeue wahnahnéna

áhnte kawéq náneq matawéna

ahtebia ánínéna moke miraorahire.

Moke miraorahi puaq wenáwíq pankereq,

Kaweróne ateq iwíáh iwíáh atone ewana íróge.

¹³ Manikánka moke miraro naneqmarínká igonkónowana íróge. Íópeqmé mah marákó marákóipéqmé pusa ké míáhrabeqme sóreq wanípípeqmé moke mibeqte náneqmarínká igonkónowana íróge. Igonkónéra mahraréra,

---

‡5:5 Sísá kahnáhmé Súra kahnáh móe.

Wannah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh ánínseq

Sipisípiq Áráhqseqne síwíq pankereq,

Kaweróye ariteq ahriahri iwíáh iwíáh aritone.

Anotah pagégé ánité míehya puaq

ahriahri itensabé iwíáh iwíáh aitone ewana íróge.

¹⁴ Írógara itaréitaré oga miáh kámárínká, Aiq pútaróne ewara aboawah wehreqka marakóipeq káuqmunue sensabé iwíáh iwíáh arítáhwe.

Sipisípiq Áráhqka púkuraq unkumeh kéhsúéh éhwéhne.

6 Íné Sóniga tagogana Sipisípiq Áráhqka matíéh púkúráq abapete téhtaré únkúméh kéhre. Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 1 unkúméh kéhsúéhmana peh morá oga miéh kánká anotahtaq puruburu tahnsánue mahraréna, Mahbeq súno ire. ² Mahbeq súno irana taberábe oséráq tútuue miéh ánínká iq matíéhmana tagoge. Tagogana wannah kené ayahúq wene ayahqnotaq suki atéhmana pokue, Mó ke subipáhraru-anieéna pokire.

³ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 2 unkúméh kéhsúéhmana mó oga miéh náneq kánká, Mahbeq súno irana íróge. ⁴ Írógana mó osé tautáúq osé ábóraragire. Manikánka mi oséráq tútuue miéh áni págege atena anotah ebeh poká awena wensabé, Mah marákó marákó pokue kaweq sunúq parabaruo ire. Mibeqté kégá ebehéna we subiq súéhigeheéna págege atena ebeh poká awire.

⁵ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 3 unkúméh kéhsúéhmana mó oga miéh náneq kánká, Mahbeq súno irana íróge. Irena tagogana mó osé pabusa osé ábóraragire. Mi oséráq tútuue miéh anínká ménsámehnsá agehmare naneq matíéhmana tagoge. ⁶ Itaréitaré oga miáh kámári iriwe miáhrabeqte wehukenínká tahnsa ehwehnrana íróge. Mi ehwéhnká pabusa oséráq tútuue miéh ánínsábé mahraréna, Arega pokue arene arambehri miráé ehwehráhna tanáhráq sinkehe. Ehwehráhna tanáhráq púana táhutahuqme áhnte moné áwíroneherawoe. Óríwi awanká sónkákáq náhniáq sera sonkákáq pehragáho. ⁷ Íre apiaro irana íróge.

⁷ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 4 unkúméh kéhsúéhmana mó oga miéh kánká, Mahbeq súno irana íróge. ⁸ Irena tagogana mó osé wiehúq osé ábóraragire. Óseraq tútuue miéh áni wenáwíqmé Puké Anine. Mó aní wenáwíqmé Iraipéqté Áníné. Wega Puké Ani anehe sire. Sega miráóyanka ebehéna áhnte pukowe. Sega miráóyanka ehwehrara áhnte mó ke pukowe. Sega miráóyanka wehuke mó naneq awáhré mó naneq awáhréue pukowe. Sega wehuke suboráho naneq kamári eqmarehyara mi kamárínká áhnte mó ke subiq súáhwara pukowe. Mi anitégá mah kehiná kéhíná itaréitaréraq saraqmarera apahtáro sárásá pehragéra peh morá sárásá moke subiq suehye. Miráóyara áhnte ke pukowe.

⁹ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 5 unkúméh kéhsúéhmana Manikáne tahbe tehnopeq tagoge. Manikáne ehwehnsabé íre ahqáho atasa peh kawerue sehgiara wene ehweh tábúsoqme teri terinuro kewé mó kégá mi kawéq ké subiq sutowara sensiwamarí mitaq miáhwana tagoge. ¹⁰ Tagogara sensiwamarínká anotahtaq mahraréna, Itene Wannahno, arega moke wannah wahnahnóne. Arega ahriahri kaweqtaq mía míaé peh aiq pútaq sansá miraóne. Mah marákóipéq miáh kégá ite iubiq sutonsabé ahkake ehweh arite ayahq maraníbo ewe. ¹¹ Ewara íopeqté kégá mó aní mó anínue íre wahto

⁷6:6 Áruká 16.6 aigarápéqté éhwéh tagáho.

taberábe korósíwári náriera mahraréra, Pehgáriq tanáhráq ahrenahro. Itene naruoga ite iubiq sutonserah sega itereq arambehrio kereq iteruwahraheq subiq súéhrrataq anehe Manikánka ehweh aritankéhe ewe. Omaq sitéhra ke pukirataq wega ayahq marankéhe.

¹²Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 6 unkúméh kéhsúéhrrana anotah maríire. Wéhékáhte ío nahonáh pabusa ambékí únáh tahnsa úkire. Úkirana inokáhpeqte ío tubugonahgoitaq korahbagirana tagoge. ¹³Tagogana anotah soírírirana awanká ánáh pururuqnaginserah íopeqté wéhyóqmárínká marakóipeq megire. ¹⁴Megirara máhti sobuonserah ío moq sobuue tabanagire. Tabanagirana moke sáwéhwwari móbeq agire. Moke sóreq waní ákáhpi kéh marákó moq móbeq agire.

¹⁵Mi tanáhráq mah marakóípeqté wáhnáhmárínseq anotah wehwárinseq ebeho kené kíápéténiwarínseq áhnte monéákáq kéreq tauntahu wehwárinseq arambehri-raq saiqnaríáh kéreq arambehriyabé ápeq meyháh kéreqka pehbeheráh pokue táh-maró kegá íre ambarúnkákáq mátáípeq tabanagowara mó táhmaró kegá sáwéhrrapeq ónapípeq tabanagowe. ¹⁶Tabanagéra sáwéhakaq ebahnkákáqsábé mahraréra, Ité akariue iubiq suo. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh anínseq Sipisípiq Áráhqseqka itensabé anotahtaq abiahnsa aitehyansabé akariue iubiq suo. ¹⁷Kamahina tanáhráq aiq si puara inseréhga kaweqtaq míahraho ewe.

Manikánka 144 táhúséni (144,000) Ísara ke omaq sito ehwéhne.

7 Íné Sóniga tagogara íopeqté itaréitaré kégá mah marákó marákó ayehré ayehré iriwe méra sóiriq saiqnaríáhwe. Sóiriqka marakóakaq sóreq wanínkákáq awankánkakaq sóiriríneho éra saiqnaríáhwe. ²Mó íopeqté anínká ío kiembogirabeq kírana tagoge. Tagogana wega Maniká mía míai aniné máhki aritahráhi naneq ayahpi matíéhre. Matawéna wega íopeqté itaréitaré ké marakóakaq sóreq wanínkákáq íre kaweraruahráhi keyábé anotahtaq mahraréna, ³Marakóakaq sóreq wanínkákáq awankánkakaq amahnága pehragahro. Ebeqme Manikáne arambehri kené siyehitaq wene máhki sehiranaritanéhe. Arítáhnaraqmé anehe mi naneqmarí íre kawerarúáhro ire.

⁴Íopeqté kégá siyehitaq Manikáne máhki sehira meyháh kéwé 144 táhúséni (144,000) kee ewana íróge. Ísara kewé airápété téhtaré káhnáh míáhwe. Máhki arítáh kégá moke mó kahnáh mó kahnáhnue sehiranarítáhwe. ⁵Máhki sehira-narítáh kégá Súra kahnáh 12 táhúséni (12,000) ke sehiranaritera Árubéni kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Ágáti kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera ⁶Áséra kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Nápátári kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Mánáse kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera ⁷Símíoni kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Áríwái kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Ísakah kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera ⁸Sébúrúna kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Sósépa kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Pénsámíni kahnáh 12 táhúséni ké sehiranarítáhwe. Miraue kahnáh sehiranarítáhwe.

Áhnte kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh éhwéhne.

⁹Íné Sóniga togagara áhnte ke, íre sáhnahoráho ke moráráq iriwe míáhwe. Mó kehiná suwahpeqte kéákáq mó kuasa mó kuasa kéákáq mah marákó marakóípeqté kéákáq mó ehwéhnikákáq kéákáq mó tahmáró mó tahmároue moráráq iriwe míáhwe. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh anínseq Sipisípiq Áráhqseq-

qne siuranabiahapeq iriwe míáhwe. Segá íre wahto taberábe korósí sukiwe méra awanká ánáh táhtotawéra pore poreowe. ¹⁰Pore poreéra anotahta q mahraréra, Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh ánímé itene Manikáne. Wereq Sipisípiq Áráhqseqka insahwé aitaróyansabé amahnága kaweqtaq mía míaúne ewe.

¹¹Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh ánínseq abowah wehreq oga míáh kámárínseq míáhtáq moke íopeqté kégá abugeqnáhnue iriwe míáhwe. Iriwe méra wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh áníné auranabiahapeq arehunseraráq méra káuqmunue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhwe. ¹²Iwíáh iwíáh at-
era mahraréra, Aiq míre. Maniká itene Wahnah anotah anínéna ahtebeia ánéne éq wensabé, Kaweróne ateq wenáwíq pankereq ayahmaq atone. We págege tauntahu aní míéh púa q ahriahri wensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq miraoneheqmúne ewe.

Amahnága mah kahnáhné síérime aiq parabagire i ehwéhne.

¹³Peh morá ábóawáh wéhgá ínénsabe kasenéna, Íre wahto taberábe korósíákáq ké inseréhbo? Se eheqte seo ire. ¹⁴Eheqte seo irana ínégá wensabé, Anotah aní móne. Are aiq tagariahne uge. Ugana wega ínénsabe, Mi kené naruoga síwíoqnéra kamah arítówara sene korósí Sipisípiq Áráhqne korahqpipéq pabeq paberurowana taberábe agire. ¹⁵Minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhrabeq méra wene auranabiahapeq mía míaéra wéhékáhnkakaq inokáhpqkakáq wensabé iwíáh iwíáh atáhwe. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh ánínká sereq míéh púana wahnahnaritena séhréh arítéhre. ¹⁶Se mókake íre sirupibiinawire. Íre tahbobóoneherawoe. Patahga íre kamah arinawire. Osoréh írágá íre tabisuanawire. Írakaumo. ¹⁷Wahnah wahnahnirabeqte Sipisípiq Áráhqka se wahnahnaritankéhe. Wahnah aritena oga mía míaorahi waní arahno sokigi arinana Manikánka siurapite áqnú moke sorahruankéhe ire. (Aisaia 4.5,6)

Náhmbáh 7 unkúméh kéhsúéh ehwehne.

8 Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 7 unkúméh kéhsúéhrara pehgáriq tanáhráq, ákáh-taq ahwáh íopeq íre ehwehnia peh ehiya míáhwe. ²Mi tanáhráq sótaikitaq íné Sóniga tagogara abapete téhraníté íopeqté ké míáhwe. Manikáne auranabiahapeq iriwe mía míaéra abapete téhtaré pémbíáh meyáhwe.

³Meyáhwana mó íopeqté ánínká sure Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh táhbérápéq iriwe ména kóraraté miraia párétáh matíéhre. Mi parétáhípéq kaweq kunkúni pahuráh ira tehrana áúnirana kaweq kunkúnire. Áhn-te kunkúni naneq náwéwana íopeqté ánínká minaakaq Sísa tagariáh kéné púreq ehwéhnkákáq morábí ánkarue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh táhbé kóraraté miraia táhbérápéq titiratéhre. ⁴Titiratéhrana áúninkakáq Sísa tagariáh kéné púreq ehwéhnkákáq íopeqté áníné párétahípéqté kiena kire kire Manikáne auranabiahapeq kíre. ⁵Kírana íopeqté ánínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh táhbérápéqté írá tarasa mewena we matíéh párétáhípéq obenkíq marena mah marákó marákóipéq tuparúéhre. Tuparúéhtáq puruburuéna anotah ehwéhnéna sokaesuena máriire.

Íopeqté kégá pémbíáhno ehwéhne.

⁶Abapete téhtaré íopeqté kégá abapete téhtaré pémbíáh matawéra pémbíáhnoneherawoe.

⁷Náhmábáh 1 íópeqté ánínká pembíáhnirana obiaurankakáq iraaqáq korahqkákáq mah marákó márakóipéq tuparúéhrana sehekáhnkakaq marakóakaq apahtáróráq saraqkirana peh morá sárásá tagirana téhtaré peh kéhre. Peh kéhrana uwaruntúmé moke tagire.

⁸Náhmábáh 2 íópeqté ánínká pembíáhnirara anotah iráreh sawéh tahnsa náneq sóreq wanípépéq tuparúéhrana wání apahtáróráq saraqme kéna peh morá sárásá korahq úkirana téhtaré sárásá peh kéhre. ⁹Wánípeqté ménkáméhnká peh morá sárásá pukowana téhtaré sárásá peh oga míáhwana sípi peh morá sárásá wáninkowana téhtaré peh kéhre.

¹⁰Náhmábáh 3 íópeqté ánínká pembíáhnirana kánéqka téhrehnserah anotah wehyóq téhréna íópeqté ísigue megire. Wání apahtáróráq saraqme kéhrarana wehyoqka wání aroipéqkákáq arahnotaqqakákáq peh morá sárásátáq surahire. ¹¹Mi wehyóq áwíq Kítabh Marásíníe. Mi wehyóqká ísigue márunsurahitaq wání peh morá sárásá kítabh wání úki puara áhnte kegá pukowe.

¹²Náhmábáh 4 íópeqté ánínká pembíáhnirana pópoqnahakáq íonkakaq wehyoqmarínkákáq apahtáróráq saraqme kéhrana peh morá sárásá subírana íre téhria peh sunkíkíragire. Mínayabe wehekáhnabubu peh ákáhtaq téhrehana inokáhnabubu peh ákáhtaq íonitehrana wehyoqka peh ákáhtaq téhrehre.

¹³Íné Sóniga tagogana íópeq anotah kuqnúnká paqme kéna anotahtaq mahraréna, Mó íópeqté ánítógá pembíáhnonehera irataq anotah kamáh arieneherawoe éna uwo uwo ire. Uwo uwo éna, Mah marákó márakóipéq míáh keyábé iwíáhunka nirupipeq anotah uméhire irana íróge.

Íre ambarúnkákáq mátáipéqté kíyábé éhwéhne.

9 Náhmábáh 5 íópeqté ánínká pembíáhnirana íópeqté wéhyóqká ísigue mah marákó márakóipéq márunsurahirana tagoge. Tagogana íre ambarúnkákáq mátáipéqté kí kéhrana wehyoqme áwíre. ²Áwírana wehyoqka onsa sírara abe kekíówana áhnte auninserah áúnká íre ambarúnkákáq mátáipéqté kírana wéhékáh íótaqqakákáq moke íópeqqákákáq akari agirana sunkíkíragire. ³Sunkíkírirara áúnirabeqte áhnte wahráhqmárínká séra mah marákó márakóipéq abae agowe. Mi kamárí págege kamárí méra wehiboyanka wehuke kamah arínsersahnowe.

⁴Mi kamárínsábé, Uwaruntúnkakaq awanká ánáhakaq moke kíréh náneqqkákáq pehragahro. Peh morá siyehitaq Manikáne máhki íre kéh ké síwíoqnahro aritera sensabé, ⁵Wehuke subiq súéhboq peh moberíáh íótáq síwíoqnahro arítáhwe. Wehiboyanka wehuke pehnserah mi kamárínká wehuke pahwana sírírre. ⁶Áhnte sírírara mi tanáhráq pukéyabe suwahbehrara íre miraorahowe. Segá, Árahue pukinabugamo éra iwíáhue kabarowana írakaunire.

⁷Mi wahráhqmárímé ebehorahi oséwárí tahnsa míáhwana tagoge. Siyahqnopeq wahnah kené ayahuq, kóraraté miraia áyáhúq sukiwe míáhwana sene siuranabiah wehukene siuranabiah tahnsane. ⁸Sene siyahrame ahreroné íre wahto ayáhrá tahn-sanirana sene síwéhwé wehuke parahi ka úrinsi iáné áwéh tahnsane. ⁹Sene ahrame káhpahraq kéhnserah ahráne. Áhnte ebehorahi oséwárinká sabirue nogí káhrégá pehbeheráh pokirana anotah éhwéhnire. Mina inserah mi wahráhqmárínká anotahtaq ehwehnowe.

¹⁰Wehiboyanka pehnserah mi kané éhwegáránká pahrahire. Moberíáh íótáq sene éhwegáránká wehuke pehrana sírírre. ¹¹Wáhráhqmaríné wahnahme íre am-

barúnkákáq mátáípeqté áníne. Íbaru ehwéh Asiu kené ehwehme mi wahráhqmáriné wannahme wenáwíqmé Ábárónie. Kárikí kené ehwehme mi awíqmé Wehuke Íre Kawerarítéh Áníne.^{§§}

¹²Ebeqte íre kaweq sunúq aiq parabagirana téhtaré mó íre kaweq sunúq ábóraraginae.

Ósewarítáq tútuue míáh kégá mirao naneqsabé ehwehne.

¹³Náhbábáh 6 íópeqté ánínká pembiáhnirana Manikáne auranabiahtapeq kéh táhbé, kóraraté miraia táhbé itaréitaré pówéhwárí itaréitaré ayehráq kéhrana mitaqté ehwehnirana íróge. ¹⁴Írógana mi ehwéhnká pembiáhni anínsabé mahraréna, Íyúpétísa waní aroipéq mitaq itaréitaré íópeqté ké táhru táhrue saiqnariáh ké pugeq suo irana íróge. ¹⁵Sega mi opéqkákáq íónkakaq wéhékáhnkakaq áwhahakáqsábé aiq áwénunowe. Mi tanáhráqsábé áwénunowana pugeq súéhrra mah kehiná kéhíná apahtároráq saraqme míáhwana peh morá túiná subiq suaneheéra pokowe. ¹⁶Pokowara sene ebeho ké áhnte míáhwe. Sega ósene abobiahtaq tútuue méra peh íregáritaq 200,000,000 ke míáhwe irana íróge.

¹⁷Néniwanka tagehtaq ebeho keakáq sene óseakáq mahraue tagoge. Mi ke káhpahraté miraia síótí sukiwe míáhwana tagoge. Mó síótiwárimé tautáurirana mó síótiwárimé kókomuirana mó síótiwárimé wiehq kéhrana tagoge. Ósewaríné siyahqnomé úrinsi iáné ayahqno tahnsane. Iraakáq áúnkakaq osoréh ébáhnkákáq sene áwéhipeqté sire. ¹⁸Iraakáq áúnkakaq osoréh ébáhnkákáq ósewaríné áwéhipeqté sinka mah kehiná kéhíná peh morá túiná subiq súéhre. ¹⁹Ósewarínká sene síwéhrate wehuke kamah ariera éhwegáratáté subiq súáhwe. Sene éhwegará wehene ayahqno tahnsanéna wehuke kamah aríéwe. Peh morá túiná subiq súáhwara téhtaré túiná íre pukowe.

²⁰Íre puko kegá sene ahabábáq sansa peh sehgiówe. Sene ahabábáq sansa íre susa peh siyahtate mirao naneqmarínkákáq owainawamarínkákáqsábé iwíáh íwíáh arítáhwe. Siyahnkaratáté mirao naneqme kóraakáq káhpahakáq ebahnkákáq awankánkakaq mewe miraowe. Miraowana minawarínká íre tagahrahire. Íre irahráhire. Íre nogoráhire. Íraakaunire. ²¹Mi kegá sene ahabábáq sansa íre susa peh mó ke subiq suera ánéhgie sansankákáq ahgora sansánkákáq miraowe. Sega mó kené ahre weh abariéra mó kené ménsámehnsá aebóowe. Mi ahabábáq sánsámárá íre susa peh matiáhwe.

Anotah íópeqté ánínká miráú ehwehne.

10 Íné Sóniga tagogana mó aní, págege íópeqté ánínká mibeqté tuirana tagoge. Tagogana wehukenínká ambanta úbítí míéhnserah wega írábúyá úbítíéhrrana wene ayahqno abobóráhpeq ora períéhrrana wene auranabiah patah tahnsanéna wene aigará ira tehre.

²Wega pehgáriq pugesa pukú wene ayahpi matawéna mó aigará sóreq wanípípeq abasarawéna mó aigará mah marákóráq abasarawéna anotahtaq sawaiire. ³Úrinsi iánká ehwehninserah anotahtaq sawaiire. Wega sawaiitaq abapete téhtaréráq puruburuire. ⁴Puruburuitaq, Ínéga sehiraninie utaq íópeqté éhwéhnká mahraréna, Sawaii ehwéhmé íre sehiranúno. Mi ehwéh peh epéq éhwéh kankehe íre.

§§9:11 Mi anímé owainawane.

⁵Peh epéq éhwéh kankehe irana sóreq wanítáq marakóraq abaseh anínká wene púpeqte áyáh íóperue pankeréhre. ⁶Wene púpeqte áyáh íóperue pankeréna Maniká oga mía míai aní wenáwíruue ehwehnire. Manikánka íópeqkákáq mitaq kéh náneqmarínkákáq mirarena mah marákó márakóákáq mitaq kéh náneqmarínkákáq mirarena sóreq wanínkákáq mipéq kéh náneqmarínkákáq moke mirarowe. Íópeqté ánínká Maniká áwíruue mahraréna, Mah tanáhráq aiq parabaginaire. Manikánka mó íre íwénuninkehe. Írakaumo. ⁷Írakaumo éna mó mahraréna, Náhmbáh 7 íópeqté ánínká pembíáhnínaraq Manikáne épéqté éhwéh aiq pútaraginkehe. Wega naho íre teriasa peh wene ehweh iraru ke teriuwe íre.

⁸Irana íópeqté éhwéhmé íre sehiranúno éwéh éhwéhnká ínénsabe mó mahraréna, Sóreq wanítáq marakóraq abaseh anínká pugesa púkú wene ayahpi matíéhre. Mi pukú koweo íre. ⁹Koweo irana íópeqté ánipá kure wensabé, Káriq pukú menio ugana wega ínénsabe, Mewe náhno. Nehnaraq arene áwéhipeq sahq tahnsanínana arene arupipeq kítabanae íre.

¹⁰Irana ínégá íópeqté áníné ayahpíte pukú mewe noge. Níwéhraq sahqka tein-serahnirana nirupipeq áhnte kítabehre. ¹¹Kítabehrana wega ínénsabe, Manikánka, Irarúno atahnah arega mókake sína naneqsabé irarinkehe. Mah kehiná kéhínámé sene marakówé, sene ehwehme, sene wahnahmarímé miraira naneqsabé irarinkehe íre.

Ehweh pahsúéhra anitéyábé éhwéhne.

11 Agehmare naneq pegiqnáhnkara tahnsa náneq nániena ínénsabe, Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqkákáq mibeqté táhbéákáq iriwe koagehmaro. Mibeq Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh ké sáhnsho. ²Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéqté mátábú íre agehmaro. Mitaq wáhnaupeqté ké wéhuwa nárírara sega 42 ío Sarúsarama suwahpeq méra mi matábú íre kaweraruagéhe. ³Mi tanáhráq néne ehweh pahsúéhra anité págege aritahnara sega nahonáh kórósí aneranerue méra áhnte ío 42 ío pahsuqme irarigehe íre.

⁴Téhtaré óríwí áwánkánkákáq téhtaré áráhmúákáq mah marákó márakóipéqté Wáhnáhné auranabiahtapeq kéhrara ehweh pahsúéhra anité mi awánkátaré tahnsa móye. Mi aráhmúraré tahnsa móye. ⁵Mó kegá mi anité íre kaweq sansá aritéhrataq mi aniténé síwéhipeqte íragá mi ke tabiq suanawire. Mi anité íre kaweq sansá aritéhra kewé miraue pukigehe.

⁶Manikánka págege aritéhrara mi anitégá moke Manikáne ehweh pahsúéhra tanáhráq ibonsabé, Ahqáho atéhrataq íre ibonsorahire. Sene págege ehwéhnká moke wánímé korahq waní úkorahire. Sene págege ehwéhnká moke mó naneq mó naneq íroke naneqmarí mah kehiná kéhínápá serahire. Sega suwahbáhnaraq mi sansámárí miraigehe.

⁷Manikáne ehweh pahsúéhra tanáhráq parabagínaraq íre ambarúnkákáq mátáipéqté áwéhq poeráhqká kiembogue mi anitéreq ebehéna se kiotaikue subiq suankéhe. ⁸Subiq suahnaraq sene sinonka Sarúsarama suwahpeq anotah ahtápéq ábóraq kanae. Mi kehiná suwahpeqsabé pabeqme ehwéhmé Sóróma suwahpeqkákáq Ísípi marákórápéqkákáre. Mitaq sene Wahnahnka awankátaq táhpawe pukúwe.

⁹Manikáne ehweh pahsúéhra aniténé sinonka apahtáro wéhékáhnkákáq mó ákáh-taq wehekáhnkákáq ómiga tagagehe. Mó kehiná suwahpeqte kéreq mó kuasa

mó kuasa kéreq mó ehwéh mó ehwéhnikákák kéreq mah marákó mánakóipéqté kéreqka tagéra mi anité maisareyabe ahqáho aritagéhe. ¹⁰Mi anité íre pukirataq sene ehwehnka ahbabáq ke síwioqnagehe. Síwioqnáhna puara mi anité pukirataq marakóipeqté kéga iwíáh iwíáhéra ábáhréra sene iyahnabo anímári ménsámehnsá pehipi nárigéhe.

¹¹Apahtáro wéhékáhnkákák mó ákáhtaq wehekáhnkákák parabagirana Manikánka mi anité oganúq sitahnara iriwe míéhrrataq ómi se tagah kegá anotahtaq áhre agigehe. ¹²Áhre agirataq íopeqté éhwéhniká mi anitéyábé, Mahbeq kíótao ínara sene naruoga tagehrataq sega íopeq írábúyápeq kibekoyeherawoye.

¹³Mi tanáhráq anotah marítaq mi kehíná suwahpeq peh morá áyéhráq íre kawer-arúéhtáq abapete itaréitaré áyéhráq peh kéhre. Márrínka áhnte ke 7 táhúséni (7,000) ke subiq súéhre. Peh awahoraq míáh kéga mina tagéra anotahtaq áhreéra Maniká íopeqté ánínsábé iwíáh iwíáh atáhwe.

¹⁴Mi sunúq aiq parabagire. Mó íre kaweq sunúq anehe áhníborá sinawire.

Aboawah wéhwarínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh éhwéhne.

¹⁵Náhmbáh 7 íopeqté ánínká pembíáhnirana íopeqté éhwéhmárrínká anotahtaq mahrarirana íróge. Mi ehwéhmárrínká mahraréra,

Manikánka eqmaréh ání itene Wahnahnka mah marákó mánakó wahnahné arám-béhrí aiq awaq míéhre. Wega ahriahri wahnah wahnahninkehe ire.

¹⁶Manikáne auranabiatapeq 24 abóawáh wéhgá tútuue míáhrabeqte irigéra sene siuranabiah maraipérué Manikánsabe iwíáh iwíáh atera ¹⁷mahraréra,

Maniká itene Wahnahno,
arega moke miraorahóne.

Arewe naho mía míaé
amahnága moq mía míaóne.

Arega págegeue miráé
mah marákó mánakóipéq wahnahné arámbéhrí
aiq awaq meronayabé, Kaweróne atone.

¹⁸Arensabé suwahrieh kegá abiahnsanowah
arega moq sensabé abiahnsanónana

pusa ké sainsue tanáhráq aiq sire.

Arene arambehri ke ápeq nárie tanáhráq aiq sire.

Arene ehweh irare kereq
Sísá tagaríáh kéreq arensabé áhteno kereq
arene sánsá sehgió kéreq ápeq nárinkéhe.

Arega anotah kereq íre síwíqkakaq kéreq
monserahnue iwíáhue tagé ápeq nárinkéhe.

Mah marákó mánakó íre kawerarítáh ké
sainsue tanáhráq aiq sire ewe.

¹⁹Mi tanáhráq íopeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté ónsá sírana Manikánka irarú ehweh kéh púkú pókísí ábóraq kéhre. Kéhrana sokaesuenta anotah ehwéhna puruburue márrírana anotah íbó obiaurankakáq íbónsirana tagoge.

Karahrabah tahnsá náneq kansábé éhwéhne.

12 Íópeq anotah naneq ábóraragirana tagoge. Íné Sóniga tagogana anotah iní patahraté aneranerue ména inokáhpeqte íó wene ai awenahpeq kéhrana wene ayahqnotaq airápété téhtaré wéhyóqmárinkánká áyáhúq sukiríéhrana tagoge. ²Mi iní kía ména wene ani maqmianai puana érinšabé anotahta q uwo uwoire.

³Mó anotah naneq íópeq ábóraragirana tagoge. Íné tagogana tautáúq awasa káráhrábáhnaba ábóraragirana tagoge. Nayáhnkú pówéhákák abapete téhtaré áyáhqnónkákák kéhrana mi ayáhqnótáq abapete téhtaré wáhnáh kéné ayahúq wene ayahqnomarítáq sukiríéhrana tagoge. ⁴Wene éhwegárátaté íópeqté wéhyóqmári subibinaruena mah marákóipéq tuparúéhrana mipéq sáhagire. Peh morá ákáhpíte wéhyóqmári miraruéhrana ayehré ayehré kéh wéhyóqmári peh kéhre.

Mi inínká maqmianai aní nanieéna mi karáhrábáhnká mi ininé auranabiah-tapeq ména áwénunire. ⁵We áwénunirana mi inínká animai maqmaréhrara sega mi aní apubúue tumeqmera Manikánka wahnah wahnahnirabeq móátáhwe. Mi anínká mah kehiná kéhíná págege sahtáté págegeue wahnah wahnahninkeheéna Manikánka aiq omaq atéhre. ⁶Mi inínká maqmarena pehbeheráh abatapi pokire. Wega káirabeq Manikánka wene máhriq kaweraréhrana wega apahtáro ópéq mó opéq ákáhta q mitaq kowíéhrana Manikánka we wahnahnatéhre.

⁷Íópeq anotah ebéhowana tagoge. Íópeqté ání mi keráq wahnahni aní wenáwíq Máhíkérie. Wereq we keráh íópéqté kéreqka mi karáhrábáhnseq wene íópeqté keráh kéreqka ebehowe. ⁸Íópeqté kéreqka mi karáhrábáhnseq we keráh kéreq kiotaikéra kaqsúáh púara íópeq mó íre míahrahowe. ⁹Íre míahrahowara íópeqté kégá mi karáhrábáhnseq we keráh kéreq mah marákóipéq tuparúáhwe. Mi karáhrábáhmé we owainawamariné wahnah mire. Nahomé we wehe ména we mó awíq Séténie. Wega mah kehiná kéhínánsábé péhe éhwéh teriu púara íre kaweq sansá miraowe.

Sísa tagaríáh kégá owainawa kiotaiko ehwéhne.

¹⁰Íópeqté anotah ehwéhnirana íróge. Mi ehwéhnká mahraréna, Wéhékáhnkakaq inokáhpeqkakák owainawanka Maniká Iteribone auranabiah-tapeq iteruwahrah ehweh arita aritaire. Amahnága íópeqté kégá owainawa íópeqté tunkaqsúáhwana Maniká, ite meirena kaweritéh ánínká págegeue wahnah wahnahni tanáhráq aiq sire. Ite meirena kaweritankeheéna Manikánka omaq atéh ání anotah aní úkéna págege aní úkire.

¹¹Iteruwahga mah marárákóipété oga me tanahráq íre iwíáh íwíahia peh aiq pú-taq ehwéh pahsuera Sipisípiq Áráhqne korahqtaté owainawa kiotaikowe. Sipisípiq Áráhqne ehweh sehgiunayabé iubi q suaneherabomo éra se puke tanahráqsábé íre áhreéra owainawa kiotaikowe.

¹²Íópeq míáh kéó, minayabe iwíáh íwíáhoró. Mah marákó márákóipéq míáh kéó, owainawanka ite kamah ainayabé itega uwo uwooneheqmóe. Owainawanka tagehme peh wahto tanahráq kéh púana anotahta q taonsahéna iteba aiq sire ire.

¹³Karahrabahnka tagehme, Íné mah marákóipéq tuparúáhwe éna animai maq-maréh iní subiq suanieéna káréhre. ¹⁴Mi iní anotah kuqnúné téhtaré óé áwéwana wega karahrabah auwena abatapi paqmena pokire. Mitaq apahtáro ópéq mó opéq ákáhta q mi iní kirabo atagehe.

¹⁵ Karahrabahnka mi iní wánínkinkeheéna wání mugi q súéhra anotah waní pewe wánínka mi iní káréhre. ¹⁶ Káréhra marakóga mi iní séhréh atanieéna marakó tahtahragirana mi waní mipéq tupekire.

¹⁷ Mi ininé animárimé Manikáne ehweh sehgió kéreq Sísa éhweh terié kéreq míáhwe. Míáhwana karahrabahnka mi inínsábé anotahta q abiahnsanéna mi ininé animárinseq ebehinieéna kogabaréna ¹⁸ sóreq wanítápéq arahwéra q iriwe míéhre.

Kiembogi kanká mirai ehwéhne.

13 Iné Sóniga tagogana sóreq wanípípeqté anotah ka kiembogirana tagoge. Mi kamé abapete téhtaré áyáhqnonkákáq nayáhnkú pówéhákáq kéhrana tagoge. Mi powéhwáritáq nayáhnkú wáhnáh kéné ayahuq sukiríéhra tagoge. Mi kané ayahqnomarítáq Manikánsabe éhruru atéh éhwéh sehira kéhrana tagoge. ² Mi kané págege anónkamé tanahraipéqté ká áwéhq pusiné anonka tahnsáne. Wene aigáramé anotah kané aigará tahnsane. Wene áwéhwe úrinsi iané áwéh tahnsáne. Karahrabahnka sóreq wanípípeqté kiembogi ka págege atena wene wahnah arám-béhrí awaq mio atéhre.

³ Mi kané peh morá áyáhnótáq pukorahi nao karáirana wagirana mah kehiná kéhínánká kurináhnéra mi ka kéráhwe. ⁴ Kéráhwana karahrabahnka mi ka págege atena, Wahnahnúno atéh púana mah kehiná kéhínánká karahrahnsabé iwíáh iwíáh atáhwe. Iwíáh iwíáh atera kiembogi kansábé moq iwíáh iwíáh atera mahraréra, Mi ka áhnte pagégé ká míre. Minayabe mi kamé insega we tahnsa míéhro? Mi kanseq ebehináraq insega kiotaikorahiro? Írakaumo ewe.

⁵ Iwíáh atéhra mi kanká wewensabé iwíáh iwíáhi ehwéhnéna Manikánsabe éhruru atena 42 ió págegeue wahnahnire. ⁶ Mi kanká Maniká áwíqkakaq we mía míairabeqkákáq íre kaweq ehwéh atena Manikánseq íopeq míáh kéreqsabé síéhru arítéhre. ⁷ Owainawanka págege atowana mi kanká Maniká tagaríáh ké ebeh aritena kiotaikéna subipáhrarúéhre. Wega págegeue wahnahnéna mó kehiná suwahpeqte kéákáq mó kuasa mó kuasa kéákáq mó ehwéh mó ehwéhno kéákáq mah marakó márakóipéqté kéákáq wahnahnarítéhre.

⁸ Págegeue wahnahnarítéh púara mah kehiná kéhínánká mi kansábé iwíáh iwíáh atagéhe. Manikánka mah marakó márakó íre mirarotaq oga mérapeq awaq míéhra ke síwíq púkuipéq sehiranúwe. Sipísipiq Áráhq subiq súówana mó oga úkúwe. Mi pukúwé wene púkue. Mi pukúipéq sensíwíq íre kéh ké ómiga kiembogi naneq kansábé iwíáh iwíáh atagéhe.

⁹ Íre parosa áhréákáq kéó, kawerue íráhro. ¹⁰ Mi tanáhráq Manikánka insebópoq karábúsiipéq míankeheéna omaq atahnaraq mó kegá mi aní meqmera móatagéhe. Pokatate kirasuqme subiq suagéheéna omaq atahnaraq mi aní pokatate kirasuqme subiq suagéhe. Maniká tagaríáh kéó, mi tanáhráqkákáq Manikánsabe aiq pútare ateq wene ehweh ambubu atawéq sehgióro.

Mó kiembogi kanká mirai ehwéhne.

¹¹ Iné Sóniga tagogana mó kanká marakóipeqté kiembogirana tagoge. We káriq sipísipíqne pówéhrae táhnsá wene ayahqnotaq kéhre. Anotah karáhrábáhnká ehwehni serahnire. ¹² Anehe kiembogi kanká ebeq kiembogi kané págege wahnáh arítéh arám-béhrí awaq míéhre. Awaq mena mah kehiná kéhínánsábé, Náo wagi kansábé iwíáh iwíáh atáhro éna págege arítéhre. Págege aritena ¹³ ótaq sansá págege

sansánéna íópeqté irobinansabé, Mahbeq tuo iraritaq íópeqté irobina túrara áhnte kegá tagahwe.

¹⁴ Tagahwana anehe kiembogi kanká ebeq kiembogi kané págege arámbéhrí awaq mena ótaq sansánire. Ótaq sansáni puara mah kehiná kéhínánká wene péhe éhwéhn-sábé aiq pútare atáhwe. Mó anínká ebeq kiembogi ka pokatate subírana pukéna oga úkire. Anehe kiembogi kanká mah kehiná kéhínánsábé, Ebeq kiembogi kané píkísah mirareq, Minayabe iwíáh íwíáh atáhro arítéhre. ¹⁵ Iwíáh íwíáh atáhro aritena ebeqte kané píkísah págege atéhra na píkísahga oga úkéna ehwehnire. Ehwehninka píkísahyabé íre iwíáh íwíáh atáh ké subiq súdehre.

¹⁶ Anehete kanká mirarinka mah kehiná kéhínánká sene siyah púpeqkákáq siyehitaqkákáq máhki meyháwe. Wega moke anotah kereq íre síwíqkakaq kéreq áhnte moné kéh kéreq tabonah kereq arambehriraq saiqnariáh kéreq arambehriyabé móne meyhá kéreq moke, Máhki meyháro arítéhre.

¹⁷ Mi mahkí ahqáho atáh kégá ménsámehnsá íre paiqmarahráhowe. Peh morá mi kané áwíq pópoq wene náhmbahpopoq máhki matíáh kégá ménsámehnsá paiqmarahráhowe. ¹⁸ Teiú éhwéh iwíáhwe tagahro. Ahtebahraho kegá mi kané náhmbahq ahtebahro. Mi nahmbáhqmé wehukéníné náhmbahq mire. Mi nahmbáhqmé mahraue 666 nahmbáhre.

Sipisípiq Áráhqne animárínká o igónkóno ehwéhne.

14 Íné Sóniga tagogana Sipisípiq Áráhq míéhra na tagoge. Wereq áhnte mó kereq 144 táhúséni (144,000) kereq Sáióna sawéhrápéq iriwe míáhwana tagoge. Sipisípiq Áráhq áwíqkakaq Wenabo áwíqkakaq mi kené siyehitaq kéhna tagoge. ² Ahkuaq ahkuari wanínká uinserah ehwéhnéna anotah purúbúruinserah íópeqté éhwéhnirana íróge. Mi ehwéhmé peh kaweq éhwéh áhnte kegá kítah subónserah ehwéhne.

³ Segá Manikánka wahnah wahnahnirabeq itaréitaré oga míáh ká míáhrabeq 24 abóawáh wéh míáhrabeq iriwe méra o igónkónowe. Mó kegá mi igónkó íre ahtebahwara peh mi ke 144 táhúséni (144,000) kegá ahtebéra igonkónowe. Se marakóipeq míarotaq Sísaga wene korahqtaté insahwé aritena kawerarítáráire. ⁴ Wehga ahbabáq ahréro íre abariéra peh kaweqtaq mía míasonserah mi kegá peh kaweqtaq méra Sipisípiq Áráhqka pokirabeq kéréhwe. Manikánseq Sipisípiq Áráhqseqka mi ke téh insahwé aritera kawerarítóye. ⁵ Segá péhe éhwéh íre iraria peh kaweqtaq mía míaoewe.

Apahránító íópeqté kegá pahsúo ehwehne.

⁶ Íné Sóniga tagogana íópeq ákáhnabubu peh morá íópéqté ánínká paqmíéhra na tagoge. Wega mah kehiná kéhíná kaweq kagai éhwéh korerie arámbéhrí kéhre. Mó kehiná suwahpeqte kéákáq mó kuasa mó kuasa keakáq mó éhwéh mó ehwéhnkákáq kéákáq mah marákó marákóipéqté kéákáq mi éhwéh korerie arámbéhrí kéhre. ⁷ Íópeqté ánínká anotahtaq mahraréna, Manikánka ehweh aítana sainsue tanahráq aiq si puaq wensabé áhreeq iwíáh íwíáh atáhro. Íópeqkákáq mah marákó marákóákáq sóreq wanínkákáq moke wání arahnonkakáq miraro aninsábé iwíáh íwíáh atáhro íre.

⁸ Mó íópeqté ánínká anehe séna anotahtaq mahraréna, Áhnte kehiná suwahpeq Pábíróni suwahpeq íre kaweragire. Moke mibeqté kegá miraonserah mah kehiná

kéhíná tagéra sene ahkaragára sansánowe. Píah néra ahbabáq ini abarionserah sega íre kaweq sansánowe. Minayabe Pábíróni suwahpeq aiq moke íre kaweragire ire.

⁹Mó íópeqté ánínká sinehepeq séna anotahtaq mahraréna, Kiembogi kankákáq wene píkísahakáqsábé iwíáh iwíáh atéh ání wene ayahnkarakákáq wene ayehtaqkákáq máhki matíéh ání Manikánka mi aní kamah awinkéhe. ¹⁰Manikánka mi anínsábé anotah abíáhnsá atena irobinankakákáq osoréh ébáhnkákáqtáté kamah awinkéhe. Sipisípiq Áráhseq moke Manikáne íópeqté kéreq tagahrabeq mi aní anotahtaq kamah awinkéhe. ¹¹Uwo uwo orabeqte íráipéqté ahriahri áú kiegieire. Wehukega uwo uwoéra wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq íre ahrenahrahowe. Kiembogi kankákáq wene píkísahakáqsábé iwíáh iwíáh atáh ké, máhki matíáh kéwé mi-taq ahriahri mía míagehe ire.

¹²Maniká tagaríáh kéó, itega Sísansabé aiq pútare ateq Manikáne ehweh kawerue sehgiómé kawerowe. Teiú tánáhráqkákáq mi ehwéh ambubu atawéq Sísa kawerue kэрáhro.

¹³Íné Sóniga írogana íópeqté éhwéhnká mahraréna, Mahna teawú éhwéh sehiranúno. Manikáne arambehri sehgiara pukira kegá anehe iwíáh iwíáhigehe ire. Irana Manikáne Awanka moq ehweh mahraréna, Wega aiq irarire. Se pukirataq sene arambehriyabé ahrenagehe. Se pukirataq pehipi íre pukigehe. Írakaumo. Sene kaweq sansá mewera pokigehe ire.

Manikánka ahbabáq ke kamah arieyabe pabeqme ehwéhne.

¹⁴Íné Sóniga mó tagogana taberábe piríbíríoyáh ábóraq kéhrana tagoge. Piribiri-oyahtaq tútuue míéh ání wehukení úki anínéna wene ayahqnotaq kóraraté miraiá áyáhúq sukirawéna wene ayahnkaratáq áwéhreh sogíq tahnsa matíéhra tagoge.

¹⁵Mó íópeqté ánínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéqté tueyokéna piribirioyahtaq tútuue míéh ánínsábé anotahtaq mahraréna, Mah marákó marákó moke kiréh náneq nera kéhnsábé koawaqme tanahráq aiq si puah arene áwéhreh sogíq mewe koawaqmio ire. ¹⁶Koawaqmio irana piribirioyahtaq tútuue míéh ánínká marakóipeq tuména wene áwéhreh sogíqtáté koawaqmíéhre.

¹⁷Íné Sóniga tagogana mó íópeqté ánínká Manikáne íópeqté náhúpéqté tueyokéna wene ayahpi áwéhreh sogíq matíéhra tagoge. ¹⁸Mó íópeqté ání titiré tahbérápéqté séna iraraq wahnahni aní ména áwéhreh sogíq matíéh ánínsábé anotahtaq mahraréna, Marakóipeq moke náhniáq sera aiq nera kéh púah arene sogiqtaté koawaqmio ire.

¹⁹Koawaqmio irana mi íópeqté ánínká wene sogiqtaté marakóipeq koawaqmena náhniáq sera sorupárehre. Náhniáq sera ano sareranieéna sarere naneqpipéq sáharéhre. Manikánka ahbabáq keyabé anotah abíáhnsánéna wehukenínká náhniáq sera ano soruparéhnserah mi ke kamah arinkéhe. ²⁰Sarere naneq kéhmé ahnansahrapere. Sareréh kóráhqká wání píéhnserah tahnsánirana abae agire. Mi koráhqká wehukeníné akorapéq tahnsánue íre wahto 300 kirómítá tahnsanue abae agire.

Wehuke íre kawerariteyabe éhwéhne.

15 Íné Sóniga tagogana íópeq mó anotah naneq ábóraragirana tagéna áhtenuge. Abapete téhranité íópeqté kéga wehuke íre kawerarite naneqmarí abapete

téhtaré matíáhwana tagoge. Mi íre kaweq naneqmarí anehe sína nanere. Mó íre sinae. Minawari parabagínana Manikáne abiahnsa aiq parabaginae.

²Íné Sóniga tagogana anotah kawéhú tahnsa náneq, irareh timánó táhnsá náneq kéhrana tagoge. Kiotaiko kegá mitaq iriwe miáhwe. Sega kiembogi ka kiotaikowe. Mi kegá mi kané píkísah íre iwíáh iwíáh atera wene náhmbahq sene sinonkataq sehiranéyabe ahqáho atáhwe. Sega mitaq iriwe méra Manikáne kítah tahnsá náneq subera ³Manikáne arambehri aní Mósísireq Sipisípiq Áráhqseneqne igonkónéra mahraréra,

Maniká Iteriboo,

arega moke págege arámbéhrí miraorahone.

Minayabe tagéq áhtenéq

arensabé iwíáh iwíáh atone.

Arega moke mah kehiná kéhíná wahnahnóne.

Arene sánsámé aiq pútaq tábúsoréh sánsáne.

⁴Itene Wahnahno,

arebataq kaweqtaq mía míaóna aní púara

ómiga arensabé áhreeq arenáwíq pankeragéhe.

Arene kaweq arámbéhrí ómiga tagahraho puara

mah kehiná kéhínánká sure

arensabé iwíáh iwíáh atagéhe ewe.

⁵Ewana íné Sóniga mó tagogana íopeq Manikáne nahtapeqté ónsá sírana tagoge. Mi nahmé marakó abatapi wéhuwa náh tahnsanéna peh íopeq kéhre. Mi nahtápéqté peh aiq pútaq ehwéh sire. ⁶Mi nahtápéqté abapete téhraníté íopeqté kegá wehuke kamah arieráhi naneqmarí morá moráue matíáhwe. Matawéra tueyokéra kaweq tabérábé kórósí aneranerue méra kóraraté miraia árétí sene siahwiraq kóghapwíáh-wana tagoge.

⁷Maniká ahriahri oga mía míai anínká ahabábq keyabé abiahnsani puana abapete téhtaré kóraraté miraia párétáhípeq kamah arieráhi naneqme aiq obenkíq máréhre. Obenkíq máréhrana peh morá oga míéh kánká íopeqté ké mi parétáh morá moráue náríre.

⁸Párétahwarí nárítáq Manikáne téhreh naneqkakáq wene págege naneqkakáq áú tahnsa agirana Manikáne nahupeq áú maratagarire. Minayabe mó anínká mibeq íre kibekorahire. Írakaumo. Peh áwénunirana abapete téhraníté íopeqté ké matíáh náneq wehuke kamah arieráhi naneq parabagínaraq kibekinkehe.

Íopeqté kegá párétahípeq kéh náneq márunantirúáh éhwéhne.

16 Íné Sóniga írógana Manikáne nahtapeqté éhwéhnká mahrarirana íróge. Mi éhwéhnká abapete téhraníté íopeqté keyábé mahraréna, Ite matíáh párétáhípeq Manikánka kamah arieráhi naneq abapete téhtaré kéhre. Mina meweq mah marákó márakóípeq márunantirúáhro ire.

²Antirúáhro irana náhmbáh 1 íopeqté ánínká mah marákó márakóípeq wene párétahípeq kéh náneq márunantirúéhrana kiembogi kané máhki matíáh ké, wene píkísahyabé iwíáh iwíáh atáh kéwé íroke nao, íre kaweq kunkúni nao sene sinonkataq ábórarire.

³Náhmbáh 2 íopeqté ánínká sóreq wanípípeq wene párétahípeq kéh náneq márúnantirúéhřana pukia aniné korahq tahnsá úkirana mi wanípípeq moke oga miah kámári pukowe.

⁴Náhmbáh 3 íopeqté ánínká moke wání aroipéqkákákq arahnonkakákq wene párétahípeq kéh náneq márúnantirúéhřana mi wanímári korahq wání úkire. ⁵Úkirana mi wanítáq wahnahni íopeqté ánínká mahraréna, Kaweqtaq mía míaóna aníno, are naho mía míaé amahnága moq miahne. Arega peh kaweqtaq mé kaweq sansá mira aruqaróne. Arega kamah ariena arámbéhríwé aiq tábúsoq marahne. ⁶Wehukega are tagaríáh kéreq arene ehweh irare kereq subiq súáhwana sene korahq túfre. Mi ahabábáq ké korahq wání nagehe aritonayabe aiq kawerire ire.

⁷Manikánsabe titiré tahbérápeqté éhwéhnká íopeqté áníné ehweh irena minayabe mahraréna, Maniká Iteriboo, arega moke miraorahé itene Wahnah miahne. Arega kamah ariena arámbéhríwé tábúsoq marahne ire.

⁸Náhmbáh 4 íopeqté ánínká patahi íótáq wene párétah antirúéhřana íónka anotah iráreh ⁹puana wehuke osoqsírara sene ahabábáq íre súáhwe. Se kamah arieráhi aní Manikánsabe íre iwíáh íwíáh atasa peh wensabé éhruruera wenáwíqsabe abehq éhwéh atáhwe.

¹⁰Náhmbáh 5 íopeqté ánínká kiembogi kanká wahnah wahnahnirabeq wene párétah márúnantirúéhřana mi kanká wahnahno ke míáhrabeq sunkíkíragire. Sunkíkírira wehuke anotahtaq síérinsabé uwo uwoéra sene sinehbi abonabonéra ¹¹sene ahabábáq íre susa peh sene síérinkákákq sene náonkakáqsábé iwíáhéra íopeqté Mánikánsábé íre iwíáh íwíáh atasa peh wensabé abehq éhwéh atáhwe.

¹²Náhmbáh 6 íopeqté ánínká anotah wání aroipéq Íyúpétísa aroipéq wene párétah márúnantirúéhřana mi wání taraqnágire. Íó kiembogirabeqte wáhnáh kéreq sene ebeho kereqka mi wání serawégigeheéna taraqnágire.

¹³Taraqnágirana íné Sóniga tagogana karahrabahne áwéhípeqté io tahnsa ówáínáwánká sirana kiembogi kané áwéhípeqté io tahnsa ówáínáwánká moq sire. Sirana péhe éhwéh irari aniné áwéhípeqté io tahnsa ówáínáwánká moq sirana tagoge. ¹⁴Mi owáínáwátárógá ótaq sansánéra mah marákó márákóípéqté wáhnáhmáripá pokéra ebeho iwíáh arítáhwe. Iwíáh arítáhwara mi wahnáhmárinká momiwíuera Manikánka omaq atéh wéhékáh ebehigeheéra mi iwíáh arítáhwe. Maniká, moke miraorahi anínká mi wehekáh moke mah kehiná kéhíná kamah arinkéhe.

¹⁵Mó ehwéh írómé mahraréna, Aebó ánínká sinserah ínéga apubúue sinauge. Sugéh aní wene korósi wahtotaq máréhnserah íwéh panantági ke míáhro. Mina tahnsa míáh ké eyoyó ke méra íre pehrákora ké tahnsa míáhwe. Pehrákora kéwé mó kegá siwiréh arítáhnserahme sensabé íre siwiréh aritagéhe ire.

¹⁶Owainawamarínká moke wahnahmarí mórítáhwara momiwíuera ebeh marákórápéq pokowe. Mi marákówé Íbaru kené ehwehme Áhmágéróni marákóe atáhwe.

¹⁷Íné Sóniga tagogana náhmbáh 7 íopeqté ánínká sóiriqtaq wene párétah antirúéhřana Manikáne nahtapeqté éhwéh wega wahnah wahnahnirabeqte éhwéhnká anotahtaq mahraréna, Aiq parabagire ire.

¹⁸Aiq parabagire irana sokaesúéhřana anotah ehwéhnirana puruburuirana anotahtaq máriire. Wehuke mah marákó márákó míáh tánáhráqmé mina tahnsa máriwé íre kagaire. ¹⁹Anotah matábúrápéq apahtáró sainkue mah kehiná kéhíná suwahpeqte náhmári sokogue íre kaweragire. Íre kaweragirana Manikánka Pábíróni suwah-

peq, mi anótáh mápéq ahrreraq matawéna mibeqté áhbábáq keyábé abiahnsa aritena anotahtaq kamah aríre.

²⁰Sóreq waní ákáhpeq kéh márákówári tupekirana moke sáwéhvari tahperagire. ²¹Obiaurankakárué anotah ibónsirana mora mora serámé umeh óbíúrané ume-hwe 50 kiró tahnsá úméhi puana marakóipeq surahitaq wehuke subipáhrarúéhre. Subipáhrarúéhrara áhreéra Manikánsabe abehq éhwéh atáhwe.

Ahbabáq ini kamah awí éhwéhne.

17 Íné Sóniga métáq tagéwómé íopeqté kégá abapete téhtaré párétáh morá moráue táhtotíáhwe. Peh morá párétáhákáq ánínká ínéba séna ínénsabe, Anotah ahbabáq íní, sóreq wanítáq tútuue miéh íní Manikánka we anotahtaq kamah awinkéhe. Wega kamah awina naneq tagankehboq máho ire. ²Mah marákó márakóípeqté wáhnáh kégá mi íní abariéra ahbabárowara mó marakóípeqté kégá moq abariéra ahbabárowe. Áhnte piáh nah kégá múguwahgu agonserah sega múguwahgu agowe ire.

³Íopeqté ánínká néniwa mewena abatapi móintéhrana tagogana ega poeráhq, áwéhq poeráhq tahnsa ká miéhrana tagoge. Mi kamé Manikánsabe éhruru atéh áwíqmári wene anonkataq áhnte kéhre. Mi ka abapete téhtaré áyáhqno kéna nayáhnkú pówéh kéhrana wene abobiahtaq peh morá ínínká tútuue miéhrana tagoge. ⁴Mi inímé mankuara korosíákáq tautáúq kórósíákáq aneranerue ména kóraraté miraia náneq awahriruéna áhnte kaweq pasésúq awahriruéna wene ayahpi kóraraté miraia káhpú matíéhre. Mi inímé mó naneq mó naneq ahbabárirana wene ahbabáqka mi kahpúpéq obenkíréhre.

⁵Wene ayehitaq pabeqme ehwéh sehiranue kéhrana tagoge. Mi sehiránká mahraréna, Pábíróni suwahpeqme ahbabáq ininsóné sinowae. Mah marákó márakóípeqté íre kaweq sansámárimé Pábíróni suwahpeq mi ahbabáq áwahe wire ire. ⁶Mi inínká Maniká tagariáh kéreq Sísane sánsá pahsúáh kéreq subiq suena sene korahq néna piáh neh anínká múguwahgu aginserah wega múguwahgu agirana tagoge. Mina tagotaq áhtenéna áhnte iwíáhuge.

⁷Íopeqté ánínká ínénsabe, Aneqsabé áhtenono? Mi inínká káhkouríéh ká abapete téhtaré áyáhqno kéhrana nayáhnkú pówéh kéhrah tagáhne. Mi kanká mi iníné epéráhpéq ehwehnikákáq áwahewé teawiníe. ⁸Mi kamé naho míowe. Amahnága íre míéhre. Mókake íre ambarúnkákáq mátáípeqté kiembogínaraq Manikánka kamah awinkéhe. Manikánka mah marákó márakó íre mirarotaq oga mérapeq awaq míéhra ke síwíq púkuipéq sehiranúwe. Mi pukúípeq sensíwíq íre kéh kégá mi ka tagéra áhtenigehe. Mi ka naho míowe. Amahnága íre míéhre. Mókake kiemboginae. Minayabe mah kehiná kéhínanká mi ka tagéra áhtenigehe.

⁹Kawerue iwíáhorahi anínká teawú éhwéh ahtebahrahire. Arega tagáhna kané abapete téhtaré áyáhqnomé mina áwahewé abapete téhtaré sáwéhwarí míre. Mi inínká mi sawéhwáritáq tútuue miéhre. ¹⁰Mi kané abapete téhtaré áyáhqnomé mina áwahewé abapete téhtaré wáhnáh ké wóe. Mi wahnáhmárimé moberiáh aiq pukuwowana peh morá ánínká amahnága wahnahnirana mó anínká mókake sínaraq peh wahto tanahráq wahnahninkehe. ¹¹Naho ména amahnága íre míéh kámé we náhmbáh 8 wahnáh ání míankehe. We abapete téhtaré wáhnáh káhnáh ání ména iraipéq pokinawire.

¹²Arega nayáhnkú pówéh tagáhne. Pówéh áwahewé nayáhnkú wáhnáh ké wóe. Amahnága se íre wahnahnia peh mókake wahnahnigehe. Mi wahnáh kéreq áwéhq poeráhq tahnsa anínseqka wahnah arámbéhrí moráráq awaq miagéhe. Wahnah arámbéhrí awaq miéhrataq pehgáriq tanáhráq, peh morá áhwáh wahnahnigehe.

¹³Mi wahnáh kéga peh morá íwíáhéra awaq miáh wáhnáh arámbéhrí áwéhq poeráhq tahnsa aní awigéhe. ¹⁴Sereq Sipisípiq Áráhqseqka ebhowe. Sipisípiq Áráhqmé wahnah kené wahnah anínéna anotah animáriné wahnah aní miéh púana se subipáhraruanawire. Wereq miáh kéwé Manikánka omaq sitena síáhrabéna, Néne sánsá tábúsoqme sehgió ké wóe arítéhre ire. Íópeqté ánínká mah ehwéh teníre.

¹⁵Íópeqté ánínká ínensabe mó mahraréna, Ahbabáq ini tútuue miéh wání tagáhne. Mi wanímé áwahewé peh áhnte wehuké wíre. Se mó marákó mó marákórápéqté ké miáhwe. Se mó kuasa mó kuasa ké miáhwe. Se mó ehwéh mó ehwéhnkákáq ké ue miáhwe. ¹⁶Arega nayáhnkú pówéh tagáhne. Mi wahnáh kéreq áwéhq poeráhq tahnsa anínseqka mi ahbabáq ínínsabé íre suwahbanae. Segá moke wene ménsámehnsá meyhhrana we pehrákora aní míanae. Segá wene awaq néra mi ini ira parianeherawoe.

¹⁷Maniká awahbeh iwíáh sehgiégeéna wega iwíáh arítéhhrana mi wahnáh-máriné morá íwíáhéra se awaq miáh wáhnáh arámbéhrí áwéhq poeráhq tahnsa aní áwéwe. Segá mirairana Manikáne ehweh aiq pútaraginawire. ¹⁸Arega métáq tagáhna ini áwahewé we anotah matábúrápéqté kée. Mi kegá mó marákórápéqté ké wahnahnowe ire. Íópeqté ánínká mah ehwéh teníre.

Pábíroni matábú moke íre kaweragi ehwéhne.

18 Íné Sóniga tagogana mó íópeqté ánínká mibeqté túirana tagoge. We anotah wahnáh aní miéhhrana wene téhreh naneqka mah marákó marákó áhnte tehrehre. ²Wega anotahtaq mahraréna, Pábíroni matábú íre kaweragire. Mítaq owainawamariné mátabu úkire. Píoroqkákáq mó íre kaweq kabáramárinékákáq mitaq mía míaoe. ³Menah mah kehiná kéhínánká Pábíroni kené ahbabáq tagéra amahnága monseráhnowe. Pábíroni kegá ahbabáruonserah mah marákóipéqté wáhnáh kéga moq ahbabárowe. Pábíroni kegá ménsámehnsá moráráq sáhatonserah paiqmaq paiqmaro kegá íre tábúsoqme paiqmarera áhnte monéákáq ménsámehnsánkakaq moráráq sáharáhwe ire.

⁴Íné Sóniga írógana mó ehwéhnká íópeqté mahraréna, Néne animárinó, ahbabárorabeq sueq mobeq miáthro. Ite moq kamah aiénehboq mibeqté áhbabáq pehragahro. Mi ininé ahbabáqka íugi ínehboq we auweq mobeq miáthro. ⁵Wene ahbabáq áhnte puana mi ahbabáq soruparéhtaq tahirímé anotah sawéh tahnsa úki irino. Manikánka moke wene ahbabáq ahrreraq matíéhre ire.

⁶Wega mó ke íre kawerarítéhnserah kamahoro. Wega áhnte ahbabári puag anotahtaq kamahoro. ⁷Wenáwíq pankerena abarié sansankákáq mó ahbabáq sánsámárinékákáq áhnte miraurainsabé anotahtaq kamahoro. Wewensabé iwíáh íwíáhéna we awahbeh sansánéna wene arupipeq iwíáhéna, Íné wahnah ini míóge. Íné íre kéweini míóge. Mókake íné íre ibitunátúnáninie. Írakaumo ire.

⁸Mi inínká mi ehwéh irarinsabé ibiséna uwo uwo inkeheéna anotahtaq kamah awinkéhe. Maniká Iteribo, anotah anínká sainsuahna tanáhráq kamah awinkéhe. Wega kamah awinana peh morágáké mó naneq mó nanerue íre kaweq sunúq sinae.

Mibeqté kégá awahreéra uwo uwoirana anotah ehwéhrahnaana sene mátaburaq ira kekiaranae ire.

⁹Íopeqté éhwéhnká mó mahraréna, Mah marákóipéqté wáhnáh kégá Pábíróni suwahpeqte kégá ahbábaruro serahnowe. Minayabe Pábíróni matábú táhnaga áúnínara mi wahnáh kégá tagéra móbeq iriwe méra ibiséra uwo uwo oneherawoe. ¹⁰Sega mina kamah arina naneqsabé anotahtaq áhreéra móbeq kowéra mahraréra, Pábíróni suwahpeq anotah matábúo, arensabé iwíáhéq uwo uwo úne. Peh morá áhwáh are kamahé tanahráq aiq si puaq uwo uwo úne igehe ire.

¹¹Mi ehwéhnká mó mahraréna, Mi tanáhráq mah marákóipéqté paiqmaq paiqmaro kégá mi matábúyábé ibisera sirupipeq umehigehe. Aiq tagínayabé sene ménsámehnsá mó íre paiqmarahráho puara sirupipeq umehigehe. ¹²Sega paiqmaq paiqmaro ménsámehnsámé mahraue kórawe, móne mirao naneqme, awahriq naneqme, kaweq pasésúqmé, taberábe ambántámé, mankuara ambántámé, tautáúq ámbántámé, nigí tahnsá áwánká auwe, pówéhwé, kaweq awánkámé, káhpahwe, áhíniwe, kaweq sehirania ebáhmé, ¹³kímé, kaweq kunkúni irá pare naneqme, kaweq kunkúni unkúméhwé, wériwe, náhníaq sera anome, mayawemé, párawahwe, wítíwe, káhowe, sípísípiqme, ósewe, ósega sabiri kahréwé miraue sega paiqma paiqmaro ménsámehnsáne. Wehukega ménkámehnká paiqmaq paiqmaronserah arambéhriraq saiqnaríáh ke moq paiqmárahwe ire.

¹⁴Paiqmaq paiqmaro kégá Pábíróni suwahpeqte keyábé mahraréra, Iru páréh náneq aiq moke tabanagire. Moke itega iwíáh íwíáho naneq aiq moke tabanagire. Aiq tabanagi puana mókake íre ábóraq kanawire igehe ire.

¹⁵Ménsámehnsá paiqmaq paiqmaro kégá áhnte moné merowe. Mi kégá móbeq iriwe méra mi matábú kamah arínsábé áhreéra anotahtaq ibiséra sirupipeq umehigehe. ¹⁶Sirupipeq umehínara sega mahraréra, Pábíróni suwahpeq anotah matábúo, arensabé iwíáhéq uwo uwo úne. Mibeqté ké métáq áhnte kaweq taberábé kórósíákákq mankuara ambántánkákákq tautáúq ámbántánkákákq méra kóraraté miraira náneqkákákq kaweq pasésúqkákákq mó awahriq naneqkákákq matíáhwana moke íre kaweragire. ¹⁷Moke sene móneakákq sene ménsámehnsánkakaq apubúue peh morá áhwáh ákáhpeq íre kaweragire igehe ire.

Sípiipéq arambéhrio kereq sene wahnahnseq móbeq iriwe méra tagagehe. ¹⁸Mi matábú táhnaga áúnínara tagéra anotahtaq mahraréra, Mahna tahnsa anotah kawéq matábú mó íre kéh mino éra ¹⁹tanahuq siyahqnopeq abera ibiséra sirupipeq umehigehe. Ibiséra anotahtaq mahraréra, Pábíróni suwahpeq anotah matábúo, arensabé iwíáhéq uwo uwo úne. Ite sípiipéq arambéhriúna kégá mi matábúrápéq itene ménsámehnsá paiqmaq paiqmaruraunayabé áhnte moné meraune. Amahnága mibeq apubúue peh morá áhwáh ákáhpeq moke íre kaweragire igehe.

²⁰Manikánka aiq kamah arí púaq we tagaríáh kéreq we eqmaréh kéreq wene ehweh irare kereq íopeqté kérero, mibeqté kégá ite íwíoqnaronsabé amahnága Manikánka aiq ayahq marena kamah arí púaq iwíáh íwíáho igehe ire.

²¹Íopeqté áníné ehweh parabagirana íné Sóniga tagogana págege íopeqté ánínká anotah suaqsuaq ebáh pankeqme sóreq wanípípeq tuparúéhre. Tuparúena mahraréna, Ínéga mi ebáh tuparúógana tabanaginserah Pábíróni suwahpeqte ke kamah arírana sene mátabu airaiq tabanaginawire. ²²Pábíróni suwahpeq anotah matábúo, Mókake pontonka ehwehnéwé, pembíáhnka ehwehnéwé, kítaga ehwehnéwé itene marakóraq írakauni puara íre iraneherawoe. Sene siyahnkaratáté

ménsámehnsá miraé ahtebah kewé mitaq íre míaneherawoe. Suaqsuaq ebáhtáq arambehriéra suaqsuarira ehwéh íre iraneherawoe. ²³Áráhmuga mitaq mó íre téhranae. O menáhwé íbéhíní ákéqné ehweh mitaq mó íre iraneherawoe. Menah mitaq paiqmaq paiqmaruro kewé mah marákóipéq anotah ke míarowe. Itega mah marákó marákóipéqté kéhíná síugi urowe. Mókake mó íre miraoneheqmóe íre.

²⁴Mibeqté kégá Maniká tagaríáh kéreq wene ehweh iraruro kereq subiq sutowana sene korahq tutaire. Mah marákó marákóipéq sene naruoga subiq suto kené korahq mitaq tutaire. Minayabe Manikánka Pábíróni suwahpeqte ke anotahtaq kamah arinkéhe.

Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh éhwéhne.

19 Íné Sóniga írógana áhnte kegá íopeqte anotahtaq ehwehnowana íróge. Írógara anotahtaq mahraréra, Maniká áwíq aiq pankerone. Maniká anotah anínéna págege arámbéhríéna ite meirena kawerairáinsabé iwíáh íwíáhhúne. ²Manikánka tábúsoqme iwíáhhéna wehukene sánsá sararéhre. Anotah ahbábáq íní mah kehiná kéhíná íre kawerarítarái inínirana Manikánka we ehweh atena kamah awíre. Mi inínká Manikáne arambehriuro ke subiq sutainsabé Manikánka minayabe kamah awíre ewe.

³Sega mónkakáq anotahtaq mahraréra, Maniká áwíq aiq pankerone. Wega kamah arírana mi matábú iraráhnana ahriahri áúninae ewe.

⁴Ewara mi 24 abóáwáh wéhreq itaréitaré oga míáh kámárinseqka Manikánka wahnah wahnahnirabeqte síáhráq méra wene auranabiahtapeq sirehunseraráq méra káuqmunue iwíáh íwíáh atera wensabé, Maniká áwíq aiq pankerone. Aiq mire ewe.

⁵Ewana Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéhnká mahraréna, Manikáne arambehrio keo, ite Manikánsabe áhteno ke wóe. Ite táhmaro anotah ke méq táhmaro íre áwíqkakaq ké wóe. Ite moke Maniká áwíq pankeráhhro íre.

Sipisípiq Áráhqka ahre merai éhwéhne.

⁶Áhnte wehekéqká sorupawe moraráq méra ehwehnonserah ehwéh íróge. Mi ehwéhmé ahkuq ahkuari waní, anotah wanínká uinserah ehwéhnéra anotah purúbúruinserah ehwéhnowe. Mi ehwéhnká anotahtaq mahraréra, Maniká áwíq pankerone. Maniká itene Wahnahnka moke miraorahire. Wega ahriahri wahnah wahnahnire. ⁷Sipisípiq Áráhqka ahre merai tanáhráq sirana wene ahre aiq sokah sokahue míéh púaq irupipeq eyoyóue méq Manikánsabe iwíáh íwíáh atone. ⁸Maniká tagaríáh kéné kaweq arámbéhríwé taberábe korósí tahnsane. Minayabe Sipisípiq Áráhqne ahre mi kawéq taberábe korósí anotah tehreh korósí aneranerue míéhre ewe.

⁹Ewana íopeqte ánínká ínénsabe mahraréna, Teawéna ehwéh sehiranúno. Sehiranue mahraré, Sipisípiq Áráhqka ahre meyéhnsabé kaweraráh táhútáhhúq nagehboq omaq itéh keyábé máhoro aitéhre. Itene irupipeq eyoyóinkehboq máhoro sehiranúno. Amahnága teawú éhwéhmé Manikáne aiq pútaq éhwéhne íre.

¹⁰Aiq pútaq éhwéhne irana ínégá íopeqte ánínsabé iwíáh íwíáh atanieéna wene aigárátáq nirehunseraráq ména káuqmunugana wega ínénsabe, Ahqáho aintena, Ínénsabe íre iwíáh íwíáhhuno. Arereq mó Sísane ehweh teri terino kereq wene arambehri anímárrí móe. Íné moq wene arambehriu aní múge. Minayabe webataq

Manikánsabe iwíáh íwíáh ato. Sísaga pahsutai ehwéhniká Manikáne ehweh irare ke págege aritena séhréh arítéhre ire.

Taberábe oséráq tútuue míéh ánínsábé éhwéhne.

¹¹Íné Sóniga tagogana íopeqté ónsá sigirana taberábe osé mitaq míéhra tagoge. Mi kané abobiahtaq tútuue míéh ánínká ebehéna ehweh aritena tábúsoqme saraqmárehre. Saraqmárehrara mó kegá wensabé, Aiq pútari aníne atera, Kawerue arambéhrii aníne atáhwe. ¹²Wene aurame irobina tahnsáne. Wene ayahqnotaq wahnah kené ayahqumari sukiwe míéhre. Wene anonkataq wenáwíq sehira kéhrarawe mó kegá íre sáhnsahwe irahráhowana webataq mi awíq írátíéhre. ¹³We korahq sosa korósí íre wahto korósí aneraneratíéhrrara wensabé, Manikáne Ehwehne ue áwíratáhwe. (*Sóni 1.1,14; 1 Sóni 5.7-8*)

¹⁴Moke íopeqté ebeho kegá kaweq taberábé ámbántá aneranerera taberábe oséwáritáq tútuue méra mi aní kéráhwe. ¹⁵Kéráhwana mi aniné áwéhipeq áwéhreh poká kéhre. Mi pokátáté mah marákóipéqté ké kamah ariena anotah sahtáté págegeue wahnahnaritankéhe. Maniká moke miraorahi anínká áhnte keyábé abihnsa arítéhre. Wehukeníká náhníaq sera ano meyanieéna sera sareréhnserah óseraq tútuue míéh ánínká mi ke anotahtaq kamah arinkéhe. ¹⁶Wene íre wahto korósíráqkákáq wene aigárátáqkákáq wenáwíq sehira kéhrana tagoge. Mi awíq áwahewé Moke anotah kené Wahnahne. Moke wahnah kené Wahnahne ire.

¹⁷Íné Sóniga tagogana peh morá íopeqté ání patahi iotáq iriwe míéhra tagoge. Tagogana wega íopeq paqme nogó kábáramárínsábé anotahtaq mahraréna, Manikáne anotah tahutáhúq sewe nahro. ¹⁸Anotah wahnáh kéné awaqme, són-tía kené kíápéténi kené awaqme, tauntahu wehwáriné awaqme, ósene awaqme, óseraq tútuue nogó kéné awaqme sewe nahro. Arambéhriraq saiqnariáh kéreq arambéhriyabé ápeq meyháh kéreq anotah kereq íre síwíqkakaq kéreqne siwaq sewe nahro ire.

¹⁹Íné Sóniga tagogana áwéhq poeráhq tahnsa anínseq mah kehiná kéhínáné wahnahmarínseq sene ebeh kereq momiwíuríáhwana tagoge. Sega taberábe oséráq tútuue míéh ánínseq wene ebeho kereq ebehonehéra momiwíuríáhwé. ²⁰Métáq tagéwó ánímé péhe éhwéh irari anínká miraime áwéhq poeráhq tahnsa anínká tagehre. Tagerana péhe éhwéh irari anínká ótaq sansá mirairara áwéhq poeráhq tahnsa aniné máhki matíáh kéreq píkíshyahabé iwíáh íwíáh atáh kéreqka mi otáq sansá tagéra iwíáh íwíáhéra wene péhe éhwéhnsábé aiq pútare atáhwe.

Amahnága áwéhq poeráhq tahnsa anínseq taberábe oséráq tútuue míéh ánínseqka ebehonehéra momiwíuríáhwé. Momiwíera ebehowara taberábe oséráq tútuue míéh ánínseq wene ebeho kereqka áwéhq poeráhq tahnsa anínseq péhe éhwéh irari anínseq saiqnariáhwé. Saiqnarawéra íre subiq susa peh anotah púrúruia káwéhúpíépéq, anotah osóreh íráreh kawéhúpíépéq tuparúáhwé. Sano ebáhnká anotah osórehnserah mi kawéhúpíépéq anotahtaq osorosoq aruqarurire. ²¹Taberábe oséráq tútuue míéh ánínká wene áwéhipeqte ebeh pokátáté moke mó ebeho ke kiraqme subiq súéhra kabaramarínká mi kené siwaq nahwana siyahbankiréhre.

Íopeqté ánínká owainawa 1 táhúséni (1,000) opéq saiqnariankehe i ehwéhne.

20 Íné Sóniga tagogana íopeqté ánínká mibeq tútuue míéhra tagoge. Íre ambarúnkákáq mátáipéqté ónsáráté kíákáq anotah seniákáq matíéhra

tagoge. ²Wega owainawa táhtoque mi seníraté táhru táhruire. Karahrabah tahnsá ánimé naho wehe úkorahú animé Séténiwe peh owainawane. Íopeqté áninká mi karáhrábáh táhru táhruarena tuparúéhrena wega áhnte opéq 1 táhúséni (1,000) opéq mitaq peh míanae. ³Owainawanka mah marákó márakóipéqté ké péhe íwíáh aritehnehoéna íopeqté áninká we táhru táhruue íre ambarúnkákák mátáipéq tuparueña mibeqté ónsá paiqme págegeue áróki parúéhre. Mi tanáhráq 1 táhúséni (1,000) opéq parabagínaraq we mó wahto tanáhráq ah noginkeheéna pugeq auwankéhe.

⁴Íné Sóniga wahnahnorabeqte síáhwári tagéna mitaq tútuue míáh ké moq tagoge. Manikánka mitaq tútuue míáh keyábé mahraréna, Wehukega mirairo sansá iwíáhue tagéq saraqmáráhro aritéhre. Sísansabé aiq pútare atáh kégá wene ehweh teri inéna kawerue sehgiara áwéhq poeráhq tahnsa anínkákák wene píkísahakáqsábé íre iwíáh iwíáh atárówe. Wene máhki siyehitaqkákák sene siyahnkaratáqkákák íre merowe. Íre meronsabé sene sánsánsabé suwahriehre arítáro kegá sene sinuo tehsúmetaté kiraq suera se subiq sutowe.

Subiq sutowara sensiwamarí míáhwana tagoge. Tagogara se mó oga ukéra áhnte opéq 1 táhúséni (1,000) opéq Sísá Karáhéreq wahnah wahnahnowe. ⁵Mina ogá úké tanáhráqmé ebeqte oga úké tanáhráre. Mó pusa ké mi tanáhráq íre oga úkowe. Mi 1 táhúséni (1,000) opéq parabagínaraq oga úkigehe.

⁶Ebeqte oga úké tanáhráq oga úkira kewé Manikánka omaq sito ke woe. Segá anotahtaq iwíáh iwíáhigehe. Mó puké tanáhráqká se íre kamah arieráhire. Se Manikánseq Sísá Karáhéreqne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké méra áhnte opéq 1 táhúséni (1,000) opéq Sísareq moráráq wahnah wahnahnigehe.

Owainawa iraipéq airaiq tuparuahna ehwéhne.

⁷Mi 1 táhúséni opéq parabagínaraq owainawa saiqnaríéhme soraq suankéhe. Soraq súéhrena owainawanka kiembogue ⁸mah marákó márakóipéqté ké péhe íwíáh aritanieéna ábóragire. Mah marákó márakóipéqté ké sensíwíq Kókireq Mágókireq áhnte ke míáhwe. Wehukega arahwé íre sáhnshoráhonserah se áhnte ke puana íre sáhnshoráhire. Mi ke ebehigeheéna owainawanka soruparitéhre.

⁹Moke mi kegá ebehoneheéra pokue Maniká tagaríáh ké míáhrabeq wega arutaboiri ke suwahpeq abugeqnáhnuríáhwana íopeqté irobina tunse moke mi ke tabipáhrarúéhre. ¹⁰Tabipáhrarúéhrena Manikánka owainawa, péhe íwíáh aritéh aní táhtoque anotah púrúrúia káwéhú, osóréh ébáhnkákák íráreh kawéhúpípeq tuparúéhre. Áwéhq poeráhq tahnsa ánínseq péhe éhwéh irari anínseq míehya iraipéq mitaq moráráq ahriahri mía míaoneherawoe. Wéhékáhnkakaq inokáhpqkákák kamah arinara ahriahri uwo uwo oneherawoe.

Ehweh aritena sainsue ehwehne.

¹¹Íné Sóniga tagogana wahnahnirabeqte síáh, anotah taberábe síáh kéhrana tagoge. Mitaq tútuue wahnahni aní anotah aní púana we míéhtaq mah marákó márakóákák íopeqkákák íre kahrahire. Peh tabanagirana mó íre ábóraq kéhre. ¹²Moke pukia kéwé anotah kereq íre síwíqkakaq kéreq wahnahnirabeq iriwe míáhwana tagoge. Moke sene arambehri púkuipéq sehirania kéhrana mi pukúwári pugeqme tagehre. Mi wahnáhnká púkuipéqté séhírá tagéna wehukene arambehri iwíáhue tagéna ehweh aritena sainsúéhre. We mó pukú matíéhrena mi pukúwé oga mérapeq kioráho kené síwíq kéh púkúe.

¹³ Sóreq wanínká pukia káyábé, Sóreq wanípípeqté kiembogue pokoro aritéhrara Puké Aninseq Iraipéqté Ánínseqka pukia káyábé, Iraipéq sueq pokoro aritehye. Pukia kégá pokue sainsúéh ánípá sewana wega oga míarotaté árámbehri pukia ké peh morání moráníue iwíáhue tagéna ehweh aritena sainsúéhre.

¹⁴ Sainsuena Puké Aninseq Iraipéqté Ánínseq anotahtaq osoréh íráreh káwéhúpipéq tuparúéhre. Wehuke osoréh íráreh káwéhúpipéq tuparúéhmé anehete puké tanahráq míre. ¹⁵ Oga mérapeq awaq míéhra ke síwíq kéh púkúipéq tagéna mitaq síwíq íre kéh kéwé anotah osoréh íráreh kawéhúpipéq tuparúéhre.

O ionkákáq o marákóákáq ábóraq kahna ehwéhne.

21 Íné Sóniga tagogana ebeq kéh íopéqkákáq mah marákó marákóákáq sóreq wanínkáqáq moke tabanagirana o ionkákáq o marákóákáq ábóraq kéhrana tagoge. ² Manikáne kaweq matábú o Sarúsarama suwahpeq íopeq Maniká míéhrebeqte túirana tagoge. Wene iyahnaboga o ibehiní wenawehqpa móauwaneheéra awahrirue sokah sokah atáhnserah mi ke suwahpeq túirana tagoge.

³ Wahnah wahnahnirabeqte éhwéhnká anotahtaq mahrarirana íróge. Anotahtaq mahraréna, Írátíáhro. Manikánka seba mía míainara se wene animarí míagehe. Sereq mía míaéna sene Wahnah míankehe. ⁴ Manikánka sereq mía míaéna sene siurapite áqnú moke sorahruankéhe. Mi tanáhráq wehuke mó íre pukigehe. Sirupipeq mó íre umehinae. Mó íre ibitunátúnánigehe. Mó íre ibisagehe. Mó íre síérinae. Menah kárái naneqmarí aiq parabagi puana mó íre kanae irana íróge.

Manikánka, Íné tábusoráh kéné Wahnah míanie i ehwéhne.

⁵ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh ánínká mahraréna, Írátíáhro. Ínéga moke o naneq aiq miraróge ire. Aiq miraróge éna mahraréna, Néne ehweh aiq pútaq ehwéh púah sehiranúno. Ómi kegá mah ehwéh aiq pútaq ehwéhne íwíáhigehé sehiranúno ire.

⁶ Sehiranúno éna ínénsabe, Moke áhwáro arámbehri aiq parabarúóge. Íné téh míáhwa aní múge. Íné anehemé mía míainie. Íné ebeqte aní ména anehete aní múge. Wání tahbobói aní oga mía mía arahnó wání pehipi náwiníe. ⁷ Ahbabáq kiotaiki anínká moke kaweq naneq awaq miankéhe. Ínéga wene Maniká míahnana we néne ani mía míainkehe ire.

Moke ahbabáq aruqaruro kegá iraipéq pokigehe i ehwéhne.

⁸ Wega mó mahraréna, Áhreéra néne sánsá íre sehgió kéwé, néne ehwehnsabé íre aiq pútare aintáh kéwé, ahbabáq aruqaruro kewé, mó ke subiq súáh kéwé, mó aniné weh ahre abario kewé, mó ke ánéhgíó kéwé, ahgora sansáno kewé, péhepehe manikánsábé iwíáh íwíáh atáh kéwé, moke péhe éhwéh irare irareo kewé, moke mi kegá iraipéq pokoneherawoe. Segá anotah púrúruia osoréh íráreh kawéhúpipéq awaq miagéhe.

Peh anotah púrúruia káwéhúmé osoréh ébáhnkákáq íráreh kawéhúpipéq tuparúáhwe. Sano ebáhnká anotah osoréhnserah mi kawéhúpipéq anotahtaq osorosoq aruqarurire. Iraipéq awaq mewé anehete puké tanahráq míre ire.

Sóniga o Sarúsarama suwahpeq tagó ehwehne.

⁹Wega mó mahraréna, Abapete téhranité íopeqté ké kamah arieráhi naneq matawewáhwe. Íopeqté ánínká mibeqté ínéba séna ínénsabe, Mahbeq súno. Sipisípiq Áráhqne ibehiní sokigi awiníboq máho ire. ¹⁰Máho éna néniwa móintena anotah sawéhrápéq móintéhre. Manikáne kaweq matábú o Sarúsarama suwahpeq íopeq Maniká míhrabeqte túrana tagoge.

¹¹Manikáne téhreh naneqka mi matábúráq anotahtaqa téhrehre. Mi téhrehme mó kuasa téhrehre. Kaweq ebáh áhnte moné tahnsa ebáh áwíq sásípaga tahnsa téhrehre. Mi matábúwé timano tahnsa anotah téhreh matábúe. ¹²Mi matábúráq anotah kuri kéhrana mi kuríépéq airápété téhtaré ónsá kéhrara airápété téhtaré íopeqté kégá mó onsáráq mó onsáráue wahnahnowe.

¹³Airápété téhtaré Ísara kahnáh mó kahnáh mó kahnáh síwíq sehirania morá moráue onsaraq kéhre. Ío kiembogirabeqte ónsáwé apahtároe. Ío tupekirabeqte ónsáwé apahtároe. Ébeq ayehrápéqté ónsáwé apahtároe. Mó ébeq ayehrápéqté ónsáwé apahtároe. ¹⁴Mi kuri áwahebi airápété apahtáro págege ebáh kéhre. Mi kuri ahpi Sipisípiq Áráhqka eqmaréh ké síwíq airápété téhranité síwíq kéhre.

¹⁵Íné ehweh tení ánínká kaweq agehmare karatáté mi matábúákák mi kuríákák onsawárinkákák agehmaranieéna matíéhre. ¹⁶Mi matábúwé ahnansahrapeq ébeq ahnánáhrápéq nahorapeq nehwiehrapeq peh monseráhne. Íopeqté ánínká agehmare karatáté agehmaréhra peh íre wahto 2,200 kirómítá kéhre. Sehwerapeq moq agehmaréhra peh monseráhnire. ¹⁷Mi matábúrápéqté kúriwé tahperue agehmaréhmé 144 mitá tahnsane. Wehukenínká mátabu agehmaréhnserah íopeqté ánínká agehmaréhre.

¹⁸Mi kuríwé sásípa ebáhtáté pera kuríe. Mi matábúráq kéh náneqmarínká kóraraté miraia tímánónká tahnsanue anotah téhrehre. ¹⁹Mi matábú áwahewé áhnte kaweq ebáh awahriq naneq ebáhtáté pearéhre. Náhmbáh 2 ebáh mankuara ebáhmé sá páíae. Náhmbáh 3 ebáhmé ágétie. Náhmbáh 4 ebáhmé sehenáh tahnsa ebáhmé émérae. ²⁰Náhmbáh 5 ebáhmé sároníkísie. Mi ebáhmé tautáúqkakaq taberábeakák ebáhne. Náhmbáh 6 ebáhmé tautáúq ebáhmé kóníríanie. Náhmbáh 7 ebáh wiehq ebáhmé kárisóráítie. Náhmbáh 8 ebáh sehenáh tahnsa ebáhmé pérírie. Náhmbáh 9 ebáh wiehq ebáhmé tópásie. Náhmbáh 10 ebáhmé kírísópésae. Náhmbáh 11 ebáhmé áhíasínie. Náhmbáh 12 ebáh tautáúq ebáhmé ámétísie. Mi ebáhmárimé mó naneq mó naneq tahnsá ebáhmárinéna áhnte moné tahnsa ebáhmárine.

²¹Kuriraté ónsáwé airápété téhtaré ónsáwé anotah pasésúq tahnsa náneq taberábe pasésúqtáté mó onsá mó onsáue miraia ónsawárine. Mi matábúrápéqté áhmé kóraraté miraia áhnéna timanonka téhrehnserahni ahne.

²²Íné tagome mi matábúráq Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náh íre kéhre. Írakaumo. Maniká itene Wahnah moke miraorahi anínseq Sipisípiq Áráhseq mitaq míehya puana Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náh íre kéhre. ²³Mitáq íónkakaq pópoqnahakák íre kéhre. Írakaumo. Manikáne téhreh naneqka mitaq téhrehra Sipisípiq Áráhqka áráhmu tahnsá ání míéhre. ²⁴Manikáne téhreh naneqka téhrehra beqme mah kehiná kéhínánká mitaq nogigéhe. Mah marákóipéqté wáhnáh kégá sene kaweq mensáméhnsánkákák mi matábúrápéq mewe sigéhe. ²⁵Wéhékáh mi matábúrápéqté ónsá íre paiqmaragéhe. Mitáq íre sunkíkírina puana mi ónsá ahriahri íre paiqmaraneherawoe.

²⁶ Mah kehiná kéhínané kaweq naneqmarínkákák sene awahriq naneqkákák mi matábúrápéq mewe sighe. ²⁷ Moke ahbabák mitaq íre serahowe. Ahbabáro kereq péhe éhwéhnkákák kéreq mitaq íre serahowe. Ahqáho. Írakaumo. Peh morá Sipisípiq Áráhqne oga mérapeqté púkúipéq sensíwíq kéh kégá mitaq serahowe.

Oga mé wanínkákák oga mé awánkánkákáqsábé éhwéhne.

22 Íopeqté ánínká oga mé waní sokigi anírana mi wanímé timanonka téhrehnsrahniire. Mi waní ahyahipeqmé Manikánseq Sipisípiq Áráhqseqka wahnahnóyarabeqte túíre. ² Tuena mi matábúrápéqté áh ákáhpi túíre. Oga mé awanká mi waní ayehráq éberiopeq éberiopeúe kéhre. Mi awánkátáq airápété téhtaré mó naneq mó naneq seránue íyéhre. Mó iotáq mó naneq será iyena mó iotáq mó naneq seránue íyéhre. Mi awánká ánáwharinká mah kehiná kéhíná kawerarítéhre. ³ Manikánka kamah arina naneqmarí mitaq mó íre kanawire.

Manikánseq Sipisípiq Áráhqseqka mitaq wahnah wahnahnigehe. Moke Manikáne arambehri kegá wensabé iwíáh iwíáh atagéhe. ⁴ Iwíáh iwíáh atera wene auranabiah tagagehe. Wenáwíq sene siyehitaq kanae. ⁵ Mitaq íre sunkíkíraginae. Maniká itene Wahnahnka mitaq téhreh puana áráhuakák íónkakaq mitaq íre kanae. Írakaumo. Wene arambehri kegá ahriahri mitaq wahnah wahnahnigehe.

Sísaga, Apubúue tuinauge i ehwéhne.

⁶ Íopeqté ánínká ínénsabe mahraréna, Ínéga teawú éhwéh aiq pútaq ehwéh púana wehukega aiq pútare aintahráhowe. Maniká itene Wahnahnka wene ehweh irare ke iwíáh aritéhrara pahsúáhwe. Amahnágawé áhníbórá sína naneqmarí wene arambehri ke sokigi arinkéheéna íopeqté aní eqmaréhra na túíre ire.

⁷ Íopeqté ánínká mó mahraréna, Írátíahno. Sísaga mahraréna, Íné apubúue tuinauge ire. Mah pukúipéqté éhwéh sehgió kégá iwíáh iwíáhigehe ire.

⁸ Mah ehwéh irena mi naneqmarí tago anímé íné Sóni uge. Mah ehwéh irena mi naneqmarí tagotaq sokigii aníné aigárátáq iwíáh iwíáh atanieéna káuqmunue míógana ⁹ wega ínénsabe, Ahqáho. Íre miraúno. Íné itereq moráráq arambehriu aní múge. Manikáne ehweh irare kereq mah pukúipéqté éhwéh sehgió kéreq itereq moráráq arambehriu aní múge. Manikánsabe webataq iwíáh iwíáh ato ire.

¹⁰ Íopeqté ánínká ínénsabe mó mahraréna, Arega púkuipeq sehiranóna ehwéhmé unkumehrataq íre táhparo. Írakaumo. Mi tanáhráq áhníbóráni puah íre táhparo. ¹¹ Mi tanáhráq sínaraq ahbabák kega peh ahbabárighehe. Íre mirao naneq sansáno kegá peh sene sánsá miraigehe. Tábúsoréh sánsáno kegá peh tábúsoréh sánsá miraigehe. Kaweqtaq mía miao kegá peh kaweqtaq mía miagehe ire.

¹² Sísaga mahraréna, Írátíahro. Íné apubúue tuinauge. Túónaraq wehukene arambehri saraqme tagéna awehraq apéq morání moránínue náinauge. ¹³ Íné téh míáhwa aní múge. Íné anehemé mía miainauge. Íné ebeqte aní ména íné anehete aní múge. Íné moke náneq áwahe aní múge. Moke áhwáro arámbéhrí aiq parabarúo aní múge ire.

Kaweq matábúrápéq íre kioráho keyábé éhwéhne.

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Wehukega sene korósi pabeq paberowana taberábe aginsabé iwíáh iwíáhowe. Mina inserah sene sirupipeq pabeq paberia kégá oga mérapeq mi kawéq mátábúrápéq kioráhonsabé iwíáh iwíáhigehe. Segá mitaq oga

mé awankánara ísíwe nagehe. ¹⁵ Ahbabáq kega mitaq íre kioráhowe. Ánéhgíó kéreq mó kené weh ahre abario kereq mó aní subiq súáh kereq péhepehe maníkánsábé iwíáh íwíáh atáh kéreq moke péhe éhwéh irare sansá suwahbeh kereq peh máhpeq mía míaéra mitaq íre kioráhowe ire. ¹⁶ Íre kioráhowe éna ínénsabe, Íné Sísá uge. Íné Tébitine anahwa úge. Íné tuembínága téhrehnserahni aní múge. Íné tagaríáh kéga mah ehwéh irageheéna íópeqté ánínká mah ehwéh ite teinkeheéna eqmaróge ire.

¹⁷ Manikáne Awanseq Sísá tagaríáh kéreqka Sísansabé, Mahbeq tuo ewe. Mah ehwéh íráh kéga moq mahbeq tuo igehe. Wání tahbobói kéga séra oga mé wanínsábé suwahbeh kéga pehipi nagehe.

Sóniga mah pukú sáhnshóhó keyábé págege ehwéh pahnúéh éhwéhne.

¹⁸ Mah pukúipéq mókake sína naneqsabé éhwéh aiq sehiranuge. Mi sehirá sáhn-sahwe tagahro. Págege ehwéh teiníboq írátíáhro. Mah ehwéh síwáhnori anínká mó ehwéhnikákák masosahrue síwáhnorínaraq mah ehwéhniká kamahorahi naneq teínserah mi aní moq anotahtaq kamah awinkéhe. ¹⁹ Mah ehwéh síwáhnori anínká moke íre síwáhnoria peh ákáhtaq síwáhnorínaraqmé wega awaq miahráhi naneq Manikánka meyankehe. Oga mé awankánarame mi anínká íre awaq miankehe. Mah ehwéhme kaweq matábúrápéqsábé teíre. Mi anínká mi matábú íre awaq miankehe.

²⁰ Mah ehwéh tení ánínká mahraréna, Íné aiq pútaq apubúue tuinauge ire.

Aiq mire. Sísá itene Wahnahno, mahbeq tuo uge.

²¹ Sísá itene Wahnahnka moke we tagariona keyabé arutaboirena séhréh aitéhre. Aiq mire.